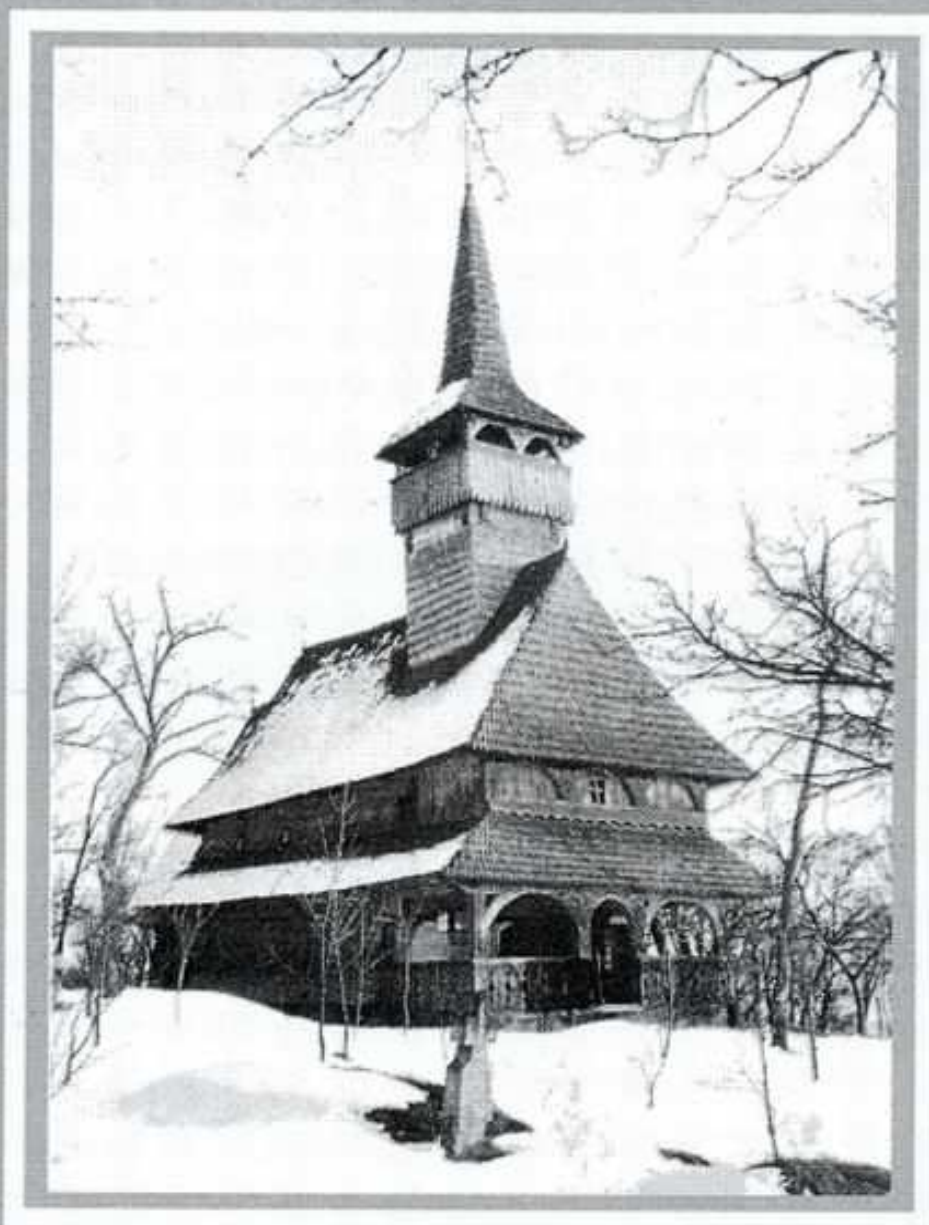

**UNIVERSITATEA DE NORD
BAIA MARE
FACULTATEA DE LITERE
CATEDRA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

ORTODOXIA maramureșeană

Anul XV • Nr. 15
Editura Universității de Nord
Baia Mare, 2010

CUPRINS

Preasfințitul Justin Sigheteanul, Moment aniversar: Revista
„Ortodoxia maramureșeană” -15 ani de apariție neîntreruptă 5

I. EDITORIAL

Înaltpreasfințitul Justinian CHIRA, Arhiepiscopul Maramureșului și
Sătmărlui, Mărturisire de credință în Biserica Ortodoxă 11

II. CRONICA UNIVERSITARĂ

1. *Spicuri din cronica universitară și culturală băimăreană 2010*..... 17
2. *Cadrele didactice de conducere ale Universității* 27
3. *Cadrele didactice - Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială* 28
4. *Licențiații în Teologie ortodoxă pastorală 2010* 29
5. *Licențiații în Teologie ortodoxă didactică 2010* 29
6. *Licențiații în Teologie Ortodoxă -Asistență Socială 2010*..... 30
7. *Absolvenții cursurilor de Masterat în Teologie Ortodoxă –promoția 2010* 32
8. *Studenții specializării T.O.P. 2010*..... 32
9. *Studenții specializării T.O.D. 2010* 37
10. *Studenții specializării T.O. A.S. 2010*..... 39
11. *Studenții masteranzi –Grupa Teologie Ortodoxă 2010* 46

III. SIMPOZIONUL -1685 DE ANI DE LA PRIMA MĂRTURISIRE DE CREDINȚĂ A SINODULUI I ECUMENIC DE LA NICEEA (325)

1. **Prezentare generală** 51
2. **Pr. dr. Dorinel DANI, Crezul Bisericii noastre** 59
3. **Pr. dr. Vasile AUGUSTIN, Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române -20 de ani**
de la reînființarea Episcopiei Maramureșului și Sătmărlui 71
4. **Pr. dr. Ștefan POMIAN, Biserica –expresie a cuvântului „Unde sunt doi**
sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu împreună cu ei”
și unitatea credinței 83
5. **Pr. dr. Cristian ȘTEFAN, Mărturisirea de credință în Răsărit în contextul**
relației Biserica-Stat 89

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

6. Pr. Doru LOSTUN, *Crezul într-o viziune istorică și politico-diplomatică* 97
7. Pr. dr. Vasile BORCA, *Dreapta credință din Maramureșul istoric, răvășită
de nostalgia uniatismului postdecembrist* 121
8. Pr. Gheorghe ALBICIUC, *Cum trebuie mărturisită credința ortodoxă* 153
9. St. Octavian BUTUZA, *Rugăciunea arhierescă –quintesență a Crezului ortodox* 159

IV. PROBLEME ÎN ACTUALITATE

1. P.F. Părinte DANIEL, *Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Întronizarea
Preafericirii Sale Irineu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sârbe* 175
2. Idem, *Educația –creștere în iubirea de valori* 177
3. Pr. dr. Vasile BORCA, *Învățământul teologic în Eparhia
Maramureșului și Sătmarului* 179
4. Idem, *Activitatea publicistică și aditorială în Eparhia Maramureșului și Sătmarului* 189
5. Prof. dr. Nuțu ROȘCA, *Vechi biserici de piatră din Maramureșul istoric* 203
6. Asist. univ. dr. Valerian MARIAN, *Participare băimăreană la cel de-al IV-lea
Congres Național al Facultăților de Teologie Ortodoxă
din Patriarhia Română* 215

V. STUDII DE SPECIALITATE

1. P.S. drd. JUSTIN Sigheteanul, *Dimensiunea teologică a mesajului lui
Ioan Botezătorul ca Învățător și Profet* 221
2. Pr. Conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL, *Viziunea ortodoxă asupra moralității
Decalogului vechitestamentar* 251
3. Pr. lect. univ. dr. Marius NECHITA, *Familia –prototip al societății* 279
4. Prof. dr. Nuțu ROȘCA, *Datările Manuscrisului de la Ieud* 295
5. Arhim. dr. Macarie MOTOGNA, *Decretul 410/1959 și consecințele lui nefaste
asupra monahismului*337
6. Asist. drd. Eusebiu BORCA, *Iudaismul Sfântului Apostol Pavel*351

VI. EVENIMENTE DE EXCEPȚIE ÎN EPISCOPIA MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

1. Î.P.S. Justinian CHRIRA, *Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului,
Doctor Honoris Causa a Universității „Vasile Goldiș”
din Arad, Filiala Baia Mare* 391

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

1.1. Prof. univ. dr. Aurel ARDELEAN, <i>Cuvântul Rectorului</i>	393
1.2. Conf. univ. dr. Călin POP, <i>Laudatio</i>	397
2. Î.P.S. Justinian CHRIRA , Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului, <i>Doctor Honoris Causa</i> a Universității de Nord din Baia Mare.....	405
3. Î.P.S. Arhiepiscop Justinian CHRIRA la 20 de ani de la reactivarea Episcopiei <i>Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului</i>	423
3.1. Cuvântul P.S. Sale Justin Sigheteanul	423
3.2. Î.P.S. Justinian Chira, <i>La început de drum: 1990-2010</i>	427
3.3. <i>Mesajul P.F. Sale DANIEL</i> , Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române	437
3.4. <i>Mesajul Î.P.S. Sale Bartolomeu</i> , Mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului	439
3.5. <i>Mesaj din partea Secretariatului de Stat pentru Culte</i>	441

***Ortodoxia maramureșeană* Anul XV, Nr. 15 / 2010**

MOMENT ANIVERSAR
Revista „Ortodoxia maramureșeană”
15 ani de apariție neîntreruptă

Învățământul teologic ortodox la nivel universitar din Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmăruului, a debutat în anul 1992 prin înființarea a două secții de Teologie în cadrul Facultății de Litere a Universității de Nord din Baia Mare, și anume: *Teologie Ortodoxă – Litere* și *Teologie Ortodoxă – Asistență Socială*.

Încă de la înființarea celor două secții, învățământul teologic ortodox baimărean s-a bucurat de contribuția prestigioasă a unor profesori iluștri de Teologie de la Universități de prestigiu din țară, care au răspuns afirmativ invitației noastre de a susține cursuri studenților baimăreni, printre care se numără: Pr. prof. univ. dr. Ilie Moldovan (Universitatea „Lucian Blaga” - Sibiu), Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru și Pr. prof. univ. dr. Valer Bel (Universitatea „Babeș Bolyai” – Cluj Napoca).

După ce s-au parcurs toate etapele universitare în vederea acreditării, învățământul teologic ortodox baimărean s-a consolidat prin formarea de noi cadre didactice care și-au desăvârșit studiile prin obținerea de doctori în Teologie, sau la alte discipline de specialitate, precum și a gradelor didactice necesare unor cadre universitare. Acesta este motivul pentru care începând cu anul universitar 2000–2001, cu binecuvântarea I.P.S. Arhiepiscop Justinian și cu aprobarea senatului Universității de Nord din Baia Mare, s-a aprobat înființarea secției de Teologie Ortodoxă–Pastorală în cadrul specializărilor Catedrei de Teologie Ortodoxă deja consolidată.

Din anul 1996, Catedra de Teologie Ortodoxă a hotărât editarea unei reviste care se intitulează „*Ortodoxia maramureșeană*”, unde urmau să fie publicate articole și studii ale cadrelor didactice baimărene, dar și ale altor profesori teologi și laici din țară și străinătate. Inițiatorul acestui demers este Pr. lect. univ. dr. Vasile BORCA, cel care s-a ocupat de redactarea și editarea primelor 12 numere, iar începând cu al 13 – lea număr această sarcină și-a asumat-o Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL, în calitate de redactor șef. Revista apare o dată pe an.

Conținutul fiecărui număr respectă în general un sumar asemănător: *Editorial;_Cronica universitară*, în care sunt prezentate cadrele de conducere universitară, cadrele didactice de la Catedra de Teologie Ortodoxă, licențiații în Teologie, precum și numărul studenților celor trei secții de Teologie; *Actualitatea bisericească* sau *cclesiastică*, care prezintă relațiile interortodoxe, interconfesionale și interreligioase, evenimentele bisericești la nivel național, mitropolitan și eparhial, precum și unele întruniri, conferințe și simpozioane naționale și internaționale, de interes general. Urmează trei capitole dedicate Teologiei: *Teologia biblică și sistematică* unde semnează pe lângă profesori de teologie de la Facultățile din țară și de la Catedra noastră de Teologie din Baia Mare și mari profesori de teologie de cuprindere internațională cum ar fi: Prof. em. Adelbert Denaux (K.U. Leuven – Belgia), Pr. prof. univ. dr. John Antnoy McGuckin (Universitatea Columbia, SUA), Pr. prof. univ. dr. Theodor Damian (Universitatea Columbia, SUA), precum și mulți masteranzi și doctoranzi; *Teologia istorică* unde semnează Pr. prof. univ. dr. Acad. Mircea Păcurariu, Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru, Prof. Nuțu Roșca, precum și cadrele de la Catedra noastră de Teologie și unii doctoranzi în teologie; *Teologia Practică*, care pune accent pe latura social-filantropică a Bisericii. Iar în final un capitol este dedicat unor apariții editoriale, a traducerii din scrierile Sfinților Părinți bisericești, precum și a unor recenzii.

Preocuparea profesorilor noștri de Teologie, pentru a pune la dispoziție studenților și masteranților o bibliografie bogată, precum și a ridica prestigiul teologic al Catedrei noastre de Teologie Ortodoxă nu se oprește aici. Avem bucuria ca din anul 2009 Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistența Socială să editeze o nouă revistă, de data aceasta axată exclusiv pe studii de specialitate (teologice și științifice) de înaltă ținută academică. Revista „*Studia Universitatis Septentrionis – Theologia Orthodoxa*” este și ea la cel de-al 4-lea număr și va apărea bianual.

La împlinirea a unui deceniu și jumătate de apariție neîntreruptă a revistei „Ortodoxia maramureșeană”, îi felicităm cu multă bucurie pe redactorii și ostenitorii ei și binecuvântăm munca lor intelectual-teologică, dorindu-le mulți și valoroși colaboratori, cititori pe măsură, asigurându-i de prețuirea și susținerea noastră. Ne exprimăm totodată convingerea că această valoroasă revistă, care pe lângă osteneala redactării presupune și susținere financiară în vederea editării, va avea ecou în inimile multor oameni generoși și a preoților

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

noștri, care prin contribuția lor vor face posibilă pe mai departe apariția cu regularitate a revistei.

Rugăm pe Mântuitorul Hristos –Arhiepiscopul cel veșnic și pe sfinții Săi, mari dascăli ai lumii și ierarhi: Vasile cel Mare, Grigore Cuvântătorul de Dumnezeu și Ioan Gură de Aur, patronii Facultăților de Teologie, să sporească înțelepciunea, răbdarea, fidelitatea, credința și lumina părinților noștri dascăli de teologie spre a transmite tinerilor noștri teologi cu mult har și convingere adevărurile sfinte ale credinței noastre ortodoxe și istoria tot atât de sfântă a Bisericii noastre Ortodoxe.

Baia Mare
30 Noiembrie 2010
Sf. Ap. Andrei cel Întâi chemat
Ocrotitorul României

† Iustin Hodea Sigheteanul

**Arhiepiscop Vicar
al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului**

***Ortodoxia maramureșeană* Anul XV, Nr. 15 / 2010**

I. EDITORIAL

***Ortodoxia maramureșeană* Anul XV, Nr. 15 / 2010**

MĂRTURISIREA DE CREDINȚĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ

Cele două subiecte propuse de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pentru anul 2010, *Crezul și Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române*, au importanță deosebită și sunt de o mare actualitate. De aceea eu consider că Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a fost foarte inspirat când a propus membrilor Sfântului Sinod ca anul 2010 să fie dedicat celor două subiecte.

Autocefalia este o problemă importantă pentru Biserică, însă aprofundarea importanței Crezului niceo-constantinopolitan este fundamentală. De aceea, a face un popas asupra monumentalei lucrări a Bisericii creștine este prioritar. Cele 12 articole ale Simbolului de Credință cuprind toată revelația dumnezeiască supranaturală de care ne-am învrednicit să o primim de la Dumnezeu, Cel în Treime închinat și lăudat.

În acest Crez se cuprinde toată Scriptura, care este Magna Charta omenirii creștine și a celei încă necreștine, cea care, de la începutul existenței, arată calea spre scopul suprem al omului: calea spre Dumnezeu-Tatăl, de la Care a venit Dumnezeu-Fiul și S-a pogorât Duhul Sfânt, dând omului un țel și vieții un sens, prin mântuire, îndumnezeire, nemurire și dobândirea vieții veșnice, pe care omul a pierdut-o prin călcarea poruncii lui Dumnezeu și prin răzvrătirea împotriva Lui, ceea ce înseamnă o răzvrătire împotriva tuturor legilor date de Dumnezeu. Aceasta a adus omului pedeapsa supremă, nefericirea, prăbușirea de la starea pe care o avea și căderea în întunericul cel din afară, unde este “plângerea și scrâșnirea dinților”, după cum, în repetate rânduri, numește Mântuitorul iadul.

Cele 12 articole ale Crezului niceo-constantinopolitan cuprind toată experiența spirituală necesară mântuirii, pe care au cunoscut-o, în cei 325 de ani, toți creștinii de Dumnezeu luminați, toți Sfinții Părinți, începând cu Sfinții Apostoli, care au cunoscut din gura lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu, toate tainele Împărăției lui Dumnezeu. Apoi, toți urmașii lor direcți: episcopii, care sunt stâlpii altarelor lui Hristos și prin care se transmite, prin punerea mâinilor, harul lui Dumnezeu tuturor preoților și care revarsă peste lume toate celelalte daruri din cele 7 Sfinte Taine ale lui Hristos, prin care s-a mântuit și se mântuiesc

milioane de oameni, generații după generații, care primesc cuvântul lui Hristos, iar prin Hristos cred în Tatăl, Cel despre Care a vorbit Fiul lui Dumnezeu: „Și viața veșnică este aceasta: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis...”. (Ioan 17,3).

Prin acești Sfinți Apostoli și prin Sfinții Părinți s-a adunat toată bogăția tainelor lui Dumnezeu, a dreptei învățături și au stabilit adevăratul cuvânt și gând al lui Dumnezeu pentru noi.

De aceea, cei 318 Părinți de la Niceea (325) împreună cu cei 150 de Părinți de la Sinodul al II-lea Ecumenic din Constantinopol (381) le-au adunat în cele 12 articole care sunt legea fundamentală pentru toți creștinii.

Dreptcredincioșii care-l rostesc în fiecare zi și la fiecare serviciu divin, strigă:

Cred într-unul Dumnezeu.

Cred în Iisus Hristos, Care este Fiul lui Dumnezeu.

Cred în Duhul Sfânt, Care de la Tatăl purcede.

“Cred”, strigă creștinul și în toate celelalte articole. Fiecare cuvânt din Crez este scaldat în Sângele lui Iisus Hristos și în sângele, lacrimile și sudorile tuturor Sfinților martiri, care și-au dat viața pentru cuvântul lui Hristos, pentru fiecare adevăr, ce se cuprinde în fiecare cuvânt din acest sfânt și dumnezeiesc Crez.

Oricine calcă, disprețuiește sau se îndoiește de marele adevăr care îl mărturisește Biserica lui Hristos în acest Crez, disprețuiește și calcă în picioare toate jertfele care stau la baza lui, calcă în picioare toată lucrarea lui Dumnezeu, ce a fost înfăptuită pentru a-l mântui pe om de întunericul cel din afară, în care se prăbușește sufletul atunci când iese din trupul necredinciosului.

Iată de ce, Biserica a rânduit ca toți creștinii să mărturisească în fiecare zi acest Crez la Sfânta Liturghie și la celelalte slujbe, cu voce tare!

Acum a sosit timpul ca tot creștinul dreptcredincios, nu numai să rostească Crezul în biserică și acasă, ci să și cunoască taina cuvintelor pe care le rostește, ca nu cumva, din necunoaștere, să cadă în marele păcat al ereziei, care este o hulă împotriva Duhului Sfânt și care nu se va ierta, spune Hristos, nici în veacul de acum și nici în cel viitor.

Erezia este abatere de la învățătura pe care a dat-o și a așezat-o Dumnezeu în Biserică. Cine nu ascultă de Biserică este eretic, iar erezia i-a dus pe toți ereticii la osânda veșnică.

Sfinții Părinții au pus Simbolul de Credință pe masa Sfintei Biserici și pe masa fiecărui creștin dreptcredincios, pentru a-l apăra de rătăcirii, de erezii și a-l conduce spre calea cea dreaptă a lui Hristos, Care este Calea, Adevărul și Viața.

Iată temeiul fundamental pentru Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care a hotărât ca în acest an să se facă o stăruitoare lucrare, în sânul credincioșilor, de aprofundare a Crezului, insuficient cunoscut în aceste timpuri de răscruce din viața oamenilor, care au ajuns în mileniul al III-lea, dar care nu s-au apropiat de Hristos. De aceea, omenirea suferă, omul nu-și găsește liniștea, pentru că-i lipsește Harul și Adevărul, care a venit prin Iisus Hristos.

Binecuvântează din toată inima toate lucrările, manifestările și organizările culturale, științifice, pastorale și misionare, toate mărturisitoare ale dreptei credințe, ce se vor organiza anul acesta în cadrul Eparhiei noastre și rog pe Milostivul și Iubitorul de oameni Dumnezeu, Cel preamărit în Treime, să reverse harul dumnezeiesc și sfințitor peste toți creștinii dreptmăritori și dreptmărturisitori ai Crezului Niceo-contantinopolitan spre a lor binecuvântare divină și mântuire.

† Înaltpreasfinția Sa

JUSTINIAN CHIRA

Arhiepiscopul Ortodox al Maramureșului și Sătmarului

***Ortodoxia maramureșeană* Anul XV, Nr. 15 / 2010**

II. CRONICA UNIVERSITARĂ

1. SPICUIRI DIN CRONICA UNIVERSITARĂ ȘI CULTURALĂ BĂIMĂREANĂ - 2010

* **Sâmbătă, 30 ianuarie** –de sărbătoarea *Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu și Ioan Gură de Aur*, ocrotitorii Școlilor teologice, în prezența P.S. Sale, Iustin Sigheteanul, Arhiereu vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, s-a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Episcopală «Sfânta Treime» din Baia Mare. La Sfânta Liturghie a asistat și Î.P.S. Justinian Chira, Arhiepiscopul onorific al Maramureșului și Sătmăruului, care la sfârșit a rostit un cuvânt de învățătură părintească tuturor elevilor seminariști, dar și studenților teologi de la cele trei secții de teologie ale Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord din Baia Mare. Răspunsurile la strană au fost date atât de corul Seminarului Teologic Ortodox Sfântul Iosif Mărturisitorul, condus de maestrul Iustin Podăreanu și de corul studenților teologi condus de Pr. prof. drd. Petrică Aurelian Covaciu. Soborul a fost alcătuit din preoții profesori de la cele două școli teologice din Baia Mare în frunte cu PS Sa Justin Sigheteanul, Arhiereu vicar al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului. D-l Secretar de Stat, Vasile Timiș, din cadrul Ministerului Culturii și Patrimoniului Național a oferit 4 diplome de excelență următorilor: Pr. Dr. Marius Nechita – Directorul Seminarului Teologic, Pr. Conf. Univ. Dr. Ștefan Pomian – coordonatorul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială, Prof. Dr. Petru Dunca – Decanul Facultății de Litere din cadrul Universității de Nord din Baia Mare și D-nei Prof. Maria Gligan – Inspector de religie pe Jud. Maramureș.

* **În perioada 10-11 februarie**, la *Resedința patriarhală*, sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a avut loc ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Dintre hotărârile luate menționăm:

- Publicarea la *Editura Institutului Biblic și de Misiune* în cursul anului 2010, proclamat de către Sfântul Sinod „**Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești**”, a volumelor 1) *Autocefalie, libertate și demnitate*; 2) *Autocefalie și responsabilitate*; 3) *Autocefalie și comuniune. Biserica Ortodoxă Română în dialog și cooperare externă (1885-2010)*;

- Extinderea anul acesta la nivel național a programului socio-educational de prevenire a abandonului școlar, **ALEGE SCOALA!**, inițiat de *Patriarhia Română* în 2008 și derulat până în prezent în parteneriat cu fundația *World Vision-România* în 10 eparhii din Mitropolia Munteniei și Dobrogei și Mitropolia Moldovei și Bucovinei;

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

- Sfântul Sinod a apreciat rezultatele programului social-filantropic MASA BUCURIEI, inițiat în urmă cu un an de către *Patriarhia Română și Societatea Selgros Cash & Carry S.R.L.*, prin care a fost sprijinită activitatea a 153 de instituții social-filantropice ale Bisericii care acordă asistență în mod constant pentru aproape 14.000 persoane aflate în dificultate. Ca atare, s-a hotărât continuarea programului în toate eparhiile și cooptarea a noi parteneri.

Biroul de presă al Patriarhiei Române

* **Miercuri, 25 februarie** – În ședința de lucru, Sfântul Sinod al BOR a adoptat, în unanimitate, hotărârea nr. 638/2009 în legătură cu problema noilor pașapoarte electronice care includ date biometrice. Printre altele s-au luat și următoarele măsuri: aprobarea proiectului comun al Patriarhiei Române și Academiei Române, privind elaborarea unei Istorie a monahismului românesc de la origini până azi, publicarea unei noi ediții, completate în anul 2009, a volumului Sfântul Vasile cel Mare - Închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa, în colecția *Studia Basiliana*, organizarea de către Patriarhia Română a unui Congres Internațional dedicat Sfântului Vasile cel Mare și celorlalți Părinți Capadocieni, cu prilejul anului comemorativ-omagial, instituirea Duminicii părinților și copiilor, în prima duminică după 1 iunie, în Patriarhia Română, instituirea Duminicii migranților români, în prima duminică după 15 august, în Patriarhia Română, aprobarea criteriilor privind elaborarea manualelor școlare de religie, conform noii metodologii aprobate de Ministerul Educației, Cercetării și Inovării, precum și a criteriilor de constituire a Comisiei Patriarhiei Române, pentru evaluarea proiectelor de manuale la disciplina Religie.

* **Vineri, 12 martie** – Universitatea Vasile Goldiș, Filiala Baia Mare, i-a decernat Î.P.S. Sale Justinian Chira, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmăruului, titlul de *Doctor Honoris Causa* pentru îndelungata activitate cărturărească pusă de Î.P.S. Sa Justinian în slujba promovării culturii, spiritualității și păstrării dreptei credințe ortodoxe în această parte a țării. Evenimentul decernării înaltului titlu universitar a avut loc în Amfiteatrul Universității Vasile Goldiș din Baia Mare. Comisia de analiză și acordare a înaltului titlu academic a fost alcătuită din prof. univ. dr. Aurel Ardelean – președinte al comisiei, Rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș”; ÎPS dr. Timotei Sevcicu – Arhiepiscopul Aradului; Academician Mircea Ifrim – vicepreședinte al Academiei de Științe Medicale din România; Conf. univ. dr. Călin Pop – Prorector Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Baia Mare; conf. univ. dr. Nicolae Iuga – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Facultatea de Științe Umaniste, Politice și Administrative, Filiala Baia Mare. La acest eveniment au mai participat: PS Iustin

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

Sigheteanul, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, preoți profesori din cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială și ai Seminarului Teologic Liceal Ortodox „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, numeroși preoți, oficialități județene și locale. Data de 12 martie nu a fost aleasă întâmplător, ci are o mare semnificație pentru Î.P.S Sa justinian, întrucât la 12 martie, 1941, Înalt Preasfinția Sa a fost primit în rândul monahilor de la Mănăstirea Rohia.

* **Vineri, 19 martie** – A avut loc sesiunea de evaluare și apreciere a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, în urma hotărârii Comisiei de Cultură din cadrul Consiliului Județean Maramureș. Din comisia de audit pentru evaluarea activității culturale a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” au făcut parte, alături de reprezentanți ai Consiliului Județean Maramureș, cadre didactice universitare de la Facultatea de Litere din Baia Mare, respectiv Catedra de Limba și Literatura Română și Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială.

* **Miercuri, 21 aprilie** – A avut loc manifestarea județeană cultural-religioasă, intitulată: „DE LA ÎNVIERE LA ÎNĂLȚARE”, a X-a editie și „OLIMPIADA DE MEȘTEȘUGURI ARTISTICE TRADIȚIONALE” – faza zonală, care este o secțiune a Concursului Național “*ICOANA DIN SUFLETUL COPILULUI*”, inițiat de Patriarhia Română și aprobat de MECTS. Manifestările s-au susținut la Biblioteca Județeană “Petre Dulfu” din Baia Mare, la care au luat parte peste 400 de elevi din 80 de școli din Județul Maramureș și peste 100 de profesori de Religie și de alte discipline implicați în derularea proiectului. Manifestarea s-a derulat pe mai multe secțiuni: icoana pe lemn, icoana pe sticlă, meșteșuguri artistice tradiționale, lucrări plastice și literare, teatru religios, grupuri vocale cu pricesne. La manifestare a luat parte Prea Sfințitul Părinte JUSTIN SIGHETEANUL, care a binecuvântat inițiativa profesorilor de Religie și toate activitățile remarcabile ale elevilor, care au și obținut importante premii.

* **Martți, 27 aprilie** – începând cu ora 9,00, în cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială de pe strada Crișan, Nr. 5-7 din Baia Mare, a avut loc susținerea examenului de *capacitate preoțească*, sesiunea de primăvară, organizată de Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmăruului în colaborare cu Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord, Baia Mare. S-au prezentat 12 candidați și au promovat toți cu rezultate foarte bune și excepționale.

* **Sâmbătă, 8 mai** –La Mănăstirea Habra, Groși, jud. Maramureș, într-un loc încărcat de istorie și spiritualitate, s-a desfășurat o amplă manifestare aniversară, prilejuită de împlinirea a 20 de ani de la Reînființarea Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului. Aceasta și întrucât P.F. Sa, Daniel, Patriarhul BOR, în cadrul Sfântului Sinod a declarat anul 2010 „Anul Omagial al CREZULUI Ortodox și al AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE”, una dintre activitățile manifestării a fost susținerea Simpozionului Omagial, care a tratat tema *Autocefaliei*, împlinindu-se 125 de la recunoașterea autocefaliei BOR de către Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului și 85 de ani de la ridicarea ei la treapta de Patriarhie. În cadrul manifestării a fost lansată Revista Primei Olimpiade Naționale de Religie Ortodoxă desfășurată la Baia Mare în perioada 10-14 apr. 2009. Profesorii de Religie Ortodoxă din zona Baia Mare, participanți la această manifestare au organizat și o expoziție de icoane pe lemn și pe sticlă, lucrări ale elevilor de la școlile din Maramureș. PS SA JUSTIN SIGHETEANUL a binecuvântat întreaga acțiune culturală și apreciat referatele prezentate. La manifestare au luat parte și preoți profesori din cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă a Universității de Nord din Baia Mare, alături de Domnul Vasile Timiș, Ministru Secretar de Stat, și Dl. Teodor Ardelean, Directorul Bibliotecii “Petre Dulfu” din Baia Mare.

* **Sâmbătă, 15 mai** –La reședința Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului a avut loc ședința de constituire a Adunării Eparhiale pentru un nou mandat de 4 ani (2010-2014). Sub președinția Î.P.S Justinian Chira, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului, în prezeța PS Sale, Justin Sigheteanul, Arhiepiscop-vicar, ședința a fost precedată de săvârșirea Sfintei Liturghii și a slujbei Te-Deum-lui de către Preasfințitul Iustin Sigheteanul, în Paraclisul Episcopal. Pe ordinea de zi au fost trecute:

- Verificarea mandatelor noilor membri și validarea lor pentru următorii 4 ani
- Constituirea Comisiilor permanente ale Adunării Eparhiale
- Alegerea celor trei reprezentanți (un cleric și doi mireni) pentru Adunarea Națională Bisericească
- Alegerea membrilor pentru Consistoriul Eparhial și validarea Consistoriului Monahal
- Desemnarea clericilor pentru Consistoriul Mitropolitan

Biroul de presă al Episcopiei Ortodoxe Române a
Maramureșului și Sătmarului

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

* **Miercuri, 26 Mai** – la Reședința Episcopală din Baia Mare, Înalt Preasfințitul Justinian Chira, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului, a fost sărbătorit de Permanența Eparhială și de Centrul Eparhial, la împlinirea a 89 de ani de viață. Din partea grupului profesoral al Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială s-a transmis o scrisoare de felicitare, prin care cadrele didactice și studenții teologi băimăreni i-au urat Î.P.S. Justinian belșug de sănătate, putere de muncă și „La Mulți Ani!”

* **Joi, 27 mai** –a avut loc Adunarea generală a Cadrelor didactice universitare din cuprinsul Patriarhiei Ortodoxe Române pe disciplinele Teologie Morală și Spiritualitate Ortodoxă, susținută în incinta Facultății de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu, Adunare la care a participat și reprezentantul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială a Facultății de Litere din cadrul Universității de Nord din Baia Mare, Pr. conf. dr. Adrian Gh. PAUL.

* **Joi, 27 mai** –în Aula Magna a Universității de Nord din Baia Mare, de pe strada Dr. Victor Babeș, a fost sărbătorit la nivel universitar Î.P.S. Sa Justinian Chira, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului, când i s-a acordat titlul de *Doctor Honoris Causa* a Universității băimărene, ca recunoaștere oficială din partea acestei instituții pentru aportul adus de Î.P.S. Sa la consolidarea și promovarea culturii și spiritualității în această regiune a țării și contribuția majoră depusă în vederea susținerii învățământului teologic băimărean de grad universitar. Ședința a debutat prin cuvântul domnului Prof. univ. dr. ing. Dan Călin PETER, Rectorul Universității de Nord din Baia Mare, care a arătat importanța acordării acestui titlu academic Înalt Preasfinției Sale, urmat de cuvântul de *laudatio* bine argumentat de pr. lect. univ. dr. Borca Vasile. Pr. conf. dr. Pomian Ștefan, șeful Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială a citit în limba latină diploma acordată Înalt Preasfinției Sale. ÎPS Justinian a rostit o impresionantă alocuțiune și a mulțumit conducerii și Senatului Universității băimărene pentru acordarea înaltului titlu academic. La ceremonie alături de ÎPS Justinian au mai fost prezenți: PS Iustin Sigheteanul, angajații Centrului Eparhial, protopopi, preoți, autorități locale și județene, oameni de cultură, profesori, personalități marcante ale Maramureșului și Sătmarului, studenți și mulțime de credincioși.

* **Vineri, 29 mai** – a avut loc Sesiunea de referate și comunicări științifice ale studenților de la Universitatea de Nord. Studenții teologi au participat cu lucrări la patru secțiuni: 1. Secțiunea *Teologie Biblică și Morală creștină și spiritualitate ortodoxă*, cu 15 lucrări; 2. Secțiunea *Teologie Sistematică și Practică*, cu 16 lucrări; 3.

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

Secțiunea *Asistență și practică socială*, cu 18 lucrări; 4. *Teologie istorică și bizantinologie*, cu 14 lucrări. În urma susținerii lucrărilor, în cadrul fiecărei secțiuni s-au acordat premii și distincții studenților din cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială.

* **Miercuri, 2 iunie** – în sala de sport a Universității de Nord din Baia Mare, cu începere de la ora 16,00 a avut loc cursul festiv al studenților teologi, promoția 2010, sub îndrumarea Asist. univ. dr. Valerian MARIAN (teologie ortodoxă pastorală), Lect. univ. drd. Adriana CĂLĂUZ (asistență socială) și Pr. lect. univ. dr. Dorinel DANI (teologie ortodoxă didactică). În prealabil, s-a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă și un Te-Deum la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, în prezența PS Sale Justin Hodea Sigheteanul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, care i-a binecuvântat și felicitat pe absolvenți și le-a urat mult succes și spor rodnic în activitățile lor viitoare în cadrul Bisericii noastre.

* **Vineri, 18 iunie** –cu începere de la ora 12, în sala mare a Facultății de Litere din Baia Mare, a avut loc susținerea tezei de doctorat a D-lui Ioan Ștefan TOHĂȚAN, în fața comisiei de evaluare doctorală, profesor titular în cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială. Domnia sa a obținut titlul de Doctor în Filologie, susținând teza: „*Argoul delincvenților. Studiu interdisciplinar de limba română și psihologie judiciară*” sub coordonarea Prof. univ. dr. Gheorghe POP. Îl felicităm și noi pe această cale și-i urăm mult succes în activitatea didactică universitară băimăreană din cadrul Catedrei noastre.

* **Joi, 1 iulie** – ca urmare a hotărârii Sfântului Sinod, cu privire la declararea anului 2010 ca an al *Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești*, Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului, în colaborare cu Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Facultății de Litere, cu Universitatea de Nord din Baia Mare, cu susținerea Protopopiatului Ortodox din Satu Mare și a Consiliului Județean Satu Mare, a organizat un amplu Simpozion regional în municipiul Satu Mare, intitulat: “*1685 de ani de la prima mărturisire de credință a Bisericii creștine*”. Evenimentul s-a bucurat de un real interes pentru cei prezenți în sala Filarmonicii "Dinu Lipatti" din Satu Mare, care a primit binecuvântarea Înalț Preasfinției Sale Justinian Chira și a fost prezidat de către Preasfinția Sa Iustin Sigheteanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului. La această manifestare, atât de importantă pentru Biserica Ortodoxă, au participat cu referate atât profesori de teologie și preoți ai Eparhiei Maramureșului și Sătmarului, cât și

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

reprezentanți ai laicilor, amintindu-l aici, în primul rând, pe domnul George Vulturescu - directorul Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Satu Mare. Toate referatele susținute în cadrul simpozionului vor fi publicate în cuprinsul acestui volum, respectiv Nr. XV al revistei Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială, intitulată “*Ortodoxia maramureșeană*” pe anul 2010.

* **Marti, 6 iulie** – a avut loc banchetul de sfârșit de an universitar al absolvenților Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord, Baia Mare, promoția 2010, susținut la restaurantul Măgura, Valea Roșie, din apropierea orașului Baia Mare. La manifestare au luat parte toți absolvenții teologi, însoțiți de cadrele didactice ale Facultății de Litere și ale Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din Baia Mare. Absolvenții au fost felicitați și li s-au urat mult succes la examenul de licență și, mai ales, pe calea vieții.

* **În perioada 6-7 iulie** – la Reședința patriarhală, sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Patriarhul BOR, a avut loc ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Dintre hotărârile luate menționăm:

- Proclamarea anului 2011 ca ***Anul omagial al Sfântului Botez și al Sfintei Cununii*** în Patriarhia Română, cu scopul întăririi și promovării valorilor familiei creștine;

- Aprobarea Programului social și pastoral în vremuri de criză economică propus de Patriarhia Română cu scopul ajutorării familiilor de vârstnici cu pensii mici, a familiilor sărace cu mulți copii, dar cu venituri mici și a bolnavilor săraci. Programul va fi derulat de fiecare eparhie la nivel de parohie, mănăstire, protopopiat și centru eparhial prin intensificarea programelor sociale desfășurate și prin organizarea de noi cantine filantropice, colecte de alimente, îmbrăcăminte, alte produse de strictă necesitate și bani cu scopul ajutorării categoriilor sociale defavorizate;

- Aprobarea unor măsuri de sprijinire a familiilor preoților din parohiile sărace prin constituirea de fonduri pastorale eparhiale alimentate prin contribuții de solidaritate;

- Sfântul Sinod a hotărât să adreseze un apel la dialog frățesc Bisericii Române Unită cu Roma (Greco-Catolică) pentru o mărturie creștină comună în societatea românească contemporană din ce în ce mai secularizată, cu speranța creării unui climat de încredere și respect reciproc între cele două Biserici românești. În acest context, ierarhii Sfântului Sinod și-au dat acordul de principiu pentru o posibilă invitație a Sanctității Sale Papa Benedict al XVI-lea în România. În acest sens, Patriarhia Română va evalua timpul invitației în consultare cu alți factori implicați.

În cadrul ședinței sinodale a fost prezentat stadiul demersurilor pentru construirea Catedralei Mântuirii Neamului. La finalul ședinței, ierarhii Sfântului Sinod au participat la ceremonia de premiere a câștigătorilor concursului de proiectare pentru Catedrala Mântuirii Neamului, care a avut loc în Aula Magna „Teoctist Patriarhul” din Palatul Patriarhiei. Cu acest prilej, a fost lansat oficial site-ul www.catedralaneamului.ro, dedicat Catedralei Mântuirii Neamului, realizat de centrul de presă Basilica în colaborare cu sectorul Monumente și Construcții bisericești și cu sprijinul Serviciului IT ale Patriarhiei Române.

Biroul de presă al Patriarhiei Române

* **Joi, 8 iulie** – a avut loc susținerea examenului de Disertație pentru absolvenții Cursurilor Postuniversitare de Masterat, în cadrul specializării „*Teologie creștină ortodoxă și spiritualitate europeană*” al Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Facultății de Litere din Baia Mare. La examenul de susținere au luat parte 22 de absolvenți, care au promovat cu rezultate foarte bune. Precizăm că este cea dintâi generație de absolvenți masteranzi ai Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială a Facultății de Litere, din cadrul Universității de Nord din Baia Mare.

* **Vineri, 9 iulie** – a avut loc susținerea examenului de licență pentru absolvenții cursurilor teologice din cadrul Facultății de Litere din Baia Mare. Din partea Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială s-au prezentat toți absolvenții, în număr de 38 absolvenți teologi și 58 de absolvenți asistenți sociali, care în urma evaluării comisiei de specialitate au promovat cu rezultate bune și foarte bune. După susținerea examenului, s-a oficiat slujba Te-Deumului în semn de mulțumire adusă lui Dumnezeu, la Biserica Ortodoxă „Sfântul Nicolae” din Baia Mare, unde absolvenții teologi au depus jurământul, după care au fost felicitați și li s-a urat mult succes în viață și mult spor duhovnicesc în slujirea Bisericii lui Hristos.

* În perioada **23-30 iulie**, - s-a desfășurat ce-a de-a douăsprezecea ediție a zilelor culturale Nicolae Steinhardt (Monahul Nicolae Delarohia), după următorul program: În perioada 23–29 iulie la Mănăstirea Rohița a avut loc Școala de pictură a grupului de iconari „Sfântul Ioan Damaschin” care este coordonată de către pictorul Sorin Albu, asistent universitar la Universitatea de Artă și Design din Cluj- Napoca; *Joi 29 iulie*, la Mănăstirea Rohia s-a întrunit Colectivul redacțional al Integralei N. Steinhardt și directorul editorial al Editurii Polirom, pentru a lucra la volumele care vor apărea de acum înainte în cadrul Integralei N. Steinhardt, la Editura Polirom, în

coeditare cu Editura Mănăstirii Rohia. În aceeași zi, după Vecernie, s-a săvârșit la mormântul Părintelui Nicolae slujba Parastasului de pomenire în memoria marelui gânditor și cărturar de la Rohia; *Vineri, 30 iulie*, la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare a avut loc vernisajul expoziției de icoane realizate în această perioadă, și lansarea cărții *Între viață și cărți*, cel mai recent volum apărut din cadrul Integralei N. Steinhardt. Este cel de-al șaptelea volum, după: *Jurnalul fericirii, Dăruind vei dobândi, În genul... tinerilor, Articole burgheze, Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional*, apărute în anul 2008 și *Primejdia mărturisirii* (2009). La evenimente au luat parte Preasfințitul Justin Sigheteanul, arhiepiscop-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului și Președinte al Fundației N. Steinhardt, domnul Adrian Șerban, director editorial al Editurii Polirom, membrii Colectivului redacțional ai Integralei N. Steinhardt: lector univ. dr. George Ardeleanu, conf. univ. dr. Florian Roatiș, pr. conf. univ. dr. Ștefan Iloaie, arhim. Macarie Motogna, Grupul de iconari Sfântul Ioan Damaschin, Membrii Fundației N. Steinhardt, preoți profesori universitari, monahi, preoți și mulți iubitori ai Operei și Omului N. Steinhardt.

* **Luni, 13 septembrie** – a avut loc deschiderea oficială a noului an școlar preuniversitar 2010-2011, prilej cu care Preafericitului Părinte Patriarh DANIEL, a adresat un mesaj tuturor elevilor, părinților și profesorilor.

* **Luni, 4 octombrie** – a avut loc deschiderea Noului An universitar 2010-2011 la “Universitatea de Nord” din Baia Mare, deschidere festivă precedată de săvârșirea Sfintei Liturghii, la biserica-catedrală “Sfânta Treime”, de pe B-dul Unirii, oficiată de Preasfințitul Justin Hodea Sigheteanul, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, cu participarea cadrelor didactice ale Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială și a studenților celor trei secții și ai masteranzilor de la Teologie. În prezența Preasfințitului Justin Sigheteanul, invitat de onoare, festivitatea propriu-zisă de deschidere a noului an universitar 2010-2011 s-a susținut în sala mare a Universității de Nord, de pe strada Victor Babeș, și a fost prezidată de dl. Dan Călin PETER, rectorul Universității de Nord, în prezența d-nei Georgeta Corniță și d-l Vasile Viman, prorectorii Universității. S-au transmis mesaje de bun venit tinerilor studenți din anul I ai Universității de Nord și urări de mult succes tuturor studenților băimăreni în activitatea lor studențească, de formare și de cercetare aprofundată.

* În perioada **28-31 octombrie** – în localitatea maramureșeană Ieud s-a susținut cea de-a XVI-a ediție a manifestărilor culturale dedicate: „*Codicelui de la Ieud*”. Evenimentul s-a susținut la inițiativa Consiliului local și al Primăriei din Ieud, cu

sprijinul major al Asociației „Societatea de Studii Teologice Ortodoxe din România”, al cadrelor didactice ale Facultății de Litere ale Universității de Nord din Baia Mare, în colaborare cu Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială și cu binecuvântarea Înalț Preasfințitului Justinian Chira, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmărilor. În prezența Preasfinției Sale Justin Sigheteanul, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmărilor, la manifestare au luat parte renumite personalități culturale din țară și din ținutul Maramureșului, între care amintim: Conf. univ. dr. Vasile TIMIȘ, Secretar de Stat în Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național –delegat oficial, Conf. univ. dr. Gh. Mihai Bîrlea, Senator, Prof. univ. dr. Petre DUNCA, decanul Facultății de Litere, Baia Mare, Conf. univ. dr. Ștefan VIȘOVAN, șeful Catedrei de Limba și Literatura Română din cadrul Facultății de Litere, Baia Mare, iar din partea Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din Baia Mare, Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL, Pr. lect. univ. dr. Vasile BORCA și Pr. lect. univ. dr. Cristian ȘTEFAN, consilier cultural eparhial. Toate comunicările și referatele susținute în cadrul simpozionului de aleasă manifestare culturală și spiritualitate maramureșeană vor fi publicate într-un volum special, dedicat Codicelui de la Ieud.

* **Duminică, 14 noiembrie** - la Catedrala Episcopală “Sfânta Treime” din Baia Mare, a avut loc solemnitatea aniversării a 20 de ani de la reînființarea Episcopiei Maramureșului și Sătmărilor și 20 de ani de la intronizarea I.P.S. Justinian în demnitatea de Intîistătător al acestei Eparhii. După săvârșirea Sfintei Liturghi, la care alături de cei doi ierarhi maramureșeni, au participat părinții din Permanența Eparhială, cei opt Protopopi ai Eparhiei, patru stareți de mănăstire, conducătorii școlilor teologice și foștii protopopi de Baia Mare și Satu Mare (în total 24 de preoți și șase diaconi), s-a oficiat slujba Te-Deumului. În continuare au fost prezentate mesajele Preafericitului Părinte DANIEL, Patriarhul României, I.P.S. Mitropolit Bartolomeu, Mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului și al D-lui Adrian Lemeni - Secretar de Stat pentru Culte. După citirea mesajelor, P.S. Iustin Sigheteanul a prezentat Albumul: “*20 de ani din viața Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărilor și Placheta aniversară*”. În final, P.S. Iustin Sigheteanul a oferit I.P.S. Arhiepiscop Justinian, în numele Permanenței Consiliului Eparhial, Protoiereilor Eparhiei, slujitorilor sfintelor altare și ai sfintelor mănăstiri o icoană reprezentând pe Sfinții Mihail și Gavril, purtând în mijloc, în medalion, icoana Sfântului Iosif Mărturisitorul din Maramureș. După aceste momente solemne I.P.S. Arhiepiscop Justinian a rostit în fața invitaților și ai poporului numeros un bogat și amplu cuvânt de învățătură, mulțumind apoi lui Dumnezeu pentru toate darurile revărsate asupra ÎPS Sale. Pe această cale, și noi, membrii Catedrei de Teologie

Ortodoxă și Asistență Socială și ai redacției Revistei “Ortodoxia maramureșeană”, la acest ceas aniversar, îi urăm cu toată sinceritatea ÎPS Sale Justinian Chira viață lungă, cu sănătate, multe binecuvântări cerești și un călduros “*Întru mulți ani, Înalt Preasfințite Stăpâne!*”

* **Marti, 16 noiembrie** – începând cu ora 9,00, în cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială de pe strada Crișan, Nr. 5-7 din Baia Mare, a avut loc susținerea examenului de *capacitate preoțească*, sesiunea de toamnă, organizată de Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului în colaborare cu Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord, Baia Mare. S-au prezentat 11 candidați și au promovat toți cu rezultate foarte bune.

* **Joi, 16 decembrie** – cu ocazia apropierii Sărbătorilor de iarnă dedicate Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos și ale Anului Nou, corala studenților Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială „Sfântul Ioan Damaschinul”, conduși de Pr. drd. Aurelian Petrică COVACIU, împreună cu cadrele titulare ale Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială au colindat centrul eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, respectiv pe ierarhii maramureșeni, Rectoratul Universității de Nord din Baia Mare, Decanatul Facultății de Litere din Baia Mare și centrul cultural al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare.

2. CADRELE DIDACTICE DE CONDUCERE

ALE UNIVERSITĂȚII DE NORD din BAI A MARE

Rector: Prof. univ. dr. ing. Dan Călin PETER

Prorector: Prof. univ. dr. Georgeta CORNIȚĂ

Prorector: Prof. univ. dr. Vasile VIMAN

Secretar științific: Prof. univ. dr. ing. Vasile HOTE A

ALE FACULTĂȚII DE LITERE

Decan: Prof. univ. dr. Petru DUNCA

Prodecan: Conf. univ. dr. Gheorghe Mihai BÎRLEA

Secretar științific: Conf. univ. dr. Rodica ȚURCANU

3. CADRELE DIDACTICE ALE CATEDREI DE TEOLOGIE ORTODOXĂ ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

1. Pr. Conf. univ. dr. **Ștefan POMIAN** (*Șef de Catedră* –Istoria și filosofia Religiilor & Dogmatică)
2. Pr. Conf. univ. dr. **Adrian Gh. PAUL** (*Membru Consiliu profesoral & Redactor-șef Revistă* – Teologie Morală și Spiritualitate Ortodoxă & Bioetică & Misiologie și Ecumenism)
3. Conf. univ. dr. **Gheorghe Mihai BÂRLE** (*Prodecan & Membru Consiliu profesoral* Facultatea de Litere) –*senator*
4. Pr. Lect. univ. dr. **Vasile BORCA** (Studiul Vechiului Testament și a Noului Testament) –*Secretar de redacție*
5. Pr. Lect. univ. dr. **Dorinel DANI** (Istoria Bisericii Universale & Patrologie)
6. Pr. Lect. univ. dr. **Teofil STAN** (Muzică bisericească & Liturgică & Pastorală)
7. Pr. Lect. univ. dr. **Marius NECHITA** (Formare duhovnicească & Terapia familiei)
8. Lect. univ. dr. **Ioan Șt. TOHĂȚAN** (Drept și legislație în A.S)
9. Asist. univ. dr. **Valerian MARIAN** (Catehetică & Omiletică)
10. Asist. univ. drd. **Eusebiu BORCA** (Studiul Vechiului Testament & Ebraică)
11. Asist. univ. drd. **Liviu BOZGA** (Sociologie & Practica în Asistența Socială)
12. Asist. univ. drd. **Florian SĂLĂJEAN** (Managementul în AS & Metode și tehnici în Asistența Socială)
13. Asist. univ. drd. **Adriana Florentina CĂLĂUZ**, (Managementul de caz & Psihologie organizațională)
14. Pr. dr. **Vasile AUGUSTIN** -*vicar eparhial* (Drept bisericesc - *cadru asociat*)
15. Pr. Lect. univ. dr. **Cristian ȘTEFAN** –*consilier cultural eparhial* (Istoria Bisericii Ortodoxe Române & Bizantinologie – *cadru asociat*)
16. Pr. drd. **Claudiu POP** (Filantropie creștină & Probleme etice în Asistență Socială – *cadru asociat*)
17. Pr. drd. **Petrică Aurelian COVACIU** (Muzică bisericească & Cor – *cadru asociat*)
18. Drd. **Vasile COSTIN**, (Biserică și societate) –*cadru asociat*
19. Pr. Drd. **Bogdan GAVRA** – *cadru asociat*
20. Pr. **Florin HOBAN** – *cadru asociat* (Duhovnic pentru studenți)

4. LICENȚIAȚII ÎN TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

Promoția 2010 (4 ani de studiu)

Îndrumător: Asist. univ. dr. Valerian MARIAN

1. Bohotici Gheorghe Ciprian
2. Ciurte Vlăduț
3. Codrea Ștefan
4. Cone Marius Vasile
5. Cone Mircea Ioan
6. Cupșe Dănuț Bogdan
7. Dobrican Ioan
8. Gaborean Alexandru Gheorghe
9. Găurean Dan Dorin
10. Gavriș Andrei Gabriel
11. Goste Alin Alexa Vasile
12. Herța Ilarion Călin
13. Horotan Adrian Petru
14. Miholca Radu Gavril
15. Pop Găvrilă
16. Puicar Ionuț
17. Robaș Nicolae
18. Sfara Gheorghe Marius
19. Spătar Ovidiu Lucian
20. Spătar Viorel Longhin Vasile
21. Șter Ovidiu Marius
22. Tarța Georgel
23. Trușcă Ioan

5. LICENȚIAȚII ÎN TEOLOGIE ORTODOXĂ – LITERE

Promoția 2010 (3 ani de studiu)

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Dorinel DANI

1. Tarța Daniel Nicolae

2. Pop Gheorghe
3. Micle Traian
4. Miculaiciuc (Holovcsuk) Angelica
5. Zubașcu Ionel Gabriel
6. Gross Andreea Paraschiva

**6. LICENȚIAȚII ÎN TEOLOGIE ORTODOXĂ
– ASISTENȚĂ SOCIALĂ
Promoția 2010 (3 ani de studiu)**

Îndrumător: Pr. Lect. univ. dr. Marius NECHITA
& Asist univ. drd. Adrian CĂLĂUZ

1. BORLAN Maria Camelia
2. BREBAN Adriana
3. BRI Claudia
4. BULBOACĂ Paula Mihaela
5. CÂMPAN Ioana Florina
6. CANJE Andreea Anamaria
7. CATRIȘCĂU Cristina
8. CIOCOIEȚ Marius Ionuț
9. CIOLTE Daiana Maria
10. CODREA Carmen Laura
11. CONEA-LUNG Andrea Nicoleta
12. COZMA Alexandra
13. DĂNILĂ Sonia Elena
14. DAROLȚI Alina
15. ERDEI Elisabeta
16. FILIPAN Sanda
17. FLUIERAȘ Andrea Luminița
18. GREC Anamaria
19. HOSCISLAUSCHI Nora Beatrix
20. HOTEA Ileana
21. IACOB Liana Lidia
22. IGNA Roxana Maria

- 23. ILIEȘ Cristina Maria**
- 24. IOSIP (BUJOR) Melinda**
- 25. LOHAN Adriana Claudia**
- 26. LUPAN Cornel Săndel**
- 27. MARTIN Sînziana**
- 28. MIHUȚ Gabriela**
- 29. MORAR Tudor Adrian**
- 30. MOȘ Andreea**
- 31. NECHITA Flavia Elena**
- 32. PAȘCA (LEȘ) Maria Gabriela**
- 33. PĂȘCUȚĂ Adela**
- 34. PETKEȘ Erica**
- 35. POMIAN (CÂNȚA) Cosmina Anca**
- 36. POP Aurica**
- 37. POP Flavia**
- 38. POP Mihai Anton**
- 39. RUS Duana Maria**
- 40. RUS Lavinia**
- 41. ȘANTA Mioara Tincuța**
- 42. SILAGHI Timea Ecaterina**
- 43. SIMION BATIN Maria**
- 44. ȚPAN Amalia Maria**
- 45. SPĂȚAR Viorel Vasile**
- 46. ȘTEF (COTECZ) Gilda Felomena**
- 47. STRIMBEI Norbert**
- 48. TIMIȘ Maria**
- 49. TOMȘA Oana Alexandra**
- 50. UNGUR (ȘOVREA) Doina**
- 51. UNGUREANU MĂGUREAN Xenia**
- 52. VÂRGĂ Claudiu**
- 53. VLAD Anuța**
- 54. ZAH Florina Iulia**

**7. ABSOLVENȚII CURSURILOR POSTUNIVERSITARE
DE MASTERAT -2010
TEOLOGIE CREȘTINĂ ȘI SPIRITUALITATE EUROPEANĂ**

(2010 -Prima generație de absolvenți)

1. Spătar Ovidiu
2. Tămaș Dorin
3. Buța Carmen
4. Pleș Măricuța
5. Ciocotișan Bogdan
6. Budea Marius
7. Leordean Vasile
8. Florea Florin
9. Bălaș Anamaria
10. Timiș Gavrilă
11. Breban Florin
12. Crișan Adina
13. Drădean Mihai
14. Buda Nicolae
15. Pop Călin
16. Pop Ramona
17. Cânta Ioan
18. Benczar Ioan
19. Conea Florin
20. Herman (Gherasim) Ioana
21. Năsui (Cheșei) Călina

**8. STUDENȚII SPECIALIZĂRII
TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ
Anul universitar 2010-2011**

T.O.P. Anul I, grupa I

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Dorinel DANI

1. Antal C. Marcu
2. Ardelean V. Florin
3. Bizău V. Marius Florin
4. Bondre V. Vlad Ioan
5. Bușecan I. Vlăduț Cătălin
6. Corodan D.E. Emilian Vasile
7. Costea P. Marius Vlad
8. Cozuc St. M. Alin Marian
9. Crainic I. Manuel Ionuț
10. Crăciun D. Dan Anghel
11. Cucu G. Mihail
12. Dobrinescu Gh. Cristian
13. Drimenț I. Ilie Marian
14. Herman V. Aurel
15. Iunian V. Stelian Ioan
16. Măgurean F. Emanuel Floruț
17. Mihali St. Ștefan Toma
18. Neghină T. Daniel Bogdan
19. Oșan D. Dorin Olimpiu Vasile
20. Pașca V. Răzvan
21. Roman P. Petrică Florin
22. Rostaș V. Dan
23. Savu F. Florin Dumitru
24. Stan V.I. Ioan Vasile
25. Țimiș N. Ionel Radu
26. Țimiș P. Petrică
27. Verdeș M. Vlad Marian

T.O.P. Anul II, grupa I

Îndrumător: Pr. Conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL

1. Berețchi I. Dănuț Ionuț
2. Bricioc I. Cosmin Ioan
3. Butuza I. Octavian

4. Orza I. Dănuț Ilie
5. Rednic I. Grigore Daniel
6. Ardelean Șt. Darius Ștefan
7. Brendea Gh. Vasile
8. Budelecan A. Nicolae
9. Cobzaru F. Andrei Florin
10. Coțan I. Vasile Florin
11. Donca V. Gelu Dorin
12. Drăgan A. Ionuț Adrian
13. Filip Gh. Mihai Cristian
14. Hepcal D. Bogdan Georgian
15. Krauciuc V. Ioan George
16. Luca A. Laurențiu Ciprian
17. Nicolai D. Daniel Ciprian
18. Pașca E. Lucian Ștefan
19. Pop A. Alexandru Radu
20. Rednic I. Gheorghe
21. Tomoiagă N. Toader
22. Trif I. Radu Vasile
23. Vișovan M. Vlad Andrei

T.O.P. Anul II, grupa II

Îndrumător: Pr. Conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL

1. Botiș G. Dumitru
2. Bucșa I. Ioan Ilie
3. Burzo M. Eugen Ioan
4. Porumb V. Vasile Andrei
5. Timiș Gh. Vasile
6. Bandula V. Andrei Vasile
7. Brotnei V. Viorel Mihai
8. Bud V. Petru Vasile
9. Coardoș I. Daniel
10. Coman T. Toader Ionuț
11. Covaci G. Simion
12. Duplea H. Ion Claudiu

13. Hapca Gh. Nicolae Adrian
14. Istrat V. Vasile Ioan
15. Lazăr V. Ionel Sorin
16. Mărginaș I. Florian Tudorel
17. Oșan V. Vasile Flaviu
18. Pantea I. Mihai
19. Pop A. Daniel
20. Roman I. Romulus Cristian
21. Stan I. Ovidiu Ciprian
22. Sabou M. Mircea Vasile
23. Zdrob I. Dănuț Ștefan

T.O.P. Anul III -grupa I (31011)

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Teofil STAN

1. Corneștean I. Ioan
2. Mare D. Dorin Vasile
3. Moldovan C. Adrian
4. Toporan P. Adrian Ioan
5. Ulici V. Ioan
6. Bota V. Nicolae Șofron
7. Buda G. Vasile
8. Charchaci Șt. Ștefan
9. Erdei D. Alin
10. Fetinga Ș. Anchidim
11. Herțeg I. Ionel
12. Ilieș Gh. Petru
13. Logoș M. Vasile
14. Mădăras Gh. Marcel Mihai
15. Muș D. Liviu Călin Răzvan
16. Muntean P. Ionuț Alin
17. Pleș I. Ionuț Dorin
18. Pop R. Radu Ioan
19. Recean Gh. Gavril Andrei
20. Sabo Gh. Gheorghe Ionuț
21. Surduc C. Ciprian Paul

22. Surducan I. Sebastian Traian
23. Tămaș V. Florin
24. Todorca C. Ionuț Adrian

T.O.P. Anul III -grupa a II-a (31012)

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Teofil STAN

1. Bancoș T. Bogdan Alexandru
2. Buteanu O. Mihai Gelu
3. Grad Gh. Vasile
4. Gulin Gh. Marian
5. Negrea I. Iulian Eugen
6. Băeș T. R. Sergiu Robert
7. Băeș T.R. Silviu Roland
8. Burzo I. Ioan
9. Bitean I. Sergiu Adrian
10. Chira A. Bogdan Ioan
11. Cucu Gh. Andrei
12. Henș D. Andrei Dănuț
13. Iancu Gh. Răzvan Alexandru
14. Jurje A. Călin Ionuț
15. Mealău V. Paul Vasile
16. Morariu I. Marius Ioan
17. Pop Gh. Florin Andrei
18. Robaș N. Cristian Vasile
19. Sacaloș Gh. Mihai
20. Sălăjan V. Aurel Ioan
21. Șanta A. Alexandru Andrei
22. Șleam M. Vasile Crinu
23. Tarța I. Daniel Nicolae
24. Tat I. Vasile Cosmin
25. Vana M. Valeriu Mircea

T.O.P. Anul IV

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Vasile BORCA

1. Gaborean Al. Adrian Vasile
2. Herța D. Gabriel Vasile
3. Chira G. Dacian Ovidiu
4. Rus V. Vlad Felician
5. Rus D.I. Vasile Andrei
6. Moldovan I. Gheorghe
7. Șelever V. Maria
8. Cîmpan T. Petru
9. Leș G. Gabriel
10. Sălnicean V. Ioan Cristian
11. Tuns V. Augustin Gavril
12. Vraja I. Ioan Cosmin
13. Bozga A. Emil
14. Catrișcău S. Marius Vasile
15. Cîmpan V. Mihai Dumitru
16. Druță D. Ioan
17. Kvasciuc V. Veniamin Cristian
18. Medișan Gh. Marius Victor
19. Pop M. Mircea Dan
20. Turdean I. Iosif
21. Zonocan V. Bogdan Mihai

**9. STUDENȚII SPECIALIZĂRII
TEOLOGIE ORTODOXĂ DIDACTICĂ
Anul universitar 2010-2011**

T.O.D. Anul I

Îndrumător: Asist. univ. dr. Valerian MARIAN

1. Beuka V. Vasile
2. Blamenstein A. Diana Ingrid
3. Bledea I. Gheorghe

4. Bledea V. Nicoară
5. Bondre V. Vlad Ioan
6. Bumbuc (Anișorac) A. Ana
7. Cionca A. Andrei Marin
8. Comiati St. Claudiu Adrian
9. Danco P. Bogdan Ioan
10. Dulf L. Diana Bianca
11. Florian T. Ovidiu Ghiță
12. Herman V. Aurel
13. Huja G. Adrian Ionuț
14. Ieremi I. Adrian Marian
15. Matei D. Irina
16. Turda Gh. Ioan
17. Țicală I. Bogdan Ioan

T.O.D. Anul II

Îndrumător: Asist. univ. drd. Eusebiu BORCA

1. Aftan V. Natalia Elena
2. Berinde (Pop) Gh. Maria
3. Călini G. Maria
4. Chereji G. Marian Gabriel
5. Coteș I. Mariana Daniela
6. Mițiguș V. Radu Vasile
7. Pașca V. Laura Daniela
8. Rogoian Gh. Rozalia
9. Sabadăș I. Camelia Loredana
10. Suciu I. Ramona Andrada
11. Bledea P. Viorica
12. Butean M. Ciprian Ivan
13. Cinaș G. Georgela Dănuța
14. Gurge S. Cătălin Radu
15. Han A. Andrei Dan
16. Hojda I. Ionel
17. Lung T. Mircea Vasile

18. Pop V. Vasile Marian
19. Stoica G. Ioana Sorina
20. Șanta I. Iulian Ioan
21. Tamaș V. Ioan Sorin
22. Timiș S. Petru Alexandru

T.O.D. Anul III -Grupa 30911

Îndrumător: Pr. conf. univ. dr. Ștefan POMIAN

1. Boda I. Ionuț Dumitru
2. Cinar Gh. Gheorghe
3. Ciontoș I. Luminița Mihaela
4. Misaroș V.M. Tabita Tamara
5. Pop R. Radu Ioan
6. Sabou V. Olivian Petrică Dănuț
7. Șleam L. Gavril Mihai
8. Tarța V. Valentin Filip
9. Todoran V. Sorin Gavril
10. Tuns A. Vasile Andrei
11. Bercea I. Vasile
12. Coteț T. Flaviu Daniel
13. Dumitraș T. Monica Dana
14. Hereș I. Ioan Mihai
15. Herța D. Ionuț Marcel
16. Huza Gh. Florin Gheorghe
17. Ioan C. Mihai Horea
18. Onțu I. Ioan
19. Podină I. Paul Ionuț
20. Raț I. Ionel Radu
21. Sălăgean E. Vasile Ștefan

**10. STUDENȚII SPECIALIZĂRII
TEOLOGIE ORTODOXĂ – ASISTENȚĂ SOCIALĂ
Anul universitar 2010-2011**

A.S. Anul I –Grupa I

Îndrumător: Asist. univ. drd. Adriana CĂLĂUZ

1. Almasi A. Agoston
2. Aseujan V. Andreea
3. Bilan I. Ana
4. Câmpan V. Anca Maria
5. Chiruța Gh. Silvia – Republica Moldova
6. Chiuzbăian M. Liudmila Delia
7. Ciurdaș C. Camelia Cornelia
8. Codrea P. Andrei Denis
9. Covaciu M. Raluca Ancuța
10. Danci G. Ioana
11. Hojda Gh. Ileana
12. Hotico D. Ioana
13. Iacob L. Adelina
14. Indre I. Iuliana Andra
15. Klipacs B. Roxette Melinda
16. Kurak Gh. Maria
17. Lingurar (Rezmüveș) A. Claudia Margareta
18. Lucian D. Alexandra Lucia
19. Maicher Z. Helga
20. Marchiș I. Flavia Maria
21. Nagy Șt. Melinda Maria
22. Paul I. Irina
23. Pogăciaș V. Daniela Paula
24. Pop G. Gabriela Floriana
25. Pop Gh. Adriana Simona
26. Pop Gh. Cristina Diana
27. Pop L. Bianca Clara
28. Popan L. Ramona Natalia
29. Rozsnai P. Helga Gabriela

30. Sălăgean M. Monica
31. Șuștic V. Maria
32. Tarța V. Diana
33. Zaharie N. Debora Lidia

A.S. Anul II –Grupa I

Îndrumător: Lect. univ. dr. Ioan Șt. TOHĂȚAN

1. Bâlc (Oprea) V. Ramona
2. Cerchezan G. Raluca
3. Czepelczauer V. Francesca Rafaela
4. Imre G. Lidia
5. Moldovan Gh. Nicoleta
6. Ratz M. Ana Maria
7. Săsăran S. Magdalena
8. Ardelean Șt. Darius Ștefan
9. Bârsan I. Delia
10. Buruian I. Orsolya Henrietta
11. Copos S. Roxana Daria
12. Cristian A. Andreea Alexandra
13. Damian T. Dana Alexandra
14. Goia G. Adriana Roxana
15. Ivașcu V. Andreea Sorina
16. Lupșe V. Ioana
17. Mănăilă V. Ana Maria
18. Mitrea M. Andreea Ioana
19. Mureșan B. Andrei
20. Muscan V. Simona
21. Pop D. Andreea Ioana
22. Roman L. Lavinia Romina
23. Sălăjan V. Victoria
24. Stoian E. Ioana Ramona
25. Suciu C. Cătălina Mihaela
26. Timiș V. Dorina
27. Vișovan Gh. Ileana
28. Zan P. Diana Maria

Anul II –Grupa a II-a

Îndrumător: Lect. univ. dr. Ioan Șt. TOHĂȚAN

1. Boicean V. Ileana Mariana
2. Cînța V. Alexandra Aurica
3. Ilieș T. Gina Camelia
4. Lakatoș F. Radu
5. Nac V. Diana Cristina
6. Sălăjean N. Anca Florina
7. Talpoș F. Florina Maria
8. Bălan P. Larisa Petruța
9. Bota (Filip) I. Alina
10. Buia I. Ioan Dorin
11. Bușecan V. Ioana Andreea
12. Coroian A. Anca Monica
13. Crișan C. Andreea Ramona
14. Gușu T. Tudor Rafael
15. Hoban Gh. Monica Florica
16. Ianoș A. Alina
17. Lihet V. Daniel Florin
18. Mereuț G. Monica Oana
19. Mîrza Gh. Oana Mirela
20. Mureșan (Crainic) V. Laura Cristina
21. Negrea V. Maria
22. Rațiu (Mărieș) A. Alexandra Iulia
23. Roatiș V. Viruca Simona
24. Rus P. Alina Alexandra
25. Tar L. Katalin Lotti
26. Tarța G. Norița Victorița
27. Terheș I. Ioana Daniela
28. Topan M. Alina Daniela
29. Zaharia V. Elena Ioana

Anul II –Grupa a III-a (Bistrița)

Îndrumător: Lect. univ. dr. Ioan Șt. TOHĂȚAN

1. Cotuț A. Maria Ramona
2. Arpăștean F. Andreea Lidia
3. Boghian I. Andreea Iuliana
4. Budălăcean F. Bianca Alina
5. Cărbune I. Oana
6. Chiș I. Ioana Lavinia
7. Chițimia P. Florin
8. Corbu T. Alina
9. Drăgănescu P. Robert Florin
10. Fazakas M. Ana Maria
11. Gal S. Diana Iulia
12. Ganea P. Paula Georgeta
13. Habor D. Lavinia Maria
14. Huciu (Rad) I. Ionela Mihaela
15. Luci E. Natalia Eugenia
16. Pinti (Sarmaș) G. Floarea
17. Rebrean I. Daniela Ionela
18. Rusan I. Ionela Mariana
19. Silveșan C. Ana Elena
20. Sîmbotelecan V. Iustina
21. Todea (Nistor) L. Ana Maria
22. Țermure V. Valentina

A.S. Anul III -Grupa I (31111)

Îndrumător: Asist. univ. drd. Liviu BOZGA

1. Ciocoiț V. Mădălina Dana
2. Delistan V. Mariana Andreea
3. Marchiș V. Alexandra
4. Mihăilă T. Emanuela Alina
5. Moldovan V. Lavinia Dana
6. Vid I. Cristina
7. Ardelean A. Noemi Alexandra

8. Bozga (Copil) I. Violeta
9. Brândușe D. Mihaela Daniela
10. Brisc (Belenеși) F. Ana
11. Cionci I Crina Aurora
12. Coșa Gh. Anca Violeta
13. Daubner T. Henrieta Helga
14. Decebal F.E. Codruța Florina
15. Gaje (Duruș) V. Daniela Nadia
16. Gruită C. Alexandra Oana
17. Lazăr P. Gabriela Rodica
18. Lenard E. Mariana
19. Mentel F. Isabella Franciska
20. Pană V. Crina Roxana
21. Paul I. Anamaria
22. Pop A. Anca Crina
23. Sabo (Man) S. Voichița
24. Țicală G. Gheorghe Marian

Anul III -Grupa II (31112)

Îndrumător: Pr. Drd. Bogdan GAVRA

1. Bozga C. Otilia
2. Ilieș N. Maria
3. Micle V. Ioana Veronica
4. Mihalcea P. Lidia
5. Mureșan V. Crina Lavinia
6. Scutariu I. Oana
7. Avram Gh. Gheorghe
8. Ciaba I. Andrei –a II-a Facultate
9. Ciaba (Danciu) I. Melinda Olga
10. Ciuurdaș V.N. Lorena Andreea
11. Ganța V. Raluca Mădălina
12. Gindele (Ardelean) L.J. Rita Gabriela
13. Lazăr V. Valeria
14. Lenghel (Pop) I. Marta Maria
15. Miclăuș V. Cristina

16. Nap (Dănuț) Gh. Florica
17. Nistea A. Ioana Sanda
18. Pop (Chendreș) V. Andreea Ioana
19. Pop V.I. Florina Andreea
20. Rednic I. Simina Maria
21. Rus V. Crina Adina
22. Slezinger A. Gertrude Erzsebet
23. Șleam A. Andreea Monica
24. Tămaș P. Sandu Mihai
25. Tompoș F. Lucian

Anul III -Grupa a III-a (31113)

Îndrumător: Asist. univ. drd. Liviu BOZGA

1. Mărginean I. Ramona
2. Moldovan P. Agneta Mihaela
3. Barta (Fuloki) A. Melinda Anna
4. Boicu A. Maria
5. Budălăcean A. Florin
6. Cătuna O. Saveta
7. Chiloti M. Valentina
8. Chiș I. Ofelia Ioana
9. Farkas A. Andrea Cristina
10. Flămând Marcu V. Maria
11. Fustos (Coman) A. Maria Gabriela
12. Galben A. Ana Maria
13. Găurean (Săsărman) A. Elisabeta
14. Luca Costea I. Emilia Viorica
15. Marchișan V. Lavinia
16. Rus M. Marinel
17. Săhlean V. Ramona Maria
18. Sălăgean E. Luisa Lucica
19. Tisa S.R. Ioana Carmen
20. Vlad C. Emil

11. STUDENȚII MASTERANZI
TEOLOGIE CREȘTINĂ ȘI SPIRITUALITATE EUROPEANĂ
GRUPA: Teologie Ortodoxă¹

ANUL I 2010-2011

1. Băban G. Gavril
2. Bohotici Gh. Ciprian
3. Bontoș O. Ovidiu Ioan
4. Ciurte I. Vlăduț
5. Codrea Gh. Ștefan
6. Coltan D. Dumitru Marian Darius
7. Cone V. Marius Vasile
8. Cone V. Mircea Ioan
9. Cupșe Gh. Dănuț Bogdan
10. Dînga I. Andreea Roxana
11. Dobrican I. Ioan
12. Găurean D. Dan Dorin
13. Herța I. Ilarion
14. Horotan P. Adrian
15. Pop Șt. Gheorghe
16. Robaș N. Nicolae
17. Șimon V. Vasile
18. Spătar G. Viorel Loghin Vasile
19. Tarța G. Georgel Mircea
20. Tarța I. Daniel
21. Tăut M. Ioan
22. Zăvoian V. Tiberiu

¹ Începând cu anul universitar 2008-2009 Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială coordonează, în cadrul Facultății de Litere, Baia Mare, un curs postuniversitar de Masterat, pe specializarea: *Teologie creștină și spiritualitate europeană*, deschis tuturor absolvenților de Teologie Ortodoxă (cu licență) –coordonator Pr. Conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL

ANUL II 2010-2011

1. Achim G. Emil Gheorghe
2. Bodea I. Ciprian Ionuț
3. Bozga A. Nicolae
4. Buga V. Eugen Ioan
5. Coman Alin Sergiu
6. Conțiu I. Diana Elena
7. David G. Cătălin Ciprian
8. Dragomir L. Ștefania Mirela
9. Fage I. Cosmin Ilie
10. Gligan A. Ciprian
11. Hatfaludi A. Ciprian Ionuț
12. Iosip V. Călin Constantin
13. Magdău M. George Daniel
14. Mihalca G. Babriel Florin
15. Panici A. Emanuel Nicolae
16. Peti T. Ionuț Vasile
17. Pop P. Petru Florin
18. Pop I. Cristian
19. Radu M. Mihai Constantin
20. Săsăran I. Dănuț
21. Stan Gh. Ion
22. Szabo L. Cristian Lucian
23. Șofronici A. Ana
24. Țiplea V. Vasile
25. Ungur I. Radu
26. Vele I. Firuța
27. Vereș C. Ciprian Mihai

III. SIMPOZION

*- 1685 DE ANI DE LA PRIMA
MĂRTURISIRE DE CREDINȚĂ
A SINODULUI I ECUMENIC DE LA NICEEA (325)*

PREZENTARE GENERALĂ

În contextul aniversării în anul 2010 a *1685 de ani* de la primul Sinod Ecumenic de la Niceea (325) și a *125 de ani* de la recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885), la inițiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat - în ședința de lucru din 18-19 iunie 2009 - ca anul 2010 să fie declarat „*Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești*” în Patriarhia Română. În acest sens, Cancelaria Sfântului Sinod a elaborat un program-cadru cu caracter național bisericesc pentru realizarea în anul 2010 a proiectului religios-duhovnicesc, cultural-editorialistic și mediatic, intitulat: „**2010 - Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești**”.

În prima parte a anului 2010, Patriarhia Română și eparhiile din țară și străinătate vor organiza conferințe pastoral-misionare, colocvii teologice, dezbateri și seri duhovnicești, iar profesori și specialiști în teologie pastorală, catehetică-omiletică, drept bisericesc și misionar-ecumenică vor realiza studii, comentarii, bibliografii care vor trata istoria Crezului Ortodox (geneza, contextul istoric și teologic al formulării simbolului Niceo-Constantinopolitan) și locul Crezului în cultul ortodox (text și cântare bisericească), în cateheza ortodoxă (inclusiv ora de Religie și programul Hristos împărtășit copiilor), în activitatea pastoral-misionară a Bisericii și în dialogul cu alte Biserici creștine. În a doua parte a anului 2010, va fi abordată tema *Autocefaliei românești*, urmând să fie, de asemenea, organizate conferințe, simpozioane științifice, dezbateri și elaborate studii istorico-teologice cu următoarele subteme: Autocefalia bisericească: unitate de credință și libertate religioasă; considerații privind vechimea și afirmarea autocefaliei românești de-a lungul timpului; recunoașterea autocefaliei (25 aprilie 1885), confirmare a demnității și prestigiului Bisericii Ortodoxe Române în cadrul Ortodoxiei universale; autocefalia în dialogul panortodox.

În ceea ce privește manifestările organizate de Eparhia Maramureșului și Sătmărilor referitoare la *Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești* ținem să precizăm că s-a stabilit să se desfășoare programe de lucru, activități culturale și de spiritualitate în cadrul Episcopiei noastre, și facem referire specială la Conferințele preoțești (cea din primăvară –axată pe Crezul ortodox și cea din toamnă –axată pe Autocefalia bisericească), vernisaje și expoziții de icoane, cercuri didactice și pedagogice ale profesorilor de Religie, Simpozioane și conferințe teologice cum este cel organizat la Satu Mare, în Sala de conferințe a Filarmonicii „Dinu Lipatti” de pe 1 iulie a.c., dedicat exclusiv mărturisirii de credință ortodoxă în

această parte a țării, în pământul binecuvântat al Maramureșului istoric și al Sătmarului străbun.

În acest sens precizăm că s-a luat de comun acord hotărârea să dedicăm Crezului ortodox o zi specială, o zi însemnată prin susținerea unor referate elaborate, susținute în cadrul unui simpozion regional organizat în cadrul Protopopiatului Ortodox Român din Satu Mare, care prin intermediul P.C. Sale, Părintele Ioan Socolan, Protopop de Satu Mare, și al colaboratorilor și preoților din cadrul protopopiatului sătmărean, s-a susținut Simpozionul intitulat: „1685 de ani de la prima mărturisire de credință a Sinodului I ecumenic de la Niceea (325)”. Cu binecuvântarea Î.P.S. Sale Justinian Chira, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului, prin participarea P.S Sale Justin Hodea Sigheteanul, Arhiepiscopul vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, care a binecuvântat și a asistat la lucrările acestei manifestări, alături de responsabilii cu organizarea simpozionului, reprezentanți ai Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, ai Protopopiatului Ortodox Român din Satu Mare și ai Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord din Baia Mare, s-a organizat un amplu simpozion dedicat exclusiv Crezului niceo-constantinopolitan și a mărturisirii de credință ortodoxă actuală în acest spațiu religios. Sub atenta supraveghere a Prea Sfinției Sale Justin Sigheteanul, cu excelenta coordonare a P.C Sale, Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL, responsabil cu organizarea simpozionului, în cadrul dezbaterilor teologice s-au susținut 15 referate, distribuite pe teme și prezentate în trei secțiuni prin participarea a tot atâtor susținători-conferenți care au sintetizat conținutul referatelor, evidențiind textul fundamental al Crezului ortodox niceo-constantinopolitan și aplicarea lui în contextul actual al mărturisirii de credință ortodoxă la nivel eparhial, parohial, didactic-școlar-educational și mass-media.

În cele ce urmează, ca o secțiune specială a cuprinsului Revistei Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială a Facultății de Liere din cadrul Universității de Nord din Baia Mare, intitulată „*Ortodoxia maramureșeană*”, care-și serbează 15 ani de existență de la prima apariție editorială, vom reda integral conținutul referatelor alcătuite de susținătorii propuși în programul desfășurării simpozionului. Dar înainte de prezentarea referatelor din cuprinsul acestui volum vom recurge la o evidențiere a câtorva repere de ordin teologic mărturisite prin Crezul ortodox niceo-constantinopolitan.

În creștinism, cunoașterea teologică începe cu mărturisirea lui Iisus Hristos, Domnul, Dumnezeu și Mântuitorul nostru, așa cum canonul biblic urmează canonului credinței sau al adevărului. Este bine știut faptul că Creștinismul este o religie prin excelență mărturisitoare și publică; urmând lui „Hristos Iisus, Care pe vremea lui Ponțiu Pilat a dat ca martor mărturisirea cea bună“, creștinilor li se cere, la

rândul lor, să țină mărturisirea și să dea răspuns oricăruia le cere socoteală despre credința lor. Crezul niceo-constantinopolitan, de la a cărui elaborare creștinătatea aniversează 1685 de ani, a devenit Crezul ecumenic al Bisericii, fiind piatra de temelie în cultul și învățătura ei de credință.

Crezul este certitudine. Anume, certitudinea că subiectul lui există cu adevărat și că este formulat în cuvinte și fraze, că este exprimabil religios. Crezul este indisolubil legat de Logos, de Cuvântul lui Dumnezeu întrupat. Între Crez și Logos descoperim o legătură unitară, fermă și indestructibilă. Logosul dă consistență formulării din Crez. Iar Crezul, la rândul lui, este inima exprimării teologice în limbaj uman a Logosului, exprimare în care Logosul comunică despre Dumnezeu, despre Sine ca Dumnezeu-Cuvântul, despre Dumnezeu-Duhul Sfânt, despre Biserică și despre lume și finalitatea ei. Cu alte cuvinte, Crezul nostru se întemeiază pe Revelația dumnezeiască descoperită în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Și acesta este un lucru important, căci în afara Revelației nu putem afla Crez creștin și cu atât mai puțin Crez creștin ortodox, drept măritor. Și se numește așa - *Crez* - pentru că, în limba greacă, în care a fost redactat și din care s-a tradus și în românește și în alte limbi, Simbolul de credință începe cu forma verbală „pistevo“ - „*eu cred*“, în sensul că sunt deplin convins și mărturisesc ferm că...

Într-adevăr, Crezul este sinteza, este fundamentul și catargul religiei creștine, ca și al oricărei religii care merită acest nume. Fără crez, fără un set de sentințe mai mult sau mai puțin scurte și conținând esența religiei, nu se distinge ușor direcția sau zarea înspre care se îndreaptă acea religie. Așa cum o navă puternică are un catarg viguros și o cârmă tare, gata să o mențină pe direcția de plutire și în lupta cu valurile, tot așa Biserica Mântuitorului Hristos este definită de imnologii răsăriteni drept „*corabia mântuirii*“, iar, în planul practic, bisericile s-au și construit mai întâi în formă de corabie, turlele servind de catarg sau catarge. Ei bine, catargul veșnic al corabiei duhovnicești, al Bisericii - corabie exclusivă a mântuirii - este, însă, Domnul nostru Iisus Hristos, deoarece, mărturisit, succint, *în și prin Crez*, ca și prin întreaga învățătură de credință a Bisericii, El rămâne de neclintit pe valurile lumii și ale veacurilor, până în eshaton și dincolo de el.

Dreapta credință, corectă, harică și mântuitoare, este însumată în Crezul ortodox.

În creștinism, Crezul fundamental este cel ortodox, exprimând esența doctrinară în toată puritatea ei, fără alunecări eretice. El însumează „dreapta credință“, „credința corectă, harică“ sau credința transmisă din generație în generație, cu acribie și cu o deosebită răspundere față de conținutul ei sublim.

Conținutul Crezului ortodox este luat, deci, „din Scripturi“ sau „potrivit Scripturii“, sau după Revelația dumnezeiască. Crezul Bisericii creștine patristice este

cunoscut îndeobște sub denumirea de *Simbolul niceo-constantinopolitan*. El s-a alcătuit în secolul al IV-lea: prima parte la Sinodul Ecumenic sau Pancreștin de la Niceea din anul 325, în timpul domniei împăratului Constantin cel Mare, iar a doua parte la cel de-al doilea Sinod Pancreștin sau Ecumenic de la Constantinopol, ținut la anul 381.

Crezul sau Simbolul de credință niceo-constantinopolitan, exprimând succint credința noastră, totalizează **12 articole**, ușor de memorat. Aceste articole, în formularea pe care o avem și astăzi, s-au transmis mereu neschimbate în Biserica Ortodoxă a Răsăritului. Trebuie precizat că Părinții sinodali nu au „inventat” Crezul atunci, în secolul al IV-lea, ci ei au studiat și au analizat toate aspectele învățăturilor dogmatice din Crezul fiecărei mari Biserici locale și au formulat, sintetic, toate adevărurile de credință în fraze și propoziții, astfel încât să rezulte o expunere scurtă, axiomatică, ușor de folosit în planul catehetic, misionar, liturgic, dogmatic și apologetic. Părinții sinodali au reușit, cu vegherea și asistența Duhului Sfânt, să redea claritatea teologiei creștine, vizavi de cumplita erezie subordinaționistă a lui Arie din Alexandria, vizând relația din veci dintre Tatăl și Fiul, precum și vizavi de vicleana cugetare a lui Macedonie, îndreptată împotriva Duhului Sfânt. Astfel, Părinții sinodali au izbutit să evite capcanele cugetării logice, dar pământești, limitate, ale ereziarhilor și să se mențină la nivelul ceresc al spiritualității creștine din epoca Evangheliștilor, ai Sfinților Apostoli, ai apologeților și ai Sfinților Părinți. Lunecarea spre o aparentă logică filosofică - fie ea platonice sau aristotelice - ar fi fost fatală pentru păstrarea autenticității adevărului creștin revelat, în Sfânta Biserică.

Fără să greșim putem spune: Crezul nostru, cel creștin ortodox sau niceo-constantinopolitan, este Revelația pe scurt sau Scriptura pe scurt, mai întâi a Vechiului Testament, sintetizat magistral în cel dintâi articol: „*Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute*”, și apoi a Noului Testament, făcând referire la întreaga iconomie a mântuirii oamenilor realizată deplin în Persoana dumnezeiască a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Care este „*Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut... și Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât... S-a întrupat..., S-a răstignit, S-a îngropat, iar a treia zi a înviat din morți și cu slavă la ceruri S-a înălțat*”; dar și la lucrarea sfințitoare și desăvârșitoare a Sfântului Duh, cea de-a treia Persoană a Prea Sfintei Treimi, Care este: „*Domnul de viață făcător, Care din Tatăl purcede*” și Care: „*împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit*”. Nimic mai cuprinzător și mai simplu: se redă mărturisirea că Dumnezeu este numai Unul Singur dar întreit în Ipostase, Dumnezeu Cel viu și adevărat, Dumnezeu Triunic, și că El trebuie să fie iubit din tot sufletul și din toată inima și cu toată puterea de către fiecare credincios.

Rostită în felul acesta, expresia dată din Crez redă convingerea monoteistă, izvorând din Revelație, că mărturisim numai pe Viul, Unicul și Singurul Dumnezeu - în unitate de ființă și întreit în Persoane -, Dumnezeu Care există, excluzând din gândire toate imaginile idolatre, fantasmagorice ale Antichității și care mai revin, uneori, în mintea unor sincretiști sau eretici moderni, și chiar sectari, în scris sau în practică.

Prin formularea sintetică a acestui Crez, Părinții Sinodului I Ecumenic de la Niceea (325) și ai celui de al doilea Sinod Ecumenic de la Constantinopol (381) au demonstrat că au perpetuat tradiția monoteistă revelată și au exprimat credința autentică și fără echivoc a Bisericii apostolice, primare, patristice și a noastră. Credința astfel exprimată este universală, este credința descoperită pentru tot omul care vine pe lume și vrea să ajungă la cunoașterea adevărului și să se mântuiască, încredințați fiind că „*tot cel ce va crede (astfel) și se va boteza, se va mântui*”!

Este credința curată mărturisită în Dumnezeu Tatăl, Atotțiitorul, așa cum este recunoscută universal-religios și teologic, care și constituie astăzi temeiul indiscutabil și acceptat al dialogului intercreștin și, mai de curând, chiar interreligios; credința hristologică și soteriologică creștină nou-testamentară și patristică ortodoxă de totdeauna în care ni se descoperă dumnezeirea Fiului, Care fiind „Lumină din Lumină”, prin kenoza Sa personală și de bunovoie și prin Întruparea de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, făcându-se om, „*pentru a noastră mântuire*“, arătând că centrul de greutate cade pe dragostea lui Dumnezeu pentru om, ca să-l scape de neascultare și de orice păcat și să-l mântuiască. Întruparea reală a constituit minunea extraordinară a unirii firii divine cu firea omenească, a unirii divinului cu omenescul, în favoarea omenescului. Dacă în alte religii întâlnim presupuse combinații dintre divin și uman, dintre Âtman și âtman (Sufletul divin universal și sufletul uman individual), ele nu vizează salvarea și desăvârșirea omului, ci mai degrabă „absorbirea” și aneantizarea omului. Or, în creștinism, Fiul lui Dumnezeu Se înomenește pentru ca omul să se îndumnezeiască, după cum învață Sfântul Atanasie cel Mare. Fiul lui Dumnezeu devine „Fiul omului”, iar Întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, a Logosului, se face fără știrbirea sau înjosirea dumnezeirii, într-un proces kenotic unic, fără pierderea divinului în omenitate. Dimpotrivă, omenitatea se potențează într-atât, încât „filiația omului prin har” față de Dumnezeu să fie perfectă, fără ca omul să-și piardă propria sa natură creată sau limitele sale creaționale. Aspectul kenotic, marcat prin cuvintele: „*și S-a pogorât din cer*“, devine modelul aplecării părintești a Tatălui spre lume, în special spre om, asemănător aplecării părintelui spre copil, ca să-l ridice în dreptul feței sale, a capului său, la nivelul demnității depline și al responsabilității sale autentice. Căci, dacă omul nu ar fi beneficiat de Întruparea Logosului și de întreg cursul mântuirii obiective, el ar fi

rămas doar „poleit cu har“, dar nu „pătruns de har“ și transformat total în interiorul său. Numai acea rază de soare luminează adâncurile făpturii care a trecut neoprită prin structura creației, ba chiar transcende și dincolo de această structură, făcând-o vizibilă în toată frumusețea ei. Este raza harului dumnezeiesc, a energiilor divine necreate, care ne pătrunde transfigurator.

Deci, Fiul lui Dumnezeu devine „Fiul omului“, experimentând tot ceea ce aparține firii umane, în afară de păcat. Trupul se supune nu numai nașterii ci, de asemenea, și vieții de familie, societății, cu legile ei de conviețuire, intemperiilor de tot felul, întâmpină viața trecătoare sub diversele ei aspecte, suferă însăși Răstignirea, Patimile, Moartea, Îngroparea, odihna Trupului în mormântul de piatră. Dar, tot același Trup asumat de Hristos prin Nașterea din Fecioară învinge moartea, trecând peste ea, călcând-o în picioare, ce de atunci strălucește în Înviere, Se înalță la ceruri, șade de-a dreapta Tatălui și va veni iarăși ca să judece viii și morții și să împărătească împreună cu noi în veci.

În scurt, creștinul ortodox mărturisind aceste puncte de credință re trăiește, în mic, *viața lui Hristos*, deoarece Hristos S-a împărtășit Bisericii și, prin ea, umanității întregi. În Iisus Hristos se recapitulează - după expresia Sf. Irineu de Lyon - fiecare om purtător al chipului lui Dumnezeu. Deoarece Fiul este chipul Tatălui, și numai Fiul ni l-a arătat pe Tatăl în Sine, și la fel toți câți se botează în Hristos devin fii după har ai Tatălui și sunt chemați să I se adreseze ca și Fiul: „Avva, Părinte!“ . Aceasta este pe scurt mărturisirea credinței stabilită la Niceea.

La Constantinopol, în 381, s-a fixat esența învățaturii despre Duhul Sfânt și despre Biserică. Același verb, „cred“, deși nu se repetă în fața fiecărei fraze sau propoziții, impune, gramatical vorbind, acuzativul, în continuare, în textul propriu-zis. Aici se expune învățătura despre Duhul Sfânt, *pneumatologică*, a Bisericii nedivizate. Duhul este mărturisit ca Făcătorul de viață, ca Izvor de viață, purcezând *din* Tatăl și fiind împreună închinat și slăvit cu Tatăl și cu Fiul. Se înțelege de aici relația strânsă dintre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, cele trei Persoane existând în aceeași Ființă dumnezeiască, ca Dumnezeu unic și singurul adevărat. Biserica Romano-Catolică a introdus în Crez, contrar canonului 7 de la Sinodul al III-lea Ecumenic, expresia neortodoxă că Duhul purcede și de la Fiul (*Filioque*), în urma acceptării ei la Sinodul local de la Toledo (1589), în speranța că, astfel, arienii din Spania vor veni la credința dreaptă, ecumenică. Stând însă și mai departe pe temelia sigură a mărturisirii din mileniul I, Biserica Ortodoxă, în ciuda marilor dificultăți și asperități istorice, nu a schimbat nici o iotă din Crez ci a continuat să-l mărturisească nealterat și neștirbit, fără adausuri.

În final, Crezul trece rapid, dar pe înțeles, peste *eclziologie*, mărturisind că Biserica Mântuitorului Hristos este sfântă și una singură, implicând faptul că

fărămițarea Bisericii este un fapt neobișnuit și dăunător creștinismului; că ea este apostolică și sobornicească, adică universală, de pretutindeni. În această Biserică, Crezul niceo-constantinopolitan este și rămâne un memento perpetuu pentru ortodocșii de pretutindenea. Prin acest Crez, Biserica mărturisește cu Apostolul: „*Un singur Domn*” - Iisus Hristos, „*o singură credință*” - cea pe care a adus-o în lume Domnul nostru Iisus Hristos, „*un singur botez*”, adică un singul izvor haric al Tainelor dumnezeiești administrate spre iertarea păcatelor. Botezul înseamnă aici afundare, nu scufundare, nici cufundare. Din afundare se revine la suprafață, viu, dar din scufundare și cufundare, nu. Acesta este sensul credinței noastre și acesta este și sensul cuvântului botez. Este vorba de moartea prin afundarea în apă cu Hristos și revenirea la viață împreună cu El, lăsând să se scufunde, să rămână la fundul cristelniței, al apei, numai păcatul strămoșesc, păcatul neascultării adamice, de unde revenim la o viață nouă, în Hristos și împreună cu Hristos, înviind împreună cu El.

Și în final, în concordanță cu învățătura de credință privitoare la botez este și așteptarea învierii morților și venirea vieții veșnice. Căci, într-adevăr, creștinul ortodox crede puternic în învierea celor răposați, după făgăduința Mântuitorului Hristos din Evanghelia după Matei și după cuvintele Sf. Apostol Pavel către Tesaloniceni. Judecata universală va fi instantanee și răsplata pentru fapte va veni pe loc și pentru veșnicie.

A uita de adevărurile credinței înseamnă asumarea unui risc uriaș, contrar speranței de generații și iubirii lui Dumnezeu față de om. De aceea, Crezul nostru, Crezul niceo-constantinopolitan, este și un memento perpetuu pentru ortodocși, fiind rostit nu numai la Sfânta Liturghie, ci, de asemenea, și la unele Sfinte Taine și ierurgii, fiind impregnat de duhul sacru al Bisericii, al comuniunii de credință a celor ce mărturisesc nealterat Simbolul de credință al Bisericii întregi. Și nu e întâmplător faptul că Biserica îl include în cuprinsul slujbelor bisericești. Căci dincolo de mărturisirea noastră de credință - Crezul trebuie să fie o rugăciune.

Să nu uităm de acel îndemn al Fericitului Augustin referitor la Crez, care spunea: „*Ceea ce tocmai ați rostit, prin harul lui Dumnezeu, este așezământul ortodox al credinței creștinești, pe care Sfânta Biserică cu tărie se întemeiază. Ați primit Crezul și l-ați dat înapoi. Încredințați-vă că-l veți păstra de-a pururi în minte și-n inimă. Rostiți-l pentru voi înșivă în zori când vă sculați, cugetați la el când umblați pe drum, aduceți-vă aminte de el când stați la masă. Fie ca inimile voastre să cugete aceste scumpe cuvinte chiar și când dormiți*”. Iar Sfântul Simeon Noul Teolog parcă adăugând, spunea: „*Rostiți cu tărie crezul ortodox în fiecare seară înainte de culcare, fiind încredințați că dacă moartea vă va cuprinde să vă găsească în mărturisire de credință și atunci veți birui*”.

Acesta este textul fundamental al lucrătorului dreptmăritor creștin, este icoana noastră de cuvinte, zugrăvită solemn cu slove. Este harta care nu te lasă, pământeanule drumeț, să te rătăcești în bezna acestei lumi, să te abați pe căi lăturalnice spre hățișul pădurilor stufoase. Este harta pe care trebuie să o porți mereu cu tine pentru a ști la ce răspântie te afli. Dacă poți s-o citești corect, vei ține drumul drept spre ținta călătoriei tale având veșnic ochii sufletului ațintiți spre Steaua Polară a Ortodoxiei, care este Iisus Hristos. Căci, fără El și fără crezul în El, orice hartă este inutilă.

Redacția

CREZUL BISERICII NOASTRE

Pr. Lect. dr. Dorinel DANI¹
Universitatea de Nord, Baia Mare
ROMÂNIA

Dacă ar fi să întrebăm pe cineva *Ce este Crezul*, sunt sigur că, fiecare în parte, ar fi în stare să răspundă pertinent la această întrebare. Dacă am întreba *Când s-a formulat*, de asemenea răspunsurile ar fi la obiect. Și totuși, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2010 drept an al „**Simbolului de Credință**”, datorită faptului că în acest an se împlinesc 1685 de la Primul Sinod Ecumenic, când au fost formulate primele 7 articole ale Simbolului nostru de Credință, numit, mai apoi, „niceo-constantinopolitan”. Datorită acestui fapt aș încerca să răspund la întrebarea *Cum s-a format Simbolul de credință*, reamintindu-vă câteva date istorice și prezentând o analiză a textului acestei mărturisiri de credință.

Cercetând istoria primelor trei veacuri creștine, sesizăm faptul că Biserica s-a dezvoltat treptat. Deși aceste veacuri au fost marcate (din punct de vedere negativ) de persecuții, putem sesiza o extensiune a Bisericii. Și, totuși, nu ne putem explica ce i-a determinat pe cei care doreau să-și dea viața pentru Hristos să fie atât de hotărâți în mărturia lor. Tăria credinței (dobândită prin auzire), poate fi un răspuns la această atitudine. Apoi, nădejdea că poate exista o împărăție în care relațiile dintre exponenții ei pot fi întotdeauna drepte și perfecte -bazate pe iubire reciprocă, a contribuit pe deplin la întărirea conștiinței că „*fie de trăim, fie de murim, ai Domnului suntem*”.

Încă de la început, primii creștini, au făcut distincție clară între *simbol* ca însemn și *simbol* ca mărturisire a credinței. Ca însemne creștine aș aminti: porumbelul -semnificând blândețea, mielul -simbolizând nevinovăția, peștele ca reprezentare a sintagmei “Iisus Hristos Fiul Lui Dumnezeu Mântuitorul” și altele care nu fac obiectul acestei conferințe.

De la mărturisirea lui Toma “*Domnul meu și Dumnezeul meu!*” - ca exprimare a credinței în dumnezeirea lui Iisus Hristos Cel înviat, creștinii au cunoscut actul de mărturisire atât ca formulă de slăvire a lui Dumnezeu, de propovăduire a credinței, cât și cel de intrare și rămânere în comuniune cu Biserica prin taina Sfântului Botez.

¹ Referat susținut la Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmăruului în cadrul Conferințelor preoțești, sesiunea primăvară, mai 2010.

Așadar înainte de a ne ocupa de Simbolul “Niceo-Constantinopolitan” ar trebui să urmărim în istorie diferitele forme de mărturisire ale credinței.

O primă formă a mărturisirii unui Dumnezeu Unic, revelat, întreit în persoane, este doxologia: ”Slavă Tatălui, și Fiului, și Sfântului Duh”. Însăși formula de botez rostită la momentul scufundării neofitilor este o mărturisire a Trinității monoteiste. Acceptul celui care dorea botezul se realiza prin comuniunea credinței și prin mărturisirea credinței în adevăratul Dumnezeu. Aceste prime mărturisiri sau simboluri de credință aveau o formă mai scurtă care, o dată cu apariția ereziilor, s-au amplificat, simțindu-se nevoia de identificare precisă cu ortodoxia, și s-a ajuns la forme mai elaborate.

O altă mărturisire publică a credinței a fost și semnul Sfintei cruci. Acesta a fost nu numai un semn de recunoaștere a creștinilor între ei ci și o mărturie a credinței în Sfânta Treime. Originea apostolică a acestui semn nu poate fi contestată deoarece Sfântul Ignatie al Antiohiei (ucenic direct al Sfântului Ioan Evanghelistul) o confirmă.

Nu cunoaștem exact când au apărut mărturisirile de credință mai elaborate. Astfel, nu știm ce fel de mărturie au dat cei cinci mii de oameni botezați de Sfinții Apostoli cu prilejul Pogorârii Sfântului Duh. Probabil, simpla prezență a Sfântului Duh în acel moment, a fost suficientă pentru a le întări credința celor botezați că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu-Tatăl.

După întemeierea Bisericii în chip văzut, cultul ei s-a amplificat continuu. Așa că s-a simțit nevoia unei mărturii identice în toată Biserica. Pentru a fi înțeleasă de toți, această mărturisire a credinței trebuia să fie simplă, pe înțelesul tuturor, dar, în același timp, să cuprindă toate învățăturile fundamentale ale Bisericii.

Biserica primelor patru veacuri creștine cunoaște patru crezuri mai însemnate: *Simbolul apostolic*, *Simbolul ierusalimitean*, *Simbolul niceo-constantinopolitan* și *Simbolul atanasian*².

Potrivit tradiției, *Simbolul apostolic*, este cea mai veche mărturisire de credință creștină. Se spune că, după pogorârea Sfântului Duh, înainte de a se despărți, Apostolii au compus un Simbol de credință nescris care să constituie

² De-a lungul secolelor au apărut numeroase mărturisiri sau simboluri ale credinței, ca răspuns la diferite epoci: simbolurile diferitor Biserici apostolice și vechi, Simbolul de Credință al Bisericii din Neo-Cezarea Pontului, Simbolul de Credință a Bisericii din Cezarea Palestinei, Simbolul de Credință a Bisericii din Alexandria și marturisiri de credință ale unor sinoade. Aceste Simboluri de credință se deosebeau puțin între ele, după cum aveau să apere credința Bisericii respective de o greșeală sau alta a ereziilor. Vezi *Canonul Apostolic* vol. I, Ed. Deisis / Stavropoleos 2008, pp. 205-232. Într-un capitol destul de extins din această carte, diaconul Ioan Ică jr. ne dă textele celor mai vechi Simboluri de Credință de unde se vede clar de unde și ce idei sau formule de credință au fost împrumutate.

schema învățaturii creștine - necesară în opera lor misionară. Denumirea de *simbol* vine de la grecescul "symbolon" care înseamnă *indiciu, semn* - aici fiind "semnul adevăratei credințe". Symbolon mai poate însemna și o lucrare comună a mai multora.

Simbolul «apostolic». Este cea mai veche și cea mai scurtă mărturisire a dogmelor creștine și se prezintă în două forme: una prescurtată și alta dezvoltată. Forma prescurtată, în limba greacă, o găsim pentru prima oară la episcopul Marcel al Ancirei în epistola trimisă în 337, sau 338, papei Iuliu 1 al Romei (337-352), iar forma dezvoltată, în limba latină, o găsim la Sfântul Ambrozie (+397) și la Rufin (+410)³. El are la bază *Simbolul roman* din secolul al III-lea, considerat de origine apostolică. În secolul al IV-lea, *Simbolul «apostolic»* a fost împărțit în 12 articole de credință, după numărul celor 12 apostoli⁴.

Simbolul e alcătuit în cea mai mare parte din învățături referitoare la Sfânta Treime, la hristologie, la Biserică, învierea morților și viața viitoare. El cuprinde, între altele, învățătura *despre coborârea la iad* a Mântuitorului Hristos și aceea despre *«comuniunea Sfinților»*. Din cauza nesiguranței originii sale, Biserica Ortodoxă nu l-a considerat niciodată «apostolic». În sinodul unionist de la Ferrara-Florența (1438-1439), Marcu Eugenicul (+23 ian. 1444), mitropolitul Efesului, a declarat: *«Noi nici nu avem, nici nu am văzut un Simbol al Apostolilor»*⁵.

³ *Credo in Deum Patrem omnipotentem; Creatorem coeli et terrae.*

Et in Jesum Christum, Filium ejus unicum, Dominum nostrum; qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine; passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et sepultus; descendit ad inferna; tertia die resurrexit a mortuis; ascendit ad coelos; sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis; inde venturus (est) judicare vivos et mortuos.

Credo in Spiritum Sanctum; sanctam ecclesiam catholicam; sanctorum communionem; remissionem peccatorum; carnis resurrectionem; vitam oeternam. Amen.

Cred în Dumnezeu, Tatăl atotputernicul, Creatorul cerului și pământului.

Și în Iisus Hristos, Fiul său unic, Domnul nostru, care s-a zămislit de la Duhul Sfânt, s-a născut din Maria Fecioara; a pățimit sub Pontiu Pilat, s-a răstignit, a murit și s-a îngropat: s-a coborât în iad, a treia zi a înviat din morți: s-a suit la ceruri, șade de-a dreapta lui Dumnezeu, Tatăl atotputernicul: de unde are să vie să judece pe vii și pe morți.

Cred în Duhul Sfânt: Sfânta Biserică catolică: împărtășirea sfinților, iertarea păcatelor: învierea morților și în viața veșnică. Amin.

⁴ Unii scriitori latini, ca Sfântul Ambrozie și papa Leon cel Mare (440-461), afirmă că fiecare articol a fost compus de către un Apostol, spre a le servi ca îndreptar înainte de plecarea lor în misiune. Părerea aceasta, însă, nu este verosimilă. În secolul al XV-lea, canonicul romano-catolic Laurențiu Valla (+1457) a negat autenticitatea Simbolului zis «apostolic».

⁵ Vezi Hr. Andrușoș, *Simbolica*, trad. de Prof. Iustin Moisesescu, Craiova, 1955, p. 25). Totuși, unii teologi ortodocși îi acordă un loc de cinste printre monumentele doctrinare ale Bisericii primare.

Nu este ușor să se găsească forma originală, autentică, a acestui Simbol, având în vedere că ne-au rămas forme mai tardive. Cuprinsul Simbolului apostolic nu e nici mare, nici complicat. El e alcătuit, în cea mai mare parte, din afirmații privitoare la Sfânta Treime și la Iisus Hristos. Amintim, apoi, menționate Biserica, iertarea păcatelor, învierea trupului și viața veșnică.

Originea apostolică a acestui Simbol (numit și al Bisericii romane) pare destul de verosimilă. Severitatea, simplitatea, scurtimea și stilul său lapidar atestă vechimea lui considerabilă. Simbolul de credință apostolic a fost o piesă de mare importanță pentru practica și credința Bisericii primare. El nu este atât o piesă literară, cât un instrument practic necesar la îndemâna celor care se botezau. De aici scurtimea, simplitatea și forma sa schematică.

Fără a fi inspirat, așa cum s-a pretins, Simbolul apostolic reprezintă un document oficial al Bisericii de o importanță covârșitoare. El e primul catehism al creștinismului și prin aceasta primul manual de doctrină.

Acest Simbol a fost obiectul a numeroase comentarii. Primii autori patristici care l-au comentat în Apus au fost: Rufin, Ambrozio de Mediolanum, Niceta de Remesiana, Fer. Augustin și Petru Hrisologul; iar în Răsărit, Sf. Chiril al Ierusalimului.

Despre existența unui simbol de credință al Bisericii din Ierusalim ne vorbește Sfântul Chiril al Ierusalimului în Catehezele sale la Botez. Textul acestuia nu se deosebește de cel apostolic⁶.

Crezul zis "atanasian" ridică și el câteva probleme. Denumirea lui este convențională deoarece nu a fost scris de Sfântul Atanasie (+373). Acest lucru poate fi dedus din partea a doua în care se reflectă doctrina hristologică de la Calcedon (451). Acest Crez a apărut în secolul al VI-lea în diferite scrieri latine. La începutul secolului al VIII-lea era recitat Duminica, la serviciile de dimineață. Biserica Ortodoxă n-a cunoscut acest Simbolul - numit «Quicumque» (după formula de început care s-ar traduce prin pronumele oricine, oricare), decât după anul 1000, și l-a respins, întrucât el conține adaosul «Filioque», (articolul 23), împrumutat din teologia Fer. Augustin (+430). Acest crez este folosit azi și de Biserica Anglicană în 13 sărbători principale în locul Simbolului zis apostolic.

Partea I-a a Crezului Atanasian (primele 26 de articole) vorbesc despre Sfânta Treime. Distincția Persoanelor reiese din atributele lor personale: Tatăl este nenăscut, Fiul este născut iar Duhul Sfânt este purces. Partea a II-a (articolele 27-44) tratează despre persoana lui Iisus Hristos⁷.

⁶ Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, EIBMBOR, București, 2003.

⁷ 1. Orișicine vrea să se mântuiască, înainte de toate trebuie să țină credința cea catolicească:
2. Care, fără dacă fiecare nu o va păstra întregă și neștirbită, fără îndoială va pieri în veci.

- 3 Căci credința cea catolică este: să ne închinăm lui Dumnezeu în Treime, și Treimii în unime.
4. Nici amestecând ipostasurile, nici despărțind ființa.
5. Căci altul e ipostasul Tatălui, altul al Fiului, altul al Duhului Sfânt.
6. Ci Tatălui, și Fiului, și Duhului Sfânt una e dumnezeirea, deopotrivă mărirea, împreună veșnică măreția.
7. Cum e Tatăl, asemenea Fiul, asemenea și Duhul Sfânt.
8. Nezidit e Tatăl, nezidit Fiul, nezidit și Duhul Sfânt.
9. Necuprins e Tatăl, necuprins Fiul, cuprins și Duhul Sfânt.
10. Veșnic e Tatăl, veșnic Fiul, veșnic și Duhul Sfânt.
11. Și totuși nu trei veșnici, ci unul veșnic.
12. Precum nu trei nezidiți, nici trei necuprinși, ci unul nezidit și unul nemărginit.
13. Așisderea atotputernic e Tatăl, atotputernic Fiul, atotputernic și Duhul Sfânt.
14. Și totuși nu trei atotputernici, ci unul atotputernic.
15. Astfel Tatăl e Dumnezeu, Fiul Dumnezeu, și Duhul Sfânt Dumnezeu.
16. Și totuși nu trei dumnezei, ci unul Dumnezeu.
17. Astfel Tatăl e Domn, Fiul Domn, și Duhul Sfânt e Domn.
18. Și totuși nu trei domni, ci unul e Domnul.
19. Că precum adevărul creștin ne silește a mărturisi pe fiecare ipostas în parte Dumnezeu și Domn:
20. Asemenea religiunea cea catolică ne oprește a grăi de trei dumnezei au trei domni.
21. Tatăl de nimeni nu s-a făcut, nici zidit, nici născut.
22. Fiul din Tatăl singur e: nu făcut, nici zidit, ci născut.
23. Duhul Sfânt din Tatăl și din Fiul e: nu făcut, nici zidit, nici născut, ci purcezând.
24. Unul, dar, e Tatăl, nu trei tați; unul Fiul, nu trei fii; unul Duhul Sfânt, nu trei duhuri sfinte.
25. Și în această Treime, nicidecum nu e mai înainte au mai pe urmă, nicidecum mai mare au mai mic:
26. Ci toate cele trei ipostasuri împreună veșnice sunt laolaltă și împreună deopotrivă.
27. Astfel încât întru toate, cum mai sus s-a spus, unimea în Treime, și Treimea în unime să se cinstească.
28. Cine vrea dar să se mântuiască, despre Treime astfel să simțească.
29. Ci trebuință are pentru mântuirea cea veșnică, întruparea Domnului nostru Iisus Hristos drept încă să o creadă.
30. Credința cea dreaptă dar e să credem și să mărturisim că Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, deopotrivă Dumnezeu și om e.
31. Dumnezeu e din ființa Tatălui, înainte de veci născut; și om e din ființa maicii în veac născut.
32. Dumnezeu desăvârșit și om desăvârșit: din suflet grăitor și din carne omenească.
33. Deopotrivă Tatălui, după dumnezeire; mai mic decât Tatăl, după omenire.
34. Carele după cuvântul Dumnezeu fiind și om, totuși nu doi, ci unul e Hristos.
35. Unul, însă nu prin prefacerea dumnezeirii în carne, ci prin luarea omenirii în Dumnezeu.
36. Unul întru totul, nu prin amestecare de ființă, ci prin unirea ipostasului.
37. Că precum suflet cuvântător și carne unul om e: așisderea Dumnezeu și om e Hristos.
38. Carele a pățimit pentru mântuirea noastră; s-a pogorât la iad; a treia zi a înviat din morți.
39. S-a suit la ceruri, șade de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl atotputernicul.
40. De unde va să vină să judece viii și morții.
41. La a cărui venire toți oamenii vor învia cu trupurile lor;
42. Si vor da seamă de faptele cugetelor lor.

43. Și cei ce vor fi făcut cele bune, vor merge în viața veșnică; iar cei ce vor fi făcut rele, în focul cel veșnic.
44. Aceasta e credința cea catolică, pe carea dacă cineva nu o crede drept și tare, nu se poate mântui.

Textul original în limba latină

1. Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem:
2. Quam nisi quisque integram inviolatamque servaverit, absque dubio in aeternam peribit.
3. Fides autem catholica haec est: ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur.
4. Neque confundentes personas, neque substantiam seperantes.
5. Alia est enim persona Patris alia Filii, alia Spiritus Sancti:
6. Sed Patris, et Filii, et Spiritus Sancti una est divinitas, aequalis gloria, coeterna maiestas.
7. Qualis Pater, talis Filius, talis [et] Spiritus Sanctus.
8. Increatus Pater, increatus Filius, increatus [et] Spiritus Sanctus.
9. Immensus Pater, immensus Filius, immensus [et] Spiritus Sanctus.
10. Aeternus Pater, aeternus Filius, aeternus [et] Spiritus Sanctus.
11. Et tamen non tres aeterni, sed unus aeternus.
12. Sicut non tres increati, nec tres immensi, sed unus increatus, et unus immensus.
13. Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens [et] Spiritus Sanctus.
14. Et tamen non tres omnipotentes, sed unus omnipotens.
15. Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus [et] Spiritus Sanctus.
16. Et tamen non tres dii, sed unus est Deus.
17. Ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus [et] Spiritus Sanctus.
18. Et tamen non tres Domini, sed unus [est] Dominus.
19. Quia, sicut singillatim unamquamque personam Deum ac Dominum confiteri christiana veritate compelimur:
20. Ita tres Deos aut [tres] Dominos dicere catholica religione prohibemur.
21. Pater a nullo est factus: nec creatus, nec genitus.
22. Filius a Patre solo est: non factus, nec creatus, sed genitus.
23. Spiritus Sanctus a Patre et Filio: non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.
24. Unus ergo Pater, non tres Patres: unus Filius, non tres Filii: unus Spiritus Sanctus, non tres Spiritus Sancti.
25. Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus:
26. Sed totae tres personae coeternae sibi sunt et coaequales.
27. Ita, ut per omnia, sicut iam supra dictum est, et unitas in Trinitate, et Trinitas in unitate veneranda sit.
28. Qui vult ergo salvus esse, ita de Trinitate sentiat.
29. Sed necessarium est ad aeternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.
30. Est ergo fides recta ut credamus et confiteamur, quia Dominus noster Iesus Christus, Dei Filius, Deus [pariter] et homo est.
31. Deus [est] ex substantia Patris ante saecula genitus: et homo est ex substantia matris in saeculo natus.
32. Perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali et humana carne subsistens.
33. Aequalis Patri secundum divinitatem: minor Patre secundum humanitatem.

Simbolul niceo-constantinopolitan și-a primit numele de la primele două Sinoade ecumenice, Sinodul I ecumenic de la Niceea, din 325 și Sinodul II ecumenic de la Constantinopol din 381. Mai întâi, cei 318 Sfinți părinți de la Niceea au compus în 325, pe baza Simbolului de botez al Bisericii din Ierusalim, *Simbolul niceean*, având 7 articole de credință. Acest simbol a fost revizuit și completat apoi cu alte cinci articole de credință, 8-12, de cei 150 de Sfinți Părinți la Sinodul al II-lea ecumenic de la Constantinopol, din 381, primind astfel numele de *Simbol niceo-constantinopolitan*. Prima parte a Simbolului, articolele 1-7 exprimau credința ortodoxă despre persoanele și lucrările Tatălui și Fiului, iar partea a doua, articolele 8-12, adăugate la Sinodul II ecumenic, exprimă credința despre Sfântul Duh, despre Biserică, despre Taina Botezului, învierea morților și viața viitoare. Este de remarcat faptul că Simbolul niceo-constantinopolitan nu cuprinde adaosul «*Filioque*», adică purcederea Sfântului Duh de la Tatăl și de la Fiul, introdus unilateral de apuseni în acest Simbol.

Așa cum se poate vedea și din textul Simbolului de Credință, acesta, ca și toate celelalte Simboluri de Credință, a fost scris pentru a fi rostit la Botez. Introducerea Crezului în Sfânta Liturghie s-a înfăptuit pe la sfârșitul secolului al V-lea și ea s-a făcut în niște condiții istorice foarte interesante. Spre sfârșitul secolului al V-lea, în toiul controverselor hristologice dintre ortodocși și monofiziți, ambele tabere se declarau fidele Simbolului niceo-constantinopolitan, ceea ce amplifică și mai mult confuziile teologice. În acest context, printr-o adevărată stratagemă politico-religioasă, patriarhul monofizit de Antiohia Petru Gnafevs (sau Fullo), în anul 471, a introdus Simbolul de Credință în Sfânta Liturghie. În anul 512 patriarhul monofizit de Constantinopol Timotei (512-518), a impus și el Crezul în Liturghie pentru tot Imperiul bizantin. Deja, în anul 518, când scaunul de Constantinopol a revenit unui patriarh ortodox, nu se mai putea scoate acest Simbol de Credință din Liturghie (chiar dacă el era destinat doar Botezului), pentru că în acest caz ar fi fost acuzat de erezie de către monofiziți. Aș dori să subliniem faptul că însăși Anafora

34. Qui licet Deus sit et homo, non duo tamen, sed unus est Christus.

35. Unus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum.

36. Unus omnino, non confusione substantiae, sed unitate personae.

37. Nam sicut anima rationalis et caro unus est homo: ita Deus et homo unus est Christus.

38. Qui passus est pro salute nostra: descendit ad inferos: tertia die resurrexit a mortuis.

39. Ascendit ad [in] caelos, sedet ad dexteram [Dei] Patris [omnipotentis].

40. Inde venturus [est] iudicare vivos et mortuos.

41. Ad cuius adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis;

42. Et redduri sunt de factis propriis rationem.

43. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam aeternam: qui vero mala, in ignem aeternum.

44. Haec est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.

liturgică și toate celelalte rugăciuni, pe lângă conținutul lor liturgic-sacramental, sunt și mărturisiri de credință; deci Liturghia nu era lipsită de Crez nici până atunci.

Printr-un decret al împăratului bizantin Iustin al II-lea (565-578), Simbolul niceo-constantinopolitan a înlocuit, începând din 567, la primirea Tainei Botezului, în cadrul Sfintei Liturghii și la alte ceremonii ale cultului, toate simbolurile locale, devenind Simbolul de credință al Bisericii Universale, una și nedespărțită⁸. În Apus, Simbolul de Credință a fost introdus prin hotărârea Sinodului de la Toledo din anul 589, având și adaosul Filioque (pe atunci folosit doar în Spania, în încercarea de a-i câștiga pe vizigoți la credința primelor trei Sinoade Ecumenice)⁹.

Trecând acum la o analiză a textului acestui Simbol am dori să vă reamintim câteva din problemele pe care acesta le ridică și schimbările care au survenit în timp.

Mai întâi, aș sublinia faptul că, primele două Sinoade Ecumenice, și-au elaborat hotărârile după modelul Sinodului Apostolic (49/50) unde acestea au fost luate în consens: “*Părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă...*” FA 15,28. Astfel, chiar primul articol din Crez elaborat la Niceea, în textul grecesc, începe cu verbul “a crede” la nominativ, plural: *credem* (pistevomen). Simbolul de la Niceea, întrucât era o mărturisire de credință anti-ariană a celor 318 episcopi, trebuia să înceapă astfel (cu verbul la plural), după care urmau celelalte adevăruri de credință. Acestea au fost modificate în 381 cu expresii din celelalte două Simboluri amintite mai sus (apostolic și ierusalimitean). Singurul Crez care avea atunci forma de singular -"Cred"- era Simbolul Apostolic, folosit la Botez, și astfel de aici a fost preluată această formă de singular în redactarea finală de la Constantinopol, întrucât și acest Crez avea ca primă menire folosirea lui la Botez¹⁰. De la introducerea Crezului în Liturghie parcă s-ar simți iarăși nevoia de plural, când Crezul este rostit sau cântat în comun, dar și în acest context se justifică, totuși, și forma de singular, pentru că aceasta accentuează credința personală a fiecărui ins în parte, care își asumă și mărturisește liber și conștient acest Crez.

Sintagma “omousion tu Patri”(ὁμοούσιον τῷ Πατρί) a generat de-a lungul timpului numeroase controverse. În veacurile IV-V, sfinți părinți ca: Atanasie cel Mare, Vasile cel Mare, Grigorie de Nazians, Grigorie de Nyssa, Chiril al Alexandriei, Ioan Gură de Aur, Ilarie de Poitiers, iar mai apoi, Niceta de Remesiana, Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschinul, Teodor Studitul și alții, au apărut din răspuțeri

⁸ Vezi pe larg la Pr. Prof. I. Rămureanu, *Sinodul I ecumenic de la Niceea din 325*, în «Studii teologice», XXIX (1977), nr. 12, pp. 15-60; Idem, *Sinodul al II-lea ecumenic de la Constantinopol* (381), în «Ortodoxia» XXXIII (1981), nr. 3; pp. 285-336

⁹ Karl Christian Felmy, *De la Cina de Taină la Dumnezeiasca Liturghie a Bisericii Ortodoxe*, Ed. Deisis, 2004, pp. 160-161.

¹⁰ Pr. Prof.dr. Ene Braniște, *Liturgica Generala*, Ed. IBM al BOR, București, 1980, p. 348

această formulă de la Niceea, întrucât în înțelegerea ei corectă stă întreaga teologie, hristologie, soteriologie și mariologie a Bisericii. De aceea, în operele lor, vom găsi foarte des amintit termenul “omousios” atât, în prezentarea teologiei Sfintei Treimi (a relațiilor dintre Persoanele acesteia) cât și în, apărarea învățăturii despre cele două firi ale Mântuitorului -în timpul dezbaterilor hristologice din secolele V-VIII.

O altă problemă ar fi cea legată de numele guvernatorului Siriei Ponțiu Pilat. S-a clarificat mai de mult că nu este corect să rostim “Pilat din Pont”¹¹.

Termenul “anelthonta” (ανελθόντα) provine de la “anilthon” (ανήλθον), aorist al verbului “anerhome” (ανέρχομαι), și poate fi tradus prin „a urca” (pe niște trepte), „a (te) cățara”, „a (te) sui”. Deci, în contextul dat, trebuie tradus prin „s-a suit” – cum a tradus și Sfântul Dosoftei al Moldovei, și nu prin „s-a înălțat” – cum se rostește foarte des astăzi. Într-adevăr, sensurile sunt oarecum apropiate, dar Părinții de la Niceea au preferat acest cuvânt în *Crez*, pentru că în primele secole Sfinții Părinți (în general) întrebunțau mai des “anerhome” (ανέρχομαι -preluat din Psalmul 46:5), chiar dacă ceva mai târziu devenise deja uzual termenul “analipsis” ἀνάληψις – înălțare, de unde și denumirea de astăzi a sărbătorii: „Înălțarea Domnului”. Primul Sfânt Părinte care a folosit termenul “anerhome” ανέρχομαι cu referire la evenimentul petrecut cu Mântuitorul după înviere a fost Sfântul Iustin Martirul și Filosoful: *Apologia I*: cap. 21, 31 și 42; și *Dialogul cu iudeul Trifon*, cap. 34.¹²

Apoi, în sintagma ...*iarăși va să vină*... (palin erhomenon πάλιν ἐρχόμενον) verbul ar trebui tradus mai degrabă prin prezentul: *iarăși vine* – ceea ce teologic nu ar fi deloc greșit, ba chiar în acord cu textul din Psalmul 117:26 (și versetele paralele din Evanghelie), cu cel din I Corinteni 16,22 și mai ales cu teologia primelor veacuri, în care venirea Domnului era așteptată în permanență, cu multă bucurie. Totuși traduceri românești și multe din cele moderne folosesc verbul la viitor, ceea ce face ca a doua venire a Domnului să fie înțeleasă ca un act unic și irepetabil, ce se va produce într-un viitor necunoscut.

Cuvântul „una” este în acest caz un numeral ce desemnează, atât cantitativ, cât și calitativ un atribut al ființei Bisericii și deci nu trebuie confundat cu articolul omonim *una*. De aceea după acest cuvânt trebuie să existe virgulă (în scriere), respectiv pauză (în rostire), pentru a scoate în evidență fiecare atribut al Bisericii.

¹¹ Pr. Prof. Dr. Grigorie T. Marcu “*Trei portrete neotestamentare: Iuda Iscarioteanul, Pilat din Pont și Claudia Procula*”, în MA, an. III, 1958, nr. 3-4, p. 190-201; Pr. Matei Paslaru, „*Pilat din Pont, Pilat Ponteanul ori Ponțiu Pilat ?*”, S.T. 7-8, 1956, p. 487-497.

¹² Termenii au fost verificați după G.W.H. Lampe, *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, 1961, pp. 110, 137, 146; tot despre aceste diferențe vezi și Hierotheos VLACHOS, *Predici la Marile Sărbători*, Galați, 2004, p. 259.

IPS Bartolomeu Anania, a propus înlocuirea cuvântului „apostolesc/ apostolească” cu „apostolic(ă)”¹³. Considerăm însă că o atare schimbare, într-un text atât de uzual ca *Simbolul Credinței*, nu se va putea realiza ușor, mai ales că, ar exista pericolul ca acest termen să creeze o oarecare confuzie. Termenul a fost deja adoptat: se cunoaște existența “Bisericii nou apostolice” care este o denominațiune sectară¹⁴.

Nu am dori să încheiem fără a vă reaminti faptul că Simbolul de credință a stat la baza mărturisirilor de credință ale Bisericii din veacurile următoare (mai ales în secolele XV-XVII). Până atunci, au apărut câteva explicări ale Sfintei Liturghii din care am dori să ne aducem aminte de câteva care se referă la Crez.

Am decis să mă opresc la trei mici tâlcuiri ale rostirii Crezului în cadrul Sfintei Liturghii sau la celelalte slujbe. Prin urmare, ne vom referi la texte aparținând Sfinților Gherman al Constantinopolului, Teodor de Andida și Simeon al Tesalonicului.

Tâlcuirea Sfântului Gherman al Constantinopolului: - Sfântul Gherman a fost patriarh al Constantinopolului între 715-729, fiind un luptător împotriva ereziei iconoclaste. El a fost silit să se retragă din scaun din cauza intervenției împăratului Leon III Isaurul și, a trecut la cele veșnice patru ani mai târziu, în 733, la venerabila vârstă de 83 de ani. Lucrarea sa se numește “*Descriere a Bisericii și contemplație mistică*”. Despre rostirea Crezului, Sfântul Gherman face următoarele observații: “*S-a hotărât să se rostească dumnezeiescul Simbol al credinței ortodoxe, pentru ca, prin aceasta, să se facă cunoscut tuturor că Unul din Sfânta Treime, Fiul și Cuvântul Tatălui, Cel mai înainte de început, s-a făcut Om pentru mântuirea noastră, întrupându-Se din Sfânta Fecioară, răstignindu-Se, îngropându-Se și înviind. Nu numai prin cuvinte împlinim noi cuvintele dumnezeiești, pentru ca nu numai prin cuvinte, ci și prin fapte să se opereze pentru totdeauna mântuirea noastră și să ne arătam că suntem vii și în același timp și cetățeni ai Împărăției Cerurilor. Noi mărturisim și aceasta, că suferințele au fost purtate cu trupul, dar că dumnezeirea a fost păzită nepătimitoare. În același timp, însă (noi rostim Crezul), pentru ca, prin rostirea acestui Simbol dumnezeiesc, și cei necunosători și cei învățați, auzindu-l cântat, să aibă în cunoștință pentru totdeauna formulele tainei credinței și cele ce nu sunt ascunse pentru urechile multora*”¹⁵.

¹³ cf. *Cartea deschisă a Împărăției*, București 2005, p. 184

¹⁴ Există și alte voci care pretind că acest lucru nu ar fi posibil deoarece termenul „apostolic(ă)” nu rimează cu termenul precedent „sobornicesc/ sobornicească” (la moment neschimbabil). În astfel de argumentări trebuie să ținem seama ca Simbolul de credință nu este o poezie unde rima este absolut necesară.

¹⁵ *Talcuirea Sfintei Liturghii*, Editura Mitropolia Olteniei, 2005, p. 95

Ascultând aceste cuvinte deducem că sunt două rațiuni fundamentale care stau la baza rostirii Crezului în cadrul Sfintei Liturghii. Prima dintre ele este aceea de a mărturisi toată iconomia plinită de Mântuitorul Iisus Hristos. A doua este ca, prin rostire, și cei care nu cunosc carte (aceștia reprezentând majoritatea persoanelor la vremea respectivă), să poată cunoaște și mărturisi conținutul Simbolului de credință împreună cu ceilalți. O remarcă aparte poate fi considerată afirmația că la vremea respectivă Crezul era “cântat”, un lucru într-adevăr deosebit !

Comentariul episcopului Teodor de Andida. Valoarea Comentariului liturgic notat de Teodor din Andida nu este una prea mare, pentru că, în multe puncte, este o simplă redare fidelă a tâlcuirilor Sfântului Gherman al Constantinopolului. Despre viața acestui sfânt episcop nu cunoaștem aproape nimic. Comentariul său liturgic a fost scris la rugămintea episcopului Vasile al Phitiei. Episcopul Teodor redă aproape identic pasajul prezentat mai sus din scrierea Sfântului Gherman al Constantinopolului, dar exprimă mai bine partea centrală a acestuia. “*Aceste lucruri sfinte sunt săvârșite după Sfintele Sale porunci, pentru ca nu numai prin vorbe, ci și prin faptele mântuirii noastre, care se săvârșesc, să ne arătăm că trăim, dar în același timp că trăim într-un mod demn*”¹⁶.

Argumentul Sfântului Simeon al Tesalonicului. Acest sfânt părinte a fost unul dintre ultimii mari comentatori liturgici, trecut la cele veșnice în 1429. Tratatul său asupra tuturor dogmelor credinței noastre cuprinde numeroase răspunsuri la diverse întrebări legate de cult. În capitolul intitulat “Pentru ce se citește seara și dimineața Simbolul credinței”, Sfântul Simeon ne oferă un răspuns interesant cu privire la rostirea Crezului: “*Preacuvioșii noștri Părinți zic că îndată ce te scoli să proslăvești pe Dumnezeu, și după aceea să mărturisești credința, și aceasta e credința: Sfântul Simbol.... Un oarecare din preacuvioși zice că se cade a mărturisi credința și dimineața și seara pentru că, de a(r) veni moartea, să ne afle întru mărturisire*”¹⁷.

BIBLIOGRAFIE

1. **Anania, I.P.S. Bartolomeu**, -*Cartea deschisă a Împărăției*, București 2005;
2. **Andrușos, Hr.** -*Simbolica*, trad. de Prof. Iustin Moiescu, Craiova, 1955;
3. Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Justinian, Ed. IBM al BOR, București, 1968;

¹⁶ Comentariu liturgic, Editura Mitropoliei Olteniei, 2005, p. 79

¹⁷ Tratatul asupra tuturor dogmelor credinței noastre, vol. II, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Radautilor, 2003, p. 55

4. **Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene**, -*Liturgica Generala*, Ed. IBM al BOR, București, 1980;
5. **Felmy, Karl Christian**, -*De la Cina de Taină la Dumnezeiasca Liturghie a Bisericii Ortodoxe*, Ed. Deisis, 2004;
6. **Ică, jr. Diac. Prof. Ioan** -*Canonul Apostolic* vol. I, Ed. Deisis / Stavropoleos 2008;
7. **Lampe, G.W.H.**- *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, 1961;
8. **Marcu, Pr. Prof. Dr. Grigorie T.**, -*Trei portrete neotestamentare: Iuda Isarioteanul, Pilat din Pont și Claudia Procula*, în MA, an. III, 1958, nr. 3-4, p. 190-201;
9. **Pâslaru, Pr. Matei** -*Pilat din Pont, Pilat Ponteanul ori Ponțiu Pilat ?*”, S.T. 7-8, 1956, p. 487-497.
10. **Rămureanu, Pr. Prof. Ioan**, -*Sinodul I ecumenic de la Niceea din 325*, în «Studii teologice», XXIX (1977), nr. 12, pp. 15-60;
11. **Idem**, *Sinodul al II-lea ecumenic de la Constantinopol. (381)*, în «Ortodoxia» XXXIII (1981), nr. 3; pp. 285-336;
12. **Sfântul Chiril al Ierusalimului**, *Cateheze*, Ed. IBM al BOR, București, 2003;
13. **Sfântul Gherman al Constantinopolului** -*Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, Ed. Mitropoliei Olteniei, 2005;
14. **Sfântul Iustin Martirul și Filosoful**. în PSB, vol 3, Ed. IBM al BOR, București, 1981;
15. **Sfântul Simeon al Tesalonicului** -*Tratatul asupra tuturor dogmelor credinței noastre*, vol. II, Ed. Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2003;
16. **Sfântul Teodor de Andida**, -*Comentariu liturgic*, Ed. Mitropoliei Olteniei, 2005;
17. **Vlachos, Hierotheos**, *Predici la Marile Sărbători*, Galați, 2004;

**AUTOCEFALIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
-20 DE ANI DE LA REÎNFIINȚAREA
EPISCOPIEI MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI**

Pr. dr. Vasile AUGUSTIN¹
Vicar eparhial
Baia Mare, **ROMÂNIA**

Între problemele cu implicații canonice cu privire la raporturile dintre Bisericile Ortodoxe, trei se consideră a fi importante în constituirea Bisericilor naționale, și anume:

- a) Autocefalia;
- b) Problema jurisdicției asupra unităților bisericești din diaspora;
- c) Problema calendarului.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința de lucru din 18-19 iunie 2010, la inițiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a aprobat ca anul 2010 să fie declarat „ANUL OMAGIAL AL CREZULUI ORTODOX ȘI AL AUTOCEFALIEI ROMÂNEȘTI” în contextul aniversării în acest an a 1.685 ani de la Sinodul I Ecumenic de la Niceea și a 125 ani de la recunoașterea oficială a autocefaliei românești.

În conferința de toamnă, vom aborda, așadar, tema Autocefaliei românești la care vom puncta și câteva din realizările Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului, în contextul în care tot în anul acesta Episcopia noastră a împlinit 20 de ani de la reînființarea ei.

I. AUTOCEFALIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1. Considerații de ordin general

Autocefalia, termen a cărui proveniență se regăsește prin reunirea cuvintelor din limba greacă : „avtos” = prin sine însuși și „kefali” = cap, desemnează în viața bisericească independența unei unități bisericești la nivel sinodal și național față de o altă unitate bisericească de același nivel, în cadrul Ortodoxiei ecumenice.

¹ Referat susținut la Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmăruului în cadrul Conferințelor proțești, sesiunea toamnă, 12 octombrie 2010.

Rânduiala canonică și practica tradițională privind acordarea autocefaliei Bisericilor naționale au fost fixate încă din epoca primară a Bisericii și este exprimată precis chiar în Canoanele Sfinților Apostoli, mai exact în Canonul 34 Apostolic care stipulează “ *se cade ca episcopii fiecărui neam să cunoască pe cel dintâi dintre dâșii și să-l recunoască drept căpetenie și nimic mai de seamă să nu facă fără încuviințarea acestuia, și fiecare să facă numai acelea care privesc eparhia sa, dar nici acelea fără încuviințarea tuturor, căci numai astfel va fi înțelegere în Biserică*” (Canonul 34 Apostolic, precum și Canoanele 4,6,7 Sin.I Ecumenic; 2,3 Sin.II Ecumenic; 8 Sin.III Ecumenic; 28 Sin.IV Ecumenic; 36-37 Trulan și 9 Antiohia).

Textul canonului arată că se pot organiza Biserici mai mari autocefale pe baza principiului etnic. Desigur că în lumea de atunci nu putea fi vorba de o națiune în sensul de astăzi al cuvântului dar, în orice caz se vorbește despre o grupare quasinațională, constituită pe baza unei realități etnice bine definite și distincte. Principiul autocefaliei este exprimat în contextul Canonului 34 Apostolic prin două lucruri și anume: pe de o parte i se recunoaște fiecărui neam dreptul de a se conduce în treburile bisericești, printr-o căpetenie proprie în interiorul teritoriului său, nesupusă vreunei căpetenii din afară, iar pe de altă parte, prin faptul că acesta căpetenie este supusă la rândul ei Sinodului, format din toți episcopii neamului respectiv.

În același timp, Canonul nu are caracter imperativ, în sensul că ar obliga fiecare națiune să se organizeze în Biserică autocefală. El recunoaște doar fiecărei națiuni dreptul la o astfel de organizare.

În baza Canonului 34 Apostolic au existat Biserici Autocefale încă din vremea Sfinților Apostoli prin introducerea sistemului mitropolitan (vezi Canonul 37 Apostolic), prin organizarea patriarhatelor (vezi Canonul 8 Sinodul III Ecumenic; 17, 28 Sinodul IV Ecumenic; 38-39 sinodul VI Ecumenic), prin intervenția unor puteri de stat, prin Hotărârea unor Biserici Autocefale și prin consințământul tacit sau expres al Bisericilor Ortodoxe Autocefale.

Astăzi, există în lume următoarele **Biserici Ortodoxe Autocefale**:

1. Patriarhia Ecumenică – cu întâistătorul său, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU, Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh Ecumenic;
2. Patriarhia Alexandriei și a întregii Africi, cu întâistătorul ei, Preafericirea Sa TEODOR al II-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a întregii Africi;
3. Patriarhia Antiohiei și a întregului Orient, ce îl are ca întâistător pe Preafericirea Sa IGNATIE al IV-lea, patriarh ortodox grec al Antiohiei și al întregului Orient;

4. Patriarhia Ierusalimului, ce îl are ca întâistător pe Preafericirea Sa TEOFIL al III-lea, patriarh ortodox grec al Ierusalimului și a întregii Palestine;

5. Patriarhia Moscovei și a întregii Rusii, cu întâistătorul ei, Preafericirea Sa KIRIL, Patriarhul Moscovei și a întregii Rusii;

6. Patriarhia Sârbă, ce îl are ca întâistător, proaspăt întronizat, pe Preafericirea Sa IRINEU Arhiepiscop de Peci, Mitropolit de Belgrad-Karlovici și Patriarhul Serbiei;

7. Patriarhia Română, ce îl are ca întâistător pe Preafericirea Sa DANIEL, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Locțiitor al Tronului Cezareei Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române;

8. Patriarhia Bulgară, care are drept întâistător pe Preafericirea Sa MAXIM, Patriarhul Bulgariei;

9. Patriarhia Georgiei, cu întâistătorul ILIE al II-lea, Patriarh Catolicos al Întregii Georgii;

În afară de Bisericile Naționale Autocefale organizate la nivel de Patriarhii, mai există atât Bisericii ortodoxe autocefale cât și autonome, după cum urmează:

a. **Biserici Ortodoxe Autocefale** și întâistătorii lor:

1. Arhiepiscopia Ciprului, ce îl are ca întâistător pe Preafericirea Sa HRISOSTOM al II-lea, Arhiepiscop de Noua Justiniana și al întregului Cipru;

2. Biserica Greciei, ce îl are ca întâistător pe Preafericirea Sa IERONIM al II-lea, Arhiepiscop al Atenei și al întregii Grecii;

3. Biserica Ortodoxă a Poloniei, avându-l în frunte pe Preafericirea Sa SAVA, Mitropolit al Varșoviei și al întregii Polonii;

4. Biserica Ortodoxă Autocefală a Albaniei, ce îl are ca întâistător pe Preafericirea Sa ANASTASIE, Arhiepiscop de Tirana, Durres și al întregii Albanii;

5. Biserica Ortodoxă din Ținuturile Cehiei și Slovaciei având ca întâistător pe Preafericirea Sa KRISTOFOR, Arhiepiscop de Praga și Mitropolit al Cehiei și Slovaciei;

b. **Biserici Ortodoxe Autonome:**

1. Biserica Ortodoxă Finlandeză, ce îl are ca întâistător pe Înalt Prea Sfinția Sa LEO, Arhiepiscop al Kareliei și al întregii Finlande;

2. Biserica Ortodoxă Japoneză, ce îl are ca întâistător pe Înalt Prea Sfinția Sa DANIEL, Arhiepiscop de Tokio și Mitropolit al întregii Japonii.

Așadar, în anul 2010, avem 9 Patriarhate; 5 Biserici Ortodoxe Autocefale și 2 Biserici Ortodoxe Autonome. De remarcat că în primele 4 Patriarhate din diptice au ca întâistători patriarhi greci, între care și Patriarhul Ierusalimului, Preafericirea Sa TEOFIL al III-lea, care a primit în martie 2008 o delegație a Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, condusă de PS Justin la reședința din Ierusalim.

2. Recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române

Drumul spre o independență în viața bisericească din Provinciile românești a fost unul lung și presărat cu multe obstacole.

Dacă privim spre mitropoliile din Ținuturile românești, observăm că acestea, mai ales după căderea Constantinopolului, au câștigat un grad mărit de autonomie, întrucât Bisericile din Țările Române au devenit principalul bastion de apărare al creștinătății în Răsăritul Ortodox. Acest nivel ridicat de autonomie se observă în stilurile arhitecturale, cum ar fi în Muntenia stilul brâncovenesc iar în Moldova stilul ștefanian, în timp ce la sud de Dunăre turcii nu acceptau construirea de biserici cu turla, pentru a nu concura cu geamiile musulmane.

Unirea Principatelor, realizată în 24 ianuarie 1859 a deschis însă calea unor prefaceri profunde și în viața bisericească românească. Cum era și firesc Alexandru Ioan Cuza a introdus o serie de reforme și în Biserică, ca de exemplu secularizarea averilor mănăstirești și elaborarea unor legi absolute necesare pentru acele vremuri. Dintre acestea amintim Legea pentru înmormântări, decretată în 18 martie 1864, când toate parohiile au fost obligate să-și amenajeze cimitire la cel puțin 200 m de marginea localității; Legea comunală (31 martie 1864) prin care actele de stare civilă au fost trecute de la parohii în seama primăriilor locale; Legea călugăriei (30 noiembrie 1864) care fixa vârsta de călugărie la 60 ani pentru bărbați și 50 de ani pentru femei; și mai les Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale din 3 decembrie 1864. Până la Legea organică promulgată de domnitorul Cuza în anul 1864 în ziua de Sfântul Nicolae, Mitropoliile funcționau ca unități canonice de sine stătătoare cu ierarhie și organizație aparte.

Decretul organic de înființare a Sinodului central a urmărit înlăptuirea unificării bisericești în România și în același timp a deschis premiza obținerii autocefaliei. De altfel în art. 1 din Legea organică s-a stipulat: *“Biserica Ortodoxă Română este și rămâne independentă de orice autoritate bisericească străină, în ceea ce privește organizarea și disciplina sa”*.

Chiar dacă A.I.Cuza a fost înlăturat din scaunul domnesc la 11 februarie 1866, drumul spre independență al Bisericii Ortodoxe Române nu mai putea fi închis. Astfel în baza Legii organice, Sinodul unificat va alege la 31 mai 1875 primul Mitropolit Primat, în persoana mitropolitului Calinic Miclescu al Moldovei, lucru ce a iritat Scaunul Patriarhal din Constantinopol.

La 9 mai 1877 s-a proclamat independența de stat a României, iar în urma războiului pentru cucerirea independenței dintre anii 1877-1878, prestigiul României a crescut peste hotare, în același timp crescând și autoritatea Bisericii Ortodoxe. Cu

toată opoziția Patriarhiei Ecumenice, în ziua de Bunavestire a anului 1882, în Biserica noastră s-a săvârșit un act important și anume Sfințirea Sfântului și Marelui Mir; apoi același lucru s-a petrecut și-n Mitropolia autonomă din Ardeal ale cărei reguli de organizare și funcționare fusese bine stabilite de către Mitropolitul Andrei Șaguna prin Statutul ce-i poartă numele.

În anul 1885 în ziua de 25 aprilie noul Patriarh Ecumenic, Ioachim al IV-lea, a convocat Sinodul patriarhal și a întocmit Tomosul de recunoaștere al autocefaliei românești, punând capăt conflictelor dintre cele două Biserici surori, consfințind astfel o realitate istorică și un fapt legitim în concordanță cu Sfintele Canoane.

Așadar, iată că s-au împlinit anul acesta 125 ani de la momentul în care s-a consfințit definitiv Statutul de Biserică autocefală al ortodoxiei românești.

Din nefericire , Biserica Ortodoxă Română din Maramureș și Sătmar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când s-a înfăptuit înălțătorul act al autocefaliei, trecea prin momente dramatice, din cauza presiunii uniate. Cu toate acestea între cele 43 Protopopiate ce sunt menționate ca făcând parte din Arhiepiscopia Sibiului la înființarea Mitropoliei Ardealului s-au numărat și 2 din părțile noastre, și anume: Protopopiatul Chioar, cu un număr de 14 parohii și 7.397 credincioși ortodocși și Protopopiatul Solnoc-Lăpuș, cu 17 parohii și un număr de 8.219 credincioși ortodocși (Vezi Doc. 177 fond Șaguna din Biblioteca Mitropolitană Sibiu).

După primul război mondial și mai ales după 1 decembrie 1918 numărul parohiilor ortodoxe s-a înmulțit atât în Maramureș cât și-n Sătmar. În urma mărețului act de înființare a Patriarhiei Române, prin ridicarea scaunului mitropolitului primat la demnitatea de patriarh la data de 30 iulie 1925, dată la care Patriarhul Ecumenic Vasile al II-lea a dat Tomosul pentru recunoașterea Patriarhiei Ortodoxe Române, a avut loc și o reorganizare internă a Bisericii Ortodoxe Române concretizată prin înființarea de noi episcopii.

Ținutul voievodal al Maramureșului va fi înnobilat prin înființarea Episcopiei Maramureșului la data de 14 iulie 1937 cu reședința la Sighet, Eparhie ce va dinamiza viața bisericească în perioada interbelică. Era un act de dreptate făcut poporului din Maramureș întrucât această Eparhie numărase de la egumenul Pahomie (1391) până la vlădica Gavriil Ștefanca de la Bârsana(1739), un șir de peste 20 de episcopi ce au păstorit peste 7 provincii de la marginea țării, într-o eparhie care a devenit în timp cea mai veche cetate duhovnicească din Ardeal.

Din păcate, tânăra Episcopie de Maramureș, sufragana atunci Mitropoliei Bucovinei va fi iarăși desființată în anul 1948 din interese politice meschine, împotriva oricărei rânduieii canonice. Timp de 42 de ani, ținutul lui Dragoș și Bogdan, din punct de vedere bisericesc a fost mărul discordiei între Eparhiile

Clujului și Oradiei, Eparhia noastră fiind văduvită din nou de păstoriarea unui ierarh ortodox.

II. EPISCOPIA MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI. 20 DE ANI DE LA REÎNFIINȚARE

Finalul anului 1989 a adus profunde schimbări și mari înnoiri în viața poporului român, de care nu putea rămâne străină nici viața bisericească.

În urma eliberării de sub dictatura comunistă, imediat după Boboteaza anului 1990 un grup de inițiativă, format din preoți inimoși de la Protopopiatul Baia Mare și-au exprimat dorința reactivării străvechii Episcopii de Maramureș. S-a alcătuit un memoriu, iar în baza canonului 38 Sinodul VI Ecumenic care dispune: *“și noi păzim canonul așezat de părinții noștri cel care rânduieste că dacă vreo cetate s-a reînnoit prin putere împărătească sau dacă s-ar reînnoi în viitor, orânduirea lucrurilor bisericești să urmeze alcătuirile politice și obștești”* preoții au solicitat Sfântului Sinod înnoirea vieții bisericești prin reorganizarea Episcopiei de Maramureș.

Sfântul Sinod în ședința din 12 februarie 1990 prin temeiul nr. 1225/1990 aprobă reînființarea Episcopiei de Maramureș, ca sufragana a Mitropoliei Ardealului, cu reședința în Baia Mare, având în componență județul Maramureș, provenit de la Arhiepiscopia Clujului, și județul Satu Mare prin rearondarea Episcopiei Oradiei. Totodată Sfântul Sinod l-a încredințat P.S. Justinian, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului să organizeze și să constituie organismele deliberative și executive ale noii Eparhii.

Devenit Episcop locțiitor al Maramureșului, vlădica Justinian și-a constituit un grup de lucru format din protoereii de atunci. Împreună cu aceștia, P.S. Justinian a împărțit teritoriul eparhiei în 10 circumscripții, în baza art. 91-94 din vechiul statut de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române iar în 23 iunie 1990 s-au făcut primele alegeri pentru Adunarea Eparhială. La ședința de constituire, deputații aleși ar fi dorit ca Episcopul să-și desemneze și Consiliul Eparhial, însă Prea Sfinția Sa a lăsat această sarcină în grija viitorului titular al Eparhiei.

Alegerea Episcopului titular nu avea să întârzie! Astfel, vrednicul de pomenire Patriarh Teoctist a convocat Colegiul Electoral Bisericesc la București pentru data de 26 septembrie 1990 pentru a desemna prin vot secret episcopul eparhiot. A fost ales cu o majoritate absolută P.S. Justinian Chira, care a rostit în finalul alegerii un înflăcărat cuvânt de mulțumire, din care spicuiem: *“Prea venerat Colegiu Electoral Bisericesc, mi-ați acordat voturile punându-mi pe umeri o cruce grea. Vă mulțumesc din inimă, dar acum mă rog să-mi dați din puterea voastră sufletească pentru a-mi purta cu vrednicie crucea cu care plec acum la drum.*

Punând mâna pe plug, așa cum ne învață Sfântul Duh prin gura Sfântului Apostol Pavel, nu ne vom uita înapoi ci vom merge înainte, împreună cu întreg poporul român.”

În data de 1 octombrie 1990, neexistând reședință episcopală, P.S. Justinian a convocat protopopii într-o ședință la Mănăstirea Rohia unde și-a numit membrii primei Permanențe Eparhiale, care a avut ca primă sarcină organizarea slujbei de întronizare a noului Episcop ales. În Duminica din 11 noiembrie 1990 în vechea catedrală a Băii Mari, în prezența a 11 membri ai Sfântului Sinod, avându-l în frunte pe vrednicul de pomenire Arhiepiscop Antonie Plămădeală, Mitropolit al Ardealului, a avut loc înscăunarea Vlădiciei Justinian. Pe treptele catedralei în dimineața zilei au existat altercații între ortodocși și un grup de greco-catolici foarte violenți, însă ortodocșii mult mai numeroși i-au înlăturat reușindu-se instalarea într-o prea frumoasă Duminică de Noiembrie.

Iată că se împlinesc de la acele clipe 20 de ani, și la acest popas aniversar spicuiind din realizările celor două decenii de existență ale Eparhiei noastre, enumerăm:

1. ORGANIZAREA ADMINISTRATIVĂ A EPISCOPIEI

În anul 1990 Eparhia Maramureșului era alcătuită din 5 protopopiate, după cum urmează: Baia-Mare, Sighet, Lăpuș, Satu-Mare și Carei, 333 parohii, 121 filii și 4 mănăstiri: Rohia, Moisei, Bixad și Dragomirești.

La finele anului 2010 Schema de funcții a Eparhiei noastre arata un real progres administrativ.

Astfel avem acum 8 protopopiate, 462 parohii, 27 mănăstiri și 8 schituri. Începând cu data de 1 aprilie 1993 s-a reînființat Protopopiatul Ortodox Vișeu, prin rearondarea Protopopiatului Sighet având jurisdicție peste parohiile din orașele Borșa, Vișeu, Dragomirești și Săliște și peste parohiile rurale de pe Văile Izei și Vișeuului.

De asemenea, prin reorganizarea Protopopiatelor Baia Mare și Lăpuș, s-a reînființat Protopopiatul Chioar, cu reședința în Șomcuta Mare și cu jurisdicție asupra Parohiilor din Chioar și Someș. În fine, începând cu data de 1 iulie 2003 s-a reorganizat și protopopiatul Oaș cu jurisdicție peste parohiile din Ugocea și Oaș cu reședința în Negrești-Oaș.

În ședința Adunării Eparhiale din 23 ianuarie 1991, s-a luat act de dorința clericilor și mirenilor din județul Satu Mare de a se modifica titulatura Eparhiei, în care să se regăsească și Sătmarul. În baza propunerii Episcopiei noastre, Adunarea Națională Bisericească prin temeiul nr. 721/4.03.1991 aprobă solicitarea în cauză, de

atunci Instituția noastră purtând denumirea de Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului.

În anul 1994, în baza recomandării Chiriarhului locului, Sfântul Sinod în ședința sa de lucru din 24 martie a ales ca arhiepiscop vicar pentru Episcopia noastră, pe starețul de la Rohia Justin Hodea. Hirotonia întru arhiepiscop a avut loc la 17 aprilie 1994 la Mănăstirea Sfânta Ana Rohia și a fost săvârșită de către IPS Antonie Plămădeală Mitropolitul Ardealului, IPS Bartolomeu Arhiepiscopul Vadului Feleacului și Clujului și de PS Justinian al Maramureșului și Sătmarului, arhiepiscopul nostru vicar fiind trecut în diptice cu numele de Justin Sigheteanu. A fost o alegere inspirată, vlădica Justin dovedindu-se a fi nu numai un colaborator vrednic al chiriarhului locului dar și un luptător și truditor neobosit în ogorul Domnului dealungul anilor de arhierie.

În ultimul deceniu, profitându-se de condițiile create de Legea 154/1998 și Legea 142/1999 și cele ulterioare acestora cu privire la sprijinul statului privind salarizarea clerului, unitățile noastre de cult au crescut mult pe de o parte prin rearondarea parohiilor urbane mari iar pe de altă parte prin transformarea multor filii în parohii de sine stătătoare. Astfel astăzi slujesc la Sfintele Altare ale Eparhiei noastre un număr de 580 clerici, față de 336 câți erau în anul 1990. Lângă aceștia Schema de personal mai cuprinde peste 800 angajați neclericali cu salarizare de la buget, fapt cu care se pot mândri puține Eparhii din țară.

2. REALIZĂRI PATRIMONIALE

a) Reședința Episcopală din Baia Mare

La reactivare, Eparhia Maramureșului a pornit de pe iarbă verde fără sediu și fără catedrală, în Baia Mare existând în 1990 doar 3 biserici ortodoxe la o populație de peste 150.000 locuitori. Autoritățile de stat locale n-au fost prea darnice cu Episcopia noastră, obligându-l pe Vlădica Justinian să stea în chirie lucru nemai întâlnit pe harta Patriarhiei Române. La întrebarea, „unde locuiești?”, Chiriarhul nostru răspundea cu glasul Evanghelistului: „*Vulpile au vizuini, păsările cerului au cuiburi iar Episcopul Vostru nu are unde să-și plece capul*” în timp ce la alte culte aceleași puteri vremelnice s-au grăbit să le pună la dispoziție palate generoase.

Însuși Patriarhul de la București a rămas uimit văzând atâta ostilitate și nu a mai permis înființarea de Episcopii noi decât în condițiile înzestrării acestora cu o reședință administrativă corespunzătoare. Și-a făcut milă de noi un ofițer, Ministru al Apărării care ne-a eliberat clădirea fostelor gărzi patriotice de pe strada Avram Iancu din Baia Mare, imobil unde și-a început activitatea Episcopia noastră având la parter

birouri iar la etaj locuința Chiriarhului. Imobilul în cauză a fost cedat prin ordinul Prefecturii județului Maramureș nr. 184/1991 împreună cu terenul aferent și a fost întăbulat pe seama Episcopia noastră în același an.

În timpul celor 20 ani, acest imobil a suferit numeroase modificări. Astfel i s-a adăugat aripa nouă unde se află Sala de Consiliu, arhiva, muzeul și apartamentele celor doi Ierarhi. De asemenea între cele două corpuri ale clădirii s-a ridicat Paraclisul Episcopal cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului”. În ultima vreme s-a reabilitat aripa veche a Centrului Eparhial, s-a mansardat, s-a schimbat acoperișul, s-au restaurat toate birourile și s-a deschis un magazin de obiecte bisericești. Cine vizitează reședința noastră rămâne plăcut impresionat fiindcă aici toate se înnoiesc.

b) Catedrala Eparhială „Sfânta Treime” Baia Mare

După sfințirea locului pentru o catedrală în Baia Mare de către Vlădica Justinian la 20 iulie 1990 și după o tergiversare a lucrărilor de 9 ani, de la mijlocul anului 1999 sub îndrumarea directă a P.S. Justin a demarat în forță construcția noii catedrale Eparhiale.

P.S. Justin, care coordonează în primul rând Sectorul Economic al Eparhiei Maramureșului și Sătmarului a realizat pe bd. Unirii din Baia Mare, cea mai măreață și spațioasă biserică din Eparhie al cărei prim nivel a fost sfințit în anul 2003 de către un sobor de Arhieri ce i-a avut în frunte pe vrednicii de pomenire Preafericirea Sa Pedros al VII-lea Papă și Patriarh al Alexandriei și a întregii Africi și pe Preafericirea Sa Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, înconjurat de o mulțime mare de preoți, de monahi și de credincioși maramureșeni și sătmăreni. În fiecare an la noua catedrală preoții fac colecte în ziua de Rusalii și pun obolul credincioșilor alături de strădaniile Arhierelui spre finalizarea frumoasei catedrale ce va deveni în timp emblema Episcopiei dar și a orașului de reședință.

În 9 septembrie 2003 același mărit sobor în frunte cu cei doi Patriarhi, după Slujba de Târnosire, a proclamat solemn printr-un Tomos Sinodal, canonizarea Sfântului Iosif Mărturisitorul, care este pomenit în calendarele noastre creștinești în data de 24 aprilie.

c) Zidiri de biserici

În ultimii 20 ani cei doi Arhieri au sfințit piatra de temelie și au târnosit 130 de biserici noi, după cum urmează: în Protopopiatul Baia Mare 22 biserici noi, 17 în Protopopiatul Satu Mare, 17 în Protopopiatul Sighet, 29 în Protopopiatul Vișeu, 8 în

Protopopiatul Carei, 10 în Protopopiatul Lăpuș, 10 în Protopopiatul Chioar, 8 în Protopopiatul Oaș, 20 de biserici noi de mănăstire și 8 biserici în noile schituri monahale.

Toate aceste biserici noi, de la catedralele din mediul urban până la bisericile de lemn din mănăstiri și schituri, scriu istoria contemporană a Ortodoxiei, din Munții Maramureșului până în șesurile Careilor.

d) Redobândirea patrimoniului Episcopiei

1) Retrocedarea pădurii episcopale din Văgaș, com. Tarna Mare, Protopopiatul Oaș.

În baza procesului verbal de punere în posesie a Comisiei locale Tarna Mare nr. 3/17.04.2009, Comisia județeană Satu Mare a emis Titlul de Proprietate nr. 2336/3.06.2009 prin care Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmarului primește în proprietate o suprafață de 100 Ha pădure.

2) Retrocedarea Palatului Episcopal din Sighetu Marmației

În baza documentației stufoase de retrocedare trimisă în repetate rânduri de către Episcopia noastră la București, Comisia Specială de retrocedare a unor bunuri care au aparținut cultelor religioase din România a emis decizia nr. 2082/20.05.2009 prin care se restituie în natură imobilul situat în Sighetu Marmației, imobil preluat abuziv de la Episcopia noastră în anul 1948. Împreună cu imobilul care a funcționat în perioada 1948-2008 Casa de cultură, Biblioteca, Școala populară de Artă și un bar, ni s-a restituit și terenul aferent în suprafață de 2301 mp, situat în Sighetu Marmației str. Iuliu Maniu nr. 31 înscris în CF 1868 nr. top 1263/1 și 1263/2. Primăria Sighet a predat efectiv Palatul prin protocolul de predare – preluare nr. 13846 din 7.09.2009 către deținătorul actual, Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului, care în calitate de proprietar în baza deciziei de retrocedare s-a obligat să închirieze Primăriei spațiile pentru 5 ani, de la 20.05.2009 până la 20.05.2014, spațiile excedentare fiind atribuite spre folosința Oficiului Protopopesc Sighet iar fosta capelă, actualmente sală festivă din incinta imobilului, să fie utilizată în comun atât de proprietar cât și de chiriaș. În cursul anului 2010 Palatul din Sighet a fost întăbulat pe Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmarului.

3) Retrocedarea pădurii din Vadu-Izei

În baza Hotărârii nr. 1992 din 30.11.2009 a Comisiei județene Maramureș pentru stabilirea dreptului de proprietate asupra terenurilor, și a ordinului prefectului nr. 348/2009, Comisia jud. Maramureș a emis titlul de proprietate nr.

20575/10.12.2009 prin care Episcopia noastră primește în proprietate o suprafață de 238 Ha pădure pe raza localității Vadu Izei.

Ne vom lupta și pentru obținerea pădurii din lotul „Arșița” de pe raza comunei Rona de Sus, în suprafață de 62 Ha, întrucât dorim să rotunjim la 400 Ha terenul forestier, așa cum l-a avut Episcopia noastră în timpul episcopului Vasile Stan.

III. ALTE REALIZĂRI ȘI ÎMPLINIRI

Dintre frumoasele realizări pastorale din ultimii 20 ani, în afară de activitatea de la parohii, preoțimea și-a extins activitatea în toate ramurile vieții sociale. Astăzi, Episcopia noastră are preoți militari ce își desfășoară activitatea în Unitățile militare și Penitenciare, preoți caritativi în toate Spitalele din Eparhie precum și preoți misionari cu activități în orfelinat, case de copii cu handicap și cămine de bătrâni.

Cu toate greutățile financiare generate de criza actuală, pe linie culturală Eparhia a reușit să tipărească în decursul anilor buletinul oficial „Graiul Bisericii noastre”, calendare, cărți, prima monografie a Eparhiei, un album cu bisericile de lemn din Maramureș și un album cu cele 130 biserici noi ridicate în timpul arhipăstoririi I.P.S. Justinian.

Din anul 1991, în baza temeiului nr. 3796 a Ministerului Învățământului s-a aprobat deschiderea Seminarului Teologic „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, iar din anul 2006 s-a deschis la Satu Mare Liceul Teologic „Nicolae Steinhardt” cu clase de gimnaziu și liceu și cu 6 grupe de grădiniță.

De asemenea, începând cu anul universitar 1992-1993, în baza temeiului 1992/15.04.1992 a Ministerului Învățământului funcționează în cadrul Universității de Nord Baia Mare, la Facultatea de Litere, o Catedră de Teologie Ortodoxă cu trei specializări: Teologie Pastorală, Teologie Didactică și Asistență Socială de unde Episcopia noastră își recrutează viitorii preoți, viitori dascăli și asistenți sociali.

Viața monahală a cunoscut o dezvoltare fără precedent. De la cele 4 mănăstiri existente acum 20 ani din care doar una recunoscută, avem astăzi 35 vetre monahale. În aceste centre de lumină spirituală își desfășoară activitatea peste 100 monahi și monahii fapt ce confirmă râvna maramureșenilor și sătmărenilor față de așezămintele monahale.

IV. P.S. SA JUSTINIAN - ARHIEPISCOPI

După aceste frumoase împliniri ce grăiesc și scriu istoria actuală a Episcopiei noastre, se cuvine să-i mulțumim Domnului pentru toate câte le-am primit.

Aflată din anul 2006 sub oblăduirea Mitropoliei de la Cluj, Episcopia Maramureșului și Sătmarului păstrează în acest colț de țară cele mai prețioase comori pe care le are poporul român și anume bisericuțele de lemn ridicate în stil maramureșean, care stau atârinate între cer și pământ, ca niște făclii vii ce vorbesc lumii întregi de hărnicia și statornicia în credință a românilor din Maramureș și Sătmar.

De la altarele monumentelor istorice până la mărețele catedrale ard sufletele unor oameni aleși, a unor oameni sfințiți, cei peste 580 preoți ce încălzesc în acest colț de țară inimile copiilor frumoși, a tinerilor deștepți, a bărbaților întegri și a femeilor evlavioase din Maramureș, Oaș, Chioar, Lăpuș, Sătmar, Carei, Someș sau Țara Codrului.

În fruntea lor se află un venerabil bătrân cu plete albe și barbă albă, iubitul Vlădică Justinian, care la cei aproape 90 de ani stă și își admiră fiii, nepoții și strănepoții. Îl iubim și-l respectăm cu toții.

Îl admiră și vorbesc plin de considerație și cei puși în fruntea Bisericii Ortodoxe Române Autocefale. Ca o încununare a realizărilor P.S. Sale, P.F.P. Patriarh Daniel, în Ședința Sfântului Sinod din 18 iunie 2009 a propus ridicarea Vlădicii Justinian la rang de Arhiepiscop.

Întorcându-ne la dispozițiile Canonului 34 Apostolic care stipulează că „*se cade ca episcopii fiecărui neam să cunoască pe cel dintâi dintre dânșii*” pentru neamul maramureșenilor și sătmărenilor însuși Patriarhul Daniel în fruntea unui sobor de 19 ierarhi l-a înscăunat în Duminica din 13 decembrie 2009 pe primul arhiepiscop de Maramureș când, în noua catedrală Episcopală din Baia Mare, a fost citită **Gramata Patriarhală** de ridicare la treapta de Arhiepiscop onorific a I.P.S. Justinian.

Mai sunt și multe alte lucruri ce ar trebui spuse la acest popas aniversar și care, dacă s-ar fi scris cu deamănuntul, cred că ținutul Maramureșului și Sătmarului n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris.

**BISERICA –EXPRESIE A CUVÂNTULUI „UNDE SUNT DOI SAU
TREI ADUNAȚI ÎN NUMELE MEU, ACOLO SUNT ȘI EU
ÎMPREUNĂ CU EP” ȘI UNITATEA CREDINȚEI**

Pr. Conf. univ. dr.

Ștefan POMIAN

Universitatea de Nord, Baia Mare

ROMÂNIA

Spiritualitatea creștin-ortodoxă nu se cultivă individual și nici nu se poate exprima în solitudine. Pentru aceasta a așezat Dumnezeu împărăția Sa pe pământ ca instituție teandrică ce se exprimă prin comuniune și a poruncit zidirea cortului, a templului și a bisericilor ca locașuri ale comuniunii, în semnul crucii, pe verticală cu Dumnezeu, iar pe orizontală cu frații credinței. Biserica, ca loc de întâlnire, este locașul în care sălășluiesc laolaltă creația și Creatorul, iar sălășluirea lor nu este așezare, nu are caracter static, ci este lucrare ce are caracter dinamic, altfel spus, în sinergismul ce se petrece în biserică rezidă ceea ce numim spiritualitate creștină în general și ortodoxă în special. Starea dinamică o arată darurile Duhului Sfânt revărsate prin mâna și cuvântul sacerdotului în laude, taine și ierurgii.

Biserica, ca locaș, este centrul liturgic al creației, este acel „axis mundis” sau locul central unde se coboară cerul și se înalță pământul și de unde se răspândește peste întreaga creație puterea mântuitoare a lui Hristos prin Duhul Său sau prin energiile necreate ale Lui și prin aceasta se promovează înaintarea ei spre unitatea cât mai deplină, cum arată, în acest sens, și Părintele Dumitru Stăniloae.¹

Biserica, ca locaș, nu e doar o casă de rugăciune, ci este locul în care lucrează Tatăl prin Hristos întru Duhul Sfânt, adică Sfânta Treime care-i unește pe cei înfățișați, altfel spus, pe poporul ce stă înaintea și pe cei care din îngăduite ori binecuvântate pricini nu sunt de față, dar sunt pomeniți, pe aceștia îi unește mai integral decât au ei unirea în natura umană pe care-o fărâmițează individualizând-o în persoane, îi unește, fără să-i confunde, în trupul tainic al lui Hristos, după modelul de comuniune al Prea Sfintei Treimi.

Credincioșii nu se adună în locașul bisericesc numai pentru a se ruga împreună unui Dumnezeu transcendent și îndepărtat, care rămâne la distanță, sau de a

¹ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în „*Studii Teologice*”, nr. 9-10, 1966, pag. 533.

asculta o predică despre El, ci biserica este locul în care prezența dumnezeiască este imanentă și-n lucrare, iar prin această imanență și lucrare dumnezeiască se reasează creația în fața Sa, în starea de „bună foarte” în care a fost ea creată, prin care se „plimba prin răcoarea serii” (Facere 3: 8), context în care înțelegem de ce este nelipsită rugăciunea domnească din rânduielile liturgice și în acest context biserica este cerul pe pământ, cu alte cuvinte, este împărăția lui Dumnezeu. Așa se face că noi credem în prezența nemijlocită a lui Dumnezeu dimpreună cu cei credincioși ori căutând oaia cea rătăcită, credem că Dumnezeu cel în Treime, nu ne ascultă ruga din cerul cel îndepărtat, ci, la chemarea credincioșilor, El stă de față, ceea ce și mărturisim în cererea „pentru poporul ce stă înaintea și așteaptă de la Tine mare și multă milă”.²

Prin oficiile la care participă credincioșii, Biserica cultivă secvența unității credinței și cea a faptelor mântuitoare și face acestea de la început, pe când ea se întindea în spațiul păgânesc, uimindu-i pe credincioșii neamurilor cu virtutea iubirii frățești, cu acea agapis, pe care o invidiau păgânii, pentru că iubirea aceasta era viu lucrătoare, ea ne izvorând dintr-o inimă omenească, ci din Dumnezeu (1 Ioan 4: 8-21) și din eclesia, Trupul tainic a lui Hristos.

Așa se motivează lupta Sfinților Părinți ca Biserica să fie și să rămână una, iar azi Biserica insistă pentru „unitatea credinței”³ ca eclesia, adică comunitatea credincioșilor, ca Trup al lui Hristos și icoana Sfintei Treimi care de vede numai în această unitate.⁴

Sfântul Grigorie de Nyssa cuprinde unitatea Bisericii în cuvintele: "*uniți toți cu unicul Trup al lui Hristos, prin participare -la taina Sa- ne prefacem într-un corp unic - acela al Său. Iar când noi toți vom fi desăvârșiți și uniți cu Dumnezeu, atunci acest Trup întreg al lui Hristos va fi supus puterii de viață făcătoare -a lui Dumnezeu. Supunerea acestui Trup este numită supunerea Fiului Însuși, căci Acesta este unit cu Trupul Său care este Biserica*".⁵

Iar Sfântul Vasile cel Mare așează, în Dumnezeiasca Liturghie rugăciunea „*fă să înceteze dezbinarea Bisericilor; potolește întărâtările păgânilor; răzvrătirile eresurilor strică-le degrab, cu puterea Sfântului Tău Duh. Pe noi pe toți ne primește*

² *Liturghia* Sfântului Ioan Gură de Aur, în *Liturghier* pag. 140, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000.

³ *Ibidem*, pag. 171.

⁴ Pr. prof. Dr. Dumitru Popescu, *Concepte de unitate*, în „*Mitropolia Banatului*”, nr. 7-9, 1979, pag. 174.

⁵ Pr. dr. Ionel Chira, *Eclesiologia Sfinților Părinți Capadocieni*, Oradea, Editura Treira, Oradea, 2005. pag. 155.

*în împărăția Ta, fii ai luminii și fii ai zilei arătându-ne; pacea ta și dragostea Ta dăruiește-ne-o nouă, Doamne, Dumnezeuul nostru, că Tu toate ni le-ai dat nouă”.*⁶

Unitatea credinței este deplină când toți credem la fel, căci dragoste înseamnă comuniune, iar comuniunea înseamnă unitate și, prin urmare, există unire în credință când există unirea credinței, când toți suntem una, când toți învățăm să cunoaștem aceeași legătură a dragostei.⁷

Biserica a formulat dogma credinței și a fixat canonul Sfintei Scripturi astfel încât toți credincioșii, de pretutindeni să aibă pârgھیile primare ale unității lor încă din secolul al patrulea, de unde și denumirea lui de veacul de aur.⁸ La sinoade ecumenice, din secolul IV, de la Niceea, din anul 325 și de la Constantinopol, din anul 381, Sfinții Părinții au fost pătrunși de responsabilitatea mandatului dumnezeiesc dat lor, prin succesiunea harului, de Hristos ca să propovăduiască cuvântul adevărului precum spun peste veacuri cuvintele dumnezeiești: „*mergând învățați toate neamurile!*” (Matei 28: 19), (2 Timotei 1:13; 2:15; Fapte 15: 28; 2 Timotei 1:14).⁹

Elementele care au format esența unității Bisericii primelor veacuri, care au susținut și apărat unitatea credinței sunt esențiale și în zilele noastre, zile marcate de realitatea globalizării prin încadrarea în Uniunea Europeană care ne aduce, fie că vrem, fie că nu vrem, tendințele centrifuge asemenea celor care au existat în sânul Bisericii din veacul ei de aur.¹⁰

Lucrarea Duhului Sfânt pentru unitatea credinței s-a arătat în anul Domnului 2009 în activitățile desfășurate în baza hotărârii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care la inițiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel a declarat anul 2009 an jubiliar al Sfântului Vasile cel Mare și a tuturor Părinților Capadocieni, și se va arăta și anul acesta 2010, declarat, tot sub această înțeleaptă cărmuire, an jubiliar al Crezului și al Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

Credința noastră comună în Preasfânta Treime rămâne viu unită în Jertfa Euharistică și-n plinătatea Potirului Comun, cum arată Sf. Vasile cel Mare, în

⁶ *Liturghia* Sfântului Vasile cel Mare, în *Liturghier*, pag. 239, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000.

⁷ Vasile Hristov, *Noțiunea de Biserică după Sfântul Ioan Gură de Aur*, în „*Studii Teologice*”, nr. 1-2, 1960. pag. 84.

⁸ Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, pag. 184.

⁹ Pr. conf. univ. dr. Valer Bel, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Editura Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2002, pag. 38.

¹⁰ Pr. prof. Ene Braniște, *Sfinții Trei Ierarhi în cultul creștin*, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 1-2, 1958, pag. 171.

Dumnezeiasca Liturghie zicând: „iar pe noi pe toți, care ne împărtășim dintr-o pâine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășirea Aceluiași Sfânt Duh”.¹¹

În acest context asociem și Învățătura celor Doisprezece Apostoli¹² în care unitatea credinței în Biserică este asemănată cu unitatea boabelor de grâu într-o pâine, și am putea spune, că pâinea este expresia tăriei acestei unități a credinței, întrucât odată realizată unirea boabelor de grâu într-o pâine, aceste boabe de grâu sunt într-o unitate indestructibilă. Cunoscând aceasta Sfântul Ignatie Teoforul cheamă: „veniți frații mei la credința întru Hristos, care este medicamentul nemuririi!”¹³, iar Sfântul Irineu arată că „după ce Biserica a primit credința cea una, sfântă și comună, o păzește cu grijă și crede uniform în ea, deoarece are același suflet și aceeași inimă. Conform acestei credințe, Biserica propovăduiește, învață și predă, ca și cum ar avea o singură gură. Precum soarele este unul în lume, așa și predica adevărului luminează pretetindenii și pe toți oamenii care vor și doresc să fie prinși în unitatea credinței. Biserica are un Trup, Trupul lui Hristos, un suflet, o inimă și o gură”.¹⁴

BIBLIOGRAFIE

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.
2. **Anagnostopoulos, Stefanos**, *Explicarea Dumnezeieștii Liturghii*, Editura Bizantină, București, 2005.
3. **Anania, Bartolomeu**, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
4. **Bel, Valer**, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002.
5. **Braniște, Ene**, *Sfinții Trei Ierarhi în cultul creștin, în Biserica Ortodoxă Română*, nr. 1-2, 1958.

¹¹ Sf. Vasile cel Mare, *Liturghia*, în *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii ortodoxe Române, București, 2000, pag. 234.

¹² Părinți și Scriitori Bisericești, *Didahia sau Învățătură a celor Doisprezece Apostoli*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii ortodoxe Române, București, nr. 1/1979, traducerea pr. Dumitru Fecioru.

¹³ Stefanos Anagnostopoulos, *Explicarea Dumnezeieștii Liturghii*, Editura Bizantină, București, 2005, pag. 385.

¹⁴ *Ibidem*, pag. 385.

6. **Hristov, Vasile**, *Noțiunea de Biserică după Sfântul Ioan Gură de Aur*, în „*Studii Teologice*”, nr. 1-2, 1960.
7. *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000.
8. *Părinți și Scriitori Bisericești*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, nr. 1/1979, traducerea pr. Dumitru Fecioru.
9. **Popescu, Dumitru**, *Concepte de unitate*, în „*Mitropolia Banatului*”, nr. 7-9, 1979.
10. **Stăniloae, Dumitru**, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în „*Studii Teologice*”, nr. 9-10, 1966.

MĂRTURISIREA DE CREDINȚĂ ÎN RĂSĂRIT ÎN CONTEXTUL RELAȚIEI BISERICĂ-STAT

Pr. dr. Cristian ȘTEFAN
Consilier cultural eparhial
Baia Mare, ROMÂNIA

În primele trei secole ale erei creștine, Imperiul roman adoptase față de creștinism o atitudine ostilă, ce mergea de la toleranță blândă sau disprețuitoare până la persecuția cea mai violentă. Totuși, primii creștini adoptaseră față de acest imperiu o atitudine de respect, punându-și în el chiar mari speranțe, recunoscându-i, în lumea aceasta, un rol de educator, în măsura în care Împărăția lui Dumnezeu nu era încă înfăptuită pe pământ: „*Tot sufletul să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire decât de la Dumnezeu...Căci dregătorii nu sunt frică pentru fapta bună, ci pentru cea rea. Voiești deci să nu-ți fie frică de stăpânire? Fă binele și vei avea laudă de la ea. Căci ea este slujitoare a lui Dumnezeu spre binele tău*” (Rom. 13,3-4).

Din păcate, aceste speranțe nu au fost justificate, pentru că „slujitoarea lui Dumnezeu spre bine” cerea ucenicilor lui Hristos să se lepede de Învățătorul lor. Totalitară și sincretistă, ideologia politico-religioasă a Statului roman nu putea admite absolutul Evangheliei ce desacraliza puterea imperială și manifesta o intransigență absolută față de celelalte culte ale Pantheonului¹.

Întrucât au refuzat orice fundament religios Imperiului, creștinii s-au situat în afara legii, nu doar din punct de vedere religios, ci și din punct de vedere politic, iar legea a proclamat: *Non licet esse christianos*.

În aceste condiții, mărturisirea credinței era una de natură liturgică, ce se făcea mai mult în cadrul cultului creștin. Înainte de secolul al IV-lea, cultul creștin era cultul unei minorități persecutate, stare care, de fapt, i-a ajutat pe creștini să înțeleagă și să realizeze în practică natura funciarmente comunitară a liturghiilor, precum și roadele participării lor la misterul liturgic. Acest adevăr trăit îi întărea în credință pe creștini și îi făcea adevărați mărturisitori ai lui Hristos. Membri Bisericii erau doar

¹ John Meyendorff, *The Orthodox Church – Its Past and Its Role in the World Today*, London 1962, pp.18-19.

adevărații creștini, cei care erau gata ca, în deplinătatea ei și cu întreaga conștiință, să primească Evanghelia, iar cultul creștin era taina comunității reunite.

Începând cu secolul al IV-lea, cultul creștin a devenit un cult de lăcaș sfânt. Nici nu se putea altfel, din moment ce era săvârșit în imensele bazine pe care Constantin cel Mare le ridicase în întreg Imperiul, ce puteau primi mii de credincioși. De acum, creștinii aveau conștiința că nu mai aparțin unei comunități urâte de „lume”, ci unei religii privilegiate, unui creștinism imperial.

Schimbarea radicală ce a intervenit în secolul al IV-lea în relațiile dintre Biserica creștină și Statul roman a pus dintotdeauna problema de a ști care a fost rezultatul acestei schimbări în Stat și în Biserică. Încetând să-i mai persecute pe creștini, și-a modificat Statul structura și, într-un anumit fel, „filosofia”? Sau se schimbaseră ceva în Biserică? Evident, că în ambele instituții s-au petrecut schimbări, care au influențat și mărturisirea credinței în Hristos.

Cu toate că împăratul Constantin cel Mare nu devine el însuși creștin, decât pe patul de moarte, evoluția lui personală și a urmașilor săi a mers, în mod clar, în sensul unei fidelități din ce în ce mai mari față de doctrina Bisericii. Această evoluție trebuia să conducă în mod progresiv la apariția a ceea ce s-a numit „Imperiu creștin”, al cărui suveran purta titlul oficial de „rege credincios în Hristos-Dumnezeu” și care, treptat, a făcut să penetreze doctrina creștină în sistemul său de guvernare. Din secolul al IV-lea și până în secolul al VI-lea, împărații –Constantin însuși, dar mai ales Teodosie și Justinian- au acordat Bisericii diferite privilegii, i-au cedat o parte din puterea judiciară, i-au dăruit monopolul binefacerilor, au înălțat deasupra locurilor sfinte creștine și ale mormintelor martirilor minunate biserici, iar în noua lor capitală – Constantinopol - au ridicat lăcașuri pe care nu le mai închinau zeilor păgâni, ci lui Hristos-Înțelepciunea (Sfânta Sofia) sau Păcii dumnezeiești (Sfânta Irina).

Adoptând noua credință în Hristos și căutând să-și facă din ea fundamentul întregii lor politici, împărații doreau, în mod evident, să dea un suflu nou Statului și, înainte de toate, să-i asigure unitatea. Pe de altă parte, bucurându-se de protecția imperială, Biserica primea în rândul său tot mai mulți membri, iar prin închiderea ultimei Universități păgâne din Atena (529), Justinian se putea considera conducător al unui stat în întregime creștin, pentru că limitele sale politice coincideau cu cele ale Bisericii. Astfel, nu mai exista o Biserică și un Stat ce ar fi trebuit să-și definească reciproc relațiile, ci o societate unică în sânul căreia coexistau două ierarhii paralele:

ierarhia bisericească și ierarhia politică, iar în vârful celei din urmă găsimu-se împăratul².

Totuși, la unii împărați bizantini a existat „ispita” de a cumula în mâinile lor atât puterea temporală cât și puterea spirituală, precum au făcut-o mai târziu papii în Apus. Acest aspect s-a simțit și în ceea ce privea mărturisirea de credință. Unitatea politico-religioasă pe care împărații visau să o realizeze era constant minată de disputele dogmatice, iar Biserica, în care văzuseră o susținătoare a Imperiului, se vedea divizată când de controversele ariene, când de interminabilele dezbateri hristologice. Pentru a restabili unitatea, împărații puteau recurge la procedura sinodală, care adesea era lipsită, în ochii lor, de rapiditate și claritate, fapt ce i-a determinat să se lanseze pe calea periculoasă a edictelor asupra credinței. Numai că atunci s-au izbit de o evidență: *Biserica nu le recunoștea infailibilitatea doctrinară*.

De altfel, Justinian și urmașii lui erau prea buni teologi pentru a-și concepe în mod serios rolul ca pe un cezaro-papism formal. Carta lor de conduită era *Novela a VI-a* a lui Justinian, din 16 martie 535³: „*Cele mai mari daruri pe care Dumnezeu le-a făcut oamenilor sunt Preoția și Imperiul, Preoția pentru slujirea lucrurilor dumnezeiești, Imperiul pentru ordinea lucrurilor omenești*”. Scopul vizat era un acord sau „simfonie” între cele două instituții, și nu înrobirea uneia de către cealaltă. Această simfonie nu a primit niciodată o formulare juridică precisă, fiind vorba, mai degrabă, de o stare de spirit decât de un sistem de guvernare, sistem ce făcea posibil arbitrariul unor împărați, dar care nu supunea Biserica Statului.

Echilibrul între Biserică și Stat a fost chiar consolidat într-o manieră definitivă, exprimat mai târziu de Patriarhul Fotie, într-un document numit *Epanagoga*, care distinge cu claritate drepturile împăratului de cele ale patriarhului⁴.

Adevărata moștenire a Imperiului creștin ce s-a constituit progresiv după convertirea lui Constantin cel Mare nu a fost deci cezaro-papismul, ci „starea de creștinătate”, adică, Imperiul și Biserica nu au mai alcătuit două societăți, ci una singură: „societatea creștină”, acea *oikoumene* ortodoxă, în care puterea politică și cea religioasă nu vor mai fi decât două aspecte complementare.

În fața pericolului evident reprezentat de această stare – ce risca să facă uitat faptul că Împărăția lui Dumnezeu, prezentă în Biserică, rămâne încă o realitate care

² Referitor la ideile teocratice ale lui Justinian, vezi Alexander Schmemmann, *The Historical Road of Eastern Orthodoxy*, London 1967.

³ Novelele, în număr de 154, alcătuiesc o culegere de legi privitoare la dreptul canonic, publicate de Justinian între anii 534-565.

⁴ W.K. Medlin, *Moscow and East Rome*, Geneve 1952, p.232.

va veni, vestită și anticipată în Sfintele Taine, iar nu în Imperiu -, Biserica, în conștiința sa internă, a reacționat în diferite feluri, mai cu seamă: a) prin modificări substanțiale ale practicii liturgice și b) prin apariția monahismului.

Urmând acestor principii, Biserica nu-și modificase fundamental nici doctrina despre „lume”, și nici conștiința că este „în afara lumii”. În noua situație în care se găsea, ea nu putea decât să încerce să protejeze, prin mijloace noi, taina creștină: odinioară, ea interzicea intrarea în *ecclesia* a celor nebotezați, de acum înainte ea va interzice intrarea în locașul sfânt a laicilor, dintre care mulți nu fuseseră botezați decât de formă. Propovăduirea, teologia, simbolismul vor insista de acum înainte asupra înfricoșatei Taine a prezenței divine în biserică, asupra pericolelor împărtășirii „nedemne” cu această Taină, asupra rolului de „intermediar” pe care-l joacă clerul pentru a conduce poporul spre aceasta.

Această evoluție a conștiinței bisericești care, desigur, pune în umbră – fără a le nega – unele aspecte esențiale ale cultului creștin, era totuși necesară în măsura în care, de-a lungul timpului, ea a menținut în Biserică sensul sacralului. Tocmai aceasta era esențial într-o epocă în care confuzia între sacru și profan era generală. Adoptată, protejată și folosită de împărăția lumii acesteia, Biserica continua să afirme că adevăratul său Stăpân era Împăratul ce trebuia să vină și care nu se manifesta încă decât sub formă sacramentală.

Cu toate acestea, unii creștini au mers cu mărturisirea credinței și mai departe. Au refuzat total noua „societate creștină”, au abandonat-o și au plecat să dovedească în pustie natura suprafirească și eshatologică a Bisericii.

La prima vedere, ar putea părea destul de surprinzător faptul că Biserica primelor trei veacuri nu a cunoscut pe monahi – în sensul strict al cuvântului. Azi se știe cât era de apropiată prima comunitate creștină – prin liturghie, organizare structură – de iudaismul contemporan, căruia toți Apostolii îi aparținuseră. Ori, iudaismul avea o lungă tradiție eremitică ce cunoscuse tocmai în vremea lui Hristos un mare reviriment: Sfântul Ioan Botezătorul fiind reprezentantul ei cel mai ilustru, iar mai târziu, călugării creștini vor recunoaște în el cel mai bun model al lor. Și oare nu însuși Domnul s-a retras în deșert pentru un post de patruzeci de zile, înainte de a-și începe misiunea? Tocmai pentru a arăta că un nou început era pus istoriei și că noua Cetate nu trebuia să fie legată cu nimic de cea veche, Noul Legământ fiind mai întâi propovăduit în deșert. Însă, dacă acest exemplu n-a fost într-un totuși urmat de primii creștini, aceasta se datorează faptului că erau conștienți că, peste tot unde comunitatea lor prindea rădăcini, era înconjurată de un deșert ostil. Contrastul dintre Biserică și lume era pentru ei prea evident pentru a-l mai sublinia printr-un fel de viață particular, deoarece însăși existența lor era vestirea profetică a Împărăției ce va veni.

Creștinii s-au refugiat cu miile în pustie doar odată cu pacea încheiată între Imperiu și Biserică⁵. Unii au trăit aici izolați, alții au pus bazele unor comunități, încercând să realizeze idealul fixat de comunitatea primară a Ierusalimului. Conștienți că, în sânul Bisericii creștine, îndeplinesc o sarcină profetică, cei ce curând se vor numi „monahi” practicau castitatea și îndeletnicirea lor constantă era rugăciunea, psalmică în comunități sau „monologică” la eremiți.

În curând, monahii s-au așezat și în orașe, unde înțelegeau să mărturisească, în chiar inima noii societăți, același maximalism eshatologic. Chiar dacă și atunci abaterile și coruperile erau numeroase în mediul monastic, marea parte a monahilor a rămas fidelă doctrinei, structurii ierarhice și sacramentale a Bisericii, devenind de fapt o instituție permanentă, care, pe întreaga perioadă a Evului Mediu, va atrage la sânul său elita societății creștine, încă în așa măsură încât începând cu secolul al VI-lea, în Răsărit, episcopatul a fost rezervat călugărilor.

Pe de altă parte, autoritatea morală a călugărilor a constituit cel mai serios obstacol pus în fața procesului de etatizare la care era supusă uneori Biserica. Prin ei perpetuându-se marea tradiție a misticii și sfințeniei care, de-a lungul secolelor, a hrănit spiritualitatea Bisericii Răsăritului.

Instaurarea, în secolul al IV-lea, a unei „stări de creștinătate” în lumea greco-romană nu a pus capăt controverselor doctrinare, pe care primele veacuri creștine le cunoscuseră deja. Domnia lui Constantin cel Mare și cea a urmașilor săi a coincid cu criza ariană, care a fost urmată, aproape imediat, de controversele hristologice, iar în cele din urmă, în secolul al VIII-lea, Imperiul de Răsărit a fost încercat de marea dispută a icoanelor.

Înainte de Constantin, Biserica știuse să combată prin forțe proprii schismele și ereziile. Fiecare episcop, în interiorul Bisericii sale, exercita o autoritate doctrinară, revenindu-i rezolvarea controverselor asupra credinței și condamnarea ereticilor. Totuși, se ajungea și la situația când între episcopi apăreau dezacorduri sau când răspândirea unei erezii necesita o mărturie și mai solemnă asupra adevărului creștin. Această mărturie era adusă de către sinoade, care reinstituiau adevărul revelat.

Începând cu secolul al IV-lea, sprijinul acordat de către împărat permitea totuși o funcționare mai regulată, mai frecventă și mai universală a instituției sinodale. Astfel că, îngrijorat de proporțiile pe care le luase criza ariană, Constantin cel Mare a hotărât convocarea unui sinod „ecumenic”, care să reunească episcopatul „universului locuit”⁶.

⁵ L. Bouyer, *La vie de Saint Antoine*, mănăstirea Saint-Wandrille 1950, pp. 7-11.

⁶ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 29.

Două elemente însemnate distingeau sinoadele ecumenice de sinoadele anterioare lui Constantin: a) erau convocate de împărat și b) hotărârile lor erau considerate legi de Imperiul creștin. Dacă Biserica contractase obligații față de Imperiu, Imperiul, la rândul său, își asumase responsabilitatea de a proteja credința ortodoxă. În aceste condiții, era normal ca împăratul să pretindă o definiție precisă a acestei credințe, în așa fel încât să poată să pună în serviciul său aparatul politic și judiciar al Statului. Din punctul de vedere al Imperiului, aceasta era funcția firească a sinoadelor ecumenice.

În același timp, sinodul nu era un organ exterior corpului eclezial. Până la urmă, infailibilitatea Bisericii a avut ca subiect unic Duhul Adevărului care se sprijinea pe întregul organism eclezial, organism ce posedă propria sa lege, legea Duhului, și propria sa structură, structura ierarhică a Bisericii, amândouă fiind supuse mărturisirii conștiente și personale, a tuturor și în toate privințele, a adevăratei credințe⁷.

Din punct de vedere istoric, perioada sinoadelor ecumenice reprezintă pentru ortodocși o perioadă *normativă*, deoarece atunci a fost, în mare parte, definită expresia dogmatică și canonică a credinței lor, în înfățișarea pe care noi o cunoaștem azi. Biserica Ortodoxă recunoaște șapte sinoade, ca fiind ecumenice⁸. Opera lor nu s-a limitat doar la aspectul pur dogmatic al vieții bisericești, ci a privit de asemenea structura și administrația Bisericii.

În epoca preconstantiniană, nici o regulă precizată juridic nu regla relațiile dintre Bisericile locale. Aceste relații erau determinate, înainte de toate, de conștiința tuturor creștinilor că aparțin unui singur Domn și unei singure Biserici universale. Unitatea lor se manifesta într-un mod practic cu ocazia sfințirilor episcopale, sfințiri ce necesita prezența, în biserică care-și pierduse păstorul, a mai multor episcopi din împrejurimi. Aceste sfințiri constituiau tot atâtea ocazii ale unor sinoade ce au devenit foarte repede o instituție regulată, astfel, Bisericile locale grupându-se în provincii ce coincideau, în linii mari, cu diviziunile administrative ale Imperiului. Era normal ca episcopii din marile orașe, conducători ai unor comunități numeroase și bogate, să prezideze aceste sinoade, deși ei nu exercitau asupra colegilor lor nici o *putere* aparte, însă fiecare dintre ei le recunoștea o autoritate *de facto*.

Această stare de fapt a fost întărită, sub o formă juridică, de sinoadele epocii constantiniene, născându-se în felul acesta *canoanele* Bisericii.

⁷ Idem, *Historical Relativism and Authority in Christian Dogma* în „St. Vladimir’s Seminary Quarterly” nr. 2/1967, pp.73-86.

⁸ Conform textelor din „*Les Conciles oecumeniques*”, vol. II, „*Les Decrets*”, Paris, Le Cerf, 1994.

Toate cele amintite indică importanța sinoadelor în ceea ce a însemnat mărturisirea de credință pentru Biserica Ortodoxă, în contextul relației ei cu Statul. Scriitorii bisericești ulteriori au ajuns uneori să le compare pe acestea cu niște stâlpi ai Înțelepciunii sau cu cele șapte daruri ale Duhului. Dacă Biserica Ortodoxă nu recunoaște nici un sinod ca fiind „ecumenic”, în afara celor șapte, ea nu pretinde că autoritatea sa se limitează la o epocă istorică dată și nici că alte sinoade sau alți martori ce aparțin tradiției – Părinții Bisericii sau textele liturgice – nu au putut mărturisi adevărul. Cele șapte sinoade ecumenice recunoscute de Ortodoxie au avut loc în împrejurări istorice speciale, cele ale Imperiului creștin. Cu toate acestea, dacă Biserica, în natura sa proprie, rămâne mereu aceeași, împrejurările istorice în care ea trăiește se modifică în mod necesar, ceea ce nu ar permite o reproducere pe deplin a formelor și procedurii vechilor sinoade. Viața însăși dă naștere acestor noi forme și proceduri, iar evoluția lor naturală nu răpește nimic permanenței Adevărului în Biserică⁹.

De fapt, cuvântul „ecumenic”, fiind astăzi aplicat unor realități foarte diverse, *a devenit destul de imprecis*. Ceea ce contează în cele din urmă nu este nici numărul sinoadelor, calificate sau nu ca drept „ecumenice”, ci conștiința pe care Biserica o are despre ea însăși și despre Adevăr. În ceea ce o privește, Biserica Ortodoxă se declară fidelă credinței primelor sinoade – această moștenire comună a Apusului și Răsăritului creștin – și are conștiința că este Biserica unică a cărei expresie au fost odinioară aceste sinoade, convocate de împărații creștini.

BIBLIOGRAFIE

1. **BOUYER, L.**, *La vie de Saint Antoine*, mănăstirea Saint-Wandrille 1950.
2. **MEDLIN, W.K.**, *Moscow and East Rome*, Geneve 1952.
3. **MEYENDORFF, John**, *The Orthodox Church – Its Past and Its Role in the World Today*, London 1962.
4. **Idem**, *Historical Relativism and Authority in Christian Dogma*” în „St. Vladimir’s Seminary Quarterly” nr. 2/1967, pp.73-86.
5. **SCHMEMANN, Alexander**, *The Historical Road of Eastern Orthodoxy*, London, 1967.

⁹ John Meyendorff, *The Orthodox Church...*, pp. 37-38.

CREZUL ÎNTR-O VIZIUNE ISTORICĂ ȘI POLITICO-DIPLOMATICĂ

Pr. Doru LOSTUN

Parohia Ortodoxă "Sf. Arhangheli"
Satu Mare, **ROMÂNIA**

Crezul desemnează, în sens general, o sinteză a învățăturilor de credință creștine fundamentale. Crezul se mai cheamă și *simbol al credinței*. Termenul de *simbol* vine de la un cuvânt ce însemna *parola* în taberele militare. Deci pentru creștinii din vechime crezul sau simbolul de credință era o parolă care îi arăta a fi adevărați creștini. Deși în Noul Testament nu există un crez formulat ca atare, încă de la începutul Bisericii au circulat scurte formulări, amplificate ulterior, care exprimă conținutul credinței, ferindu-o de erezii. Aceste *crezuri* erau utilizate în legătură cu Botezul, atât pentru instruirea catehumenilor cât și pentru mărturisirea credinței de către aceștia în timpul slujbei.

Credința este atât un dar al lui Dumnezeu cât și un răspuns al omului, credința este întâlnirea omului cu Dumnezeu și cunoașterea Lui. Ea se naște în suflet prin primirea cuvântului lui Dumnezeu: "*Credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos*". (Rom 10,17). Sfânta Scriptură ne învață că credința este o lucrare a harului dumnezeiesc vindecător și mântuitor în om: "*Iar roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția*." (Gal. 5,22). Credința este mântuitoare: "*prin credință se va îndreptă omul!*" (Rom 3,28) căci "*dreptul din credință va fi viu!*" (Avacum 2,4). Omul trebuie să se deschidă acestei lucrări a harului prin împlinirea poruncilor adică credința să fie "*lucrătoare prin iubire*" (Gal. 5,6). Astfel ajungem ca "*Hristos să Se sălășluiască, prin credință, în inimile noastre, înrădăcinați și întemeiați fiind în iubire*" (Efes 3,17).

Sfinții Părinți fac distincție între credința din auzire care ne aduce la Hristos și credința care constituie însăși viața Bisericii și a membrilor ei despre care Sfântul Pavel spune că face ca Hristos să se sălășluiască în inimile noastre. Sfântul Maxim Mărturisitorul o numește pe prima credință simplă sau din cele auzite iar pe cea de a doua, credință desăvârșită sau din cele văzute, unitatea și părtășia omului cu Dumnezeu. De la credința simplă la cea desăvârșită se ajunge prin primirea harului în Sfintele Taine ale Bisericii și prin angajarea într-un efort ascetic care urmărește

curățirea de patimi și dobândirea virtuților potrivit po-runcilor dumnezeiești. Credinciosul intră astfel, în Biserică, într-o relație personală, în permanentă creștere, cu Persoanele Sfintei Treimi care revarsă darul duhovnicesc, inclusiv pe cel al credinței.

Credința este, cum spunea, așadar atât un dar al lui Dumnezeu cât și un răspuns al omului, acest răspuns constă în supunerea iubitoare față de adevărul întrupat în Hristos, revelat de El și mărturisit de Biserică. Supunerea iubitoare față de adevărul revelat presupune cunoașterea dogmelor Bisericii și efortul ascetic personal. Cunoașterea dogmelor este esențială deoarece orice abatere a cunoașterii noastre intelectuale de la dreapta înțelegere a Revelației se va răsfrânge inevitabil asupra manifestărilor duhului nostru. Cu alte cuvinte, o viață cu adevărat dreaptă este condiționată de adevăratele concepții despre Dumnezeu, despre Sfânta Treime. Dar, după cum arată și Sfântul Isaac Sirul, nu ne putem opri la cunoașterea intelectuală a dogmelor deoarece aceasta ține de credința simplă sau din auzire. Noi suntem chemați ca, prin lucrarea poruncilor, să ajungem la credința desăvârșită, adevărul mărturisit prin credință transformându-se astfel în mântuire și viață. Primirea credinței *din auzire* care constă în cunoașterea dogmelor și înaintarea spre credința desăvârșită, *din cele văzute*, se împlinește în Biserică.

Mărturisirea credinței este o parte integrantă și indispensabilă a slujirii Bisericii. Slujbele în ansamblul lor sunt o mărturisire a credinței, învățând și comunicând adevărul mântuitor, ajutându-l pe fiecare mădular al Bisericii să participe la acest adevăr. Sfânta Liturghie, Taina Tainelor, este în întregime o mărturisire de credință și o dăruire a credinței mântuitoare ca cunoaștere a lui Dumnezeu și întâlnire cu El, având ca moment culminant împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, de aceea după împărtășire cântăm cu bucurie: *"Am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc; am aflat credința cea adevărată, nedespărțitei Treimi închinându-ne, că aceasta ne-a mântuit pre noi."*

Crezul Ortodox este cea mai concisă și mai exactă expresie existentă a doctrinei de bază a credinței noastre ortodoxe. Îl rostim la fiecare oficiere a Sfintei Liturghii, îl citim la Sfânta Taină a Botezului împreună cu nașii, în mod solemn, îl citim împreună cu rugăciunile noastre personale.

Deși Mântuitorul Iisus Hristos, prin jertfa sa sângeroasă de pe Cruce a întemeiat în chip nevăzut Biserica Mântuitoare, făcută vizibilă la Rusalii când plinătatea darurilor Sfântului Duh au coborât peste întreaga umanitate, a lăsat o singură Biserică, cea Luptătoare de pe pământ, oamenii au reușit în scurt timp să-i sfârtece Veșmântul ei Dumnezeesc. Cauzele acestei despărțiri bisericești sunt multiple, despre ele scriindu-se și cu certitudine se vor mai scrie și de acum înainte vagoane de tomuri și cărți.

O cauză "politică" dacă o putem numi astfel se poate observa mai bine de când împăratul Dioclețian (284-305) a împărțit Imperiul în anul 286 în Imperiul de Răsărit, cu capitala la Nicomidia și Imperiul de Apus, cu capitala la Roma, înțelegând că există o lume orientală, cu concepțiile și mentalitatea ei, deosebită de cea occidentală. Acest fapt l-a determinat pe Constantin cel Mare (306-337) să mute capitala la 11 mai 330, de la Roma la Constantinopol, "cetatea eternă" Roma fiind împinsă pe plan secund în Imperiu, istoricul Ferdinand Lot crezând că acest lucru este adevărata cauză a schismei bisericești.

Împărțirea Imperiului Roman de către Teodosie cel Mare (379-395) între fiii săi, Arcadiu (395-408), care primește Orientul și Honoriu (395-423) care ia Occidentul, se poate socoti încă una dintre cauzele politice ale schismei. Deși Imperiul s-a reunificat în parte sub împăratul Justinian cel Mare (527-565) nu a putut dura sub urmașii săi. Consecința acestui fapt a fost că episcopii Romei, în calitatea lor de "*episcopus civitatis*", văzând că Imperiul de Răsărit nu este capabil să apere Roma și Italia, au început să-și îndrepte privirile către popoarele din Apus, în-deosebi către franci, cerându-le ajutorul. În anul 752 papa Ștefan II (752-757) face apel la regele francilor Pipin cel Scurt (741-756) care trece cu armata în Italia și distruge între 754-756 regatul longobarzilor din Italia centrală. Teritoriul cucerit de franci este dăruit papei sub denumirea de "*Patrimonium Sancti Petri*", astfel creându-se statul papal sub denumirea de *Repubblica Romanorum*, care a durat până la 20 septembrie 1870, când a fost desființat de statul Italian spre a-și reface unitatea sa politică, apoi a fost iarăși reînființat, dar nu în limitele vechi, la 11 februarie 1929. Romanii au folosit ca bază istorică a noului stat un fals document intitulat *Donatio Constantini* în care se spunea că papa Silvestru I a primit de la Constantin cel Mare Italia și cetățile ei ca recompensă pentru vindecarea de lepră, obținută prin botezul săvârșit de papă, lucru fals căci Constantin se va boteza pe patul de moarte la 22 mai 337 lângă Nicomidia.

O discordie și mai mare între Roma și Constantinopol a produs măsura luată în 731-732 de împăratul Leon III Isaurul de a trece provinciile Iliricului oriental, Calabria, Sicilia și Creta sub jurisdicția patriarhului de Constantinopol, confiscând și veniturile Romei din aceste provincii. În anul 800 papa Leon III încoronează pe Carol cel Mare ca împărat roman al Apusului; aceasta fiind idea papei, dar se pare că încoronatul nici nu și-a dorit acest lucru dar papa a vrut prin această strategie politică să opună un împărat capabil să-l apere de un imperiu bizantin care nu mai vroia sau nici nu mai avea puterea necesară să controleze Apusul, aceleași idei ducând și la încoronarea lui Otto I în 962 după destrămarea imperiului Carolingian. Dar lumea medievală nu concepea decât un singur împărat latin, cel încoronat de papă în timp ce bizantinii se considerau urmașii legitimi ai romanilor, astfel că apare astfel un conflict al legitimității, deseori dublat de unul teritorial. Conflictul s-a mutat și în plan bisericesc, în lupta pentru convertirea

popoarelor migratoare așezate între cele două imperii, misiunea creștină luând haina unei lupte politice. Din secolul al VII-lea, Imperiul Roman de Răsărit se elenizează, devenind “Imperiul bizantin” în timp ce Occidentul se latinizează, limba latină întinzându-se ca limbă oficială și la popoarele care nu făcuseră parte din Imperiul Roman. Cele două popoare, grecii și romanii, cu predispoziții și înclinații deosebite, ajunseseră să se privească mai ales din secolul al IX-lea, cu răceală și resentimente.

Odată cu încoronarea lui Charlemagne sau Carol cel Mare, separarea civilizațiilor a devenit evidentă. Toată renașterea culturală promovată de curtea lui a fost marcată puternic de prejudecățile anti-grecești în literatură, teologie și politică. Bizantinii, la rândul lor, au rămas închiși în propriul lor univers de idei eșuând în a aprecia învățătura apuseană, tratându-i pe toți francii ca pe niște barbari. Această prejudecată reciprocă a fost întărită și de limbă: zilele în care oamenii educați erau bilinguali se sfârșiseră. În anul 450, doar câțiva vestici mai puteau citi grecește, iar după anii 600, deși Bizanțul se autointitula încă Imperiul Roman, era un lucru rar pentru un bizantin să vorbească latina. Fotie, cel mai mare învățat al Constanti-nopolului din secolul al IX-lea, nu putea citi latina, apoi în anul 864, împăratul “roman” al Bizanțului, Mihail al III-lea, a numit “barbară” limba lui Virgil. În plus, mai erau și alte diferențe semnificative între cei învățați. Bizanțul a avut o civilizație vastă și erudită, iar mulți dintre învățații laici prezentau un interes activ față de teologie. Teologul laic a fost întotdeauna o figură acceptată în Ortodoxie: unii dintre cei mai erudiți patriarhi bizantini – Fotie sau Ghenadie Scolarios, de exemplu – au fost laici înainte de numirea lor în patriarhat.

În Vestul cufundat în confuzie politică și retragere culturală, doar clericii erau beneficiarii educației care a supraviețuit Evului Mediu timpuriu (deseori nu-mit Evul “întunecat”), teologia devenise rezervată doar preoților și marea majoritate a laicilor erau analfabeți, nicidecum să mai poată înțelege nuanțele dis-cuțiilor teologice. Așadar, teologia a urmat cursuri diferite atât în răsărit cât și în apus. În general, abordarea latină era mai practică, iar cea greacă, mai speculativă. Gândirea latină era influențată de legea romană, în timp ce grecii înțelegeau teo-logia în contextul închinării, a părtășiei. Referitor la crucificare, latinii se gândeau la Isus în primul rând ca la victima de pe cruce, în timp ce grecii îl vedeau pe Hristos fiind victorios asupra morții. Latinii vorbeau mai mult de mântuirea păcătoșilor, grecii, despre divinizarea umanității. Într-una din cele mai importante lucrări ale Ortodoxiei, “Prezentarea credinței ortodoxe”, Sfântul Ioan Damas-chinul (655-749) observa: “este clar, deci, că există Dumnezeu. Dar ceea ce este El în esența și natura Sa, este absolut de neînțeles și de necunoscut... Și tot ceea ce este de înțeles despre El, este faptul că El este de neînțeles.” Acesta este un exemplu grăitor a ceea ce s-a numit teologia “apofatică” (de la grecescul *apo-phasis* sau “*negare*”). Teologia “apofatică” încearcă să descrie ceea ce nu este Dumnezeu.

De exemplu, teologul care spune "Dumnezeu nu este limitat; El nu este limitat în timp și spațiu", practică teologia apofatică. Vladimir Lossky afirma că apofaticismul este "caracteristica fundamentală a întregii tradiții teologice a Bisericii de Est." Acesta definea apofaticismul ca fiind: "cedarea gândului uman în fața transcendentei radicale a lui Dumnezeu... proșternerea înaintea Dumne-zeului Viu care este de neatins, de neînchipuit și de necunoscut". În Ortodoxie, acest mister de neînțeles este motiv de mulțumire și proclamare, iar teologia reprezintă o latură a spiritualității sau a închinării. Aforismul lui Evagrie din Pont (346-399) exprimă acest lucru foarte frumos: "numai cel care aduce laudă și închinare este cu adevărat teolog, deoarece teologul autentic se roagă cu ade-vărat". Teologul contemporan german Wolfhart Pannenberg susținea că: "fiecare afirmație teologică trebuie să se demonstreze în domeniul gândirii și nu mai poate fi dezbătută pe baza presupunerilor credinței". În această schemă intelectuală vestică, teologia este înțeleasă cel mai bine ca fiind o formă de cunoaștere, sau chiar ca fiind o "știință." Cu riscul de a exagera, am putea afirma că în Vest, teologia este făcută cu cărți în bibliotecă; pe când în Estul ortodox, teologia este făcută cu liturghia în sanctuar.

În cartea sa, intitulată "*The Illuminating Icon*", Anthony Ugolnik ne istorisește două convertiri, pentru a ilustra o altă diferență de bază. În "Cronica lui Nestor" (din secolul al XII-lea), istorisirea ni-l prezintă pe Prințul Vladimir al Kievului. Acesta s-a convertit la ortodoxism în anul 988, după ce emisarii lui i-au descris frumusețea liturgică a părtășiei pe care o experimentaseră în Biserica Ortodoxă a Sfintei Înțelepciuni (Hagia Sofia) din Constantinopol. Prin contrast, Augustin (354-430), în confesiunile lui, descrie modul în care a auzit vocea unui copil care îi spunea să "ridice și să citească" Biblia, care era deschisă la Romani 13,13. Aceste două convertiri contrastante ne semnaleză o diferență esențială: în Estul ortodox, estetica joacă un rol important în teologie, pe când Vestul preferă să lucreze în primul rând cu textele din Biblie. Oricine poate observa această diferență doar intrând într-o biserică ortodoxă: icoanele și frescele acoperă fiecare centimetru pătrat al pereților. Preotul este îmbrăcat într-un veșmânt strălucitor, vocea lui sonoră cântă liturghia. Clopotele răsună, lumânările pâlpâie, iar atmos-fera este înmiresmată.

Revenind la partea istorică, observăm că Imperiul se divizează în timp nu numai politic, ci și bisericesc, se nasc un lung șir de "cauze" care aveau să facă vizibile tradiții, învățături, concepții diferite între Răsărit și Apus. Astfel, Biserica Apuseană, numită mai târziu "romano-catolică" a introdus în cult și în învățătura sa niște inovații pe care mai apoi a încercat să le impună și Răsăritului, inovații pe care le vom trece în revistă în cele ce urmează:

- Filioque: ei afirmă că Duhul Sfânt purcede și de la Tatăl și de la Fiul. Această greșeală dogmatică este cea mai gravă pentru că Sfântul Evanghelist Ioan

spune că Duhul Sfânt porcede de la Tatăl și este trimis în lume prin Fiul (Ioan 15, 26);

- Purgatoriul: între rai și iad zic că ar fi un foc curățitor numit purgatoriu, în care merg sufletele celor ce nu și-au ispășit pe pământ anumite păcate, apoi se duc în rai, dar nici Sfânta Scriptură și nici Sfânta Tradiție nu vorbesc despre așa ceva;

- Supremația papală: papa este considerat de ei capul suprem al Bisericii creștine, mai mare decât toți patriarhii, adică locțiitorul lui Hristos pe pământ, numindu-se "urmașul Sfântului Petru", poziție nerecunoscută de Biserica Uni-versală;

- Infaibilitatea papală: Conciliul I Vatican din 1870 a recunoscut "infaibilitatea papală", zicând că papa nu poate greși ca om în materie de credință, când predică, făcându-l egal cu Dumnezeu;

- Azimile: săvârșesc Sfânta Euharistie cu azimă, ca evreii, în loc de pâine dospită;

- Imaculata concepție: spun că Maica Domnului este născută de la Duhul Sfânt, fără păcat strămoșesc;

- Transsubstanțierea: la sfințirea Sfintelor Daruri catolicii nu fac rugăciunea de invocare a Sfântului Duh, cum facem noi la Sfânta Epicleză, ci spun că Darurile se sfințesc singure, când se zice: "Luați mâncăți..." și celelalte, nu au rugăciunea de pogorâre a Duhului Sfânt peste Daruri;

- Celibatul preoților: preoții catolici nu se căsătoresc, sunt celibatari, împotriva hotărârilor Sinoadelor ecumenice care au decis ca preoții de mir să aibă familie, iar hirotoniile lor se fac în alt chip, nu prin punerea mâinilor cum au predanisit Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți, ci prin ungere, ca în Legea Veche;

- Indulgențele papale: adică prin cumpărarea unor bilete, date de papă, se iartă păcatele. Ei afirmă că sfinții lor au prea multe fapte bune, n-au ce face cu ele, le dau papei, iar el vinde aceste merite prisositoare spre iertarea păcatelor oamenilor care nu au destule fapte bune;

- Mirungerea: catolicii nu miruiesc copiii imediat după Botez, ci la șapte-opt ani și numai arhierii au dreptul acesta.

- Împărtașania pruncilor: nu o dau îndată după botez, ci o amână până ajung la un număr de ani, din care cauză mulți dintre copii mor neîmpărtașiți;

- Împărtașirea credincioșilor fără ca să fie spovediți;

- Împărtașirea laicilor numai cu Trupul, nu și cu Sângele Domnului;

- Îngăduința de a se mânca lapte, ouă și brânză în Postul Mare

- Dezlegarea miercurii și a vinerii și a primelor două zile ale Postului Mare;

- Nerespectarea pravilei și a tradiției bisericești cu privire la gradele de rudenie la săvârșirea căsătoriilor;

- Săvârșesc mai multe liturghii într-o zi la același altar;

- Preoții și diaconii lor nu se împărtașesc din același potir cu credincioșii

- Se împărtășesc unii pentru alții;
- Cinul călugăresc care după pravile este unul, ei l-au divizat într-o serie de ordine și congregații;
- Din cauza celibatului clerului, moralitatea publică suferă.
- În cult, ea a introdus unele inovații care o depărtează mult de Biserica primelor veacuri, ca de pildă: lipsa proscomidiei la *missa* romană, statuile, muzica instrumentală, adorarea inimii Domnului nostru Iisus Hristos, limba latină ca unică limbă de cult și altele.

La Muzeul Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol există o piesă rară și scumpă, o "patenă" (farfurioară pentru pâinea de împărtășanie) datând din veacul al VI-lea, unde se observă o scenă interesantă: Hristos dă cina simultan la două grupuri de apostoli. Deși Creștinătatea era încă unită, creștinii apuseni și răsăriteni dezvoltaseră tradiții diferite atât în teologie, cât și în modul de închinare.

Filioque, adaosul latin la Crez care s-a încetățenit în timp în Biserica Apu-seană, avea să dea tonul accelerării despărțirii bisericilor, marele teolog Vladimir Lossky, afirmând îndrăzneț că, "...fie ne place, fie că nu, purcederea Sfântului Duh este singura bază dogmatică serioasă a separării dintre Orient și Apus. Celelalte probleme nu sunt într-un final decât consecințe, mai apropiate, sau mai îndepărtate al acestei confruntări inițiale". Ortodocșii au obiectat (și încă mai obiectează) la această adăugare din doua motive. În primul rând, crezul este proprietatea comună a întregii biserici; dacă i se aduce vreo modificare, aceasta trebuie făcută de către întreaga biserică la un consiliu ecumenic. Apusul, prin modificarea crezului fără consultarea răsăritului, se face vinovat (după cum afirma un scriitor ortodox) de "fratricid moral", păcătuiind astfel împotriva unității bisericii. În al doilea rând, majoritatea ortodocșilor au convingerea că *filioque* este greșit din punct de vedere teologic, este chiar o erezie, deoarece modifică echilibrul sensibil al doctrinei Trinității.

Departa de a fi o banală problemă de semantică, problema *filioque* se dove-dește a fi "iota" atât în vechime, dar și timpurilor moderne. Urmărirea atentă a dialogului actual arată din păcate că nici una dintre părți nu este suficient pregătită să negocieze această iotă. Aceasta mai ales că alte chestiuni spinoase i se supra-adaugă. Printre acestea un loc major îl ocupă infailibilitatea papală: este deosebit de dificilă încercarea de a reconcilia în același timp tematica purcederii Sfântului Duh și a negocia adaosul *Filioque*, când acesta a fost susținut de papi, deveniți infailibili, de-a lungul istoriei, oricum, adaosul *Filioque* rămâne o rană deschisă între cele două biserici. Din toate formulările de credință dezbătute de sinoade, fie locale, fie ecumenice, nici una nu a avut în istoria universală a Bisericii consecințe atât de adânci, de nefaste și de imprevizibile, ca învățătura despre purcederea Sfântului Duh. Este această purcedere *numai de la Tatăl*, sau *și de la Fiul*? Aceasta este între-barea care a despicat în două cerul spiritualității

creștine; căci, în fond, proclamarea unilaterală ca dogmă de către Apuseni a purcederii Sfântului Duh și de la Fiul (*Filioque*) a fost aceea care a provocat Marea Schismă din 1054, celelalte puncte de divergență fiind doar consecințe ale acestuia. Moștenirea antichității păgâne (Platon, Aristotel, Plotin etc.) mereu a dat târcoale gândirii teologice, dar ele n-ar fi putut pătrunde în chiar interiorul dogmelor, dacă nu ar fi găsit o porțiță deschisă în chiar dogma trinitară, prin “filioque”. Și creștinismul răsăritean a fost continuu ispitit de filosofia antică, dar aceasta nu a reușit niciodată să se insinueze în viața intimă a dogmelor, deoarece Ortodoxia, prin respingerea categorică a distorsiunii *filioquiste*, si-a aparat dogma trinitară de despersonalizare și abstractizare, blocând accesul raționalismului, idealismului, materialismului și ateismului în spațiul ei. Chiar dacă aceste curente mult mai târziu au bătut și prin părțile noastre, ele din Occident au provenit, și anume din descompunerea ideilor teologice.

Pe plan teologic și filosofic “filioque” va deschide dogmei Sfintei Treimi, după cum am mai spus, un curs involutiv de despersonalizare și abstractizare, făcând treptat din Dumnezeu personal al creștinismului o noțiune filosofică, vagă și derutantă, care în final va involucra chiar în ateism; iar pe plan ecclesiolologic-confesional, va figura în filigran, ca un resort secret, pe fundalul tuturor secesiunilor care s-au petrecut în Apus: ruperea din catolicism a protestantismului și din acesta, a tuturor sectelor. Evaluarea mobilelor – și vizibile, și invizibile – care au generat și propulsat această doctrină, interesele pe care le-a slujit pe rând și consecințele ei pe planuri diferite în istoria lumii, altfel spus, *miza reală* a acestei neverosimil de înverșunate confruntări în jurul unui singur cuvânt, se pare că are o vechime mare.

Momentul introducerii *Filioque* în crezul latin este neclar. Nu există re-ferințe istorice clare asupra unei date a introducerii acestuia în uz. Cu toate acestea originea sa primară, cel puțin din punct de vedere teologic, este considerată a fi lucrarea Fericitului Augustin din Hippo *Tratat despre Sfânta Treime* compus între anii 400-406. Nu este singura învățătură controversată a acestui mare geniu, comparat deseori cu Origen. Doctrina lui despre *suficiența grației divine* în actul mântuirii, ca și cea despre *predestinație* au dat mult de furcă Bisericii și își continuă și astăzi cariera în teologia protestantă. El a fost foarte preocupat de explicarea Treimii imanente atunci când a formulat învățătura *Filioque*. Dacă Augustin ar fi utilizat prepoziția “prin” în locul conjuncției “și” pentru a descrie relația Duhului cu Fiul, ar fi salvat multe dureri de cap creștinătății, deoarece expresia “prin Fiul”, care se referă la trimiterea temporală, iconomică a Duhului în lume, era larg acceptată de Ortodoxie. Este cunoscut faptul că el nu stăpâna foarte bine limba greacă, ba chiar o detesta cum mărturisește el însuși în *Confesiones*. “*Quid autem erat causae cur graecas litteras oderam, quibus puerulus imbuebar?*” (Dar de ce urăsc atât de mult greaca, pe care am studiat-o când eram copil?). Deși poate că nu a avut intenția vădită de a contrazice pe cei dinaintea lui, el nu

a putut pătrunde în subtilitatea și precizia termenilor grecești, de aici derivând multe din greșelile sale dogmatice. El urmărește poziția lui Plato care afirmă că Dumnezeu este în primul rând Binele (αγατον). Binele naște etern (αιδιος) Minte (νοος). Minte este cauza tuturor ființelor fiind numită și cauza secundară, putându-ne referi la ea ca "idea" și "λόγος". Din Minte derivă duhul universal care dă viața tuturor ființelor vii. A transferat această vedere în Treimea creștină, Binele (αγατον) este nenăscut și nelegat de intelect (αγένητον). Minte (νοος) este născută numai din Bine, Duhul este derivat din Minte și se reîntoarce la Bine. Duhul este conexiunea relațională dintre Bine și Minte. Influențat de această filozofie, Fericitul Augustin alunecă într-o gândire dialectică care îl îndepărtează de la adevărul revelat, făcându-l să ajungă la concluzii eronate, pe care le va îmbrățișa, în ciuda opoziției lor cu dogmele creștine acceptate. Deși scopul său a fost unul onest, Fericitul Augustin a greșit ca un om. Dacă operele sale ar fi fost traduse în grecește mai devreme de secolul al XIII-lea, poate multe erori ar fi fost evitate. Din păcate însă teologia Vestului a folosit fără discer-nământ scrierile sale pentru justificări *post facto*, cu consecințe pe care le cu-noaștem foarte bine.

Teologul grec Teodor Stylianopoulos observa pe bună dreptate, că diferența de fond dintre gândirea răsăriteană și cea apuseană este că prima își bazează învățătura punând accent pe doxologie și pe revelația dumnezeiască istorică, pe când cea de-a doua pe aparatul filozofic și definirea abstractă. "*În contextul teo-logiei patristice a secolului al patrulea*, spune el, *putem afirma că gândirea tri-nitară a lui Augustin este mai speculativă, mai pătrunsă poate de spiritul căutării filozofice, decât aceea a lui Atanasie cel Mare și a Capadocienilor.*" Diferența constatată de acesta rezidă în faptul că Augustin pornește de la ideea că relațiile treimice pot fi explicate pe cale rațională, pe când Părinții Capadocieni rămân în exprimările lor deosebit de sensibili la imposibilitatea rațiunii de a penetra ontologia divină. Dezvoltată pentru a susține un adaus introdus pentru un interes vre-melnic, teologia *Filioque* se bazează pe gândirea profund filozofică a lui Augustin. Utilizând aparatul său filozofic, teologii apuseni au ridicat la rangul de dogmă ideea că Sfântul Duh purcede de la Tatăl și de la Fiul ca dintr-un unic principiu. În sprijinul acestei teorii s-au adus argumente biblice, patristice, filozofice și istorice. Aceste argumente au fost combătute cu vehemență de Biserica Ortodoxă de-a lungul timpului, nereușindu-se a se ajunge la o concluzie acceptabilă pentru ambele părți.

Adausul *Filioque* nu corespunde gândirii patristice a Sinoadelor ecumenice din simplul motiv exprimat mai sus al abordării diferite a misterului dumnezeirii și a Tainei Sfintei Treimi. Când pe baza acelorași pasaje biblice și citate din Sfinții Părinți se ajung la concluzii diametral opuse, ceva e nelalocul lui. Spre exemplu se declară mai nou că ideea de bază, comună celor două curente teologice, este aceea că Tatăl este principiu unic al Fiului și al Sfântului Duh, singura sursă immanentă a nașterii Fiului și purcederii

Sfântului Duh. Cu toate că cele două părți sunt aparent de acord asupra acestui subiect, adausul Filioque, pus în contextul Crezului contrazice chiar acest principiu unificator, deoarece introduce fie o dublă cauzalitate în purcederea Sfântului Duh: Tatăl și Fiul, fie arată că Tatăl și Fiul constituie o unică cauză a Sfântului Duh. În ambele cazuri este subminată monarhia Tatălui. De asemenea dacă Fiul este și el cauză a Sfântului Duh, atunci El participă la Ipostasul Tatălui. Pierzându-se astfel identitatea ipostatică a Persoanelor Sfintei Treimi, alunecăm în erezia Sibeliană. Părintele Stăniloae spunea că: ”Iubirea deplină dintre Tatăl și Fiul ca identică cu Duhul Sfânt, de care face atâta caz teologia catolică, nu e decât scufundarea celor două Persoane în ființa impersonală, în sensul plotian sau nirvanic. Pericolul eșuării în acest impersonalism a fost evitat de teologia ortodoxă, prin faptul că nefiind obligată să explice o doctrină nerelevantă, ca aceea despre purcederea Duhului Sfânt de la Tatăl și de la Fiul ca dintr-un singur principiu, prin procesele psihice, a primit pe Fiul și pe Sfântul Duh ca persoane date în mod real prin naștere și purcedere, fără să se lase ispășită de încercări de a explica modul originii lor după analogia funcțiilor psihice, ci l-a exprimat prin numirile apofatice naștere și purcedere.”

Nu mult după elaborarea sa, *filioque* își va face debutul în Spania, fiind acceptat ca armă de contrapropagandă împotriva arianismului vizigoților la sinoadele locale de la Toledo (primul la anul 477, și al doilea la anul 589, când s-a produs și abjurarea regelui vizigot Recaredo de la erezia ariană). Se știe că arianismul cobora pe Fiul la statutul de ființă creată (“A fost un timp când Fiul nu a existat”), iar *filioque* nu numai că afirma egalitatea Fiului cu Tatăl, dar, ca să-I sporească și mai mult importanța, mai făcea din El încă o sursă de purcedere a Duhului, în *qui ex Patre Filioque procedit* ceea ce pune Sfântul Duh într-o poziție de inferioritate față de Fiul. Astfel, prin ridicarea exagerată a Fiului în detrimentul Duhului, o erezie (arianismul) era combătută, culmea ironiei, cu o alta, cu *filioquismul*.

Dar cariera în Apus a lui *filioque* avea să primească și alte conotații, îndeosebi politice. Mai întâi de toate regii franci – iar după crearea Imperiului Roman de Apus (anul 800), împărații carolingieni și mai târziu cei germanici – vor impune bisericilor din țările de sub sceptrul lor acest adaos la crez. Cum se explica acest deosebit interes al lor pentru *filioque*? Trebuie să ținem seama de faptul că majoritatea popoarelor germanice primiseră creștinismul sub forma arianismului, iar, pentru combaterea acestei erezii, misionarii franci care își îndeplineau misiunea în lumea germanică făceau uz de acest instrument teologic, pe care îl considerau ca foarte eficient. Dar mai era un mobil – ce-i drept, obscur și nefățis – acela de a-l folosi ca pe o pană spre adâncirea fisurilor dintre cele două Biserici, până la completa lor separare. Numai așa proaspătul Imperiu de Apus al lui Charleroi ar fi putut căpăta legitimitate. Într-un singur univers creștin, păstorit de o singură Biserică, nu-și avea locul decât un singur

Imperiu, cel bizantin, unicul legitim, față de care oricare alte pretenții de imperialitate universală apă-reau ca impostură și uzurpare. Aceasta explicație a fost avansată de teologul ortodox Olivier Clément, opinie pe care o socotim pe deplin îndreptățită, ținând seama că *filioque* nu a fost singura ingerință a carolingienilor în treburile Bisericii. ”Cărțile caroline”, Conciliul de la Frankfurt (794) și cel de la Paris (825) respinseseră cu o brutalitate jignitoare hotărârile celui de-al șaptelea Sinod Ecumenic de la Niceea (787) cu privire la cultul icoanelor și arta sacră – măcar că papii acelor vremuri, Adrian I și Eugeniu II, le acceptaseră inițial, ca mai apoi, sub presiunea împăraților și clericilor franci să se decică de ele.

Filioque a fost inițial primit cu reticență chiar de unii papi, care, deși îl practicau în intimitate, ezitau să-l proclame ca dogmă. Astfel, când Conciliul de la Aachen (809) îl introduce în crezul Bisericii Francilor, Papa Leon III se opune categoric acestei inovații, ba mai mult, pentru a da protestului său o pondere și mai mare, pune să se sape în table de argint crezul niceeo-constantinopolitan, fără *filioque* și să se așeze în Biserica Sf. Petru din Roma. Este interesantă soarta acestor tăblii masive din argint, care, în mod miraculos, nu sunt furate în timpul invaziei corsarilor sarazini asupra Romei din timpul lui Leon al IV-lea, dar dispar fără urmă în secolul XI, fără a li se mai cunoaște soarta până în ziua de astăzi. Abia în 1014, la cererea împăratului german Henric II și prin decizia papei Benedict al VIII-lea, *filioque* fu rostit pentru prima dată în *credo*-ul din Roma, acest eveniment fiind considerat de unii teologi ca începutul adevărat al schismei.

Cât privește Biserica Răsăritului, ea a ignorat multă vreme existența lui *filioque* și tot ce se petrecea cu el în Apus. La această lipsă de informare au contribuit, în afară de izolarea geografică a acestor două părți de lume creștină, între care se interpuseră cuceririle islamice și ignorarea reciprocă nu numai a limbilor, ci și a literaturilor teologice respective dar și a unei constante presiuni hegemonice a Bisericii Romei asupra Bisericilor Răsăritului.

O primă luare la cunoștință a acestei doctrine le-a fost prilejuită răsăritenilor de epistola sinodală a Papei Martin I (649), combătută cu moderație, tact și diplomatie de tovarășul său de destin în lupta cu monotelismul, Sfântul Maxim Mărturisitorul. Pe la 883, patriarhului Constantinopolului i se aducea la cunoștință ”...că unii dintre cei din Apus introduc ideea că dumnezeiescul și Sfântul Duh purcede nu numai de la Dumnezeu-Tatăl, ci și de la Fiul”. De fapt, teologii din Răsărit - sau cel puțin unii dintre ei - erau conștienți de acest lucru cu mult înainte de 883. În timpul pontificatului lui Leon al III-lea, care a murit în 816, un grup de călugări latini de pe Muntele Măslinilor relatau că un monah grec pe nume Ioan, de la mănăstirea Sfântul Sava îi acuzase pe franci de erezia de a folosi *filioque* și ”...aruncându-se la pământ și cu ochii în lacrimi”,

ei apelau la papa să binevoiască”a cerceta în Sfinții Părinți atât greci, cât și latini, care au alcătuit crezul, unde se spune (că Duhul) purcede de la Tatăl și de la Fiul”.

Însă prima ciocnire efectivă cu ea au avut-o când s-au confruntat în Bulgaria cu misionarii franci, care, pentru a-si recupera credincioșii bulgari recent trecuți sub jurisdicția Constantinopolului, făceau uz, printre alte mijloace propagandistice și de *filioque*. Acest lucru l-a determinat pe Patriarhul Fotie al Constantinopolului să ia atitudine și să adreseze celorlalți patriarhi răsăriteni cunoscuta sa enciclică (866) în care, abordând cu profunzimea care îi este proprie problema *filioquistă*, îi sesizează dimensiunile negative în termeni care își păstrează și astăzi valabilitatea. După aceea, tot la inițiativa lui Fotie, această teză intră în dezbaterile Sinodului de la Constantinopol (879-880), care condamnă doctrina și anatemizează pe viitor orice încercare de a mai adăuga ceva la Simbolul credinței. La acest Sinod au luat parte și delegații Papei Ioan VIII, care au semnat protocoalele respective. Papa a fost inițial de acord cu hotărârile sinodale, ca mai târziu să le dezavueze din motive politice, miza fiind Biserica Bulgară: de ce jurisdicție să țină, romană sau constantinopolitană?

Iată ce spunea Sfântul Fotie cel Mare, patriarhul Constantinopolului, despre încercarea apusenilor de a justifica *Filioque* folosind anumite citate din Sfinții Părinți: ”Și voi, care aduceți în față pe Părinți ca să contraziceți dogmele Stăpânului, să contraziceți învățătura a căror mesageri au fost Apostolii, să contraziceți toate Sinoadele Ecumenice, să contraziceți dumnezeiasca învățătură propovăduită în întreaga lume, nu vă cutremurați, nici nu vă e teamă și nici nu vă sfiiți sub amenințarea anatemei?” În contrast iată ce declara papa Ioan Paul al II-lea într-o predică din bazilica Sf. Petru din Roma, în prezența Patriarhului ecumenic Bar-tolomeu: ”...doctrina *Filioque*, prezentă în versiunea liturgică a Crezului latin, trebuie explicată pentru a scoate la lumină armonia sa totală cu ceea ce mărturisea în crezul său Sinodul Ecumenic de la Constantinopol din 381: Tatăl este izvorul întregii Treimi, unica origine pentru Fiul și pentru Sfântul Duh”.

La începutul secolului unsprezece apăruseră după un ”status-quo” înșelător probleme noi. În anul 1014, la încoronarea Sfântului Împărat Roman Henry al-II-lea al Romei, crezul a fost cântat în forma sa editată. Mai mult decât atât, aflată acum sub influența germanică, Roma a început reforma. Prin regulile celor ca papa Grigore al VII-lea, Roma a câștigat o poziție de putere fără precedent în Vest, papalitatea își revendica jurisdicția universală. Problemele au fost agravate de către vikinci, care au atacat regiunile din Italia care erau controlate de către Bizanț. Mai mult, Veneția, care era un puternic oraș-stat comercial încălca afacerile bizantine din Italia și Asia Mică. La începutul anilor 1050, normanzii i-au forțat pe grecii din Italia bizantină să se conformeze practicilor latine. Patriarhul Mihail Cerularie cerea în schimb ca bisericile latine din Constantinopol să adopte practicile grecești, fiind refuzat de latini, acesta le-a

închis bisericile. Toate aceste tensiuni l-au obligat pe împăratul Constantin Monomahul să convoace un sinod la Constantinopol. Dar în secolul al XI-lea, spre deosebire de secolele anterioare, când tensiunile între Roma și Constantinopol se atenuaseră, situația avea această latură tragică, că din pricina ignoranței reciproce, Apusul și Răsăritul pierduseră criteriul eclesiologic comun ce le permitea altădată să se înțeleagă. Pentru unii, scaunul Romei era criteriul unic al adevărului, pentru ceilalți, Duhul Adevărului odihnea asupra întregii Biserici și se exprima în mod natural pe calea sinodală. Papa Leon al IX-lea a acceptat propunerea împăratului și a trimis la începutul lui ianuarie 1054 o delegație papală în frunte cu cardinalul Humbert. Nenorocirea a fost că acesta, un om mândru și încrezut, nu-i putea suferi pe greci (spre exemplu, epitetul injurios "câine murdar, muscă-ți limba" adresat lui Nichita Pecto-ratul, starețul Mănăstirii Studion, care scrisese câteva scrisori împotriva latinilor, arată îndestul ura lui față de greci); chiar cercetătorii și istoricii catolici se miră cum de a putut papa trimite în delegație la Constantinopol niște soli atât de aroganți, violenți și mândri. Împăratul i-a primit cu onoruri, ceea ce a mărit și mai mult orgoliul delegaților, Humbert și ceilalți fiind găzduiți la Mănăstirea Studion din Constantinopol. Patriarhul Mihail Cerularie, știind că nu se poate aștepta la nimic bun din partea lor, le-a comunicat că toate chestiunile și neînțelegerile bisericești vor fi discutate în sinod (totodată el pune și la îndoială autenticitatea scrisorilor oficiale ale delegaților, deoarece papa era în acel moment prizonier al normanzilor, și nu putea, se pare, să semneze scrisori oficiale).

În fața reticențelor Patriarhiei bizantine, cardinalul Humbert a compus un act de excomunicare, pe care l-a pus pe Sfânta Masă din Biserica Sfânta Sofia, prin care se aduceau grecilor acuzațiile cele mai grave, învinuirea cea mai absurdă fiind aceea că grecii ar fi scos (!) din Simbolul Credinței învățătura că "Duhul Sfânt purcede și de la Fiul" - *filioque* -, când oricine știe că Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți și Sinoadele ecumenice vorbesc lămurit numai de purcederea dintr-un singur izvor, din Dumnezeu-Tatăl, iar nu din două izvoare, din Tatăl și din Fiul. Din faptul că au adus învinuiri neîntemeiate grecilor prin actul de anatematizare din 16 iulie 1054, se vede clar că delegații papali nu veniseră la Constantinopol să trateze frățeste într-un sinod, ci să impună. În fond învinuirile aduse erau simple pretexte, căci dincolo de diferențele dogmatice, rituale și disciplinar-canonice, dincolo de răceala sufletească, dincolo de patimile politice și slăbiciunile omenești, adevăratul motiv al dezbinării religioase din 16 iulie 1054 îl constituie concepția eclesiologică greșită a catolicilor despre primatul papal, prin care episcopul de Roma se situează deasupra tuturor episcopilor și credincioșilor, această concepție fiind susținută cu tărie în continuare de către papi. Patriarhul Constantinopolului convocând sinodul, acesta a anatematizat la

24 iulie pe cardinalul Humbert, delegația romană, pe papa Leon al IX-lea și Biserica romană.

Totuși, și după 1054 relațiile de prietenie au continuat, cele două părți ale creștinătății nu erau încă conștiente de marea ruptură dintre ele. La acel moment, totul părea o neînțelegere care putea fi lămurită cu diplomatie, însă, odată cu cruciadele, toate speranțele de reconciliere au dispărut. La începutul anilor 1090, împăratul bizantin, Alexis, a cerut Papei Urban al II-lea să ajute Răsăritul. Musulmanii cuceriseră recent o mare parte din Imperiu, inclusiv multe zone importante din Pământul Sfânt. Vestul s-a aliat cauzei, trimițând mii de cruciați, care au eliberat atât Antiohia, cât și Ierusalimul. Ei au înființat patriarhii latine atât în Antiohia, cât și în Ierusalim, alături de patriarhiile grecești. În Ierusalim, grecii și latinii l-au acceptat la început pe patriarhul latin drept lider al tuturor. În 1107, un pelegrin rus aflat la Ierusalim i-a găsit pe greci și pe latini având părtașie împreună, în armonie, la locurile sfinte (deși a observat cu satisfacție că la ceremonia focului sfânt de Paști, lumânarea grecilor s-a aprins în mod miraculos, pe când cea a latinilor a trebuit să fie aprinsă de cea a grecilor). După cucerirea Ierusalimului de către Salladin, situația Locurilor Sfinte s-a deteriorat: doi rivali rezidenți în Palestina au împărțit populația creștină între ei: un patriarh latin la Acra, și unul grec la Ierusalim, aflată în expansiune, schisma ajunsese și la nivel local.

Un secol mai târziu, orice urmă de armonie dintre Est și Vest dispăruse cu desăvârșire. În anul 1204 cruciații se îndreptau către Egipt, în ceea ce considerăm ca fiind a patra cruciadă. Aceștia au fost convinși să facă un ocol, prin Constantinopol, de către două părți: în primul rând de către comercianții din Veneția (care contribuiau la finanțarea cruciadei) care căutau să destabilizeze situația bizantinilor spre propriul lor câștig; în al doilea rând de către Alexius, fiul lui Isaac Angelus, împăratul deposedat care dorea să revină împreună cu tatăl său la tronul Imperiului Bizantin. Dar intervenția vesticilor nu a avut succes, iar în cele din urmă cruciații, dezgustați de politica bizantină, și-au pierdut răbdarea și au jefuit orașul. Jaful de trei zile al Constantinopolului nu are echivalent în istorie. Timp de 900 de ani, marele oraș fusese capitala civilizației creștine, lucrări de artă din Grecia Antică și capodopere bizantine de o excelentă măiestrie împodobeau orașul. Mulți jefuitori, în special cei din Veneția, au luat aceste comori pentru a decora piețele și bisericile din orașele lor. Mulțimi de soldați umblau pe străzi și prin case, furând tot ceea ce era strălucitor, iar ceea ce nu puteau lua, distrugeau – nici măcar mănăstirile, bisericile sau bibliotecile nu au scăpat. Atât casele mari, cât și cele mici erau sparte și jefuite. Soldații se opreau doar ca să omoare, să violeze sau să spargă cramele de vin pentru a se "reîmprospăta". Călugărițele se ascundeau speriate în mănăstirile lor, femeii și copiii plini de sânge erau uciși cu sălbăticie pe străzi. În Hagia Sophia, cea mai glorioasă biserică a creștinătății, soldații beți au rupt perdelele de mătase și au spart iconostasul de argint și icoanele sfinte în bucăți. În timp ce soldații beau veseli

din vasele de la altar, o prostituată se așezase pe tronul patriarhului și cânta un cântec francez vulgar. Aceste fapte abominabile au con-tinuat timp de trei zile și trei nopți, până când acest oraș mare și frumos arăta ca scena unui măcel. Istoricul Steven Runciman scria, ”Cruciații au adus nu pace, ci sabie, iar sabia a determinat separarea Creștinătății.” Resentimentele și indignarea împotriva sacrilegiului făcut de vestici au fost adânc întipărite în inimi. ”Până și saracini (musulmanii) au fost îndurători și îngăduitori,” protesta un istoric ortodox contemporan, ”în comparație cu cei care poartă crucea lui Hristos pe umeri și pe lângă atacul la demnitatea umana și la viață, mulțimea prăzii de război este ametoare. Nimeni nu ar putea vreodată să numere aurul, argintul, bijuteriile, mătasea și blănurile furate, nemaivorbind de miile de crime asupra unor oameni nevinovați”, iar cronicarul Nichita Coniathis amintea în același sens: ”musulmanii nu ne-au violat soțiile, nu i-au aruncat pe locuitorii noștri în mizerie, nu i-au despuiat ca să-i plimbe goi pe străzi, nu i-au făcut să moară de foame și nu i-au aruncat în foc. Așa s-au purtat însă cu noi aceste popoare creștine, care își fac cruce în numele Domnului și care au aceeași religie cu noi.” Regele Baudouin din Flandra a fost proclamat împărat latin al Bizanțului, iar venețianul Toma Morosini patriarh latin de Constantinopol.

Grecii n-au uitat niciodată acest tragic episod, totuși din cauza amenințării turcești, Biserica Ortodoxa a reluat după 1261 tratativele eclesiastice cu Roma; ea cerea cu insistență convocarea unui sinod ecumenic care să lămurească problema lui *filioque* și să pregătească unirea. La rândul lor, împărații bizantini, care se bi-zuiau pe sprijinul militar al Occidentului, erau nerăbdători să vadă realizata unirea cu Roma. Negocierile au trenat peste un secol și în cele din urmă, la Conciliul de la Florența (1438-1439), reprezentanții ortodoxiei, presați de împărat, au acceptat condițiile Romei, dar unirea a fost imediat invalidată de popor și de cler. De altfel, peste paisprezece ani, în 1453, Constantinopolul cade sub turci și Imperiul Bizantin își încetează existența. Totuși, structurile sale spirituale au supraviețuit în Europa de Răsărit și în Rusia vreme de încă trei secole cel puțin, a fost epoca ”Bizanțului după Bizanț”, după expresia istoricului Nicolae Iorga. Această moștenire orientală a permis dezvoltarea unui ”creștinism popular”, care nu numai că a rezistat inter-minabilei terori a istoriei, dar a avut și un întreg univers de valori religioase și artistice, ale cărui rădăcini pornesc încă din neolitic.

Câteva secole mai târziu, când parte din ortodocșii ucraineni mai întâi, apoi și parte a romanilor transilvăneni (1699) au fost supuși de către catolicismul habsburgic la acea absorbție forțată care s-a numit ”Unirea cu Roma”, în protocoalele semnate *ad-hoc*, la locul său de cinste a figurat și *filioque*.

În secolul trecut Mișcarea Ecumenică, punând problema refacerii tuturor Bisericilor, a făcut începutul cu apropierea dintre Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică. Astfel, în ziua de 7 decembrie 1965, în Biserica Sf. Petru din Roma și în

Biserica Sf. Sofia din Constantinopol, s-au ridicat în același timp de către papa Paul al VI-lea și de către patriarhul Athenagora atât excomunicarea cât și ana-temizarea aruncate în iulie 1054. În acest fel, cele două Biserici reveneau la raporturile de dinaintea anului 1054 și nu se mai socoteau schismatice, iar divergențele dintre ele nu se mai socoteau “erezii”, ci numite diplomatic “diversități de opinie în unitatea credinței”. A fost un prim pas spre unificare, dar din nefericire un al doilea nu i-a mai urmat. Totuși pontificatul lui Ioan Paul al II-lea, ceva mai elastic decât cele precedente, a permis ca *filioque* să nu mai apară, cel puțin teoretic în crezul din liturgiile greco-catolice, această concesie a fost făcută doar ca un act de bunăvoință, căci *filioque* rămâne pe mai departe în crezul oficial al Bisericii Romei, el fiind înfipt adânc în spiritualitatea ei și constituind baza întregului său sistem filosofic-teologic și instituțional. Mișcarea ecumenistă nu a obținut prea mari progrese, din contră, uneori a adâncit și mai mult disputele, merită notat totuși faptul că în diverse ocazii, cum ar fi vizita papei Ioan Paul al II-lea la București sau a patriarhului Teoctist la Roma, crezul a fost rostit în varianta bizantină, ceea ce ar putea fi un semn de deschidere din partea romano-catolicilor.

Schisma dintre Bizanț și Roma a fost evenimentul cel mai tragic al istoriei Bisericii; lumea creștină s-a rupt în două jumătăți, iar această sciziune, ce durează încă, a determinat în bună măsură destinul Răsăritului, ca și cel al Apusului. Catholicismul, “marcat de geniul dreptului roman”, deprins cu o gândire clară, logică, formală și cu un sistem bine construit de noțiuni, dar mai ales solid ancorată într-o bine articulată ordine instituțională, reprezintă forma de creștinism cea mai organizată, cea mai ordonată, cea mai centralizată și cea mai autoritară. În fruntea sa se află episcopul Romei, care în calitate de “succesor al Sf. Petru, întâiul dintre apostoli”, socotit Vicarul pe pământ al Fiului din cer. Cum însă prin *filioque* echilibrul trinitar este răsturnat, Duhul devenind subordonat Fiului, micșorarea Sfântului Duh în sânul Treimii se traduce în iconomia Sa prin faptul că acele atribute esențiale ale Bisericii care sunt realizate prin Sfântul Duh (unitatea, sfințenia și universalitatea) se plasează în mâinile Vicarului lui Hristos, papa este cel îndreptățit să le ducă la împlinire, la fel și toate celelalte atribute ale Lui, Duhul adevărului, al profeției (spiritul critic), al libertății mai ales, sunt concentrate tot în mâinile lui. Deținător în exclusivitate al spiritului adevărului, orice învățătură de credință proclamată oficial de el este adevăr de necontestat și devine dogma. Iată dar dogma *infaibilității* papale ascunsă în miezul lui *filioque*, cu un mileniu și jumătate înainte de proclamarea ei oficială, la conciliul Vatican I (1870)!

În ceea ce privește darul profeției (spiritul critic), lucrurile iau o întorsătură și mai dramatică. Dacă instituția papală este deținătoarea în exclusivitate a acestui dar, înseamnă că orice critică ce s-ar voi adusă vieții Bisericii nu s-ar putea exprima decât pe canalul pontifical, papa devenind astfel *singurul* critic autorizat în Biserică. Dar dacă papa n-ar putea vedea răul acolo unde este el denunțat, ce s-ar întâmpla atunci?

Răspunsul este simplu și dramatic: sub presiunea contradicțiilor interioare, orice sistem bazat pe structuri rigide detonează. Este exact ce s-a întâmplat la 1517, când Luther și-a afișat cele 95 de teze împotriva practicii corupte a indulgențelor. Câțiva ani mai târziu, Biserica Apusului, așa cum se rupsesse în ur-mă cu aproape o jumătate de mileniu de Biserica primară, va fi la rândul ei și ea ruptă în două de protestantism. Iar acesta din urmă, cuprins de febra secesionistă, va ajunge printr-o neîntreruptă sciziune, la o puzderie de secte (neoprotes-tantismul). O funcționare corectă, nedenaturată de distorsiunea *filioquistă* a resorturilor Sfântului Duh ar fi evitat aceasta secesiune în lanț.

Și în Ortodoxie au fost momente de criză, dar ele au fost depășite prin dialog sinodal și prin libertatea Duhului de-a circula prin tot spațiul ei eclesial, fără să fie reținut sau confiscat de nici una din treptele ierarhiei sale. ”*Părutu-I-s-a Duhului Sfânt și nouă*”: iată formula corectă care în momente de criză dezamorsează conflictul și duce la consens. De aceea Ortodoxia nu a avut nici Reformă, nici Contra-Reformă, iar neînsemnatele secte care bântuie în spațiul nostru provin din Occident, din descompunerea unei părți a protestantismului și proliferarea haotică de secte, de fapt incidente locale, ne semnificative pentru ansamblul Ortodoxiei.

Reflectare pe pământ a dogmei Sfintei Treimi, Biserica este în același timp și trupul lui Hristos și plenitudinea Sfântului Duh (care umple totul în toate). De aici rezultă că viața Bisericii trebuie să fie o împletire între iconomia Fiului și iconomia Duhului Sfânt, între hristologie și pnevmatologie, normalitatea vieții în Biserică de-pinzând de acest echilibru. În Biserica Romei, definirea întâiului său stătător ca Vicar al lui Hristos a pus o pedală hristologiei și o surdina pnevmatologiei întărind astfel *ordinea, autoritatea și disciplina* (uneori obținute prin constrângere sau opri-mare, mai ales prin intermediul Inchiziției!), în detrimentul *libertății*. Iată dar de ce atunci când acest sistem eclesial autoritar și rigid s-a frânt sub acțiunea tensiunilor acumulate în timp, îndelunga compresiune la care a fost supus Duhul și harismele Lui (libertatea, profetismul și celelalte) a provocat o detentă în sens contrar, conducând treptat în unele confesiuni neoprotestante la o exacerbare a iconomiei Duhului în detrimentul iconomiei Fiului (la penticostali, la quakeri etc.). Acest fapt nu trebuie să ne surprindă, pentru că niciodată, pornind de la o extremă nu se ajunge la poziția corectă fără să se treacă și pe la cealaltă extremă.

Deci nu putem evita constatarea că în existența sa de un mileniu și jumătate *filioque* nu a adus nici o fericire Bisericii care l-a elaborat. Despersonalizarea și abstractizarea dogmei Treimii, involuția noțiunii de Dumnezeu pe panta raționalismului până la ateism și nihilism, iar pe de altă parte un permanent patos scizionar care rupe Apusul de Biserica Universală, ca și acesta, la rândul lui, să se sfâșie între catolicism, protestantism și puzderia de secte “al căror număr e legiune” – iată tristul bilanț al lui *filioque*! Dar nici nu putea să fie altul, deoarece, în esența lui ultimă, el nu este altceva

decât o distorsiune a raportului dintre autoritate și libertate (mascată, desigur, sub falduri teologice). Din cauza lui, ceea ce în Biserica primară era un echilibru între două constante complementare devine o confruntare dialectică în continuă mișcare între două contrarii, ducând astfel *de la autoritatea devenită excesivă la libertatea care devine anarhică* și apoi, cum este de așteptat, *de la anarhie, iarăși la autoritatea împinsă până la tiranie* și așa mai departe.

Protestantismul și neoprotestantismul, deși au aruncat peste bord atâtea dog-me și principii de bază ale creștinismului, totuși au păstrat în Simbolul de credință pe “filioque”! Și nu ne mai putem mira atunci că mișcări religioase apărute ca un protest împotriva opresiunii devin la rândul lor opresive și intolerante! Și ne putem întreba cu ce se deosebeau arderile pe rug și spânzurătorile ordonate de Calvin la Geneva de autodafeurile Inchiziției catolice împotriva cărora se ridicase acest reformator?

Purtând în miezul lui germenul sciziunii, “filioque” imprimă creștinismului occidental o continuă mișcare secesionistă care tinde să-l ducă la o fărâmițare individualistă și la o dizolvare în elementele profane, desacralizate ale lumii. Cu aceasta în dogma Sfintei Treimi (în varianta apuseană) s-a făcut începutul unui proces de despersonalizare care va face din ea un obiect de speculație rațională, transformând-o treptat dintr-o Treime de persoane într-o noțiune abstractă de dumnezeire. Dumnezeu personal al lui Avraam, Isaac și Iacov va fi transformat pe rând din Dumnezeu platonic al ideii de Bine, Adevăr, Frumos (*Kalokagathon*), în Dumnezeu aristotelic al Cauzei Inițiale, Mobilul Imobil și așa mai departe. Această operație o vor începe scolasticii în frunte cu Toma de Aquino (care se va servi de trusa de categorii a lui Aristotel), și o vor desăvârși filozofii. De asemenea, de unde existența unui Dumnezeu personal era în sine o evidență rezultată din contactul real cu El prin Sfintele Taine, sau prin trăirea mistică în El, dimpotrivă, existența unui Dumnezeu rațional trebuie dovedită pe cale rațională, prin argumente (ontologic, cosmologic, teleologic, moral etc.). Lucrul acesta nu este ferit de o anumită primejdie căci dacă se acceptă posibilitatea dovedirii existenței lui Dumnezeu pe cale rațională, trebuie să se accepte și posibilitatea refutației acesteia pe aceeași cale, ceea ce poate duce în final la negarea existenței lui Dumnezeu, adică la un ateism declarat. Aici s-a și ajuns până la urmă, când Dumnezeu a scăpat din mâinile teologilor spre a încăpea în cele ale filozofilor. Astfel, Descartes, prin raționalismul lui integral a desființat acea zonă din divin abordabilă numai prin credință, afirmând că existența lui Dumnezeu se poate dovedi și fără credință, numai prin rațiune. Leibniz L-a așezat pe Dumnezeu în vârful piramidei lui de monade, declarându-L Monada Supremă. Spinoza L-a răspândit în tot universul, ca să fie pretutindeni și nicăieri. Deistii I-au permis să creeze lumea, dar I-au interzis să Se amestece în treburile ei. Kant I-a îngăduit să existe, dar numai ca garant al legii morale, așezând astfel *teodiceea* în coada eticii. Hegel L-a declarat “*Spiritul Absolut*”, trecându-L prin treptele dialecticii lui – teza, antiteza, sinteza – ca să

moară, să învie și să ia cunoștința de Sine, făcându-Se natură și lume. Feuerbach l-a contestat pur și simplu existența, iar Marx, după ce și-a însușit de la Hegel dialectica și a întors-o de pe fața idealistă pe dosul materialist, l-a înlocuit cu *materia*, căreia i-a atribuit calități demiurgice. Și, în sfârșit, Nietzsche proclamă “moartea lui Dumnezeu”: ”*Gott ist tot*” – striga el pe la toate răspântiile. Într-adevăr, așa este, Dumnezeu a murit. Dar care Dumnezeu? Dumnezeul cel Viu, Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacov, Cel care a grăit în tunete pe Muntele Horebului și al Sinaiului, sau la apa Iordanului, Cel ce a strălucit pe Muntele Taborului și a sfârâmat Porțile Iadului, Cel ce s-a lăsat în limbi de foc pe creștetele Apostolilor? Nu, nu Acesta a murit, ci Dumnezeul filozofilor, dacă acesta va fi trăit vreodată. Căci ce credincios a putut să-și întindă a implorare mâinile, ori să îngenuncheze în fața unei abstracțiuni, cine s-a închinat vreodată la “substanță”, la “esență”, la “ființa supremă”, la “cauza primă”, la “scopul final”?

În mod logic se nasc două întrebări: prima: în acest proces involutiv al ideii de Dumnezeu până la descompunerea ei în nihilismul ateu, este *filioque* singurul vinovat? Greu de răspuns. Occidentul în cursul istoriei lui, a acumulat multe carențe, care, în final, au ajuns la scadență. A doua întrebare: despersonalizarea și abstractizarea dogmei trinitare nu a dus ea în Occident la o pierdere a contactului personal între om și Dumnezeu? Teologii apuseni ar răspunde: ”Nu, nicidecum”! Chiar dacă persoana Sfântului Duh se dizolvă în noțiunea de “relație”, iar Tatăl intră în norul metafizic al “esenței”, sau “substanței”, rămâne Fiul cu realitatea Lui divină și umană, cu existența Lui în istorie, cu patimile și rănilor Lui, cu cultul suferinței Lui (chiar cu unele exagerări, cum ar fi “Cultul inimii lui Iisus”), care asigură relația personală între om și Dumnezeu. Aceasta ar fi ancora lor de mântuire – cum observa Vladimir Lossky. Totuși, în condițiile doctrinare ale Apu-sului demersul personal al omului către Dumnezeu se adresează exclusiv Fiului, divino-umanității Lui întrupate și pătimitoare, iar nu Sfintei Treimi în plenitudinea Slavei Sale transfiguratoare, așa cum ar fi calea împărătească a trăirii mistice în Tradiția originară a Bisericii.

Ne punem atunci încă o întrebare, dacă începutul ca și continuarea acestor sfâșieri îi revin lui *filioque*, abolirea acestuia nu ar putea readuce unitatea de credință și împăcarea Bisericilor? Răspunsul este aproape imposibil de dat deoarece istoria ne arată ca nu numai Cuvântul se face trup, ci și Eroarea, într-o așa lungă istorie *filioquismul* având destul timp să se împământenească, pe el sprijinindu-se un întreg edificiu instituțional. Chiar dacă printr-un act oficial ar fi scos din Simbolul romano-catolic, cum a fost scos din cel greco-catolic, el rămâne totuși înrădăcinat în subconștientul creștinătății apusene, trădându-se prin reflexe de autoritarism opresiv, urmat de răbufniri anarhice de libertate.

Așadar, toate încercările de unire între Apus și Răsărit au fost și se pare că sunt sortite eșecului, câtă vreme nu se va reveni în Apus la tradiția Sfinților Părinți. Căci, în

cea ce privește primatul papal, critica antiromană nu se referă la Apostolul Petru însuși și la poziția sa personală în grupul celor doisprezece și în Biserica primară, ci la natura succesiunii sale. De ce Biserica Romană ar fi putut poseda privilegiul exclusiv al acestei succesiuni, atunci când Noul Testament nu dădea nici o informație despre sacerdoțiul lui Petru la Roma? Oare Antiohia și mai ales Ierusalimul, unde Petru, conform cărții Faptelor Apostolilor, a jucat un rol de prim plan, nu ar fi avut mai mult decât Roma dreptul de a se numi "Scaunul lui Petru"? Desigur, bizantinii recunoșteau Romei un primat onorific, dar acest primat nu avea ca unică origine faptul morții lui Petru la Roma, ci un ansamblu de factori, între care cei mai importanți erau aceia că Roma era o Biserică "foarte mare, foarte veche și cunoscută de toți", după expresia Sfântului Irineu din Lyon; că în ea se păstrau mormintele a doi apostoli "corifei", Petru și Pavel, și mai ales faptul că era capitala Imperiului Roman: faimosul canon 28 al Sinodului IV ecumenic din Calcedon insista tocmai asupra acestui din urmă punct. În alți termeni, primatul roman nu era un privilegiu exclusiv și divin, o putere pe care episcopul Romei o posedă în virtutea unei porunci exprese a lui Dumnezeu, ci o autoritate formală, recunoscută de Biserică prin sinoade. Fără îndoială că papa nu putea în aceste condiții să se bucure de un privilegiu de infailibilitate; dacă prezența sa, sau cea a trimișilor săi, era considerată necesară pentru ca un sinod să fie "ecumenic", adică să fie cu adevărat reprezentativ pentru episcopatul întregului imperiu, prezența altor mari Biserici era de altfel considerată ca la fel de necesară, opinia sa nu era niciodată socotită ca adevărată de la sine.

Bisericile Răsăritului puteau trăi veacuri la rând în afara comuniunii romane fără să se îngrijoreze prea mult de această situație, iar al VI-lea Sinod ecumenic nu a avut nici o reținere în a condamna memoria papei Honorius pentru susținerea pe care acesta o acordase ereziei monotelite. Pentru bizantini nu se putea pune problema de a considera cuvintele lui Hristos, adresate lui Petru: "Tu ești Petru, și pe această piatră voi zidi Biserica Mea" (Matei 16, 18); Paște oile Mele (Ioan 21, 15-17) ș.a. ca putându-se raporta doar la episcopii Romei și numai la ei. Inter-pretarea romană nu poate fi întâlnită, într-adevăr, în nici un comentariu patristic al Sfintei Scripturi, Sfinții Părinții văzând în aceste cuvinte mai ales recunoașterea de către Hristos a credinței în Iisus, Fiul lui Dumnezeu, mărturisită pe drumul Cezareei. Petru este piatra Bisericii în măsura în care el mărturisește această credință, iar toți cei ce-l au ca model pe Petru și mărturisirea sa, sunt și ei moștenitori ai făgăduinței: pe ei, pe credincioși, este clădită Biserica. Această interpretare generală, pe care o întâlnim la Sfinții Părinți, primește totuși o corecție eczeziologică în literatura patristică: episcopii - toți episcopii - sunt într-adevăr investiți cu un dar special al învățăturii, însăși funcția lor constă în a proclama adevărata credință, ei sunt deci *ex officio* succesorii lui Petru. Această concepție, pe care o găsim exprimată cu claritate de Sf. Ciprian al Cartaginei (secolul al III-lea) și pe care o regăsim de-a

lungul întregii istorii a tradiției Bisericii, a fost reluată de teologii bizantini, deci în conflictul ce opunea Apusul și Răsăritul era în cauză o profundă divergență eclesiologică care privea natura puterii în Biserică și, în fond, natura Bisericii însăși.

În timpurile moderne au existat de asemenea încercări de a ajunge la un numitor comun, prin întâlniri mixte de dialog. Teologi de vază ai celor două biserici au încercat să găsească o cale de reconciliere. Și dintre teologii români Părintele Stăniloae a participat la elaborarea unui tratat comun în care se exprimă problema Filioque într-un context ecumenic. Încercări mai noi s-au soldat cu documente declarație: Munchen (1982), Bari (1987), Valaam (1988), Ballaman și mai recent Washington (2003), dar din păcate, parafrazându-l pe Thomas R. Valentine, concluzia, chiar și a acestui ultim exercițiu, după patru ani de consultări, este că cele două părți *sunt de acord să nu fie de acord!* Într-un asemenea ultim document se concluzionează sec: *”Tradițiile teologice latine și grecești rămân în mod vădit într-o oarecare tensiune asupra problemelor fundamentale, cu privire la originea eternă a Sfântului Duh, ca persoană divină distinctă...Aceste diferențe, deși subtile, sunt substanțiale, și însăși greutatea tradiției teologice din spatele lor, le face mai dificil de împăcat teologic unele cu altele.”*

Oare chiar să nu fie nici o ieșire din acest angrenaj sofisticat? Răspunsul ni-l poate da numai o întoarcere la punctul de ruptură, breșa pe care a deschis-o filozofia profană în lumea dogmelor s-a operat tocmai în zona Sfântului Duh, deoarece la nivelul înțelegerii comune, Duhul este în lanțul Treimii, veriga cea mai slabă. Duhul Sfânt, cea mai misterioasă dintre persoanele Sfintei Treimi, este singurul care nu are un chip propriu. Însă în mentalitatea omului obișnuit este indisolubilă legătura între noțiunile de *persoană* și *chip*, denumite în limba greacă cu același termen de *prosopos*. De aceea omului de rând i-a venit mai ușor să înțeleagă Duhul Sfânt (cel fără chip propriu) ca pe o “relație” decât ca pe o persoană. Astfel, așa cum s-a mai întâmplat din neputința minții omenești de-a se ridica la nivelul Revelației divine, aceasta a fost coborâtă la nivelul înțelegerii omenești, așa apărând *filioque*.

Dar viața dogmelor nu cunoaște stagnare. O mișcare a Duhului către interior, ținând către o anumită finalitate, poate fi urmărită și aici, chiar dacă mutațiile par insesizabile. Iar sensul acestei mișcări nu poate duce decât la o dezvăluire graduală a chipurilor celor trei dumnezeiești persoane. Desigur toate trei au fost prezente în ambele Testamente, dar nu în aceeași măsură. Tatăl a fost dezvăluit în Vechiul Testament, în care se vorbește aluziv de Fiul; Fiul a fost descoperit în Noul Testament, în care se vorbește aluziv de Duhul (măcar că prezența Lui se găsește în epifania Botezului, în limbile de foc ale Rusaliilor sau în “vorbirea în limbi”).

Dar Duhul în plenitudinea Lui – când va fi dezvăluit? Desigur, această dezvăluire a ultimului Chip treimic, al “Chipului Celui fără Chip”, este inevitabilă. Ea va trebui să aibă loc odată, și tot în eonul nostru. Dar ea se va petrece nu la suprafața vieții

religioase, ci la cea mai mare adâncime a ei. Ea va transcende și structuri instituționale, și delimitări confesionale, căci se va plasa la acel orizont abisal al trăirii mistice la care se vor putea regăsi și un Grigorie Palama și un Meister Eckhart, dar și un Pascal, un Swedenborg sau un Kierkegaard. Atunci în oceanul de lumină care va însoți această dezvăluire finală se vor resorbi toate induritățile doctrinare și toate divergențele teologale care au fragmentat în istorie trupul de taină al Mântuitorului, iar toate părțile dislocate se vor aduna la loc, într-un trup unic, **Biserica Domnului nostru Iisus Hristos**.

BIBLIOGRAFIE

1. **Sf. Augustin**, *De libero arbitrio*, Humanitas, 2004.
2. Idem, *Confesiuni*, ed. Nemira, 2000.
3. **BERDIAEV, N.**, *Un nou Ev Mediu*, ed. Omniscope, Craiova, 1995.
4. **CIORBA, Traian**, *Filioque. Despărțirea Apusului de Ortodoxie*, Oradea, 2002.
5. **DESCHNER, Karlheintz**, *Historia criminal del cristianismo*, Barcelona 1992.
6. **DURKHEIM, Emile**, *Formele elementare ale vieții religioase*, ed. Polirom, Iași, 1995.
7. **ELIADE, Mircea**, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999.
8. **GILSON, Etienne**, *Filozofia în Evul Mediu*, Humanitas, 1995.
9. **GALLI, Mark**, *Christian History*, Penguin, 1993.
10. **IORGA, Nicolae**, *Byzance après Byzance*, Editura Științifică, București, 1971.
11. **MEYENDORFF, John**, *Biserica Ortodoxă ieri și azi*, București, 1996.
12. **PAUL, Jacque**, *Biserica și cultura în Occident*, ed. Meridiane, 1994.
13. **PIRENNE, Henri**, *Mahomed și Carol cel Mare*, ed. Meridiane, 1996.
14. **RĂDUCĂ, Pr. Prof. Vasile**, prefață la Paul Evdokimov, *Sfântul Duh*, Ed. Anastasia, București, 2004.
15. **RENDINA, Claudio**, *Papii. Istorie și secrete*, ed. Bic All, 2001.
16. **RICHE, Pierre**, *Educația și cultura în Occidentul barbar*, ed. Meridiane, 2001.
17. **RUSS, Jacqueline**, *Istoria Filozofiei*, Univers Enciclopedic, București, 2000.
18. **STAN, pr. prof. dr. Alexandru I.**, *Crezul ortodox*, în ziarul "Lumina de Duminică", Nr. 1/2010.
19. **STĂNILOAE, Pr. Prof. dr. Dumitru**, *Dogmatica Ortodoxă*, vol. I, Ed. IBMBOR, București 2003.

20. Thoma de Aquino, *Summa theologiae*, ed. Științifică, București, 2000.

21. VASILESCU, diac. prof. univ. dr. Emilian, *Istoria Religiilor*, București, 1982.

DREAPTA CREDINȚĂ DIN MARAMUREȘUL ISTORIC RĂVĂȘITĂ DE NOSTALGIA UNIATISMULUI POSTDECEMBRIST

Pr. Lect. dr. Vasile BORCA
Universitatea de Nord din Baia Mare
ROMÂNIA

Câteva repere istorice

Maramureșul a făcut parte din teritoriile Daciei libere, neocupate de romani. Cu toate acestea, legăturile acestor ținuturi au rămas în permanență cu celelalte provincii ale Daciei romanizate, așa încât, latinitatea s-a extins și aici. Relațiile dintre dacii liberi și cei în curs de romanizare s-au amplificat și întărit mai ales în urma pătrunderii creștinismului în tot spațiul nord-dunărean.¹

Maramureșenii au aparținut de la început Bisericii răsăritene, iar „la statornicia în această dreaptă credință a contribuit în cea mai mare măsură ura față de unguri, care au dat cultului latin un caracter național unghuresc, fiind reprezentanții oficiali ai catolicismului în aceste părți. Ura aceasta era pe deplin justificată, deoarece maramureșenii au fost martorii oculari ai nimicirii atâtor organizații politice românești de către invazia maghiară”.² În anul 1205, papa Inocențiu al III-lea scrie arhiepiscopului din Calocca despre existența unui episcop răsăritean „in terra filiorum Balaknese”, ținut care poate să fie identic cu cnezatul Cosăului din Maramureș, despre care se știe că înainte de 1361 aparținea lui Băl, după care partea de sud a satului Berbești, în 1426 se numea Băleni.³

În vechile diplome maghiare, românii din Maramureș apar ca un popor numeros, independent și cărmuit de voievozi și cnezi proprii. Naționalitatea lor reiese clar din denumirile și expresiile folosite în diplome ca: „olahus”, „olahi”, „volahus” și „volaci”. Aceștia sunt considerați ca popor statornic, privilegiat și stăpân peste aceste teritorii. Nici un document nu există și nici o aluzie la faptul că românii ar fi venit aici din alte locuri sau ar fi fost colonizați aici de cineva.⁴

1. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, 1992, p. 22.

2. Prof. Alexandru Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, Ed. Gutinul, Baia Mare, 1997, p. 39.

3. Ibidem, p. 31.

4. Ibidem, p. 35.

Aceleași diplome arată că ținutul Maramureșului era împărțit în două voievodate: unul în partea inferioară, cu reședința la Sarasău și altul în partea superioară a Izei, cu reședința la Cuhea (Bogdan Vodă). Fiecare voievodat cuprindea mai multe cnezate. Documentele vremii atestă treisprezece, printre care este amintit și cnezatul Cosău.⁵

După ocuparea treptată a Transilvaniei, regatul feudal maghiar nu s-a putut împăca cu existența unui ținut independent, cum era Maramureșul, de aceea, prin diplomație și presiuni militare, regii Ungariei reușesc să introducă treptat o administrație mixtă feudo-valahă în Maramureș. Astfel apar tensiuni, pe plan local, între voievozi și cneji, iar pentru a ieși din acest impas și pentru a-și manifesta autonomia și independența, cei doi voievozi, Baliță și Drag, au refăcut ctitoria lor din Peri și au solocitat Patriarhului ortodox din Constantinopol ridicarea acestei mănăstiri la rang de stavropighie, adică atârnarea ei direct de Patriarhie, împotriva tendințelor expansioniste catolice.⁶

Presiunile catolice și acțiunile de prigonire a Bisericii ortodoxe, patronate de papă și în strânsă legătură cu regii Ungariei, au durat până la schimbarea de forțe între catolicism și calvinism, dar nici atunci n-au slăbit, ci au urmărit același scop: înstrăinarea sufletelor, mai întâi, prin credință, ca apoi să ajungă la deznaționalizare și la pescuirea lor în naționalitatea maghiară.⁷

La sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui de-al XV-lea, în Maramureșul de nord s-au așezat mai mulți ruteni, care au influențat viața românilor băștinași. După ce la sfârșitul secolului al XVI-lea (1596), o bună parte din clerul și credincioșii ruteni au îmbrățișat unirea cu Roma, prin actul semnat la Brest-Litovsk, episcopia unită de Muncaci, cu sprijinul autorităților maghiare, a dus o campanie puternică de rutenizare și maghiarizare a românilor maramureșeni.⁸ De exemplu, în Șematismul anului 1822 sunt înregistrați în Maramureș 87.390 de suflete românești, ca peste un sfert de secol, în 1847, numărul lor să scadă la 56.811. „După rutenizare a început maghiarizarea lentă a românilor, mai ales a celor din județele Haidu și Sabolci, care, în 1873 au ajuns sub păstoria vlădicilor maghiari din Haidu-Dorog. În 1900, din 46.597 de credincioși greco-catolici, nu erau decât 714 români și 596 ruteni, iar restul erau declarați ca greco-catolici unguri”.⁹

5. Ibidem, p. 37.

6. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1980, p. 274.

7. Prof. dr. Nuțu Roșca, *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș*, Baia Mare, 2000, p. 17.

8. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, op. cit., vol. II, p. 189-192.

9. Prof. Alexandru Filipașcu, op. cit., p. 134.

După ce la 1700 „uniatismul” catolic a fost aruncat ca momeală pentru Biserica ortodoxă din Transilvania și după ce Atanasie Anghel a trădat Ortodoxia, aici în Maramureș, încă peste un deceniu, episcopul Iosif Stoica va sta neclintit, încercând cu vigoare și demnitate să-și apere turma de atacurile venite din partea Bisericii latine. Deși hăituit, închis, amenințat și tracasat de acțiunile prozelitismului catolic, episcopul Iosif Stoica¹⁰ a avut o păstorire itinerantă, schimbându-și reședința după împrejurări. El a avut tăria să redacteze un tratat „contra unirii cu patriarhul Romei”.¹¹ După moartea lui Iosif Stoica, urmașii lui au încercat să-și facă misiunea, apărându-și turma, dar intervențiile autorităților au fost din ce în ce mai dure, până când au sistat și sufocat activitatea Episcopiei ortodoxe, deoarece, între timp, se pregătiseră și instalaseră toate pârghiile de activitate misionară intensă a Episcopiei unite din Muncaci, ai căror vicari, alături de autorități, au efectuat trecerea silită la greco-catolicism.

Deși, în 21 decembrie 1711, nobilii români au înaintat un protest împotriva trecerii silite la uniație, autoritățile au rămas fără răspuns, ba, mai mult, în anul 1714, episcopul ortodox al Maramureșului, Serafim este arestat și întemnițat la Hust, din porunca episcopului unit Iosif Hodermarszki din Muncaci. Din anul 1725, episcopul unit de la Făgăraș, Ioan Patachi, a reușit, cu ajutorul autorităților județene, să pună Maramureșul sub jurisdicția sa. În 1732, comitatele Maramureș, Ugocea, Sălaj, Sătmar și Bihor au fost alipite de Ungaria, așa că, de acum înainte, aparțineau oficial de Episcopia de Muncaci care își trimitea vicari în zonă, unul dintre ei, avându-și sediul la Sighet.

În anul 1739, cu Gavril din Bârsana, se încheie șirul episcopilor ortodocși din Maramureș care trăiau în clandestinitate. În 1776, împărăteasa Maria Terezia, a înființat vicariatul greco-catolic al Maramureșului cu reședința la Sighet.¹² Credincioșii din Maramureș au rămas sub ascultarea Episcopiei rutene de Muncaci până în 1853 când a luat ființă Episcopia unită din Gherla.

La 5 iunie 1930 se înființează Episcopia greco-catolică a Maramureșului cu sediul la Baia Mare, desființată abuziv în anul 1948 de regimul comunist și reînființată în anul 1990.

În 1937 se reînființează Episcopia ortodoxă a Maramureșului cu sediul la Sighet, ca sufragană a Mitropoliei Bucuvinei, care în 1940 este desființată de horthyști, iar după ce se încearcă o nouă înjghebare a ei în 1947, este desființată

10. Ep. Iosif Stoica a murit în anul 1711. Pentru misiunea și jertfa făcută în apărarea ortodoxiei din Maramureș, episcopul Iosif Stoica a fost canonizat, adică trecut în rândul sfinților, prin Hotărârea Sfântului Sinod al B.O.R. din 20 iunie 1992.

11. Apud. prof. dr. Nuțu Roșca, op. cit., p. 158.

12. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, op. cit., vol. II, p. 555-557.

iarăși, de regimul totalitar comunist în 1948, Maramureșul fiind trecut sub jurisdicția Episcopiei Oradiei iar în 1968 sub jurisdicția Episcopiei Clujului.¹³

În sfârșit după Revoluția din Decembrie 1989, abia pe data de 11 noiembrie 1990 se reușește instalarea P.S. Justinian Chira ca episcop titular al reînființatei Episcopii a Maramureșului și Sătmărilor cu sediul în Baia Mare.

I. UNIATISMUL -RANA MEREU ZGÂNDĂRITĂ A ROMÂNISMULUI TRANSILVAN

Uniatismul, oriunde ar fi el, oricum l-am privi și analiza, oricât ar încerca unii să-l ia în brațe, să-i facă apologia ori să-l elogieze pentru meritele lui culturale și de emancipare socială, el rămâne în istoria bisericească națională un act politic cu fald religios, de o crasă josnicie, cu interese meschine din cele mai murdare.

Când cineva este momit, înșelat ori cumpărat să renunțe la propria lui familie, să se desprindă de ea și să o renege, alipindu-se și integrându-se cu străinii, cu dușmanii, ba, mai mult, denigrând și subminând prin toate mijloacele posibile casa și familia de unde a plecat; oare ce dramă mai cumplită poate exista în fața acestei înstrăinări? Oricâtă bunăvoință, oricâtă înțelegere, oricâtă dechidere ar avea o mamă, un părinte, un frate sau un soț față de un membru al familiei care a trădat, s-a înstrăinat și înhăit cu străinii, nu poți anihila acest gol imens și acest gest macabru pe care a fost în stare să-l comită cel de-un sânge cu tine sau crescut din aceeași tulpină cu tine. Drama separării, a dezmembrării, ba, mai mult, a trădării și a învrăjbirii este cea mai dureroasă, cea care lasă răni veșnic sângerânde mai cu seamă, în dimensiunea spirituală a omului și a vieții.

Biserica Ortodoxă Română este mama poporului român. Dați-vă seama, cu câtă durere în suflet, cu câtă compătimire și dezamăgire, totodată, privește ea pe această fiică îndărătnică care se cheamă Biserica unită cu străinii și nu cu Biserica mamă. Să medităm la un mare și universal adevăr: Dumnezeu, ca Părinte al nostru al tuturor și îndeosebi prin Iisus Hristos, unește, nu dezbină, înfrățește, nu separă, împacă, nu învrăjbește, întărește și consolidează valorile credinței, nu le zdruncină, nimicește nici risipește. Și să nu uităm că Biserica, ca Trup tainic al lui Hristos are mai presus de toate menirea să realizeze și întruchipeze această unitate încă de aici, de pe pământ.

Starea duplicitară, de compromis sau hibriditate în care se află Biserica greco-catolică este de-a dreptul jenantă, penibilă, atât în fața istoriei, dar mai cu seamă a

13. Pr. dr. Vasile Augustin, *Episcopia Maramureșului, organizare administrativă*, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2006, p. 138-139.

contemporaneității românești. În realitate, Biserica greco-catolică este o fiică furată, la început ademenită și apoi derutată a Bisericii și a poporului român. Dacă sub stăpânirile străine, sub haina catolicismului, poate și-a avut o motivare, aceea de a cere mai ușor, mai cu îndrăzneală drepturi pentru poporul român obidit din Transilvania, într-o Țară și Biserică unitară, greco-catolicismul este un nonsens, o unealtă provocatoare de discordie, mereu alimentată și instigată de elementele destabilizatoare, potrivnice și răuvoitoare ale poporului și Bisericii românești.

Starea de compromis în care se găsește Biserica unită este evidentă. Pe de o parte, tânjește după Roma și integrarea în catolicismul universal, dar, pe de altă parte, n-are curajul să renunțe la haina cultului bizantin și să preia cu totul practicile și ritul apusean. Denigrează ortodoxia într-un mod grosolan dar îi poartă încă veșmintele și-i ține în mare parte tradițiile. Se integrează mai de grabă cu Răsăritul ortodox, atât de mult hulit, chiar în privința calendarului și a ținerii Paștilor, după stilul vechi, cu toate că face atâta caz de universalismul catolic apusean. Iată situația penibilă și compromițătoare în care se scaldă Biserica unită din Transilvania.

Nu-i de mirare că se complac în această ambiguitate pentru că tot ceea ce este catolicism pe pământ românesc s-a realizat prin momeală, răpire și siluire. De aceea pilonii pe care se mai sprijină adepții catolicismului la noi sunt cel puțin trei:

- ignoranța și naivitatea,
- ura și disprețul față de valorile autohtone,
- sfidarea și ostentația față de tot ceea ce este românesc.

Tot ceea ce este catolicism în România are drept cauze: fie ura și disprețul inoculate de vrăjmași contra fraților ortodocși, fie îngâmfarea, infatuarea sau grandomania de a se socoti occidental și a subestima cultura, civilizația și în general lumea orientală.¹⁴

„Unirea cu Biserica Romei nu a fost un act de convertire religioasă ci un act politic și un contract economic. Împăratul de la Viena urmărea prin atragerea românilor la uniație, pe de o parte, întărirea catolicismului din Ardeal, pe de altă parte, despărțirea românilor din Ardeal de frații lor din Moldova și Țara Românească”¹⁵

„Unirea cu Biserica apuseană nu s-a făcut din convingere religioasă ci din oportunism; din dorința de parvenire și din calcule meschine, de a profita de unele privilegii pentru cei ce și-au lepădat credința strămoșească, din calcule politice, la curtea din Viena, care avea deviza <<divide et impera>> și care voia să opună o nouă

14. Vezi Pr. Vasile Borca, „Uniatismul” – rana sângerândă a Bisericii și a poporului român din Transilvania, în anuarul „Ortodoxia Maramureșeană”, nr. 8/2003, p. 74-75.

15. *Când frații sunt împreună*, Sibiu, 1956, p. 273.

forță catolică, reformaților, luteranilor și calvinilor ardeleni din ce în ce mai puternici. Unirea cu Roma a fost, de fapt, o unire cu Viena.¹⁶

O parte din românii ardeleni, la sfârșitul secolului al XVII-lea, au crezut că prin unirea cu Roma scapă de greutate, dar s-au trezit trași pe sfoară și siluiți în conștiința lor. De pildă, protestele lui Petru Maior și a altor corifei ai Școlii Ardelene au recunoscut că „promisiunile papale legate de uniție au fost o simplă momeală sau o cursă pusă în calea celor ce copleșiți de urgia asupririi și a lipsurilor, au fost găsiți buni de exploatat pentru satisfacerea ambițiilor papale de dominație universală”.¹⁷

„Atfel Biserica Greco-Catolică din Transilvania își datorește constituirea și existența pe trădarea neamului și călcarea jurământului de către Atanasie Anghel. Marii istorici s-au cutremurat de aceste fapte. Eudoxiu Hurmuzachi constată cu durere că <<cel care a prefăcut cu intențiune templul unității române în cenușă se numește Atanasie Anghel>>. Nicolae Șerbănescu spune în reflecțiile sale că de numele lui Atanasie Anghel <<este legată sfâșierea sufletească a românilor ardeleni>>. Cu profundă întristare N. Iorga scrie despre actul dezbinării, al lui Atanasie Anghel, că în el <<se oglindește sufletul josnic al unui om fără demnitate și fără rușine, al unui arhieru uitător de toate datoriile și jurămintele sale, al unui român fără simț de neamul său... Declarația lui din aprilie 1701 e sigur cel mai înjositor act public săvârșit până atunci de vreun vlădică românesc>>”.¹⁸

„Biserica greco-catolică, înființată prin presiuni, șantaj și baionetă (generalul Bukov) pentru românii din Transilvania constituie o nouă confesiune, născută dintr-un compromis între Ortodoxie și Catholicism, având un caracter hibrid și absolut nepotrivit structurii noastre spirituale”.¹⁹

Greco-catholicismul a înlesnit puternic procesul de maghiarizare a românilor din Ungaria și Transilvania, dus de guvernele din Budapesta. În statisticile recente din Ungaria apare un număr de 500.000 de maghiari de confesiune <<greco-catolică>>. De unde? Pentru că între unguri n-au fost niciodată greco-catolici. Realitatea este tristă. Toți aceștia sunt români maghiarizați. În statistica din 1870 figurau în Ungaria 1.262.206 români. Dintre aceștia au rezistat presiunilor de maghiarizare vreo 20.000 dintre care astăzi aproximativ 5.000 sunt greco-catolici și

16. Sextil Pușcariu, *Ortodoxia și cultura românească*, în „Graiul Bisericii noastre”, nr. 1/1997, p. 16.

17. Pr. Dumitru Bălașa, *Marele atentat al Apusului papal împotriva poporului daco-român*, Liga română de uniune creștină, Cluj-Napoca, 1999, p. 131.

18. Apud. prof. dr. Nuțu Roșca, *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș*, Baia Mare, 2000, p. 92-93.

19. Grigore Nedei, *Imperialismul catolic, o nouă ofensivă anti românească*, Ed. Clio, București, 1993, p. 32.

15.000 ortodocși.²⁰ „Adevărul este că toți ungurii greco-catolici nu sunt altceva decât ruteni și români deznaționalizați, pe care oficialitatea statului maghiar a căutat, după 1850, să-i treacă în rândul ungarilor veritabili”.²¹

Dacă până la 1700 procesul maghiarizării românilor din Secuime a avut mai mult o conotație politică și administrativă după această dată deznaționalizarea lor prin bisericile maghiare s-a făcut într-un ritm mai alert și îndeosebi între 1800 și 1914 aproape complet. Câteva date statistice în acest sens, sunt relevante. Dacă în ținutul Odorhei pe la mijlocul secolului al XVIII-lea erau cam 35% credincioși de lege românească pe la 1844 cam 25% iar azi abia 3 - 4%. Deci în cursul unui secol și jumătate peste 30% dintre românii acestui județ au fost înghițiți sau sufocați de diferitele biserici ungurești. Fenomenul s-a întâmplat la fel în toată Secuimea.²²

Un român devenit catolic nu și-a pierdut numai identitatea gândirii ortodoxe, ci și identitatea sentimentelor românești. Astfel românul, devenit catolic, va ajunge, în final, să-și urască însuși neamul său ortodox.²³ Această realitate crudă am trăit-o pe viu, când, la 1 noiembrie 1990, mă aflam în primăria din Șișești, ca delegat din partea Centrului eparhial ortodox, Baia Mare, pentru un dialog cu greco-catolicii de acolo. Câtă ură, câtă agresiune verbală și fizică, cât fanatism am observat atunci din partea uniților, este de neimaginat. Amintesc doar câteva slogane și invective care au fost rostite cu furie atunci la adresa ortodocșilor: „mai bine ar veni ungurii, că sub ei am avut mai multe drepturi!”, „împuțiții de ortodocși”, „comuniștilor!”, „securiștilor!”, „să vină ungurii!”.

Spiritul catolicizant a lucrat și acționat la conștiința unor slujitori bisericești și credincioși încât a creat unele afinități sufletești cu ungurii catolici, astfel că, în casele multor preoți uniți din regiunile nordice ale Ardealului și Maramureșului, înainte de primul război mondial se vorbea ungurește. Chiar și astăzi, în locurile în care nu au biserică românească, uniții nu se duc la biserica ortodoxă, unde slujbele se fac după același rit și în aceeași limbă ca la ei, ci se duc la bisericile catolice ungurești (pentru că cele ortodoxe sunt spurcate!) imitând astfel pe vlădicii lor, care au refuzat să ia parte la sfințirea Catedralei ortodoxe din Cluj, precum refuzaseră să intre în Catedrala din Alba Iulia, în care se celebra actul solemn al încoronării întâiului rege al tuturor românilor.²⁴

20. Ibidem, p. 97.

21. Ioan Străjan, *Deznaționalizarea și maghiarizarea românilor din Ardeal prin biserică și școală înainte de 1 Decembrie 1918*, Ed. Altip, Alba-Iulia, 2009, p. 322.

22. Ibidem, p. 326-327.

23. Grigore Nedei, op. cit., p. 97.

24. Sextil Pușcariu, op. cit., p. 16.

Pe bună dreptate, reputatul profesor și academician Simion Mehedinți constată că „invaziile turanice dinspre răsărit n-au făcut toate la un loc atâta pagubă poporului românesc, cât a făcut ofensiva catolicismului, care a decapitat neamul românesc, ademenindu-i fruntașii”.²⁵

Cele două confesiuni românești, greco-catolicismul și ortodoxia, așa cum s-au dezvoltat în cursul istoriei și mai ales, cum se prezintă ele astăzi, constituie un prilej de permanentă neînțelegere, zăzanie și ură care, este „izvorul celor mai mari nenorociri naționale”.²⁶

Revendicarea de către uniști a Școlii Ardelene cu sloganul mereu repetat că <<abia unirea unei părți dintre români cu Biserica papală ne-a făcut să ne amintim de originea noastră romană>> este de-a dreptul o „iluzie copilărească”.²⁷

Uniatismul, pe departe de a ajuta la apropierea catolicismului de ortodoxie, cum susțin unii greco-catolici, „mai degrabă înveninează raporturile dintre cele două Biserici. Uniatismul nu poate fi disociat de prozelitism și nu poate fi conceput fără rolul de înveninare a raporturilor dintre Biserica Ortodoxă Și cea Catolică”. De aceea, renunțarea definitivă și totală la uniatism constituie „condiția sine qua non pentru restabilirea unor raporturi ecumenice de iubire între cele două Biserici”.²⁸

„Existența uniatismului implică lipsă de iubire” e o înșelăciune, un șantaj, o meschinărie, „iar decizia pentru el, o decizie împotriva iubirii și a Duhului Sfânt, pentu că uniatismul constituie ipostasul viu al contestării unei Biserici de către o altă Biserică soră și pentru că uniatismul devine contestarea acțiunii evidente a Duhului Sfânt, manifestate în viața celeilalte Biserici surori”.²⁹

Crearea, promovarea și conservarea uniatismului prin Biserica Greco-Catolică înseamnă contestarea Bisericii Ortodoxe de a deține calitatea de organ revelat al Sfântului Duh și rolul ei mântuitor pentru fiii săi.³⁰ De aceea, firesc ar fi ca și în această problemă Biserica Catolică să-și revizuiască atitudinile, cum a făcut și în alte chestiuni, să-și ceară iertare și să renunțe la această modalitate meschină de imixtiune în sânul unei Biserici surori (cum pretinde a o considera pe Biserica Ortodoxă). Se cade ca Biserica apuseană „să retrocedeze Bisericii mame sufletele credincioșilor

25. Simion Mehedinți, *Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul*, vol. I, B, 1929, p. 598.

26. Onisifor Ghibu, *Dictatură și anarhie*, Sibiu, 1944, p. 124.

27. Simion Mehedinți, *Creștinismul românesc*, Fundația Anastasia, 1995, p. 115. A se vedea în acest sens și studiul meu „Procanonul lui Petru Maior – un veritabil proces de dezavuare a papalității în special și a catolicismului, în general”, în „Ortodoxia Maramureșeană”, nr. 6/2001, p. 230-237.

28. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Uniatismul din Transilvania, încercare de dezmembrare a poporului român*, București, 1973, p. 207.

29. Ibidem, p. 206.

30. Ibidem.

care trăiesc pe pământ ca uniți dar, care au rămas în credința lor ortodoxă”.³¹ Numai așa se poate realiza o reparație morală indispensabilă detensionării relațiilor dintre cele două Biserici și creării unor premise juste a unui dialog sincer și corect, atât de necesar și de dorit astăzi.

În dialogul dintre cele două Biserici, Biserica Ortodoxă admitând această umilire istorică ce i s-a făcut prin uniație, nu poate fi considerată și tratată ca o parteneră egală și sinceră. Situându-se în postura unei victime agresate în trecut și ale căror urme nefaste și răni sângerânde sunt reliefante până în prezent îi crează și o situează într-o poziție umilitoare și dezavantajată. Biserica Romano-Catolică trebuie să aibă curajul, demnitatea și tăria de a recunoaște că uniatismul a fost și este o metodă și o stare inadecvată în misiunea Bisericii. Faptul acesta ar constitui un gest de demnitate și sinceritate ce ar crea premise reale dialogului pentru înlăturarea marelui impas apărut între Biserica Apuseană și cea Răsăriteană prin schisma de la 1054.

Atât bolile trupești cât și cele morale sau spirituale nu pot fi vindecate integral decât dacă mai întâi se înlătură cauzele lor. Numai atunci tratamentul devine eficient. Așa este și în cazul uniatismului care a dezbinat și a tensionat enorm viața Bisericii și a poporului român din Transilvania. Numai analizând și înlăturând cauzele perfide ale uniatismului vom constata și dezaproba consecințele aberante și nefaste ale acestuia.

II. PLANURI DE ACȚIUNE ȘI POZIȚII STRATEGICE PROGRAMATE

Pașii lui Dumnezeu se întrevăd în istoria omenirii și îndeosebi a Bisericii, El binecuvintează popoarele, comunitățile și oamenii dar le și admonestează pentru a se trezi din nepăsare și amorțire. Cercetarea divină, fie pozitivă, fie negativă are întotdeauna un rol și un rost pedagogic. De aceea, adesea, Dumnezeu le transformă cele rele în bune iar cele bune în aparență se pot transforma în rele. Este cazul lui Iosif din Vechiul Testament (Gn. 45, 5; 50, 20), este jertfa crucii lui Hristos pentru mântuirea noastră, este perioada persecuțiilor asupra Bisericii primare care au fortificat-o și consolidat-o în fața istoriei și a misiunii sale; sunt atâtea și atâtea exemple și experiențe din istoria credinței și omenirii când dreptatea și lucrarea dumnezeiască răzbat și ies la iveală din molozul meschinărilor și planurilor murdare ale oamenilor.

31. Ibidem.

Calea prin care catolicismul a prins în mrejele sale pe atâția români din Transilvania și apoi prin uniaticism i-a înstrăinat de Biserica mamă strămoșească era prea hidoasă și murdară ca în acest fel să se dezvolte și să jubileze o credință și o biserică surogat. Așa s-au pregătit condițiile politice prielnice după instaurarea regimului comunist care urmărea cu orice preț ruperea legăturilor cu lumea capitalistă și apuseană. Mai întâi în 18 iulie 1948 prin Decretul nr. 151, Statul român a denunțat Concordatul încheiat la 10 mai 1927 între România și Sfântul Scaun, prin care Biserica romano-catolică și unită erau tratate ca niște colonii ale Vaticanului, drepturile și răsfăturile acestor culte sfidând și nesocotind adesea drepturile Bisericii Ortodoxe ca Biserică a Neamului. În acest context socio-politic era firesc ca Biserica Ortodoxă Română să fructifice momentul și să facă apeluri repetate preoților și credincioșilor uniți să se reintegreze în sânul Bisericii mame. În urma acțiunilor întreprinse în perioada iulie-octombrie 1948, la 1 octombrie 1948, un număr de 36 protopopi și preoți uniți delegați de 430 de colegi ai lor, întruniți la Cluj hotărâsc revenirea la Biserica Ortodoxă. La 21 octombrie 1948 s-a întrunit o mare Adunare națională bisericească în catedrala ortodoxă din Alba Iulia, în prezența patriarhului Justinian Marina și a celorlalți membri ai Sfântului Sinod care au consfințit actul reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române. Ca urmare a revenirii majorității clerului și credincioșilor uniți la ortodoxie, (cu toate că ierarhii și o seamă de preoți și intelectuali uniți au refuzat chemarea și integrarea în Biserica Ortodoxă) autoritatea de Stat a promulgat Decretul nr. 358 din 2 decembrie 1948 care scoate în afara Legii Biserica unită întrucât aceasta a fost integrată în sânul Bisericii Ortodoxe.³² Actul samavolnic de la 1700 făcut cu implicarea factorului politic și-a întors reversul printr-unul reparator din 1948, de această dată prin concursul puterii comuniste totalitare făcând să dispară Biserica greco-catolică, care, de fapt, s-a reîntors în Biserica Ortodoxă. S-a realizat astfel un act de reparație istorică morală, religioasă și socială, cu îngăduința și bunăvoința lui Dumnezeu: Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române.³³

Cei șase episcopi uniți care au rămas intransigenți pe poziție, o bună parte din personalul aparatului administrativ, profesori de teologie, stareți, unii călugări, mulți intelectuali atașați de Biserica Unită și desigur familiile și simpatizanții lor au format o opoziție puternică dar aceasta a fost anihilată în curând după punerea în aplicare a Decretului nr. 358/1948 și după ce Securitatea și-a intrat în misiunea primită,

32. Mircea Păcurariu, *Uniația, pagini din istoria Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania*, Ed. Vox, Satu Mare, 1991, p. 33-34.

33. *De la suferința despărțirii la bucuria reîntregirii*, Alba Iulia, 1998, p. 3, 66-69.

operându-se o serie de arestări contra acestor „forțe politice reacționare”.³⁴ Desigur că orice acțiune exterminativă întreprinsă în forță asupra unei comunități sau instituții publice chiar dacă aceasta este anihilată formal, reacțiile rezistenței, redresării și renașterii sunt pe măsură. Așa s-a întâmplat și în cazul rezistenței elitei Bisericii Unite. Dacă poporul de rând n-a observat aproape nici o schimbare în cult, dacă în majoritatea cazurilor aceeași preoți continuau să facă slujbele și să predice, fără a-l mai pomeni pe papa și cu două-trei cuvinte schimbate (Duh în loc de Spirit și Doamne miluiește în loc de Doamne îndură-te spre noi), n-aveau motive de îngrijorare și de răzmeriță, înțelegând că se găsesc într-un alt context socio-politic așa precum înaintașii lor au trecut și ei prin acestea întrucât astfel au ajuns greco-catolici. În conștiința lor acești preoți și credincioși majoritari au acceptat revenirea lor la Ortodoxie fără împotrivire, fără dușmănie și fără revoltă pentru că în structura lor sufletească erau ortodocși și înțelegeau că numai administrativ au fost uniți cu străinii ca să-i despartă de Biserica lor strămoșească.³⁵ Marea dramă s-a consumat în rândul elitei greco-catolice și a celor simpatizanți care prin propaganda lor dramatizau situația cum că este interzisă credința catolică și că în loc este impusă cu forța „ortodoxia bolșevică” dictată de Moscova. Aceste afronturi lansate cu furie împotriva ortodocșilor au fost însoțite de interdicțiile categorice ale greco-catolicilor de a intra în bisericile ortodoxe deoarece acestea sunt „spurcate”, „apostate” și „comuniste”. Astfel de situații am avut în mai multe sate din Maramureșul istoric unde anumite grupuri sau familii îndoctrinate în acest fel fanatic refuzau să participe la slujbele din bisericile lor și făceau zeci de kilometri până la bisericile romano-catolice maghiare (Sighet, Coștiui, Ocna Șugatag etc.) unde asistau la slujbă ori își botezau pruncii deși nu înțelegeau o boabă din limba maghiară. Aceste resentimente față de Biserica Ortodoxă care era asociată în Transilvania cu bolșevismul sau comunismul din partea unor nostalgici catolici au mocnit și au izbucnit din când în când fie în discuții particulare, fie prin anumite gesturi sau manifestări izolate dar care erau în permanență monitorizate și ținute sub control de Securitate.

Atitudinea autorităților Statului român comunist față de „forțele reacționare” a fost puțin îndulcită după 1968 când Nicolae Ceaușescu a fost ales președintele R.S.R. și după ce a condamnat public invazia sovietică din Cehoslovacia, după care a creat o impresie deosebită în cancelariile lumii apusene. Un moment aparte în detensionarea relațiilor dintre Statul român și Vatican l-a constituit vizita lui Nicolae

34. Vezi Sergiu Grossu, *Calvarul României creștine*, Ed. „Convorbirii Literare” – ABC Dava, Chișinău, 1992, p. 21-24.

35. Justinian Chira, Ep. MM. și SM., *Preliminarii la un posibil dialog cu Biserica greco-catolică din Transilvania*, în rev. „Ortodoxia Maramureșeană”, nr. 3/1998, p. 7; Idem, *Gând și suflet românesc*, Baia Mare, 1998, p. 30, 31, 50.

Ceaușescu din 26 mai 1973 în Italia, la Roma, ocazie cu care a fost primit de papa Ioan Paul al II-lea.³⁶ În urma acestei vizite situația greco-catolicilor dezidenți din țară a devenit mai lejeră; erau supravegheați în continuare dar nu mai erau supuși cu atâta severitate interdicțiilor. Li s-a recunoscut tacit, cu bunăvoința Securității, existența subterană. Lucrul acesta a devenit și mai maleabil în urma semnării de Nicolae Ceaușescu a Actului final de la Helsinki, a Conferinței de Securitate și Cooperare în Europa din 1975.

O undă de șoc cu puțină tulburare asupra Bisericii Ortodoxe Române și asupra Statului român a provocat-o evenimentul din 6 ianuarie 1982 de la Vatican prin ordinarea monseniorului Traian Crișan, prelat unit de curie, ca arhiepiscop titular de Drivasto și numirea lui în postul de secretar al Sfintei Congregații pentru cauza sfinților. Cu această ocazie, papa Ioan Paul al II-lea a făcut un elogiu Bisericii Catolice de rit oriental din România și a deplâns suprimarea ei în 1948 și starea ei de ilegalitate. Reacția Sinodului B.O.R. a fost pe măsură, manifestând „indignarea” și condamnând „cu fermitate” declarațiile papei și „tentativa de a face să renască în România cultul unit prin divizarea actualilor credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române”.³⁷ Datorită reacțiilor și criticilor diasporei dezidente române unite din Italia, Germania federală (München) și S.U.A., precum și a unor diplomații occidentale, autoritățile române centrale au promis că vor rezolva situația. Bineînțeles că nu s-a acționat unilateral ci a fost consultată și conducerea B.O.R. a cărui cuvânt a cumpănit în menținerea stării de ilegalitate pentru greco-catolici. În același timp autoritățile de supraveghere și control (Securitatea și Miliția) au primit instrucțiuni secrete să nu fie atât de represive față de greco-catolici precum și față de cultele neoprotestante pentru a diminua acuzele Occidentului că în România este încălcată libertatea religioasă ceea ce cădea ca o pată greu de suportat pe obrajii conducerii comuniste, care ținea cu orice preț să-și afișeze democrația în ochii lumii.

În contextul acestor împrejurări „de grație” de care se bucura elita greco-catolică din partea conducerii comuniste, nutreau speranțe și promisiuni că vor intra în legalitate, doar să mai aibă puțină răbdare și să nu se pripească pentru a nu crea impresii nepotrivite. Astfel ierarhia, clerul unit și o seamă de intelectuali din rândul administrației laice dar fideli uniatismului ce acționau până acum în mare secret, începeau să-și scoată capetele la iveală, să se manifeste în public, să se întrunească, să se consulte, să se organizeze, deocamdată discret pentru a fi pe poziție, atunci când vor primi undă verde din partea autorităților. Au avut loc întruniri la anumiți clerici, erau cooptați tineri pentru cursuri de teologie, se aruncau mreje de partea ortodoxă

36. Sergiu Grossu, op. cit., p. 40-41.

37. Ibidem, p. 42-44.

pentru a se pescui ce se putea, prin aceleași denigrări la adresa ortodoxiei și prin promisiuni că în curând le vor fi restituite uniților toate bisericile ce le-au deținut. Era pe la mijlocul deceniului opt din secolul trecut (1985) când un credincios în vârstă ce frecventa cu regularitate biserica dar era și nostalgic după greco-catolicism și era mereu în legătură cu simpatizanții lui, a venit într-o duminică dimineața și înaintea de a începe utrenia, mă salută, ne strângem mâna și apoi îmi spune cu fața iradiind de bucurie: ați auzit că va fi dată cât de curând catedrala greco-catolicilor? Până în toamnă trebuie să se întâmple asta.

– Dar de unde știți Dumneavoastră?

– Știu eu precis. Așa s-a hotărât de sus. Era mare agitație. Erau consultări intense. Nu eram străin de ele pentru că eram și eu în vizorul lor ca un simpatizant și un posibil convertit, numai că din când în când mai făceam pe recalitrantul. Eram în principiu pentru o unire a Bisericilor dar nu în felul cum o concepeau ei. Din toate întâlnirile și discuțiile pregătite și avute le dădeam ceva speranțe dar le cream și dezamăgiri.

Uniții în ilegalitate și-au creat și au pus la punct o strategie pe termen lung. Era pregătit terenul cu minuțiozitate. Și-au fixat anumite repere și de perspectivă. Au vizat anumiți tineri din familii foste greco-catolice pe care i-au direcționat spre școlile de teologie ortodoxă (seminarii și institute) ca astfel să fie pregătiți pentru momentul oportun. Mai mult, acești tineri, de o aleasă ținută socială și morală, cu influență și autoritate între colegi aveau misiunea de a sonda, repera și racola alți colegi dispuși să accepte ideile și apoi trecerea lor dintr-o strană în alta, la momentul cuvenit. Dacă în Seminarul Teologic n-am sesizat în mod clar lucrul acesta sau eram eu prea nepriceput de a înțelege, în schimb, la Institutul Teologic din Sibiu am depistat în mod vădit astfel de elemente. Prietenii legate și întreținute, adesea cu efort și cheltuială, cu colegii de elită ai clasei, aveau adesea abordări filocatolice. Acestea s-au perpetuat și după absolvire și în pastorație cu aceeași tentă. Pista pe care acești indivizi intruși au fost plasați și scopul bine ținut a ieșit la iveală totalmente cu ocazia Revoluției din Decembrie 1989. Toți aceștia au fost pe linia întâia în a se încadra și reînvia organizarea Bisericii unite. Din fericire n-au fost atât de mulți dar suficienți să producă breșe adânci în trupul Bisericii străbune. Dezamăgirea lor a fost atunci când s-a apelat la acele prietenii legate din anii studenției și apoi păstrate cu atenție și după aceea în pastorație, dar l-a momentul crucial s-a constatat mai presus de toate prietenia cu Hristos, Capul Bisericii, cu Trupul său tainic care este Biserica Neamului. Și m-am bucurat că aceeași atitudine și reacție au avut-o și ceilalți colegi sau prieteni formați în acest sens. De aceea dezamăgirea a fost mare și prietenia sistată pentru că avea un scop meschin: trădarea neamului și a credinței străbune.

Uniatismul a operat în sânul poporului și a Bisericii române după modelul și structura securității. Așa cum Securitatea comunistă își avea „turnătorii” sau informatorii săi plasați în toate locurile dar în posturile cheie aveau și oameni plătiți cu stat de plată, la fel și Biserica Unită pe lângă simpatizanții și prietenii de curtuazie avea și „cozi de topor” năimite și plătite în slujbele lor. În această categorie se plasează în primul rând unii din cei selectați și destinați încă din școală pentru așa ceva. Pe lângă ei erau și aliați sau prieteni formați dintre clericii ortodocși dispuși la gestul lui Iuda trădătorul. Astfel de cazuri s-au întâmplat tot în Maramureșul istoric. De la o fostă angajată a Poștei zonale din Giulești am aflat într-o discuție ocazională că acum i se lămuresc ei lucrurile de ce anumiți preoți după Revoluție au devenit catolici, deoarece cu multă vreme în urmă ei primeau câte un mandat poștal cu bani (valută) din străinătate. Iată misterul dezlegat pentru care aceștia după Revoluție la comandă, din ortodocși ce fuseseră până atunci, s-au declarat ei și unitățile ce le păstorați ca fiind de acum înainte greco-catolici, cu toate că, după câțiva timp, aproape doi ani, aceste parohii cu toate strategiile și amenințările n-au putut fi menținute catolice ci aproape jumătate din fiecare parohie a solicitat și preot ortodox. Deci punct ochit, punct țintit pe arginții lui Iuda.

Mai sunt o categorie de clerici nereveniți, cu pensii mici sau fără ajutoare care beneficiau de ajutoare venite din străinătate. Un astfel de caz am avut în prima mea unitate de pastorație, de altfel un preot greco-catolic venerabil, modest și de o înaltă ținută clericală. Aceștia nu sunt de condamnat deoarece au rămas fideli unui crez și jurământ.

În concluzie strategia revenirii și reinstaurării Bisericii Unite în toată amploara ei era visată, așteptată și minuțios pregătită. Elita catolică aștepta cuminte momentul oportun sperând că autoritățile române sub presiunea Occidentului vor crea cadrul legal de repunere în activitate a Bisericii greco-catolice. Aceste speranțe s-au tot târăgănat și s-au prelungit fără să se poată înfăptui, așa că, Revoluția din Decembrie deși era așteptată și aproape programată nu s-a putut întrevădea și aprecia impactul ei asupra maselor. Se conta de către elita catolică că odată căzut comunismul se va destrăma din toate încheieturile și Biserica Ortodoxă care a fost asociată și incriminată de aceeași sorginte, crezând astfel că poporul de rând va dezavua ortodoxia și va îmbrățișa îndată uniatismul, ceea ce nu s-a întâmplat, spre marea dezamăgire și disperare a catolicismului. Ierarhia unită constituită rapid era convinsă că preoții ortodocși care proveneau din familii unite vor părăsi îndată ortodoxia dimpreună cu credincioșii și se vor încadra în Biserica greco-catolică. Această așteptare a fost însă o iluzie deșartă, pentru că doar 5 sau 6 preoți din toată Transilvania au făcut gestul acesta. Câțiva dintre aceștia au prins momentul să se răzbune pe mai marii lor pentru că n-au fost avansați sau n-au primit parohii la oraș.

Au mai fost o serie de „oportuniști” adică preoți în vârstă, care în 1948 au revenit la ortodoxie, au slujit în parohii ortodoxe, iau pensii de la Biserica Ortodoxă iar după 1989 și-au reamintit și au devenit nostalgici după unirea cu Roma.³⁸

III. MARE AGITAȚIE, HĂRMĂLAIE ȘI AMENINȚĂRI AGRESIVE, PE TEME CONFESIONALE

După Revoluția din Decembrie 1989 când liderii greco-catolici simțindu-se în deplină libertate de manifestare, după abolirea regimului totalitar comunist, aceștia au declanșat în forță întreg arsenalul de agresiune împotriva Bisericii Ortodoxe și a slujitorilor ei pentru a-i terfeli și discredita în fața opiniei publice ca nevrednici și incompatibili cu slujirea lor. Serii întregi de invective și calomnii la adresa preoților, episcopilor și în general asupra Ortodoxiei au fost năpustite în rafale prin toate mijloacele de comunicare orală și scrisă și în toate împrejurările: întâlniri personale, ocazii publice, slujbe, predici ocazionale, ceremonii aniversare ori comemorative etc. Epitete denigratoare de genul: „bolșevici”, „moscoviți”, „comuniști”, „securiști”, „ceaușiști”, „hoți”, „trădători”, „ortodocși împruțiți” etc., erau la ordinea zilei în predicile de la Statuia ostașului român din Baia Mare, pe buzele greviștilor și asediatorilor Prefecturii județene și la orice întrunire sau dialog convocat între cele două confesiuni.

Majoritatea clericilor greco-catolici secondați de câțiva intelectuali nostalgici ieșiți acum din anonimat sau din „catacombe”, cum pretindeau ei, ademenind de partea lor câțiva credincioși de conjunctură, și-au închipuit că prin denigrarea Ortodoxiei, printr-o propagandă catolică înverșunată și prin revendicarea imobilelor dinainte de 1948 vor reuși cu brio reinstaurarea uniaticismului în Transilvania. De aceea, peste tot greco-catolicii s-au coalizat și au început o adevărată campanie de „restituție in integrum” adică de reconstituire a comunităților și revendicare a bisericilor. Stratagema era bine gândită, cu o strategie forte, de a intra și a pune stăpânire pe biserici, conștienți fiind de impactul major asupra comunității, pentru că fiecare credincios e legat sufletește de locașul de cult pe care l-a frecventat o viață și de care-l leagă o serie de amintiri și evenimente. Era tertipul arhicunoscut și promovat de zicala: „lac să fie că broaște se gălesc”.³⁹

38. Mircea Păcurariu, *Uniația, pagini din istoria Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania*, Ed. Vox, Satu Mare, 1991, p. 36-37.

39. Pr. lect. univ. dr. Vasile Borca, *Greco-catolicism și ortodoxie pe Mara și Cosău*, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2007, p. 23-24.

Dezamăgirea și disperarea catolică au fost mari când strategiile și comandamentele lor au rămas în mare parte ineficiente sau au sensibilizat prea puțin opinia publică. Nici credincioșii ortodocși nu erau chiar atât de ignoranți sau naivi. Își cunoșteau și prețuiau credința lor. Știau puțină istorie și ce a însemnat dezbinarea religioasă din Transilvania. Apoi, observau că, în fond slujbele sunt aceleași, oficiate tot de preoți hirotoniți și familiști și că în fapt diferențele se reduc doar la câteva cuvinte, dar în esență este vorba de ură și dezbinare religioasă ce are cauze politice mai vechi. În acest sens, o discuție surprinsă într-un grup de bărbați de confesiune mixtă din satul Breb, într-o zi de duminică din vara anului 2002, este de-a dreptul relevantă:

Un greco-catolic: „Amu să-ntorc iară vremurile. Trebe să zină catolicii la putere iară, cu papa în frunte și cu toți cialalți, așa cum o lăsat de fapt Domnu Isus pe Sfântu Petru și pă papă”.

Un ortodox: „Măi, da nu siți proști, siți oameni lotri. Nimeni nu ne mai poate astăzî sîli să trecem la altă lege. Da voi nu vedeți că asta-i numa o politică de deschilinire, că doară slujba-i aproape la fel. Noi zîcem „duh” și voi „spirit”, noi „Doamne miluiește” iară voi „Doamne îndură-te”. Ce diferențe sunt altele? Da voi nu știți un pic de istorie, că nouă ne-o băgat catolicismul pă gât ungunii, că noi doară am fost ortodocși din moși-strămoși?”

Greco-catolicul: „Da, da nu vedeți voi că tătă Europa-i catolică și apoi dacă ne bagă și pă noi acolo, trebe să sim catolici”.

Ortodoxul: „No, no! Că nu-i tomna așa. Mai sunt și alte nații ortodoxe în Europa și nu le sîle nime să se facă catolici”.

Propaganda catolică a avut izbândă doar acolo unde au fost reminiscențe de nuclee catolice (preoți nereveniți, călugărițe, urmași ai familiilor acestora) și unde preotului ortodox îi era puțin sau mai mult șifonat statutul de părinte și păstor al comunității; acolo cei care aveau unele reproșuri pentru preot, au folosit prilejul de a-i întoarce spatele și a-i ieși de sub oblăduire, alăturându-se păstorului greco-catolic. Am avut cazuri când și de acesta au fost dezamăgiți, așa că, au rămas în expectativă și apoi au revenit la ortodoxie.

Localitățile unde agresivitatea catolică s-a manifestat cel mai violent au fost: Hoteni, Hărnicești, Desești și Giulești pe Mara; Breb, Sârbi, Cornești, Călinești și Budești pe Valea Cosăului; Bogdan Vodă, Rozavlea, Șieu, Ieud, Dragomirești, Strâmtura, Văleni, Bârsana, Oncești și Vad pe valea Izei. Nu voi stăruii asupra fiecărui caz în parte pentru că s-ar putea scrie un volum pentru fiecare.⁴⁰

40. O succintă prezentare în acest sens pentru satele de pe valea Marei și Cosăului am făcut-o în lucrarea „*Greco-catolicism și ortodoxie pe Mara și Cosău*”, apărută la Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2007, p. 25-50.

Cea mai grosolană cacealma mediatică ce au reușit uniții s-o însceneze la adresa Bisericii Ortodoxe a fost cazul cu Vadu Izei din 2001. Presa locală și centrală în frunte cu „România Liberă” aservită propagandei antiortodoxe, dimpreună cu întreaga mass-media a fost pusă pe jar și a urlat din răspuțeri pentru că ortodocșii din Vadu Izei au îndrăznit să-și ridice o biserică nouă în locul celei vechi, șubreze și necorespunzătoare. Denigrările, memoriile și rapoartele cele mai incriminatorii au curs până la cele mai înalte foruri interne și internaționale, adică Președenția României, Curtea Constituțională, cancelariile europene și Parlamentul U.E. Titluri și lozinci calomniatoare începând de la comunitatea locală, parohie, preot, protopopiat, episcopie și patriarhie au terfelit ortodoxia și ierarhii ei cu cele mai năstrușnice și veninoase invective de genul: „Talibanii ortodocși”, în ziarul „Ziua de Ardeal” din 22 octombrie 2001 sau „Patriarhul Teoctist continuă campania de demolare a bisericilor începută de Ceaușescu”, în „România Liberă” din 23 octombrie 2001 etc., etc.⁴¹ După ce au curs comisii și anchete peste anchete, în sfârșit, s-au dumirit că tărăboiul creat a fost o simplă înscenare pentru că biserica impricinată era proprietatea ortodocșilor, nu era monument istoric, primise autorizație de demolare iar noua biserică avea autorizație de construire. Din partea forțelor oculte și vrăjmașe era păcat să se piardă o astfel de ocazie atât de nimerită pentru a pleda la maximum împotriva discriminării greco-catolicilor și a declanșa o campanie furibundă de terfelire a ortodoxiei românești. Un astfel de episod de dimensiuni la fel de sinistre care au pus din nou pe jar toate forurile interne și internaționale până la nivelul O.N.U. iar Președenția României speriată a emis un decret fulger de sistare a lucrărilor s-a întâmplat și în cazul Săpânța când Parohia de acolo a hotărât și a purces la restaurarea bisericii.⁴²

IV. MATURITATE, CUMINȚENIE ȘI STATORNICIE, ÎN GENERAL, ÎN DREAPTA CREDINȚĂ

Avem bucuria de a constata că majoritatea credincioșilor ortodocși din localitățile județului Maramureș au rămas pe poziție în toate aceste tulburări provocate de reînvierea greco-catolicismului, ei dând dovadă de maturitate prin analiza justă a evaluării situației socio-politice în care se află. Prin urmare, dreapta judecată sau cumințenia față de starea lor religioasă și națională i-a făcut să rămână consecvenți adică statornici în ortodoxia străbunilor lor. Ei au intuit și întrezărit, în

41. A se vedea în acest sens studiul-memoriu al prof. dr. Nuțu Roșca, „*Calomnierea Bisericii Ortodoxe Române*”, publicat în anuarul „*Ortodoxia Maramureșeană*”, nr. 6/2001, p. 79-93.

42. Pentru cazul Săpânța, parțial, a se vedea articolul prof. dr. Nuțu Roșca, „*Probleme bisericesti la Săpânța*”, în anuarul „*Ortodoxia Maramureșeană*”, nr. 14/2009, p. 87-90.

același timp, dihoniamacabră a urii și vrajbei ce riscă să le destrame pacea și liniștea comunității. Și într-adevăr dezbinarea promovată prin cele mai diabolice mijloace: ură, vrajbă, certuri, agresiuni, etc., a murdărit ceea ce aveau mai sfânt oamenii în sufletele lor: credința în Dumnezeu. Așadar, majoritatea credincioșilor înțelepți și prevăzători față de prăpastia urii și dezbinării la care riscă să devină victime, au rămas atașați față de părinții lor sufletești, adică față de parohii lor locali ortodocși, urmându-le îndemnul la unitate și fraternitate creștină. Aceste comunități care au dat dovadă de maturitate și înțelepciune, de pace și calm în acele momente tensionate au astăzi mulțumirea și satisfacția că n-au dat curs atunci discordiei și vrajbei să se aciuze între enoriașii lor. Este, într-adevăr, în primul rând meritul preoților parohi care au fost la datorie, și care prin prestigiul lor, acumulat în rândul enoriașilor, aceștia le-au dat ascultare. Este, de asemenea meritul intelectualilor din satele noastre (dascăli, medici, ingineri) a personalului din aparatul administrativ, a persoanelor influente din localități și apoi, nu în ultimul rând, a bătrânilor și înțelepților satelor și parohiilor noastre, care au înțeles cotitura istorico-religioasă și politică prin care trecem și au dat dovadă de exemple vrednice de urmat pentru toți ceilalți în păstrarea și promovarea păcii, armoniei, unității și fraternității religioase în comunitățile noastre.

Într-adevăr, pentru Maramureș precum și pentru toată Transilvania, factorul religios, adică legea noastră străbună moștenită cu sfințenie din moși-strămoși, a constituit și mai constituie încă principalul for al impregnării și dozării vieții morale, spirituale și sociale. Aceasta a însemnat și mai semnifică încă liantul esențial al vieții de familie și al relațiilor inter-umane sau sociale.

Întrunirea și prezența întregii comunități la biserica satului, participarea în comun la aceeași liturghie, spovedania la același duhovnic, împărtășirea din același potir, marchează o coeziune și impregnează o unitate și fraternitate profundă care se continuă și se manifestă și în cursul săptămânii. Rămânerea, după ieșirea de la slujbă, pentru câteva minute, în fața bisericii, ca într-o adunare populară, are un impact deosebit asupra întăririi unității și fraternității locale. Salutul, însoțit de strângerea mâinii, mai ales între bărbați, între tineri, întâlnirea dintre femei sau fete, pe de altă parte, sunt deosebit de benefice pentru reîmprospătarea și întărirea unității, demnității și respectului reciproc între oameni. Toate aceste gesturi, impregnate cu o profundă încărcătură spirituală, adânc imprimate în conștiința și practica obștii, au constituit factori fundamentali în păstrarea unității și în punerea în aplicare a preceptelor creștine de iertare și împăcare, dacă eventual, în cursul săptămânii interveneau unele neînțelegeri sau dușmănie, între vecinii de case, de ogoare sau țarine ori în cadrul unor activități obștești. Participarea în unitatea comunității eclesiale și a slujbei duminicale sau din sărbători, diminuează ori anihila toate conflictele ivite pe plan local.

Pe același cadru socio-moral și în același context eclesial dar de o amploare mult mai festivă și profundă, marile sărbători creștine din cursul anului bisericesc sunt tot atâtea ocazii excepționale de întărire a coeziunii, colaborării și solidificării relațiilor inter-umane din comunitățile noastre românești. Remarcabile rămân în viața comunităților maramureșene, sătmărene și în general ardelene sărbătorile Crăciunului, cu datina colindatului, Sfintele Paști, Rusaliile, Sân Petru, Sântămăriile (când se fac pelerinaje, cu prosăție, în grupuri organizate la mănăstiri⁴³), sărbătorile sfinților, zilele pomenirii morților și altele atât de dragi și atașate sufletului credincioșilor acestor ținuturi.

Marile sărbători creștine precum și momentele cruciale din viața omului, familiei (datinile legate de ciclul familial: naștere, căsătorie, moarte) sau ale comunității își găsesc o puternică reflectare pe plan spiritual și religios, constituindu-se în obiceiuri și datini de care este strâns legată întreaga suflare a satului.⁴⁴ Botejunile, nunțile, clăcile, măsurșul sau inaugurarea stânilor, să nu mai vorbim de colindat, dar chiar și înmormântările, toate acestea antrenează membrii întregii obști a satului ca într-o familie lărgită. Or, toate aceste evenimente au la bază un fond comun, de factură religioasă, spirituală și morală care, numai raportate la atfel de valori, le pot atribui acestor manifestări o ținută aparte, de înaltă și profundă trăire, de adevărată sărbătoare și înălțare sufletească și chiar artistică.⁴⁵

Iată doar câteva referiri sumare la remarcabilele practici, datini, tradiții și comori de zestre ale spiritualității maramureșene și sătmărene străbune, strâns legate și impregnate de factorul religios, ca liantul central sau esențial al vieții de familie și sociale. În toate aceste datini și tradiții care alcătuiesc tezaurul culturii noastre creștine și române autentice se oglindesc cu fidelitate toate etapele existenței și istoriei noastre: originea, ființarea, dănuirea printre catastrofele istoriei dimpreună cu unitatea, continuitatea și identitatea noastră ca popor de lege creștinească ortodoxă.⁴⁶

Chiar în perioada uniației sau greco-catolicismului, iar mai târziu a comunismului ce s-au impus aici de forțele străine, fără știrea și consimțământul credincioșilor, aceștia n-au putut fi determinați să-și părăsească ortodoxia în structura

43. Remarcăm aici „meritul preoțimii maramureșene, care deși era unită (între 1750-1948) a încurajat totdeauna pelerinajele credincioșilor la vestita mănăstire ortodoxă din Suceava (și la altele) pentru a fortifica contactul cât mai des dintre românii din cele două provincii” și conștiința că sunt de o lege cu toți frații lor români. Apud. prof. Alexandru Filipașcu de Dolha și de Petrova, *Istoria Maramureșului*, Ed. Gutinul, Baia Mare, 1997, p. 184.

44. Ioan Nădișan și Octavian Bandula, *Maramureș, Ghid turistic al județului*, Ed. Sport-Turism, București, 1980, p. 32.

45. *Maramureș – monografie*, Ed. Sport-Turism, București, 1980, p. 258-266.

46. Pr. lect. Vasile Borca, *Crăciunul și colindele – expresia manifestării plenare a spiritualității românești*, în „Ortodoxia Maramureșeană”, nr. 8/2003, p. 274.

ei. Dimpotrivă, au reușit să-și păstreze credința și datinile ancestrale, doar din punct de vedere administrativ și politic trebuind să poarte emblema de „greco-catolici” ori filo-„comuniști”. Așa că „din luptele dintre forțele dezbinării și forțele unității neamului nostru n-a rezultat o uniție adevărată, ci un fel de struțocămilă, o pseudouniție” cum remarcă pe bună dreptate prof. dr. Nuțu Roșca.⁴⁷

V. PUNCTE NEVRALGICE ȘI GRUPĂRI REVENDICATIVE AGRESIVE

În capitolul precenent am reliefat, în parte, importanța majoră a credinței religioase, a practicilor și tradițiilor creștine maramureșene în păstrarea cu sfințenie, peste veacuri, a conștiinței unității, identității și continuității de neam și de credință. Din păcate, toată această structură sau osatură, bine încheată pe parcursul multor generații și continuată ca o coloană vertebrală a spiritualității noastre străbune, a fost profund și grav zdruncinată de tulburările și stările conflictuale provocate de ofensiva uniatismului catolic postrevoluționar. Conflictele declanșate în multe localități ne fac să constatăm, cu durere, că s-a produs în acestea o gravă scindare și mare destabilizare a unității și fraternității realizate pe parcursul unei întregi istorii.

Sabia „uniatismului” sau greco-catolicismului a fost mânuită cu tact diabolic, intrând adânc, răbind și despărțind frați de același sânge, simțire și credință, făcându-i să se urască și învrăjbească de moarte și până la moarte. Este drama cea mai cumplită cu care trebuie să ne luptăm noi românii. Ne-a otrăvit cu atâta ură, dezbinând familii, separând părinți de copii sau invers, frați și rudeni întreolaltă. Într-un cuvânt, a răscolit și tulburat liniștea, buna așezare sau fraternitatea puternică din satele noastre, realizată prin unitatea credinței. Sufletele cedincioșilor au fost profund tulburate de răzmerița și învrăjbirea aduse de uniatism. Este dihononia cea mai vicleană, strategic camuflată, care în numele credinței și al lui Hristos, compromite și distruge credința, spulberă pacea, liniștea și înfrățirea promovate de El și de Biserica Sa. Este relevant, în acest sens, ceea ce spunea mitropolitul Bucovinei, Visarion Puiu, cu ocazia reînființării Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului din 1937: „... este rușinos spectacolul sub care se înfățișează satele românești din Maramureș, cu două rânduri de biserici, preoți și vlădici, nu din prisos de credință, ci din dezbinare de frați...”⁴⁸

Este umilitor și aberant, în același timp, ca un slujitor al lui Hristos, în numele Evangheliei Lui să admită, să promoveze și să incite la astfel de comportamente.

47. Vezi „*Ortodoxie și pseudouniție*”, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM. și SM., Baia Mare, 2006, p. 12.

48. Apud. pr. dr. Vasile Augustin, *Episcopia Maramureșului – organizare administrativă*, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2006, p. 117.

Oare cum poate un trimis al lui Hristos să sacrifice unitatea și fraternitatea realizate în numele Lui, pe considerente politice și îngust confesionale? De aceea, intervențiile și avertismentele prompte ale Sf. Apostol Pavel în comunitatea din Corint sunt cât se poate de actuale și aplicative și în cazurile noastre: <<Oare s-a împărțit Hristos?...>> (I Co. 1, 11-13).

Trebuie să spunem răspicat, cu toată durerea și jena ce o avem în suflete, că de astfel de tratamente inumane, de-a dreptul teroriste și criminale la adresa unității în Hristos, au avut parte comunitățile noastre ortodoxe din Maramureș, din Sătmar și din întreg Ardealul. „Lupi îngrozitori”, „lucrători vicleni”, au pătruns fără scrupule în satele și comunitățile noastre ortodoxe românești, agresându-le, terorizându-le și ofensându-le dreapta credință, tulburându-le liniștea și inoculând între credincioși zăzania, vrajba și ura la cote alarmante (II Co. 11, 13-15).

Stările conflictuale păreau să se mai detensioneze și lucrurile să-și intre pe făgașul lor firesc după o serie de revendicări pe baza principiului „restitutio in integrum”, care se dovedeau absurde și aberante. Din păcate legea 247 din 13 iulie 2005 care se ocupă de reforma în domeniile proprietății și justiției privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989 este o lege făcută de UDMR și pe care parlamentarii români au semnat-o și promovat-o cu ochii închiși și visând la altceva decât drepturile românilor. Prin această lege se tinde la reconstituirea dreptului de proprietate pentru o comunitate practic inexistentă, întrucât marea majoritate a parohiilor greco-catolice nu mai sunt. Această lege „scremută” și emanată de „curțile” din București cu concursul UDMR-ului, este mai odioasă și mai nedreaptă chiar decât cea emisă cândva de Curtea din Viena. Legea cu pricina este mai degrabă o lege feudală sau mai bine zis „horthistă” pentru că revendică situații și proprietăți în contul unor minorități, desconsiderând și călcând în picioare, fără scrupule, realitățile românești și religioase petrecute în Transilvania. O astfel de lege atât de potrivnică poporului și dreptății și cu totul în detrimentul Bisericii naționale, din păcate mai este în vigoare, dar ea trebuie abrogată urgent pentru că este o lege injustă și criminală la adresa ortodoxiei românești. Trebuie gândită și emisă o lege care să impună respectarea proporționalității în repartizarea patrimoniului între cele două culte.⁴⁹

Pe baza Legii 247 din 2005, liderii catolici au prins curaj și au deschis o sumedenie de procese revendicative pentru atâtea și atâtea proprietăți din cuprinsul parohiilor noastre ortodoxe unde sunt cazuri că n-au nici un enoriaș. Toate aceste procese sunt intentate de cultul greco-catolic fie prin Episcopie, fie pe protopopiatul

49. Vezi prof. dr. Nuțu Roșca, *Legea 247 și erorile ei*, în anuarul „Ortodoxia Maramureșeană”, nr. 11/2006, p. 29-35.

din zonă. Ei mizează pe faptul că procesele pierdute în țară le vor transfera la CEDO unde ar avea șanse mai mari de reușită. Acste procese interminabile sunt o adevărată teroare în primul rând pentru bieții preoți ortodocși, pentru consiliile parohiale și pentru toți enoriașii care se pot trezi peste noapte cu sentințe aberante de evacuare sau retrocedare a unor proprietăți ce le dețin mii de oameni, în favoarea unei grupări de câteva zeci. Iată cum aceste minorități, în multe locuri, doar fictive, pentru că în realitate nu există, sunt o permanentă amenințare și teroare pentru comunitățile noastre ortodoxe, temeinic și majoritar constituite. Din păcate în acest sens ne confruntăm cu o situație destul de gravă și amenințătoare. La nivel de Eparhie avem pe rol aproximativ 60 de procese revendicative din partea cultului greco-catolic. Și atenție că zona cea mai expusă e cea a parohiilor mixte (români-maghiari). Așa că din păcate aici tristul record îl deține Protopopiatul Carei cu 20 de procese. Urmează Baia Mare și Sighet cu câte zece procese fiecare, Satu Mare, Oaș, Vișeu cu câte cinci iar Chioar și Lăpuș trei, respectiv două. Acesta este tabelul sumbru al „frățietății” și „relațiilor” noastre cu greco-catolicii la nivel revendicativ-juridic. Să nu ne mirăm că dacă se întâmplă astăzi astfel de anomalii când o comunitate infimă de 10-15 uniți revednică biserica și proprietățile unei comunități ortodoxe de două sau trei mii de suflete pentru că aceasta era moda de pe timpul austroungarilor. De exemplu în Boiereni, zona Lăpuș, în conscripția făcută de administrația austriacă în 1760 figurează trei preoți uniți cu o biserică la 24 familii, nici un preot ortodox și nici o biserică la 96 familii ortodoxe.⁵⁰ La Ileanda erau un preot unit și o biserică la 18 familii și nici un preot și nici o biserică pentru 81 familii ortodoxe.⁵¹ În Șomcuta Mare tot atunci erau patru preoți uniți și o biserică la 24 de familii și nici un preot și nici o biserică pentru 98 de familii ortodoxe.⁵² Prin urmare ei continuă să promoveze o stare de abuz și teroare asupra ortodocșilor pe care și-au însușit-o din vremea stăpânirilor străine, a căror legislație le era întotdeauna favorabilă. Sunt dureroase și revoltătoare aceste situații anacronice și această legislație injustă în care se bălăcește poporul român într-o societate a secolului XXI, într-o Europă unită și într-o lume grăbită spre globalizare, în care se face mereu „tam-tam” pentru principiile și valorile democratice. Când organele legislative actuale sfidează și ignoră dreptul sacru al unei comunități care și l-a păstrat prin vitregiile vremii cu mari sacrificii, e drept și legitim ca o astfel de comunitate să rămână fermă pe poziție, să-și apere cu demnitate și verticalitate proprietatea pentru că orice lege are datoria să apere valorile și proprietatea umană. Aici se confirmă și intră în aplicare principiul și dictonul: „Vox populi, vox Dei” sau „Vox populi – suprema lex”. Este cazul comunităților ortodoxe

50. Vezi Ioan Străjan, op. cit., p. 225.

51. Ibidem, p. 226.

52. Ibidem, p. 237.

din Bogdan Vodă și Botiza care cu toate sentințele judecătorești și executoriale de a le depozita de bisericile lor monumente istorice, legătura de suflet cu enoriașii lor, n-au putut fi puse în aplicare pentru că poporul majoritar ortodox și-a spus cuvântul și vrerea: până aici! S-ar putea să ne confruntăm și în viitor cu vremuri grele în ceea ce privește revendicările uniților din multe parohii. Ei vor încerca abuziv să ne răpească mai departe bisericile și proprietățile. De aceea trebuie să fim mai uniți, să cultivăm spiritul fraternității, unității în parohiile noastre. Nu putem sta nepăsători când vrăjmașii noștri ne depozitează de monumentele noastre istorice care ne atestă viața și existența noastră. Chiar dacă ridicăm biserici noi, să nu le uităm nici pe cele vechi, să nu le lăsăm de izbeliște pentru că acestea până la urmă constituie documentele și vestigiile vechimii, continuității și existenței noastre.

VI. MULT TRĂMBIȚATUL „MARTIRAJ AL BISERICII UNITE”, MIJLOC DE PROPAGANDĂ ȘI SENSIBILIZARE A IGNORANȚILOR

Biserica unită consideră evenimentele din 1948, prin denunțarea Concordatului cu Vaticanul, prin acțiunile desfășurate de Biserica Ortodoxă Română de revenire a fiilor înstrăinați de la sânul Maicii sale, culminând cu Adunarea națională bisericească din 21 octombrie 1948 de la catedrala Reîntregirii din Alba Iulia precum și Decretul nr 358 din 2 decembrie același an, ca acte criminale întreprinse împotriva ei. Întrădevăr din cei șase episcopi uniți ridicați de organele securității între 27 și 29 octombrie 1948, pentru că s-au opus cu înverșunare trecerii la ortodoxie și s-au transformat în acuzatori ai regimului comunist, 5 dintre ei au sfârșit în detenție iar unul cu domiciliu forțat la Mănăstirea Căldărușani (Iuliu Hossu).⁵³ La fel și acei clerici și membri din opoziție care s-au situat pe o poziție tranșantă denunțând și criticând „politica criminală” a Statului român și a Bisericii Ortodoxe au fost anchetați și condamnați în mare parte. La fel, dezidenții rămași în „catacombe” dar care nu se manifestau violent au fost luați în vizorul Securității.

Sacrificiul suprem pe care-l invocă Biserica Unită nu are însă acoperire în totalitate cu realitatea faptelor. Nici pe planul vieții libere din societate „martirajul” lor atât de ridicat în slăvi nu este real. Majoritatea clericilor, teologilor și personalului administrativ care au refuzat colaborarea cu Biserica Ortodoxă și au fost depozitați de bisericile și pozițiile ce le-au deținut au fost recuperați și încadrați rând pe rând în anii următori în anumite servicii publice în calitate de „proletari”. Așadar preinșii „martiri” sau „mărturisitori” au avut dosare „curate” și au tras multe foloase în timpul fostei orânduiri. Marii gălăgioși greco-catolici de după 1989 sunt foști comuniști care

53. Sergiu Grossu, op.cit. p. 22, 36.

au slujit cu loialitate regimul ca membri ai corpului didactic sau ai celui administrativ-contabil.⁵⁴

Martirajul invocat de greco-catolici nu este ceea ce vor ei să fie. Nu se poate face o analogie între acesta și cel din Biserica primară. Atunci mucenicii dădeau mărturie în fața păgânilor idolatri despre credința în Dumnezeu cel adevărat și despre Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat. Or, persecuțiile prin care au trecut uniții nu au nimic de a face cu adevărata credință. Suferințele lor sunt mai mult pentru o învățătură particulară. Lucrul acesta îl recunoaște și Alexandru Rațiu că „în lumea liberă ... mulți îl critică pe papă, iar noi în închisoare am suferit pentru că am vrut să-i rămânem fideli”. Deci cui? Papei! Dar noi știm că poziția papei în Biserică este o teologumenă, contestată chiar de mulți din sânul catolicismului. Prin urmare pentru această problemă controversată nu merită să-ți dai viața. Așadar iată că încetul cu încetul „martirajul greco-catolic” se diminuează sau chiar diluează. Da este un merit și o tărie de caracter pentru cei ce au rămas categorici pe poziția lor, cu verticalitatea lor dar fără a o putea ridica la rangul de martiriu.⁵⁵

Martiriul nu poate fi despărțit de iubirea creștină nici de dreptate. Apoi pe Dumnezeu nu-L putem iubi în afara semenilor decât în dreptate și adevăr. Uniatismul a fost și rămâne, din nefericire, o rană pe Trupul Bisericii române, un impediment la fraternitate și o posibilitate mereu deschisă pentru confruntare și vrajbă. Unde a prins rădăcini, uniatismul n-a dus decât la tensiune publică și la disensiuni.⁵⁶

Ni se reproșează nouă ortodocșilor că refacerea unității bisericești din 1948 a fost făcută prin concursul regimului ateu comunist și totalitar. Dar oare nu adesea în istoria omenirii, a Bisericii și a poporului ales, Dumnezeu l-a trezit la realitate pe poporul Său și pe credincioșii săi prin represalii și robii din afară. Nabucodonosor n-a fost o putere a lumii păgâne de care Dumnezeu s-a folosit ca să nimicească regatul lui Iuda și să-l ducă în exil. Adesea Dumnezeu anulează acțiunile rele ale oamenilor și le schimbă în bune, spre a-și îndeplini lucrarea. Așa s-a întâmplat și în cazul lui Iosif (Gn. 45, 5).

„Nu toți exaltații sunt sfinți” spune o vorbă înțeleaptă iar „martiriul nu este o <<sinucidere entuziastă>>, ci ultimul cuvânt al iubirii” spunea cardinalul Vienei, Christoph von Schönborn.⁵⁷ „Degeaba suferi, dacă ești în afara Bisericii, nu ți-e de nici un folos. Câți eretici n-au riscat moartea? Câți nu au dorit-o, și care acum ard în

54. Pr. conf. dr. Gheorghe Drăgulin, *Uniația ardeleană și o necesară reinterpretare a istoriei ei*, în rev. S.T., nr. 3-4/1996, p. 93.

55. Apud. ibidem, p. 94.

56. Ibidem, p. 95.

57. Cardinalul Christoph von Schönborn, *Oameni, Biserica, Țara. Creștinismul ca provocare socială*, Ed. Anastasia, București, 2000, p. 244.

foc? Diavolul are și el martirii lui”, scria Henry de Montherlant în „Port-Royal”.⁵⁸ „Erou este și cel care își dă viața pentru o cauză nedreaptă, în care el crede”, completează Steinhardt în același Jurnal al Fericirii.⁵⁹

Sfântul Ciprian al Cartaginei atrage atenția că nu există martiriu decât în Biserică, „vina dezbinării e gravă și de neiertat și asemenea oameni chiar dacă au fost uciși în numele credinței lor, nu-și vor spăla nici cu sânge greșelile lor. Nu pot rămâne cu Dumnezeu cei ce nu vor să fie uniți cu Biserica lui Dumnezeu. Chiar dacă vor arde pe rug sau vor fi dați fiarelor sălbatice, aceea nu va fi coroana credinței, ci pedeapsa trădării ... Unul ca aceștia poate fi ucis, dar nu poate fi încoronat. Mărturisește că e creștin, ca și diavolul care adesea minte că e Hristos, căci Însuși Domnul ne atrage luare-aminte și zice: <<Mulți vor veni în numele Meu spunând: Eu sunt Hristos și pe mulți vor înșela>> (Mt. 24, 4-5)”.⁶⁰ Dezbinarea și ura nu pot fi răscumpărate nici prin martiriu, sublinează același sfânt părinte. „Cel ce este în discordie și dezbinare, cel ce nu are pace cu frații săi după cum arată fericitul Apostol și Sf. Scriptură, nici dacă va fi ucis pentru numele de creștin nu va putea să scape de crima neînțelegerii frățești, așa cum este scris: <<cel ce-și urăște fratele este ucigaș>> (I In. 3, 15) iar ucigașul nu ajunge în împărăția cerurilor și nu trăiește în pace cu Dumnezeu. Nu poate să fie cu Hristos cel ce a imitat mai degrabă pe Iuda decât pe Hristos”.⁶¹ Tot Sf. Ciprian se întreabă „cum poate vorbi cineva că mai are credință, atunci când nu ține la unitatea Bisericii? Cum poate cineva să creadă cu toată convingerea că mai este în Biserică, atunci când se revoltă și se împotrivesc Bisericii? Căci cine nu are ca mamă Biserica, acela nu-L mai are ca Tată pe Dumnezeu”.⁶²

În același mod gândește și se exprimă și Sfântul Ioan Gură de Aur. „Nimic nu dezbină Biserica mai mult decât pofta de stăpânire și nimic nu-L supără pe Dumnezeu ca dezbinarea Bisericii, chiar de vom săvârși lucrurile cele mai desăvârșite, atunci când sfâșiem unitatea noastră, vom fi pedepsiți ca și cum am sfâșia trupul Domnului. Căci a face dezbinare în Biserică este un păcat la fel de mare ca acela de a îmbrățișa erezia”.⁶³ Tot Sf. Ioan Gură de Aur adaugă că „nu este un lucru mărunț să sfâșii Biserica și nimic nu poate fi mai păgubitor decât aceasta.

58. Apud. N. Steinhardt, *Jurnalul Fericirii*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1991, p. 230.

59. Ibidem, p. 264.

60. Apud. Vasile Danion, *Dărâmarea idolilor*, Ed. Bunavestire, Galați, 2002, p. 140-141.

61. Sfântul Ciprian, *De dominica oratione*, în P.L. XXIV, 4, 536A; A se vedea și pr. dr. Vasile Vlad, *Comentariile patristice la Tatăl nostru...*, Ed. Emia, Deva, 2005, p. 231.

62. Apud. diac. prof. Constantin Voicu, *Sfântul Ioan Gură de Aur și unitatea Bisericii*, în rev. S.T. nr. 1-2/1976, p. 74.

63. Apud. ibidem, p. 78.

Nimic nu produce dezbinare, separare mai mult ca invidia și ura pizmașă; această boală funestă care nu are scuză, este boala cea mai dăunătoare decât însăși rădăcina tuturor relelor”.⁶⁴

Biserica Unită ține cu orice preț să-și etaleze meritele istorice și culturale pentru națiunea română din Transilvania, în realitate ele lipsesc cu desăvârșire. Aceste „merite istorice” nu sunt altceva decât „simple baloane de săpun, care se destramă la primul contact cu acrivia istorică”.⁶⁵ „Sfânta unire” de la 1700 a fost mai degrabă o „afacere politică și aranjament diplomatic”. De pericolul uniaticismului și-a dat seama încă marele corifeu al Școlii Ardelene, Petru Maior care atrăgea atenția: „iar noi românii să ținem obiceiurile Bisericii Răsăritului și latiniilor încă să nu ne clevească pe noi, căci cele patru puncturi, care sunt uniți și neuniți (cu iertare să fie zis de mine), necum să scie românii cei proști și neînvățați, dacă dintre cărturarii românești, încă mulți nu înțeleg, ci numai pleve vorbesc, neînțelegând unul pe altul”.⁶⁶ Starea de amăgire și umilire în care uniația a adus poporul român din Transilvania au deplâns-o chiar dintre elitele lor ca de exemplu marele cărturar și om politic pașoptist Simion Bărnuțiu. Iată cuvintele de compătimire la adresa poporului român ce a fost înșelat și prins în mrejele uniaticismului catolic: „... fii nenorociți! Cine vă apără, dacă părinții voștri dau mâna cu străinii în contra voastră? Ce a păcătuit biserica noastră – întrebăm noi cu episcopul Inocențiu – dacă cumva n-a păcătuit unindu-se... cu uniunea deodată a intratu o ură între Români în aceste timpuri nefericite, nu cereți ca să vă descriu cum se certa fiii cu părinții, cum se bătea frații cu frații fără să scie pentru ce, cum se afurisea popii noștri unii pe alții... Atâtu erau de mari relele pe care le suferia națiunea română în urma uniunii, încâtu încă pe la anul 1735, așadar numai peste 35 de ani după făcuta uniune se plângea amaru protopopulu unitu Nicora Beianulu cătră Episcopulu Inocențiu cu aceste cuvinte: <<tare mă temu, că nu vom ave altu folosu de unirea aceasta, care amu făcutu: ci vom rămâne cu ura între frați și cu muștrarea cugetului>>. Nu multu după acesta altu protopopu predica în biserică acestea că: <<i-au înșelatu pe Români cu unirea>>”.⁶⁷

Jalnica și deplorabila stare religioasă a românilor ardeleni a fost deplânsă și de fruntașul Școlii ardeleni, istoricul și filologul iluminist, Gheorghe Șincai: „Vai neamului românesc și iarăși vai! carele uitându-și vița și sămânța geme sub jugul altoru neamuri, nu pentru altceva, ci numai pentru neînvățătura, nedragostea între sine, nepriceperea sa în vicleșugul neamuriloru celoru străine, care cu frumoase

64. Ibidem, p. 79.

65. Vezi Ion Alexandru Mizgan, *De ce ortodoxia?*, Ed. Lumina, Oradea, 2001, p. 88.

66. Apud. pr. conf. dr. Gheorghe Drăgulin, op. cit., p. 89.

67. După Nicolae Densușianu, *Independența bisericească a Mitropoliei Române de Alba Iulia*, Brașov 1893 – Alba Iulia, 2002, p. 40.

pretesturi, mai alesu ale legii creștine... înșelă pe bieții Români, de-i stăpânescu și în ziua de acum.”⁶⁸ Iată ce concluzie trage și savantul și omul politic pașoptist Alexandru Papiu Ilarian: „Prin uniație, românii s-au maghiarizat. Însăși Unirea – în ultimă analiză – n-a făcut altceva decât să-i despartă pe români în două tabere ostile, care se ceartă pe niște subiecte de neconceput pentru o minte sănătoasă” (Istoria Românilor din Dacia Superioară).⁶⁹ O astfel de convingere o nutrește chiar și un intelectual și autor maghiar: „O bună parte a românilor a acceptat uniația doar din motive materiale, iar toată Unirea cu Roma a fost concepută de către inițiatorii ei cu un singur scop: să-i împartă pe români în două tabere antagoniste și să le diminueze astfel forța unitară” (Huszar, Români din Ungaria, Budapesta, 1907). Altfel spus: *divide et impera!*⁷⁰

Iată ce scopuri nobile și sfinte a slujit uniația în Transilvania și cei puși în slujba ei din care unii s-au martirizat din prea plinul iubirii pentru cine și pentru ce?

Existența Bisericii greco-catolice din zilele noastre denotă o lipsă de maturitate din partea acelor români care insistă chiar abuziv în a renaște și implanta o nouă modalitate de dezbinare spirituală între frați. A te numi român și a penetra și susține lucrăturile surpătoare și rănilor pricinuite de interesele meschine ale străinilor, ba mai mult, a vedea în acestea niște binefaceri este o mare slăbiciune și o naivitate costisitoare spiritualității române.

VII. ÎN LOC DE CONCLUZII SAU ÎNCERCĂRI DE A CONTURA O PERSPECTIVĂ

Vizita istorică făcută de papa Ioan Paul al II-lea în România la invitația patriarhului și a Sf. Sinod al B.O.R. din 7-9 mai 1999 a încercat să fie monopolizată de greco-catolici dar patriarhul Teoctist și-a impus punctul de vedere și papa a acceptat și s-a comportat excelent iar declarațiile și aprecierile sale față de Biserica și poporul român au fost făcute într-o atmosferă caldă, irenică și chiar elogioasă. Iată declarațiile papei: „România, pe care tradiția te numește cu frumosul titlu de Grădina Maicii Domnului, vin la tine în numele lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și al Preasfintei Fecioare Maria. În pragul noului mileniu, întemeiază-ți viitorul mai departe pe stâncă tare a Evangheliei. Cu ajutorul lui Hristos vei fi protagonista unei perioade de entuziasm și curaj. Vei fi națiune prosperă, pământ roditor de bine, popor solidar și făcător de pace. ... Românie, țară punte între Europa Centrală și Orientală,

68. Apud ibidem, p. 39.

69. Apud Zeno Millea, *Ungaria dualistă și pericolul românesc*, Ed, Reîntregirea, Alba Iulia, 2005, p. 42.

70. Ibidem.

Dumnezeu să te ocrotească și să te binecuvinteze mereu!”⁷¹ Ce discrepanță imensă între aceste cuvinte ale papei și acțiunile și manifestările agresive și de factură inchizitorială și medievală promovate de liderii greco-catolici.

Adevărul este că noi, românii, în general, ne-am dovedit foarte îngăduitori, toleranți și chiar binevoitori față de străini, de cei de altă etnie, cultură și credință cu noi. Faptul că în decursul istoriei bimilenare am fost de multe ori obstacole în calea străinilor migratori și cotropitori, îndurând prea multe umilințe și suferințe, factura noastră blajină și creștină ne-a format și educat ca noi să nu întoarcem cu aceeași monedă, să nu ne purtăm cu aceeași duritate, ci după principiul biblic (Dt. 24, 18) să fim îngăduitori și omenoși. Dar aceasta până la un loc, până la o limită, adică atâta vreme cât și străinii s-au dovedit a fi corecți, cinstiți și că nu lucrează cu vicleșug împotriva noastră. De aceea am conviețuit în pace și liniște cu slavii, cu secuii, sașii, rutenii, țipțerii, cu țigani, cu tătari, cu evrei, mai nou cu reprezentanți ai cultelor neoprotestante; i-am acceptat și tolerat pe lângă comunitățile noastre sau chiar cu noi, chiar dacă, cu unele suspiciuni, atâta vreme cât nu constituiau un pericol social și moral.

Greco-catolicismul, în schimb, prin prozeletismul feroce, prin ura, vrajba și scindările produse, a lovit frontal în unitatea noastră religioasă, atât de scumpă, ne-a rănit intimitatea familială și comunitară a localităților noastre. Au apărut, deodată, acuze, denigrări, calomnii grave și suspiciuni de trădare în familii, între prieteni, rudeni, vecini. De aceea impactul ofensator, destabilizator, a devenit atât de acutizat, a luat turnuri atât de tensionate și grave pentru că era de neconceput, a venit pe neașteptate, ca și o bombă, ca un șoc, s-a dezlănțuit fără vreo pregătire prealabilă. Iată de ce, pentru cei din afară, este atât de greu de conceput și de înțeles cum au izbucnit aceste neînțelegeri atât de grave între noi românii și între două confesiuni foarte apropiate ca structură doctrinară și de cult. Este însă firesc și de la sine înțeles că riposta de apărare, pe de-o parte, iar pe de alta tendința de coordonare, în același timp, să fie mai puternică pentru membrii propriei familii sau comunități decât față de străini. Adevărul este că durerea și rana cea mai adâncă ți-o provoacă, în primul rând, cei ai casei, cei apropiați, sub orice aspect, atât material cât și moral, față de cei străini, de care nu te miri atât de tare că-ți sunt potrivnici. Este asemănător cu ceea ce s-ar întâmpla în cazul unei familii, bine crescute și educate, în care relațiile au fost ireproșabile, dar, deodată, apar disfuncționalități de comportament și unul dintre membri, de exemplu un copil sau adolescent, se manifestă reprobabil față de părinți și frați: îi sfidează, îi înșeală, jighește ori bruschează. Exact în același context trebuie

71. După *** *Teoctist, un patriarh de cursă lungă*, Ed. Lumea Credinței, București, 2007, p. 26.

privită, analizată și înțeleasă reacția majorității ortodoxe față de provocările greco-catolice.

De obicei, în cazul când astfel de conflicte se întâmplă în familii, deși uneori pot lua o mare amploare, tot așa de ușor se sting, se aplanează, pentru că oricât de dure și necontrolate sunt reacțiile părinților față de copiii rebeli și chiar dacă poartă în sufletele lor rănilor durerii pentru pruncii lor, totuși, până la urmă, îi iartă, dacă schițează cât de cât un gest de regret, deoarece inima de părinte nu poate fi neiertătoare până la sfârșit. Sperăm ca aceeași atmosferă și cam același traseu sentimental să se deruleze și la scara largită a fenomenelor din comunitățile parohiale ale satelor noastre. Considerăm că rănilor provocate de aceste tensiuni și scindări religioase să se vindece încet, încet, cu trecerea timpului și încercările preoților din ambele tabere de a impregna în sufletele enoriașilor respectul reciproc și toleranța față de alte credințe, dar totuși rămân multe cicatrice și poate chiar răni recidivante la mici provocări ori situații neplăcute.

În contextul celor relatate mai sus, mi se pare cât se poate de realist enunțul-dicton emis de etnologul și antropologul american F. Boas: „Pentru a înțelege istoria nu este suficient să știi cum sunt lucrurile, ci cum au ajuns ele să fie ceea ce sunt”.⁷²

Într-o altă ordine de idei, dar pe fondul aceleiași probleme, sunt de remarcat două atitudini ale comunităților sociale, politice, etnice și religioase, legate de suferințele înaintașilor și durerile trecutului. Politicul și etnicul e interesat și hotărât, în bună parte, să condamne și să immortalizeze, în același timp, victimele nazismului, fascismului și comunismului. În această orientare sau cadru se înscrie de exemplu, „Memorialul Durerii Victimelor Comunismului și al Rezistenței” de la Sighetu Marmației, luat sub egida Consiliului Europei. În această ordine de idei sunt pe deplin semnificative doar câteva motto-uri din prima sală a Memorialului: „Dacă vrei să ucizi un popor, suprimă-i memoria” (Milan Kundera), sau „Cine uită trecutul, e condamnat să-l repete” (George Santayana).

Pe de altă parte, tot sub egida Consiliului Europei, Conferința Bisericilor Europene propune pentru latura confesională sau religioasă o altă atitudine și modalitate de acțiune, legate de trecutul trist și tensionat al Bisericilor, confesiunilor și denominațiunilor religioase și anume „Vindecarea memoriei” dramelor trecutului. Oricum am vrea s-o uităm sau s-o depășim, rămâne o memorie tracasată!

Cu toate că această din urmă modalitate poate ridica suspiciuni că favorizează și cu multă ușurință asanează gafele și erorile trecutului este singura viabilă și acceptabilă în spiritul vremurilor pe care le trăim, de reconciliere și toleranță, dar mai

72. Apud. C. L. Strauss, *Antropologia structurală*, traducere din limba engleză de I. Pecher, Ed. Politică, București, 1978, p. 13.

presus de toate consună în duhul iubirii, iertării și împăcării aduse în lume de Iisus Hristos prin Evanghelia Sa. Dialogul , dorința de apropiere, iertare și colaborare în cadrul ecumenismului mondial și în special cel european sunt semne ale prezenței darului Duhului Sfânt de refacere a unității și fraternității umane, dorită de întemeietorul Bisericii creștine.

BIBLIOGRAFIE

1. **AUGUSTIN Vasile**, pr. dr., *Episcopia Maramureșului, organizare administrativă*, Ed. Universității de Nord Baia Mare, 2006.
2. **BĂLAȘA Dumitru**, pr., *Marele atentat al Apusului papal împotriva poporului daco-român*, Liga română de uniune creștină, Cluj Napoca, 1999.
2. **BORCA Vasile**, pr. lect. univ. dr., „*Uniatismul*” – rana sângerândă a Bisericii și a poporului român din Transilvania, în anuarul „Ortodoxia maramureșeană”, nr. 8/2003.
3. **IDEM**, „*Procanonul*” lui Petru Maior – un veritabil proces de dezavuare a papalității în special și a catolicismului în general, în „Ortodoxia maramureșeană”, nr. 6/2001.
4. **IDEM**, *Greco-catolicism și ortodoxie pe Mara și Cosău*, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2007.
5. **IDEM**, *Crăciunul și colindele – expresia manifestării plene a spiritualității românești*, în „Ortodoxia maramureșeană”, nr. 8/2003.
6. *** *Când frații sunt împreună*, Sibiu, 1956.
7. **CHIRA Justinian**, Episcopul MM și SM, *Preliminarii la un posibil dialog cu Biserica greco-catolică din Transilvania*, în rev. „Ortodoxia maramureșeană”, nr. 3/1998.
8. **IDEM**, *Gând și suflet românesc*, Baia Mare, 1998.
9. **CHRISTOPH von Schönborn**, Cardinal, *Oamenii, Biserica, Țara. Creștinismul ca provocare socială*, Ed. Anastasia, București, 2000.
10. **DANION Vasile**, *Dărâmarea idolilor*, Ed. Bunavestire, Galați, 2002.
11. *** *De la suferința despărțirii la bucuria reîntregirii*, Alba Iulia, 1998.
12. **DENSUȘIANU Nicolae**, *Independența bisericească a Mitropoliei Române de Alba Iulia*, Brașov 1893-Alba Iulia, 2002.
13. **DRĂGULIN Gheoghe**, pr. conf. dr., *Uniația ardeleană și o necesară reinterpretare a istoriei ei*, în rev. S.T., nr. 3-4/1996.
14. **FILIPAȘCU Alexandru**, prof., *Istoria Maramureșului*, Ed. Gutinul, Baia Mare, 1997.

15. **GROSSU Sergiu**, *Calvarul României creștine*, Ed. „Convorbiri Literare”-ABC DAVA, Chișinău, 1992.
16. *** *Maramureș – monografie*, Ed. Sport-Turism, București, 1950.
17. **MEHEDIŢI Simion**, *Transilvania, Banatul și Maramureșul*, vol. I, București, 1929.
18. **IDEM**, *Creștinismul românesc*, Fundația Anastasia, 1995.
19. **MILLEA Zeno**, *Ungaria dualistă și pericolul românesc*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2005.
20. **MIZGAN Ion Alexandru**, *De ce ortodoxia?*, Ed. Lumina, Oradea, 2001.
21. **NĂDIȘAN Ioan și BANDULA Octavian**, *Maramureș, Ghid turistic al județului*, Ed. Sport-Turism, București, 1980.
22. **NEDEI Grigore**, *Imperialismul catolic, o nouă ofensivă antiromânească*, Ed. Clio, București, 1993.
23. **PĂCURARIU Mircea**, pr. prof. dr., *Istoria Bisericii românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj Napoca, 1992.
24. **IDEM**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, II, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1980.
25. **IDEM**, *Uniația, pagini din istoria Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania*, Ed. Vox, Satu Mare. 1991.
26. **PUȘCARIU Sextil**, *Ortodoxia și cultura românească*, în „Graiul Bisericii Noastre”, nr. 1/1997.
27. **ROȘCA Nuțu**, prof. dr., *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș*, Baia Mare, 2000.
28. **IDEM**, „Calomnierea Bisericii Ortodoxe Române”, în anuarul „Ortodoxia maramureșeană”, nr. 6/2001.
29. **IDEM**, *Probleme bisericesti la Săpânța*, în anuarul „Ortodoxia maramureșeană”, nr. 14/2009.
30. **IDEM**, *Ortodoxie și pseudouniație*, Ed. Ep. Ortod. a MM și SM, Baia Mare, 2006.
31. **IDEM**, *Legea 247 și erorile ei*, în „Ortodoxia maramureșeană”, nr. 11/2006.
32. **STĂNILOAIE Dumitru**, pr. prof., *Uniatismul din Transilvania, încercare de dezmembrare a poporului român*, București, 1973.
33. **STEINHARDT Nicolae**, *Jurnalul Fericirii*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1991.
34. **STRAUSS C. L.**, *Antropologie structurală*, trad din lb. engleză de I. Pecher, Ed. Politică, București, 1978.
35. **STRĂJAN Ioan**, *Deznaționalizarea și maghiarizarea românilor din*

Ardeal prin biserică și școală înainte de 1 Decembrie 1918, Ed. Altip, Alba Iulia, 2009.

36. *** *TEOCTIST un patriarh de cursă lungă*, Ed. Lumea credinței, București, 2007.
37. **VLAD Vasile**, pr. dr., *Comentariile patristice la Tatăl nostru*, Ed. Emia, Deva, 2005.
38. **VOICU Constantin**, *Sfantul Ioan Gura de Aur și unitatea Bisericii*, in rev.S.T.nr. 1-2/1976.

CUM TREBUIE MĂRTURISITĂ CREDINȚA ORTODOXĂ

Pr. Gheorghe ALBICIUC
Parohia Rona de Sus, Maramureș
ROMÂNIA

Anul acesta, în conformitate cu hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ne aflăm în Anul Omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei Românești, de aceea mai mult ca oricând se cade să vedem cum trebuie mărturisită credința ortodoxă. Vom încerca să propunem câteva metode și mijloace prin care se pot corecta anumite aspecte neconforme ale mărturisirii credinței ortodoxe de către unii dintre creștini.

Poate cea mai largă categorie de credincioși sunt cei care sunt catalogați ca fiind formalști. Nu este aparent o stare chiar așa de rea, doar aceștia vin la biserică, se roagă, țin post, se împărtășesc cu oarecare regularitate, au grijă de cei adormiți, însă nu trăiesc aproape nimic. Într-o oarecare măsură se aseamănă tânărului bogat care pe toate le-a făcut din tinerețile sale, însă toate într-un mod formal de înțelegere a Legii, când Hristos Domnul i-a cerut și interiorizare sau trăire acesta s-a întristat și a plecat. Însă plecarea acestuia n-a fost fără folos căci i-a pus înaintea o alegere grea dar esențială ceea ce ar spune părintele Paisie Aghioritul „*cu Hristos în odăile casei sufletului sau numai în curte lângă poartă?*”¹ Deci una dintre metode ar fi discuțiile particulare cu cei atinși de acest duh al formalismului, predica tematică și cel mai de preț rugăciunea părintelui pentru ei, care este deosebit de valabilă în toate cazurile ca de altfel și Sfânta Taina Spovedaniei. În aceste cazuri este necesară sensibilizarea de aceea acești credincioși sunt bine de abordat mai cu seamă în situații limită (boală, deces etc.) tocmai pentru a nu-i lăsa pradă cârtelii și deznădejdiei. Unii spun în astfel de cazuri: părinte, le-am făcut pe toate ca la carte, de ce mi s-a întâmplat cutare neajuns? Aici trebuie intervenit.

Superstițioșii sunt o categorie aparte de credincioși, în accepțiunea părinților Bisericii sunt cei cu nefirească vedere și nefirească înțelegere, altfel spus peste tot văd lucruri necurate, semne, persoane sau închipuiri, totul în jur are o încărcătură spirituală, de cele mai multe ori negativă care se cere rezolvată pe loc dacă se poate și cu mijloace grotesc de materiale. Superstițioșii apelează cel mai des la farmece,

¹ Cuviosul Paisie Aghioritul, „*Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*”, trad. Ieroschim. Stefan LACOSCHITOTUL, ed. Chilia „Bunei Vestii”, Sf. Munte Athos, 2000, p. 59.

descânțete și alte lucrări ale necuratului, la biserică vin numai așa ca la un adjuvanat spiritual după regula lor: „*părinte am încercat peste tot și-am veni și la matală*”.² Cu aceștia este greu mai ales dacă nu frecventează biserica. Mai întâi atunci când vin la scaunul de spovedanie trebuie mărturisii cu răbdare și amănunțit pentru a se cunoaște cauzele (în general obiceiuri moștenite din familie sau diverse temeri sau dorințe năstrușnice ale omului, etc) diferitelor manifestări ale superstițiilor. Nu se împărtășesc sub nici o formă cei care apelează la lucrări diavolești dar trebuie conștientizați prin discuții directe că situația se poate schimba dacă vin la biserică și dacă ascultă canonul preotului.

Bigoții și pietiștii sunt două aspecte ale aceleiași probleme: slava deșartă. În fiecare dintre cei măcinați de unul dintre aceste păcate se află ca și cauză primă slava deșartă. Primii, bigoții, văd în cei de lângă el cel mai adesea „*un dușman, un potențial atentator la credința lui, pe care oricum n-o trăiește autentic dar are pretenția că o apără, însă într-un mod care exclude pe ceilalți de la taina mântuirii în Hristos*”.³ Aceștia au pretenția că dețin adevărul ca proprietate personală sau în cel mai bun caz într-un grup restrâns și că ei sunt îndreptățiți să-l folosească și să-l apere, de obicei bigotismul sfârșește în fundamentalism religios care întinează și desființează adevărata credință ortodoxă. Acestora le trebuie cultivat duhul dragostei lui Hristos, tot la spovedanie și tot prin rugăciune în primul rând, apoi oferirea de cărți care evidențiază rolul și lucrarea smereniei în viața credinciosului, antrenarea acestora în programele filantropice ale Bisericii pentru a-i sensibiliza la suferințele semenilor, suferințe care nu cunosc vârstă, religie, culoare a pielii, națiune, etc.

În ceea ce îi privește pe cei cu duhul pietismului, aceștia raportează totul la propriile sisteme de valori, de altfel artificial create, de cele mai multe ori nu au nici cea mai mică legătură cu creștinismul, fiind preluate din alte religii sau sisteme de gândire. Se recunosc ușor după un anume tic verbal: „după părerea mea” sau „eu cred așa”, iar la spovedanie sunt cei care se laudă asemeni fariseului și se mai și compară cu vreun semen pe care-l poartă în ură, ceea ce se numește mai plastic bârfă la spovedanie, „în loc să-și mărturisească păcatele proprii mărturisește păcatele aproapelui, cauza este deci tot slava deșartă ca prețuire de sine, stimă de sine, iubire de sine, purtarea de grijă de sine”.⁴ Aceștia judecă mereu pe aproapele în care vede mereu lucrarea răului și nu lumina din fiecare om care poartă tainic chipul luminos al Creatorului. Pentru aceștia spovedania și rugăciunea pentru ei reprezintă calea cea dintâi, apoi oferirea de literatură religioasă, selectată după puterea de înțelegere a

² Ibidem, pg. 61.

³ Ibidem, pg. 82.

⁴ Pr. Prof. Univ.Dr. Isidor Todoran, Simbolul Credinței „*O sinteză dogmatică*”, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2008, pg. 11.

fiecăruia despre valoarea smereniei, despre rolul aproapelui în mântuirea noastră și nu în ultimul rând un program de cunoaștere a moralei creștin ortodoxe sănătoase.

Aceștia despre care am vorbit până aici sunt din interiorul Bisericii, însă aceasta nu și-a pierdut niciodată duhul misionar, apostolesc. Credința ortodoxă trebuie prezentată și celor de alte credințe sau religii, deschisă tuturor aceasta se propune și seduce, în sensul cel mai bun al cuvântului, propune un mod de viață care poate să devină viață veșnică în dragostea lui Dumnezeu. Poporul lui Dumnezeu se mărește în timp și spațiu și ca număr de mărturisitori și trăitori ai ortodoxiei. Din păcate sunt și credincioși care în momente de cumpănă sau la insistențele prozelitiste sectare se pierd de turma Bisericii Ortodoxe. Aceștia sunt cei care sunt, „*într-un anume fel mădulare autoamputate din trupul tainic al lui Hristos*”.⁵ Pentru aceștia preotul, ajutat de cei apropiați celui rătăcit (rude, prieteni, cunoscuți) să-l ajute cu multă răbdare și multă discreție să-și vadă rătăcirea, să prindă curaj asupra amăgitorilor lui, să hotărască să se întoarcă, deci este mai bine în primă fază să se facă discret, prin mijlocirea celor amintiți mai sus, și dacă se poate imediat după ce acesta a părăsit chiar și formal Biserica, știut fiind că mai ușor se întoarce oaia rătăcită dacă este încă aproape de staul și nu plecată în mărăcini, apoi rugăciunea pentru luminarea lor ca de altfel pentru toți cei care nu se află încă în staulul Bisericii. Aceste metode simple dau roade nebănuite, bineînțeles pentru că sunt lucrarea tainică a Bunul Păstor ce caută oaia cea rătăcită și se bucură pentru ea, dacă se petrece o întoarcere aceasta este un prilej pastoral care nu trebuie ratat. Se poate arăta de cel întors vicleniile amăgitorilor săi, se pot descoperi scopurile de cele mai multe ori mercantile, dar se și pot enunța trăirile celui întors în timpul rătăcirii (unele cazuri și mărturisiri sunt de-a dreptul terifiante), în același timp ceilalți credincioși trebuie îndemnați să se poarte firesc cu cel reîntors sau chiar să fie tratat cu grijă deosebită, având în vedere că este într-o convalescență spirituală.

Pe de altă parte, Biserica trebuie să dea mărturie și în fața altor religii, care pot deveni parteneri de dialog, cel puțin la nivel formal. Oricum se recomandă păstrarea unei atmosfere de respect reciproc și de într-ajutorare pe tărâm filantropic atunci când este cazul (ex. Situațiile tragice din Thailanda 2005 și Haiti 2010, etc.), oricum Biserica Ortodoxă este chemată, poate mai mult ca oricând să dea mărturie despre Adevăr - Hristos.

⁵ Ibidem, pg. 36.

Preoții și enoriașii - trăitori și mărturisitori ai credinței ortodoxe

Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din ziua de 18 iunie 2009, privind proclamarea anului 2010, ca an Omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești în contextul aniversării în anul 2010 a 1685 de ani de la primul Sinod Ecumenic de la Niceea (325) și a 125 de ani de la recunoașterea oficială a Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române a fost primită cu viu interes și de către preoții și enoriașii Vicariatului Ortodox Ucrainean Sighetu-Marmației, care din cele mai vechi timpuri au dat dovadă de a fi adevărați trăitori și mărturisitori ai credinței ortodoxe.

Biserica ortodoxă drept măritoare ca instituție divino-umană are întotdeauna în vedere atât relația ontologică dintre om și Dumnezeu, cât și raporturile dintre oameni, principiul ei esențial fiind iubirea oamenilor față de Dumnezeu și iubirea omului față de semenii. La această iubire reciprocă ne îndeamnă Mântuitorul nostru Iisus Hristos, spunând: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău. Aceasta este marea poruncă. Iar a doua asemenea acesteia: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”.⁶

Biserica Ortodoxă în general, prin lucrarea ei mântuitoare de sfințire a tuturor ce cred și-L mărturisesc, prin viața lor curată, pe Mântuitorul Iisus Hristos, a dat și continuă să dea mărturie în lume despre „viața cea nouă” în Duhul lui Hristos, viața creștină autentică ce presupune trăirea și mărturisirea credinței celei drepte și adevărate precum și împlinirea prescripțiilor morale ale Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos.

Așa se face că, în permanență, clerul și credincioșii ortodocși ucraineni cinstesc cu sfințenie întreaga operă a lui Iisus Hristos, precum și mesajul sfinților apostoli cu privire la unitatea de credință. Astfel și Sf. Apostol Pavel spune: „Căci am primit de la Domnul ce v-am predat”⁷, iar ceea ce s-a predat este nevoie să fie păstrat cu sfințenie de către credincioși, după cum tot Sf. Ap. Pavel îndeamnă pe ucenicul său Timotei spunând: „O, Timotei, păzește ceea ce ți s-a încredințat, depărtându-te de vorbirile deșarte și lumești și de împotririle științei mincinoase pe care unii mărturisindu-o, au rătăcit de la credință...”⁸

Cu îndreptățită cinste, noi, slujitorii sfintelor altare din cadrul Vicariatului Ortodox Ucrainean Sighetu-Marmației, putem afirma despre credincioșii noștri că au

⁶ Mt.22,37-39

⁷ 1 Cor. 11,23

⁸ 1 Tim.6,20

ținut cu sfințenie la învățătura dreptei credințe, ca și la rânduielile de viață creștină așa cum le-au primit și le au de la întemeierea Bisericii Ortodoxe Creștine.

În prezent, preoții și enoriașii din cadrul Vicariatului Ortodox din Sighetu - Marmației sunt nu numai trăitori și mărturisitori ai credinței ortodoxe, dar îndeplinesc un rol deosebit pentru menținerea și transmiterea către generațiile viitoare ale adevărilor de credință nealterate, așa cum le-au primit de la Mântuitorul nostru Iisus Hristos, de la Sfinții Apostoli și de la Sfinții Părinți, care au luat parte la Sinoadele Ecumenice și nu numai. Căci dacă ne gândim bine, însăși rostirea Crezului este o expresie a unității de credință.

Este cunoscut faptul că „Simbolul de credință” fiind alcătuit la cele două Sinoade Ecumenice Niceea 325, Constantinopol 381 și în cadrul solemn a fost recunoscut la Sinodul al IV-lea de la Calcedon 451 pe acesta noi îl rostim în particular, dar mai ales în cadrul Sfintei Liturghii la Sfânta Biserică.

Este de menționat faptul că toți credincioșii ortodocși de origine slavă (polonezi, cehi, slovaci, bulgari, etc.) iar la noi în țară credincioșii ortodocși ucraineni rostesc această rugăciune nu în formă recitativă, ea este cântată la Sfânta Liturghie de către toți credincioșii în unanimitate, așa încât avem impresia că în aceste clipe fericite suntem răpiți în văzduh chiar la al treilea cer.

Pronunțând melodios nespuse de frumos această rugăciune ne simțim pe deplin uniți în credință, mărturisind pe Dumnezeu unul în ființă și întreit în persoane. Această unitate în credință a cerut Mântuitorul Iisus Hristos de la Tatăl cel ceresc prin „Rugăciunea arhierescă” consemnată de Sf. Ap. și Evanghelist Ioan⁹.

Dacă suntem cu luare aminte putem constata că această rugăciune în cadrul Sfintei Liturghii nu este cântată până ce toți credincioșii nu sunt uniți în credință, nu simt căldura dragostei unul față de celălalt, mai ales că în aceste momente și slujitorii Sf. Altar (episcopi, preoți și diaconi) în văzul tuturor oferă unul celuilalt chiar sărutarea frățească.

Această frățietate și unitate de credință în cadrul Sf. Liturghii există nu numai acum la planarea Sf. Duh sau la prefacerea Cinstitelor Daruri, căci Sf. Liturghie este Taina în care înaintăm spre împlinirea desăvârșită de către Duhul Sfânt a unității de sus a Bisericii prin aducerea Sfintei Jertfe și împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, mai ales că după prefacerea Darurilor preotul rostește în taină: „*Iar pe noi pe toți care ne împărtășim dintr-o pâine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășirea Aceluiași Sfânt Duh*”.¹⁰

⁹ Sf. Evanghelie de la Ioan, cap. 17 versetul 20 și următoarele

¹⁰ Din Liturghia Sf. V. cel Mare, Anafora Sf. V. cel Mare, *Liturghier*, pag. 222.

Deci, rezultă clar că o condiție esențială pentru ca Duhul Sfânt să ne unească în Biserică, este de neapărată trebuință mărturisirea aceleiași credințe adevărate, drepte și revelate.

Ca o concluzie care s-ar putea desprinde din această disertație aș vrea să citez cuvintele Sfântului Apostol Pavel din care rezultă cât se poate de clar că noi poporul dreptcredincioș: „*Lupta cea bună am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit*”.¹¹ Având asemenea cuvinte călăuzitoare pentru trăirea și mărturisirea de către cler și credincioși vom rămâne pururea rugători ...

Rămânem pururea rugători Tatălui ceresc cerând: „*Întărește Dumnezeuule sfânta și dreapta credință a dreptmăritorilor tăi creștini și sfânta biserică Ta o păzește în veacul veacului.*”¹²

BIBLIOGRAFIE

1. **Cuviosul Paisie Aghioritul**, „*Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*”, trad. Ieroschim. Stefan LACOSCHITIOTUL, ed. Chilia „Bunei Vestii”, Sf. Munte Athos, 2000
2. **Pr. Prof. univ. dr. Isidor Todoran**, *Simbolul Credinței „O sinteză dogmatică”*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2008

¹¹ II Tim. Cap. 4 vers. 7

¹² *Liturghier*, Din Rugăciunea de încheiere a Sfintei Liturghii

RUGĂCIUNEA ARHIEREASCĂ -QUINTESENȚĂ A CREZULUI ORTODOX

St. Octavian BUTUZA
Catedra de Teologie Ortodoxă
și Asistență Socială
Baia Mare, **ROMÂNIA**

Introducere

De la Sfântul Maxim Mărturisitorul avem acest cuvânt minunat, revelator, privind felul în care trebuie înțeleasă cunoștința, citez: *“Dacă viața minții e lumina cunoștinței, iar întrucât lumina cunoștinței e născută din dragostea către Dumnezeu (dragostea de Adevăr), atunci bine s-a zis că nimic nu e mai înalt, nu e mai sfânt decât iubirea dum-nezeiască”*. Minte gândește și înțelege, căci mintea este lumina cu-noștinței; iar cunoștința este Dumnezeu, Adevărul.

Mântuitorul Iisus Hristos le vorbește adeseori Apostolilor despre necesitatea, condițiile și foloasele rugăciunii. Ba, mai mult, Le-a dat chiar și modelul sfânt de rugăciune, adică rugăciunea domnească *„Tatăl nostru”*. De asemenea Le atrăgea mereu atenția despre cum trebuie să se roage Tatălui Ceresc. În deșertul Iordanului, după Botez, înainte de alegerea celor doisprezece Apostoli, pe Muntele Tabor, la Cina cea de Taină, în grădina Ghetsimani, ori pe Crucea Golgotei și în atâtea alte împrejurări pe parcursul activității sale mesianice, El se retrage în Sine și își îndreaptă inima către Părintele Ceresc, întreținându-se cu El printr-o sublimă rugăciune de laudă, de cerere sau de mulțumire. Nici una din rugăciunile păstrate de la Mântuitorul în Sfintele Evanghelii nu este, însă, atât de fierbinte și de cuprinzătoare precum aceea rostită în clipa când se desparte de Apostoli și de ucenici și merge spre Patimi. Sf. Ioan îi consacră 26 de versete (capitolul XVII) în Evanghelia sa și-i acordă o importanță pe care nici un comentator și nici un studiu, oricât de complex, n-o poate sublinia îndeajuns, nu-i poate pătrunde în toată profunzimea tulburătorul mesaj. Al cărui final, din versetul 26, este așa: *“Și le-am făcut cunoscut numele Tău și-l voi face cunos-cut, ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei și Eu în ei”*.

Cuvintele acestea sunt atât de simple ca formă și, totodată, atât de profunde ca înțeles, încât nici un creștin evlavios, citindu-le, nu le mai poate uita farmecul și nici un suflet încălzit de dorul celor veșnice nu se mai satură meditănd asupra lor. Mai mult decât oricare altă pagină din Sfintele Evanghelii, ele alcătuiesc, așadar,

testamentul suprem al inimii Mântuitorului, Cel Iubitor cu asupra de măsură, fiind și cel mai desăvârșit rezumat al învățaturii Sale.

De aceea, cei ce voiesc a deveni preoți, sunt datori să facă din meditarea zilnică la acestea, hrana vocației lor sacerdotale.

1. Rugăciunea Arhierească

Rugăciunea Arhierească a fost rostită de Iisus Hristos în intervalul de timp dintre Cina cea de Taină și rugăciunea din Grădina Ghetsimani. După cei mai mulți exegeți, aceasta ar fi fost rostită pe parcursul drumului de la locul unde a fost săvârșită Cina cea de Taină și grădina Ghetsimani, unde Hristos s-a rugat înainte de prinderea Lui de către soldații romani și ducerea Sa la nedreapta judecată. După alte păreri, Rugăciunea Arhierească a fost rostită de Mântuitorul în momentul în care a ieșit cu ucenicii din Ierusalim și S-a îndreptat spre Muntele Măslinilor, trecând valea Cedronului sau a Cedrilor (Ioan, XIV, 31; XVIII, 1). Unii comentatori socotesc însă că atât această rugăciune cât și cuvântarea la despărțirea de ucenici, au fost rostite în întregime în sala Cinei, îndată după doxologia amintită de Sf.Ev.Matei (XXVI, 30) și de Sf.Ev.Marcu (XIV, 26). Lipsindu-ne o indicație precisă, oricare dintre opinii poate fi acceptată. De la Chytraeus (Kochafe +1600), ea poartă și denumirea de "*Rugăciunea sacerdotală a lui Iisus*". Acest titlu nu-i o noutate a zilelor moderne, deoarece încă din secolul al IV-lea Sf. Ciril al Alexandriei observase că - în Ioan XVII - Mântuitorul vorbește și în calitate de preot și în calitate de jertfă și ca jertfitor pentru mântuirea omenirii și că El ni se arată aici ca Arhiereul nostru la Dumnezeu Tatăl.

Prin conținutul, scopul și caracterul ei, rugăciunea este infinit su-perioară acelor pe care Domnul ni Le-a lăsat pentru împlinirea trebuințelor religioase obișnuite, oglindind nu numai încrederea Omului Iisus în Dumnezeu - încredere pe care mulți sfinți au avut-o și o pot avea - ci și conștiința că Iisus Hristos este cu adevărat însuși Fiul lui Dumnezeu.

Prin această rugăciune Hristos arată, atât Apostolilor cât și nouă, că El este Fiul lui Dumnezeu și că Ființa lui Dumnezeu este de nepătruns cu mintea omenească. Și ne mai arată, de asemenea, că Dumnezeu Fiul este „*de o ființă cu Dumnezeu Tatăl, egal în putere și slavă cu Tatăl*”¹

Rugăciunea Arhierească a Mântuitorului este, în primul rând, „*pentru Sfinții Apostoli și pentru ierarhi, având succesiune apostolică și în al doilea rând pentru cei*

¹ Todoran Simion, Drd., *Idei dogmatice și moral sociale în "Rugăciunea arhierească"*, în revista *Glasul Bisericii*, nr. 9-10, 1982, p. 692

ce vor crede prin ei”². Redată de Apostolul Ioan în capitolul XVII se numește „Rugăciune Arhierescă” pentru că e rostită de Mântuitorul Hristos în „preajma și vederea apropiatei sale jertfe, Răstignirea, unde El va fi marele preot care aduce jertfa, și însăși victima”³, făcând diferența cu Vechiul Testament, unde jertfa era adusă de către arhieru, însă Arhieru și jertfa erau deosebite, iar la acest moment sunt aceleași.

Rugăciunea rezumă toată predica lui Hristos de la Cina cea de Taină, ca o *quintesență a Evangheliei Sfântului Ioan și a CREZULUI nostru ORTODOX!* Se divide în trei părți, astfel: - în prima parte Mântuitorul se roagă pentru Sine ca om (Ioan, XVII, 1-5); - în partea a doua se roagă pentru Sfinții săi Apostoli (Ioan, XVII, 6-19); - în cea de-a treia parte a Rugăciunii, Hristos se roagă pentru Biserica Sa (Ioan, XVII, 20-26).

1.1. Rugăciunea lui Iisus Hristos pentru Sine ca om (Ioan, XVII, 1-5):
"Părinte, a sosit ceasul. Proslăvește pe Fiul Tău, ca și Fiul Tău să Te proslăvească, precum I-ai dat stăpânire peste tot trupul, ca să dea viață veșnică la tot ce I-ai dat. Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, unicul Dumnezeu adevărat și pe Cel pe care L-ai trimis, pe Iisus Hristos. Eu Te-am proslăvit pe Tine pe pământ, lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac, l-am săvârșit; și acum proslăvește-mă, Părinte, la Tine însuși, cu slava pe care am avut-o la Tine mai înainte de a fi lumea."

Iisus Hristos știe că misiunea Sa pământească este aproape de sfârșit. Doar câteva clipe Îl mai despart de momentul arestării, după care va fi judecat, nedrept, răstignit pe Cruce și pus în mormânt. Dar El merge spre Patimile acestea nu ca un învins, ci ca un biruitor: de bună voie, stăpân pe sine, conștient de însemnătatea jertfei Sale pentru mântuirea lumii. Este sigur de puterea Sa dumnezeiască asupra legăturilor morții, diavolului și iadului. Cât a petrecut pe pământ El a descoperit oamenilor pe Dumnezeu Tatăl și I-a proslăvit numele, întemeind religia cea adevărată, singura capabilă să ne ofere cu adevărat viața cea veșnică. În tot acest timp, El a renunțat de bună voie la prerogativele slavei Sale dumnezeiești, primind a se Întrupa din pântecul Fecioarei Maria, luând asupra Sa toate neajunsurile firii omenești, făcându-se ascultător până la moartea pe Cruce (Fil. II, 5-7). Dar nu cere să i se restituie slava intrinsecă firii Sale divine, căci aceasta nu i-a lipsit nici după întrupare, ci voiește, drept răsplată pentru sfințenia Sa morală umană, ca din cinstea convenită dumnezeirii Sale celei de-a pururi, să se împărtășească și firea Sa ome-nească, adică întreaga persoană a Logosului întrupat. Iar această cerere va fi împlinită de Dumnezeu-Tatăl

² Chițescu Nicolae, Prof., *Consacrarea*, în revista *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 3-4, 1962, p. 178

³ Constantinescu Ioan, Pr.Prof., *Rugăciunea Arhierescă a Domnului Nostru Iisus Hristos*, în revista *Ortodoxia*, nr. 3, 1983, p. 370

când va Învia pe Iisus Hristos din morți și-L va înălța la ceruri, ca să-L facă Domn tuturor celor din cer și de pe pământ, văzutele și nevăzutele...Și atunci se va împlini cuvântul Mântuitorului din fața sinedriului: "*De acum veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta puterii...*" (Matei, XXVI, 64), precum și cele scrise de Sf. Marcu în Evanghelia sa (Marcu, XVI, 19): "*Deci Domnul, după ce a vorbit cu ei, S-a înălțat la cer și a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu*" (pe care le găsim și în F.A. II, 33; V, 31; VI, 55; Rom. VIII, 34; I Cor. XV, 23-28; Col. III, 1; Evrei I, 3; II, 8; I Petru III, 22, etc).

Sinodul I Ecumenic, prin glasul celor 318 Sfinți Părinți, a mărturisit că Iisus Hristos este "*Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut din Tatăl mai înainte de toți vecii, născut, iar nu făcut*": Este născut veșnic din Tatăl, nu este făcut, nu este o făptură, nu este o creatură, ci este Dumnezeu Cel veșnic Care S-a făcut Om, nu este un om îndumnezeit. Această învățătură a Sfinților Părinți se concentrează într-un singur cuvânt, și anume că Fiul este "deoființă" cu Tatăl, este de aceeași ființă cu Tatăl, adică Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. Așa-dar, Hristos este mai întâi Dumnezeu Cel veșnic, Care apoi a devenit Om prin Întrupare "pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mântuire".

Rugăciunea Arhierescă o rostește Hristos ca om prin personalitatea sa divino-umană. Începe prin cererea Sa către Tatăl, pentru El ca om. Pentru ca să fie preaslăvit. Mântuitorul se roagă ca om, dar se roagă cum numai Fiul lui Dumnezeu Cel Întrupat o poate face: cu dragoste fierbinte pentru Apostoli, cu nețărmurită purtare de grijă pentru întreaga creștinătate, cu nesfârșită milostivire pentru tot neamul omenesc, cu îndrăzneală sfântă față de Tatăl Său cel Cereșc. Părintele Stăniloiaie spune, citez: „*Nu există un Iisus în sine ca om, care apoi să primească și atributul de revelator, ci acest Iisus este Dumnezeu Însuși ca subiect al Revelației și ca obiect al ei*”. Iar în altă parte: "*Dacă Fiul lui Dumnezeu nu s-a făcut om în sensul întreg al cuvântului, omul n-a putut fi împăcat cu Dumnezeu.*"

1.2. Rugăciunea lui Iisus Hristos pentru Sfinții Săi Apostoli și ucenici (Ioan, XVII, 6-19); "*Arătat-am numele Tău oamenilor pe care Mi i-ai dat din lume. Ai Tăi erau și Mie Mi i-ai dat și cuvântul Tău au păzit. Acum au cunoscut că toate câte Mi-ai dat, de la Tine sunt; Pentru că cuvintele ce Mi-ai dat le-am dat lor, și ei le-au primit și au cunoscut cu adevărat că de la Tine am ieșit și au crezut că Tu M-ai trimis. Eu pentru aceștia Mă rog, nu pentru lume Mă rog, ci pentru cei pe care Mi i-ai dat, că ai Tăi sunt și ale Mele toate ale Tale sunt și ale Tale ale Mele și M-am preaslăvit întru ei. Și Eu nu mai sunt în lume, iar ei în lume sunt, și Eu vin la Tine. Părinte Sfinte, păzește-i în numele Tău în care Mi i-ai dat, ca să fie una precum suntem și Noi. Când eram cu ei în lume, Eu îi păzeam în numele Tău. Pe care Mi i-ai*

dat, i-am păzit și nimeni din ei n-a pierit, decât fiul pierzării, ca să împlinescă Scriptura; iar acum vin la Tine și acestea rostesc în lume, ca să fie bucuria Mea deplină în ei. Eu le-am dat cuvântul Tău și lumea i-a urât, pentru că ei nu sunt din lume, precum nu sunt Eu din lume. Nu Mă rog să-i iei din lume, ci ca să-i păzești de cel viclean. Ei nu sunt din lume, precum nici Eu nu sunt din lume. Sfințește-i întru adevărul Tău, căci cuvântul Tău este adevărul. Precum M-ai trimis pe Mine în lume, și Eu i-am trimis pe ei în lume; și pentru ei Mă sfințesc pe Mine însumi, ca și ei să fie sfințiți întru adevăr".

Vreme de trei ani și jumătate, Domnul nostru Iisus Hristos a propovăduit Evanghelia Împărăției Cerurilor, vestind oamenilor pe Dum-nezeu-Tatăl și voia Sa cea sfântă. Deși a fost trimis pentru mântuirea tuturor, n-a câștigat, însă, pe toți oamenii de partea învățaturii Sale.

Grupul Apostolilor ocupă un loc de frunte, aparte. Pe aceștia, harul divin i-a despărțit de restul lumii și i-a alipit cu totul de Mântuitorul, care i-a înconjurat cu toată dragostea Sa și i-a pregătit în chip special pentru continuarea operei Sale mesianice. Aceștia, și mai ales aceștia, au primit cu credință cuvântul lui Dumnezeu, păstrându-l cu sfințenie în inimile lor și modelându-și viața după învățătura și pilda lui Hristos, Logosul Întrupat. Aceștia, și în deosebi aceștia, cunosc acum și mărturisesc, plini de fiorul credinței, filiațiunea divină a lui Iisus Hristos și sunt vrednici să se bucure de ocrotirea lui Dumnezeu-Tatăl, ca o recompensă pentru încrederea, ascultarea și devotamentul lor față de Fiul Său cel iubit. Nimic deci mai firesc decât ca, după ce s-a rugat Tatălui pentru Sine ca om, Domnul să se roage și pentru Sfinții Săi Apostoli și Ucenici.

Motivele care Îl determină pe Mântuitorul să se roage în mod cu totul special pentru Apostoli sunt:

- a) ei aparțin deopotrivă și Tatălui și Fiului (Ioan, XVII, 8-10)
- b) prin credință și ascultare ei au slăvit înaintea oamenilor nu numai pe Dumnezeu-Fiul, ci și pe Dumnezeu-Tatăl Care L-a trimis în lume (Ioan, XVII, 6-7)
- c) de acum ei rămân singuri în lume, nemaivând altă ocrotire decât Pronia Divină (Ioan, XVII, 11-13)
- d) de acum ei trebuie să înfrunte singuri toată nepăsarea, împotrivirea și răutatea lumii, din pricina credinței lor în cuvântul lui Dumnezeu (Ioan, XVII, 14-15)
- e) de acum, ei sunt cei chemați să continue opera mesianică a Fiului lui Dumnezeu Celui Întrupat (Ioan XVII, 16-18).

De aceea, ca încheiere, Mântuitorul spune: *"Și pentru ei Mă sfințesc pe Mine însumi, ca ei să fie sfințiți întru adevăr"* (Ioan, XVII, 19).

Pentru înțelegerea acestei ultime cereri din rugăciunea Mântuitorului pentru Sfinții Săi Apostoli, trebuie să amintim aici că, în Sfânta Scriptură, verbul *"a sfinți"*

înseamnă a despărți o persoană ori un obiect de contactul obișnuit cu mediul înconjurător și de orice folosință profană, pentru consacrarea întru totul numai lui Dumnezeu și cultului divin.

Din Vechiul Testament aflăm că Domnul Dumnezeu își alege, dintre celelalte popoare, pe Israel, pe care-l sfințește și-l transformă în pepiniera monoteismului și nădejzii mesianice, că El sfințește pe Moise și-l deleagă să scoată pe evrei din Egipt, că El sfințește pe Prooroci și pe Apostoli, ca să facă dintr-înșii crainicii vocii Sale în sânul poporului ales și așa mai departe. Din Noul Testament aflăm, în același sens, că Mântuitorul își alege Apostoli și-i consacră continuării operei Sale în lume, iar Apostolii, la rândul lor, îi organizează pe oameni într-o comunitate nouă numită Biserică. Atunci când se roagă "*să fie sfințiți în adevăr*", Domnul nostru Iisus Hristos voiește, așadar, ca Sfinții Apostoli să fie consacrați, ca El însuși, propovăduitorii cuvântului adevărului celui dumnezeiesc, să fie investiți cu puterea deplină sacerdotală a Legii celei Noi, ca să poată continua opera de mântuire a lumii în Hristos, predicând Evanghelia, administrând Sfintele Taine și conducând pe credincioși spre viața cea veșnică. El voiește, totodată, ca Apostolii să fie păstrați în unitatea credinței, nădejzii și dragostei celei adevărate, adică în directa și indestructibilă comuniune cu Tatăl și cu Fiul în Duhul Sfânt.

Iisus Hristos vorbește despre unitatea celor care cred în El nu în formă de predică, ci în formă de rugăciune, știind cât de grea este această lucrare apostolică sau misionară, *această sarcină, ca într-o lume a păca-tului și a dezbinării să se realizeze și să se mențină unitatea*. Pe de altă parte însă, El știe că Tatăl ascultă pe Fiul și că Fiul a păzit, în calitate de Păstor al ucenicilor Săi, pe cei încredințați Lui de către Tatăl. De aceea, El spune: "*I-am păzit și le-am făcut lor cunoscut numele Tău*", adică nume al Tatălui unui Fiu veșnic, "*Și n-a pierit nici unul dintre ei, decât fiul pierzării*" (Ioan, XVII, 6, 12), adică Iuda Iscarioteanul. Cu alte cuvinte, Iuda s-a pierdut, s-a rătăcit, s-a despărțit de Hristos și de ucenicii Săi, nu pentru că Hristos l-ar fi umilit, l-ar fi respins, ci pentru că Iuda "*s-a îmbolnăvit de iubirea de arginți...*"

Iar dacă Mântuitorul și-a pecetluit opera prin Jertfa de pe Golgota și Învierea Sa, arătându-ni-Se ca Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatele lumii, voiește acum ca și Sfinții Săi Apostoli să primească de la Dumne-zeu-Tatăl nu numai puterea de a-I ține locul, ca urmași legitimi în conducerea Bisericii, ci și harisma de a-L imita întru totul, până la jertfa de sine pentru răspândirea Evangheliei și triumful binelui în lume.

Această Rugăciune Arhierescă a Păstorului Cel Mare, a Mântu-itorului Iisus Hristos, este model pentru grija tuturor păstorilor du-hovnicești față de cei păstoriți, model sfânt pentru responsabilitatea pastorală a tuturor celor care păstoresc cler și popor.

1.3. Rugăciunea lui Iisus Hristos pentru Biserica Sa: " *Și nu numai pentru aceștia Mă rog, ci și pentru cei care vor crede în Mine, prin cuvântul lor, ca toți să fie una, precum Tu, Părinte, în Mine și Eu în Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca să creadă lumea că Tu M-ai trimis. Și Eu slava pe care Mi-ai dat-o am dat-o lor, ca ei să fie una, precum Noi una suntem; Eu în ei și Tu în Mine, ca să fie desăvârșiți întru una și să cunoască lumea că Tu M-ai trimis și i-ai iubit, precum M-ai iubit pe Mine. Părinte, voiesc ca unde sunt Eu, să fie împreună cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea, pe care Mi-ai dat-o, pentru că M-ai iubit mai înainte de întemeierea lumii. Părinte Drept, lumea nu Te-a cunoscut, iar Eu Te-am cunoscut, și aceștia au cunoscut că Tu M-ai trimis; și le-am arătat numele Tău și-l voi arăta, ca dragostea cu care M-ai iubit să fie în ei și Eu în ei". Sfânta Evan-ghelie după Ioan (XVII, 20-26).*

Rugăciunea Arhierescă este supranumită și *Rugăciunea pentru unitatea Bisericii*, căci Mântuitorul Iisus Hristos se roagă pentru ca toți să fie una, precum și El ca Fiu al lui Dumnezeu, împreună cu Dumnezeu Tatăl, Una Sunt. Deci, unitatea Sfintei Treimi se răsfrânge din iubire față de oameni asupra unității Bisericii lui Hristos, întemeiată de El în momentul Răstignirii, în mod nevăzut, și făcută în mod văzut în momentul Pogorârii Sfântului Duh la cincizeci de zile de la Învierea Sa din morți. Unitatea Bisericii constituie cea dintâi dovadă a dumnezeirii misiunii lui Iisus Hristos și a superiorității Creștinismului față de celelalte religii. Pentru crearea și păstrarea acestei unități, Mântuitorul voiește ca toți să alcătuiască o singură comunitate duhovnicească, după modelul indestructibilei legături dintre persoanele Sfintei Treimi.

Ca Trup al lui Hristos, Biserica e o tainică prelungire a vieții și activității teandrice a Logosului Întrupat. În sânul ei, slava dăruită de Dumnezeu-Tatăl lui Iisus Hristos se răsfrânge haric asupra fiecărui credincios, asemenea sevei care pornește din tulpina viței spre fiecare mlădiță. Iisus Hristos a fost trimis de Tatăl cel Ceresc să răscumpere neamul omenesc din osânda păcatului și să întemeieze religia cea adevărată, în care să ne aflăm mântuirea, viața cea veșnică.

Când Iisus Hristos și-a îndeplinit misiunea, El a trimis pe Apostoli ca să-I continue opera, iar aceștia, la rândul lor, pe episcopi, preoți și diaconi, așa încât, prin colaborarea tuturor, numărul credincioșilor s-a înmulțit neconținut. Înainte de a se înapoia la Tatăl, de la Care a venit, Iisus Hristos cuprinde, așadar, în rugăciunea Sa - printr-o viziune de ansamblu asupra viitorului și pe deasupra Apostolilor - pe toți cei ce vor crede într-Însul. Și cere lui Dumnezeu ca pe toți să-i păstreze în aceeași unitate de credință, de nădejde și de dragoste, pentru ca toți să fie vrednici de slava primită de El de la Tatăl și făgăduită celor ce vor trăi după învățătura Sa.

Sf. Chiril al Ierusalimului, în comentariul său asupra Evangheliei a patra, ne spune că în două feluri se fac părtași creștinii de slava lui Hristos: unindu-se cu El trupește și ca om, prin Sfânta Euharistie, și duhovnicește și ca Dumnezeu, prin lucrarea Sf. Duh din celelalte Taine.

Mântuitorul nu are, însă, în vedere, în rugăciunea Sa pentru cre-dincioși, numai viața lor pământească, unde comuniunea cu Dumnezeu se realizează prin har, credință și fapte bune, ci și viața viitoare, unde ne așteaptă desăvârșita cunoaștere a lui Dumnezeu și împărtășirea directă din izvorul veșnicei fericiri. Mântuitorul voiește, așadar, ca toți creștinii, prin-tr-o justă răsplătire din partea dreptății divine, să fie împreună cu El în ceruri, pentru ca să vadă slava cea dumnezeiască și să se împărtășească de-a pururi din dragostea cu care Dumnezeu Tatăl a iubit din veci pe Fiul Său cel Unul Născut. Cuvântarea rostită de Mântuitorul la Cina cea de Taină, îndată după instituirea Sfintei Euharistii, prin împărtășirea Apostolilor cu Trupul și Sângele Său, se află numai în Evanghelia a patra. În această cuvântare Domnul prezice lepădarea lui Simon Petru și fuga celorlalți ucenici, care chiar în noaptea aceea Îl vor lăsa singur în mâinile păcătoșilor (Ioan XIII, 38; XVI, 32). După Sf. Matei (XXVI, 30-35) și după Sf. Marcu (XIV, 26-31), Domnul repetă aceste preziceri și în drum spre Muntele Măslinilor, aflat în partea de răsărit și miază-noapte a Ierusalimului, la aproximativ un kilometru de oraș. Aci petrecuse Domnul ultimele nopți. Locul preferat era Grădina Ghetsimani, pe coasta apuseană a muntelui, deasupra văii Cedronului.

"Și acestea zicând Iisus, a ieșit împreună cu Ucenicii Săi dincolo de pâraul Cedrilor, unde era o grădină în care au intrat El și Ucenicii Săi" (Ioan, XVIII, 1).

În partea a treia a rugăciunii Hristos se roagă pentru Biserica Sa, pentru toți cei care vor crede în El. Mântuitorul cere de la Dumnezeu Tatăl să-i lumineze pe toți cei care vor crede în Biserica Sa și în El, în decursul veacurilor și să îi sfințească⁴. Înainte să treacă prin suferința Crucii, Mântuitorul Iisus Hristos S-a rugat pentru Biserica Lui care va crește de-a lungul timpului și pe tot cuprinsul pământului, care se va răspândi în toate neamurile, de-a lungul veacurilor. El S-a rugat ca toți cei care cred în El "să fie una", adică să trăiască în comuniune după cum Tatăl și Fiul sunt Una, adică trăiesc în comuniune, în dăruire reciprocă de iubire și de sfințenie. Iar marea taină sau scopul ultim al rugăciunii Mântuitorului Iisus Hristos este unitatea Bisericii. El Se roagă pentru unitatea Bisericii, deoarece știe că în lumea păcatului există ispite și dezbinări, că există lucrarea diavolului, a "dezbinătorului", care caută să separe, să des-partă, să învrăjbească.

⁴ Constantinescu Ioan, Pr. Prof., *Rugăciunea Arhierescă a Domnului Nostru Iisus Hristos*, în revista *Ortodoxia*, nr. 3, 1983, p. 371

2. Idei dogmatice și moral-sociale în Rugăciunea Arhierescă

2.1. Idei dogmatice

A. Ființa lui Dumnezeu și veșnicia Lui

În Rugăciunea Arhierescă Hristos arată că Dumnezeu este unul în ființă, Acesta *nedepinzând de existența cuiva, nefiind egal cu altcineva*⁵, și ne vorbește despre veșnicia lui Dumnezeu. „*Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis.*” (Ioan XVII, 3). Versetul al treilea vorbește și despre existența veșnică a lui Dumnezeu. Veșnicia este atributul lui Dumnezeu în raport cu timpul, care înregistrează schimbarea, succesiunea. Însă Dumnezeu nu este supus nici unei schimbări, în timp, nu este supus timpului. Timpul e în dependență de El, după cum scrie în Scriptură: „*Și acum, preaslăvește-Mă Tu, Părinte, la Tine Însuși, cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea.*” (Ioan XVII, 5). Dar nu un singur Părinte, oricât de înțelept și plin de har ar fi fost el, trebuia să mărturisească nașterea din veci a Fiului și *deofințimea* Ipostaselor divine, ci vocea păstorilor celor mulți, a celor rămași în comuniunea Bisericii.

B. Unitatea Fiului cu Tatăl

Hristos afirmă de nenumărate ori unitatea care există între El, Dumnezeu-Fiul, și Dumnezeu-Tatăl. Chiar și în Rugăciunea Arhierescă, (versetul 10), afirmă aceasta: „*Și toate ale Mele sunt ale Tale, și ale Tale sunt ale Mele și M-am preaslăvit întru ei.*” Hristos mai afirmă reciprocitatea ce există între El și Tatăl, chiar și în versetul 24, prin cuvintele: „*...să vadă slava mea pe care Mi-ai dat-o...*” (Ioan, XVII, 24). Sfinții Părinți ne arată că atunci când mărturisim dumnezeirea Mân-tuitorului intrăm în legătură spirituală cu Hristos Cel răstignit, Înviat și înălțat la ceruri, și ne mântuim în Hristos, întrucât ne unim cu El, Izvorul Învierii și al vieții veșnice (cf. Ioan XI, 25: *Și Iisus i-a zis Eu sînt Învierea și viața, cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi*), prin credință, prin rugăciune, prin Sfintele Taine și prin fapte bune. Iar dacă Hristos Domnul nu este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, tot ceea ce a făcut El pentru noi nu este lucrare mântuitoare, deoarece *numai dacă Hristos este Dumnezeu veșnic poate dăruii oamenilor viață veșnică*. De aceea, în rugăciunea

⁵ Todoran Simion, Drd., *Idei dogmatice și moral sociale în “Rugăciunea arhierescă”,* în revista *Glasul Bisericii*, nr. 9-10, 1982, p. 681

Mântuitorului pentru unitatea Bisericii se spune că Dumnezeu Tatăl I-a dat Fiului puterea ca să dăruiască viață veșnică celor ce cred în El: "*I-ai dat stăpânire peste toată făptura, ca să dea viață veșnică tuturor acelorora pe care Tu i-ai dat Lui*" (Ioan XVII, 2). Deci Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel veșnic, S-a făcut Om ca să dăruiască oamenilor viață veșnică.

În acest sens, Sfântul Atanasie cel Mare al Alexandriei spune că *dacă Hristos nu este Dumnezeu atunci înseamnă că El nu poate îndumnezei pe om. Iar dacă Hristos este un simplu om și nu este Dumnezeu veșnic, atunci El nu poate dărui oamenilor viața cea veșnică*. Iată de ce lupta pentru dreapta credință este luptă pentru mântuire, este luptă pentru a dobândi viața veșnică. *Nu orice cre-dință este mântuitoare, ci numai dreapta credință*, care înseamnă mărturisirea Dumnezeirii Mântuitorului Iisus Hristos și unirea cu El. De aceea, în Crezul ortodox se spune că El este "*Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut din Tatăl mai înainte de toți vecii, născut, iar nu făcut, prin Care toate s-au făcut*", adică universul întreg s-a făcut *prin El*, prin Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel veșnic, *în El și pentru El*, ca dar al iubirii lui Dumnezeu Tatăl pentru Fiul și pentru ca Fiul să-l sfințească din interiorul lumii spre a deveni Euharistie sau iubire plină de recunoștință. De ce întărește Mântuitorul faptul că viața veșnică este cu-noașterea Lui Însuși? Pentru că Dumnezeu este descoperit prin El în chip atât de întreg, cât poate fi El descoperit oamenilor celor muritori, și pentru că *numai prin El* oamenii pot ajunge la cunoașterea cea mai deplină a lui Dumnezeu, la care se poate ajunge în lumea aceasta. Așa cum a spus Domnul Însuși iudeilor: "*Dacă M-ați ști pe Mine, ați ști și pe Tatăl Meu*" (Ioan, VIII, 19), de unde evident e că Tatăl poate fi cunoscut numai prin Fiul, Domnul nostru Iisus Hristos, Mântuitorul. Lucrarea pe care a săvârșit-o Domnul pe când Se afla în trup printre oameni este lucrarea de mântuire a oamenilor. "*Și acum, proslăvește-Mă Tu, Părinte, la Tine Însuti, cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea.*" Cum pot înțelege aceste cuvinte cei care spun că Hristos era un om obișnuit și o zidire a lui Dumnezeu ca și celelalte zidiri ale lui Dum-nezeu? Iată, Domnul vorbește de slava pe care a avut-o El la Tatăl mai înainte de facerea lumii! Domnul a spus despre Sine: "*Eu sunt mai înainte de a fi fost Avraam*" (Ioan, VIII, 58). El este mai înainte de Avraam: atât a socotit să spună iudeilor strămtorați la minte, doar faptul că El există și Se află întru slavă mai înainte de facerea lumii! Prin Rugăciunea Arhierescă, Domnul descoperă acum aceasta lumii întregi. De ce doar acum? Pentru că El știe de mai înainte că această rugăciune va ajunge la urechile oamenilor numai după Învierea Sa, după care va fi mai ușor pentru oameni să creadă întru slava Sa de dinaintea veșniciei.

2.2. Idei moral-sociale

Unitatea Apostolilor

De ce întărește Domnul cuvintele “*singurul Dumnezeu adevărat?*” Pentru că vrea să țină pe Apostolii și ucenicii Săi la adăpost de panteism și de închinarea la idoli și să adeverească încă odată cuvintele pe care le-a rostit El prin Moise: “*Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, ... să nu ai alți dumnezei afară de Mine*” (Ieșire, 20, 2,3). Din versetul 21 al Rugăciunii Arhieresti reiese clar faptul că prin Apostoli s-a săvârșit comuniunea dintre Hristos și credincioși⁶: „*Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis.*” (Ioan, XVII, 21) Hristos i-a înzestrat pe Apostoli cu putere cerească, ei luptându-se pentru a face neamurile ascultătoare lui Hristos. Misiunea pe care Mântuitorul le-a încredințat-o acestora a fost una universală și egală. Aceasta reiese și din versetul 8 al Rugăciunii Arhieresti: „*Pentru că cuvintele pe care Mi le-ai dat le-am dat lor, iar ei le-au primit și au cunoscut cu adevărat că de la Tine am ieșit, și au crezut că Tu M-ai trimis.*” (Ioan, XVII, 8)

Unitatea Bisericii

Hristos cheamă spre Biserică pe toți „*...care cred în Mine prin cuvântul lor...*” (Ioan XVII, 20). Unitatea Bisericii este asigurată prin unitatea pe care credincioșii o au în Hristos. Duhul Sfânt îi unește pe cre-dincioși cu Mântuitorul, făcând astfel o comunitate. Prin Duhul Sfânt noi ne unim în Fiul. Dar unitatea Bisericii pentru care S-a rugat Hristos nu se păstrează oricum, ci prin împărtășire continuă de sfințenia Lui, a Capului nevăzut al Bisericii, prin lucrarea și cu venirea tainică a Duhului Sfânt. Tocmai pentru acest motiv, în cuprinsul aceleiași Rugăciuni Arhieresti, Mântuitorul a cerut Tatălui Său Ceresc și Veșnic ca să-i sfințească pe ucenici întru adevărul Său (Ioan XVII, 17). Dreapta credință se păstrează în Biserică și de către Biserică. Dacă ne rupem de Biserică, nu mai suntem drept măritori creștini, deoarece numai în comuniunea sfinților se păstrează dreapta credință. Înțelegem cu adevărat de ce “*în afară de Biserică nu este mântuire*” și de ce “*în Biserică Slavei Tale stând, în cer a fi ni se pare.*” Înțelegem întreaga taină a Bisericii Mântui-torului nostru Iisus Hristos și datoria pe care o avem de a rămâne, cu orice preț, în Biserică. Așa precum un mădular al trupului nostru, despărțit de trup, este mort și nu mai valorează nimic, tot așa, un credincios (mădular al trupului tainic al lui Hristos, care este Biserica), odată despărțit de Biserică este mort și nu mai valorează nimic.

⁶ Todoran Simion, Drd., *Idei dogmatice și moral sociale în “Rugăciunea arhierescă”,* în revista *Glasul Bisericii*, nr. 9-10, 1982, p. 686

"Învățătura dreptei credințe duce pe om la cunoașterea ei. Cunoașterea acesteia duce pe calea vieții la Poarta Raiului. Cunoașterea Bisericii lui Dumnezeu și a obiectelor sfinte dintr-însa, cu însemnătatea lor, care grăiesc slava lui Dumnezeu, înaripează pe creștin și-l ajută a se sui de pe pământ la cer, începând din viața aceasta vremelnică"
- scrie Sf. Galaction.

Cunoașterea lui Dumnezeu

Prin versetul 3 - ”*Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis.*” (Ioan, XVII, 3) - Mântuitorul ne asigură de faptul că noi Îl vom cunoaște pe Dumnezeu. Însă cunoașterea lui Dumnezeu în ființă nu se poate realiza pe pământ, ci în viața viitoare, în viața veșnică. Nu e de ajuns ca omul să creadă simplu în Dumnezeu, ci prin viața lui să trăiască triadologia lui Dumnezeu, să simtă și să trăiască unirea celor trei Persoane, precum spune Hristos în Rugăciunea Arhierescă. Creștinul trebuie, prin nevointa lui, să se lumineze și să înțeleagă unirea Persoanelor divine, și când va înțelege adevărul acesta va simți unirea cu celelalte persoane care îl înconjoară în harul Sfântului Duh. Sfântul Siluan Athonitul scrie că *una este a crede în Dumnezeu și alta este a cunoaște pe Dumnezeu*. Mântuitorul Hristos spune: *„Aceasta este viața veșnică, ca să te cunoască pe tine, pe Dumnezeul Cel adevărat, și Cel pe care l-ai trimis Iisus Hristos”*. Cunoașterea lui Dumnezeu în viața aceasta pământească aduce începutul și pregustarea vieții celei veșnice. Cunoașterea lui Dumnezeu este semnificația vieții veșnice cât mai sîntem încă pe pământ. Dar viața veșnică ce va să vină este așa cum *“cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit”* (I Corinteni, II, 9). Câtă vreme ne aflăm aici, pe acest pământ, așa cum spune Apostolul, *“vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură, iar atunci, față către față”* (I Corinteni, XIII, 12). Acum Îl cunoaștem pe Dumnezeu numai în parte, dar apoi Îl vom cunoaște întru totul. Omul acela Îl cunoaște pe Dumnezeu, care simte respirația vie a lui Dumnezeu în sine și în tot ceea ce se află împrejurul său; acela care, cu inima și cu mintea și cu sufletul, simte prezența măreață și înfricoșătoare a *“singurului Dumnezeu adevărat”*, în firea și în viața sa personală.

Pentru a intra în comuniune cu Dumnezeu și a ne desăvârși viața duhovnicească, trebuie să-l cunoaștem pe Dumnezeu, să știm adică dacă este un părinte, sau un stăpân despot; dacă este milostiv, îndurător, iertător, sau numai drept și necruțător; dacă ne putem apropia de El cu iubire, sau cu teamă distrugătoare de suflet?! ... Apoi, cum îi putem noi cunoaște voia Lui, ce atitudine are El față de lume, de existență. Sau, și mai mult, cine este El?! ... Toate aceste premise, care stau la baza comuniunii cu Dumnezeu, le putem cunoaște prin Descoperirea pe care Însuși Dumnezeu a binevoit să ne-o facă, dorind și El să intre în legătură cu noi și să ne

mîntuiesc în comuniune eternă cu El. Această Descoperire este *Revelație dumnezeiască*. În primul rînd Dumnezeu poate fi descoperit de noi în Creația Sa. "*Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mîinilor Lui o vestește tăria*" (Psalmul XVIII, 1); "*Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii,... adică veșnica Lui putere și dumnezeire*" (Romani I, 20). Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste, să ne îndreptăm spre turma lui Hristos din acest pămînt sfânt, să dobîndim și să trăim, ca pregustare încă din această lume, viața cea veșnică, adică să-L cunoaștem, prin puterea Sfîntului Duh, pe Dumnezeu-Tatăl și pe Iisus Hristos, trimis de El în lume.

Cunoașterea lui Dumnezeu-Tatăl, viața în Hristos, dobîndirea Sfîntului Duh, aceasta este misiunea de astăzi, de ieri și de mâine a Bisericii, a tuturor vlăstarelor ei și, mai ales, a celor sfințiți prin harul preoției, prin harul arhieriei.

CONCLUZII

Rugăciunea Arhierescă a Mîntuitorului Iisus Hristos a fost și rămîne actuală. A fost și rămîne actuală prin mesajul pe care îl transmite, mesaj de unitate prin iubire și slujire. Meditînd asupra ei vom vedea și vom deprinde că prin rugăciune și iubire putem purcede la refacerea uni-tății lumii, „ *dezbinată prin neîncredere și neînțelegere* ”⁷. Prin aceasta, Mîntuitorul Iisus Hristos ne arată că *nu este suficient să vorbim despre unitatea Bisericii, ci trebuie să ne și rugăm pentru ea; să ne rugăm ca să putem păstra dreapta credință, să ne rugăm ca să putem păstra dreapta viețuire și să ne rugăm ca să putem păstra sfînta unitate de credință și iubire, comuniunea laolaltă între toți cei care cred în Tatăl, în Fiul și în Sfîntul Duh ca fiind Dumnezeu adevărat, Izvorul vieții și al iubirii veșnice. Noi păstrăm dreapta credință împreună, în comuniune, nu în mod sectar, în izolare sau despărțire de Sfinții din toate veacurile, deoarece oricât am fi de înzestrați, niciodată nu trebuie să interpretăm după mintea noastră, singuri, Evangheliile și Scriptura, ci împreună cu Biserica, împreună cu Sfinții Părinți din toate veacurile și din toate locurile, împreună cu păstorii suflați, episcopii și preoții noștri.*

Dreapta credință înseamnă temelia mîntuirii noastre, a dobîndirii vieții și fericirii veșnice. Iar cînd pierdem dreapta credință, pierdem darul vieții veșnice, pierdem certitudinea drumului cel adevărat al mîntuirii. *Dreapta credință ne cheamă însă și la dreapta viețuire, ne cheamă la pocăință pentru păcate și la ridicarea din păcate, la creșterea în virtuți, în fapte bune, în milostenie, în ajutorarea semenilor noștri.* Să păstrăm dreapta credință ca pe un mare dar, să creștem în ea și în sfințenia

⁷ Constantinescu Ioan, Pr. Prof., *Rugăciunea Arhierescă a Domnului Nostru Iisus Hristos*, în revista Ortodoxia, nr. 3, 1983, p. 387

pe care ne-o dăruiește și astfel să dobândim bucuria despre care Mântuitorul spune în Evanghelie: "*ca bucuria Mea să o aibă deplin în ei*" (Ioan XVII, 13), adică să avem bucuria de a fi drept-măritori creștini, bucuria de a avea nădejdea mântuirii și a vieții veșnice.

În încheiere vom cita din finalul cuvântului Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, rostit la Sfânta Liturghie oficiată împreună cu Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, în biserica Sfântul Teodor din loca-litatea Malakopis, Capadocia, duminică, 31 mai 2009: *Astăzi, când Biserica Ortodoxă Universală este amenințată de neoarianism, de gnosticism și agnosticism, de neoiconoclasm și de secularism, grija Păstorilor ei trebuie să fie aceea de a păstra și adânci unitatea de credință, liturgică și canonică, pentru ca Rugăciunea Arhierescă a Mântuitorului Hristos pentru unitate să se realizeze deplin, pentru ca "toți cei care se împărtășesc dintr-o pâine și dintr-un potir să fie uniți unul cu altul prin împărtășirea Aceluiași Sfânt Duh", cum se spune în Anaforaua din Liturghia Sfântului Vasile cel Mare. Unitatea Bisericii este, deodată, un dar al lui Dumnezeu și o fructificare de către noi a darului comuniunii Sfântului Duh, prin frățietate, jertfelnicie și iertare reciprocă. Tocmai din cauza păcatelor, primejdia dezbinării este per-manent prezentă în lume. De aceea, Biserica se roagă folosind cuvintele Sfântului Vasile cel Mare: „Doamne, fă să înceteze dezbinarea Bisericilor; potolește întărâtările păgânilor; răzvrătirile eresurilor strică-le degrabă, cu puterea Sfântului Tău Duh...Pacea Ta și dragostea Ta dăruiește-le, Doamne, Dumnezeul nostru, că Tu toate ne-ai dat nouă”...*

(Anaforaua Liturghiei a Sfântului Vasile cel Mare)

BIBLIOGRAFIE

1. **Chițescu Nicolae**, Prof., *Consacrarea*, în revista *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 3-4, 1962.
2. **Constantinescu Ioan**, Pr.Prof., *Rugăciunea Arhierescă a Domnului Nostru Iisus Hristos*, în revista *Ortodoxia*, nr. 3, 1983.
3. **Todoran Simion**, Drd., *Idei dogmatice și moral sociale în "Rugăciunea arhierescă"*, în revista *Glasul Bisericii*, nr. 9-10, 1982.

IV. PROBLEME ÎN ACTUALITATE

ÎNTRONIZAREA PRAEFERICIRII SALE IRINEU PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE SÂRBE

Pe data de 3 octombrie 2010, a avut loc, la Pec, festivitatea de întronizare a Preafericitului Părinte Irineu, noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sârbe. La această importantă manifestare Biserica Ortodoxă Română a trimis o delegație reprezentativă formată din Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Irineu al Olteniei, Preasfințitul Părinte Nicodim al Episcopiei Severinului și Strehaiei și Preasfințitul Părinte Daniil, Episcopul Episcopiei Daciei Felix.

Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a adresat Preafericitului Părinte Irineu, Arhiepiscop de Belgrad-Karlovci și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sârbe, următorul mesaj de felicitare:

*Preafericirea Voastră,
Preafericite Părinte Irineu,
Arhiepiscop de Pec, Mitropolit de Belgrad-Karlovci
și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sârbe,
preaiubit frate în Hristos Domnul și coliturghisitor,*

Cu aleasă bucurie, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au primit vestea alegerii Preafericirii Voastre în înalta slujire de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sârbe.

Prin vrerea Preasfintei Treimi, sunteți al patruzeci și cincilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Sârbe, în șirul arhierilor care au păstorit această Biserică și care, în decursul istoriei sale strălucite, s-a dovedit a fi rodnic ogor al Domnului pentru că a dăruit poporului sârb și Ortodoxiei multe cete de sfinți.

Suntem încredințați, Preafericirea Voastră, că veți contribui mult la apărarea și afirmarea valorilor creștine, la promovarea lucrării social filantropice a Bisericii în lumea contemporană, care se confruntă cu dificultăți și care trece printr-o acută criză economică, generată, în primul rând, de o profundă criză spirituală. În acest sens, ne amintim, cu bucurie, cuvintele, pe care Preafericirea Voastră ni le-ați adresat, în scrisoarea irenică trimisă cu prilejul alegerii în demnitatea de Patriarh. Într-adevăr, acum, cooperarea frățească a Patriarhilor Ortodocși este o necesitate stringentă, pentru ca mărturia Bisericii Ortodoxe să fie credibilă în întreaga lume, iar pacea lui Dumnezeu și iubirea frățească să biruiască ura și violența din lumea noastră atât de

tulburată. Vă încredințăm că, pentru împlinirea acestei misiuni sfinte, dorim să punem iubirea frățească în Hristos ca temelie pentru o mai bună colaborare între Bisericile noastre surori, între poporul român și poporul sârb.

În aceste clipe înălțătoare, rugăm pe Hristos Domnul, Capul Bisericii și *Păstorul Cel Bun* (Ioan 10,11), să Vă dăruiască ajutorul Său, ca să păstoriți Biserica Ortodoxă Sârbă soră pe calea mântuirii.

Împreună cu ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, Vă felicităm cu aceste cuvinte: „*Axios! Axios! Axios! Întru mulți ani, Preafericirea Voastră!*”

Cu deosebită prețuire și dragoste frățească în Iisus Hristos,

† **Daniel**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

MESAJUL Preafericitului Părinte Patriarh DANIEL
adresat tuturor elevilor, părinților și profesorilor cu prilejul
deschiderii noului an școlar preuniversitar 2010-2011

EDUCAȚIA – CREȘTERE ÎN IUBIREA DE VALORI

La începutul fiecărui an școlar Mântuitorul Iisus Hristos ne dezvăluie prin Parabola Semănătorului că în sămânța pe care o seamănă și în pământul în care se seamănă există o putere: „*pământul rodește de la sine: mai întâi pai, apoi spic, apoi grâu deplin în spic*” (Marcu 4, 26-28). La fel există o putere în adâncurile sufletului omului care se luminează și crește prin sămânța cuvântului lui Dumnezeu. Dascălii din școli sunt chemați să modeleze, să cultive sufletul elevului, pentru a crește intelectual și spiritual. Educația din acest punct de vedere are ca obiectiv creșterea spirituală a copilului, după modelul Mântuitorului Hristos: „iar copilul creștea și se întărea cu duhul, umplându-Se de înțelepciune, și harul lui Dumnezeu era asupra lui” (Luca 1, 40).

Copiii care primesc o educație creștină în școală învață să cultive valorile perene ale spiritualității și culturii românești în context european. De aceea ne bucurăm că religia este prezentă în școală și exprimăm recunoștința noastră pentru lucrarea misionară a profesorilor de religie. Este o lucrare care nu poate fi evaluată acum, întrucât este o investiție pe termen mediu, lung și veșnic. Ora de religie nu este umplere a timpului, ci sfințire a timpului, este apostolat sfânt. Ea promovează o vedere a sensurilor profunde ale realității vieții și lumii și pregătește nu numai cetățeni pentru patria pământească, ci și cetățeni ai Raiului, ai patriei cerești. Nu există investiție mai mare decât transmiterea credinței ca valoare veșnică. Credința este și cea mai mare zestre pe care părinții o pot transmite copiilor, pentru că ea îi ajută pe tineri să facă deosebire între valori efemere și valori eterne, între iubire de moment și iubire veșnică.

În completarea orei de religie, Patriarhia Română, prin proiectele „*Hristos împărtășit copiilor*” și „*Alege școala*”, propune să refacă legătura copiilor cu o comunitate vie, mărturisitoare și rugătoare. Prin aceste proiecte ea se străduiește să-i integreze pe copii în duhul prieteniei și al comuniunii, să prevină abandonul școlar în familiile sărace și în cele în care părinții sunt plecați la muncă în străinătate. Prin

birourile de cateheză parohială, prin taberele de copii pe care le organizează în cadrul acestor proiecte, Biserica se străduiește să suplinească lipsa de afecțiune părintească, lipsa atmosferei de familie, descoperă copii talentați și-i încurajează să-și cultive talantul în folosul Bisericii și al societății.

La început de an școlar, rugăm pe Milostivul Dumnezeu, Izvorul Înțelepciunii și al Adevărului, să binecuvânteze pe toți elevii, profesorii și părinții, pentru a dobândi bucuria creșterii spirituale a copiilor și tinerilor prin asimilarea de noi cunoștințe necesare în viață și prin cultivarea valorilor constante ca: respectul semenului și prietenia, libertatea și responsabilitatea, hărnicia și dărnicia, demnitatea și solidaritatea.

† Daniel,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

ÎNVĂȚĂMÂNTUL TEOLOGIC ÎN EPARHIA MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

**Pr. lect. univ. dr.
Vasile BORCA**

1. Seminarul Teologic Liceal Ortodox „SFÂNTUL IOSIF MĂRTURISITORUL” DIN BAIJA MARE

a) Istoric

Prezentă cu toată responsabilitatea pe scena socio-confesională creată prin descătușarea religioasă, spirituală și culturală după Revoluția din Decembrie 1989, reînființata Episcopie a Maramureșului și Sătmărilor în noua strategie administrativă și misionară, sub directa coordonare a P.S. Justinian Chira, a inclus înființarea și prezența stringentă în municipiul reședință eparhială și a unui seminar teologic. Asta însemna prezența unui motor spiritual, un regenerator sau impulsor bisericesc, un focar de spiritualitate ecleziastică, națională și culturală, în general.

În urma demersurilor făcute de Centrul eparhial, Sfântul Sinod al B.O.R. în ședința din 10 mai 1991 aprobă înființarea Seminarului teologic din Baia Mare, hotărâre comunicată prin adresa nr. 3796 din 15 mai 1991 a Cancelariei Sfântului Sinod. De asemenea Ministerul Învățământului la cererea Sfântului Sinod include Seminarul teologic din Baia Mare în rețeaua învățământului liceal din România.

Seminarul a început să funcționeze în spațiile oferite de Grupul Școlar de Industrie Ușoară, respectiv Liceul nr. 6 de pe B-dul Republicii nr. 8 prin bunăvoința și sprijinul mărinimos al d-lui director Romulus FICA și a celorlalte cadre didactice și prin mijlocirea d-lui Alexandru MATEI de la Primăria municipiului Baia Mare. În luna iulie 1991 se organizează prima sesiune de admitere cu sprijinul cadrelor didactice de la Seminarul Teologic din Cluj Napoca și prin selectarea unor cadre proprii dintre preoții vrednici ai Episcopiei. De asemenea pentru înjghebarea și formarea unui colectiv didactic eficace s-a transferat o clasă de elevi din anul II (aparținători Eparhiei) de la Seminarul din Cluj la Baia Mare. În spațiile oferite de Liceul nr. 6, azi Carmen Sylva, de pe B-dul Republicii nr. 8, Seminarul a funcționat până în anul 1995.

Începând cu toamna anului 1995, conducerea Școlii dimpreună cu Centrul eparhial, din motive administrative și pedagogice, a transferat Seminarul în corpul de

clădiri vechi ale Grupului Școlar Industrial de Construcții Montaj (Liceul nr. 5), respectiv actualul Colegiu Tehnic „Anghel Saligny” din Strada Progresului nr. 43 unde funcționează până în prezent.

În anul 1997 clădirea acestui liceu este atribuită în exclusivitate Seminarului, fiind renovată iar această instituție de învățământ teologic a primit numele și ocrotirea ilustrului ierarh maramureșean „Sfântul Iosif Mărturisitorul”.

Clădirea Seminarului Liceal Ortodox „Sf. Iosif Mărturisitorul” are în componență zece săli de clasă, o bibliotecă, două cabinete de informatică, o capelă pentru programul de rugăciune și practica liturgică, iar în apropierea școlii se află internatul cu o capacitate de 120 de locuri și cantina.

În prezent Seminarul are în structură câte două clase paralele: una de teologie pastorală (băieți) și alta de teologie-asistență socială (fete).

b) Directorii Seminarului Teologic Liceal Ortodox „Sf. Iosif Mărturisitorul”

- 1) Pr. prof. dr. Ovidiu TĂMAȘ: 1991 – 2001
- 2) Pr. Leontin DERSIDAN: 2001 – 2002
- 3) Pr. prof. dr. Cristian ȘTEFAN: 2002 – 2006
- 4) Pr. prof. dr. Marius NECHITA: 2006 – prezent

c) Rezultate remarcabile ale corului „Angelli” sub bagheta maestrului prof. Iustin PODĂREANU

- 1) Participări naționale – premii
 - 1993 – Ploiești – Premiul I
 - 1994 – Sibiu – Premiul I
 - 1998 – Orăștie – Premiul II
 - 1999 – Târgu Mureș – Premiul I
 - 2000 – Orăștie – Premiul I
 - 2001 – București – Premiul I
 - 2003 – Piatra Neamț – Premiul II
- 2) Participări internaționale
 - 1993 – Szolnok – Ungaria – Premiul I
 - 1994 – Bydgoszcz – Polonia – „Struna de argint”
 - 1995 – Londra – Anglia – Turneu – 35 de concerte
 - 2000 – Atena – Grecia – Festivalul Interortodox de Coruri de Tineret
 - 2000 – Viena – Austria – Festivalul Internațional de Tineret și Muzică

d) Olimpiade teologice – faza națională

- 1998 – MALANCA MARCEL – Premiul III – Dogmatică
- 1998 – STAN IONEL – Mențiune – I.B.O.R.
- 1998 – BÂLC MIHAI – Premiul III – I.B.O.R.

- 1998 – MARINA FIȚ LIVIU – Premiul II – I.B.O.R.
- 1998 – VAIDA CRISTIAN – Premiul II – Dogmatică
- 2006 – MAGDĂU MIRCEA – Mențiune – Dogmatică
- 2007 – MAGDĂU MIRCEA – Premiul I – Dogmatică
- 2007 – ȘLEAM GAVRIL – Mențiune - Dogmatică

e) Olimpiade laice – faza națională

- 1996 – BOLOȘ CRISTIAN – Mențiune – Istoria Românilor
- 1997 – BOLOȘ CRISTIAN – Mențiune – Istoria Românilor
- 2004 – MOȘ PAUL IOAN – Premiul III – Icoana din sufletul copilului
- 2005 – MOȘ PAUL IOAN – Premiul II – Icoana din sufletul copilului
- 2005 – MOȘ PAUL IOAN – Premiul III – Olimpiada de Meșteșuguri Artistice și Tradiționale

f) Publicațiile Seminarului

1)Revista EMANUEL (1997 – 2001 – 4 numere)

2)FOAIA TEOLOGICĂ (2004 – 2005 – 4 numere)

3)Volumul „INTERFERENȚE”, conducător prof. Maria PAȘCA, Editura Universității de Nord, 2010,Baia Mare, 124 pagini (cuprinde referate și studii de la Sesiunea de comunicări științifice: „Înălțarea pe credință și cunoaștere” desfășurată la Seminar în 25.mai 2009.

**2. Secția de Teologie Ortodoxă
din cadrul Universității de Nord din Baia Mare**

a) Istoric

Începuturile învățământului teologic universitar din Baia Mare se leagă de noile condiții socio-politice și religioase apărute după Revoluția din Decembrie 1989. În noile structuri sociale și confesionale create prin reînființarea Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, prin reînființarea Episcopiei Unite (greco-catolice) și odată cu aceasta a Institutului Teologic greco-catolic „Episcop Dr. Alexandru Rusu” din Baia Mare, accentuându-se tensiunile confesionale pe plan local, simțindu-se nevoia stringentă de formare a cadrelor în vederea predării Educației moral-religioase în școli; iată conjunctura care impunea crearea unei Secții de Teologie Ortodoxă în cadrul Universității din Baia Mare.

Demersurile în acest sens au demarat din partea Centrului eparhial sub coordonarea directă a P.S. Justinian Chira prin consilierul de resort cultural pr. Vasile BORCA încă din vara anului 1991 după ce se reușise înființarea Seminarului teologic.

Documentația de înființare a unei facultăți de Teologie ortodoxă la Baia Mare a început prin realizarea unei Convenții între Centrul eparhial Baia Mare și

Rectoratul Universității care după ce a fost avizată favorabil de Senatul Universității și de Prefectura județului Maramureș a fost înaintată Patriarhiei și Ministerului Învățământului. Era în luna august 1991 așa că aprobările forurilor centrale n-au putu fi obținute în timp legal pentru a organiza admiterea pentru noul an universitar 1991-1992. În luna decembrie 1991 s-a întocmit o nouă Convenție între Episcopia Maramureșului și Sătmarului și Universitatea din Baia Mare, stabilindu-se numărul de studenți pentru admitere, precum și alte reglementări care a fost din nou înaintată forurilor centrale competente.

În cursul lunii decembrie 1991 s-a primit adresa nr. 8611/1991 din partea Cancelariei Sfântului Sinod către Facultatea de Teologie din Baia Mare prin care se comunică rețeaua facultăților de teologie din țară și numărul de locuri pentru admitere din 1992, între care figura și Facultatea de Teologie din cadrul Universității din Baia Mare. În ianuarie 1992 se revine asupra aceleiași adrese din partea Cancelariei Sfântului Sinod (nr. 8611/1991) pe numele Facultății de Teologie din Baia Mare, prin care se comunică hotărârea Sfântului Sinod din 17-18 decembrie, care la cererea unor episcopii și universități, a aprobat înființarea unor facultăți de teologie între care este menționată și Facultatea din Baia Mare. În cursul lunii aprilie 1992, prin adresa nr. 1922 din 15 aprilie ni se comunică că Sfântul Sinod în ședința din 7 aprilie 1992 a reluat problema înființării Facultății de Teologie din Baia Mare și că s-a căzut de acord cu Ministerul Învățământului la cifra de școlarizare și anume 20 de studenți pentru Teologie-Litere-Limba Română (T.L.R.) și 20 de studenți pentru Teologie-Asistență Socială (T.A.S.). Ministerul Învățământului prin Ordinul nr. 5008 și 5009 din 1992 a aprobat înființarea celor două specializări (T.L.R. și T.A.S.) din cadrul facultății de Litere și Științe a Universității Baia Mare. În cursul verii s-au pregătit și întocmit demersurile legale, luându-se legătura cu Facultățile de profil din Cluj, Sibiu și București cu avizul Ministerului Învățământului pentru pregătirea admiterii la Teologia universitară din Baia Mare care s-a desfășurat după cadrul și calendarul legal. Așadar începurile învățământului teologic universitar se leagă de toamna anului 1992, respectiv a anului universitar 1992-1993 când demarează Secția de Teologie Ortodoxă a Facultății de Litere și Științe din cadrul Universității din Baia Mare. De acest an se leagă și selectarea și angajarea primelor cadre universitare de pe plan local și prin cooptarea unor profesori universitari și cadre asociate, de la Facultatea de Teologie din Cluj (P.C. Pr. prof. univ. dr. Alexandru MORARU, Vasile STANCIU și Valer BEL) și de la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu (P.C. Diac. prof. univ. dr. Constantin VOICU și P.C. Pr. prof. univ. dr. Ilie MOLDOVAN care a ținut cursuri la Baia Mare timp de peste un deceniu între anii 1996-2007).

Prin H.G. nr. 568 din 16.08.1995 se avizează acreditarea Facultății de Litere și Științe din cadrul Universității din Baia Mare. H.G. nr. 741 din 13.11.1997 stipulează înființarea de noi facultăți în cadrul Universității din Baia Mare și anume Facultatea de Litere și Facultatea de Științe, prin scindarea Facultății de Litere și Științe. Aceeași Hotărâre prevede că Facultatea de Litere va funcționa cu patru specializări:

- Limba și literatura română – o limbă și literatură străină (engleza, franceza) sau Etnologie;
- Limbi moderne aplicate (câte două limbi străine dintre: limba engleză, limba franceză, limba germană);
- Teologie Ortodoxă-Litere (Limba și literatura română);
- Teologie Ortodoxă-Asistență Socială.

Profilul teologic universitar baimărean s-a conturat și întregit din toamna anului 2000, odată cu înființarea pe lângă cele două specializări (T.O.R. și T.A.S.) și a Specializării Teologie Ortodoxă Pastorală (T.O.P.). În conformitate cu H.G. nr. 1032 din 30.09.2003 în cadrul Universității de Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, este autorizată să funcționeze provizoriu Specializarea Teologie Ortodoxă Pastorală iar din anul 2007 este acreditată.

Începând cu anul universitar 2008-2009 în cadrul Facultății de Litere, Domeniul Teologie este autorizat să funcționeze un masterat în Teologie creștină și spiritualitate europeană cu durata de 4 semestre.

Începând cu anul 2000 Secția de Teologie Ortodoxă din cadrul Facultății de Litere se organizează la nivel de catedră de sine stătătoare. În prezent se intitulează **Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială** și funcționează cu un efectiv de 13 cadre didactice titulare (3 conferențieri, 5 lectori, 5 asistenți) și 7 cadre asociate având în structura de licență 3 specializări: Teologie ortodoxă pastorală (4 ani, zi), Teologie ortodoxă didactică (3 ani, zi) și Asistență socială (3 ani, zi).

Spațiile în care și-a desfășurat activitatea Secția de Teologie Ortodoxă au fost la început în clădirea Facultății de Litere și Științe din Str. Victoriei nr. 76 iar începând cu anul universitar 2000-2001 activitatea Secției (sălile de curs, seminarii, cabinete, sala profesorală și biblioteca) s-a transferat în noul imobil cumpărat de Universitate, situat pe Str. Crișan nr. 10 unde se desfășoară majoritatea activităților didactice.

b) Conducerea Secției de Teologie Ortodoxă din Baia Mare

-1992 – 1996 – șef catedră – Științe socio-umane: Prof. univ. dr. Maximilian BOROȘ;

-1992 – 1997 – coordonatorul onorific al Secției de Teologie Ortodoxă: Pr. lect. univ. drd. Vasile BORCA;

- 1996 – 2000 – șef catedră – Filosofie-Teologie: Conf. univ. dr. Corina HRIȘCĂ;
- 1998 – 2000 – coordonatorul onorific al Secției de Teologie Ortodoxă: Pr. lect. univ. dr. Dorinel DANI;
- 2000 – 2003 – șef catedră – Teologie Ortodoxă: Pr. lect.univ. dr. Dorinel DANI;
- 2003 – prezent – șef catedră – Teologie Ortodoxă și Asistență Socială: Pr. conf. univ. dr. Ștefan POMIAN;
- 2008 – prezent – COORDONATOR MASTERAT – TEOLOGIE CREȘTINĂ ȘI SPIRITUALITATE EUROPEANĂ: Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL.

c) Lista cadrelor didactice care predau în prezent la Secția de Teologie Ortodoxă

- pr. conf. univ. dr. Ștefan POMIAN (Șef de Catedră – Istoria și filosofia Religiilor & Dogmatică);
- pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL (Membru Consiliu profesoral & Redactor-șef Revistă – Teologie Morală și Spiritualitate & Bioetică & Misiologie și Ecumenism);
- conf. univ. dr. Gheorghe Mihai BÂRLE (Prodecan & Membru Consiliu profesoral Facultatea de Litere) – senator;
- pr. lect. univ. dr. Vasile BORCA (Studiul Vechiului Testament și a Noului Testament);
- pr. lect. univ. dr. Dorinel DANI (Istoria Bisericii Universale & Patrologie);
- pr. lect. univ. dr. Teofil STAN (Muzică bisericească & Liturgică & Pastorală);
- pr. lect. univ. dr. Marius NECHITA (Formare duhovnicească & Terapia familiei);
- lect. univ. drd. Ioan Ștefan TOHĂȚAN (Drept și legislație în A.S.);
- asist. univ. dr. Valerian MARIAN (Catehetică & Omiletică);
- asist. univ. drd. Eusebiu BORCA (Studiul Vechiului Testament & Ebraică);
- asist. univ. Liviu BOZGA (Sociologie & Practica în Asistența Socială);
- asist. univ. drd. Florian SĂLĂJEAN (Managementul în A.S. & Metode și tehnici în Asistența Socială);
- asist. univ. drd. Adriana Florentina CĂLĂUZ (Managementul de caz & Psihologie organizațională);
- prof. univ. dr. Constantin CORNIȚĂ (Cultivarea limbii române);
- conf. univ. dr. Ovidiu FELECAN (Limba greacă și limba latină);
- conf. univ. dr. Ștefan VIȘOVAN (Limba bisericească chirilică);

- lect. univ. drd. Nicoleta FEIER (Limba franceză);
- lect. univ. drd. Ligia TOMOIAGĂ (Limba engleză);
- asist. univ. drd. Rebeca BĂRUȚĂ (Limba germană);
- asist. univ. drd. Claudiu FĂRCAȘ (Comunicare asistată de calculator);
- pr. dr. Vasile AUGUSTIN – vicar eparhial (Drept bisericesc – cadru asociat);
- pr. lect. univ. dr. Cristian ȘTEFAN – consilier cultural eparhial (Istoria Bisericii Ortodoxe Române & Bizantinologie – cadru asociat);
- pr. drd. Claudiu POP (Filantropie creștină & Probleme Etice în Asistență Socială – cadru asociat);
- pr. drd. Petrică Aurelian COVACIU (Muzică bisericească & Cor – cadru asociat);
- pr. Mihai TIRA – duhovnic ASCOR, cadru asociat;
- drd. Vasile COSTIN (Biserică și societate) – cadru asociat;
- drd. Bogdan GAVRA – cadru asociat.

d) Seminarii și simpozioane organizate de Secția de Teologie Ortodoxă din Baia Mare:

- Sesiunea Științifică națională „40 de ani de învățământ superior baimărean” – 18-19.05.2001;
- Simpozionul „Tineretul, speranța Bisericii și a lumii de mâine” – 21.04.2002;
- Simpozionul „Eminescu, generalul Georgescu Pion și pământul strămoșesc al Maramureșului”, în cadrul manifestării culturale „Zilele Seiniului” – 29.06.2002;
- Simpozionul național: ”Destin românesc, identitate istorică, comunicare eclesială și relații interetnice în zona arcului intracarpatic” – 06.02.2003;
- Seminarul „Omul, opera și personalitatea Părintelui DUMITRU STĂNILOAE” – 04.12.2003;
- Sesiunea de comunicări: ”CRĂCIUN ÎN MARAMUREȘ”, Sighetul Marmației – 20.12.2003;
- Simpozionul „Teologie și spiritualitate în opera și activitatea Sfântului Ioan Gură de Aur” – 13.11.2007;
- Simpozionul „Factorul religios la temelia procesului managerial al firmelor, instituțiilor și organizațiilor” – 20.11.2007;
- Simpozionul național: ”Biserica și mass-media într-un raport de complementaritate sau adversitate ?” – 12.06.2008;

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

- Simpozionul național: "Aspecte teandrice ale Revelației cunoașterii dumnezeiești și ale sfințeniei, temelii ale vieții personale și de comunitate în Hristos", Mănăstirea Țeghea (Carei) – 10-11.09.2008;
- Simpozionul „Scriptură și carte de cult – izvoade de căpătâi ale limbii și culturii românești” – 12.11 2008;
- Simpozionul național: "Anul comemorativ – omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al Sfinților capadocieni", Mănăstirea Bârsana – 11-13.11.2009;
- Simpozionul regional: „1685 de ani de la prima mărturisire de credință a Sinodului I Ecumenic de la Niceea (325)", Satu Mare, 01 Iulie, sala „Dinu Lipatti”;
- Simpozionul național: „Codicele de la Ieud, ediția a XVI-a, desfășurată în cadrul manifestărilor cultural-spirituale, susținut între 28-31 octombrie, 2010 la Ieud, județul Maramureș.

e) Personalități teologice, eclasiastice și culturale care au vizitat și conferențiat la Secția de Teologie Ortodoxă din Baia Mare:

- pr. Nicolae TĂNASE, președintele Asociației „Pro Vita” – 19.04.1994;
- pr. prof. univ. dr. Dumitru ABRUDAN, decanul Facultății de Teologie din Oradea – 14.12 1994;
- pr. prof. univ.dr. Liviu STREZA, prodecanul Facultății de Teologie din Sibiu – 16.12.1994;
- arhim. Teofil PĂRĂIANU, Mănăstirea Sâmbăta de Sus – 21.03.1995; 29.03.2006;
- prof. dr. ing. acad. Dinu T. MORARU – 10.05.1995;
- pr. prof. univ. dr. Vasile MIHOC, Facultatea de Teologie din Sibiu – 21.03.1996;
- prof., teolog autor și apologet Vasile DANION – 14.04.2006; 16.03.2007;
- Theodor PALEOLOGU, ministrul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național – 30.03.2009;
- regizorul și actorul Dan PURIC – 12.06.2008;
- redactorul Răzvan BUCUROIU, președintele AZEC;
- pr. prof. univ. dr. Theodor DAMIAN, președintele Institutului Român de Spiritualitate Ortodoxă din New York – 11.11.2009;
- P.F. Daniel, patriarhul României – 12.12.2009.

f) Publicațiile Secției de Teologie:

- Anuarul „Ortodoxia maramureșeană” începând cu anul 1996 nr.1 și ajungând în 2009 la nr. 14.

Din anul 2009 Catedra de Teologie și Asistență Socială împreună cu Societatea de Studii Teologice Ortodoxe din România cu sediul în Baia Mare editează revista semestrială „STUDIA UNIVERSITATIS SEPTENTRIONIS - THEOLOGIA ORTHODOXA” care a ajuns în anul II al apariției în 2010, cu câte două numere editoriale anual.

3. Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt” din Satu Mare

a) Istoric

Apărută în peisajul multiconfesional și cultural cu un cadru național și ortodox afectat de tensiunile postdecembriste, această școală, cea mai nouă școală românească din municipiul Satu Mare, Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt” a ajuns să ocupe un loc de frunte între instituțiile învățământului preuniversitar din județul Satu Mare.

Înființarea acestei școli se leagă de începutul anului școlar 2006-2007 și de grija și râvna P.C. Pr. GROZA Gabriel Ioan sub directa purtare de grijă a P.S. Justin Hodea, arhiereu vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului. În urma demersurilor făcute de Centrul eparhial al Maramureșului și Sătmarului, cu sprijinul autorităților locale și județene ale municipalității și județului Satu Mare prin ordinul nr. 3737 din 20.04.2006 al Ministerului Educației și Cercetării s-a înființat Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”.

Inaugurarea noii instituții s-a făcut pe data de 15 septembrie 2006 cu o liturghie arhierescă oficiată de un sobor de preoți printre care amintim pe pr. prof. dr. ȘTEFAN Cristian, consilierul cultural eparhial și cei doi protopopi de Satu Mare și Carei, în frunte cu P.S. Justin Sigheteanu.

Acest liceu, situat pe Str. George Călinescu nr. 51 din Satu Mare, este prima unitate de învățământ din țară, unică prin structura ei, prin faptul că școlarizează elevi la toate ciclurile de învățământ: preșcolar, primar, gimnazial și liceal.

Colectivul de cadre didactice este de o înaltă ținută pedagogică. Educația religioasă se realizează de preoții profesori ai liceului. Este o școală românească și ortodoxă autentică purtătoare a tradiției și credinței strămoșești dar cu principii educaționale moderne.

b) Structura claselor

- ciclul preșcolar: 6 grupe (129 copii)
- ciclul primar: 4 clase (82 elevi)
- ciclul gimnazial: 6 clase (96 elevi)
- ciclul liceal: 7 clase (130 elevi)

Procesul de învățământ se desfășoară într-un singur schimb.

c) Dotări

Unitatea dispune de 16 săli de clasă, 4 laboratoare, o bibliotecă, o capelă, o biserică de lemn în stil maramureșean, o sală de sport modernă și un nou corp de grădiniță, înzestrat cu toate dotările, plus bucătărie și sală de mese pentru 90 de copii. Mobilierul este nou, în toate sălile de clasă, în sala profesorală și în birouri. De asemenea, Școala deține un copiator performant, patru calculatoare, un videoproiector, o cameră video, un aparat foto, aparatură birotică etc. La fel, biserica liceului este înzestrată cu vase liturgice, veșminte preoțești și cărți de cult. De o dotare corespunzătoare se bucură biblioteca, laboratorul de fizică și sala de sport.

d) Colectivul cadrelor didactice

Este alcătuit din 29 de persoane calificate din care unul cu titlu de doctor (Laura Delia GROZA), 9 cu gradul didactic I, 6 cu gradul didactic II, 4 cu gradul definitiv, 2 debutanți și 7 preoți.

e) Conducerea Școlii

2006 – prezent: Pr. Prof. GROZA Gabriel Ioan-director

2006 – prezent: Prof. VONETHE Vasilica Carmen-director adj.

f) Rezultate de excepție a elevilor

- 12 participări la faza națională o olimpiadei de religie-2007 cu:
 - premiul II – clasa a XII-a
 - premiul I – clasa a V-a
 - premiul III – clasa a VI-a
 - premiul III – clasa a IX-a
 - premiul III – clasa a XII-a
- La concursul școlar „Olimpicii cunoașterii” pentru ciclul primar s-au obținut:
 - premiul II – 6 elevi
 - premiul III – 11 elevi
 - mențiuni – 6 elevi
- Alte participări la concursuri, manifestări și expoziții cu rezultate remarcabile.

g) Manifestări și evenimente de excepție

-29 aprilie – 5 mai 2008 – desfășurarea Olimpiadei Naționale de Religie Ortodoxă.

h) Publicația Liceului

-„Jurnalul Teologic Sătmărean” începând cu nr. 1 – 2007 și ajungând la nr. 9 în 2010.

ACTIVITATEA PUBLICISTICĂ ȘI EDITORIALĂ ÎN EPARHIA MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

**Pr. lect. univ. dr.
Vasile BORCA**

I. Presa bisericească, publicații, reviste, periodice

a) Centrul Eparhial

1. GRAIUL BISERICII NOASTRE, publicație a preoților și credincioșilor din Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmăruului, începând cu nr.1-3 (ianuarie – martie), 1991 cu apariție lunară, transformată în periodic trimestrial sau semestrial și ajungând la nr.65 în 2009.

2. CALENDAR vestitor și povățuitor al creștinilor din Maramureș și Sătmăr pe anii 1991 – 1992, Baia Mare, 1991, 150 pagini.

3. CALENDARUL CREȘTINULUI DREPTCREDINCIOS, 1993 – 1997, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare 1996, 318 pagini.

b) Secția de Teologie (facultatea) din Baia Mare

1. ORTODOXIA MARAMUREȘEANĂ, anuar începând cu 1996 – nr.1 și ajungând la nr.14 în 2009.

2. STUDIA UNIVERSITATIS SEPTENTRIONIS-THEOLOGIA ORTHODOXA, revistă semestrială editată de Societatea de Studii Teologice Ortodoxe din România și Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială, nr.1/2009 și nr.2/2009; nr.1/2010 și nr.2/2010.

c) Seminarul Teologic „Sf. Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare

1. Revista EMANUEL (1997 – 2001-4 numere)

2. FOAIA TEOLOGICĂ (2004 – 2005-4 numere)

d) Liceul teologic ortodox „Nicolae Steinhardt” din Satu Mare

1. JURNALUL TEOLOGIC SĂTMĂREAN, începând cu nr.1/2007 și ajungând la nr.9/2010.

e) Protopopiatul Baia Mare

1. CREDINȚA ROMÂNĂNEASCĂ, foaie religioasă a Protopopiatului Ortodox Român Baia Mare, anul I nr.1, martie 1990 – nr.6, decembrie 1990.

f) Protopopiatul Satu Mare

1. ECCLESIA, revistă bilunară a Bisericii Sf. Împărați Constantin și Elena între 2003-2005 apoi transferată la Protopopiatul Satu Mare apărând până în 2007.

2. CANDELA SĂTMARULUI, revistă lunară de istorie, viață și cultură bisericească, nr.1 începând cu martie 2009, ajungând la nr.13 în 2010.

g) Protopopiatul Oaș

1. CANDELA OAȘULUI, nr.1/2003, ajunsă la nr.3/2010.

h) Publicații parohiale

1. FOAIA CREȘTINĂ, publicație periodică a Parohiei Ortodoxe Române „Soborul Sfinților 12 Apostoli” din Baia Mare, nr.1/2001 până la nr.3/2002.

2. BUNA VESTIRE, revistă editată de Parohia „Buna Vestire” și Asociația „Martyria” din Baia Mare, nr.1/2002 și ajunsă la nr.7/2010.

II. Cărți tipărite

a) Centrul Eparhial

1. **Nicolae STEINHARDT**, *Dăruind vei dobândi*, ediție îngrijită și tipărită cu binecuvântarea P.S. Justinian, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărilor, Baia Mare, 1992, 285 pagini.

2. **PSALTIREA** proorocului și împăratului David, tipărită cu binecuvântarea P.S. Justinian, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărilor, Baia Mare, 1992.

3. **PÂINEA VIETII**, carte de rugăciuni pentru creștinii dreptcredincioși, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărilor, Baia Mare, 1991.

4. **SFÂNȚA LUMINĂ**, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărilor, Baia Mare, 1992.

5. **Arhim. Iuliu SCRIBAN**, *Patimile Domnului nostru Iisus Hristos*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărilor, Baia Mare, 1992.

6. **CÂNTARE MAICII DOMNULUI**, tipărită cu binecuvântarea P.S. Justinian, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărilor, Baia Mare, 1992.

7. **Pr. lect. Dorel MAN**, *Maica Domnului. Chipul femeii în Noul Testament*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1995.

8. **PARACLISUL ȘI PROHODUL MAICII DOMNULUI**, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1996.

9. **CARTE DE RUGĂCIUNI** pentru trebuințele și folosul creștinilor dreptcredincioși, tipărită cu binecuvântarea P.S. Justinian, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1996, 359 pagini.

10. „**VESTEA MINUNATĂ**” a Crăciunului. Din colindele noastre străbune, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1998.

11. **Corneliu ONET**, *Curajul în textele biblice*, Baia Mare, 2000, 104 pagini.

12. **P.S. Justinian CHIRA**, *Ioan Alexandru, Scrisori*, Baia Mare, 2001.

13. **GRAI MARAMUREȘEAN ȘI MĂRTURIE ORTODOXĂ**, volum omagial dedicat, P.S. Justinian CHIRA al Maramureșului și Sătmarului la împlinirea vârstei de 80 de ani, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2001.

14. **ACATISTELE MAICII DOMNULUI**, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2004.

15. **Grigore MAN**, *Biserici de lemn din Maramureș*, Editura Proema, Baia Mare, 2005, 414 pagini.

16. **ICOANE BIZANTINE – CATALOG**, Editura Cedo, Cluj-Napoca, 2007.

17. **Lotica VAIDA, Simion VAIDA și Livia LAZĂR**, *Părintele consilier Marius Lazăr – un cântec de dor*, Editura Eurotip, Baia Mare, 2009, 124 pagini.

18. **Ierom. Nicodim SACHELARIE**, *Îndrumător duhovnicesc*, cu un cuvânt înainte de P.S. Justinian, Baia Mare, 2009, 131 pagini.

19. *20 de ani din viața Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului în imagini*, Baia Mare, 2010.

Episcop Justinian CHIRA

1. *Viața Preacuratei Fecioare Maria*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, Cluj, 1948.

2. *Darurile Bisericii*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, Cluj-Napoca, 1983.

3. *Viața Maicii Domnului* (cuprins nou), Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, Cluj-Napoca, 1986, 212 pagini.

4. *Apel la conștiință și rațiune*, Editura Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj, 1990.

5. *Drepturile copilului*, Baia Mare, 1994.

6. *Harul și Adevărul*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, 1996, 432 pagini.

7. *Gând și suflet românesc*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, 1998.

8. *Viața Maicii Domnului*, ediția a treia, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, 1999, 175 pagini.

9. *Scrisori*, Baia Mare, 2001.

10. *Lumină din Lumina Nașterii și Învierii Domnului*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, 2006, 244 pagini.

11. „*Justinian*” – *dialoguri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006, 295 pagini.

12. *Convorbiri în amurg*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006.

13. *Viața și Acatistul Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul*, Baia Mare, 2006, 56 pagini.

14. *Mama și copilul* (broșură), Baia Mare, 2009.

15. *Mănăstirea „Sf. Ana – Rohia”* - monografie, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, 2009, 284 pagini.

16. *Tinerețea – Primăvara vieții*, Baia Mare, 2010.

17. *La început de drum: 1990-2010*, Baia Mare, 2010.

• **Vicar eparhial – Pr. dr. Vasile AUGUSTIN**

EPISCOPIA MARAMUREȘULUI – organizare administrativă, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2006, 316 pagini.

• **Consilier cultural – Pr. dr. Cristian ȘTEFAN**

Misiunea creștină în Apus și Răsărit (sec. V-X), Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, 300 pagini.

b) Secția de Teologie

• **Pr. conf. univ. dr. Ștefan POMIAN**

1. *Întemeietori de religii, note de curs*, Editura Umbria, Baia Mare, 1999, 102 pagini.

2. *Principii morale în literatura sapiențială egipteană antică și cea vechitestamentară, teza de doctorat*, Editura Umbria, Baia Mare, 1999, 236 pagini.

3. *Catehetica și metodică predării religiei, note de curs*, Editura Umbria, Baia Mare, 1999, 164 pagini.

4. *Studii de istorie și filosofie a religiilor*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2000, 134 pagini.

5. *Preocupări de doctrină creștină și islamică la Dimitrie Cantemir*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2000, 96 pagini.

6. *Culte de mistere și Sfintele Taine creștine*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2001.

7. *Spiritualitatea orientală precreștină*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2003, 114 pagini.

8. *Repere de spiritualitate precreștină central și nord – vest europeană*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2006, 158 pagini.

9. *Repere amerindiene – Studii de introducere în istoria și spiritualitatea amerindiană nordamericană, mezoamericană și peruviană*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2006, 278 pagini.

10. *Biserica și probleme ale lumii contemporane*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008, 224 pagini.

• **Pr. conf. univ. dr. Adrian PAUL**

1. *Viața, personalitatea și învățătura ascetico – mistică a Sfântului Macarie Egipteanul*, Editura Mega & Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, 538 pagini.

2. *Semnificația morții și învierii noastre în Hristos*, Editura Mega & Argonaut, Cluj-Napoca, 2005, 338 pagini.

3. *Mișcarea eretică messaliană și spiritualitatea monahală răsăriteană*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2006, 374 pagini.

4. *Introducere în Studiul Teologiei Morale*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2006, 332 pagini.

5. *Inima – locaș al Duhului Sfânt în spiritualitatea răsăriteană*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2007, 391 pagini.

6. *Sfântul Ioan Gură de Aur – 1600 de ani de la trecerea la Domnul*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2007, 311 pagini.

7. *Omagiu Părintelui Profesor octogenar Ilie Moldovan*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008, 425 pagini.

8. *Biserica și Mass – Media: complementaritate și adversitate?* Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008, 182 pagini.

9. *Anul comemorativ – omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al sfinților capadocieni*, (volum coordonat) Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009, 476 pagini.

• **Pr. lect. univ. dr. Vasile BORCA**

1. *Învățăături și teme de actualitate creștină, partea întâia din vol. „ÎNVĂȚĂTURI ȘI RUGĂCIUNI FOLOSITOARE”*, Editura Cornelius, Baia Mare, 2003, 114 pagini.
2. *OMUL – încununarea operei de creație. Natura și destinul său în lumina Revelației biblice a Vechiului Testament*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2007, 364 pagini.
3. *Greco – catolicism și ortodoxie pe Mara și Cosău. Tensiuni confesionale postrevoluționare într-o abordare antropologică*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2007, 100 pagini.
4. *Factorul religios – pilonul central al economiei* (volum coordonat), Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2007, 120 pagini.
5. *Reperle autentice ale Umanului*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008, 154 pagini.
6. *Omenirea secularizată pe panta suicidară!*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008, 237 pagini.

• **Pr. lect. univ. dr. Dorinel DANI**

1. *Studii de Istorie Bisericească și Patrologie*, Editura Umbria, Baia Mare, 1999, 116 pagini.
2. *Rezultatele Mișcării de la Oxford*, Editura Umbria, Baia Mare, 1999, 172 pagini.
3. *Istoria Sinodului Trei Ecumenic de la Efes 431*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008, 198 pagini.
4. *Mișcarea de la Oxford – rezultatele ei și relațiile Bisericii Anglicane cu Biserica Romano-Catolică și cu Bisericile Ortodoxe până la sfârșitul secolului al XIX-lea-teza de doctorat*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008, 329 pagini.

• **Pr. lect. univ. dr. Marius NECHITA**

1. *Resurse și nevoi la persoanele de vârstă a treia*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008, 410 pagini.
2. *O abordare conceptuală integrată privind vârstnicii*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009, 178 pagini.
3. *Diferențe de gen la persoanele vârstnice*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009, 280 pagini.
4. *Integrarea profesională a persoanelor cu dizabilități*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2010, 277 pagini.

• **Asist. univ. dr. Valerian MARIAN**

1. *Monografia satului Frâncenii Boiului – Județul Maramureș și propovăduirea Bisericii Ortodoxe*, Editura Roprint, Cluj-Napoca, 2003, 213 pagini.

2. *Româneștii Chioarului – Monografia localității Românești*, Editura Enesis, Baia Mare, 2003, 241 pagini.

3. *Boiul Mare – Județul Maramureș – legendă și adevăr*, Editura Roprint, Cluj-Napoca, 2005, 388 pagini.

c) Protopopiatul Baia Mare

• **Pr. prof. Gavriil MOCIRAN**, (protopopul Băii Mari) *Credință și iubire* (broșură), Baia Mare, 1994.

• **Pr. dr. Florin CODREA**, (Parohia „Buna Vestire”-Baia Mare) „*Orice vă va spune El faceți*”(In. 2,5), *PREDICI*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2007, 418 pagini.

• **Pr. prof. Dorin MICU**, (Colegiul Național Gheorghe Șincai-Baia Mare).

1. *Pentru o ortodoxie realistă – Convorbiri cu Dan Ciachir*, Editura Anastasia, 2004, 205 pagini.

2. *Cuvintele Părintelui. Un ghid al frumuseții lăuntrice*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, 180 pagini.

• **Pr. prof. Florian NECHITA**, (Colegiul Național Mihai Eminescu-Baia Mare).

1. „*Tinere ție-ți zic scoală-te*” sau despre păcatul grăirii în deșert, Baia Mare, 1998, ed. a II-a 2009, 30 pagini.

2. *Rugăcini pentru toți copiii*, Baia Mare, 2002, 50 pagini.

3. *Despre ținuta și comportamentul femeii creștine*, Baia Mare, 2003, 30 pagini.

4. *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, Editura Minulescu, Baia Mare, 2006, 52 pagini.

5. *De ce cinstim Sfintele Icoane*, Editura Minulescu, Baia Mare, 2007, 32 pagini.

• **Pr. Viorel THIRA**, (Catedrala veche).

1. *Fără personalități e frig în istorie*, Casa de editură Dokia, Cluj-Napoca, 2007, 495 pagini.

2. *Lucian Georgiu: „Lăsați-mă să putrezesc în lumină”*, ediție îngrijită, studiu introductiv, bibliografie selectivă, glosar și iconografie de Viorel Thira, Casa de editură Dokia, Cluj-Napoca, 2008, 134 pagini.

3. *Carte de întâmplământ*, Casa de editură Dokia, Cluj-Napoca, 2009, 200 pagini.

4. *Graiul în satul Inău din Țara Lăpușului. Glosar*, Casa de editură Dokia, Cluj-Napoca, 2009, 92 pagini.

5. *Mihail Georgiu – „Căci pe mucedele pagini stau domniile române”* – text îngrijit, predoslovie și bibliografie de Viorel Thira, Casa de editură Dokia, Cluj-Napoca, 2009, 180 pagini.

• **Pr. Ștefan BATIN și prof. Traian RUS** (Parohia Oarța de Sus), *O vatră românească de iubire la poalele Codrului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, 190 pagini.

• **Pr. Ioan NECHITA** (Parohia Săsar II), *Arc peste timp. Oarța de Jos (1392-2002)*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2002, 220 pagini.

• **Pr. Gheorghe POP** (Parohia Seini)

1. *Învins de iubire*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1994, 103 pagini.

2. Pr. Gheorghe POP și prof. Tomel POP, *Cartea cetății Zynir*, Editura Enesis, Baia Mare, 2003, 450 pagini.

• **Pr. Cozma RADU** (Parohia Viile Apei), *Viile Apei – localitate la graniță de județ*, Editura Eurotip, Baia Mare, 2008, 60 pagini.

d) Protopopiatul Satu Mare

• **Pr. prot. Alexandru TINCU** (fostul protopop al Sătmarului, actualmente Parohia Satu Mare I)

1. *Apa cea vie. Predici la Duminicile de peste an*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Satu Mare, 1997, 184 pagini.

2. *Cu Mântuitorul spre Golgota. Meditații la Patimile Domnului*, Satu Mare, 2003, 78 pagini.

3. *Predici la sărbători*, Satu Mare, 2003, 225 pagini.

4. *Pâine cerească. Predici pentru Duminicile anului*, Satu Mare, 2004, 130 pagini.

5. *„Mergând învățați toate neamurile”*. *Predici la Duminicile anului, cuvinte de învățătură la cununii și înmormântări*, Satu Mare, 2009, 378 pagini.

• **Pr. dr. Cristian BOLOȘ** (Parohia Satu Mare V)

1. *Iisus Hristos – Lumina lumii contemporane*, Editura Arieșul, Satu Mare, 2004, 224 pagini.

2. *Și omul modern se poate mântui!* Editura Arieșul, Satu Mare, 2006, 416 pagini.

3. (coautor cu Pr. Gabriel GORGAN – Parohia Satu Mare VII) *Dicționar Teologic Ortodox (pentru elevii din ciclul primar)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006, 160 pagini.

4.(coautor cu Pr. Gabriel GORGAN) *Dicționar școlar de religie ortodoxă (pentru clasele I-VIII)*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2007, 208 pagini.

5.*Sinergia în teologia primelor trei secole ale creștinismului și corespondența acesteia în gândirea contemporană*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2009, 188 pagini.

6.*Înalt Preasfințitul Justinian Chira, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului. Biserica ortodoxă cu hramul Nașterea Domnului din Satu Mare*, Editura Someșul, Satu Mare, 2009, 240 pagini.

7.*Sinergia în teologia Sfinților Părinți din secolul al IV-lea (teză de doctorat în teologie)*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2009, 592 pagini.

• **Pr. Viorel PAȘCA** (Parohia Curtuiuş – Satu Mare), *Alcoolul - pericol de moarte, carte de pilde și învățături folositoare pentru trup și suflet*, Editura Avi, Satu Mare, 1998, 63 pagini, ediția a II-a, Editura Daya, 2008, 77 pagini.

• **Pr. Nicolae STOIA** (Penitenciarul Satu Mare)

1.*Întâlniri cu Dumnezeu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006, 226 pagini.

2.*Cartea cărților și a împlinirii*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, 255 pagini.

3.*Oameni iubiți de Dumnezeu*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2008, 230 pagini.

4.*Carte pentru preoți dar nu numai*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2009, 340 pagini.

5. *Întâmpinarea Luminii*, Ed. Agnos, Sibiu, 2010, 170 pagini.

e) Protopopiatul Sighet

Volume coordonate și editate prin grija **P.C. Pr. Vasile-Aurel POP**, protopopul Sighetului.

1.*CRĂCIUN ÎN MARAMUREȘ* (cuprinde referate și comunicări la Sesiunea „Semnificația sărbătorii Nașterii Domnului în Biserica Ortodoxă Română”, Sighetu Marmăției, dec. 2003), Editura Cornelius, Baia Mare, 2004, 81 pagini.

2.Sesiune de comunicări „*Dreptcredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt*” (9 sept. 2004, Sighetu Marmăției), Editura Cornelius, Baia Mare, 2004, 131 pagini.

3.*Lumea ca dar divin și responsabilitate umană*, (referate și comunicări prezentate la Simpozionul cu același nume desfășurat la Sighetu Marmăției în 23 sept. 2008), Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Sighetu Marmăției, 2009, 240 pagini.

4.Pr. **Vasile-Aurel POP**, *Arc peste timp*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Sighetu Marmăției, 2009, 32 pagini.

• **Prof. dr. Nuțu ROȘCA** (Colegiul Național „Dragoș Vodă” din Sighetu Marmăției, membru în Adunarea Eparhială)

1.*Onomastica din Valea Izei*, Universitatea din București, 1978, 26 pagini.

2.*Al doilea memoriu*, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmăției, 1997, 50 pagini.

3.*Închisoarea elitei românești. Compendiu*, Editura Gutinul S.R.L., Baia Mare, 1998, 164 pagini, Ed. a II-a, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmăției, 2006, 192 pagini.

4.*Mănăstirea Bârsana. Album*, Tipografia Marinex, Baia Mare, 2000, 56 pagini.

5.*Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș*, Tipografia Marinex Print, Baia Mare, 2000, 216 pagini.

6.*Adevărul contra dezbinării. 300 de îndreptări la tot atâtea erori*, Editura Cornelius, Baia Mare, 2002, 176 pagini.

7.*Monumente la Bogdan Vodă din Maramureș*, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmăției, 20 pagini.

8.*Mănăstirea Săpânța-Peri*, Tipografia Marinex Print S.R.L., Baia Mare, 2003, Ed. a II-a, 2007, 130 pagini.

9.*Onomastica din Valea Izei*, Editura Societății Culturale Pro Maramureș, Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2003, 350 pagini.

10.*O minune de la Mănăstirea Rohia*, Baia Mare, 2004, Ed. a II-a, 2004, Ed. a III-a, Editura Egumenița, Galați, 2008, 52 pagini.

11.*Sfântul Ștefan cel Mare și Maramureșul*, Editura Cornelius, Baia Mare, 2004, 114 pagini.

12.*Sfințirea Catedralei Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril din Sighetu Marmăției*, Editura Cornelius, Baia Mare, 2005, 158 pagini.

13.*Lirică populară din Maramureș*, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2005, 258 pagini.

14.*Ortodoxie și pseudouniație*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2006, 520 pagini.

15.*Zbor de rândunică*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007, 108 pagini.

16.*Părintele protoiereu Mihai Oprișanu la 80 de ani*, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmăției, 2007, 108 pagini.

17.*Sfântul Ștefan cel Mare cinstit de Maramureșeni*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmăției, 2007, 60 pagini.

18. *O sfântă aniversare*, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmației, 2008, 24 pagini.

19. *Fluviul Timpului*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, 156 pagini.

20. *Mănăstirea Bârsana*, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmației, 2008, 250 pagini.

21. *Basarabia și ministrul întregitor Daniel Ciugureanu*, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmației, 2009, 272 pagini.

22. *Episcopul Gavril Ștefanca de Bârsana*, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmației, 2010, 124 pagini.

23. *Datările manuscrisului de la Ieud*, Sighetu Marmației, 2010, 81 pagini.

• **Pr. dr. Marius COVALCIC** (Parohia Strâmtura), *Petru Movilă și relațiile slavilor de est cu Țările Române*, Editura Risoprint, Cluj Napoca, 2005, 435 pagini.

f) Protopopiatul Lăpuș

• **Arhim. Serafim MAN** (Mănăstirea „Sf. Ana” – Rohia)

1. *Mănăstirea Rohia – istoric*, Editura Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1989, 87 pagini.

2. *Livada duhovnicească*, Editura Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1990, 438 pagini.

3. *Adevăruri trăite, Învățăături folositoare*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1993, 277 pagini.

4. *Un buchet de pilde pentru tineri*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1995, 207 pagini.

5. *Crâmpoie de propovăduire din amvonul Rohiei*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1996, 200 pagini.

6. *Meditații duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2002, 484 pagini.

7. *Viața și Acatistul Sfântului Serafim de Sarov*, Baia Mare, 2004.

8. *Rugăciunea domnească Tatăl nostru, Tâlcuiri*, Editura Proema, Baia Mare, 2007, 72 pagini.

• **Protos. dr. Macarie MOTOGNA** (Mănăstirea „Sf. Ana” – Rohia), *Monahismul ortodox din Maramureș și Transilvania Septentrională până la începutul sec. al XIX-lea*, Editura Mănăstirii Rohia, 2009, 406 pagini.

• **Arhim. Gavril BURZO**

1. *Zilele trăite după gratii*, Editura Proema, Baia Mare, 2004, 72 pagini.

2. *Cauzele apariției și răspândirii noilor grupări religioase, metode de întărire a dreptei credințe*, Editura Proema, Baia Mare, 2006, 74 pagini.

• **Pr. Felician MAN** (Parohia Vălenii Lăpușului)

1. *Un gând către Dumnezeu*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 70 pagini.

2. *Un gând către oameni*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2008, 96 pagini.

3. *Gândurile mele*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 110 pagini.

• **Prof. Mariana POP și prof. Rodica VELE** (Grupul Școlar – Târgu Lăpuș), *Trăire și rostire creștină*, Editura Flondor, Rădăuți, 2005, 113 pagini.

De remarcat este faptul că la Mănăstirea „Sf. Ana” din Rohia prin interesul și purtarea de grijă a P.S. Justin Hodea și a P. cuv. protos. Macarie Motogna începând cu anul 2005 s-a înființat Editura Mănăstirii care are ca obiectiv central publicarea integrală a operei lui Nicolae Steinhardt. Până în prezent în cadrul editurii au apărut următoarele cărți:

1. **N. STEINHARDT**, *Jurnalul fericirii*, Editura Mănăstirii Rohia, Rohia, 2005.

2. **N. STEINHARDT**, *Dăruind vei dobândi*, Editura Mănăstirii Rohia, Rohia, 2006.

3. **Vasile Grigore LATIȘ**, *Urme pe pași de zăpadă*, Editura Mănăstirii Rohia, Rohia, 2005.

4. **Vasile Grigore LATIȘ**, *Variațiuni pe aceeași temă*, Editura Mănăstirii Rohia, Rohia, 2006.

5. **Pr. Teodor CICEU**, *Doamne rămâi cu noi*, Editura Mănăstirii Rohia, Rohia, 2006.

6. **Duhovnicul Serafim MAN de la Mănăstirea Rohia**, Editura Mănăstirii Rohia, Rohia, 2005.

7. **Protos. dr. Macarie MOTOGNA**, *Monahismul ortodox din Maramureș și Transilvania Septentrională până la începutul sec. al XIX-lea*, Editura Mănăstirii Rohia, Rohia, 2009.

8. **N. STEINHARDT**, *Jurnalul fericirii*, Editura Mănăstirii Rohia, Editura Polirom, Iași, 2008.

9. **N. STEINHARDT**, *Dăruind vei dobândi*, Editura Mănăstirii Rohia, Editura Polirom, Iași, 2008.

10. **N. STEINHARDT**, *În genul... tinerilor*, Editura Mănăstirii Rohia, Editura Polirom, Iași, 2008.

11. **N. STEINHARDT**, *Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional*, Editura Mănăstirii Rohia, Editura Polirom, Iași, 2008.

12. **N. STEINHARDT**, *Articole burgheze*, Editura Mănăstirii Rohia, Editura Polirom, Iași, 2008.

13.N. STEINHARDT, *Primejdia mărturisirii*, Editura Mănăstirii Rohia, Editura Polirom, Iași, 2009.

14.N. STEINHARDT, *Între viață și cărți*, Editura Mănăstirii Rohia, Editura Polirom, Iași, 2010.

15. *Pagini de Pateric*, Rohia, Ed. Mănăstirii Rohia, 2010.

g) Protopopiatul Oaș

- **Arhim. dr. Emanuil RUS** (Mănăstirea Bixad)

1. *Mănăstirea Bixad*, Editura Lumina, Oradea, 1995, 50 pagini.

2. Reeditarea lucrării lui Silviu DRAGOMIR „*Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal*” (vol. I și II), ediție îngrijită, studiu introductiv și note de arhim. Emanoil RUS, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

3. *Silviu Dragomir și raporturile româno-slave*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004, 325 pagini.

4. *Gânduri despre POP Mihai-dr. Mihai POP – album omagial*, Editura Fundației Culturale „Zestrea”, Baia Mare, 2003.

5. *Andrei ȘAGUNA și Biserica sârbă*, volum omagial dedicat prof. dr. Onufrie VINȚELER, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005.

6. *Arhimandritul Serafim MAN – izvor de înțelepciune, lumină și învățătură duhovnicească*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005.

h) Protopopiatul Chioar

- **Pr. Radu BOTIȘ** (Parohia Arduzel)

1. *Viața vie a unui mănunchi de creștini români*, Editura Enesis, Baia Mare, 2002, 86 pagini.

2. „*Ca tămâia înaintea Ta*” (poezii creștine), Editura Ariadna, 2002, 130 pagini.

3. *Sfaturi pentru mântuire*, Editura Ariadna, 2002, 148 pagini.

- **Pr. Emil HOSU** (Parohia Boiu Mare) și **pr. Alexandru NICULA** (Cluj), *Viața Mariei, mama lui Iisus*, Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, 2002, 377 pagini; ediție bilingvă româno-franceză, 2005, 747 pagini.

i) Protopopiatul Vișeu

- **Arhim. Ioan HOREA** (Mănăstirea Moisei), *Mănăstirea Moisei Maramureș*, Editura Sfintei Mănăstiri Moisei, 1994.

- **Pr. Ioan POP** (Parohia Poienile Izei)

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

1. *Biserica „Sfânta Parascheva” – Poienile Izei, Maramureș*, Editura Trinitas, Iași, 2008, 80 pagini.

2. *Vrednicul Păstor – comemorarea pr. Gheorghe ILIEȘ, ctitorul Bisericii din Poienile Izei*, Editura Aska Grafika, Sighetu Marmației, 2009, 36 pagini.

• **Pr. Vasile LUȚAI** (Parohia Vișeu de Sus III), *Necuprinsul Testament*, Editura Grința, Cluj-Napoca, 2006, 144 pagini.

j) Protopopiatul Carei

• **Pr. dr. Augustin Dorel SILAGHI**, *Istoricul comunităților confesionale din Protopopiatul ortodox Carei*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009, 355 pagini.

Doar această trecere în revistă, sumară, reliefează bogata activitate publicistică, editorială și preocuparea multor preoți pentru aprofundarea și evoluarea cunoștințelor teologice, pastorale, literare, istorice, etnologice sau aplecării spre alte domenii culturale. Este dovada unei preoții ancorată profund în realitățile sociale și culturale ale Bisericii strămoșești și Neamului românesc.

VECHI BISERICI DE PIATRĂ DIN MARAMUREȘUL ISTORIC

Prof. dr. Nuțu ROȘCA
Sighetu Marmației, **ROMÂNIA**

Văzând că lemnul este perisabil și că bisericile de lemn cu trecerea timpului se deteriorează credincioșii au dorit ca locașurile lor de cult să fie durabile. Răspunzând acestei dorințe, voievozii și unii boieri, precum și unele comunități mai înstărite au început prin secolele al XIII-lea și al XIV-lea să construiască biserici de piatră. Avem știri de asemenea biserici vechi de piatră din acel timp în localitățile: Cuhea (azi Bogdan Vodă), Giulești, Peri, Sighet, Biserica Albă, Bedeu.

Unele biserici de piatră din Maramureș au putut fi construite în secolul al XIII-lea sau cel puțin în acest secol s-a pregătit construirea lor. „De prim interes sunt descoperirile de la reședința fortificată a Bogdăneștilor de la Cuhea, care ajută la înțelegerea condițiilor generale de dezvoltare a Maramureșului în acea epocă. Existența unei arhitecturi religioase din piatră în Maramureșul veacului al XIV-lea, poate chiar de la sfârșitul secolului precedent, apare azi dovedită”¹.

1. Biserica voievodală din Cuhea

Din tradiție se știa că la Cuhea a existat o biserică de piatră zidită de Bogdan Vodă sau de înaintașii lui.

Institutul de Arheologie din București în colaborare cu Muzeul Regional din Baia Mare au făcut cercetări arheologice la Cuhea în două campanii: în 1964 și 1965. Obiectivele cele mai importante descoperite acolo sunt: Reședința și biserica Bogdăneștilor. Reședința voievodală a Bogdăneștilor „*poate fi apreciată ca îmbinând trăsăturile unei cetăți cu acelea ale unei locuințe de mari proporții*”². „Reședința fortificată a Bogdăneștilor a fost locuită în două etape, stratigrafic distincte”³. Etapa

¹Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească. Secolele IV-XX*, Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii ortodoxe Române, București, 1982, p. 219.

²Radu Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, București, 1970, p. 235.

³Ibidem, p. 237.

mai nouă este atribuită lui Bogdan Vodă. „Faza mai veche poate fi atribuită cel mult tatălui sau bunicului său. Se naște astfel pentru cercetare obligația de a-i căuta pe Bogdănești înainte de 1300, în contextul de așezări și monumente de cultură materială de pe Iza din epoca anterioară veacului XIV”⁴.

Biserica Bogdăneștilor din Cuhea „identificată și cercetată prin săpături arheologice, trebuie considerată drept caracteristică cel puțin pentru bisericile parohiale din satele de reședință ale familiilor feudale mai importante. Atestată documentar abia la 1471, biserica este mult mai veche, din anii 1330-1340, construită deci de Bogdănești în vremea în care își aveau aici reședința”⁵. Biserica aceasta „este un monument de proporții relativ mari, fiind lungă de 23 m. și lată de 11,50 m. Ea cuprinde de la vest spre est un turn clopotniță cu dimensiunile de 3,50/5 m, o navă dreptunghiulară de 13/11,50 și un altar de 7,20/6,50 m, încheiat spre răsărit cu o absidă poligonală. Pe latura de nord a altarului s-au descoperit temeliele unei mici încăperi cu dimensiunile interioare de 3,30/2,50 m”. Aceasta a fost menită drept gropniță pentru ctitori. „Pe colțurile vestice ale navei se găsesc contraforți dispuși oblic în raport cu laturile monumentului, iar muchiile absidei sunt la rândul lor sprijinite de contraforți.

Zidurile bisericii sunt de piatră brută de carieră legată cu mortar, au grosimea de 1,10-1,20 m. (la turn zidurile sunt groase de 1,65 m.), iar temelia este adâncă de 1,60 m.⁶.

Biserica Bogdăneștilor de la Cuhea „demonstrează maturitatea și vigoarea societății românești din regiunile care au reușit să-și păstreze mai multă vreme autonomia împotriva ofensivei întreprinse de coroana maghiară și de feudații laici sau eclesiastici din jurul ei”⁷.

2. Biserica veche din Sighetu Marmației

Am scris un capitol despre biserica veche din Sighetu Marmației în cartea **Dragoș Vodă apărător de neam și lege**. Aici facem doar un rezumat al aceluia capitol.

Despre biserica veche de piatră din Sighetu Marmației s-au întreprins mai multe cercetări cu scopul de a afla cultul pentru care a fost zidită, data întemeierii, precum și ctitorul ei. Dintre părerile câte s-au exprimat, pot fi reținute câteva care par plauzibile.

⁴Ibidem.

⁵ Ibidem, p. 219.

⁶ Ibidem, p. 224..

⁷ Ibidem, 227.

Cercetările au demonstrat că biserica veche de piatră din Sighetu Marmației a fost construită pentru cultul ortodox al românilor majoritari de aici. A fost construită fără sacristie, ceea ce este specific bisericilor ortodoxe. A fost zugrăvită cu fresce bizantine, împodobire specific ortodoxă. Este o biserică de mari dimensiuni, corespunzătoare numărului mare al românilor ortodocși din capitala Țării Maramureșului.

Într-un studiu asupra istoriei Maramureșului din secolul al XIV-lea, Mihai Marina precizează că „*este o dovadă peremptorie că încă în acest secol populația românească a Sighetului era atât de numeroasă, încât a fost necesară ridicarea unei mari biserici de piatră*”⁸. Iar Coriolan Petranu spune că nobilimea română de acolo trebuia să aibă și ea biserică de zid, așa cum a avut în acea vreme nobilimea română din Jud. Hunedoara⁹.

În general, în timpul acela, în Maramureș se construiau biserici de lemn, dar uneori voievozii sau cnejii mai de seamă au ridicat în câteva localități mai importante biserici de piatră. Asemenea biserici s-au zidit la Cuhea, Giulești, Dolha, Biserica Albă, Sarasău, Peri. Era potrivit ca în capitala Țării Maramureșului, Voievodul să înalțe una impunătoare.

Privitor la timpul în care s-a ridicat biserica veche de piatră din Sighetu Marmației s-au făcut mai multe încercări de lămurire și s-au propus date diferite. De la secolul X până la secolul XV, pentru fiecare secol sunt păreri privitoare la zidirea acestei biserici. Cele mai întemeiate încercări vizează secolul al XIV-lea. Coriolan Petranu arată că „*după cunoștințele noastre de astăzi, biserica din Sighet nu mai poate fi atribuită secolului al XII-lea, nici chiar al XIII-lea*”¹⁰. Și încercările care s-au oprit la secolul al XIV-lea se împart în două: unele privesc a doua jumătate a acestui secol și-i consideră ctitori ai bisericii vechi pe voievozii din această perioadă – Balcu și Drag -, iar altele s-au fixat la prima jumătate a acestui secol.

Pentru determinarea timpului în care s-a zidit biserica veche din Sighet, alți istorici au făcut cercetări penetrante și asupra stilului ei și s-a constatat că este construită în stil de tranziție „*de la romanic la gotic; arcurile frânte deasupra pilaștrilor navei de mijloc, absida poligonală, ferestrele și lipsa cupolei învederează aceasta*”¹¹. Altă constatare este aceea că bisericile construite de voievozii Sas, Balcu

⁸ Mihai Marina, *Sighetul, cetate a dacilor și așezare a românilor*, în „Magazin istoric”, Revistă de cultură istorică, Anul X, nr. 12, (117), din decembrie 1976, p. 32.

⁹ Coriolan Petranu, *Biserica reformată din Sighet și bisericile de lemn din Maramureș. Biserica Sf. Nicolae din Brașov și odoarele ei*, Tipografia „Cartea Românească din Cluj”, Sibiu, 1945, p. 329.

¹⁰ Ibidem, 327.

¹¹ Nicolae Iorga, *Neamul românesc din Ardeal și Țara Ungurească*, vol. II, Institutul de arte Grafice și Editura Minerva, București, 1906, p. 563.

și Drag au alte înfățișări și alt stil ale cărui elemente arată că biserica din Sighet este mai veche decât acelea.

După cercetările care s-au făcut pentru aflarea timpului în care a fost construită biserica, s-a ajuns la concluzia că „*biserica din Sighet este deci din jumătatea I-a a secolului XIV*”¹².

Perioada în care s-a zidit biserica veche din Sighet fiind stabilită, urmează identificarea ctitorului, care trebuie să fie o personalitate din timpul respectiv. Dacă ținem seama de ideea lui Alexandru Filipașcu, că Maramureșul uneori era împărțit în două voievodate, observăm că în Voievodatul de Sus cu reședința la Cuhea domneau Bogdăneștii, iar în Voievodatul de Jos cu Sighetul stăpâneau Drăgoșeștii. Or personalitatea cea mai importantă din neamul Drăgoșeștilor în prima jumătate a secolului al XIV-lea a fost Dragoș Vodă.

Pentru construirea acelei biserici a fost necesară multă jertfă, putere economică, forță fizică și de un bogat tezaur de credință ortodoxă, dar și de o personalitate care să le poată concentra și coordona pe toate acestea. Gavrilă Mihalyi arată că biserica veche din Sighet „*este un strălucit document despre puterea de viață și că de ce mijloace puternice materiale și intelectuale a trebuit să dispună acei care au zidit-o*”¹³. În acest timp, Dragoș Vodă a fost personalitatea cea mai proeminentă din Voievodatul Maramureșului, care a avut posibilitățile să zidească un asemenea edificiu, dar a putut să fie și ajutat, fiindcă „*influența pe care o avea Dragoș asupra cnezilor și celorlalți boieri din partea de apus a Maramureșului și care unii l-au urmat în expediția din Moldova, pledează pentru o ascendență deosebită*”¹⁴. Referindu-se la numirea lui Dragoș în fruntea expediției din Moldova, Mihai Marina spune că „*regele însuși nu ar fi făcut apel pentru această numire importantă la o persoană care să nu fi avut influență asupra nobililor Maramureșeni și de altă natură decât cea de războinic*”¹⁵. Astfel, aici, după cum apreciază tratatul de Istoria României, s-au putut concentra forțele pentru ridicarea unui asemenea edificiu, fiindcă încă din timpul lui Dragoș Vodă „*cea mai puternică organizație teritorială românească din secolul al XIV-lea în Transilvania era voievodatul Maramureșului*”¹⁶. Ținând seama de toate acestea suntem de părere că Dragoș Vodă este ctitorul bisericii vechi din Sighetu Marmației. Dar mai sunt și alte argumente care pledează pentru aceasta.

¹² Coriolan Petranu, Op. cit, p. 327.

¹³ Gavrilă Mihalyi, *Reflecții asupra Diplomelor maramureșene din secolul XIV-XV de Dr. Mihalyi*, Editura Asociației pentru Cultura Poporului Român din Maramureș, Sighet, 1934, p. 7.

¹⁴ Mihai Marina, Op. cit, p. 66.

¹⁵ Ibidem, p. 68

¹⁶ *Istoria României*, Vol. II. Editura Academiei Republicii populare Române, București, p. 265.

3. Biserica din Giulești

Giuleștiul este o veche și importantă localitate boierească de la Valea Marei. Un fiu dintr-o familie din vechime s-a numit Giula. De la el provine numele comunei. Boierii de aici au construit în secolul al XIV-lea o biserică de piatră, care a durat până în secolul al XIX-lea, când s-a ruinat. Prin cercetările arheologice făcute în anii 1967-1968 de Radu Popa și Mircea Zdroba au fost descoperite ruinele vechii biserici, despre care cercetătorii menționați au scris studiul **Ctitoria cnezilor giuleșteni. Un nou monument românesc de piatră din Maramureș**, publicat în „Studii și cercetări de istorie veche, Tomul 20, nr. 2 din 1969. Aceasta a fost timp de câteva secole biserica parohială a credincioșilor din Giulești. „Temeliile monumentului, descoperite și cercetate în 1967-1968, prezintă trei etape distincte de construcție. Inițial a fost o biserică-sală de dimensiuni mici, compusă dintr-o navă rectangulară de 10,50/7 m. și un altar de 4,50/5,50m, terminat la răsărit printr-o absidă semicirculară. Temeliile zidurilor sunt groase de 0,90 și adânci de 0,80-0,90m, în raport cu nivelul vechi de clădire, fiind construite din piatră de carieră legate cu mortar. Într-o a doua etapă a fost construit pe latura de vest a navei un turn clopotniță de 3, 20/4,80 m, cu temelii mai late, de 1,10 m, iar pereții navei și ai altarului au fost sprijiniți, probabil ca urmare a șubrezirii lor, prin trei contraforți dispuși neregulat și asimetric. În sfârșit, alți cinci contraforți au fost adăugați pereților navei în cea de a treia etapă, când s-a construit și o nouă încăpere pe latura de vest, un fel de pridvor cu dimensiunile 7/8m, care a înglobat și turnul-clopotniță. Ca și la biserica din Cuhea, putem afirma că nava a fost tăvănită, iar altarul acoperit cu boltă de piatră”.

Cercetătorii au încercat să stabilească timpul în care s-a construit biserica, pe baza obiectelor descoperite în ruine. „*Faza inițială a putut fi încadrată doar între limite mai largi. Judecând după plan, ctitoria giuleștenilor se încadrează în romanicul târziu, găsindu-și analogii în ultimele două-trei deceniile veacului XIII. Încadrarea se bazează exclusiv pe forma altarului. O asemenea datare ar modifica cunoștințele noastre actuale despre începuturile arhitecturii românești de piatră din Maramureș și despre vechimea relațiilor exterioare ale feudalității locale, cunoștințe întemeiate pe celelalte categorii de izvoare. Dar cele mai vechi monete descoperite în mormintele bisericii din Giulești sunt din a doua jumătate a veacului XIV, iar inelele sigilare din mormintele aflate în interiorul navei vechi nu pot fi nici ele anterioare sfârșitului aceluiași veac. Ele corespund cu ceea ce știm despre giuleșteni pe care-i aflăm în anii 1350-1360 jucând un rol politic important în Maramureș și care au ocupat spre sfârșitul veacului demnități în organizarea comitatului nobiliar. Cu unele rezerve, datarea monumentului în deceniile 6-7 ale veacului XIV ni se pare*

*deocamdată cea mai potrivită*¹⁷.

4. Biserica Mănăstirii Peri

Când Dragoș Vodă cu fratele său Drag au întemeiat și înzestrat Mănăstirea Peri, atunci au ridicat acolo o biserică de lemn. Nepoții lui Dragoș Vodă, voievozii Balcu și Drag, fiii lui Sas Vodă, aveau planuri mari în legătură cu Mănăstirea Peri. Ei voiau să întemeieze acolo o episcopie românească ortodoxă pentru întărirea credinței strămoșești și pentru a feri bisericile noastre din partea aceasta de țară de jurisdicția vreunei episcopii străine. În acest scop ei au zidit la Mănăstirea Peri o biserică de piatră.

Despre existența bisericii de piatră de la Mănăstirea Peri se știe din mai multe surse: documente scrise, mărturii de epocă, tradiție, descoperiri arheologice. Primul și cel mai important document scris este o diplomă din 1 mai 1404, elaborată de comitele Radul al Maramureșului în prezența colegiului de juzi. Prin acest document se adeverește că strănepoții lui Dragoș vodă, Dumitru Vodă și fratele său Alexandru, fiii lui Balcu Vodă, au depus o importantă mărturie privitoare la mănăstirea Peri. Mărturia lor arată că voievozii Balcu și Drag au zidit biserica de piatră de la Mănăstirea Peri și tot aceștia au înzestrat mănăstirea cu noi și întinse moșii și alte bunuri. Între moșiile cu care a fost înzestrată mănăstirea se numără și satele Peri, Taras, și Criva.

Mănăstirea a fost devastată în 1657, în timpul expediției în Polonia a lui Gheorghe Rakoczi. După aceea a fost refăcută. Privind distrugerea de la această dată s-a făcut o anchetă în anii 1771-1772, în care au fost ascultați 25 de martori. Unii dintre martori, în declarațiile lor s-au referit și la biserica de piatră a mănăstirii.

O altă sursă o constituie săpăturile arheologice care s-au făcut pe locul unde a fost mănăstirea. Prin această cercetare au fost descoperite ziduri din fundația bisericii.

În 1703 mănăstirea a fost desființată, biserica incendiată, apoi dărâmată. Multe din pietre au fost duse de localnici și puse de fundații sub case. Altele au fost folosite la zidul de împrejmuire de la biserica parohială. Privitor la aceste pietre am aflat la fața locului lucruri interesante. În urmă cu câțiva ani zidul de împrejmuire s-a dărâmat și credincioșii au făcut altul nou. La îndemnul preotului și al unor bătrâni care știau de unde provin pietrele zidului vechi, creștinii au dus câteva înapoi pe locul unde a fost vechea mănăstire. Patru dintre ele au fost duse cu procesiune, ca niște

¹⁷ Ibidem, p. 230.

moaște, cu rugăciuni și cu cântări sfinte de la Peri la Apșa de Jos, unde au fost puse în patru puncte dintr-o fundație care s-a turnat pentru o nouă mănăstire.

Despre biserici de piatră se știe că s-au mai zidit la Bedeu și la Biserica Albă.

5. Biserica Mănăstirii din Biserica Albă

Biserica Albă este numele unei localități din Maramureșul din dreapta Tisei. Poate că numele i-a venit de la biserica ei. Un document din 4 septembrie 1373 arată că satul Biserica Albă era moșie a voievozilor Balcu și Drag, alături de care este menționat și fratele lor Ioan¹⁸. Voievozii Balcu și Drag au întemeiat acolo, pe un deal, o mănăstire, la care au construit o biserică de piatră, cu hramul Înălțarea Domnului.

A fost o mănăstire importantă, uneori reședință pentru episcopi, când aceștia erau alungați din reședința de bază de la Mănăstirea Peri. Aici și-a avut reședința în câteva rânduri și episcopul Iosif Stoica¹⁹. Se știe numele unor călugări: Vasiliu la 1651, Baziliu care a fost egumen la 1728.

Mănăstirea a fost înzestrată cu terenuri arabile, cu păduri și mai ales cu fânețe întinse, de pe care s-au ținut multe bovine, din care au avut și pagube. Într-un an a pierit 14 vaci.

Tit Bud spune că Parohia din Biserica Albă a fost înființată în 1492 de călugării de la mănăstire și că în această mănăstire „*locuiau cu drag și episcopii români din Maramureș și s-au îngropat acolo unii episcopi și unii dintre vicarii și preoții din Sighet*”²⁰.

Și la această mănăstire s-au adus cărți de slujbă și de învățătură ortodoxă din Țara Românească și din Moldova: Apostol de București din 1683, editat de mitropolitul Teodosie. Evanghelia, Catavasierul, Octoiul editate de mitropolitul Neofit Cretanul în 1742, 1745, 1746, Cazania lui Varlaam și altele. Se spune că pentru această mănăstire un potir a fost „*dăruit de Vodă Brâncoveanu*”²¹. Potirul s-a pierdut, dar nu este sigur că Brâncoveanu l-a dăruit acestei mănăstiri, pentru că sunt și alte mănăstiri din Maramureș care revendică acest dar.

S-a spus și s-a scris despre biserica acestei mănăstiri, că fiind construită pe malul Tisei, la o inundație, biserica s-a prăbușit în valurile râului. Aceasta s-a

¹⁸ Ioan Mihalyi, Op. cit. p. 419-422.

¹⁹ Nuțu Roșca, *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș*, Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte + Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmărilor, Tipografia Marinex Print, Baia Mare 2000, p. 139-142.

²⁰ Tit Bud, Op. Cit. p. 26.

²¹ Ștefan Meteș, Op. cit. p. 159.

întâmplat însă cu biserica parohială, nu cu a mănăstirii, pentru că mănăstirea cu biserica ei era sus pe deal.

După desființarea mănăstirii, biserica a fost demolată, iar pietrele au fost duse și din ele s-a făcut zid în jurul curții unui grof, într-o localitate din apropiere.

Locul unde a fost sfântul așezământ, astăzi este gol și se numește La Mănăstire.

6. Biserica din Bedeu

Bedeul este localitatea de reședință a lui Dragoș Vodă. Și după tradiție el este ctitorul vechii biserici de piatră cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae din Bedeu. Biserica aceasta este atestată de o diplomă dată re regele Sigismund la 8 decembrie 1435²². Radu Popa menționează biserica parohială din Bedeu printre bisericile de piatră și precizează că aceasta „trebuia să fi fost un monument mai important încă din veacul anterior”²³. Vechea biserică a dispărut.

7. Interzicerea bisericilor de piatră

Ungurii, sași și secuii își construiau biserici și catedrale de piatră prin orașele Transilvaniei, iar românilor nu li se îngăduia asemenea construcții. „Cucerirea Transilvaniei și organizarea statului feudal maghiar și catolic a avut drept urmare nu numai aservirea treptată a populației băștinașe, dar și înfrângerea politică a Bisericii Ortodoxe și îngăduirea activității ei culturale. În consecință, Bisericii Ortodoxe nu i se va mai îngădui o dezvoltare liberă. Din veacul al XIII-lea se păstrează documente papale care cer suprimarea libertății de cult ortodox, iar în vremea regilor angevini, se și legiferează interzicerea construirii bisericilor de piatră ortodoxe. Aplicarea acestor legi a suferit, e drept, eclipse temporare, dar, în esență, restricțiile au rămas în vigoare până în veacul al XIX-lea”²⁴. Regii maghiari au dat contra românilor legi care să aibă efecte cu bătaie lungă. Ei au intenționat să aducă în Maramureș coloniști, și au și adus, cu scopul de a slăbi elementul românesc de aici. În final, ei urmăreau maghiarizarea românilor și, treptat să transforme Maramureșul într-un ținut unguresc al statului maghiar. Și ca să nu rămână din etapa românească ceva monumente durabile, care să dovedească peste timp că aici a existat viață românească, au dat legi prin care au interzis românilor să-și construiască biserici și case din piatră, ci numai din lemn, pentru că lemnul este perisabil și cu

²² Ioan Mihalyi, Op. cit. p. 419-422.

²³ Radu Popa, Op. cit. p. 235.

²⁴ Virgil Vătășianu, *Arta în Transilvania în secolele XI-XIII, în Istoria artelor plastice în România*, Editura Meridiane, București, 1968, p. 121.

timpul poate să dispară și o dată cu ele orice urmă românească.

De la aceste legi s-a făcut o singură excepție, dar și aceasta eșuată. A existat un mare boier român, cu numele Ambrosie de Dolha. Acesta avea multe moșii, după care plătea un mare impozit la statul Maghiar. Acesta a fost un motiv. Al doilea motiv, tot atât de important, a fost acela că Ambrosie l-a însoțit pe regele Matei Corvin în toate războaiele. Pe baza acestor motive, boierul Ambrosie de Dolha a trimis prin vistiernicul Emeric de Zapolja un memoriu regelui Matei Corvin, în care a cerut aprobarea pentru construirea unei case de piatră pe moșia de la Dolha. Regele, recunoscându-i meritele, i-a dat un răspuns pozitiv printr-o scrisoare din 11 noiembrie 1460. În scrisoarea sa, regele spune: *„După ce am luat seama și am cercetat dovezile de credință și credincioasele slujbe ale aceluiași Ambrosie arătate și săvârșite de el cu statornicie, mai întâi răposatului vestit principe domnul Ioan comitele perpetuu de Bistrița, preascumpul nostru părinte, și apoi maiestății noastre și coroanei sfinte a acestui regat al nostru al Ungariei, după cerința putinței sale, în felurite locuri și timpuri, am găsit cu cale să îi încuviințăm și să îi acordăm acestuia, din osebita noastră îndurare, ba chiar îi încuviințăm prin tăria scrisorii de față, ca el să pună să i se construiască și să i se zidească o casă de piatră pe moșia sa Dolha înainte pomenită, unde i se va părea lui mai potrivit, și, odată construită și zidită, el și toți moștenitorii lui să fie în măsură și să poată să o țină și să o stăpânească prin drept veșnic și nestrămutat, aidoma altor drepturi de proprietate ale sale”*²⁵. Regele a mai ținut „seama și de faptul că însuși Ambrosiu s-a ciocnit adesea cu dușmanul și nu numai că a pornit o luptă glorioasă pentru cinstirea și mărirea maiestății noastre, dar nici nu s-a temut să primească răni cumplite și să își verse în valuri sângele”²⁶.

Primind aprobarea cu aceste aprecieri, Ambrosie de Dolha și-a construit un castel fortificat. Dar fiindcă legile ungurești prevedeau că românii nu au voie să aibă casă de piatră, i s-a cerut respectarea legilor și, prin urmare, demolarea castelului. El a refuzat pe motivul că a cheltuit foarte mult cu construirea. Dar conform *„articolului LXXIX al Dietei din 1471 a fost silit să-l demoleze, primind ca despăgubire iertarea impozitelor cuvenite statului, după întinsele sale averi”*²⁷. Pentru aceasta regele Matei Corvin dă un ordin „tuturor credincioșilor noștri strângători și perceptori ai dării”, cărora le spune: *„Pentru că noi am hotărât ca acea dare, care trebuie să ne revină din bunurile și moșiile credinciosului nostru Ambrosiu de Dolha, se cuvine să fie lăsată și descărcată aceluiași în schimbul slujbelor sale și o lăsăm și o descărcăm prin scrisoarea de față, ca atare, cerem credinței voastre, poruncindu-vă cu strășnicie, ca, de îndată ce veți fi primit scrisoarea de față să nu îndrăzniți în nici un*

²⁵ Ioan Mihalyi, Op. cit. p. 610.

²⁶ Ibidem, p. 631.

²⁷ Alexandru Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1940, p. 71.

fel să cereți zisa dare în bunurile și moșiile pomenitului Ambrosiu de Dolha, iar pe oamenii și iobagii care sălășluiesc în aceleași bunuri ale sale să îi...lăsați ca ea să fie cerută de el sau de oamenii săi stabiliți de către el întru acest fapt și fără să faceți altfel”²⁸.

Din aceste motive, pentru o lungă perioadă din istoria medievală a Maramureșului, nu avem biserici de piatră, ci numai de lemn.

BIBLIOGRAFIE

1. **BĂLAN, Ioanichie**, *Vetre de sihăstrie românească. Secolele IV-XX*, Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii ortodoxe Române, București, 1982.
2. **POPA, Radu**, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Editura Academiei Republicii Socialiste Româna, București, 1970.
3. **FILIPAȘCU, Alexandru**, *Istoria Maramureșului*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1940,
4. **MIHALYI, Găvrilă**, *Reflecții asupra Diplomelor maramureșene din secolul XIV-XV de Dr. Mihalyi*, Editura Asociației pentru Cultura Poporului Român din Maramureș, Sighet, 1934
5. **MARINA, Mihai**, *Sighetul, cetate a dacilor și așezare a românilor*, în „Magazin istoric”, Revistă de cultură istorică, Anul X, nr. 12, (117), din decembrie 1976
6. **PETRANU, Coriolan**, *Biserica reformată din Sighet și bisericile de lemn din Maramureș. Biserica Sf. Nicolae din Brașov și odoarele ei*, Tipografia „Cartea Românească din Cluj”, Sibiu, 1945.
7. **IORGA, Nicolae**, *Neamul românesc din Ardeal și Țara Ungurească*, vol. II, Institutul de arte Grafice și Editura Minerva, București, 1906.

²⁸Ioan Mihalyi, Op. cit. p. 725.

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

8. *Istoria României*, Vol. II. Editura Academiei Republicii populare Române, București, p. 265.
9. **ROȘCA, Nuțu**, *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisorul din Maramureș*, Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte + Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, Tipografia Marinex Print, Baia Mare 2000, p. 139-142.
10. **VĂTĂȘIANU, Virgil**, *Arta în Transilvania în secolele XI-XIII, în Istoria artelor plastice în România*, Editura Meridiane, București, 1968, p. 121.

**PARTICIPARE BĂIMĂREANĂ LA AL IV-LEA
CONGRES NAȚIONAL AL FACULTĂȚILOR
DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ**

Asist. univ. dr. Valerian MARIAN
Catedra de Teologie Ortodoxă
și Asistență Socială, Baia Mare
ROMÂNIA

În perioada 27-28 septembrie 2010 s-au desfășurat, în Sala „*Conventus*” a Palatului Patriarhiei din București, lucrările celui de-al IV-lea Congres Național al Facultăților de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română, eveniment organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „*Justinian Patriarhul*” a Universității din București.

Tema congresului a fost „*Cercetarea teologică astăzi*”, la acesta participând reprezentanți ai tuturor instituțiilor de învățământ teologic superior din țară. Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială a Facultății de Litere din cadrul Universității de Nord din Baia Mare a fost reprezentată de Pr. conf. univ. dr. Ștefan Pomian, șef de Catedră, și de Asist. univ. dr. Valerian Marian.

Luni, 27 septembrie, lucrările s-au desfășurat pe parcursul a patru sesiuni, la finalul fiecăreia având loc discuții în plen.

Sesiunea de deschidere a fost una aniversară, dedicată Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Aceasta a fost prezidată de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, care a susținut prelegerea „*Cercetarea teologică, aprofundare a cunoașterii credinței și vieții bisericii*”, în care, printre altele, a precizat: „*Fără cercetare studiul teologiei devine monoton, repetitiv, superficial, stereotipic și static. Prin cercetare nu doar se confirmă și se nuanțează ceea ce se cunoaște deja în teologie, ci se pot găsi conexiuni și sensuri noi ale textelor vechi sau legături noi între disciplinele teologice clasice, adesea prea izolate unele de altele în teologia scolastică. De asemenea, se deschid alte perspective de a prezenta în mod creator noi sensuri spirituale ale legăturii dintre textul sacru al Scripturii și al Tradiției și contextul socio-cultural al timpului prezent. Cercetarea nu este numai studiu, ci și discernământ sau selectare critică a informațiilor dobândite. Mai precis, în cercetarea teologică se va reține ceea ce este folositor pentru mântuire. Prin urmare, înnoirea care rezultă din cercetare, ca aprofundare a însușirii adevărului de credință nu trebuie confundată*

cu inovația ca deviere de la dreapta credință a Bisericii lui Hristos, aceasta fiind stâlpul și temelie adevărului”.

În cadrul sesiunii de deschidere au mai prezentat alocuțiuni: Pr. prof. univ. dr. Ștefan Buchiu - decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din București, prof. univ. dr. Ioan Pânzaru - rectorul Universității din București, conf. univ. dr. Adrian Lemeni - secretar de stat pentru culte și Pr. conf. univ. dr. Mihai Săsăujan - Facultatea de Teologie din București, care a prezentat referatul cu tema „*Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, în documentele diplomatice*”.

Sesiunea I, cu tema „*Cercetarea teologică în spațiul universitar românesc*”, a fost prezidată de Înaltpreasfințitul Părinte Laurențiu, Mitropolitul Ardealului. În cadrul acestei sesiuni au fost susținute următoarele comunicări: „*Situația actuală a cercetării teologice românești*” (Pr. prof. univ. dr. Popa Gheorghe, Iași), „*Cadrelle și obiectivele cercetării*” (Conf. univ. dr. Mihai Vladimirescu, Craiova), „*Dialog și receptare critică în cercetarea teologică*” (Pr. conf. univ. dr. Daniel Benga, București) și „*Interdisciplinaritatea cercetării teologice*” (Pr. conf. univ. dr. Picu Ocoleanu, Craiova).

Sesiunea a II-a, în cadrul căreia s-au dezbătut „*Teme prioritare de cercetare în teologia ortodoxă*”, a fost moderată de către Înaltpreasfințitul Părinte Irineu, Mitropolitul Olteniei. Au fost susținute următoarele prelegeri: „*Teme prioritare de cercetare în teologia biblică*” (Pr. prof. univ. dr. Constantin Coman, București), „*Teme prioritare de cercetare în teologia istorică*” (Pr. prof. univ. dr. Vasile Leb, Cluj-Napoca), „*Teme prioritare de cercetare în teologia sistematică*” (Pr. prof. univ. dr. Ioan Tulcan, Arad) și „*Teme prioritare de cercetare în teologia practică*” (Pr. prof. univ. dr. Viorel Sava, Iași).

Sesiunea a III-a, cu tema „*Cercetarea teologică și viața Bisericii*” a fost condusă de către Preasfințitul Varlaam Ploieșteanul, Episcop Vicar patriarhal. În cadrul acesteia fost susținute referatele: „*Viața Bisericii ca obiect al cercetării*” (Pr. prof. univ. dr. Emil Jurcan, Alba Iulia), „*Metode, perspective și finalități ale cercetării*” (Conf. univ. dr. Cristinel Ioja, Arad), „*Spre o identitate proprie teologiei ortodoxe*” (Lect. univ. dr. Radu Preda, Cluj-Napoca) și „*Cercetarea teologică și continuitatea Tradiției*” (Pr. lect. univ. dr. David Pestroiu, București).

Mărți, 28 septembrie, au avut loc discuții pe grupe potrivit subiectelor celor trei sesiuni tematice ale congresului, iar apoi, prezentarea în plen a discuțiilor pe grupe și adoptarea comunicatului final. Congresul a fost o reușită, după cum a precizat și Înaltpreasfințitul Părinte Laurențiu, Mitropolitul Ardealului: „*Ceea ce este foarte folositor pentru noi practic acum sunt anumite teme de cercetare pentru fiecare domeniu teologic. Aici mă refer la cele patru mari domenii, biblic, istoric, sistematic și practic, care vor putea fi folosite de fiecare facultate și mai ales de*

școlile doctorale. De asemenea, s-au făcut anumite propuneri practice ca să existe o colaborare și o legătură strânsă între școlile doctorale, între profesorii îndrumători de doctorat în așa fel încât să fie cunoscute temele care vor fi date, care sunt teme de cercetare de fapt, și să nu existe suprapuneri sau chiar fraudă”.

În cadrul sesiunii finale, au fost lansate trei hărți realizate în urma colaborării dintre Patriarhia Română, Editura *Cartographia* și Facultatea de Teologie Ortodoxă din București și, de asemenea, s-a stabilit ca următorul Congres Național al Facultăților de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română să aibă loc peste doi ani, la Cluj-Napoca.

V. STUDII DE SPECIALITATE

DIMENSIUNEA TEOLOGICĂ A MESAJULUI LUI IOAN BOTEZĂTORUL CA ÎNVĂȚĂTOR ȘI PROFET

P.S. Drd. Iustin SIGHETEANUL¹

Arhiereu vicar
al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului
Baia Mare, ROMÂNIA

Abstract

The purpose of the present study is to identify in *the 4th Gospel* the pericopes that talk about *Saint John The Baptizer* but also to observe the way Saint John The Evangelist *portrays Saint John The Baptizer* in comparison to the synoptic Gospels. In other words, in order to outline the theological dimension of Saint's John the Baptizer message in the 4th Gospel we turned our attention upon the *Christological – theological dimension* of Saint's John the Baptizer expression about Jesus Christ: "Here comes *the Lamb of God* who takes away the sins of the world".

KEYWORDS: *Saint John The Baptizer, the 4th Gospel, portrays Saint John, Christological – theological dimension, the Lamb of God.*

Preliminarii

Cercetarea istorică cu privire la Sf. Ioan Botezătorul se concentrează în principiu pe afirmațiile Noului Testament. Pentru a pregăti înțelegerea acestui pas exegetic, în primul referat ne-am focalizat pe o altă sursă istorică majoră, *Antichitățile Iudaice* a lui Flavius Josephus. În al doilea referat am continuat cercetarea noastră focalizându-ne pe Evangheliile Sinoptice, încercând conturarea dimensiunii profetice a lui Ioan Botezătorul în înțelegerea fiecăruia dintre cei trei sfinți Evangheliști: Marcu, Matei și Luca.

Am observat că Evanghelistul Marcu îl portretizează pe Ioan într-un rol dublu: de *profet* și *botezător*. El îndeamnă oamenii la pocăință și botez, anunțând venirea

¹ Referat susținut în cadrul cursurilor de doctorat, specialitatea: *Studiul biblic și exegetic al Noului Testament* întocmit de P.S. Sa Drd. Iustin Hodea SIGHETEANUL, sub îndrumarea și coordonarea științifică a Pr. Prof. univ. dr. Stelian TOFANĂ, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca, care a și dat acceptul spre a fi publicat.

iminentă a Celui care va inaugura Împărăția lui Dumnezeu prin dăruirea Duhului Sfânt (1,4-8). Răspunsul oamenilor este pozitiv, raportându-se la Ioan Botezătorul ca la un adevărat profet (1,5; 6,14; 8,28; 11,30-32). Arhieriei, cărturarii și bătrânii nu-i acceptă propovăduirea (11,30-33).

Ioan Botezătorul este prezentat ca o persoană specifică pustiei, austeră, cu practici ascetice (1,6), care are ucenici ce îi urmează modul de viață (2,18). Ioan este prezentat ca Înainte-mergătorul lui Iisus; el pregătește calea pentru venirea lui Mesia, Fiul lui Dumnezeu, și, în acest fel, el este împlinitor al Scripturilor (1,2-4). Botezătorul este înțeles ca Ilie-*redivivus*, ale cărui suferințe și moarte prefigurează patimile Mântuitorului (9,9-13, cf. 6,17-29). Astfel el contribuie la venirea timpului eshatologic al mântuirii (1,14-15) și participă la „începutul evangheliei” (1,1).

Prezentarea mateeană despre persoana și activitatea lui Ioan Botezătorul nu diferă de cea a Evangheliei după Marcu. Evanghelistul Matei îl portretizează pe Ioan ca și *botezător și profet*, adăugând un nou aspect: Ioan nu doar că sensibilizează mulțimile, ci, în urma răspunsului lor pozitiv, membrii marginalizați ai societății au parte de împărăția lui Dumnezeu. În interpretarea mateeană despre Ioan, se conturează mai explicit identitatea lui Ioan ca Ilie-*redivivus*, o identificare deja implicită în Evanghelia după Marcu. Evanghelia după Matei reinterpretează rolul lui Ioan față de Iisus. Cu toate că Ioan este prezentat mult mai clar ca fiind subordonat lui Iisus, cu scopul de a se sublinia unicitatea lui Iisus, totuși el este identificat cu Mântuitorul ca unul care prefigurează moartea lui Iisus.

Cea de a treia Evanghelie îl conturează pe Ioan Botezătorul într-un context mai larg al istoriei mântuirii, ca o figură notabilă în desfășurarea istorică a evenimentelor inițiate de intervenția lui Dumnezeu în istoria lui Israel. Prezentarea lui Luca este cea mai extinsă relatare dintre toate evangheliile. Ea include majoritatea materialului găsit în celelalte Evanghelii sinoptice, dar și prezentarea unor noi pericope, în special cele ale relatării nașterii și copilăriei lui Ioan. În contrast cu Evanghelia după Matei, care-l prezintă pe Ioan ca propovăduitor al împărăției, a cărui activitate se aseamănă și prevestește activitatea lui Iisus, Luca îl portretizează pe Ioan ca un propovăduitor-*reformer* a cărui activitate pregătește calea venirii lui Iisus. Deși îl percepe pe Ioan ca făcând parte din epoca mesianică, totuși, Luca separă în mod atent, activitatea Botezătorului de cea a lui Iisus. Interpretarea lui Ioan ca fiind Ilie-*redivivus*, nu este atât de accentuată ca în Evanghelia după Matei, nici nu e prezentată în modul în care o accentuează Marcu 9,9-13, unde această identificare este făcută implicit (prin contrast, în Matei 17,9-13 această tradiție, Ilie-*redivivus*, e identificată explicit). Cu toate acestea, în ambele pericope din 1,16-17 și 7,26-27, Luca îl identifică pe Ioan cu rolul de Ilie-*redivivus*.

Scopul prezentului referat este (1) de a identifica în Evanghelia a IV-a pericopele care vorbesc despre Sf. Ioan Botezătorul și (2) de a observa modul în care Evanghelistul Ioan îl portretizează pe Ioan Botezătorul prin comparație cu Evangheliile sinoptice, respectiv să conturăm dimensiunea teologică a mesajului lui Ioan Botezătorul în Evanghelia a IV-a. În acest sens ne vom focaliza cu precădere asupra dimensiunii hristologic-teologice a expresiei lui Ioan Botezătorul despre Iisus Hristos: „*Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii*” (1,29).

1. Relația dintre Persoana lui Ioan Botezătorul și Prologul ioaneic (Ioan 1,1-18)

În Evanghelia a IV-a, prezența și rolul Sf. Ioan Botezătorul sunt direcționate de autor exclusiv spre revelarea lui Iisus Hristos. Mai precis, întreaga atenție a Evanghelistului Ioan, concentrată asupra persoanei lui Ioan Botezătorul, este axată pe accentuarea rolului acestuia de mărturisitor al lui Iisus.² Acest rol de mărturisitor este subliniat în toate cele zece pericope care conțin referiri la Ioan Botezătorul în Evanghelia a IV-a:³

Ioan 1,6-8	Misiunea lui Ioan Botezătorul: să mărturisească despre Lumină, pentru ca toți să creadă prin el
Ioan 1,15	Mărturisirea lui Ioan Botezătorul despre divinitatea Logosului întrupat
Ioan 1,19-23	Mărturia lui Ioan Botezătorul despre identitatea sa în lumina profeției lui Isaia
Ioan 1,24-28	Răspunsul lui Ioan Botezătorul privind botezul său în lumina <i>Celui ce avea să vină și Care înaintea lui S-a plinit</i>
Ioan 1,29-34	Mărturia lui Ioan Botezătorul despre Iisus: „ <i>Iată Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii!</i> ”

² Vezi Stelian TOFANĂ, *Iisus – „Mielul lui Dumnezeu” în mărturia lui Ioan Botezătorul (In 1,29) - o perspectivă a hristologiei ioaneice* -, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa* 2 (2008), pp. 107-118.

³ Cu toate că Evanghelistul nu folosește în Evanghelia a IV-a titlul de „Botezătorul” pentru Ioan, pentru a nu crea confuzie între cei doi „Ioan” cu care operăm (Botezătorul și autorul Evangheliei a IV-a, Evanghelistul Ioan), vom folosi expresia „Ioan Botezătorul”. Vezi detalii la R. E. BROWN, *John the Baptist in the Gospel of John*, în *New Testament Essays* (London, 1965), pp. 132-40; Walter WINK, *John the Baptist in the Gospel Tradition* (Cambridge University Press, Cambridge, 1968), pp. 87-106.

Ioan 1,35-42	Ioan Botezătorul mărturisește identitatea lui Iisus: „Iată Mielul lui Dumnezeu!” celor doi ucenici care îl urmează pe Iisus
Ioan 3,22-36	Ultima mărturie a lui Ioan Botezătorul despre Botezul lui Iisus
Ioan 4,1-3	Fariseii aud că Iisus face mai mulți ucenici și botează mai mulți decât Ioan Botezătorul
Ioan 5,33-36	Mărturia lui Iisus este mai mare decât cea a lui Ioan Botezătorul
Ioan 10,40-42	Mărturiile lui Ioan Botezătorul despre Iisus „au fost adevărate”

Primele două referiri, Ioan 1,6-8 și 1,15, sunt parte a Prologului Evangheliei a IV-a (Ioan 1,1-18).⁴ Prezența lui Ioan Botezătorul în prologul Evangheliei a IV-a este „surprinzătoare”.⁵ Ceea ce Evanghelistul Ioan relatează în Evanghelia sa despre Ioan Botezătorul începând din 1,19, este anticipat în relatarea prologului.⁶ Prezența detaliilor legate de Ioan Botezătorul în 1,6-8 și 1,15, subliniază importanța misiunii pe care acesta o are în iconomia lui Dumnezeu, așa cum este ea relatată în *Evanghelia după Ioan*.

Prologul ioaneic, un imn liturgic folosit în comunitatea ioaneică,⁷ este întrerupt în cadența sa ritmică de cele două texte din 1,6-8 și 1,15, prin pomenirea

⁴ Vezi detalii referitoare la ideile de bază ale prologului, la Stelian Tofană, *Studiul Noului Testament: curs pentru anul I de studiu*, Ed. Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005, pp. 215-221.

⁵ Detalii despre prezența lui Ioan Botezătorul în prologul ioaneic, vezi în W. WINK, *John the Baptist in the Gospel Tradition* (Cambridge University Press, Cambridge, 1968), p. 87.

⁶ W. WINK (*John the Baptist...*, p.87) sugerează o posibilă paralelă în acest sens:

1,7 „Acesta spre mărturie a venit” 1,15 „Acesta era Cel despre Care am zis: Cel ce vine după mine înainte mea S-a plinit, fiindcă mai înainte de mine era”	1,19 „Și aceasta este mărturia” 1,30 „Acesta este Cel despre Care eu spuneam: După mine vine un bărbat Care înaintea mea S-a plinit, fiindcă era înainte de mine” 1,27 „Cel ce vine după mine, Carele înaintea mea S-a plinit”
--	--

⁷ Î.P.S. BARTOLOMEU Valeriu Anania descrie prologul ioaneic ca având „o construcție simfonică; autorul introduce o temă, o părăsește, o reintroduce și o dezvoltă contrapunctiv în strânsă conexiune cu celelalte” (*Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție Jubiliară a Sf. Sinod, EIBMBOR, București, 2001, p. 1556, nota g). În același sens, vezi și Stelian Tofană, *Studiul Noului Testament: curs pentru anul I de*

numelui lui Ioan Botezătorul. Structura hiastică a Prologului (1,1-18) subliniază locul și rolul acestor două „întreruperi”:⁸

- A – Cuvântul lui Dumnezeu: dumnezeirea lui veșnică (1,1-2)
- B – Totul S-a făcut prin El: creația (1,3-5)
- C – Mărturia lui Ioan (1,6-8)
- D – Cuvântul venit în lume și nerecunoscut (1,9-11)
- E – Lucrarea regeneratoare a Cuvântului (1,12-13)
- D’ – Cuvântul întrupat: glorificarea (1,14)
- C’ – Mărturia lui Ioan (1,15)
- B’ – Har și adevăr prin Hristos: noua creație (1,16-17)
- A’ – Fiul unic la sânul Tatălui; dumnezeirea lui veșnică (1,18)⁹

Dacă această structură hiastică este deliberată, atunci referințele la Ioan Botezătorul sunt așezate simetric în jurul versetului „central” privind lucrarea regeneratoare a Logosului întrupat în lume („Dar celor câți L-au primit, care cred în Numele Lui, *le-a dat putere să devină fii ai lui Dumnezeu*, cei ce nu din sânge, nici din voie trupească, nici din vrere bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut” – 1,12-13).¹⁰ În același timp, „prologul ioaneic alternează conținutul hristologiei ioaneice cu referințe la *mărturiile* despre acest conținut”.¹¹ Astfel, paragraful 1,1-5 este urmat de invocarea *mărturiei* Botezătorului (1,6-8), iar paragraful 1,9-14 este urmat de invocarea aceleiași *mărturii* (1,15). Evanghelistul Ioan prezintă persoana lui Ioan Botezătorul în contextul unui discurs „extrem de elaborat, pentru a garanta ortodoxia respectivului discurs”.¹²

studiu, p. 218. Pentru detalii legate de „comunitatea ioaneică”, vezi Sorin MARȚIAN, *L'école Johannique en question*, în *Sacra Scripta* 1 (2003), pp. 158-167.

⁸ X. LÉON-DUFOUR, *Trois chiasmes johanniques*, *NTS* 7 (1960–61), pp. 249–55; C. BĂDILIȚĂ, *Noul Testament: Evanghelia după Ioan*, introducere, traducere, comentariu și note patristice de Cristian BĂDILIȚĂ, Curtea Veche, București, 2010, pp. 129-130.

⁹ Cf. Charles L’EPLATTENIER, *l’Evangile de Jean*, Labor Et Fides, 1993, p. 16.

¹⁰ Pentru disputa legată de versetul „central” al prologului ioaneic, vezi John BRECK, *Chiasmus in the Gospel of John*, în *Sacra Scripta* 2 (2004), pp. 72-90.

¹¹ C. BĂDILIȚĂ, *Noul Testament: Evanghelia după Ioan*, p. 130.

¹² *Ibidem*, pp. 130-131.

1.1. Misiunea lui Ioan Botezătorul de a mărturisi despre Lumină (In 1,6-8)

Unii exegeți¹³ consideră versetele despre Ioan Botezătorul ca aparținând celui mai vechi nucleu al evangheliei; alții,¹⁴ dimpotrivă, cred că avem de-a face cu interpolarea unui redactor târziu.¹⁵ Opinia noastră e că avem de-a face cu un Prolog coerent, în care figura Botezătorului își găsește un loc firesc. În aceste versete, Ioan Evanghelistul leagă înțelesul misiunii lui Ioan Botezătorul de mărturia Luminii, care, din versetele anterioare (1,1-5), aflăm că este Cuvântul întrupat. Așadar, mărturia lui Ioan era aceea despre Logosul divin întrupat.¹⁶

Cu această idee, Evanghelistul, după ce contemplă veșnicia divină a Cuvântului în Dumnezeu, prezentată ca viață și lumină a omului, îl trece pe cititor într-o nouă etapă, aceea a înțelegerii misiunii istorico-pământești a lui Iisus Hristos. Aceasta începe cu prezența lui Ioan Botezătorul, care îl precede în timp pe Iisus, și, care, ca ultim profet, rezumă în el istoria vechiului Israel.

Prin introducerea lui Ioan, Înainte Mergătorul Domnului, în acest cadru al Prologului, evanghelistul creează contrastul puternic dintre Logosul divin, preexistent, veșnic Dumnezeu și la Dumnezeu, la care se referă versetele anterioare, și Ioan Botezătorul, persoană istorică, cu existență temporară.¹⁷ Comparând

¹³ Vezi M. A. AUCOIN, *Augustine and John Chrysostom: Commentators on St. John's Prologue*, în *Sciences Ecclésiastiques* 15 (1963), pp. 123-131; W. BARCLAY, *John 1,1-14*, în *ET* 70 (1958-59), pp. 78-82, 114-117;

¹⁴ M.-E. BOISMARD, *St. John's Prologue* (Newman, Westminster, 1957); E. KÄSEMANN, *Aufbau und Anliegen des Johanneischen Prologs*, în *Libertas Christiana* (München, Delekat Festschrift, 1957), pp. 75-99.

¹⁵ Detalii despre acest aspect vezi la R. BROWN, *The Gospel According to John (I-XII): Introduction, Translation and Notes*, The Anchor Yale Bible, First Yale University Press, New Haven and London, 2008, pp. 1-37.

¹⁶ Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, p. 218.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 218-219. Pentru ORIGEN, Ioan Botezătorul e un trimis al cerurilor înaintea lui Iisus. El propune următoarea interpretare: Ioan este un înger al lui Dumnezeu care, din iubire față de Iisus-Logos, s-a întrupat la rândul său, pentru a-I sluji Acestuia pe pământ (ORIGEN, *Commentaire sur saint Jean*, introd., trad. și note C. BLANC, 11,186). Interpretarea lui ORIGEN, Ioan-înger, s-a transmis în reprezentările iconografice ale înaintemergătorului: ascet îmbrăcat în haină din păr de cămilă, cu aripi îngerești. Plecând de la sensurile numelor Zaharia și Elisabeta, părinții Botezătorului, ORIGEN afirmă că Ioan, ca „har venit de la Dumnezeu” s-a născut din „memoria care-și amintește mereu de Dumnezeu” (Zaharia) și din „legământul lui Dumnezeu” (Elisabeta) (*Ibidem*, 11,198). ORIGEN enumeră șase mărturii ale Botezătorului, pe care le analizează pe larg în Comentariul său. CHIRIL al Alexandriei se opune explicit interpretării origeniste conform căreia Botezătorul ar fi fost un înger

descrierea lui Ioan Botezătorul cu cea a Logosului ioaneic, observăm conturat un paralelism antitetic: Logosul e descris ca θεὸς ἦν ὁ λόγος („Cuvântul Dumnezeu era” – 1,1); Ioan Botezătorul, simplu, un „om” (ἄνθρωπος) (1,6).¹⁸ Logosul este πρὸς τὸν θεόν („era la Dumnezeu” – 1,1); Botezătorul, un „trimis de la Dumnezeu” (ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ) (1,6). Logosul este Lumina (1,9), Ioan, mărturia Luminii (1,7-8).¹⁹ Mărturia lui Ioan Botezătorul avea scopul ca „toți să creadă prin el (διὰ αὐτοῦ)” (1,7), însă credința trebuia ancorată în Logos - πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ („cred în numele Lui” – 1,12). Logosul ἦν ἐν ἀρχῇ („era dintru-nceput” – 1,2); Ioan Botezătorul „a venit (ἦλθεν)” (1,7), fiind astfel legat de un context istoric dat.

Prin noua temă „Ioan Botezătorul”, introdusă în acest loc în Prolog, Evanghelistul realizează și trecerea la prezentarea noii condiții a Logosul preexistent, aceea de Întrupat, adică de om adevărat, care a trăit într-un timp istoric bine

trimis din cer pentru a-L vesti pe Iisus. El insistă asupra termenului „om” din versetul evanghelic. *Apud.* C. BĂDILIȚĂ, *Noul Testament: Evanghelia după Ioan*, p. 437.

¹⁸ CHIRIL al Alexandriei subliniază în acest sens: „vorbind de Dumnezeu-Cuvântul, adaugă totdeauna verbul „era”, indicând eternitatea Lui și faptul de-a fi mai vechi decât orice început în timp și înlăturând socotința că ar fi fost făcut. Căci Cel ce este pururea, cum s-ar cugeta ca fiind făcut? Iar despre fericitul Botezător zice în mod potrivit „Fost-a om trimis de Dumnezeu”, ca despre un om care avea o fire făcută. Dar mie mi se pare că Evanghelistul nu spune în acestea simplu că „a fost”, ci, adăugând și cuvântul „om”, respinge o presupunere nesocotită a unora. Căci între mulți umbra cuvântul că Sfântul Botezător nu era cu adevărat om după fire, ci unul dintre Sfinții Îngeri din ceruri, care s-a folosit de trup omenesc și a fost trimis de Dumnezeu spre propovăduire. Și pentru această presupunere se folosește ca pretext de către aceștia spusa lui Dumnezeu: „Iată, Eu trimit îngerul Meu înaintea feței Tale, care va găti calea înaintea Ta” (Mal. 3,1). Dar greșesc față de adevăr cei ce, cugetând aceasta, nu înțeleg că îngerul este mai degrabă un nume cu înțeles de slujire decât de ființă, precum și în cartea fericitului Iov vine înger după înger, vestind multele suferințe și slujind acelor nenorociri de multe feluri (Iov 1, 14 ș.u.). Ne spune ceva de felul acesta despre Sfinții Îngeri și preaînțeleptul Pavel, scriind astfel: „Oare nu sunt toți îngerii duhuri slujitoare, trimiși pentru cei ce vor avea să moștenească mântuirea” (Evr. 1, 14)? Deci fericitul Botezător Ioan s-a numit înger prin glasul Apostolului, nefiind înger după fire, ci fiind trimis spre a vesti și a striga: „Gătiți calea Domnului”. Căci foarte cu folos a afirmat că a fost trimis de Dumnezeu ca vestitor, arătând clar că este mărturia Lui. Căci, fiind trimis de Dumnezeu să vestească, n-a grăit altceva, în învățătura ce-o dădea, decât ceea ce i s-a încredințat prin voia Celui ce l-a trimis. Deci, ca martor adevărat a fost învățat de Dumnezeu. Aceasta socotesc că înseamnă *trimis de Dumnezeu*.” (CHIRIL al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, traducere, introducere și note D. Stăniloae, PSB 41, Ed. IBMBOR, București, 2000, p.54)

¹⁹ CHIRIL al Alexandriei opune Lumina cea adevărată, a Creatorului Iisus, luminii derivate, a creaturilor. Acestea din urmă își primesc lumina din Lumina esențială și primordială a Logosului (CHIRIL al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, pp. 63-66).

determinat și care are un Înainte Mergător, care a fost, la fel, o persoană istorică. De aici înainte, accentul evanghelistului va fi pus doar pe această latură a existenței Logosului, cea care va defini opera Sa pământească, mântuitoare.²⁰

1.2. Mărturisirea lui Ioan Botezătorul despre divinitatea și eternitatea Logosului întrupat (Ioan 1,15)

Dacă textul din Ioan 1,6-8 s-a focalizat pe rolul lui Ioan Botezătorul, ca mărturie, „interpolată” din 1,15 privește un aspect al acestei mărturii. Ioan identifică pe Cel care a fost „ὁ λόγος σὰρξ ἔγενετο” (1,14) cu Cel despre care el a mărturisit: „Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν” (1,15). Această afirmație este identică cu mărturia lui Ioan Botezătorul privitoare la identitatea lui Iisus din 1,29-34, în special v.30: ὀπίσω μου ἔρχεται ἄνθρωπος ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν. Prin această transpoziție paradoxală, Evanghelistul Ioan nu mai lasă loc vreunei comparații temporale între Ioan Botezătorul și Iisus. Chiar dacă Iisus „pare a fi ucenicul lui Ioan (1,27; 3,22-27)”,²¹ cititorul Evangheliei știe că Iisus este πρῶτος (1,15), ὁ λόγος (1,1), θεὸς (1,1), μονογενῆς (1,14.18), τὸ φῶς (1,4.5.9), anterior și mult mai presus decât Ioan Botezătorul (1,15).

În v.15, Botezătorul mărturisește: „*Acesta era Cel despre Care am zis*”, însă în 1,6-8, Evanghelistul Ioan nu relatează conținutul „zicerii”. În ambele pasaje găsim însă cuvintele μαρτυρίαν (v.7), μαρτυρήσει (v.7), μαρτυρήσει (v.8) și μαρτυρεῖ (v.15). De aceea, ceea ce este mai important în opinia Evanghelistului Ioan, nu este ceea ce „a zis” Ioan Botezătorul, ci faptul că el este un mărturisitor al mesianității lui Iisus.²²

Mărturia Botezătorului este un paradox teologico-filosofic extrem de rafinat, având în centru ideea preexistenței Logosului-Iisus. După proclamarea învățăturilor despre întruparea Logosului și despre unicitatea Fiului, Evanghelistul Ioan, prin mărturia lui Ioan Botezătorul, reamintește faptul că Logosul este anterior și mult mai presus decât profetul lui Dumnezeu care-L proclamă. Astfel, se afirmă din nou pre existența Logosului, dar se distinge de mărturia precedentă. Acum Ioan Botezătorul afirmă transcendența lui Iisus printr-o comparație directă cu statutul său de creatură: „*Cel ce vine după mine, înaintea mea S-a plinit, fiindcă mai înainte de*

²⁰ Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, p. 219.

²¹ WINK, *John the Baptist in the Gospel Tradition*, p. 88.

²² Vezi argumentul dezvoltat pe larg în *Ibidem*, pp. 88-89.

mine era” (15 b). Așadar, Ioan voia să spună că Cel Ce-i urma l-a depășit în devenire prin aceea că El s-a născut în eternitate.²³

2. „ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου” despre Iisus Hristos (In 1,19-42; 1-43 – 2,11)

Descrierea primelor zile ale săptămânii care au inaugurat începutul activității publice a lui Iisus Hristos în Israel, prin mărturia lui Ioan Botezătorul (1,19-34) și chemarea primilor ucenici (1,35-51), pregătesc *ziua a șaptea* a săptămânii, care coincide, în viziunea Evanghelistului Ioan, cu prima descoperire (revelare) a slavei lui Hristos făcută ucenicilor Săi, în Cana Galileii. Această primă descoperire este destinată numai ucenicilor din primele zile, care au constituit prima comunitate mesianică reunită în jurul învățătorului Iisus, în scopul urmării Lui.²⁴

Prezența directă a Sfântului Ioan Botezătorul în acest context este legată de primele trei zile ale săptămânii. Dacă în prima zi, Ioan Botezătorul afirmă răspicat „*Nu eu sunt Hristosul!*” (1,20), în cea de a treia, ucenicii Botezătorului exclamă „*Noi L-am aflat pe Mesia – ce se tâlcuiește Hristos*” (1,41) și-L urmează (1,39.40,43). Astfel, prima și a treia zi se constituie ca un cadru pentru un itinerar al împlinirii rolului pe care Evanghelistul Ioan l-a precizat referitor la Ioan Botezătorul în prologul Evangheliei: „*Acesta spre mărturie a venit, să mărturisească despre Lumină, pentru ca toți să creadă prin el*” (1,7). Iar această credință a ucenicilor Botezătorului culminează în ziua a șaptea, ziua începutului minunilor în care Iisus „*și-a arătat slava Sa*”, iar ucenicii „*au crezut Într-însul*” (2,11).

În acest context, a doua zi a săptămânii devine, prin mărturia Botezătorului – „*Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii!*” (1,29), esențială în definirea itinerariului menționat. De aceea, în analiza ce urmează, vom face o prezentare observațională privind construcția mesajului referitor la cele trei zile, focalizându-ne studiul, în special, pe dimensiunea teologică a mărturiei din ziua a doua.

²³ Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, p. 220. Vezi și Î.P.S. BARTOLOMEU Valeriu Anania, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 1556, nota i.

²⁴ Detalii în legătură cu semnificația primei săptămâni, în Stelian TOFANĂ, *Hristologie, sacramentalitate și mariologie în Evanghelia a IV-a cu specială privire la „episodul Cana”*(Ioan 2,1-11), în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa* 1-2 (1999), pp. 85-104.

2.1. Mărturia lui Ioan Botezătorul despre Hristos „*via negativa*” (In 1,19-28)

În prima zi (1,19-28), focalizarea descrierii este pe Ioan Botezătorul, singur, fără ucenici – la fel ca în Marcu 1,4-8.²⁵ În prologul ioaneic, Evanghelistul l-a descris pe Ioan Botezătorul din perspectiva relației acestuia cu Hristos, *un mărturisitor* (1,7.8.15). Sfârșitul prologului și începutul noii secțiuni este marcat de un titlu ce definește conținutul mărturisirii: αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου („*aceasta este mărturia lui Ioan*” – 1,19). De aceea, oricare alt rol este respins de către Botezătorul însuși: „*Nu eu sunt Hristosul*” (1,20), „*Nu sunt [Ilie]*” (1,21), „*Nu [sunt Profetul]*” (1,21).²⁶ Botezătorul își asumă doar profeția din Isaia (40,3): sunt „glasul” (φωνῆ – 1,23). El nu numai că nu-și asumă rolul lui Hristos, ci mărturisește, *via negativa*, că Iisus este Hristosul; de aceea și accentul textului: „el a mărturisit și n-a tăgăduit; și a mărturisit” (1,20). Sublinierea afirmației lui Ioan este definitorie pentru mărturisirea lui despre Hristos: „ἐγὼ οὐκ εἶμι ὁ χριστός” (1,20), deoarece numai Iisus poate spune despre sine ἐγὼ εἶμι.²⁷

Evanghelistul subliniază și contradicția cu tradiția sinopticilor că Ioan Botezătorul ar fi fost *Ilie-reditivus*. Pentru el, ideea unui Înaintemergător este „anatema”;²⁸ de aceea el subliniază că Ioan nu este Înaintemergător deoarece Logosul era deja πρῶτος (1,15.30). De aceea Sf. Ioan Botezătorul este doar „vocea” (1,23), adică mărturia pentru Iisus Hristos, fără a avea astfel un corespondent în cadrul așteptărilor iudaice.²⁹

Botezătorul îl mărturisește pe Iisus Hristos înaintea autorităților politico-religioase ale iudeilor, negând răspicat despre sine însuși că ar fi Mesia. Mesajul transmis preoților și leviților trimiși de la Ierusalim („eu nu sunt Hristosul”) revelează probabil o polemică aprinsă la sfârșitul secolului I între creștini și „ucenicii lui Ioan”, ultimii socotindu-l încă pe Ioan Botezătorul ca fiind Mesia.³⁰ Declarației solemne a

²⁵ Cf. C. H. DODD, *Historical Tradition in the Fourth Gospel*, pp. 248-301.

²⁶ C. K. BARRETT, *The Gospel According to St. John* (1960), p. 145, notează că preoții și leviții care l-au întrebat pe Ioan nu aveau în minte ideea că Hristos, Ilie sau Profetul ar fi trebuit să boteze. Mai degrabă, curiozitatea lor era stârnită de faptul că un asemenea act oficial nu era săvârșit de cineva cu un statut oficial. Întrebarea lor este echivalentă cu cea din Marcu 11,27-33.

²⁷ E. HOSKYN, *The Fourth Gospel* (1947), p. 174. Ioan 18,6 arată că Evanghelistul Ioan consideră ca fiind numele echivalent cu cel al lui Dumnezeu din Ieș. 3,14. Vezi și 4,26; 6,20, 8,24.58. *Apud* WINK, *John the Baptist in the Gospel Tradition*, p. 89, nota 4.

²⁸ *Ibidem*, p. 89.

²⁹ BARRETT, *The Gospel According to St. John*, p.144. Vezi și Raymond E. BROWN, *John the Baptist in the Gospel of John, New Testament Essays* (1965), pp. 138-40.

³⁰ Vezi C. BĂDILIȚĂ, *Noul Testament: Evanghelia după Ioan*, p. 154.

acestuia privind mesianitatea lui Iisus, precum și refuzul de a se identifica, pe rând, cu *Mesia*, *Ilie-redivivus* și *Profetul eshatologic* din Deuteronom (1,20-22), îi urmează identificarea cu „glasul celui ce strigă în pustie „*Îndreptați calea Domnului!*” (1,23) din profeția lui Isaia (Isa 40,3).

Pericopa 1,19-23 este similară cu textul din Lc 3,15 („tot poporul era în așteptare și toți se întrebau în inimile lor despre Ioan: „Nu cumva este El Hristosul?”) pornind de la observația că exista o așteptare privitoare la identitatea eshatologică a lui Ioan Botezătorul.

Totuși, există o diferență între portretul sinoptic și cel ioaneic cu privire la rolul lui Ioan Botezătorul, din două puncte de vedere. În primul rând, cele trei evanghelii sinoptice îl portretizează pe Ioan Botezătorul în rolul lui *Ilie-redivivus*, în timp ce, în Evanghelia IV-a, Botezătorul refuză identificarea cu acest rol eshatologic. În al doilea rând, pentru a explica activitatea mărturisitoare a Botezătorului, evangheliști sinoptici citează textul din Isaia 40,3, însă Ioan Evanghelistul include acest citat în mărturia lui Ioan Botezătorul despre sine.

2.2. Dimensiunea teologică a mărturiei lui Ioan Botezătorul despre Iisus

(In 1,29-34)

A doua zi (1,29-34), Ioan Botezătorul βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν („*L-a văzut pe Iisus venind către el*” – 1,29). Din acest moment, într-o serie de profunde mărturii, înregistrate de Evanghelistul Ioan, Sf. Ioan Botezătorul îl identifică pe Iisus ca fiind Mielul lui Dumnezeu (1,29), Cel Preexistent, adică Cel ce există din veci (1,30) și Purtător al Duhului Sfânt (1,32-34): „*Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii... a fost înainte de mine, fiindcă mai înainte de mine era... am văzut Duhul coborându-se, din cer, ca un porumbel și a rămas peste El*”. Raymond Brown, în comentariul său la Ioan, este de părere că în acest text Ioan Evanghelistul dezvăluie, prin gura Botezătorului, o întregă hristologie.³¹ Se poate observa că autorul evangheliei nu e preocupat deloc de sublinierea motivului pentru care Iisus vine la Ioan, ci întreaga sa atenție este concentrată pe conținutul proclamării solemne a Înainte-Mergătorului Domnului, situată în contextul unei revelații mesianice.³²

Lista de titluri atribuite lui Iisus și inaugurate prin mărturia lui Ioan, continuă, de altfel, pe tot parcursul capitolului I, precum: „*Rabbi*” (1,38.49), „*Mesia-Hristos*”

³¹ „John unfolds for us here on the lips of John the Baptist a whole Christology” (cf. *The Gospel According to John I-XII*, Garden City, New York, 1966, 58).

³² Cf. George ZEVINI, *Commentaire spirituel de L' Evangile de Jean*, I, Paris 1995, 47.

(1,41), „Fiul lui Dumnezeu” (1,49), „Regele lui Israel” (1,49), „Fiul Omului” (1,51), completând oarecum toate nuanțele hristologiei ioaneice.³³

2.3. „Ἰδε ὁ ἄμνός τοῦ θεοῦ ὁ ἀῖψον τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου” (1,29)

Mărturia lui Ioan Botezătorul „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii” (In 1,29), se înscrie în a cea de-a doua categorie de mărturii, și anume, cele dedicate lui Iisus, și care se succed celor din prima categorie, rostite în fața delegației ierusalimitene, și care au vizat propria persoană a Botezătorului Domnului (In.1,19-28). Acest important titlu mesianic „Mielul lui Dumnezeu” apare de două ori în Evanghelie (1,29.36) și constituie, în același timp, unul dintre marile titluri hristologice ale teologiei ioaneice.³⁴

În versetul 1,29 întâlnim pentru prima oară în Evanghelie o formulă revelatoare „ἴδε” – ”Iată...” și pe care autorul o folosește în diferite ocazii (vezi Ioan 1,35-37. 47-51; 19,24-27). Rădăcinile acestei formule s-ar părea să se găsească în Vechiul Testament, spre exemplu în I Reg. 9,17, unde putem întâlni o formulare asemănătoare: „Când Samuel l-a văzut pe Saul, Domnul i-a spus: Iată! Acesta este

³³ Vezi D.A. CARSON, *The Gospel According to John*, Grand Rapids, Michigan, 1991, 147. aceste mărturii ale lui Sf. Ioan Botezătorul, consemnate de autorul evangheliei a IV-a, au constituit și constituie încă, pentru mulți specialiști, subiect de intense dezbateri. Pentru cei familiarizați cu portretul Înainte Mergătorului Domnului, zugrăvit de tradiția sinoptică, este destul de dificil a accepta ideea că Ioan și tia de preexistența lui Iisus sau de suferința și patima Sa. În conturarea portretului lui Ioan, tradiția sinoptică pune accentul cu precădere pe rolul său de predicator al pocăinței, de precursor al lui Mesia, dar și de justițiarul timpurilor din urmă. Pentru alții bibliști, în schimb, aceste mărturii nu fac din persoana lui Ioan Botezătorul decât expresia unei teologii hristologice expusă de autorul Evangheliei, astfel că ele par a fi mai mult amprenta unei ”creații” teologice a evanghelistului, decât expresia unei reminiscențe istorice. (³³ Vezi amănunte, în acest sens, R. BROWN, *Three Quotations from John the Baptist in the Gospel of John*, în CBQ 22, 1960, 292-298; Francis J. MOLONEY, *The Gospel of John*, în ”Sacra Pagina Series” Collegeville, Minnesota, 1998, 53). Problematika este însă mult mai complexă. Se pare că Ioan Evanghelistul prezintă mărturia lui Ioan Botezătorul în contextul unei întregi eshatologii iudaice vechi-testamentare, marcată profund de așteptările mesianice seculare. În acest sens, autorul evangheliei a IV-a nu crează mărturii hristologice pe care să le pună în gura Înainte-Mergătorului Domnului, ci preia și prelucrează o întreagă tradiție referitoare la Botezător și pe care o face, apoi, expresia unei profunde credințe și conștiințe teologice a creștinilor comunității sale legate de misterul Persoanei lui Iisus. Vezi, Stelian TOFANĂ, „Mielul lui Dumnezeu” în mărturia lui Ioan Botezătorul (In 1,29) – o perspectivă a hristologiei ioaneice –, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa* 2 (2008), pp.107 – 118.

³⁴ Cf. George ZEVINI, *Commentaire spirituel de L' Evangile de Jean*, 48.

omul (*Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος*)... *care va domni peste poporul Meu*". Oricum, folosirea acestei formule în Noul Testament este specific ioaneică, astfel că indiferent de materialul tradițional prezent în ea, reconstituirea ei, este de părere R. Brown, poartă amprenta specificității intenției teologice a autorului Evangheliei.³⁵

Cât privește însă semnificația și simbolismul expresiei „Mielul lui Dumnezeu – ὁ ἄμνος τοῦ θεοῦ”, părerile exprimate de către specialiști sunt din cele mai diverse. În studiul de față ne vom limita la a analiza doar trei dintre ele, fără însă să avem pretenții exhaustive de tratare.

(a). „Mielul apocaliptic”

O bună parte dintre exegeți sunt de părere că, în exprimarea sa, Ioan Botezătorul, când l-a definit pe Iisus ca „Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii”, a văzut în El pe Mielul apocaliptic. C. K. Barrett, spre exemplu, într-un studiu al său,³⁶ dedicat interpretării expresiei respective, este de părere că acesta trebuie să fi fost înțelesul intenționat de Ioan Botezătorul în mărturia sa.³⁷ C.H. Dodd³⁸ merge chiar mai departe afirmând că acesta trebuie să fi fost sensul pe care l-a avut în vedere chiar și autorul Evangheliei.

Într-adevăr, în apocalipsa iudaică, în contextul judecății finale, apare figura unui „miel” cuceritor care va distruge tot răul din lume. Spre exemplu, în *Testamentul lui Iosif* (19,8) se vorbește de un „miel”, care va învinge toate animalele rele și le va supune sub picioarele sale.³⁹ Iar în *Apocalipsa lui Enoh* (XC, 38), care se prezintă ca o parte a mării alegorii a animalelor din istoria lumii, apare un taur încoronat, care va veni la sfârșitul lumii, transformându-se într-un miel cu coarne negre.⁴⁰

³⁵ R. BROWN, *op. cit.*, 58.

³⁶ C. K. Barrett, *The Lamb of God*, în *NTS* 1, 1954-1955, 210-218.

³⁷ Un rezumat al interpretărilor specialiștilor care văd în expresia „Mielul lui Dumnezeu”, Mielul Apocaliptic, vezi C.S. KEENER, *The Gospel of John*, Peabody 2003, Mass: Hendrickson, 452-454.

³⁸ Vezi C. H. DODD, *Historical Tradition in the Fourth Gospel*, Cambridge 1963, 230-238.

³⁹ Cf. R. BROWN, *The Gospel according to John*, 59. Specialiștii sunt de părere că în pasajul menționat s-ar găsi interpolări creștine din lucrarea *Testamentul celor Doisprezece Patriarhi*, dar ceea ce nu ar fi o interpolare se pare că e figura principală a mielului. (cf. *Ibidem*). Vezi și D. A. CARSON, *The Gospel According to John*, 150: "When the Baptist identified Jesus as the Lamb of God who takes away the sin of the world, he probably had in mind the apokalyptic lamb, the warrior lamb, found in some Jewish texts (*1 Enoch* 90,9-12; *Testament of Joseph* 19,8; *Testament of Benjamin* 3,8 – the latter passages probably, but not certainly, pre-Christian) and picked-out in the Apokalypse 5,5.12; 7,17; 13,8; 17,14; 19,7-9; 21,22-23; 22,1-3)".

⁴⁰ Cf. R. BROWN, *op.cit.*, 59.

În Noul Testament figura „Mielului Biruitor” apare în cartea Apocalipsei, în două ipostaze: a) conducător al poporului: „Căci Mielul, cel ce stă la mijlocul tronului, îi va paște pe ei și-i va duce la izvoarele apelor vieții și Dumnezeu va șterge orice lacrimă din ochii lor” (7,17); b) Mielul care va distruge puterile răului pe pământ: „Ei vor porni război împotriva Mielului, dar Mielul îi va birui, pentru că este Domnul domnilor și Împăratul împăraților și vor birui și cei împreună cu El – chemați și aleși și credincioși” (17,14).⁴¹

Ceea ce apare special, în ultimul text, este ideea asocierii în biruință cu Mielul a tuturor celor ce vor fi împreună cu El. Se pare că autorul are în vedere personificarea Mielului și identificarea lui cu Cel ce stăpânește întregul pământ și care nu poate fi altul, potrivit mesajului cărții Apocalipsei, decât Iisus Hristos Biruitorul.

Imaginea Mielului apocaliptic se potrivește, de altfel, foarte bine cu ideile predicii eshatologice ale lui Ioan Botezătorul. Astfel, găsim, în predica sa, avertizarea asupra pedepsei ce va să vină: „Deci, zicea Ioan mulțimilor care veneau să se boteze de către el: Pui de vipere, cine va arătat să fugiți de mânia ce va să fie?” (Lc.3,7); ideea că securea stă la rădăcina pomului și că Dumnezeu este pregătit să taie orice pom care nu aduce roadă bună: „Acum securea stă la rădăcina pomilor; deci, orice pom care nu aduce roadă bună se taie și se aruncă în foc” (Lc. 3,9). În tradiția sinoptică, atât Matei (3,12), cât și Luca (3,17) exprimă elocventă cruzime a așteptării Botezătorului Domnului asupra judecății ce va să vină: „A cărui lopată este în mâna Lui, ca să curețe aria și să adune grâul în jitnița Sa, iar pleava o va arde cu foc nestins”.⁴² Concluzia specialiștilor, reprezentând teza de mai sus, este că, potrivit acestei tradiții, nu ar fi deloc neplauzibil faptul ca Ioan Botezătorul să fi putut descrie pe Cel ce avea să vină ca pe Mielul apocaliptic al lui Dumnezeu.

Pe bună dreptate însă, R. BROWN socotește că împotriva unei asemenea interpretări a expresiei „Mielul lui Dumnezeu” se pot ridica cel puțin două obiecții:

(a) Prima este legată de *diferența de vocabular* în aceste referințe la „miel”. Astfel, în textul din Ioan 1,29 cuvântul folosit pentru miel este ἄμνος, pe când cel din apocalipsă pentru ”Mielul apocaliptic” este ἄρνιον. Cu toate că cele două cărți ale Noului Testament, *Evanghelia a IV-a* și *Apocalipsa*, par a fi produsul aceluiași mediu specific unui autor comun,⁴³ ele reflectă în mod frecvent diferențe de vocabular.

⁴¹ Vezi și D. A. CARSON, op. cit., 149.

⁴² O prezentare a poziției sinopticilor, vezi R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, I Teil, Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, Freiburg-Basel-Wien 1965, 288.

⁴³ Cei mai mulți specialiști opinează, astăzi, pentru așadar a-zisa ”coală Ioaneică” înțeleasă ca mediu din care au rezultat cele două scrieri. Vezi, în acest sens, D. A. CARSON & Douglas MOO, *Introducere*

Opțiunea lui Ioan pentru termenul ἄμως poate fi determinată, socotește R. Brown, de posibilitățile de nuanțare teologică a cuvântului.⁴⁴ Această exprimare este, desigur, o simplă părere, întrucât termenul ἄρνιων nu este mai puțin bogat în posibilități de nuanțări teologice decât ἄμως, vizavi de semnificația semantică a cuvântului.⁴⁵

(b) A doua obiecție se referă la *rolul pe care îl are Mielul lui Dumnezeu*, descris în expresia „*cel ce ridică păcatul lumii*”. Asociată cu portretul sinoptic al lui Ioan Botezătorul, expresia ar putea fi interpretată ca o referință la Mielul apocaliptic și la acțiunea sa de distrugere a răului din lume, o imagine nu prea îndepărtată de cea din Apocalipsă 17,14. Ținând cont de așteptările justițiare ale lui Ioan Botezătorul, exprimate de sinoptici, D. A. Carson, precum și alți exegeți,⁴⁶ se exprimă explicit în sensul înțelegerii expresiei „*cel ce ridică păcatul lumii*”, ca referindu-se mai mult la o acțiune de distrugere a păcatului prin actul final al judecării, decât la iertarea și izbăvirea lumii de păcat prin actul jertfei crucii. Dar, lasă loc, totuși, și pentru o altă interpretare. Iată ce scrie el: „...*the impression gleaned from the Synoptics is that he thought of the Messiah as one who would come in terrible judgment and clean up the sin in Israel. In this slight, what John the Baptist meant by «who takes away the sin of the world» may have more to do with judgment and destruction than with expiatory sacrifice. But this does not necessarily mean that John the Evangelist limited himself to this understanding of «Lamb of God»*”.⁴⁷

Dar, paralelismul verbelor ioaneice ἄρρω (a ridica) și λύω (a distruge), din 1 Ioan 3,5 („Și voi știți că El s-a arătat ca să *ridice* – ἄρῃ | – păcatele”) și 1 Ioan 3,8 („Pentru aceasta s-a arătat Fiul lui Dumnezeu, ca să *strice* – λύσῃ – lucrurile diavolului – τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου) par a contrazice o astfel de interpretare, având în vedere că textele respective fac, în primul rând, referire la jertfa Crucii, prin care lucrarea diavolului a fost nimicită. Această acțiune nu este doar una a viitorului, ci și una a trecutului și a prezentului.

în *Noul Testament*, Ed. "Făclia", Oradea 2007, 282-291; Alan R. CULPEPPER, *The Johannine School*, Missoula: SP, 1975; F.M. BRAUN, *Le cercle Johannique du quatrieme evangile*, în RHPR 56, 1976, 203-214; Donald GUTHRIE, *New Testament Introduction*, 252-Illinois USA, 1990, 283; U. SCHNELLE, *Einleitung in das Neue Testament*, Göttingen 2007, 471-476; R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, I Teil, 81 urm.

⁴⁴ Op. cit., 59.

⁴⁵ Vezi și D. A. CARSON, op. cit., 150.

⁴⁶ Vezi C. H. DODD, *The Interpretation of the Fourth Gospel*, Cambridge University Press, 1953, 230-238. Referindu-se la textele din Apocalipsă, care vorbesc de Mielul de pe tron, R. Schnackenburg afirmă: „*Das Lamm in der Apok stets mit τὸ ἄρν...on bezeichnet (28 mal), wird zum Sieger der Endzeit*” (cf. *Das Johannesevangelium* I Teil, 287).

⁴⁷ Cf. D. A. CARSON, op. cit., 150.

(b) *Mielul în Țeles ca Robul suferind*

O bună parte dintre exegeții văd în expresia „Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii” o aluzie pe care Ioan Botezătorul a făcut-o la „Robul lui Dumnezeu” suferind din profeția lui Isaia: 42,1-4; 49,1-6; 50,4-9; 52,13 și 53,12.⁴⁸

Problema pe care și-au pus-o exegeții, până astăzi, este dacă expresia are un înțeles individual, sau unul colectiv. Răspunsurile s-au împărțit, în general, în două direcții, în sensul că Robul suferind din textul isaianic ar reprezenta atât pe poporul Israel, cât și un personaj cu înțeles mesianic.⁴⁹ De altfel, Isaia vorbește mult, în sens profetic, în cap. 53 al cărții sale, despre patimile lui Iisus Hristos. În mod repetat, Isaia insistă, în viziune profetică, asupra caracterului substitutiv al morții Mântuitorului Hristos, Care își dă viața pentru alții, ca Rob al Domnului. Aceste concepții însă sunt cu totul diferite de cele ale iudeilor, care n-au interpretat niciodată aceste texte, care vorbeau de Ebed-Yahve sau de Fiul Omului, cu referire mesianică.⁵⁰

Întrebarea care se pune, totuși, este dacă Ioan Botezătorul a avut o asemenea înțelegere a Mielului lui Dumnezeu, sau este doar viziunea evanghelistului?⁵¹ Teologul I. de la POTTERIE într-un articol,⁵² dedicat acestei problematici, a adunat și

⁴⁸ Vezi D. A. CARSON, op. cit., 150. R. SCHNACKENBURG este de aceeași părere, deși el vorbește accentuat de teologia pascală ioaneică a expresiei „Mielul lui Dumnezeu” din Evanghelia după Ioan. Iată ce scrie el: *„Wenn hinter dem Joh-Ev eine christliche „Passah-Theologie” sichtbar wird (das ist freilich nicht strikt beweisbar), so legt sich die Beziehung zum Passalamn nahe; aber die sonst nicht nachweisbare eigentümliche Wortverbindung „das Lamm Gottes” verlangt auf jeden Fall auch eine Beziehung zum „Knecht Gottes” von Is 53, der dem Urchristentum wie sicherlich schon Jesus selbst für sein Messiasverständnis so wichtig war”* (cf. *Das Johannesevangelium I Teil*, 288).

⁴⁹ Vezi amănunte în acest sens, Stelian TOFANĂ, *Introducere în Studiul Noului Testament (vol.2). Evangheliile după Matei și Marcu. Documentul Quelle*, Cluj-Napoca 2002, 412 urm.

⁵⁰ IDEM, *Studiul Noului Testament*, Curs pentru anul I de studiu, Cluj-Napoca 2005, 165.

⁵¹ Referitor la această problemă, D. A. CARSON notează faptul că o bună parte a exegeților moderni ridică aceste întrebări: *„Modern Christians are so familiar with the entire clause that it takes an effort of the imagination to recognize that, before the coming death of Jesus, it was not an obvious messianic designation. The fact was prompted the majority of modern interpreters to deny that John the Baptist made any such declaration. In their view, the entire account is a literary creation by the Evangelist who, writing as a Christian, understands that Jesus is the lamb of God, and then projects this understanding back on the Baptist.”* (cf. *The Gospel According to John*, 148-149). Pentru un rezumat complet al viziunii evanghelistului Ioan asupra temei „Mielului lui Dumnezeu” vezi C.S. KEENER, *The Gospel of John*, Peabody, Mass: Haendrickson, 2003, 452-454.

⁵² I. de la POTTERIE *Ecco l'Angelo di Dio*, în *BibQr* 1, 1958, 131-134.

expus într-un mod academic argumentele referitoare la prima întrebare. O astfel de teză se izbește însă de faptul de a nu putea afla în toate evangheliile sinoptice vreo referință care să indice faptul că Ioan Botezătorul va fi văzut în Iisus pe Cel ce avea să sufere și să moară pentru popor.

Este, de asemenea, greu de găsit vreo mărturie potrivit căreia, înainte de era creștină, Mesia să fi fost identificat cu Robul suferind, sau ca acest personaj misterios să fi intrat în galeria figurilor eshatologice așteptate. Nici comunitatea de la Qumran nu avea o teologie a unui Mesia suferind.⁵³ Este adevărat că în manuscrisele comunității qumranite se găsesc pasaje din cartea profetului Isaia cu referire la Ebed-Yahve suferind, dar R. BROWN⁵⁴ crede, citându-l și pe H. RINGGREN,⁵⁵ că esenienii aplicau aceste texte mai degrabă la propriile lor suferințe îndurate pentru alții, decât la o persoană mesianică, eshatologică, ca cea Robului Suferind. Dar, în ciuda acestor speculații, nu există nici dovezi împotriva faptului că Ioan Botezătorul ar fi putut avea, totuși, și o astfel de concepție despre Hristos.

Cât privește a doua presupunere, cea legată de viziunea evanghelistului asupra sensului expresiei „Mielul lui Dumnezeu”, în înțeleșul lui Ebed-Yahve suferind, din exprimarea isaiană, părerile specialiștilor sunt din nou împărțite. La o primă vedere s-ar părea că există similitudini între textul Evangheliei a IV-a și textul isaian care vorbește de Robul lui Dumnezeu suferind. În descrierea pe care Ioan Botezătorul o face lui Iisus par a exista două paragrafe în 1,32-34, care pot fi relaționate temei Robului Domnului. Astfel, în versetul 1,32, Ioan Botezătorul afirmă că a văzut Duhul Sfânt coborând peste Iisus și rămânând peste El: „și a mărturisit Ioan zicând: Am văzut Duhul coborându-se, din cer, ca un porumbel și a rămas peste El”, iar în 1,34 își exprimă propriul său crez despre Iisus, mărturisindu-L ca fiind Fiul lui Dumnezeu: „și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu”.

În textul lui Isaia 42,1 găsim referințe asemănătoare la Robul Domnului și pe care, se pare că, sinopticii le relaționează cu botezul lui Iisus de către Ioan: „Iată! Sluga Mea pe care o sprijin, Alesul Meu, întru care binevoiesc sufletul Meu. Pus-am peste El Duhul Meu...” (vezi și Mc. 1,11). Iar în Isaia 41,1 întâlnim chiar expresia „Duhul Domnului este peste Mine” (comp. Lc. 4,18).⁵⁶ Toate aceste texte ar putea duce la concluzia că evanghelistul Ioan face o legătură între „Robul Domnului” din Isaia 42 și „Robul Domnului” din Isaia 53.

⁵³ Vezi J. CARMIGNAC, *Christ and the Teacher of Righteousness*, Baltimore: Helicon 1962, 48-56.

⁵⁴ R. BROWN, *The Gospel according to John*, 60.

⁵⁵ H. RINGGREN, *The Faith of Qumran*, Philadelphia: Fortress, 1963, 196-198.

⁵⁶ Menționăm că toate aceste referințe ale profetului Isaia la Ebed-Yahve le găsim în a doua parte a cărții sale (40-55; 61)

Dar, în coordonatele "Robului suferind", Iisus apare și în altă parte în *Evangelia după Ioan*, și anume, în 12,38: „*Ca să se împlinescă cuvântul prorocului Isaia, pe care l-a zis: Doamne, cine a crezut în ceea ce a auzit de la noi? Și brașul Domnului cui s-a descoperit?*” (comp. Is.53,1)

Dar, având în vedere că similitudini cu textul isaian par a avea și alte fragmente din alte cărți ale Noului Testament, așa cum am indicat mai sus, putem ajunge la următoarea concluzie: Tema „Robului suferind” era destul de familiară creștinilor celei de a doua părți a veacului întâi creștin. Prin urmare, asocierea sensului expresiei „Mielul lui Dumnezeu” cu înțelesul isaian al temei „Robului suferind” nu poate fi socotită nicidecum o invenție sau o creație proprie a autorului *Evangeliei a IV-a*.

(c) Înțelesul expresiei „*Mielul lui Dumnezeu*” ca „*Miel Pascal*”⁵⁷

Cea mai mare parte însă a exegeților sunt adepții ipotezei potrivit căreia expresia „Mielul lui Dumnezeu” ar trebui înțeleasă în sensul referirii la semnificația cultică a „Mielului Pascal” la evrei, și, apoi, profund spirituală, la creștini.⁵⁸ Rudolf SCHNACKENBURG afirmă, de altfel, faptul că, o exegeză corectă a textului mărturiei lui Ioan Botezătorul nu poate trece cu vederea profunda legătură cu simbolismul și cu semnificația Mielului Pascal iudaic, dar și faptul că în spatele unei astfel de mărturii se găsește o întregă teologie ioaneică pascală.⁵⁹ Iată ce scrie el, în acest sens: „*Wer den Bildcharakter des Lammes ernst nimmt, wird auch den Gedankenkreis vom Passahlamm nicht ausschließen wollen, der im Urchristentum ebenfalls einen beträchtlichen Raum einnimmt und nach Joh 19,36 für Jesu Sterben bedeutsam ist...Auch hinter anderen Stellen des Joh-Ev könnte noch eine an das Passah anknüpfende Theologie stehen, die ihre 'Sitz in Leben' wohl in urchristlichen 'Passah' Feiern (an stelle der Judischen, aber mit ganz neuen Gestalt) hatte*”.⁶⁰

⁵⁷ R. BROWN este de părere că interpretarea expresiei "Mielul lui Dumnezeu" în sensul identificării ei cu înțelesul temei isaiene "Ebed Yahve" este predilectă exegezei apusene, pe când cea a "Robului suferind" ar fi specifică exegezei răsăritene. Vezi *The Gospel according to John*, 61.

⁵⁸ Amănunte legate de semnificația Mielului Pascal la evrei, vezi, Stelian TOFANĂ, *Sensurile jertfei Mielului Pascal*, în "Studia Theologia Orthodoxa", nr. 1, Cluj- Napoca, 1992, 17-33.

⁵⁹ A se vedea teologia pascală a cap. 6. În acest sens, semnificativă este contribuția teologului B. GÄRTNER, *John 6 and the Jewish Passover*, Lund-Kopenhagen 1959.

⁶⁰ Rudolf SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, I Teil, 286-287. O dezvoltare a acestei teme, vezi, T. HOLTZ, *Die Christologie der Apokalypse des Johannes*, Berlin 1962, 39-47; G. ZIENER, *Joh-Ev und urchristliche Passahfeier*, în BZ NF 2, 1958, 263-274; G. WALTER, *Jesus, das Passahlamm des Neuen Bundes*, Gütersloch 1950.

Probabil că aceasta va fi fost și intenția evanghelistului, când a consemnat mărturia lui Ioan Botezătorul despre Iisus. O astfel de interpretare conferă, de fapt, hristologiei ioaneice mai mult suport real în accentuarea obiectivă a jertfei lui Iisus Hristos, decât plasarea ei într-un plan mai mult metaforic și speculativ.

De altfel, argumentele aduse în sprijinul unei astfel de interpretări sunt relevante. Iată câteva:

1. Mielul Pascal era un miel real, pe când interpretarea mielului în înțelesul de „Robul suferind” pare a fi un element izolat și neesențial în descrierea morții „Robului Domnului”.

2. Simbolismul „Paștelui” în Evanghelia a IV-a este un element definitoriu al hristologiei ioaneice și este asociat întotdeauna morții lui Iisus. Aceasta cu atât mai mult cu cât, în gândirea creștină, Mielul ridică păcatul lumii întregi prin moartea sa. În Ioan 19,14 evanghelistul arată că Iisus a fost condamnat la moarte cândva la amiaza zilei dinainte de Paști, iar acela era chiar momentul în care preoții se pregăteau să junghie la templu mieii pascali.

3. În faptul relatat din 19,36, și anume, că nu i s-a zdrobit lui Iisus, pe Cruce, nici un os, după ce Pilat este rugat să îngăduie să se zdrobească fluierile picioarelor celor trei răstigniți (In.19,31), autorul vede o împlinire a Scripturii, referirea fiind făcută la textul din cartea Ieremiei 12,46, unde se relatează că nici un os al mielului pascal nu era zdrobit: „Să se mănânce în aceeași casă; să nu lăsați pe a doua zi; carnea să nu o scoateți afară din casă și oasele să nu le zdrobiți”.

4. În cartea Apocalipsei, o altă scriere ioaneică, unde apare același simbolism al Paștelui legat de jertfă, Iisus este prezentat de mai multe ori ca „Mielul” înjunghiat: „și am văzut, la mijloc, între tron și cele patru ființe și în mijlocul bătrânilor, stând un miel înjunghiat...” (5,6); apoi „Cântarea lui Moise” (15,3) este cântarea Mielului: „și ei cântau cântarea lui Moise, robul lui Dumnezeu, și cântarea Mielului, zicând: mari și minunate sunt lucrurile Tale, Doamne Dumnezeule, Atotștitorule! ...”.⁶¹ Mai mult, în 5,9 se menționează sângele răscumpărător al Mielului, o referință special dedicată simbolismului pascal iudaic, în care semnul făcut pe ușorii ușii, cu sângele mielului (Ier.12,7), a crușat casele israeliților de moartea îngerilor născuți: „și cântau o cântare nouă, zicând: Vrednic ești să iei cartea și să deschizi peștile ei, fiindcă ai fost înjunghiat și ai răscumpărat lui Dumnezeu, cu sângele Tău, oameni din toată seminția și limba și poporul și neamul”.⁶² Asemănarea dintre sângele mielului uns pe ușorii și pragul de sus al ușii caselor israeliților și sângele Mielului jertfit pentru izbăvirea de

⁶¹ Vezi și Andreas J. KÖSTENBERGER, *John*, Baker Exegetical Commentary on the New Testament, Grand Rapids, Michigan, 2004, 68.

⁶² A se vedea amănunte, în acest sens, R. BROWN, *op. cit.*, 62.

păcat, este evidentă. Astfel că, din momentul în care creștinii au început să-l compare pe Iisus cu mielul pascal iudaic și să facă legătura între semnificația sacrificiului celui din urmă și jertfa Mântuitorului Hristos, ei nu au ezitat să folosească în spațiul cultic un limbaj sacrificial: „*Hristos, Paștele nostru, s-a jertfit pentru noi* – γρ τ πάσχα μν τυθη Χριστός” (1 Cor 5,7).

5. În 1 Petru 1,18-19, Apostolul Petru îi asigură pe cititorii creștini ai epistolei sale că au fost eliberați cu sânge scump, ca al unui miel (μνός) nevinovat și neprihănit, și anume, cu sângele lui Iisus Hristos: „*știind că nu cu lucruri stricăcioase, cu argint sau cu aur, ați fost răscumpărați din viața voastră de artă, lăsată de la părinți, ci cu scumpul sânge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat și neprihănit* – ς μνο μώμου κα σπύλου”. Aceste atribute ale lui μνός de μώμου (nevinovat) și σπύλου (neprihănit) aduc aminte de Ieremie 12,5, unde era specificat faptul de-a fi sacrificat pentru Paștele un miel fără meteahnă: „*Mielul să fie de un an, parte bărbătească și fără meteahnă*”.

Aadar, într-o astfel de profunzime de înțelegere a semnificației conceptului de „Miel pascal”, funcția și menirea de ridicare a păcatului lumii de către „Mielul Pascal” prin excelență, Iisus Hristos, a putut fi relativ ușor fixată în limbajul cultic și teologic al primilor creștini. Ideea tergerii păcatului lumii prin jertfa Mielului Iisus este cât se poate de bine exprimată și în literatura patristică. În acest sens, Sf. CHIRIL al Alexandriei scria: „*Dar acum, Mielul adevărat, zugrăvit odinioară prin ghicituri, victima nepătată, Se aduce ca o jertfă pentru toți, ca să țeargă păcatul lumii, ca să surpe pe dezorganizatorul lumii întregi, murind pentru toți ca să desființeze moartea, ca să dezlege blestemul nostru... să Se facă firii omului început a tot binele, dezlegare a stricăciunii, pricinuitoarea vieții veșnice... cale spre Împărăția cerurilor.*”⁶³

Continuând ideea anterioară, dar adăugând și pe cea a legăturii intrinseci dintre Iisus Hristos și umanitatea asumată în firea sa omenească, același Sfânt Părinte afirma: „*A murit Unul pentru toți, pentru că toate sunt în El... a murit Unul pentru toți, ca toți să viețuim în El. Căci Mielul, înghițind moartea pentru toți, a eliminat-o pentru toți din El, căci toți eram în Hristos, Care a murit din cauza noastră și a înviat pentru noi...*”⁶⁴

⁶³ Cf. *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, p. 133.

⁶⁴ *Ibidem*, 134. Vezi o accentuare a ideii de jertfă expiatoare asociată cu sintagma „Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii”, și la L. MORRIS, *The Gospel according to John*, Revised Edition. New International Commentary on the New Testament, Grand Rapids, Eerdmans, 1995, 130: „*This „God’s Lamb” will take away sin, presumably by means of a sacrificial, substitutionary death*”; George Zevini, *Commentaire spirituel de L’Evangile de Jean*, 48: „*Dans l’Evangile de Jean, Jésus est l’Agneau de Dieu qui, par sa venue dans l’obéissance et son oeuvre révélatrice et expiatrice, fruit de*

În acest cadru de referințe la legătura de semnificație cultică și sacrificială dintre Mielul Pascal iudaic și Iisus Hristos – Mielul Noului Testament, Părintele Dumitru Stăniloae evidențiază trei deosebiri:

1. „Mielul lui Dumnezeu” adus jertfă mântuiește, de fapt, ca jertfă adusă Tatălui, pe cei cu care se unește, făcându-i și pe ei fii ai lui Dumnezeu prin har, jertfii Tatălui, fii ai Lui de negrăită valoare. Mielul Pascal al Vechiului Testament închipuia doar acestea.

2. „Mielul lui Dumnezeu”, fiind unul singur, îi unește între ei și pe cei ce-L mănâncă. De aceea, limbajul liturgic folosește pentru primirea Trupului și Sângelui lui Hristos cuvântul „împărtășire”, ceea ce implică rămânerea neconfundată a lui Hristos în noi.

3. Iisus Hristos, trecând la Cina cea de Taină, pe cei ce au crezut în El, de la mielul ce-L preînchipuia pe El, la El însuși, a trecut totodată de la folosirea mielului ca chip, la folosirea pâinii, declarând însă pâinea trupul Său, iar vinul, sângele Său, ale Mielului conținent jertfit.⁶⁵

La toate aceste teorii, unii exegeți moderni au mai adăugat, în ultimul timp, o ipoteză nouă potrivit căreia sintagma „Mielul lui Dumnezeu” (1,29) este o simplă paralelă la cea de „Fiul lui Dumnezeu” (1,34).⁶⁶ Paralelismul literar însă, de care depinde această reconstrucție, pare cu totul neverosimil și neconvingător, teoria neputând să explice motivul pentru care ar trebui aleasă o astfel de alternativă.

Ca o concluzie la mărturia Sf. Ioan Botezătorul, se poate afirma că Ioan evanghelistul, când a consemnat episodul mărturiei lui Ioan Botezătorul, a avut în vedere ambele sensuri ale expresiei „Mielul lui Dumnezeu”, atât cel de „*Rob al Domnului*”, care suferă, cât și cel de *Miel sacrificat*, care prin suferință și moarte a realizat izbăvirea din păcat a lumii întregi.⁶⁷ O analiză atentă a argumentelor pro și contra, prezentate în analiza celor trei ipoteze, duc la concluzia că ultimele două, combinate, se potrivesc cât se poate de bine într-o hristologie ioaneică axată în mod paradoxal pe tema slavei lui Iisus Hristos manifestată în maxima sa suferință pentru lume. Suferința marcată de sacrificiul suprem, final, al Mielului lui Dumnezeu sunt două ipostaze ale unei hristologii bine atestată în creștinătatea primul secol creștin.

l'amour, enlève les péchés en les portant personnellement. Il clôt le temps du péché et réalise, victorieux, les promesses de Dieu dans le temps du salut (cf. I Jn 3,5-6)”.

⁶⁵ Vezi Dumitru STĂNILOAE, *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos*, Sibiu 1991, 27-29. O accentuare asemănătoare a acestei idei, vezi și la Andreas J. KÖSTENBERGER, *John*, Baker Exegetical Commentary on the New Testament, Grand Rapids, Michigan, 2004, 68.

⁶⁶ Cf. D. A. CARSON, *The Gospel According to John*, 149.

⁶⁷ Vezi o concluzie asemănătoare Andreas J. KÖSTENBERGER, *John*, Baker Exegetical Commentary on the New Testament, Grand Rapids, Michigan, 2004, 67.

2.4. Efectul mărturiei lui Ioan Botezătorul despre Iisus Hristos (Ioan 1,35 – 2,11)

În a treia zi (1,35-42), Ioan Botezătorul aduce mărturia sa, ucenicilor săi, față de Iisus Hristos : „*Iată Mielul lui Dumnezeu!*”. Ca efect al acestei mărturii, unii dintre ucenicii lui Ioan Îl urmează pe Iisus (1,37). În lumina textului este probabil ca un număr din primii ucenici ai lui Iisus să fi fost ucenicii lui Ioan (cf. Fp.1,22).⁶⁸

În același timp, aceste narațiuni „de chemare adresate ucenicilor de către Mântuitorul”, pot fi înțelese ca având un scop polemico-apologetic, dacă ne asumăm faptul că răspunsul primilor ucenici poate fi un exemplu pentru alți ucenici ai lui Ioan de a proceda în mod similar.⁶⁹ Evanghelistul a indicat, ca și mărturii coroborate mărturisirii lui Ioan, câteva importante figuri centrale ale Bisericii, printre care se numără primii ucenici ai lui Ioan. Primul Îl mărturisește ca „Mesia”, al doilea Îl mărturisește ca unul „*despre care a scris Moise și profeții în lege*” (Profetul - Deut. 18,15), al treilea Îl mărturisește ca „Fiu al lui Dumnezeu”, „Regele lui Israel”. Prin urmare, în mod esențial, orice rol pe care în mod explicit îl nega Ioan în 1,19-21 se aplică lui Iisus Hristos.⁷⁰

În a patra zi, Ioan Botezătorul nu mai este amintit de către Evanghelist, însă chemarea ucenicilor de către Iisus Hristos continuă. Ioan 1,51 dă contur întregii secțiuni prin desemnarea lui Iisus ca și Fiu al omului, noul Iacob-Israel.

Nunta din Cana urmează (2,1-11) „în cea de-a treia zi”. De vreme ce a treia zi deja trecuse, trebuie să admitem că ziua a treia după ultima zi menționată, trebuie să

⁶⁸ BORNKAMM, *Jesus of Nazareth*, p.145; CULLMANN, *Peter*, p.23. BULTMANN, *Das Evangelium des Johannes*, pp. 4 și urm., sugerează că cel de-al patrulea evanghelist a intrat în biserică datorită acțiunii lui Ioan Botezătorul. De asemenea, CULLMANN, „L'opposition contre le Temple de Jerusalem, motif commun de la theologie johannique et du monde ambiant”, *NTS*, v 1958-59, 164; și J. JEREMIAS, *The Central Message of the New Testament*, 1965, p.81.

⁶⁹ BALDENSBERGER, *Der Prolog des vierten Evangeliums*, p. 67

⁷⁰ DODD, *The Interpretation of the Fourth Gospel*, pp. 293. Singurul titlu netrasmisibil lui Iisus este cel al lui Ilie. Aceasta este în conformitate cu respingerea motivului apocaliptic în general și a celui de înaintemergător în particular. Este posibil ca 3,13 să fie un atac la atribuirile lui Enoh, Moise și Ilie: “Nimeni nu s-a înălțat la cer, ci doar Cel Care s-a pogorât din cer, Fiul omului”. Că evanghelistul este familiar cu tradiția că Ioan este Ilie se vede din 3,28, unde “trimis înaintea lui” imită Mal. 3,1. De asemenea, în conformitate cu 1,6-31 (comparare cu *Dial. cum Tripho* 8); 5,35 (cu Sirah 48,1); 1,8 – “nu el era lumina” (comparați Midrash despre Ps. 43,1 (134a): “lumina ta” (Ps. 43,3), adică, profetul Ilie (citată de JEREMIAS, *TWNT*, II, 935 n. 75).

fie a șaptea zi de când narațiunea evenimentelor a început.⁷¹ Structura succesiunii zilelor arată că episodul Cana este interpretat ca fiind o parte a evenimentelor ce urmează să se petreacă. Sfârșitul real al capitolului 1 este așadar 2,12.⁷² Minunea este un semn (2,11), „primul dintre semnele Sale”, care s-a împlinit în manifestarea slavei Sale și i-a determinat pe ucenicii Săi (care până la acest moment doar temporar au crezut - „au rămas cu El în *acea zi*”, 1,39) să creadă în El.

„Cea de-a treia zi” sugerează moartea și învierea lui Iisus. Această aluzie la moarte este subliniată de 2,4, unde Iisus spune „ceasul Meu încă nu a sosit”, pentru că „ceasul” lui Iisus în Evanghelia a patra se referă în mod constant la moartea Sa (7,30; 8,20; 12,23-27; 13,1; 17,1; etc.).⁷³ Minunea este așadar un semn a ceea ce urmează să se îplinească prin moartea lui Hristos.

Menționarea celor șase vase de piatră pline cu apă „pentru ritualurile de purificare a iudeilor” (2,6) are înțelesul că apa din Iudaism este înlocuită cu vinul din Creștinism, vinul fiind simbol al sângelui lui Hristos.⁷⁴ Și deoarece în 1,31-33 apa este indicată ca elementul botezului lui Ioan, reînnoirea apei poate de asemenea sugera reînnoirea semnificației botezului.

În concluzie la acest capitol, putem spune că prezența directă a Sfântului Ioan Botezătorul în acest context a fost legată de primele trei zile ale săptămânii. Dacă în prima zi, Ioan Botezătorul a afirmat răspicat „Nu eu sunt Hristosul!” (1,20), în cea de a treia, ucenicii Botezătorului au exclamat „Noi L-am aflat pe Mesia – ce se tâlcuiește Hristos –” (1,41) și-L urmează (1,39.40,43). Astfel, prima și a treia zi se constituie ca un cadru pentru un itinerar al împlinirii rolului pe care Evanghelistul Ioan la precizat referitor la Ioan Botezătorul în prologul Evangheliei: „Acesta spre mărturie a venit, să mărturisească despre Lumină, pentru ca toți să creadă *prin el*” (1,7). Efectul mărturiei lui Ioan Botezătorul s-a concretizat în credința ucenicilor Botezătorului care a culminat în ziua a șaptea în care Iisus „și-a arătat slava Sa” (2,11).

⁷¹ Pierson PARKER, "Bethany beyond Jordan", *JBL*, LXXIV (1955), 260 și urm.; T. BARROSSE, CSC, "The seven days of the new creation in St. John's Gospel", *Catholic Biblical Quarterly*, XXI (1959), 514. BARROSSE sugerează că planul celor șapte zile din 1,19-2,12 simbolizează cele șapte zile ale noii creații începând cu episodul Cana încheind "săptămâna" și simbolizând instituirea bisericii lui Iisus, "noua creație" (2,1-11-12). W.D. DAVIES sugera că cele șase vase pentru ritualul iudaic de purificare, reprezintă șase zile ale săptămânii din istoria Iudeilor precedente sabatului mesianic din ziua a șaptea.

⁷² DIBELIUS, *Johannes der Tauffer*, p.112

⁷³ BARROSSE, *op. cit.*, p. 514

⁷⁴ DODD, *The Interpretation of the Fourth Gospel*, pp. 297 și urm.

Referitor la aspectul botezului descris de această pericopă ioaneică, amintim câteva din mărturiile Sfinților Părinți. Astfel, Sf. Ioan Gură de Aur scria următoarele:

„Evanghelistul zice apoi că nu Iisus era cel care boteza, ci ucenicii săi (Ioan 4,2), este deci evident că trebuie să înțelegem același lucru aici, să știm că ucenicii botezau singuri. Dar pentru ce, veți zice voi, nu boteza Iisus Hristos? Cu mult înainte Ioan Botezătorul a zis „El vă va boteza cu Duhul Sfânt și cu foc” (Mt 3,11), or, El n-a dat încă Duhul Sfânt; deci, pentru un motiv serios, nu boteza El, ci numai ucenicii Săi botezau fiindcă voiau să cheme cât mai multă lume să asculte predicile și învățătura mântuitoare. Și pentru ce ucenicii lui Iisus botezând, Ioan Botezătorul nu înceta să boteze până ce a fost pus în închisoare? Căci, când zice evanghelistul: „Ioan boteza la Enon”, el adaugă : „Căci Ioan n-a fost pus în închisoare încă” (Ioan 3,23,24); el a arătat deci că Ioan Botezătorul n-a încetat să boteze. Și pentru ce a mai botezat el în acest timp? Totuși, el ar fi trebuit să facă cunoscut că ucenicii lui Iisus erau mai vrednici să boteze decât el, dacă, atunci când au început ei, el ar fi încetat. Pentru ce motiv boteza el dar? O făcea pentru a nu le atrage lor invidie și mai mari certuri.

În sfârșit, dacă, vestind adesea ceea ce era Iisus Hristos, dându-i locul întâi și spunând că el este inferior Lui, el nu i-a convins pentru aceea pe Evrei că ei trebuie să meargă la el, dacă el, zic eu, ar fi încetat să boteze, el i-ar fi făcut și mai răi și mai înfierăți în minte. Iată pentru ce a început Iisus să predice numai după moartea lui Ioan Botezătorul. Căci dacă unii întreabă în ce era superior botezul ucenicilor față de cel al lui Ioan, noi vom răspunde: în nimic, căci și unul și altul era lipsit de Duhul Sfânt, de harul lui, și unii și alții nu aveau decât un singur motiv: acesta era de a-i trimite la Iisus Hristos pe cei pe care-i botezau ei”.⁷⁷ Ce zice oare Ioan Botezătorul? „Nu poate un om să ia nimic, dacă nu i s-a dat din cer” (v.27), căci dacă vorbește despre Iisus Hristos în cuvinte așa de mici nu vă mirați, el nu-i putea învăța dintr-o dată pe acești oameni așa de înfierăți și care erau în așa de rele dispoziții. Ci încearcă să-i înspăimânte și să-i facă să cunoască cum că a lupta împotriva lui Iisus, înseamnă a se lupta împotriva lui Dumnezeu.⁷⁸

Sf. Chiril al Alexandriei comentează, la rândul său, aspectele Botezului: „Botează deci Hristos prin ucenicii Săi, de asemenea, și Ioan. Și nu prin mâna altora. Nici nu boteza în aceleași izvoare în care Se arată botezând Hristos, ci, precum s-a scris, aproape de Salim, într-unul din izvoarele dimprejur. Și, prin deosebirea izvoarelor de apă (într-un fel), arată deosebirea botezului sau indicând ca printr-o ghicitoră că botezul lui nu era același cu Botezul de la Hristos. Totuși era apropiat de

⁷⁷ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Comentar la Evanghelia după Ioan*, Colecția „Ortodoxia Românească”, Ed. Pelerinul Român, Oradea, 2005, p. 134-135.

⁷⁸ *Ibidem*, p.136.

acel Botez și în jurul lui, fiind un fel de pregătire și introducere către acela mai desăvârșit.⁷⁹

Când fericitul Botezător spune că Domnul vine de sus, ce rațiune ne va sili să presupunem că El vine din ființa Tatălui, o dată ce a spus că a venit „de sus” și nu mai degrabă „din ceruri” sau din superioritatea Lui față de toate, ca prin aceasta să se înțeleagă și să se spună că e „deasupra tuturor”? Când deci ne atacă cu astfel de raționamente, să audă iarăși: Nu vom urma astfel de raționamente ale voastre, ci mai degrabă dumnezeieștii Scripturi și celor sfinte scrise în ea. Să cercetăm deci cum definesc ele înțelesul cuvântului „de sus”. Să audă deci pe unul dintre purtătorii de Duh, zicând: „Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor” (Iac. 1,17). Căci neștiind nimic altceva care să fie deasupra celor create, decât firea negrăită a lui Dumnezeu, el spune că I se cuvine să fie „de sus”⁸⁰.

Comentând versetele 28,29 și 30 ale capitolului al 3-lea, Teofilact al Bulgariei scria: Deci a tot sufletul mire este Domnul. Iar cămara, întru care se face împreunarea, este locul Botezului, adică Biserica. Iar arvună dă miresei iertarea păcatelor, împărtășirea Sfântului Duh. Iar cele mai desăvârșite în veacul ce va să fie, când cele mai mari și mai înalte taine le va arăta celor vrednici.⁸¹

Concluzii

1. Ceea ce mi-am propus în prezentul referat a fost o parcurgere a pericopelor care vorbesc despre Sf. Ioan Botezătorul în Evanghelia a IV-a, însă am analizat cu precădere cele care insistă asupra mesajului rostit de Sf. Ioan Botezătorul.

2. În primul capitol am subliniat locul și rolul mărturiei lui Ioan Botezătorul așa cum este redat în structura hiastică a prologului ioaneic (1,1-18). Am observat, pe de o parte, că misiunea lui Ioan Botezătorul a fost aceea de mărturie despre Logosul divin întrupat (1,6-8) pentru ca „toți să creadă prin” mărturia lui (1,8), iar, pe de altă parte, mărturisirea sa a fost focalizată pe divinitatea și eternitatea Logosului întrupat (1,15).

3. Al doilea capitol s-a modelat pe structura primei săptămâni care a inaugurat începutul activității publice a lui Iisus Hristos (1,19 – 2,11), având ca și punct focal conținutul mărturiei lui Ioan Botezătorul despre Hristos. Identificarea lui Iisus cu Hristosul așteptat, mai întâi, prin *via negativa*: „eu nu sunt Hristosul” (1,19-28), apoi

⁷⁹ Sf. CHIRIL al Alexandriei, *op. cit.* p.182.

⁸⁰ *Ibidem*, p.188-189.

⁸¹ Sf. TEOFILACT al Bulgariei, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, Colecția „Ortodoxia Românească”, Ed. Pelerinul Român, Oradea, 1998, p.88.

prin expresia hristologic-teologică „Mielul lui Dumnezeu, cel ce ridică păcatul lumii” (1,19-34), a determinat un efect al mărturiei sale în ucenicii săi: aceștia L-au „aflat pe Mesia – ce se tâlcuiește Hristos”, răspunsurile lor culminând cu reacția față de revelarea slavei Sale, în ziua a șaptea, cea a minunii din Cana Galileii: „au crezut Într-însul” (2,11). Astfel, Evanghelistul Ioan prezintă împlinirea scopului trimiterii lui Ioan Botezătorul subliniat în prologul evangheliei: „toți să creadă prin el” (1,8).

4. În acest capitol, un accent aparte l-am conturat pe dimensiunea hristologic-teologică a expresiei lui Ioan Botezătorul despre Iisus Hristos: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii” (1,29). Ioan evanghelistul, când a consemnat acest episod al mărturiei lui Ioan Botezătorul, a avut în vedere ambele sensuri ale expresiei „Mielul lui Dumnezeu”, atât cel de „*Rob al Domnului*”, care suferă, cât și cel de *Miel sacrificat*, care prin suferință și moarte a realizat izbăvirea din păcat a lumii întregi.

5. În ultimul capitol ne-am apropiat de mărturia lui Ioan Botezătorul despre Botezul lui Iisus (3,22-4,3). Ioan mărturisește că Dumnezeu a trimis prin botez plinătatea Duhului asupra lui Iisus $\mu\epsilon\iota\upsilon\epsilon\nu\epsilon\nu$. Astfel Iisus este singurul care poate aduce oamenilor botezul cu Duh. Ioan Botezătorul știe și mărturisește că nu el, ci Iisus Hristos este $\nu\omega\theta\epsilon\nu$ $\rho\chi\acute{o}\mu\epsilon\nu\omicron\varsigma$.

BIBLIOGRAFIE

I. Ediții ale Sfintei Scripturi

BIBLIA SAU SFÂNTA SCRIPTURĂ, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiep. Clujului, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 2001.

BIBLIA SAU SFÎNTA SCRIPTURĂ, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.

NOVUM TESTAMENTUM GRAECE, 27 revidierte Auflage, ed. Barbara et Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2001.

II. Ediții patristice

- SF. CHIRIL al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, traducere, introducere și note D. Stăniloae, PSB 41, Ed. IBMBOR, București, 2000
- SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Comentar la Evanghelia după Ioan*, Colecția „Ortodoxia Românească”, Ed. Pelerinul Român, Oradea, 2005
- ORIGEN, *Commentaire sur saint Jean*, introd., trad. și note C. BLANC, 5 vol., *Sources Chrétiennes* 120 bis, Paris, 1966
- SF. TEOFILACT al Bulgariei, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, Colecția „Ortodoxia Românească”, Ed. Pelerinul Român, Oradea, 1998

III. Dicționare, concordanțe biblice

- KITTEL, Gerhard, FRIEDRICH, Gerhard (eds.), *The Theological Dictionary of the New Testament*, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, MI, 1964

IV. Lucrări de specialitate

1. BARRETT, C. K., *The Gospel According to St. John*, 1960
2. BĂDILIȚĂ, C., *Noul Testament: Evanghelia după Ioan*, introducere, traducere, comentariu și note patristice de Cristian BĂDILIȚĂ, Curtea Veche, București, 2010
3. BOISMARD, M.-E., *St. John's Prologue*, Newman, Westminster, 1957
4. BROWN, R., *The Gospel According to John (I-XII): Introduction, Translation and Notes*, The Anchor Yale Bible, First Yale University Press, New Haven and London, 2008
5. CARMIGNAC, J., *Christ and the Teacher of Righteousness*, Baltimore: Helicon 1962
6. CARSON, D. A. & MOO, Douglas, *Introducere în Noul Testament*, Ed. „Făclia”, Oradea, 2007
7. CARSON, D. A., *The Gospel According to John*, Grand Rapids, Michigan, 1991
8. CULPEPPER, Alan R., *The Johannine School*, Missoula: SP, 1975
9. DODD, C. H., *Historical Tradition in the Fourth Gospel*, Cambridge 1963
10. DODD, C. H., *The Interpretation of the Fourth Gospel*, Cambridge

University Press, 1953

11. GÄRTNER, B., *John 6 and the Jewish Passover*, Lund-Kopenhagen 1959
12. GUTHRIE, Donald, *New Testament Introduction*, 252-Illinois USA, 1990
13. HOLTZ, T., *Die Christologie der Apokalypse des Johannes*, Berlin 1962
14. JEREMIAS, J., *The Central Message of the New Testament*, 1965
15. KEENER, C. S., *The Gospel of John*, Peabody, Mass: Haendrickson, 2003
16. KÖSTENBERGER, Andreas J., *John*, Baker Exegetical Commentary on the New Testament, Grand Rapids, Michigan, 2004
17. L'EPLATTENIER, Charles, *l'Évangile de Jean*, Labor Et Fides, 1993
18. MOLONEY, Francis J., *The Gospel of John*, Sacra Pagina Series Collegeville, Minnesota, 1998
19. MORRIS, L., *The Gospel according to John*, Revised Edition. New International Commentary on the New Testament, Grand Rapids, Eerdmans, 1995
20. PARKER, Pierson, *Bethany beyond Jordan*, JBL, LXXIV, 1955
21. RINGGREN, H., *The Faith of Qumran*, Philadelphia: Fortress, 1963
22. SCHNACKENBURG, R., *Das Johannesevangelium*, I Teil, Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, Freiburg-Basel-Wien 1965
23. SCHNELLE, U., *Einleitung in das Neue Testament*, Göttingen 2007
24. STĂNILOAE, Dumitru, *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos*, Sibiu 1991
25. TOFANĂ, Stelian, *Introducere în Studiul Noului Testament (vol.2). Evangheliile după Matei și Marcu. Documentul Quelle*, Cluj-Napoca 2002
26. TOFANĂ, Stelian, *Studiul Noului Testament: curs pentru anul I de studiu*, Ed. Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005
27. WALTER, G., *Jesus, das Passahlamm des Neuen Bundes*, Gütersloch, 1950
28. WINK, W., *John the Baptist in the Gospel Tradition*, Cambridge University Press, Cambridge, 1968
29. ZEVINI, George, *Commentaire spirituel de L'Évangile de Jean*, I, Paris 1995

V. Studii și articole

- AUCOIN, M. A., *Augustine and John Chrysostom: Commentators on St. John's Prologue*", în *Sciences Ecclésiastiques* 15 (1963), pp. 123-131
- BARCLAY, W., *John 1,1-14*, în *ET* 70 (1958-59), pp. 78-82, 114-117
- BARRETT, C. K., *The Lamb of God*, în *NTS* 1, 1954-1955, 210-218

- BARROSSE, T., CSC, "The seven days of the new creation in St. John's Gospel", *Catholic Biblical Quarterly*, XXI (1959), 514.
- BRAUN, F.M., Le cercle Johannique du quatrieme evangile, în *RHPR* 56, 1976, 203-214
- BRECK, John, Chiasmus in the Gospel of John, în *Sacra Scripta* 2 (2004), pp. 72-90.
- BROWN, R. E., *John the Baptist in the Gospel of John*, în *New Testament Essays* (London, 1965), pp. 132-40
- BROWN, R., Three Quotations from John the Baptist in the Gospel of John, în *CBQ* 22, 1960, 292-298
- CULLMANN, O., L'opposition contre le Temple de Jerusalem, motif commun de la theologie johannique et du monde ambiant, în *NTS*, v 1958-59, 164
- JEREMIAS, J., *TWNT*, II, 935
- KÄSEMANN, E., *Aufbau und Anliegen des Johanneischen Prologs*, în *Libertas Christiana* (München, Delekat Festschrift, 1957), pp. 75-99
- LÉON-DUFOUR, X., *Trois chiasmes johanniques*, *NTS* 7 (1960-61), pp. 249-55
- MARȚIAN, Sorin, *L'école Johannique en question*, în *Sacra Scripta* 1 (2003), pp. 158-167.
- POTTERIEM I. de la, *Ecco l'Angelo di Dio*, în *BibQr* 1, 1958, 131-134.
- TOFANĂ, Stelian, Sensurile jertfei Mielului Pascal, în "Studia Theologia Orthodoxa", nr. 1, Cluj- Napoca, 1992, 17-33
- TOFANĂ, Stelian, Hristologie, sacramentalitate și mariologie în Evanghelia a IV-a cu specială privire la „episodul Cana”(Ioan 2,1-11), în „Studia Universitatis Babes-Bolyai. Theologia Orthodoxa”, 1-2 (1999), pp. 85-104
- TOFANĂ, Stelian, *Iisus – „Mielul lui Dumnezeu” în mărturia lui Ioan Botezătorul (In 1,29) - o perspectivă a hristologiei ioaneice -*, în „Studia Universitatis Babes-Bolyai. Theologia Orthodoxa”, 2 (2008), pp. 107-118
- ZIENER, G., *Joh-Ev und urchristliche Passahfeier*, în *BZNF* 2, 1958, 263-274

VIZIUNE ORTODOXĂ ASUPRA MORALITĂȚII DECALOGULUI VECHITESTAMENTAR

Pr. Conf. univ. dr.

Adrian Gh. PAUL

Universitatea de Nord din Baia Mare
ROMÂNIA

Abstract

Christianity is the Religion of religions by fully *Revealing God* in Jesus Christ, the Son of God, by his Godly love for the created human being, human being destined to become God's co-worker in the existent order of the world, of creation and of its personal and universal destiny. God has revealed to His reasonable creature, from *its very beginning*, its ultimate and *sublime purpose*, letting him know his high call at the same time, through the origin revelation and then through the positive one – written down *in the fundamental laws*.

Before Christianity, in the field of People's religious life, *the Decalogue*, is and remains the highest masterpiece as the ten commands represent an unitary revelation of *the old world's* order by the fact that they emphasize God's unity and spirituality and make the Man hope for a better life, a life lead in a human society based on principles and requests whose righteousness is unanimously recognized. So, there are given in the Decalogue the fundamentals of a religious –moral life for all times and all kinds, revealing the true spirit of the law and at the same time, the way it has to be carried out in direct *relation to God* and to mankind.

Keiwords: *the Decalogue, in the fundamental laws, Revealing God, the old world's, its very beginning, sublime purpose, relation to God.*

Dacă Iudaismul este Religia evreilor, ce s-a afirmat în lume ca un popor exclusiv monoteist, Religie cunoscută din cărțile Vechiului Testament (Pentateuhul, Cărțile profetice, cărțile istorice și literar-religioase), Creștinismul este Religia religiilor prin Revelarea deplină a lui Dumnezeu Treimea descoperită în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, prin iubirea Sa dumnezeiască manifestată față de ființa umană creată, menită să devină colaborator al lui Dumnezeu în ordinea existență a lumii, a

creației și a destinului personal și universal prin autoîndumnezeirea sa personală. Monoteismul Religiei evreilor are ca temei revelația dumnezeiască vechitestamentară ce a descoperit unicitatea lui Dumnezeu, într-o lume rătăcită spre politeism și care a păstrat mereu vie speranța mesianică. Dumnezeu este Creatorul, Proniatorul și Stăpânul universului, Cel care conferă existență tuturor existențelor, El Însuși fiind veșnic, atotînțelept, călăuzitor și omniprezent și al cărui nume este „*Cel ce este*” (Ieșire 3,14). Creștinismul este Religia revelată noutestamentară întemeiată de Iisus Hristos și prezentată ca viață deplină în Iisus Hristos, Cel ce este „*calea, adevărul și viața*” (In. 14,6), iar viața creștină este „urmarea” lui Hristos sau, mai deplin, urmarea în iubire și ascultare a vieții *în/cu/prin* Iisus Hristos.

În lumina Revelației depline dumnezeiești cuprinse în Sfânta Scriptură a Vechiului și a Noului Testament, principiile omenești de trăire religioasă, de viață morală înaltă, de experiență și comuniune cu viața dumnezeiască se descoperă concret prin împlinirea exclusivă din partea omului a poruncilor lui Dumnezeu. Și dacă *viața în Hristos* ni se descoperă ca viață care este cuvânt și putere multă, învățătură și tărie, dar și împlinire sau realizarea vie și activă a mântuirii personale în viața omenească, atunci poruncile dumnezeiești dețin un rol fundamental în realizarea destinului final sau în împlinirea deplină a omului, chemat la împărtășirea îndumnezeitoare a vieții lui/împreună cu Dumnezeu.

Dumnezeu dintru început i-a descoperit creaturii Sale raționale scopul său cel mai înalt și ultim, aducându-i la cunoștință totodată și înalta sa chemare, prin revelația originară. De aceea, încă în starea paradisiacă, înainte de cădere, Dumnezeu a dat primilor oameni anumite porunci pozitive (*legea paradisiacă* –Fac. 2,16) și apoi sau mai ales după căderea sa în păcat, când omul s-a lipsit de harul dumnezeiesc și a rupt legătura iubirii care-l unea cu Dumnezeu, sfârșindu-se în moarte sufletească și trupească, aceste legi au devenit absolut necesare păstrării unei comuniuni, desigur imperfecte, cu Dumnezeu. Toate aceste legi scrise, consemnate de cărțile canonice ale Vechiului Testament au însemnat pentru fiii lui Israel un fel de pecetluire divină, legea morală pozitivă fiind instrumentul prin care aceștia au fost decretați ca „aleși” ai Domnului între toate popoarele (Înțelep. lui Solomon 18,4). Toate legile vechi însă nu aveau nici scopul și nici puterea de a îndrepta pe oameni, ci aveau rolul să trezească în evrei cât mai mult conștiința păcătoșeniei și dorința de mântuire¹. Deci, erau legi imperfecte pentru că erau lipsite de har. Dar toate căutau să înfrâneze pornirile păcătoase și să mențină trează conștiința morală a evreilor.

¹ Adrian Gh. Paul, *Introducere în studiul Teologiei Morale*, Editura Mega, Cluj Napoca, 2006, p. 88-89.

Înainte de creștinism, în domeniul vieții religioase a popoarelor, Decalogul este și rămâne cea mai înaltă operă, întrucât cele zece porunci reprezintă o revelație unitară orânduirii morale a lumii vechi, prin aceea că accentuează unitatea și spiritualitatea lui Dumnezeu și-l determină pe om să spere la o viață umană mai bună, viață trăită într-o societate umană dată bazată pe principii și cerințe a căror îndreptățire era recunoscută în mod unanim.

Evreii numeau Decalogul „*cuvintele legământului*” (Ieșirea 34,28) pe care Dumnezeu le-a rostit pe Muntele Sinai și le-a scris pe două table de piatră (Ieșire 31,18). Dar înainte de a fi scrise pe table de piatră, aceste porunci au fost întipărite de Dumnezeu în cugetul și inima protopărinților noștri. Numai că după căderea lor în păcat, a fost nevoie ca aceste porunci să fie din nou amintite în fulgere și tunete, în sunete de trâmbiță (Ieșirea 19,16), și abia apoi să fie săpate în piatră și așezate de Moise în Chivotul Legii iudaice, din altarul Cortului Sfânt.

Etica Decalogului constă în mod fundamental în respectarea alterității lui Dumnezeu și a aproapelui și aceasta deoarece două erau pericolele care amenințau existența acestui respect: idolatria (sclavia față de falșii zei, de zeii imaginari) și pofta nemăsurată după bunurile altora (sclavia față de propria dorință). Prima și ultima poruncă din Decalog se referă la aceste două pericole, iar în spațiul dintre ele se află poruncile prin care omul învață să fie recunoscător, coordonatele esențiale ale Decalogului fiind respectul și recunoștința omului datorate lui Dumnezeu și, în Dumnezeu, tuturor semenilor².

Decalogul se împarte în două secțiuni, și anume: pe *tabla întâi* se găsesc cele dintâi patru porunci care cuprind datoriile poporului Israel față de Dumnezeu și care se pot rezuma în porunca cea mai înaltă „*Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată puterea ta*” (Deut. 6,5), iar pe *tabla a doua* celelalte șase porunci, care cuprind datoriile față de aproapele, rezumate în porunca „*Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși*” (Levitic 19,18). În Decalog sunt date așadar fundamentele vieții religios-morale pentru toate timpurile și pentru toate neamurile, descoperind adevăratul spirit al legii și totodată modul în care ea trebuie împlinită prin raportare directă la Dumnezeu și la oamenii-semeni.

Cu toate acestea, Decalogul a fost doar „un pedagog spre Hristos”, având drept scop pregătirea morală și spirituală a umanității pentru primirea în sânul ei a Fiului lui Dumnezeu. Dar această pregătire nu s-a putut face fără consimțământul activ al poporului ales, adică fără răspunsul său pozitiv la chemarea lui Dumnezeu. Acest răspuns efectiv este definit în Levitic ca „fidelitate față de Lege”, pentru că

² Pr. Gheorghe Popa, *Introducere în Teologia Morală. Principii și concepte generale*, Edit. Trinitas, 2003, p. 85.

legea reprezenta însăși manifestarea voinței lui Dumnezeu, un dar al harului și nu doar o legislație juridică cu o finalitate socială. De aceea și Mântuitorul Iisus Hristos nu a venit să strice legea, prin care El S-a descoperit lui Moise și poporului Israel, ci prezența Sa concretă oferă o nouă perspectivă de interpretare a Legii, anume instituie criteriul iubirii. De aceea Sfântul Pavel va spune că iubirea este „împlinirea legii” (Rom 13,10), deoarece taina Împărăției lui Dumnezeu nu este legea, ci iubirea revărsată în lume de Dumnezeu Tatăl, prin Dumnezeu Fiul în Duhul Sfânt. Iar iubirea nu se identifică aici cu un simplu sentiment uman, ci cu iubirea kenotică a lui Hristos față de Dumnezeu Tatăl și față de lume. Numai în acest caz iubirea devine lege universală prin care cel ce împlinește legea iubirii face efortul de a depăși natura sa individuală, autoapărarea biologică și psihologică a eului în fața alterității lui Dumnezeu și a semenilor.

Așadar, legea primului Testament, sintetizată în Decalog, a fost adresată poporului Israel pentru ca el să primească și să poarte numele lui Dumnezeu în istorie, iar cel de-a doilea Testament afirmă că Hristos este „sfârșitul legii” (Rom. 10; Gal 2,16). Cu aceasta, noi nu putem afirma că întreaga lege a primului Testament a fost înlăturată din viața creștină, pentru că Hristos nu desființează legea în totalitatea ei, ci o plinește (Mt. 5,17). Sfântul Pavel zice și el: „Desființăm noi legea prin credință? Nicidecum! Dimpotrivă, întărim legea” (Rom. 3,31). Este adevărat că legea devine un însoțitor al omului căzut în păcat, punând limită între starea de cădere și cea de comuniune cu Dumnezeu. Ea definește și manifestă realitatea păcatului, eșecul omului incapabil de a trăi în comuniune cu Dumnezeu³. De aceea, existența legii este însăși expresia îndepărtării omului de Dumnezeu și el nu se poate justifica și nici îndreptăți, înaintea lui Dumnezeu, prin faptele legii, printr-o respectare formală a prescripțiilor ei.

Așa cum s-a mai spus, Hristos e „sfârșitul legii”, dar în același timp Eliberatorul celor de sub lege (Rom. 8,2), pentru că El a înlăturat condiția existenței legii, adică păcatul. El, prin Întrupare, a distrus în trupul Său „zidul despărțitor” (Efes. 2,14), distanța existențială care separă omul de Dumnezeu. Dar legea nu este anulată, ci împlinită în iubire, iar în starea de har a „omului nou”, legea nu mai este un blestem, ci măsura însăși a împărtășirii noastre de iubirea lui Dumnezeu.

Din această perspectivă Decalogul este pecetluirea dumnezeiască a îndreptarului sădit dintru început de Creator în firea noastră umană, ca să ne călăuzească pe căile vieții. Cele zece porunci le găsim pecetluite în cartea vchitestamentară Ieșire, capitolul 20.

³ Adrian Gh. Paul, *op. cit.*, p. 91.

Porunca I: «*Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău ... să nu ai alți dumnezei afară de Mine*» (Ieșire 20,2-3). Porunca aceasta proclamă unitatea și unicitatea credinței poporului Israel într-un singur Dumnezeu, „*Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac și al lui Iacob*”. El este singurul lor Dumnezeu, Care i-a scos din sclavie și le-a redat libertatea, motiv pentru care trebuie să-L cinstească în mod deosebit și afară de Care nu trebuie să aibă un alt Dumnezeu, căci El este Iahve = *Cel ce este*. Dumnezeu este Unul, singur adevărat, care a dat „*tuturor viață și suflare*” și „*în Care trăim și ne mișcăm și suntem*”. (Fapte 17,28).

Cuvintele *Εγώ εἰμὴ* =Eu sunt, arată unitatea lui Dumnezeu dar și realitatea că Dumnezeu este Unul personal, o Ființă personală. Dumnezeu este Persoană sau Treime de Persoane, spre deosebire de ceilalți „dumnezei”, care sunt lucruri sau făpturi, motiv pentru care trebuie cinstit și preamărit în mod deosebit. Pentru aceea găsim și interdicția în partea a doua a poruncii: „*să nu ai alți dumnezei afară de Mine*”. Iar unitatea și unicitatea credinței în Iahve (Cel care este) este tocmai ceea ce a păstrat de-a lungul timpului și, în special, până la Întruparea Mântuitorului Hristos unitatea, unicitatea și identitatea poporului Israel. Aceasta înseamnă că o dată cu Întruparea Fiului lui Dumnezeu în Persoana dumnezeiască a lui Iisus Hristos această poruncă nu și-a pierdut valabilitatea, ci s-a extins la întreaga umanitate și s-a desăvârșit prin Revelația deplină dumnezeiască descoperită în Iisus Hristos, a doua Persoană a Prea Sfintei Treimi, Care ni L-a descoperit treimic pe Dumnezeu Cel adevărat: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. De aceea, împărtășirea credinței în adevăratul și unicul Dumnezeu, care este, în același timp, și comuniune, presupune ca exigență morală și spirituală recunoașterea unității și comuniunii într-un același ideal al întregii umanități⁴.

Așadar, încă din Vechiul Testament Dumnezeu ni Se descoperă ca fiind o Ființă personală, Care ne face invitația să comunicăm cu El, să ne apropiem de El, cinstindu-L, respectându-L și preamărindu-L. Necinstirea lui Dumnezeu, nesupunerea față de El prin nerespectarea poruncii se traduce prin necinstire sau lipsă de respect și implicit idolatrie. De altfel, pentru aceasta Dumnezeu a și dat prima poruncă poporului iudeu spre a-l feri de căderea în unul dintre cele mai mari păcate vechitestamentare: idolatria, care e închinare la dumnezei străini.

Din acest punct de vedere, idolul este ceva confecționat de mintea sau mâna umană întunecată de păcat, căruia i se acordă însușiri și puteri dumnezeiești în scopul de a înlocui prezența personală și puterea nemăsurată a Dumnezeului Celui viu și adevărat. Deci este o închipuire, o irealitate, o înșelăciune, ceva necomunional, fără substanță, neîmpărtășit. Idolii sunt de natură materială, adică „*lucruri făcute de mâini*

⁴ Pr. Gheorghe Popa, *op. cit.*, p. 85.

omenești; gură au și nu vor grăi, ochi au și nu vor vedea, urechi au și nu vor auzi, că nu este duh în gura lor” (Ps 134, 15-17), și de natură spirituală, căci *”pântecele e Dumnezeuul lor,... ca unii care au în gând cele pământești”* (Filip. 3,19). Tot ceea ce este în afara lui Dumnezeu și i se acordă atenție deosebită și însușiri dumnezeiești, schimbând cinstirea adevăratului Dumnezeu și conducând la pieire, poartă numele de idol, fie că sunt materie, fie patimi și plăceri trupești. Toți cei care slujesc acestor idoli și care se încred în ei sunt *”asemenea lor”* (Ps. 134,18)⁵.

Porunca întâi vrea să ne ferească să cinstim alți dumnezei în locul Dumnezeuului Celui viu și adevărat, Dumnezeuul personal, spre a nu cădea în idolatrie, erezie, schismă, superstiții sau indiferentism religios și să ne îndeplinim datoriile morale față de Dumnezeu, cinstindu-L prin credința nealterată și tare în El, prin aducerea aminte de El ca de unul Care știe toate și Care prin harul Său ne poartă de grijă și ne mântuiește, prin nădejdea și încrederea că El ne va mântui, prin iubirea, supunerea și ascultarea de El, mărturisindu-L ori de câte ori este nevoie ca pe Dumnezeuul cel adevărat. Viața omului ce crede în Dumnezeuul cel viu și personal este pătrunsă de El, ca Unul care Se împărtășește strălucitor (*cf.* Ieșire 34, 29,35), Se comunică oamenilor prin rugăciune, Se oferă spre mâncare și băutură adevărată întru viață veșnică.

Porunca a II-a: *“Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare a vreunui lucru din câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ, jos, și din câte sunt în apele de sub pământ. Să nu te închini lor, nici să le slujești”*. (Ieșire 20, 4-6).

Mai mult decât cea dintâi, această poruncă are în vedere modul în care noi trebuie să-l cinstim pe Dumnezeu și să ni-l „reprezentăm” în relația Sa cu creația. Cu alte cuvinte, porunca a doua interzice categoric orice formă de idolatrie din conștiința religioasă, oprind orice închinare față de orice chip cioplit (idol) și facerea acestor chipuri fie de sus, din cer, fie de jos, de pe pământ sau de sub pământ, indiferent ce ar reprezenta ele.

În contextul istoric respectiv, formele de idolatrie cele mai răspândite erau reprezentările „materialiste” ale lui Dumnezeu și identificarea Sa cu persoanele, făpturile sau lucrurile acestei lumi. Să ne amintim că atunci când Moise a întârziat pe muntele Sinai, poporul iudeu și-a turnat vițel de aur și a înlocuit adevărata cinstire a Dumnezeuului adevărat cu idoli, după modelul celor din Egipt, zicând: *„Iată, Israele, dumnezeul tău!”* (Ieșire 32,4). Or, din purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de poporul lui Israel, care avea o fire senzuală și predispusă spre idolatrie, prin porunca a doua Dumnezeu interzice orice formă de idolatrie, adică orice substituție a prezenței

⁵ Andrei Andreicuț, *Repere de Morală creștină*, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2007, p. 34.

lui Dumnezeu cel adevărat cu falsa prezență a unui idol⁶. Iar prezența adevărată o conferă doar persoana. Prin urmare și porunca a doua descoperă caracterul personal al lui Dumnezeu, căci cinstirea acordată Lui se aduce, se ridică, se îndreaptă Persoanei dumnezeiești, Ipostasurilor Prea Sfintei Treimi: Persoanei lui Dumnezeu Tatăl, Persoanei lui Dumnezeu Fiul și Persoanei lui Dumnezeu Duhul Sfânt. Idolul, în schimb, nu are caracter personal și, prin urmare, nu este o prezență; e falsă prezență, e închipuire. Doar persoana conferă prezența palpabilă, concretă, adevărată și comunională.

Pentru ce „să nu-ți faci chip cioplit” și toate celelalte? Pentru că, ne spune porunca, „*Eu, Domnul Dumnezeuul Tău, sunt un Dumnezeu zelos*” (Ieșire 20,5 –vezi Ieșire 34,14). În înțelesul limbii ebraice, a fi „zelos” sau chiar „gelos” înseamnă a pretinde o atenție și o cinstire exclusivă din partea celui pe care cineva îl iubește. Prin urmare, lui Dumnezeu i se cuvine o iubire exclusivă, deplină, veșnică, nu pentru că este „egoist” și „posesiv”, ci pentru că prin această iubire omul devine cu adevărat om, se împlinește deplin pe sine.

În contextul Noului Testament această poruncă, asemenea celei dintâi, nu și-a pierdut valabilitatea, însă a dobândit noi semnificații prin faptul că Fiul lui Dumnezeu, care a dat lui Moise cele zece porunci, prin actul întrupării a devenit Fiul Omului și ca atare „fața” Sa umană poate fi acum reprezentată iconografic, fără ca icoana, reprezentare a Dumnezeu-Omului Iisus Hristos, să devină un idol. Icoana este loc al prezenței harului lui Dumnezeu, un centru de iradiere spirituală absolut necesar pentru viața morală și duhovnicească a creștinului. Este o adevărată fereastră ce ne poartă spre cer. În ea este reprezentat prin intermediul culorilor iconografice Chipul Dumnezeului desăvârșit, Care prin Înomenire sau Întrupare „*a luat chip de om și la înfățișare făcându-Se asemeni nouă, afară de păcat*” (Gal. 4,4). În icoană reprezentăm Persoana dumnezeiască a Fiului lui Dumnezeu Celui întrupat, Persoana Dumnezeu-Omului Iisus Hristos, care are împreună cele două firi: divină și umană, împreună cu cele două voințe, fără amestecare și fără schimbare datorită unicității Ipostasului Său dumnezeiesc. Or, aceasta ne determină să privim porunca a doua tot în contextul personalismului dumnezeiesc, anume că și prin această poruncă Dumnezeu ni Se descoperă ca Ființă personală dacă înțelegem că cerința nu face referire la interzicerea icoanelor. Icoana nu este idol; în ea reprezentăm ceva concret, ceva dat, persoana, iar aceasta presupune invitație, participare la comuniune și împărtășire.

⁶Pr. Gheorghe Popa, *op. cit.*, p. 86.

Icoana este loc teofanic, descoperire a Dumnezeuului personal, reprezentarea „Chipului Dumnezeuului desăvârșit” care a luat „chip” de om spre a-l uni pe om cu Sine și al ridica la unirea asemănătoare cu Dumnezeu, până la îndumnezeire, fără amestecare și fără schimbare a firii, ci prin transfigurarea și îndumnezeirea ei. Înaintea icoanei ne aflăm în fața „cuiva” –Domnului Iisus Hristos, Maicii Sfinte sau sfinților purtători de har sfințitor, cărora ne rugăm, dar nu asemănător evreilor care s-au rugat vițelului de aur confecționat, zicând: „Icoană, lemnule, materie, ajută-mă sau miluiește-mă!” Și pentru că în ele sunt reprezentate chipuri personale, icoanelor li se dă cinstire (*δουλία*), întrucât se cinstesc persoanele zugrăvite pe icoane⁷.

Prin urmare, traducerile tendențioase ale unor texte biblice efectuate de unii neoprotestanți, care socotesc icoana idol și închinarea la icoane idolatrie, creează confuzii. De pildă, Psalmul 96,7 spune: „*Să se rușineze toți cei ce se închină chipurilor cioplite și se laudă cu idolii lor*”, iar în traducerea sectară textul sună astfel: „*Sunt rușinați toți cei ce slujesc icoanelor și care se fălesc cu idolii lor*”. Sau, un alt citat paulin: „*Și au schimbat slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios cu asemănarea chipului omului celui stricăcios*” (Rom. 1,23), este tradus astfel: „*Și au schimbat slava Dumnezeuului nemuritor într-o icoană care seamănă cu omul muritor*”⁸. Să nu uităm că încă în Vechiul Testament găsim limpede descrisă deosebirea dintre chip cioplit și icoană (simbol) și că cinstirea icoanei nu este idolatrie. De pildă, în cartea Ieșirea, în capitolul 25, se relatează faptul că Dumnezeu îi poruncește slujitorului Moise: „*Să faci doi heruvimi de aur ... pe unul să-l pui la un capăt și pe altul la celălalt capăt al chivotului Legii ... și acolo, între cei doi heruvimi de deasupra chivotului Legii, Mă voi descoperi ție*” (Ieșire 25, 18-22). Deci, Dumnezeu, Cel ce i-a poruncit să nu facă chip cioplit, îi spune să facă heruvimi. Se înțelege limpede că heruvimii nu sunt chipuri cioplite, așa cum nici icoanele nu sunt chipuri cioplite⁹.

Fundamentul dogmatic al icoanei sau temeiul reprezentării Mântuitorului Hristos, a Maicii Domnului și a sfinților îl constituie întruparea Fiului lui Dumnezeu, Care devenind Fiul Omului poate fi reprezentat plastic. În acest sens, condacul Duminicii Ortodoxiei este foarte sugestiv în favoarea triumfului cultului sfințelor icoane: „*Cuvântul Tatălui Cel necuprins, din tine Născătoare de Dumnezeu S-a cuprins întrupându-Se și chipul cel înviat, la chipul cel dintâi întorcându-l, cu dumnezeiasca podoabă l-a amestecat. Deci, mărturisind mântuirea, Îl închipuim cu*

⁷Mitropolit Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Pr. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă*, Manual pentru facultățile de teologie, vol. I, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, p. 129.

⁸Andrei Andreicuț, *op. cit.*, p. 35.

⁹Pr. Gheorghe Popa, *op. cit.*, p. 86.

*fapta și cu cuvântul*¹⁰. Prin urmare, icoana este revelație a Dumnezeuului Celui viu, adevărat și personal, care ni Se descoperă, ni Se împărtășește haric prin cinstirea adusă Chipului zugrăvit în icoană. Teologul Leonid Uspenski afirmă că: „*Scopul imaginii neotestamentare constă tocmai în manifestarea cât mai fidelă și cât mai completă a adevărului Întrupării divine –atât cât o permit mijloacele artei. Imaginea Omului Iisus este imaginea lui Dumnezeu; de aceea, privindu-I icoana, Părinții Sinodului al VII-lea Ecumenic spuneau: În același Hristos contemplăm deopotrivă negrăitul și ceea ce este înfățișat*”¹¹. Din acest punct de vedere arta icoanei este una sacră și o adevărată teologie a frumuseții dumnezeiești. Așadar, scopul imaginii, a reprezentării noutestamentare constă tocmai în manifestarea cât mai fidelă și cât mai completă a adevărului Întrupării divine –desigur atât cât o permit mijloacele artei creștine. Imaginea Omului Iisus este imaginea Fiului lui Dumnezeu și, prin urmare, privind icoana contemplăm în același Hristos deopotrivă negrăitul și ceea ce este înfățișat.

Porunca a III-a: ”Să nu iei numele Domnului, Dumnezeuului tău în deșert; că nu va lăsa Domnul nepedepsit pe cel ce ia în deșert numele Lui”. (Ieșire 20,7). Și această poruncă se încadrează în linia personalismului religios descris de primele două porunci, întrucât porunca a treia subliniază faptul că Dumnezeu lui Israel este un Dumnezeu personal, deci nu o putere impersonală, care poartă *un nume*. El chiar este un nume, și acest nume este „Sfânt”. Dar noi știm că numai persoana este purtătoarea unui nume¹², și numai folosindu-i numele, atunci când este strigat sau chemat, acea persoană răspunde. ”*Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu către Domnul m-am rugat... Strigat-am către Tine, Doamne, auzi-mă... Ia aminte la rugăciunea mea... Scoate din temniță sufletul meu, ca să laude numele Tău*”. (Ps. 141, 1,5-7).

În înțeles ebraic invocarea numelui înseamnă invocarea prezenței persoanei ce îl poartă. De aceea invocarea numelui lui Dumnezeu trebuia făcută cu toată cinstirea cuvenită. Prin urmare, noi suntem datori să-L cinstim pe Dumnezeu și să-I proslăvim numele cel sfânt al Lui. În acest sens, evreii nici nu rosteau numele lui Dumnezeu, căci se temeau să i Se adreseze lui Dumnezeu pe nume. De aceea foloseau de regulă forma pronumelui persoal: Adonai, Elohim, Ebed Iahve, Emanuil, Domnul Dumnezeu Savaot, Dumnezeu lui Avraam, Isaac și al lui Iacob, Dumnezeu lui Israel. Dar prin folosirea tuturor acestor nume acordate Dumnezeuului Celui viu și adevărat intrau în legătură directă cu El, comunicau cu El ca și cu o Persoană reală și prezentă.

¹⁰*Triod*, Edit. IBM al BOR, București, 1986, p. 183.

¹¹Leonid Uspenski, *Teologia Icoanei*, Edit. Anastasia, 1994, p. 112.

¹²Pr. Gheorghe Popa, p. 88.

Porunca aceasta oprește orice luare în deșert a numelui sfânt al lui Dumnezeu, întrucât aceasta contrazice datoria cinstirii și preamăririi lui Dumnezeu. Numele lui Dumnezeu este luat în deșert atunci când facem sau depunem un jurământ strâmb. Întrucât motivul principal când invocăm numele lui Dumnezeu este dovedirea fidelității și a veracității, depunând jurământ strâmb sau nu ne îndeplinim făgăduințele date, suntem vinovați înaintea lui Dumnezeu. Păcățuim împotriva lui Dumnezeu și încălcăm această poruncă și atunci când folosim blasfemii, hule, înjurături și vulgarități, prin necinstirea lucrurilor sfinte, prin folosirea numelui lui Dumnezeu în lucruri de rușine, precum rostirea bancurilor, utilizarea jocurilor și a manifestărilor oculte¹³, și zice porunca: „...nu va lăsa Domnul nepedepsit pe cel ce ia în deșert numele Lui”. De fapt, este cea dintâi poruncă și singura care după cerință, arată pedeapsa neîmplinirii ei: pedeapsa aspră și nemitarnică a lui Dumnezeu asupra celui aflat „în deșert”. În cartea Leviticului se spune răspicat: „*Hulitorul numelui Domnului să fie omorât neapărat; toată obștea să-l ucidă cu pietre*” (Levitic, 24,16). Iar Sfântul Pavel, în spiritul învățaturii mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos, spunea efesenilor: „*Din gura voastră să nu iasă nici un cuvânt rău, ci numai ce este bun, spre zidirea cea de trebuință, ca să dea har celor ce ascultă*”. (Efes. 4,29).

Porunca a IV-a: „*Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca s-o sfințești...*”. (Ieșire 20,8). Porunca aceasta are în vedere mai întâi modul în care omul trebuie să folosească timpul pentru împlinirea vocației sale. În Sfânta Scriptură, timpul nu este doar o categorie filosofică, ci o realitate ce ține de existența creată și de comuniunea sa cu Dumnezeu. De aceea timpul are și o dimensiune sacră și liturgică. În contextul acestei porunci ea se exprimă prin cuvintele introductive: „*adu-ți aminte!*”. Deci, Dumnezeu ne atrage deosebita luare-aminte asupra acestei porunci care consfințește ziua de odihnă¹⁴.

Dintre toate fapăturile sensibile, doar omul este cel care își aduce aminte, ca o ființă personală, rațională și conștientă de sine, și este invitat să-și aducă aminte de „ziua odihnei Domnului”. Căci așa precum Dumnezeu a făcut universul întreg în șase zile, apoi S-a odihnit de toate lucrările Sale (cf. Fac. 2,2), unind creația cu Sine, pe care apoi a binecuvântat-o și a sfințit-o, tot așa și noi trebuie să ne odihnim după șase zile de lucru, adică în ziua a șaptea omul să înceteze lucrarea sa umană, dar nu pentru a trândăvi, ci pentru a se „odihni” în Dumnezeu spre a primi binecuvântarea și sfințenia Lui. Și așa cum cere porunca, ziua de repaos nu presupune numai odihnă fizică, ci ea trebuie sfințită, adică consacrată preocupărilor de natură duhovnicească; este ziua care ne oferă prilej de examinare a vieții, de aducere aminte de toate

¹³Mitropolit Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Pr. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *op.cit.*, p. 129.

¹⁴Pr. Gheorghe Popa, p. 88-89.

binefacerile lui Dumnezeu și îndeosebi de o aducere aminte plină de recunoștință față de crearea lumii. Iată cum porunca a patra înalță creatura umană din punct de vedere moral.

Ziua de odihnă vechitamentară era socotită ziua de Sabat, adică ziua sâmbetei din cuprisonul săptămânii. Căci așa precum Dumnezeu a făcut în ziua întâi a săptămânii, adică Duminica, lumina („*Să fie lumină! Și a fost lumină* –Fac. 1,3), prefigurând Ziua Învierii spre luminarea noastră a tuturor celor aflați în întunericul păcatului sau ziua soarelui de la care provine lumina, și precum L-a făcut pe om în ziua a șasea a săptămânii, adică vinerea –preînchipuind deopotrivă căderea prin nepostire și restaurarea prin răstignirea pe cruce a Domnului în Vinerea Mare, tot astfel Domnul Dumnezeu S-a odihnit în ziua a șaptea, adică ziua sâmbetei a săptămânii –numită de evrei „Zi de Sabat”.

Trebuie să precizăm în acest context faptul că porunca cinstirii zilei de odihnă, care amintește de întâia creație a lumii și de finalitatea ei, nu intră în contradicție și nici nu exclude cinstirea de către noi creștinii a duminicii, ca „zi a Domnului”. Căci cu adevărat, Duminica este „ziua pe care a făcut-o Domnul; să ne bucurăm și să ne veselim într-însa. Că din moarte la viață și de pe pământ la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi” (catavasia a III-a a Paștilor). Dacă ziua sâmbetei le aducea aminte evreilor că Dumnezeu i-a scos din robia egipteană și i-a dus în pământul făgăduinței („*Adu-ți aminte că ai fost rob în pământul Egiptului și Domnul Dumnezeuul tău te-a scos de acolo cu mână tare și cu braț înalt, și de aceea ți-a poruncit Domnul Dumnezeuul tău să păzești ziua odihnei și să o ții cu sfințenie*” –Deuteronom 5,15), atunci ziua întâi a săptămânii ne aduce mereu aminte că într-o zi de duminică Domnul Hristos, prin Învierea Sa din morți, ne-a eliberat din păcat și din moarte și ne-a dus în libertatea Împărăției Sale veșnice. De altfel, Sfântul Apostol Pavel ține să precizeze că odihna în care au intrat evreii, sub conducerea lui Iosua, nu-i adevărata odihnă, ci adevărata odihnă o dă Iisus Hristos: „*Drept aceea, s-a lăsat altă sărbătoare de odihnă poporului lui Dumnezeu*” (Evrei 4,9), iar sâmbăta o numește: „*umbra celor viitoare*” (Colos. 2, 16-17).

Din perspectivă teologică, ziua sâmbetei are o semnificație profund profetică și mântuitoare. Căci așa după cum Domnul Dumnezeu S-a odihnit de toate lucrurile Sale în ziua sâmbetei, tot așa și Domnul nostru Iisus Hristos S-a „odihnit” în mormânt, unde a fost așezat cu trupul mort vinerea după ce a fost coborât de pe cruce, pentru a învia în „prima” zi a săptămânii, duminica, spre a ne reda nouă viața și nemurirea. În viziunea teologiei patristice, Învierea lui Hristos este a doua creație a lumii, adică restaurarea și readucerea ei în comuniune cu Dumnezeu, întrucât prin învierea trupului asumat, Mântuitorul Hristos a schimbat condițiile ontologice ale vieții și existenței noastre. Or, pentru aceasta creștinul nu-și încheie ci își începe

săptămâna cu liturghia euharistică, din ziua de duminică, pentru ca toate celelalte zile ale lucrării sale să fie „binecuvântate” și „sfințite”¹⁵.

Așadar, noi sfințim ziua duminicii participând la Sfânta și dumnezeiasca Liturghie. Dacă Mântuitorul căuta sâmbăta sinagoga, o făcea pentru că atunci îi găsea pe iudei adunați în rugăciune. Participarea la Sfânta Liturghie, unde se aduce jertfa cea fără de sânge și unde Mielul lui Dumnezeu se sacrifică în mod nesângeros pe masa Sfântului Altar, este o poruncă a lui Hristos, care, după ce a instituit Taina Sfintei Euharistii, spune textual: „*Aceasta să o faceți... spre pomenirea Mea*” (I Cor. 11,25). În Liturghie pomenim pe Domnul, îi aducem daruri „dintru ale Sale” și-i mulțumim pentru toate, mai ales pentru împărtășirea cu Trupul și Sângele Său care se varsă pentru mântuirea lumii întregi. În Sfânta Liturghie, Fiul lui Dumnezeu, Care pentru noi a murit răstignit pe cruce în Vinerea Mare și S-a odihnit cu trupul în mormânt în ziua Sâmbetei celei mari, Se coboară iarăși în mijlocul nostru în ziua Duminicii și sângele Său sfânt se varsă, ne înroșește, ne înviorează, ne întărește sufletele slăbite de greutatea vieții peste săptămână. Căci Liturghia este actualizarea Jertfei de pe Golgota, în chip nesângeros, și masa sfântă la care ne hrănim cu Pâinea vieții spre a prinde puteri în a ne putea procura și „pâinea noastră cea de toate zilele”.

Prin urmare, faptul că în Noul Testament și în practica creștină ziua a șaptea, a sabatului (sâmbăta) a fost înlocuită cu ziua întâia, a duminicii, nu schimbă întru nimic caracterul sfințeniei zilei de odihnă, după cum nici nu nedreptățește pe nimeni dacă serbează duminica ca zi a odihnei și nu sâmbăta. Ba chiar avem argumente să prăznuim duminica ca zi de sărbătoare săptămânală, pentru că duminica Mântuitorul Hristos a înviat din morți, duminica Domnul nostru Iisus Hristos S-a arătat mai multor ucenici ai Săi spre a întări credința lor în Învierea Sa din morți, duminica a trimis peste Sfinții Apostoli Duhul Sfânt la Rusalii, după ce S-a înălțat cu trupul Său la cer și a șezut de-a dreapta Tatălui în Împărăția Sa, duminica a fost ziua în care Apostolii se adunau la rugăciunea comunitară și la masa agapică întru „frângerea pâinii” euharistice, duminica Sfântul Ioan evanghelistul primește într-un mod cu totul vizionar revelația Apocalipsei, și, după cum precizează Sfântul Ioan Gură de Aur, tot într-o zi de duminica va avea loc și Judecata de Apoi a lumii. Acestea și multe altele sunt argumente certe în favoarea cinstirii duminicii ca zi de sărbătoare.

Și cum sărbătoarea are un caracter festiv, plin de har, transfigurator, înnoitor și sfințitor, atunci numai jertfa euharistică de pe masa Sfântului Altar din cadrul Sfintei Liturghii poate oferi starea de jertfă împlinitoare și veselia duhovnicească a unirii noastre cu Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos. Sărbătoarea este conferită, deci, de ritmul liturgic al Bisericii, care oferă farmec vieții și înobilează viața

¹⁵Ibidem, p. 89.

spirituală. În acest sens Sfântul Ioan Damaschinul spunea: „*Fraților, se cuvine ca în zi de duminică să ne odihnim de păcat și nu să trândăvim sub pretextul zilei de odihnă a Domnului*”. Pentru aceea se cuvine, așadar, să cinstim ziua duminicii căci este cu adevărat ziua Domnului, care ne-a oferit-o nouă spre a-L cinsti și preamări așa cum se cuvine în cântări liturgice și duhovnicești, prin fapte bune, printr-o viață curată și demnă și prin oprirea de la păcatele trupești și sufletești participând la Sfânta și dumnezeiasca Liturghie, care este Ospățul credinței noastre.

Și pentru că această poruncă precizează numărul zilelor în care fiecare trebuie să lucreze („*Lucrează șase zile și-ți fă în acelea toate treburile tale*”), ea impune tuturor îndatorirea de a munci¹⁶. Munca este cea care-l caracterizează și-l înobilează pe om. Caracterul sacru al muncii ni-l descoperă însuși Mântuitorul Hristos, când spune: „*Tatăl Meu lucrează până acum și Eu lucrez*” (In. 5,17), iar Sfântul Apostol Pavel arată necesitatea și rostul muncii, când spune: „*Iar dacă cineva nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănânce*”. (II Tes. 3,10). Prin urmare, să muncim munca cea înnobilitoare și să ne veselim la masa Stăpânului gustând din Potirul mântuirii spre a dobândi viața veșnică în comuniunea eclesială din Împrăția cerurilor, care ni se va descoperi ca fiind ziua a opta a veșniciei, înțeleasă ca sărbătoare continuă întru eternitatea iubirii dumnezeiești.

Poruca a V-a: „*Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământ*”. (Ieșire 20,12). Porunca aceasta este cea dintâi din cele care sunt așezate pe a doua tablă a Legii mozaice și ea se referă la cea dintâi din datoriile noastre față de semenii. Căci așa precum primele patru porunci ne-au descoperit taina comuniunii noastre cu Dumnezeu, următoarele șase, începând cu porunca aceasta, ne vor descoperi taina apropierii și comuniunii noastre cu semenii noștri.

Viața umană este una comunională căci omul este o ființă personală așezată în relație cu semenii. De fapt, temelia nezdruncinată a oricărei societăți umane este și rămâne familia –pepiniera societății, celula de bază și sănătoasă a vieții umane. Relația noastră cu semenii numai dacă o înțelegem și o privim ca viață comunitară bazată pe principiile morale ce se formează și se aplică în sânul familiei, este o relație sănătoasă. Societatea care aplică principiile sănătoase și virtuțile dobândite în instituția sacră a familiei poate fi o societate sănătoasă și trainică. Căci în sânul familiei se formează caracterele, se deprind învățăturile sănătoase, se păstrează obiceiurile și tradițiile, se înveșnesc valorile morale și umane¹⁷. Și cum în sânul

¹⁶Mitropolit Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Pr. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *op.cit.*, p. 130.

¹⁷ Adrian Gh. Paul, *op. cit.*, p. 248.

familiei locul important îl dețin părinții, această poruncă stabilește cea mai importantă datorie pe care trebuie s-o aibă copiii în cadrul familiei și anume cinstirea părinților.

Așadar, primii și cei mai apropiați „semeni” ai noștri cu care intrăm în relație în această lume sunt părinții și lor le datorăm cinstire, adică iubire, ascultare, respect și recunoștință. Aceste virtuți trebuie să fie cultivate în sufletul fiecăruia încă din copilărie pentru ca mai târziu ele să se răsfrângă asupra tuturor relațiilor interumane. Raportul copiilor față de părinți este asemănător cu cel al creștinilor față de Dumnezeu, Părintele ceresc al întregii creaturi. Deci, datoriile copiilor față de părinți sunt un reflex al datoriei creștinilor față de Dumnezeu¹⁸. Cinstind părinții, aducem cinstire și lui Dumnezeu, Tatăl nostru Cel ceresc.

Copiii au datoria de a-și cinsti părinții nu teoretic, ci în mod concret. Cinstirea se concretizează prin iubirea față de ei, prin ascultarea lor, prin purtarea cuviinciosă în vorbă și fapte față de ei, prin apărarea lor când sunt nedreptățiți, prin ajutorarea lor când ajung la nevoie, prin mângâierea lor în necazuri și suferințe, prin rugăciuni către Dumnezeu pentru sănătatea și ajutorul lor, iar după moartea lor, prin rugăciuni și slujbe pentru odihna sufletelor lor și, în sfârșit, prin păstrarea cu evlavie a amintirii lor. Aceasta ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel să facem cu privire la relația noastră față de părinți: „*Copii, ascultați pe părinții voștri în Domnul, că aceasta este dreptate*” (Efes. 6,1), iar părinților le spune: „*Și voi, părinților, nu întârâtați la mânie pe copiii voștri, ci creșteți-i întru învățătura și cercetarea Domnului*” (Efes. 6,4).

Într-un înțeles mai larg, porunca aceasta are în vedere nu doar cinstirea părinților care ne-au dat viață și ne-au crescut fizic, ci și cea a părinților de ordin spiritual, care ne ajută să devenim cu adevărat oameni. Părinții spirituali sunt nașii față de finii lor, profesorii față de elevii și studenții lor, duhovnicii față de fiii lor duhovnicești¹⁹. Lor li se cuvine cinstire, dar și ei trebuie să fie vrednici de aceasta. Acest aspect este prezent în mod împlinit în contextul poruncii și el presupune o mare responsabilitate din partea părinților, care trebuie să înțeleagă corect paternitatea și maternitatea umană. Acestea sunt realități participative la paternitatea lui Dumnezeu-Tatăl, care se manifestă prin iubirea desăvârșită față de Dumnezeu-Fiul în Dumnezeu-Duhul Sfânt. Numai în măsura în care rămân realități participative, ele nu se transformă într-un paternalism și maternalism asupritor și, ca atare, se bucură de o cinstire liber consimțită. În momentul în care paternitatea și maternitatea umană rămân realități autonome, separate de paternitatea lui Dumnezeu, ele pot devia de la adevărata lor vocație și pot trezi atitudini ostile, cum frecvent se întâmplă în epoca noastră modernă când relațiile de familie sunt percepute mai degrabă ca fiind

¹⁸Mitropolit Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Pr. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *op.cit.*, p. 131.

¹⁹Pr. Gheorghe Popa, p. 89.

anacronice. De aceea, această poruncă este tot mai actuală, într-un context în care auzim diverse voci care spun că societatea modernă este o societate fără părinți, iar copiii sunt tot mai needucați și fără principii morale. Dar oricum ar fi vremurile, cuvântul lui Dumnezeu rămâne valabil.

Porunca a VI-a: „Să nu ucizi” (Ieșire 20,13). Porunca aceasta interzice ridicarea vieții cuiva, adică atât omorul sau uciderea, cât și curmarea propriei vieți sau sinuciderea²⁰ și avortul. Viața este cel mai frumos dar primit de la Dumnezeu, izvorul și temelul tuturor celorlalte bunuri existențiale. Și dacă viața umană se circumscrie unei iconomii a darurilor lui Dumnezeu, atunci cine respectă darul divin, adică viața, respectă și cinstește pe Dumnezeu, Dăruitorul vieții. Prin urmare, omul are datoria morală să prețuiască viața, s-o păstreze și s-o îngrijească: „*Căci nimeni vreaodată nu și-a urât trupul său, ci-l hrănește și-l încălzește pe el*”. (Efes. 5,29). În acest context, Sfânta Scriptură consideră uciderea păcat strigător la cer (Fac. 4,10).

Elementul central al moralei creștine ortodoxe este *viața*, deoarece viața este și are în sine o valoare supremă, dacă ne gândim la izvorul ei suprem: Dumnezeu. Aceasta arată că viața umană este pecetluită de o anumită considerație de ordin divin. De la viața în sine trecem la viața mai specială care este viața divină, adică viața adevărată înțeleasă în sens creștin: *viața creștină îndumnezeită*.

Noțiunea „vieții” constituie în sine un fapt unic într-o anumită perspectivă existențială, deoarece viața este „darul” lui Dumnezeu către noi. În înțeles teologic orice „dar” este așezat în legătură cu „Dăruitorul”, act în care se constituie un raport între dar și Dăruitor și se exprimă în tot ceea ce cuprinde viața. Aceasta este valoarea vieții –întră în legătură cu ceea ce este bine. Din punct de vedere subiectiv, valoarea este gradul de satisfacție pe care-l dă un lucru, iar obiectiv vorbind valoarea este gradul de utilitate al aceluia lucru. Întotdeauna în dar recunoști pe Dăruitor. Darul este mărginit, Dăruitorul este transcendent, iar în acest sens darul este cel dintâi mijloc prin care Dumnezeu Se face cunoscut și recunoscut. Prin darul vieții oferit nouă Dumnezeu ni se descoperă pe Sine și ne invită la comuniunea cu El și prin participarea noastră la esența vieții noi dobândim viața veșnică²¹.

De obicei, noi plasăm viața pe mai multe planuri: fizic-biologic, moral-spiritual și veșnic. Desigur că vitalitatea este suprema valoare a unei ființe vii. Omul este sinteza vieții biologice, culturale, spirituale și divine. Raportul dintre aceste nivele ne interesează în mod nemijlocit. Viața este fenomenul nostru vital în procesul continuu de sintetizare al omului. El a apărut în lume ca un împărat așezat la „masa pusă”. Dar o ființă vie tinde să persevereze ca să existe cu adevărat. Viața se

²⁰Mitropolit Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Pr. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *op.cit.*, p. 131.

²¹ Adrian Gh. Paul, *op. cit.*, p. 12-13.

comportă ca forță constructivă într-un mediu bine definit. Cele dintâi pagini ale Sfintei Scripturi ne înfățișează pe om ca fiind o „ființă flămândă și însetată”. Lumea era hrana lui: „*Iată vă dau toată iarba ce face sămânță...*” (Fac. 1,29). Lumea-ntreagă este ca o „masă” a unui banchet universal la care este invitat omul, în calitatea sa de împărat peste toate cele create, din care să se înfructe. Prin hrană, lumea capătă un sens și astfel ni se descoperă deslușit imaginea vieții, adică fenomenul minim și vital al vieții.

A trăi înseamnă de fapt a evolua, a valorifica, a-ți da seama că un lucru este bun și de a te hrăni cu el. Hrana pe care omul o mănâncă pentru a trăi e dată ca o comuniune cu Dumnezeu, este cea dintâi comuniune a omului cu Dumnezeu. Dar această lume, care este „hrană” pentru om, nu se limitează la o oarecare funcție materială, opusă celei spirituale, căci tot ceea ce există este un „dar” dat de Dumnezeu omului. Toate le-a făcut Dumnezeu din iubire pentru om. Prin mâncare, Dumnezeu aduce legătura dintre om și Dumnezeu²². Iată cum iubirea divină devine hrană și viață pentru om, care poate fi descoperită deplin prin Împărtășirea euharistică cu Trupul și Sângele Domnului.

Dumnezeu a binecuvântat tot ceea ce a creat: „*Iată toate sunt bune foarte*” (Fac. 1,31); sunt bune pentru că au o anumită finalitate: să-l satisfacă pe om, iar omul la rândul său să-L recunoască pe Creator. Astfel se descoperă Providența divină: „*Gustați și vedeți că e bun Domnul*” –zice Psalmistul David. Omul este o ființă căruia îi este foame, dar mai întâi îi este foame de Dumnezeu ca Creator al său. Fericitul Augustin spunea atât de frumos: „*Neliniștită este inima mea, Doamne, până ce se va odihni întru Tine*”. Iar Sfântul Ioan Damaschinul interpretează cuvântul biblic „*Puteți mânca din pomii Raiului...*”, astfel: gustați din toate făpturile și lucrurile create și prin gustarea lor să cuprindeți și să aflați fructul cel adevărat –pe Mine, Creatorul tuturor. Eu sunt Cel pe care trebuie să-l „mâncăți”, Făuritorul tuturor celor create. De aceea semnificația acestor cuvinte își au relevanță numai în spusele Mântuitorului: „*Luați mâncați acesta este Trupul Meu... beți dintru acesta toți, acesta este Sângele Meu...*” (Lc 22, 19-20). Dar acestea sunt cuvintele de instituire ale Sfintei Împărtășanii. Iată cum omul este chemat prin „mâncare” la o comuniune cu Dumnezeu. Aceasta trebuia să facă omul în starea paradisiacă, dar și după aceea: să privească lumea ca pe un dar dumnezeiesc, din care să guste și să-l afle pe Dumnezeu, hrănindu-se de/cu El. De aici și marea dorință a omului după împărtășirea și comuniunea cu Dumnezeu. În această dorință omul vrea să se înveșnicească pe sine în Dumnezeu, să trăiască veșnic.

²² Ibidem, p. 13.

Conștient că mâncarea este un dar de la Dumnezeu și un mijloc de a comunica cu El, așa după cum este și viața dăruită, omul rostește zilnic, în Rugăciunea domnească „*Tatăl nostru...*”: „*pâinea noastră* cea spre ființă, dăne-o *nouă...*”. Omul are în el imaginea integrală a lumii pe care o integrează: omul îl „mănâncă” pe Dumnezeu, se hrănește cu Dumnezeu euharistic. Pe acest mister euharistic se reazămă întreaga Teologie morală, deoarece iubirea lui Dumnezeu se identifică într-un act: prin „*mestecație*” = ceea ce mâncăm ne pune în legătură cu Dăruitorul. Acesta este universul euharistic: mâncăm Trupul și bem Sângele lui Iisus Hristos. Din ce sunt făcute acestea? Pâinea și vinul sunt elemente ale lucrurilor create prin care transcendem viața materială și ne întâlnim cu viața cea adevărată și veșnică: „*Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea sângele Meu, are viață veșnică*” (In. 6,54). Putem spune despre lume că este creată ca materie a unei Euharistii, iar omul a fost făurit ca să devină preotul creației și al lumii în Dumnezeu²³.

În om există o rețea infinită de relații, care formează diferite câmpuri de convergență ce leagă lucrurile laolaltă. În acest sens Mântuitorul Hristos spune că „...*nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul...lui Dumnezeu*” (Mt. 4,4). Viața omului în Eden era un întreg. Faptul semnificativ îl constituie aceea că omul a dat nume fiecărei ființe și fiecărui lucru. Tot ceea ce există însă este un dar al lui Dumnezeu: Dumnezeu a creat, omul a dat nume recunoscând în lucruri darurile lui Dumnezeu. Oricărei rațiuni divine îi corespunde o valoare. Acest act de valorizare presupune o participare la ordinea divină, adică a recunoaște că lucrul respectiv vine de la Dumnezeu, are locul său și este dat spre promovarea vieții omului. Omul răspunde lui Dumnezeu cu binecuvântarea, ceea ce presupune că el deține în sine o demnitate sacerdotală, preoțească. El este „preotul creației” care trebuie să aducă lumea și creația întreagă lui Dumnezeu ca pe o jertfă curată și binemiroitoare. Or, această preoție ne interesează, pentru că dorul după Dumnezeu cel infinit se cuvine să fie adus lui Dumnezeu ca un omagiu: „*Ale Tale, dintru ale Tale, Ție îți aducem de toate și pentru toate*” (Liturghia ortodoxă). Iată cum dintru început omul este un „*homo adorans*”, cel care este adorator și doxolog.

Dintru început, omul a fost zidit de Dumnezeu trup și suflet și, în calitatea sa de ființă vie, are datoria de a le prețui pe amândouă căci prin amândouă elementele constitutive omul are viață întru sine. Trupul uman este „*templu al Duhului Sfânt*” (I Cor. 6,19) și de o valoare morală inestimabilă: mai întâi a fost plămădit cu mare grijă de Dumnezeu din țărâna pământului, asupra căruia a suflet suflare de viață, este cortul în care s-a învăluit și haina pe care a îmbrăcat-o Fiul lui Dumnezeu prin întruparea Sa spre a realiza în mod obiectiv întru Sine mântuirea noastră prin transfigurarea lui, atât

²³ Ibidem, p. 14.

prin unirea ipostatică, prin săvârșirea de minuni dumnezeiești, cât și prin învierea și înălțarea la cer, de-a dreapta Tatălui; este sălașul dumnezeiesc asupra căruia se revarsă harul Duhului Sfânt în Biserică prin administrarea Sfintelor Taine în vederea sfințirii și îndumnezeirii lui și care va învia în mod tainic și deplin la Parusie spre a se bucura de fericirea veșnică în Împărăția cerurilor. Iată doar câteva argumente care ne determină să avem o poziție creștinească față de viața noastră, care este una scumpă în calitatea ei de dar dumnezeiesc, dar și față de trupul nostru și de cel al semenilor noștri.

Prin urmare, dacă viața fiecăruia este atât de scumpă și valoroasă în sine, cu atât mai mult este viața aproapelui pe care avem datoria să o prețuim. Prin porunca a șasea este oprit, deci, să atentăm la integritatea trupezască a altuia și cu atât mai mult ne este oprit să-i ridicăm viața sau să-l ucidem. A ucide pe cineva înseamnă a-i ridica într-un anume fel viața trupezască, deci a-i ucide trupul. De păcatul uciderii trupezști, care este unul strigător la cer, se fac vinovați cei ce se folosesc de aproapele lor la săvârșirea unor munci grele și istovitoare, care îi grăbesc sfârșitul; cei ce supun pe semenii lor la pedepse fizice cumplite, exterminante și crunte (bătăi, schingiuri, etc.); cei ce nu dau hrană suficientă servitorilor lor și-i lasă să piară de foame; cei ce pun în primejdie de moarte pe semenii lor; cei ce în orice alt fel ridică viața trupezască a semenilor săi.

Într-un înțeles mai larg, această poruncă are în vedere nu doar uciderea trupezască sau fizică, care este una gravă, ci și uciderea sufletească, care este și mai gravă. Mântuitorul Hristos în predica de pe munte vorbește de gravitatea acestui păcat: „*Oricine se mânie pe fratele său vrednic va fi de osândă*” (Mt. 5,22) sau, în alt loc: „*Nu vă temeți de cei ceucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheenă*” (Mt. 10,28). Iar Sfântul evanghelist Ioan spune: „*Cel ce urăște pe fratele său este ucigător de oameni*” (I In. 3,15). Din aceste versete desprindem ideea că cauza uciderii se află înăuntrul și nu în afara noastră, deci este de ordin spiritual și se identifică cu pierderea lipsei de respect pentru viață ca dar al lui Dumnezeu și cu lipsa de respect față de semenii, care poartă chipul lui Dumnezeu și sunt „frați” ai noștri.

Tot ucidere sufletească este atunci când îl determinăm pe aproapele să păcătuiească sau îl smintim prin comportamentul nostru scandalos: „*Vai de cel prin care vine sminteala...*” (Mc. 9,42). Porunca aceasta oprește, apoi, și uciderea sufletească pe care o pot aduce ereticii, dascălii mincinoși ori chiar creștinii răi (cf. Mt. 18,17).

În contextul actual, porunca aceasta se extinde și asupra unor forme de ridicare a propriei vieți sau sinucidere, foarte subtile, care țin de consumul de droguri și de alcool, de intervenții genetice asupra regnului vegetal și animal, care atentează

la sănătatea oamenilor, la tehnicile de clonare și modificări genetice ale embrionului uman²⁴, cum și eutanasierea. Aceasta din urmă este ucidere când cei din jurul unui om, considerat incurabil, pentru a-i curma suferințele îi administrează anumite medicamente sau îl decuplează de la aparatele care-l mențin în viață; este sinucidere asistată când suferindul însuși ia medicamente cu bună știință sau se decuplează de la aparate. De aceea Biserica condamnă eutanasia, socotind suferința ca fiind un mijloc de purificare sau un mijloc eficient de creare a unei comuniuni intime și profunde cu Hristos, iar singura moarte bună pentru un creștin este pașnica acceptare a suferinței și așteptarea cu încredere a sfârșitului vieții pământești, cu credința în Dumnezeu și în Învie. Așadar, demascarea acestor forme subtile prin care se „ucide” viața fizică sau spirituală a multor oameni constituie un mod corect de a respecta această poruncă și de a contribui la transfigurarea vieții noastre prezente în lumina vieții veșnice în Împărăția lui Dumnezeu, care este „pace și bucurie” în Duhul Sfânt, Dătătorul de viață.

După doctrina Bisericii, Dumnezeu este Creatorul omului și al întregii vieți, fapt pentru care nimeni nu are vreun drept asupra vieții sale decât singur Dumnezeu. Iar întrucât omul trăiește în societate, înseamnă că prin ucidere sau sinucidere se calcă nu numai datoria iubirii față de aproapele sau față de sine, ci și datoria dreptății, căci se lipsește societatea de un membru al ei, deci se nesocotește și se calcă și dreptatea socială.

Într-o societate actuală tot mai secularizată, în care omul se declară fățiș autonom, eliminându-l pe Dumnezeu din creația Sa și expulzându-l aproape total din viața proprie, societate care nu mai ține seama de respectarea valorilor umane sănătoase promovate și susținute de autentică învățătură antropologică a Bisericii lui Hristos, avortul - pruncuciderea sau întreruperea de sarcină - este și el păcatul care s-a dezvoltat atât de mult și a devenit atât de frecvent, încât a ajuns un adevărat masacru al pruncilor inocenți, o violență asupra a ceea ce înseamnă viața, un adevărat calendar al morții în care maternitatea femeii „moderne” și „emancipate” se transformă într-o cinică asasinare de prunci. Iar oamenii timpului actual, cei care fac parte din această lume „fără Dumnezeu”, membrii dezacsați total din punct de vedere spiritual ai acestei societăți mondene nu pot înțelege că începând de la concepție, din momentul zămislirii, viața în uter înseamnă existența umană individuală și că ceea ce numim noi „viață fetală” este recunoscută de către Dumnezeu ca o viață pe deplin personală în care noua ființă umană ce e în curs de formare reflectă în sine „chipul” dumnezeiesc, iar prin acest „chip divin” se relevă însăși caraterul personal al omului.

²⁴ Pr. Gheorghe Popa, p. 91.

Potrivit învățaturii Bisericii avortul este ucidere cu premeditare, întrucât se ia dreptul la viață unei ființe omenești total nevinovate, este genocid pentru că odată cu ridicarea unei vieți concepute se distruge și viețile urmașilor posibili, dar este și deicid pentru că nu i se acordă copilului dreptul la împărtășirea de harul dumnezeiesc administrat prin Taina Sfântului Botez și pentru că odată cu sângele copilului se varsă „sângele” lui Iisus Hristos după a cărui „chip” divin suntem făuriți de Ziditorul Dumnezeu întru iubirea Lui creatoare. Prin urmare, asupra oricărui prunc conceput, indiferent de momentul de dezvoltare embrionară în care s-ar afla, care are viață întru sine, nicidecum nu avem dreptul să atentăm, întrucât făcând aceasta atentăm asupra darului dumnezeiesc oferit în mod gratuit omului, acela de a fi ființă vie, purtătoare a chipului divin și chemată la viața de comuniune veșnică îndumnezeitoare. De aceea, avortul înseamnă omucidere și este păcat împotriva lui Dumnezeu, în calitate de Izvor al vieții și a toată existența, păcat împotriva firii omului și a destinului său veșnic, păcat împotriva familiei și a societății condamnată la veștejire din lipsa noilor născuți²⁵. Și pentru că porunca lui Dumnezeu: „să nu ucizi!” (Ieșire 20,13) se întinde până acolo, firesc se impune să condamnăm acest păcat monden, să îndepărtăm această „plagă” a societății moderne seculare, să luăm măsuri urgente împotriva practicării și mai ales a legalizării avorturilor și să conștientizăm la modul cel mai responsabil că prin lepădarea voită a copilului conceput păcatul pătrunde până în vistieriile vieții.

Porunca a VII-a: „Să nu fii desfrânat” (Ieșire 20,14). În general, atunci când se vorbește de această poruncă ea este legată în primul rând de desfrânarea trupului și de adulter. În Epistola I-a către Corinteni, Sfântul Apostol Pavel precizează: „*Orice alt păcat, pe care îl face omul, este un păcat săvârșit afară de trup, dar cine face desfrânare păcătuiește în însuși trupul său*” (I Cor. 6,18). Desigur, urmările acestui păcat sunt deosebit de grave și de aceea este considerat, în morală creștină, un păcat de moarte.

Desfrânarea este, în general, poftirea sau satisfacerea fără rânduială și nepermisă de legea morală a plăcerilor sexuale²⁶. În predica de pe munte Mântuitorul ne atrage atenția că porunca aceasta nu trebuie redusă doar la desfrânarea trupului, căci există și o desfrânare a minții și a inimii, care determină desfrânarea trupului, și care este un păcat la fel de grav: „*Ați auzit că s-a zis celor de demult: să nu săvârșiți adulter. Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea, în inima lui*” (Mt. 5, 27-28). Iată cum prin porunca a șaptea, în lumea

²⁵ Sfântul Vasile cel Mare spune că : „*Femeia care leapădă pruncul este supusă judecății pentru ucidere*”. (Vasile cel Mare, Canonul 2, apud *Pravila bisericească*, Buzău, 1999, p. 28).

²⁶ Mitropolit Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Pr. Diac. Dr. Ioan Zăgorean, *op.cit.*, p. 132.

Noului Testament, se are în vedere disciplinarea minții și a inimii, a gândurilor și a dorințelor, a reprezentărilor noastre despre trup și valoarea lui spirituală. Evident că în contextul actual această disciplină spirituală este greu de realizat datorită bombardamentului informațiilor și publicitar care promovează tot felul de imagini pornografice, care încurajează erotismul exagerat și nevrozează, mai ales, pe tinerii necăsătoriți. În aceste condiții se impune o responsabilitate mai mare din partea părinților și educatorilor creștini pentru a forma o atitudine corectă și responsabilă a tinerilor față de viața de familie și față de propriul trup, să-și dăm seama că părerile despre sacralitatea și durabilitatea Tainei Căsătoriei.

În acest sens vom spune că familia și Căsătoria sunt două instituții umane, care au apărut încă de la începutul vieții primilor oameni și au dăinuit de-a lungul istoriei neamului omenesc. După învățătura Bisericii Ortodoxe, căsătoria și familia sunt două așezăminte divine care constituie temelia vieții sociale, primele elemente ale acesteia, celula umană a societății. Omul își are plinătatea ființei sale în perechea alcătuită din bărbat și femeie, făurită de Dumnezeu Creatorul încă dintru început. Cele două sexe se întregesc reciproc trupește și sufletește, constituind numai laolaltă o unitate umană plină și posedând, de asemenea, puterea de perpetuare a neamului omenesc²⁷.

Creat după chipul lui Dumnezeu, omul este dualizat, de la început în „eu” și „tu” și predestinat a trăi în vederea iubirii veșnice. De aceea, el nu a fost făcut ca ființă solitară, ci ca ființă în doi. Așadar, zidind natura umană, Dumnezeu devine „autorul Căsătoriei”. Astfel, în fața minții noastre, Căsătoria se prezintă ca un mister de nepătruns lăsat nouă moștenire de însuși Dumnezeu, iar începând de la Cartea Facerii și până la Apocalipsă, Sfânta Scriptură nu încetează de a ne vorbi despre Taina Căsătoriei și despre „misterul” ei, despre originea și instituirea ei divină, ca și despre semnificația sau scopurile ce i-au fost date de însuși Dumnezeu.

Căsătoria este cel mai vechi așezământ dumnezeiesc, este „o Taină” străveche, prin care se întemeiază adunarea ambelor sexe, partea bărbătească și femeiască, unitatea și trăinicia familiei²⁸, celula societății omenești și „temelia existenței popoarelor”²⁹. Întemeierea ei ca Taină va mărturisi în lume ultimul act în timp al iubirii divine creatoare. Numai în cadrul căsătoriei este permisă legătura trupească dintre bărbat și femeie, pentru ca prin aceasta să se poată evita păcatul desfrâului și să

²⁷ Adrian Gh. Paul, *op. cit.*, p. 248-249.

²⁸ Părintele Dumitru Stăniloae ține să precizeze că „Însoțirea dintre bărbat și femeie este icoană reprezentativă a unirii dintre Hristos și Biserică”. (Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Edit. IBM al BOR, vol. III, București, 1978, p. 176).

²⁹ Cf. Protos. Nicodim Mandiță, *Calea sufletelor în veșnicie - Vămile văzduhului*, vol. II, Edit. Bunavestire, 1994, p. 128.

se poată înmulți neamul omenesc. Între bărbat și femeie trebuie să stăpânească „legea iubirii”, căci pentru a fi o unire desăvârșită, Căsătoria comportă o iubire desăvârșită. De aceea ea trebuie să fie indisolubilă. Astfel Căsătoria avea de la început atributele unității și indisolubilității. Iar iubirea dintre soți poartă în sine dorul după veșnicie și exprimă sensul divin al vieții celei adevărate și eterne.

Căsătoria creștină este, pentru cele două persoane implicate în iubire, o unitate indivizibilă duhovnicească și trupească; ea reflectă, de fapt, unirea dintre Hristos și Biserica Sa. Este vorba aici despre acea legătură trupească între soț și soția sa, pe lângă cea de unitate spirituală, în duh, care nu este numai o legătură legitimă, ci și voită de Dumnezeu, prin ea realizându-se o comuniune totală de iubire, care face posibilă atât nașterea de prunci, cât și întrajutorarea reciprocă a soților. Într-un astfel de context, procreația concura, în termeni relevanți, nu doar la desăvârșirea duhovnicească, ci și - sau mai ales - la mântuirea celor doi soți, cum se exprimă Sfântul Apostol Pavel zicând că, prin nașterea de fii, „*în credință, în adevăr și în dragoste*”, sunt răsturnate efectele nefavorabile ale călcării de poruncă și ale neascultării (cf. I Tim. 2, 14-15).

Într-o astfel de perspectivă, soteriologică și eshatologică a procreației, Căsătoria depășește cu mult ideea comună de „familie creștină”, așa cum este înțeleasă azi de cei mai mulți teologi; ea asumă dimensiuni nu doar cosmice și universale, ci și unele dimensiuni duhovnicești și veșnice, care ne privesc aici direct. „*Câtă vreme vom considera Nunta ca fiind ceva ce privește doar pe cei ce se căsătoresc, ceva ce li se întâmplă numai lor, iar nu și întregii Biserici și lumii, nu vom înțelege niciodată sensul într-adevăr profund sacramental al Căsătoriei, marele mister la care se referă Sfântul Apostol Pavel, când afirmă „Iar eu zic în Hristos și în Biserică”. Trebuie să înțelegem că tema, conținutul și obiectul real al Tainei Căsătoriei e mai amplu decât familia. Este taina iubirii divine, care îmbrățișează totul, taina ființei însăși, și datorită acestei rațiuni, ea interesează întreaga Biserică și, prin Biserică, lumea întreagă*”³⁰.

Orice legătură trupească în afara acestui așezământ sacru al căsătoriei este socotit un păcat greu și, ca atare, este oprit categoric. Pentru a îngrădi și evidenția importanța vieții familiare, Dumnezeu a interzis categoric orice formă de desfrânare care atentează împotriva iubirii, împotriva familiei sănătoase și împotriva vieții umane și trăniciei. De aceea, desfrâu este orice legătură trupească între persoane căsătorite –ceea ce poartă numele de adulter sau *preacurvie*, cum și orice legătură fizică între persoane necăsătorite –ce poartă numele de *curvie*. Desfrâu este și întinarea minții, în cuget, prin tot felul de închipuiri și pofte necontrolate (Mt. 5,28);

³⁰ Cf. Părintele Juvenalie, *Teroriștii uterului*, Edit. Anastasia, București, 2002, p. 164.

prin fapte de rușine când se fac împotriva rânduiei naturale, ca în cazul sodomiților sau al homosexualilor; prin incest, când se săvârșește de două persoane înrudite în grad oprit; sau prin sacrilegiu, atunci când una sau ambele persoane au făcut votul castității prin intrarea în viața monahală. În orice situație s-ar săvârși, desfrânarea face pe om sclavul plăcerilor păcătoase și-l coboară în rândul animalelor.

Consecințele desfrâului sunt grave căci cel stăpânit de acest păcat, din pricina patimii și din dorința nesătulă de a-și satisface poftele ajunge la orbirea minții, trece la acțiuni fără chibzuință, nesocotește pe toți fiind cuprins de o iubire exagerată de sine, își pierde pudoarea și devine un cinic, își istovește puterile fizice și intelectuale, poate fi atins ușor de boli grele și contagioase, se alipește foarte repede și ușor de viața pământească cu plăcerile ei, fără a mai gândi sau medita la viața viitoare, iar dacă cândva se gândește la ea, îl cuprinde groaza dar numai pentru că aceasta îi aduce sfârșitul plăcerilor și pedepsa. În spectrul vieții sociale, desfrâul produce divorțuri, dă naștere la copii degenerați, tulbură relațiile dintre oameni dând naștere la adultere, violuri, la părăsirea copiilor de către unul sau ambii părinți, la concubinaj și căsătorii de probă³¹ perpetuând gravitatea păcatului sub pretextul legalității desfrâului în cadrul societăților moderne și secularizate actuale.

Porunca a VIII-a: „Să nu furi” (Ieșire 20,15). Porunca aceasta interzice însușirea în mod nedrept a bunurilor care aparțin altora. Dumnezeu recunoaște dreptul la proprietate fiecărui om care a dobândit bunuri materiale pe o cale cinstită și prin muncă statornică. Acest drept trebuie recunoscut și respectat și de noi oamenii³². Educația în spiritul acestui drept este absolut necesară pentru toți oamenii unei comunități și cu atât mai mult pentru orice comunitate creștină. De aceea, Sfântul Pavel îndemna pe efeseni, astfel: „*Cel ce fură să nu mai fure, ci mai vârtos să se ostenească lucrând cu mâinile sale lucrul cel bun, ca să aibă să dea și celui ce are nevoie*” (Efes. 4,28). După cum se poate vedea, Sfântul Pavel așază aici în contrast furtul cu munca. Un om nu trebuie să fure, ci să muncească și din munca lui cinstită să facă milostenie. Aceasta înseamnă că milostenia făcută din bunurile furate nu are valoare morală și ca atare nu trebuie acceptată.

Știm că omul este zidit de Dumnezeu din trup și suflet, iar pentru menținerea vieții sale trupesti are nevoie de anumite bunuri materiale pentru că după căderea în păcat condițiile de trai se schimbă, devenind tot mai grele, el trebuind să-și câștige pâinea întru sudoarea frunții sale. Mai mult, odată cu căderea, întrucât armonia originară din firea omului paradisiac s-a pervertit ca urmare a păcatului, lăcomia pântecelui a pus stăpânire pe unii oameni care aleargă după câștigarea și acapararea a

³¹ Pr. Gheorghe Popa, p. 92.

³² Ibidem.

cât mai multor bunuri pământești, asupra pe semeni. Această lăcomie de avere sau de câștig a pus stăpânire pe unii care-i determină orbește să alerge și mai mult după bunuri materiale, prin orice mijloace, chiar și prin furt. Or, tocmai această atitudine nesățioasă este oprită prin porunca a opta.

Furtul este, deci, pofta nemăsurată de a agonisi cât mai multe bunuri pământești pentru desfătare fără a munci cinstit, ceea ce este împotriva buneii rânduieli stabilite de Dumnezeu. Iar furtul pe care-l interzice porunca a opta nu trebuie limitat doar la bunurile materiale, ci el trebuie extins și la valorile spirituale cum ar fi: timpul, reputația, libertatea, proprietatea intelectuală etc. De asemenea, furtul nu este doar individual, ci și colectiv: un grup sau o comunitate de interese poate deposeda pe alt grup sau altă comunitate, un popor poate deposeda, uneori, prin furt alte popoare. În contextul actual al globalizării informaționale și economice, porunca „să nu furi” și garantarea juridică a proprietății devin imperative din ce în ce mai stringente, însă respectarea lor va fi din ce în ce mai dificilă datorită procesului de secularizare care face ca oamenii să trăiască și să acționeze „ca și cum Dumnezeu nu ar exista”.

Morala creștină învață că proprietatea câștigată prin muncă cinstită trebuie respectată. Ceea ce depășește nevoile stricte, aceasta este condamnată când e agonisită prin mijloace necinstite, cum e furtul, chiar și din avutul obștesc, în dauna altora pentru că lipsește unor semeni ai noștri. Sfântul Vasile cel Mare zice în acest sens: *„Bogații consideră averile care sunt comune tuturor oamenilor ca ale lor, pentru că ei au pus mâna mai întâi pe ele. Dacă fiecare om și-ar opri pentru sine numai atât cât îi trebuie pentru satisfacerea nevoilor sale și dacă ar da ce-i prisosește celui nevoiaș, atunci nimeni nu ar mai fi bogat, nimeni sărac. Oare nu ești lacom, nu ești hoț când îți însușești cele ce ți-au fost date în administrarea ta? Cel ce dezbracă pe cel îmbrăcat se numește borfaș. Merită oare alt nume cel care nu îmbracă pe cel gol, odată ce poate face aceasta? Pâinea pe care o ții tu este a celui flămând; haina pe care o păstrezi în lăzile tale este a celui dezbrăcat; încălțăminte care se strică în casele tale este a celui desculț; argintul pe care-l ții îngropat este al celui nevoiaș. Deci pe atâția oameni nedreptățești, câtor ai putea să le dai din avuțiile tale și nu o faci”*³³. Iar Fericitul Augustin spunea: *„Cine posedă de prisos posedă bunuri străine”*.

Prin urmare, porunca aceasta nu oprește însușirea prin muncă cinstită a unor bunuri strict necesare existenței, dar nici nu apără proprietatea bogaților, căci toate sunt comune. Cu atât mai mult cad sub sancțiunea acestei porunci bogații care și-au

³³ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia VI, 7*, în trad. rom în colecția PSB, vol. 17, Edit. IBM al BOR, București, 1986, p. 407.

câștigat averile prin furt și exploatare, ca unii ce și-au însușit bunuri care nu le aparțin de drept. În acest context, furt este și însușirea din bunurile aparținând avutului obștesc, a cărui gravitate crește în măsura valorii pagubei și a numărului celor păgubiți; furt este și răpirea bunurilor cuiva, înșelăciunea, specula, camăta și mita, nerestituirea împrumutului, trăirea din cerșetorie a celui capabil de muncă³⁴.

Ca atare și prin această poruncă Dumnezeu dorește să stabilească normele morale după care să trăiască membrii unei societăți sănătoase, fără să existe încălcare a drepturilor, subminare și exploatare a cetățenilor, înșelare și dispreț, căci toate acestea sunt păcate care creează dezordine socială. O societatea sănătoasă trebuie clădită pe dreptate, iubire frățească, întrajutorare, respect reciproc, recunoștință și toate aceste virtuți sunt promovate dacă se evită furtul prin toate mijloacele enunțate.

Porunca a IX-a: „Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău” (Ieșire 20, 16). Porunca aceasta interzice mai întâi mărturia mincinoasă împotriva semenului, iar în al doilea rând interzice orice minciună ca act ce se opune adevărului.

Minciuna sub toate aspectele ei, de la minciuna cu premeditare și până la minciuna diplomatică, o întâlnim în orice clasă socială. Dacă prima este condamnată, cea din urmă este, de cele mai multe ori, justificată și considerată un mijloc necesar pentru a aplana sau a depăși anumite situații neplăcute. O minciună, însă, sub orice formă ar fi ea, este o tăgăduire a adevărului, o prezentare a lucrurilor altfel de cum sunt ele în realitate. De aceea, porunca enunțată mai sus oprește minciuna ca act ce se opune adevărului și, mai ales, mărturia mincinoasă împotriva aproapelui. Nu minciuna, ci adevărul trebuie să fie izvorul și temeiul oricărui efort uman demn de respect. Prin urmare, cel care iubește adevărul va demasca și va evita orice minciună care lezează demnitatea semenului³⁵. Aceasta trebuie să fie recunoscută și apărată ca și propria noastră demnitate, mai ales atunci când este pusă sub semnul întrebării, datorită unor mărturii mincinoase.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos este Adevărul prin excelență: „*Eu sunt...Adevărul*” (In. 14,6) și a venit în lume să mărturisească adevărul suprem (In. 18,37). Noi, creștinii, numiți cu numele Lui și botezați în numele Prea Sfintei Treimi în credința cea adevărată, avem datoria la rândul nostru să spunem adevărul, ca ucenici și „frați” ai Lui. Iar adevărul presupune concordanță între gândirea noastră și realitate. De aceea a cunoaște și a recunoaște adevărul, atât față de noi înșine cât și față de aproapele, este o datorie elementară a creștinului. În acest sens spunea un

³⁴Mitropolit Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Pr. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *op.cit.*, p. 133.

³⁵ Pr. Gheorghe Popa, p. 93.

bătrân pustnic: „*Ce aveți în inimă, nu sunteți obligați să aveți pe buze; dar ce aveți pe buze, absolut că trebuie să aveți și în inimă*”³⁶.

În viața socială rostirea adevărului are un rol neasemuit de mare, fiindcă în funcție de afirmarea lui se mențin și alte bunuri spirituale și valori cum sunt onoarea, omenia, respectul și bunul renume al semenilor noștri. În special avem datoria ca atunci când aproapele nostru se găsește în situația de a avea nevoie de mărturia noastră asupra unui adevăr, noi să nu depunem mărturie mincinoasă asupra lui, deci să nu nesocotim cu intenție adevărul –prin aceasta apărăm atât onoarea și bunul nume al aproapelui nostru, cât și onoarea noastră personală, de unde decurge respectul și omenia³⁷.

Minciuna vine de la diavolul și aceasta ne-o mărturisește însuși Mântuitorul Hristos când zice: „*Voi sunteți din tatăl vostru diavolul și vreți să faceți poflele tatălui vostru. El de la început a fost ucigător de oameni și nu a stat într-un adevăr, pentru că nu este adevăr într-un el. Când grăiește minciuna, grăiește dintr-un al său, căci este mincinos și tatăl miciniunii*” (In. 8,44). Diavolul este atât de perfid, încât se strecoară în suflet și îndeamnă să mărturisim împotriva Adevărului. În acest sens Avva Dorotei zice: „*Minciuna este demonică, deci de mai multe feluri, iar mincinos este cel ce minte în cuget, este cel ce minte în cuvânt și mai este cel ce minte cu însăși viața sa*”³⁸. Minte în cuget omul care are tot felul de bănuieli și suspiciuni; minte cu cuvântul omul care nu-și face datoria, nu participă la programul ce i-a fost stabilit și spune că a fost bolnav, și de fapt n-a fost, altul minte petru a-și acoperi poftele; minte cu viața lui omul care neînfrânat fiind, simulează înfrânarea, lacom fiind vorbește despre milostenie, mândru fiind aude smerita cugetare, adică din fățarnicie vrea să se arate oamenilor altfel de cum este.

Porunca a X-a: „*Să nu dorești ... nimic din câte are aproapele tău*” (Ieșire 20,17). Asemănător poruncii a opta, porunca aceasta se referă la atitudinea noastră față de aproapele și tot ceea ce constituie „casa” și universul său existențial. Dacă în porunca a opta se face referire la oprirea însușirii reale și faptice a bunurilor aproapelui, în porunca a zecea se pune frâu chiar și pofteilor și dorințelor lăuntrice ale inimii după bunurile altuia. Aceasta denotă că dispozițiile acestei porunci străbat până în cele mai adânci cute ale sufletului omenesc, cerând ca omul să fie credincios să-și supună voinței lui Dumnezeu nu doar faptele exterioare, ci și gândurile cele mai ascunse ale sale. Deci, ca o sinteză a tuturor poruncilor din Decalog, această ultimă poruncă sancționează poftele și dorințele noastre păcătoase care afectează profund armonia și comuniunea interumană.

³⁶ Dionysios Tatsis, *Cuvintele bătrânilor*, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 56.

³⁷ Andrei Andreicuț, *op. cit.*, p. 50-51.

³⁸ Avva Dorotei, *Despre minciună*, apud Andrei Andreicuț, *op. cit.*, p. 51.

În Epistola către Romani, Sfântul Apostol Pavel mărturisește un lucru semnificativ: „...eu n-am cunoscut păcatul decât prin lege. Căci n-aș fi știut pofta, dacă legea n-ar fi zis: Să nu poftești”. (Rom. 7,7). Prin urmare, Sfântul Pavel așază pofta la rădăcina păcatului. Dacă facem referire la porunca a opta, pofta nu se identifică cu furtul; ea este o realitate launtrică ce pune stăpânire asupra minții și a inimii și determină, apoi, toate acțiunile exterioare. De aceea, porunca aceasta ne descoperă dimensiunea spirituală a întregii legi a Vechiului Testament, dimensiune pe care au ignorat-o fariseii, au afirmat-o profeții și a desăvârșit-o Mântuitorul Iisus Hristos, când a zis: „Din inimă ies gânduri rele, ucideri, adultere, desfrânări, furtișaguri, mărturii mincinoase, hule. Acestea sunt cele care întinează pe om”. (Mt. 15, 19-20). De aceea, în relațiile interumane Mântuitorul pune accentul în mod deosebit pe sinceritate, onestitate și curăția inimii.

Desigur, păstrarea unei inimi curate este destul de greu de realizat și ea presupune discernământ spiritual și uneori chiar distanțarea de cei care nu se străduiesc să trăiască după rânduiala și voia cea sfântă a lui Dumnezeu. Acest lucru îl spunea Sfântul Pavel ucenicului său Timotei: „În zilele din urmă..., vor fi oameni iubitori de sine, iubitori de arginți, lăudăroși, trufași, hulitori, neascultători de părinți, nemulțumitori, fără cucernicie, lipsiți de dragoste, neînduplecați, clevetitori, neînfrânați, cruzi, neiubitori de bine, trădători, necuviincioși, îngâmfați, iubitori de desfrătări mai mult decât iubitori de Dumnezeu, având înfățișarea adevăratei credințe, dar tăgăduind puterea ei. Depărtează-te de aceștia”. (II Tim. 2,5).

Pofta este cea care cauzează păcatul și în final aduce moarte –spirituală și apoi trupească. Cel ce ajunge să dorească bunurile semenului său, cele ale casei lui, îl va putea ușor ucide, îl va fura la nesfârșit, îl va minți cu nerușinare și-i va putea pângări cinstea prin desfrâu. Iar cât privește poftirea femeii altuia, Mântuitorul Hristos a calificat această faptă ca desfrânare (cf. Mt. 5,28). Desigur, pedeapsa este moartea și osânda veșnică. În acest sens Sfântul Iacov zice: „...fiecare e ispitit când este tras și momit de însăși pofta sa. Apoi pofta, zămislind, naște păcatul, iar păcatul, odată săvârșit, aduce moarte”. (Iacov 1, 14-15). Sau Sfântul Pavel avertizează: „Nu știți, oare, că... desfrânații... nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu?” (I Cor. 6,9-10).

Ca o concluzie generală la toate cele enunțate mai sus în această prezentare vom spune că cele zece porunci, deși sunt scurte și limpezi, ele sunt larg cuprinzătoare și de o importanță covârșitoare, oferindu-i omului credincios un îndreptar practic de căpetenie de viață morală, fără de care nu-i cu puțință nici un fel de virtute și vrednicie. Ele sunt prescripții morale ce stau la temelia vieții morale a fiecărui creștin, căci n-au fost date doar pentru evrei ci sunt reazemul moral al tuturor societăților omenești până la sfârșitul veacurilor. Poruncile din Decalog pe lângă îndatorirea de a nu face rău, ne îndeamnă să facem binele. Adică, ele sunt o frână și o

stabilă în calea iubirii neasemuite de sine, a silniciei și a răutății și determinante în săvârșirea binelui. Omul, în calitatea sa de ființă personală înzestrată cu voință liberă, poate respecta sau nu cele zece porunci. Dar, fericit este omul care păzește poruncile Domnului și nerespectarea lor atrage grave consecințe vremelnice, dar mai ales veșnice.

BIBLIOGRAFIE

1. **ANDREICUȚ**, ÎPS Andrei, *Repere de morală creștină*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2007.
2. **ANDRUTOS**, Hristou, *Sistem de morală*, Sibiu, 1947.
3. **BUCEVSCHI**, Orest, *Legea eternă, legea naturală*, Cluj, 1937.
4. **CATEHISM**, *Învățătura de credință ortodoxă*, București, 1952.
5. **GHIORGHIU**, Dr. Vasile, *Sfânta Evanghelie după Matei cu comentariu*, vol. I, 1925.
6. **MLADIN**, Mitr. Dr. Nic. & **BUCEVSCHI** Prof. diac. Dr. Orest & **PAVEL** Prof. dr. C-tin & **ZĂGREAN**, Pr. diac. Dr., Ioan, *Teologia Morală Ortodoxă*, Manual pentru Facultățile de Teologie, vol. I, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003.
7. **MUNTEANU**, Dr. Liviu G., *Predica de pe munte*, Cluj, 1932.
8. **PAVEL**, Prof. Constantin, *Esența învățaturii morale a Legii Vechi*, în GB, nr. 3-4/1964.
9. **PAUL**, Adrian Gh., *Introducere în studiul Teologiei Morale*, Editura Mega, Cluj Napoca, 2006.
10. **POPA**, Pr. Gheorghe, *Introducere în teologia Morală. Principii și concepte generale*, Editura Trinitas, Iași, 2003.
11. **STĂNILOAE**, Pr. prof. dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Edit. IBM al BOR, vol. III, București, 1978.
12. **ZĂGREAN**, Prof. dr. Ioan, *Principii de morală creștină în Predica de pe munte*, în MA nr. 1-3/1963.

FAMILIA –PROTOTIP AL SOCIETĂȚII

Pr. Lect. univ. dr.

Marius NECHITA

Universitatea de Nord, Baia Mare

ROMÂNIA

Abstract

Family represents a superior form of *community*.- mainly the husband`s , the wife`s and children`s – which is based on social and biological *relationships*, having the supreme purpose to prepare the future generation healthy and throughly educated in order to participate in developing *the society*.

The family, as a closed group has a special social-psychological structure of interpersonal relationships. In its study, first are the functional connexions between individuals who have specific roles, meaning that they follow certain norms and behaviors of the culture they belong to. The center of the family relationships, as in any other *social group* is the jointly activity towards solving the family`s problems.

Keiwords: *The family, community, the society, social group, relationships.*

Prin universalitatea, complexitatea și flexibilitatea sa, familia continuă să ocupe un loc central între factorii ce determină și orientează dezvoltarea, continuitatea societăților umane, prin oferirea unui climat afectiv, valoric, normativ ordonat, securizant și individualizat.¹

Cel mai des întâlnită definiție a familiei este ca aceasta “constituie unitatea fundamentală a societății și mediul natural pentru creșterea și bunăstarea copilului. Fiecare societate are un anumit sistem familial de reglementare a relațiilor dintre bărbații și femeile de vârstă matură și i dintre aceștia și copii.

Familia reprezintă o formă superioară de comunitate – în principal a soțului, soției și copiilor - care se bazează pe relații sociale și biologice, având drept scop

¹ Voinea, M., *Familia contemporană. Mică enciclopedie*. Editura Fundației FOCUS, București, 2005, p.8

suprem pregătirea unei generații viitoare, sănătoasă și temeinic educată, care să participe la dezvoltarea societății¹.”²

Familia ca un grup relativ închis posedă o structură social psihologică aparte a relațiilor interpersonale. În studiul acestora, în prim plan se situează legăturile funcționale dintre indivizi care îndeplinesc anumite roluri, adică urmează anumite norme și modele de comportament proprii acelei culturi din care fac parte. Nucleul relațiilor intrafamiliale, ca și în oricare alt grup social, îl constituie activitatea în comun orientată spre realizarea problemelor familiei.³

Dacă înainte de descoperirea problemelor și „disfuncționalităților” apărute în cadrul familiei în efortul ei de adaptare la societatea modernă, părerea generală era că familia este principala sursă a socialității și sociabilității umane, că modelul familial este cel care a fost – și trebuie, în continuare, să fie – preluat în organizarea societății ca ansamblu (vechile societăți, ca și actualele organizări sociale care se conformează încă unui model tradițional, păstrează modele de structuri inspirate de comunitatea familială), astăzi este răspândită ideea anacronismului modului de viață familial, chiar a familiei ca instituție de sine stătătoare. Ideea autonomiei familiei față de multe din programele de dezvoltare socială, capacitatea ei de a întârzia sau chiar de a se opune unora din prevederile acestor programe⁴ tinde evident, să nemulțumească arhitecții și gestionarii progresului social. Astăzi, sociologii cad de acord că specificul individual al personalității („individualitatea”, după cum o definea Georg Simmel) crește proporțional cu extinderea mediului social al individului. Concurența dezvoltă specializarea indivizilor pe măsură ce aceștia se înmulțesc, favorizând, în consecință, diferențierea și separarea lor.⁵

Istoria familiei ilustrează evoluția acestei instituții de la grupal social larg, cuprinzător al tuturor aspectelor vieții individuale, societate în sine, până la familia ca grup restrâns, ca unitate a unui plan ce o înglobează (societatea extinsă). Tendința de micșorare a ariei și influenței sociale a familiei a lăsat mult loc de manifestare „liberă” (aici în sensul de lipsită de constrângere) individului. Transformarea ei în unitate pare astăzi, mai curând decât a constitui o redută de construire integrată a

² Bulgaru, M., Dilion M. *Concepte fundamentale ale asistenței sociale*. Note de curs, Chișinău: USM, 2000, p. 103

³ Dumitrascu, T., *Relațiile interpersonale în familie*, Revista Medicina Familiei, nr.16 (aprilie 1997), varianta online

⁴ De exemplu, prevederile care încurajează emanciparea individului de structurile care îi pot afecta libera afirmare personală. Aici fac parte mai ales ideologiile care vizează emanciparea femeii sau copiilor și tinerilor și care atacă fățiș structura de bază și autoritatea familiei.

⁵ Bistriceanu C., *Sociologia familiei*, Editura Fundației „România de Măine”, București, 2006, Ediția a II-a, p. 7

personalității individuale să fie percepută ca o etapă spre desființarea ei ca structură autonomă, constrângătoare.⁶

Antropologul francez Claude Levi-Strauss definește familia ca un grup organizat, care își are originea în căsătorie și constă din soț, soție și copiii născuți din unirea lor, din relația lor, deși uneori acestui grup restrâns i se pot adăuga și alte rude. Grupul familial este unit prin drepturi și obligații morale, juridice, economice, religioase și sociale.

Grupul familial variază după nivelurile sale de structură. Din acest punct de vedere deosebim *familia simplă* și *familia extinsă*. Familia simplă mai poate fi definită ca primară, sau elementară, și este formată din părinți și copiii lor necăsătoriți (proprii sau adoptați). În cadrul familiei simple, se poate vorbi despre *familia de origine* sau *consanguină*, care reprezintă grupul în care copilul se naște și crește și *familia de procreare* sau *proprie* – pe careși-o încheagă fiecare individ ajuns la maturitate, atunci când se căsătorește.

Sociologul american Thomas Burch susține că persoanele care trăiesc în aceeași locuință, indiferent dacă sunt sau nu rude, sunt considerate ca membri ai aceleiași unități familiale.

În acest caz unitatea familiei este în funcție de locuință și este cunoscută în literatura sociologică ca *familie de rezistență*.

Un alt aspect este acela, când membrii unei familii nu împart aceeași locuință, ci locuiesc la distanțe mari, în cazul când soțul sau soția sunt plecați în țară sau peste hotare pentru a presta o muncă, a face studii, a face anumite specializări și se vizitează periodic. În acest caz avem o *familie de interacțiune* sau *migrantă*.

Sociologul american N.J.Smelser privea *familia de tip larg* ca o unitate care prezintă o anumită continuitate, înțelegându-se prin aceasta că în aceeași casă bătrânească trăiesc mai multe generații, continuându-se tradițiile, preocupările și obiceiurile familiei respective. În acest caz, indivizii pot să dispară, sunt trecători, dar familia ca grup se menține peste generații.

Un alt punct de vedere în legătură cu conceptul de familie îl constituie denumirile sociologice de "*familie normală*" și "*familie anormală*". O primă formă de înțelegere a noțiunii de "familie normală" este aceea de familie care este compusă din soț, soție și unul sau mai mulți copii. Prin "familie anormală" din acest punct de vedere se înțelege o familie incompletă, adică fără unul din soți sau fără copii. O altă formă de înțelegere a termenului "familie normală" este familia încheată oficial în fața organelor de stat, iar "familia anormală" este cea neoficializată de organele de stat, trăindu-se în concubinaj. Dacă ne referim la caracterul etic al familiei, atunci prin

⁶Ibidem, p.10

“familie normală” se înțelege familia încheată pe bază de respect și iubire, iar în cazul “familiei anormale” este vorba de încheierea unei familii pe bază de interese.

Un alt aspect al termenului de “familie normală” este cel ce se referă la o familie care duce o viață demnă, onorată și în care copiilor li se asigură o educație aleasă. Noțiunea de “familie anormală” se referă la familiile dezorganizate, cu prezența membrilor alcoolici, bolnavi cronici care nu lucrează, vagabondează, practică prostituția. În aceste familii apar “copii-problemă”, copii delincvenți și alte carențe sociale.⁷

Copiii sunt acei care suportă cea mai mare parte a consecințelor nedorite ale conflictului dintre membrii familiei. Impactul fenomenului descris asupra familiei moderne se manifestă în creșterea numărului de divorțuri, a numărului de familii incomplete, scăderea natalității. În situația socială creată, familia este un bun a cărei pierdere atât indivizii, bărbați și femei, cât și întreaga societate, îl plătesc scump.

Relațiile intrafamiliale sunt armonioase în măsura în care ele răspund principiului umanist - formarea unei atitudini față de celălalt, care la rândul său presupune generozitate, respect și exigență reciprocă. Toate acestea asigură un climat social psihologic favorabil în familie fără de care nu pot fi create condițiile necesare pentru educarea copiilor.⁸

Familia ca prototip al societății

Familia face parte din categoria realităților primare sau fundamentale, fiind o instituție universal umană. Ca și societatea sau natura comunitară a omului, familia se poate constitui ca nucleu de înțelegere și explicare a realității.

1. Abordarea antropologică

Datele rezultate în urma cercetărilor au dus la consolidarea unei baze de cunoaștere consistente, mai consistentă poate decât cea oferită de studiile sociologice. Aceasta poate fi o cauză pentru care definițiile antropologice date familiei constituie punct de reper și în abordarea sociologică. Cele mai cunoscute și mai uzitate definiții ale familiei au, de regulă, două accepțiuni:

□ cea restrânsă, conform căreia **familia este un grup social format dintr-un cuplu căsătorit și copiii acestuia** (definiție care se bazează, observăm, pe căsătorie și

⁷ Bulgaru, M., Dilion M, op.cit., p. 103-106

⁸ Dumitrascu, T., *Relațiile interpersonale în familie*, Revista Medicina Familiei, nr.16 (aprilie 1997), varianta online

cuplu, ca instituție generatoare a vieții familiale, concepție discutabilă, după cum vom constata în capitolele următoare);

□ cea lărgită, care identifică familia cu **grupul social ai cărui membri sunt legați prin raporturi de vârstă, căsătorie sau adopțiune, care trăiesc împreună, cooperează sub aspect economic și au grijă de copii** (George Peter Murdock).

În corespondență cu definiția antropologului mai sus citat, *Enciclopedia Britannica* descrie familia prin trei caracteristici principale: locuința comună a membrilor, cooperarea economică și reproducerea biologică.

2. Abordarea istorică

Tot în Marea Britanie a luat naștere un domeniu special, denumit *istoria familiei*. În cercetările specialiștilor britanici în istoria familiei (ca disciplină autonomă de studiu), investigațiile acestei instituții s-au concentrat pe unul dintre următoarele trei aspecte (cf. Michael Anderson):

a) *Dimensiunea afectivă (având ca obiect de referință relațiile conjugale sau parentale, atitudinile sexuale, practicile premaritale etc.); teza cercetărilor întreprinse pe această direcție este că schimbările socio-culturale majore influențează profilul afectiv al familiei. Contraproductivă este dificultatea depistării și unei relative cuantificări a indicatorilor specifici.*

b) *Dimensiunea demografică (are ca obiect de studiu gospodăriile, numărul de botezuri, căsătorii, înmormântări, iar baza de cercetare o constituie registrele civile). Această abordare este mai apropiată de științele naturii, oferind informații verificabile, cu grad mare de exactitate.*

c) *Dimensiunea economico-gospodărească (se referă la relațiile economice dintre membrii familiei, relații de moștenire, de proprietate, de succesiune a titlurilor și privilegiilor etc.).*

3. Abordarea sociologică

Familia este, prin urmare, cea mai pură formă de manifestare a socialului uman, cea care dă profilul celor dintâi forme de conviețuire colectivă. Multă vreme, familia a constituit baza și modelul după care societatea era construită.

Mai atenți uneori la contextul paradigmatic decât la consistente subiectivă și obiectivă totodată a familiei, sociologii își încadrează studiile în cele trei mari perspective teoretice: funcționalismul, conflictualismul și interacționismul.

Conform *perspectivei funcționaliste*, familia este o instituție socială care, asemenea tuturor celorlalte instituții sociale, există în virtutea exercitării unor anumite funcții. Tipurile generale de funcții familiale identificate sunt: reproducerea (producerea unui număr suficient de urmași pentru a garanta perpetuarea comunității

ori a societății respective), socializarea (transmiterea către copii – dar nu exclusiv către aceștia – a modelelor culturale dominante), îngrijirea, protecția și afecțiunea, identificarea (conferirea unui status identitar și social prin legitimarea apartenenței la un anumit grup de rudenie) și reglementarea comportamentului sexual.

Perspectiva conflictualistă concepe familia ca un sistem de permanente conflicte, negocieri și armistiții; în pofida constrângerii de a coopera pentru a supraviețui, soții concurează între ei pentru autonomie, autoritate și privilegii.

Perspectiva interacționistă (reprezentată de Peter Berger, Sheldon Stryker ș.a.) înțelege familia ca pe o entitate dinamică, în care persoanele își modelează continuu existența și își definesc relațiile. Căsătoria, chiar și nașterea copiilor, implică modelarea unor noi definiții; procesul este cu atât mai complicat cu cât acestea trebuie să construiască o sub-lume, un fel de seră în care soții, două persoane cu biografii diferite și separate, să poată coexista și interacționa.⁹

Funcțiile familiei

În orice societate familia s-a distins ca grup specific, caracterizat printr-o puternică sudură internă, menținută datorită forțelor interne. Forțele interne care unesc familia sunt sentimentele puternice și atașamentul emoțional al soților, precum și al părinților și copiilor, respectul reciproc, solodaritatea. La această coeziune sentimentală se va adăuga o împletire de dependențe rezultate din funcțiile economice, sociale și culturale, din îndatoririle față de copii, față de părinți.¹⁰

O caracterizare complexă a funcțiilor familiei permite să deosebim:

1. Funcții interne, care contribuie la crearea unui regim de viață intimă, menit să asigure tuturor membrilor un climat de securitate, protecție și afecțiune.

2. Funcții externe, care asigură în esență dezvoltarea firească a personalității fiecărui membru al grupului, socializarea și integrarea corespunzătoare în viața socială.

Principalele funcții interne ale familiei sunt:

a) *Funcțiile biologice și sanitare* înglobează cerințele de procreare a copiilor și de asigurare a cerințelor de igienă și sănătate pentru toți membrii familiei. În acest sens trebuie să se asigure controlul periodic privind sănătatea tuturor membrilor de familie. Latura de igienă într-o familie este esențială. Toți membrii familiei trebuie să

⁹ Bistriceanu C., *Sociologia familiei*, Editura Fundației „România de Măine”, București, 2006, Ediția a II-a, p. 11- 15

¹⁰ Voinea, M., *Familia contemporană. Mică enciclopedie*. Editura Fundației FOCUS, București, 2005, p.11

fie deprinși cu respectarea riguroasă a tuturor normelor de igienă, începând cu igiena individuală și până la igiena colectivă.

b) *Funcțiile economice* reprezintă indicatorul principal de echilibru într-o familie. Despre familia în care sunt rezolvate problemele de ordin economic se poate vorbi ca despre o familie organizată, care are posibilitatea de a-și rezolva în mod competent întreaga gamă de obligații către stat și societate.¹¹

În mod tradițional, funcția economică a cuprins trei dimensiuni importante:

1. componenta productivă, care vizează producerea în gospodărie a bunurilor și serviciilor necesare traiului familiei;
2. componenta privind pregătirea profesională a descendenților, transmiterea ocupațiilor de la părinți la copii;
3. latura financiară constând în administrarea unui buget de venituri și cheltuieli pentru acoperirea nevoilor familiei și realizarea unor economii, sursă a dobândirii unor bunuri și valori.

De-a lungul istoriei familiei s-au înregistrat substanțiale modificări în funcția economică în general și cu privire la fiecare dimensiune a ei, în mod special.¹²

c) *Funcțiile de solidaritate* familială includ ajutorul bazat pe sentimentele de dragoste și respect între părinți și copii, între frați și surori, față de bătrânii din familie sau față de bolnavi și infirmi.¹³

Asigurând “succesul căsniciei”, funcția de coeziune și solidaritate conjugală este fundamentală din cel puțin trei motive:

- asigurând indivizilor securitate emoțională, încredere, sprijin, protecție și posibilitatea dezvoltării armonizate a personalității;
- orice dereglare în această funcție duce la subminarea unității grupului, antrenează perturbări în celelalte funcții ceea ce reprezintă un indiciu al începutului dezagregării familiei;
- solidaritatea și coeziunea familială antrenează, practic, toate momentele vieții cuplului și, de asemenea, toți membrii familiei. Realizarea acestui

¹¹ Bulgaru, M., Dilion M. *Concepte fundamentale ale asistenței sociale. Note de curs*, Chișinău: USM, 2000, p. 106

¹² Voinea, M., *Familia contemporană. Mică enciclopedie*. Editura Fundației FOCUS, București, 2005, p. 28-29

¹³ Bulgaru, M., Dilion M. *Concepte fundamentale ale asistenței sociale. Note de curs*, Chișinău: USM, 2000, p. 109

deziderat al solidarității și al unității presupune o relație funcțională între parteneri, între aceștia și descendenții lor și, după caz între ceilalți membri ai familiei.¹⁴

d) *Funcțiile pedagogico-educative și morale* vizează asigurarea educației și învățământului copiilor, socializarea primară a acestora.

Modul în care reușesc părinții să-și educe copiii, să-i integreze în viața de familie și în societate variază în funcție de valoarea care li se acordă copiilor în cultura respectivă. Din acest punct de vedere nu putem vorbi despre un mod universal, identic pentru toate familiile, de realizare a funcțiilor lor de socializare. La noi, precum și în unele alte țări se consideră că “bătaia e ruptă din rai” - “cine bate bine, iubește tare”. În alte comunități, însă, pedeapsa copiilor prin bătaie este interzisă.

Funcția de socializare a familiei prezintă deosebiri majore, de la “familia de tip patriarhal” – în cadrul căreia fiul învață de la tată meseria practică de acesta, tânărul fiind complet dependent de autoritatea tatălui – trecându-se la acea situație când nivelul cunoștințelor primite de copii în școală depășește cu mult nivelul de cunoștințe al părinților. Dar nici în acest caz nu slăbește funcția de socializare a familiei, deoarece familia modernă nu transferă societății în întregime funcțiile sale formativ-educative. Deci, funcția de socializare nu dispăre; se schimbă doar modalitățile prin care părinții îi învață pe copii normele sociale pe care ei trebuie să le cunoască și de care să se conducă în viață, norme și sisteme de imperative pe care grupul familial le transformă în obiceiuri la copii.¹⁵

În cadrul familiei, copilul își însușește normele și valorile sociale, devenind apt să relaționeze cu ceilalți membri ai societății. Socializarea în familie are mai multe componente:

- normativă, prin care se transmit copilului principalele norme și reguli sociale;
- cognitivă, prin care copilul dobândește deprinderi și cunoștințe necesare acțiunii ca adult;
- creativă, prin care se formează capacitățile de gândire creatoare și de a da răspunsuri adecvate în situații noi;

¹⁴ Voinea, Mop.cit., p. 38

¹⁵ Ibidem p. 109-110

- psihologică, prin care se dezvoltă afectivitatea necesară relaționării cu parinții, cu viitorul patener, cu proprii copii și cu alte persoane, această componentă fiind sintetizată prin expresia “comunicare psihologică”.

Fiind “instanța” care realizează socializarea primară, primul grup în care copiii au contact continuu și primal context în care se manifestă modelele socializării, familia un poate fi concurată de nici o altă instanță.¹⁶

În cadrul familiei se dezvoltă personalitatea copilului; chiar din primii ani de viață părinții învață copilul tipurile de comportament necesare pentru a se încadra în societate. Copiii observă cum se comportă părinții lor, adesea unele modele de comportament le preiau de la părinți. După cum susțin unii specialiști în domeniu, copilul joacă diferite roluri ca și actorul de teatru, cu tot atâta conviniere și uneori cu tot atâta talent. Jucând aceste roluri, copilul le însușește ca modele de comportament. Încă din primii ani de viață copilul învață în familie că rolurile sunt complementare. Observând comportamentul celor mari și raportându-se pe sine la părinți, copilul înțelege treptat faptul că în societate, în mica lui societate care este familia, rolurile sunt complementare. Pe măsură ce copilul crește, pe măsură ce sfera relațiilor sale sociale se lărgeste tot prin intermediul familiei, el ajunge la o concepție mai largă asupra rolurilor de adulți. Făcând o serie de vizite cu părinții, el observă cum se comportă alții, din afara familiei, și astfel pe zi ce trece mai învață câte ceva nou. Totodată, părinții trebuie să fie atenți la faptul cu cine intră în contact fiul sau fiica lor. Copiii trebuie să frecventeze grădinițele, instituții deosebit de constructive, mai ales la o vârstă fragedă de 3-7 ani, când copilul asimilează totul.

Familia asigură dezvoltarea copilului ca personalitate independentă, dezvoltându-i responsabilitatea pentru actele proprii, capacitatea de a se orienta în anumite situații. Familia trebuie să inoculeze copilului ideea datoriei sociale, a unei datorii pe măsura forțelor sale. Părinții trebuie să cunoască relațiile copilului cu școala, trebuie să controleze cum își folosește timpul liber.

Funcția de socializare a familiei urbane diferă de cea din mediul rural. Cu certitudine, și în mediul rural copiii pot fi bine educați, cu suflete frumoase. Cunoaștem mulți copii născuți și crescuți la țară, care poartă înaltul simț al datoriei față de părinți, fac față liceelor și facultăților, fără ca părinții să irosească sume enorme cu așa-ziii “preparatori” care diminuează încrederea în sine și cultivă lenevia la elevi. Așadar, grupul familial de tip “nucleu” (tatași mama) are marea menire de a-și pregăti pentru viață, din toate punctele de vedere, fiii sau fiicele sale, astfel ca ei să fie considerați ca având cei “șapte ani de acasă”.

¹⁶ Voinea, M., op.cit., p. 30-31

Interpătrunderea funcțiilor enumerate, relațiile complexe puse în mișcare prin mecanismul viu al familiei determină o continuitate a funcțiilor interne în plan social general. În felul acesta, *funcțiile externe* reprezintă o continuare, o prelungire a funcționalității interne, efectele pe termen lung ale instituției familiei.¹⁷

Profilul psihologic al membrilor familiei

Personalitatea fiecărei persoane este rezultanta unei serii întregi de circumstanțe de ordin biologic și social. În psihologia fiecărei persoane se disting o serie de particularități, cauzate, pe de o parte, de factori biologici ereditari, care determină un anumit temperament al fiecărui individ, iar pe de altă parte, de rând cu primii, contribuie la formarea caracterului. Între temperament și caracter se stabilesc relații reciproce, complexe, în cadrul cărora predomină condiționările sociale care formează caracterul. Prin condiționări sociale înțelegem relațiile sociale ale fiecărei persoane cu semenii săi.

Este important de reținut că în familie fiecare membru al grupului are o psihologie proprie, care influențează relațiile reciproce din cadrul grupului și, deci, reprezintă una din condiționările vieții normale de familie. În primul rând, în cadrul familiei conjugale partenerii vin cu psihologia deja formată, sub influența familiei de origine și a altor colective și persoane aparte cu care au avut contacte.

La momentul încheierii căsătoriei, fiecare din cei doi parteneri are anumite concepții și deprinderi. De asemenea, au anumite păreri formate despre viață, despre muncă, despre relațiile cu sexul opus. Așadar, formarea noului cămin este influențată de psihologia fiecărui soț care în multe este alta decât a celuilalt, punându-și amprenta asupra viitorului familiei încheiate.

Copiii, de asemenea, își formează un anumit profil psihologic în cadrul familiei, în funcție de zestrea lor nativă și în funcție de condițiile de viață din familie. Profilul psihologic al membrilor grupului familial influențează chiar și condițiile materiale de trai ale familiei. Or, lipsa de disciplină în cadrul unei familii, instabilitatea în muncă, lipsa de inițiativă, anumite vicii etc. sunt cauze care pot influența gradul de păstrare a igienei, curățeniei, starea sanitară în familie, factori de care depinde funcționalitatea normală a acesteia.

Profilul psihologic influențează relațiile între membrii familiei: dintre soți, dintre părinți și copii, dintre tineri și vârstnici, precum și funcțiile sociale ale familiei.

¹⁷ Bulgaru, M., Dilion M. op.cit.p.110-112

Psihologia colectivă a membrilor grupului familial se formează prin sinteza mai multor factori, dintre care menționăm, în primul rând, starea materială a familiei - factor esențial în formarea conștiinței grupului familial. Un alt factor care influențează psihologia colectivă a familiei îl reprezintă seria de evenimente care constituie istoricul grupului familial respectiv, evenimente în cadrul cărora rolul cel mai important revine relațiilor familiei cu societatea la diferite etape ale evoluției sale.

Conștiința comună a grupului nu reprezintă o simplă sumă a cunoștințelor individuale ale membrilor familiei, ci înglobează numai ceea ce este comun tuturor acestora, lăsând de o parte elementele caracteristice fiecărui individ care-l deosebesc de ceilalți. Desigur, opinia unitară poartă amprenta particularităților tuturor indivizilor care alcătuiesc grupul familial.

Conștiința comună cuprinde învățămintele trase din experiența comună a grupului familial, învățămintele concretizate în tradițiile familiei, în anumite norme de conduită stabilite ca model față de evenimentele, bune sau rele, prin care trece familia. Conștiința comună cuprinde cerințele comune de bunuri materiale și culturale, deci cerințele comune ale tuturor membrilor familiei.

De asemenea, conștiința comună înglobează imaginea ideală a grupului familial despre sine, ca grup. Această imagine se exteriorizează în comportamentele grupului respectiv și se manifestă sub formă de stil al fiecărei familii. Stilul include, pe de o parte, normele comportamentale ale familiei, rezultate din maniera caracteristică a membrilor grupului familial de a se raporta unul la altul, iar, pe de altă parte, metodele specifice utilizate în rezolvarea conflictelor interpersonale, care apar în cadrul unui grup familial sau altui. Fiecare familie are stilul său propriu care o diferențiază de altele, conferindu-i ceea ce numim personalitate proprie a familiei respective, grup familial.

Astfel, de pildă, există familii în care membrii grupului manifestă o permanentă bună dispoziție, sunt loiali și ironici, evitând orice conflict între ei, rezolvând oarecum relațiile reciproce la un nivel superficial care evită conflictele deschise. În alte familii, dimpotrivă, membrii grupului sunt angajați în discuții și certuri permanente, își aruncă unul altuia anumite acuzații, nu cedează nici unul în fața celuilalt, trăiesc, deci, într-o stare de tensiune și de conflicte, deschis manifestate. Pentru alte familii este proprie încercarea de a menține relațiile reciproce la un nivel intelectual, rațional, discuțiile "logice" reprezentând principalul mijloc de exprimare a sentimentelor negative ale membrilor grupului familial.

Stilul general al familiei, ca grup, nu este experimentat în mod egal de fiecare membru al ei izolat, ci numai de membrii grupului atunci când se află în situația de grup. Stilul unei familii nu poate fi apreciat prin observarea comportamentului unui

singur membru al familiei, oricât de îndelungată ar fi această observare. Stilul este o caracteristică a grupului familial întregși poate fi apreciat numai prin observarea îndelungată a tuturor membrilor familiei respective.

În concluzie, principalele modalități de apreciere a conștiinței unui grup familial sunt:

- cunoașterea aprofundată a istoricului familiei;
- cunoașterea condițiilor materiale de existență ale familiei;
- cunoașterea relațiilor sociale intrafamiliale și extrafamiliale.

Funcționalitatea normală a vieții de familie este condiționată de realizarea armonioasă a tuturor funcțiilor, care cunosc un întreg proces de dezvoltare, însoțind ele însele procesul de schimbare pe care l-a suferit și-l suferă societatea. Remarcăm că orice schimbări survenite în cadrul unei funcții atrag după ele, ca o consecință, schimbări în modalitatea de realizare a celorlalte funcții. Funcția economică are o influență deosebită asupra problemelor generale ale familiei.

Funcția educativă a familiei continuă să aibă răspunderea în formarea aptitudinilor de bază ale copilului, de a modela personalitatea lui și, se pare, că din acest punct de vedere ceea ce asigură familia copilului în primii săi ani de viață nu poate fi preluat niciodată de societate. Nici o societate nu poate înlocui ceea ce dă copilului mama. În ceea ce privește funcțiile protectoare ale familiei, este adevărat că societatea modernă asigură o serie de servicii care preiau din sarcina familiei o parte din aceste funcții (școli-internate, aziluri de bătrâni etc.) Cu cât dezvoltarea industrial-urbană este mai puternică, cu atât mai mult familia nucleară se întărește, relațiile dintre membrii săi se cimentează.

Familia rurală și urbană

Structurile și comportamentele familiale diferă de la o familie la alta în funcție de câteva elemente mai importante, și anume: în funcție de cadrul geografic și agronomic, de variațiile existente în ritmul muncilor agricole și de variațiile existente în genurile de obligații profesionaleși, în sfârșit, în funcție de nivelul economic mai ridicat sau mai scăzut al unei regiuni sau al alteia. Ca urmare a dependenței relațiilorși structurilor familiale de factorii amintiți, *famiile din mediul rural* prezintă următoarele caracteristici principale: în primul rând, o slabă independență a vieții de familie, îndeosebi a vieții economice, față de mediul geografic; în al doilea rând, o coincidență frecventă între unitatea de exploatare, unitatea de producțieși unitatea familială, familia reprezentând în mediul rural principala unitate de producție; în al treilea rând, o foarte strânsă legătură între noțiunea de familieși noțiunea de patrimoniu. Această legătură generează și o psihologie aparte a țaranului. În familia

rurală de tip tradițional întâlnim, de regulă, o depășire a cadrului familial strict conjugal, o existență a mai multor generații în cadrul aceluiasi menaj. Alături de această caracteristică, întâlnimși o anumă structurare a relațiilor de autoritate, membrii familiei fiind, de regulă, în acest tip de familie subordonați autorității capului de familie. O altă caracteristică a grupului familial din mediul rural tradițional o reprezintă coeziunea puternică a membrilor săi în jurul capului de familie, derivată din faptul că, simțindu-se legați de pământ, oamenii se simt legați în același timp de unitatea familială care lucrează pământul.

Trăsăturile de mai sus definesc numai familia largă, de tip tradițional, acea familie care apare ca unitate totală a vieții imediate. Astăzi însă, când mediul rural este el însuși influențat de procesul de urbanizare, înțările cu un ritm ridicat de dezvoltare, în măsura în care la sate a pătruns tehnica, în aceeași măsură apareși o serie de forțe de disociere a familiei rurale tradiționale, care slăbesc îndeosebi autoritatea capului de familie față de tineri. Aceasta datorită faptului că în mediul rural procesul de mecanizare a agriculturii este extins, productivitatea muncii creșteși în acest mod necesitatea forței de muncă în agricultură scade de la an la an. În aceste condiții o parte din tinerii familiei rurale nu mai lucrează în agricultură, ci se îndreaptă spre oraș, îmbrățișând anumite meserii sau urmează anumite facultăți pentru obținerea unei calificări superioare.

Femeile, care participă în mod egal la realizarea producției agricole, pretind din ce în ce mai mult o tratare egală și pe planul relațiilor de familie. Relațiile dintre generații, dintre tineriși vârstnici se găsescși ele modificate, ca urmare a faptului că familia încetează să mai fie o unitate de producție.

Încetând de a mai fi o unitate de producție, în care tatălui îi reveneași rolul de organizator al producției, familia își slăbește acțiunea coercitivă asupra tinerei generații.

Dezvoltarea și urbanizarea orașelor, alături de dezvoltarea industrială a tuturor ramurilor economiei naționale, au o influență deosebită asupra familiei. Într-un oarecare mod se poate vorbi despre *familia urbană* din țările dezvoltate economicși industrial, însă cu totul într-un alt mod se prezintă, spre exemplu, familia urbană din țările subdezvoltate sau din cele în curs de dezvoltare.

Treptat, se face trecerea de la familia largă la familia nucleară, de la familia extinsă la familia restrânsă, formată din părințiși copiii lor necăsătoriți.

Această trecere de la familia largă la familia nucleară rezultă din faptul că dezvoltarea industrială a orașului modern sporește mobilitatea geografică, atrăgând după sine dislocarea vechilor familii.

În societatea industrială, fiecare persoană intră în activitate și își câștigă singur un salariu, ceea ce atrage după sine restrângerea dimensiunilor familiei. Cuplurile nou căsătorite își fac menaje separate, lăsându-i pe cei bătrâni singuri. Această despărțire a generațiilor, această tendință a familiei nucleare de a se izola de familia largă atrage după sine multiple dificultăți pentru viața de familie. Una din dificultățile cărora trebuie să le facă față oamenii, în condițiile nuclearizării familiei, fărâmițării ei, izolării familiei conjugale de familia largă, este aceea care privește securitatea bătrânilor, asigurată înainte vreme de familia largă, și care astăzi, în noile condiții, revine în mare măsură societății.

Tendința reducerii familiei la nucleul principal, părinți – copii necăsătoriți, sesizată în toate țările industrializate dezvoltate, merge, uneori, până la a genera o anumită izolare a familiei de societatea externă ei, izolare care constituie, după anumiți specialiști, expresia unui anumit egoism de grup conștientizat și motivat de împrejurări specifice care îl generează.

Totuși, industrializarea și urbanizarea nu atrag întotdeauna în orice împrejurări dispariția familiei largi. După unii sociologi și psihologi, familia largă se menține în mediul industrial urban, dar nu în accepțiunea veche a acestui termen, respectiv nu ca un ansamblu de familii conjugale, reunite într-un cadru de locuit unic sub autoritatea unui șef, care trăiesc sub același acoperământ, ci ca totalitate de persoane care sunt rude, poartă același nume, se consultă și se sprijină reciproc. În acest sens se pare că familia extinsă se menține în mediul urban dezvoltat. Legăturile afective ale familiei largi odată stabilite tind să supraviețuiască, căutând însă expresii noi, adaptate noilor situații. În structura relațiilor sociale ale familiei conjugale familia largă deține primul loc în ceea ce privește, de pildă, schimbările de vizite, preferințele pentru petrecerea timpului liber al membrilor familiei nucleare.

Forma familiei, funcția economică a acesteia și mediul urban modifică în același timp natura relațiilor dintre membrii familiei, precum și rolurile respective ale părinților și copiilor. Printre schimbările survenite din acest punct de vedere se semnalează îndeosebi slăbirea autorităților patriarhale.

Printre transformările pe care le suferă familia în procesul industrializării și urbanizării pe plan mondial, reținem:

a) modificarea funcției economice a familiei, în sensul diminuării laturii ei productive și sporirii laturii ei de consum;

b) modificarea dimensiunilor grupului familial, în sensul trecerii de la familia largă de tip tradițional spre o familie de tip nuclear care menține relații cu familia largă în forme modificate;

c) schimbarea relațiilor dintre membrii grupului familial, la fel schimbarea rolurilor pe care aceștia le realizează.

Aceste schimbări, care intervin între relațiile dintre membrii familiei, le întâlnim în toate studiile contemporane care privesc procesul de urbanizare și influența lui asupra vieții de familie.

Rolul major al familiei este de a educa și forma pentru viață și pentru societate pe fiii și fiicele sale. Aceasta este una dintre problemele principale care se ridică astăzi în fața familiei și a societății moderne. Ceea ce învață și cu ce se deprinde copilul în familia lui, în primii ani ai vieții, nu se uită niciodată. Or, copilul, cărui i se creează în familie condițiile unei adevărate educații, pornind de la relațiile între soți care rămân exemplu de urmat pentru copil, urmând apoi igiena muncii, igiena sanitară, un program de viață ordonat și bine structurată, cu ore exacte de masă, de odihnă, de relaxare, modul cum se prepară masa și modul în care se servește masa, va transpune în toate segmentele vieții sale toate aceste învățăminte însușite în familie.

Rolul asistenței sociale în consolidarea nucleului familial

Serviciile de asistență socială se înscriu în cadrul serviciilor de protecție socială. Acest sistem de protecție socială are menirea de a susține persoanele, grupurile, comunitățile care se află, la un moment dat, în situații de dificultate, înțelegând prin aceasta, așa cum sublinia Zamfir (1999), faptul că nu mai pot să desfășoare prin resurse proprii, o viață la standarde minime considerate a fi normale.

Putem clasifica mijloacele prin care se realizează protecția socială în:

- *Beneficii sociale financiare și*
- *Servicii sociale*

Beneficiile sociale financiare sunt, la rândul lor constituite din beneficiile sociale contribuitorii (respectiv sistemul de asigurări sociale) la care au acces persoanele strict în urma unei contribuții anterioare (pensiile, ajutorul de boală și indemnizația de șomaj) precum și beneficiile sociale non-contribuitorii (respectiv sistemul de asistență socială) care sunt acordate tuturor celor aflați în nevoie, fără ca acest ajutor să fie condiționat de o contribuție anterioară (ex.: alocațiile pentru copii, bursele de studiu, subvențiile la transport, pentru chirii etc.).

Serviciile sociale cuprind o varietate de servicii ce se află, în mare măsură, înafara sistemului economic, existând trei mari categorii de astfel de servicii: învățământul, sănătatea și asistența socială.

Beneficiile sociale financiare au rolul de a suplini un deficit de resurse financiare, serviciile vizând un deficit de capacități. Serviciile de asistență socială corectează, dezvoltă și consolidează, subliniază Zamfir (1999), capacitățile personale și sociale de funcționare normală și eficientă într-un mediu social dat, sprijinind indivizii, grupurile și comunitățile pentru a-și rezolva problemele în condițiile în care capacitățile existente nu sunt suficiente.

Sistemul global al asistenței sociale se constituie, așadar, din beneficiile sociale non-contributorii și serviciile de asistență socială.¹⁸

BIBLIOGRAFIE

1. **Bistriceanu C.**, *Sociologia familiei*, Editura Fundației „România de Măine”, București, 2006, Ediția a II-a.
2. **Bulgaru, M., Dilion M.**, *Concepte fundamentale ale asistenței sociale*. Note de curs, Chișinău: USM, 2000.
3. **Dumitrașcu, T.**, *Relațiile interpersonale în familie*, Revista Medicina Familiei, nr.16 (aprilie 1997), varianta online
4. **Roth, M., Antal I., Baciuc C.**, *Asistența socială și protecția drepturilor copilului*. Suport de curs, 2007.
5. **Voinea, M.**, *Familia contemporană. Mică enciclopedie*. Editura Fundației FOCUS, București, 2005.

¹⁸ Roth, M., Antal I., Baciuc C., *Asistența socială și protecția drepturilor copilului*. Suport de curs, 2007

DATĂRILE MANUSCRISULUI DE LA IEUD

Prof. Dr. Nuțu ROȘCA
Sighetu Marmăției, ROMÂNIA

Abstract

The Ieud Manuscript was in the attention of many researchers from the past and from nowadays, who, step by step, enriched the bibliography related *to this monument* of written Romanian language. Issues raised by the above text are extremely numerous. By their effort, up till now researchers have brought valuable contributions and settled most of *the problems* concerning the Ieud Manuscript, but there are still many issues that need to be cleared. The present study, by the research done in the field of writing in *culture and church life* of Romanian people, came to the conclusion that The Legend of Sunday from the Manuscript is *the oldest text* written *in Romanian* from the ones discovered till the present moment.

Keiwords: *The Ieud Manuscript, to this monument, the problems, culture and church life, the oldest text, in Romanian.*

I. CODICELE DE LA IEUD

1. Biserica Balcului

În Ieud există două biserici vechi de lemn. Una, cea mai veche, se află pe un deal situat în dreapta Râului Ieud, iar cealaltă este în centrul comunei. Vechiul nume al primei biserici este Biserica Balcului pentru că a fost ridicată de Balcu Vodă. Voievodul Balcu a fost ctitor al mai multe așezăminte sfinte de cult ortodox: al Mitropoliei din Halici, al Episcopiei din Przemysl, al bisericii de piatră de la Mănăstirea Peri, al Stavropighiei Patriarhale de la Peri, al Mănăstirii Bârsana, al Mănăstirii Vadului, la care Sfântul Ștefan cel Mare a instituit Episcopia Vadului¹. Dintre toate aceste edificii numai biserica veche din Ieud poartă numele ctitorului.

¹ Nuțu Rosca, *Mănăstirea Bârsana*, Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte + Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmăției, 2008, p. 40-51.

Drăgoșeștii au fost cei mai mari boieri din Maramureș. Ei aveau moșii multe, cam trei sute de sate, între care și moșia ieud. După tradiție, pe dealul unde se află biserica veche era pădure de brad. Din brazii din acea pădure, Balcu Vodă a ridicat biserica de acolo. Și astăzi mai sunt câțiva brazi în acel loc într-un vârf de stâncă, unde se află și clopotnița bisericii.

Tit Bud arată că Biserica Balcului datează din 1364: „Ieudul are două biserici (Pe timpul lui Bud atâte erau n.n.). Cea din Deal din 1364, precum e însemnat pe grinda din podul bisericii. Aceasta e cea mai veche biserică din Maramureș”². Acestei datări au subscris mai mulți cercetători: Simion Reli³, Mircea Păcurariu⁴, George Cristea, Mihai Dăncuș⁵, Grigore Man⁶ și alții. Sunt însă și alte păreri⁷.

În 1718, s-a ridicat altă biserică de lemn în centrul localității Ieud. După această dată, spre a deosebi cele două biserici, la cea din sat i s-a dat numele Biserica din Șes, iar la cea veche i s-a adăugat supranumele Biserica din Deal, dar i s-a păstrat și numele vechi, Biserica Balcului.

În 1975, un fulger a atins turnul Bisericii Balcului, care nu avea paratrăsnet. În incendiul produs au ars toate cărțile și manuscrisele care se mai aflau acolo. Dintr-o comunicare susținută la simpozionul de la Mănăstirea Ieud din 2009 de părintele Alexandru Brici am aflat că turnul a fost refăcut, iar bârna cu inscripția, fiind că era pălită de foc, meșterii n-au mai așezat-o cu fața pe care este inscripția la vedere, ci cu acea față în jos, în perete. Astfel că inscripția nu se mai poate vedea. Ar fi nevoie de demontarea turnului pentru a scoate la lumină bârna cu inscripția. Sunt însă oameni care au văzut inscripția și au făcut mărturisiri despre aceasta. Dar nu e nevoie de demontarea turnului, pentru ca să vedem și noi inscripția, fiindcă, în afară acei martori contemporani, inscripția a fost văzută în urmă cu o sută de ani și de vicarul Maramureșului, Tit Bud, care a consemnat-o într-o lucrare documentată a sa de istorie bisericească, după cum am arătat mai sus.

Biserica Balcului „a fost inclusă în patrimoniul mondial UNESCO în anul 1999. Recent, Banca Națională a României a emis în cadrul seriei <<Monede de artă

² Tit Bud, *Date istorice despre protopopiatele Parohiile și mănăstirile române din Maramureș din timpurile vechi până în anul 1911*, Cu literele Tipografiei Diecezane, Gherla, 1911, p. 47.

³ Simion Reli, *Biserica Ortodoxă Română din Maramureș din vremurile trecute*, Editura Mitropoliei Bucovinei, Cernăuți, 1938, p. 154.

⁴ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol I, Ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 334.

⁵ George Cristea, Mihai Dăncuș, *Maramureș, un muzeu în aer liber*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, p. 168.

⁶ Grigore Man, *Biserici de lemn din Maramureș*, Editura Proema, Baia Mare, 2005, p. 193.

⁷ Radu Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970, p. 224.

feudală creștină>> o monedă de argint dedicată acestei biserici. Moneda are greutatea de 31,105 grame, valoarea nominală este 5 lei și poate fi achiziționată cu suma de 777,31 lei de la BNR sau sucursalele din Cluj, Iași și Timișoara... Pe anvers este reprodusă o parte din pictura murală interioară reprezentând chipurile patriarhilor Isac, Avram și Iacob și stema României.

Pe revers este pusă imaginea bisericii și inscripția <<Monumente de artă feudală creștină – Biserica de lemn Ieud Deal>>⁸.

Biserica Balcului este instituția în turnul căreia s-a păstrat *Codicele de la Ieud*.

2. Descoperirea Codicelui de la Ieud

În august 1921 s-a desfășurat la Sighetu Marmației Adunarea Generală a Astrei. Cu această ocazie s-a organizat o amplă expoziție, la care și-a adus contribuția fiecare localitate maramureșeană cu ceea ce a avut specific și valoros. Preotul Artemie Anserco din Ieud, dorind ca localitatea sa să fie reprezentată și prin ceva din domeniul culturii scrise vechi, a căutat prin cărțile și manuscrisele adăpostite prin podul și turnul Bisericii Balcului și a adus la expoziție Codicele de la Ieud. Președintele Astrei, Andrei Bârseanu, văzând această carte de valoare, a luat-o, a dus-o la București și a prezentat-o Academiei Române în ședința din 11 noiembrie 1921. În 1925, academicianului Ioan Bianu a publicat din ea, în faximile, sub auspiciile Academiei Române, *Manuscrisul de la Ieud*, cu cele trei texte cuprinse în acest manuscris.

Astfel, prin contribuțiile preotului Artemie Anderco, ale profesorului Andrei Bârseanu și ale academicianului Ioan Bianu, Manuscrisul de la Ieud a fost adus la lumină. De atunci mulți cercetători s-au aplicat asupra lui. Cu toate acestea încă mai sunt de făcut unele precizări despre această veche scriere românească.

3. Codicele de la Ieud și manuscrisul de la Ieud

Într-o prezentare a Codicelui de la Ieud pe internet se spune: „Cel mai important manuscris găsit la Ieud este Codicele, care are pe prima pagină anul 6900 pe care unii cercetători au descifrat-o (l-au identificat, n. n.) ca fiind 1391-1392”. Această părere am întâlnit-o și în alte scrieri. Este o confuzie și pentru înlăturarea ei trebuie clarificate trei probleme: 1. Ce este Codicele de la Ieud? 2. Ce este Manuscrisul de la Ieud? și 3. Unde se află scris numărul 6900?

⁸ Grigore Ciascai, *Imaginea bisericii din Ieud Deal este imprimată pe o monedă de argint a BNR*, în „Informația zilei de Maramureș”, Anul VI, nr. 1469, p. 9.

A. **Codicele de la Ieud** este un volum masiv care cuprinde în el mai multe scrieri. Este o carte veche, legată în coperte de scânduri de brad mâncate de cari și învălitate în piele. Manuscrisul se află la Biblioteca Academiei Române sub cota 5032. Are 422 de pagini și cuprinde următoarele scrieri:

1. În paginile 1-2 se află un pomelnic și începutul *Slujbei de la miezul nopții*, în limba slavonă.

2. La paginile 3-140 se află *Evangelhia învățătoare*, tot în limba slavonă.

3. Paginile 141-314 cuprind *Pravila Sfinților Apostoli și a celor șapte sfinte soboare*, tot în limba slavonă.

4. La paginile 315-338 se află un fragment din *Catehismul lui Coresi* scris în limba română.

5. În paginile 349-386 se află *Manuscriul de la Ieud*, scris în limba slavonă și în limba română.

6. Paginile 387-410 cuprind un fragment în limba română din *Pravila lui Coresi*.

7. La paginile 411-422 se află în limba slavonă slujba *În sfânta marea sărbătoare seara*.

B. **Manuscrisul de la Ieud** este o carte care cuprinde trei scrieri: 1. *Legenda sfintei duminicii*, 2. *Învățătură la Paști* și 3. *Învățătură la cuminecătură*.

C. Anul 6900 (=1391-1392) este scris pe prima pagină a **Legende sfintei duminicii**, deci pe prima pagină a Manuscrisului de la Ieud, care corespunde cu pagina 349 a Codicelui de la Ieud și nu cu prima pagină a Codicelui de la Ieud.

II. MANUSCRISUL DE LA IEUD

1. Încercări de datare a copierii Manuscrisului de la Ieud

În 1924 Manuscrisul de la Ieud a fost cercetat de Alexandru Rosetti. L-a menționat într-o lucrare scrisă în limba franceză și publicată la Paris. Rosetti a considerat că Manuscrisul de la Ieud datează din secolul al XVII-lea⁹. Tot între scrierile din secolul al XVII-lea îl plasează și în *Istoria limbii române*¹⁰.

Ioan Bianu a publicat pentru prima dată Manuscrisul de la Ieud în faximile sub auspiciile Academiei Române, în 1925, în seria *Texte de limbă din secolul XVI* și

⁹ Alexandru Rosetti, *Etude sur le rhotacisme en roumain*, Paris, 1924, p. 2.

¹⁰ Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 478-479.

cu titlul specific Manuscrisul de la Ieud: 1. Scriptura Domnului Hristos către oameni căzută în piatră din ceriu. 2. Învățătură la Paști. 3. Învățătură la cuminecătură.

În prefață precizează că „scrisoarea este semiuncială obișnuită la noi în a doua jumătate a secolului XVI, când manuscrisul a fost scris (pe la 1560-1580) de un deprins scriitor”¹¹.

Ion Gheția consideră că *Învățătura la Paști* și *Învățătura la cuminecătură* din **Manuscrisul de la Ieud** au fost copiate din Cazania a II-a a lui Coresi: „*Învățătura la Paști se găsește în Codicele Teodorewscu și derivă, probabil, din Cazania a II-a a lui Coresi prin intermediul uneia sau al mai multor copii. Cât privește Învățătura la cuminecătură, ea se găsește, la rândul ei, în Cazania a II-a, din care e posibil să provină*”¹².

Prin urmare cele două învățături ar fi fost copiate în Codicele de la Ieud cândva după 1581, când a apărut Cazania a II-a coresiană.

Alexandru Mariș a elaborat un studiu intitulat *Datarea Manuscrisului de la Ieud*, pe care l-a susținut în cadrul cercului de referate și comunicări la Institutul de Lingvistică din București în 5 decembrie 1973 și l-a publicat în revista „Limba română”, Anul XXIV, nr. 4 din 1975. Mariș respinge datările pronunțate de Rosetti, Bârseanu și Șerbu și își expune a sa părere. „Stabilirea vechimii acestui manuscris se poate totuși realiza dacă întreprindem analiza filigranelor pe care le prezintă hârtia lui”¹³.

În continuare Mareș face o analiză erudită a filigranelor hârtiei pe care se află copiate cele trei taxte ale Manuscrisului de la Ieud și precizează că „datarea manuscrisului trebuie făcută între 1621-1633”¹⁴.

Prin cercetarea sa, Alexandru Mareș a demonstrat cât se poate de precis, documentat, data vechimii hârtiei pe care s-a copiat Manuscrisul de la Ieud și data copierii acestui manuscris pe hârtia respectivă, dar absolut nimic despre data traducerii textului în limba română.

Toți cercetătorii trecuți în revistă mai sus, cu părerile lor, s-au ocupat și s-au referit numai la data copierii Manuscrisului de la Ieud, dar nu și la data traducerii acestui manuscris în limba română. Or tocmai data traducerii este lucrul cel mai important, pe care lumea românească îl așteaptă să fie descoperit.

¹¹ Ioan Bianu, *Texte de limbă din secolul XVI*. Tiparul Cultura Națională, București, 1925.

¹² Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975, p. 317.

¹³ Alexandru Mareș, *Datarea Manuscrisului de la Ieud*, în “Limba română”, Anul XXIV, nr. 4 din 1975, p. 306.

¹⁴ Ibidem, p, 311.

2. *Copia Manuscriului de la Ieud*

Manuscrisul de la Ieud a stat în atenția mai multor cercetători din trecut și de astăzi, care, treptat, au îmbogățit bibliografia în legătură cu acest monument de limbă românească scrisă. Problemele ridicate de textul în discuție sunt numeroase. Prin strădaniile lor, cercetătorii de până acum au adus contribuții valoroase și au lămurit majoritatea problemelor privitoare la Manuscrisul de la Ieud, dar cu toate acestea mai sunt unele care își așteaptă clarificarea. După editarea în 1925 de către Ion Bianu în faximile, în 1977, Manuscrisul de la Ieud a fost publicat într-o ediție academică. Această ediție reproduce textul atât în faximile, cât și transliterat. Editorii, Mirela Teodorescu și Ion Gheție au elaborat cel mai amplu studiu asupra acestui manuscris, au făcut cercetări exhaustive asupra limbii textului și asupra copierii lui. Au depus o muncă de migală, au cercetat fiecare semn grafic, au analizat și au definit fiecare cuvânt.

În ediția academică, pe baza studiilor penetrante de acribie filologică, s-au aflat 11 argumente temeinice, care „luate în ansamblu... se întregesc reciproc și duc indiscutabil la concluzia că textele reproduse în Manuscrisul de la Ieud sunt copii și nu originalele traducerilor românești”¹⁵. Tot atât de temeinice sunt argumentele rezultate pe baza studiilor filigranologice prin care s-a putut stabili vechimea hârtiei și prin urmare timpul în care s-a făcut copierea textelor. Pe baza acestor studii s-a ajuns la următoarea concluzie: „Copierea s-a făcut în deceniile al treilea sau al patrulea (în prima lui parte), cu alte cuvinte în jurul anului 1630”¹⁶. Toate aceste rezultate sunt bunuri câștigate în domeniul cercetărilor de istorie a limbii și culturii noastre vechi.

Pe lângă aceste izbânzi, obținute prin studii de ordin lingvistic, grafologic, filigranologic și filologic, prin care s-au obținut rezultate sigure, a mai rămas în discuție problema datării traducerii în limba română a textelor din Manuscrisul de la Ieud.

În studiul ediției academice s-au produs câteva erori grave, care au împiedicat drumul cercetărilor spre rezultate reale. Erorile sunt atât de interpretare, cât și de metodă. Ediția din 1977 s-a impus pentru un timp, cu toate calitățile și erorile ei, tocmai pentru că este una academică, dar a dat multă bătie de cap cercetătorilor, care au mai studiat Manuscrisul de la Ieud după apariția acestei ediții.

¹⁵ *Manuscrisul de la Ieud*, Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1977, p. 24.

¹⁶ *Ibidem* p. 25

III. ERORILE PRIVITOARE LA DATAREA TRADUCERII

1. Excluderea anului 6900

Prima greșeală fundamentală constă în excluderea din textul *Legendei duminicii* a anului 6900, adică a anului 1391-1392, an în care s-a tradus *Legenda duminicii* în limba română. Cu toate că în primul facsimil din ediție academică, de la pagina 211, ca și în ediția Bianu la pagina 1, precum și în Codicele de la Ieud la fila 170 recto, există acest număr al anului, în ediția academică, unde textul *Legendei duminicii* este reprodus în transliterare, numărul anului 6900 (=1391-1392) este exclus.

La o nouă ediție a *Manuscrisului de la Ieud* numărul anului trebuie reintrodus și în textul transliterat, și trebuie comentat în realismul său și nu a pune pe seama lui ceea ce s-a petrecut în urmă cu nouă sute de ani, cum s-a procedat în ediția academică.

2. Mutarea evenimentului din anul 6000 la anul 6900

A doua mare greșeală pe care o fac editorii *Manuscrisului de la Ieud* constă în aceea că deși ei au exclus numărul anului 6900 (=1391-1393), anul traducerii în limba română a *Legendei duminicii*, ei totuși comentează acest an. Comentarea lor însă conține o gravă eroare. Avem aici în vedere petrecerea evenimentului cu căderea pietrei din cer. Eroarea este dovedită de însuși textul *legendei*. În legendă se spune: „Povestea fu de demult întru sfânta cetate Ierusalimului, întru atâția ai vu let 6000... Căzu o piatră mică și rece dintru ceriul întru Ierusalim”¹⁷. Deci evenimentul cu căderea pietrei din cer s-a petrecut în anul 6000 (=491-492).

Cu toate că textul spune foarte clar că evenimentul s-a petrecut în anul 6000 (=491-492), **editorii spun: „Anul 6900 (= 1391-1392) amintit în textul slavon al *Legendei duminicii* se referă la evenimentul narat în textul apocrif (căderea pietrei din cer) și nu poate fi luat în considerație pentru data versiunii slavone (sau celei românești) a textului”**¹⁸. Deci editorii, prin această interpretare au mutat evenimentul de la data care este precizată în text (6000 (=491-492), cu nouă sute de ani după acea dată, la 6900(= 1391-1392).

¹⁷ Ibidem, p. 153.

¹⁸ Ibidem, p. 26.

3. Copierea din Cazania a II-a a lui Coresi

Autorii ediției academice, vrând să arate că textele românești din Manuscrisul de la Ieud nu sunt așa de vechi, cum susțin alți cercetători, au căutat mijloace prin care să încerce să argumenteze aceasta. Astfel, aflând că *Învățătura la Paști* și *Învățătura la cuminecătură* din Manuscrisul de la Ieud se află și în Cazania a II-a a diaconului Coresi, care a apărut în 1581, au afirmat că aceste două învățături au fost copiate de la Coresi în Manuscrisul de la Ieud. Prin urmare Manuscrisul de la Ieud ar fi mai nou decât Cazania a II-a a lui Coresi. Astfel, Ion Gheție spune: „*Învățătura la Paști se găsește în Codicele Todorescu și derivă, probabil, din Cazania a II-a a lui Coresi prin intermediul uneia sau al mai multor copii. Cât privește Învățătura la cuminecătură, ea se găsește, la rândul ei, în Cazania a II-a, din care probabil să provină*”¹⁹.

Mirela Teodorescu și Ion Gheție eiau această interpretare în studiul lor de la ediția academică a Manuscrisului de la Ieud, spunând: „*Învățătura la Paști și Învățătura la cuminecătură descind din cazaniile corespunzătoare tipărite de Coresi în 1581... Textele au fost copiate în prima jumătate a secolului al XVII-lea*”²⁰.

Asupra acestei idei editorii revin, insistă și încearcă să caute argumente pentru a o susține: „*Dacă avem în vedere filiația textelor..., atunci vechimea traducerii textelor II și III poate fi stabilită cu relativă precizie. Ambele sunt copiate după Cazania a II-a coresiană, tipărită în 1581 și tradusă de diacon, împreună cu popii Iane și Mihai, după omiliarul tipărit la Zabłudov în 1569. E de admis deci că traducerea celor două omilii s-a făcut în jurul anului 1580, probabil în anii premergători imprimeriei Cazaniei a II-a, care intră la tipar în decembrie 1580*”²¹.

Dacă rămânem la aceste idei și considerăm că *Învățătura la Paști* și *Învățătura la cuminecătură* sunt copiate din Cazania a II-a a lui Coresi, care a apărut în 1581, și dacă mai considerăm că *Legenda duminicii* are aceeași vechime cu aceste învățături, atunci întregul Manuscris de la Ieud ar trebui să-l considerăm posterior Cazaniei a II-a a lui Coresi, deci de pe la sfârșitul secolului al XVI-lea sau din secolul al XVII-lea. Această interpretare ar fi din capul locului greșită, pentru că adevărul înfăptuirilor este tocmai invers.

Dacă citim cu atenție, în paralel, cele două învățături din Manuscrisul de la Ieud cu cele din Cazania a II-a a lui Coresi, vedem că unele pasaje din varianta Coresi sunt corectate și textul este mai clar, ideile sunt mai bine exprimate, ba unde a fost necesar Diaconul Coresi a adăugat și unele cuvinte. Aceste fapte de limbă din

¹⁹ Ion Gheție, *Op. cit.*, p. 317

²⁰ *Manuscrisul de la Ieud*, p. 18.

²¹ *Ibidem*, p. 26.

variantele Coresi nu pot fi explicate decât dacă admitem că diaconul Coresi a copiat textul din Manuscrisul de la Ieud, pe care, copiindu-l, l-a corectat și l-a îmbunătățit. Tot așa nu se poate explica nici copierea de la Coresi. Copistul n-ar fi abandonat cuvinte, n-ar fi sărăcit textul, ci l-ar fi reprodus așa cum se află la Coresi. Deci Coresi a copiat învățăturile din Manuscrisul de la Ieud. Prin urmare textele din Manuscrisul de la Ieud sunt mai vechi decât Cazania a II-a a lui Coresi. Acest fapt este arătat de cercetătorii din domeniul lingvistic. Profesorul Dimitrie Macrea se referă astfel la acest fapt de cultură: „*Coresi tipărește, la Brașov, primele cărți religioase în limba română, în care se întâlnesc trăsături ale primelor traduceri maramureșene, pe care el le cunoștea*”²². Patele Olteanu arată că o variantă a traducerii mai vechi a Învățăturii la cuminecătură din Maramureș a ajuns la Brașov. Și aceasta a fost introdusă de Coresi în Cazania sa. El spune că această traducere ar data „din epoca creștinismului latin”²³. Și despre Învățătura la Paști, Olteanu spune că este mult mai veche decât tipăriturile coresiene și că diaconul Coresi a copiat-o din Manuscrisul de la Ieud²⁴.

4. Omiliarul de la Zabludov

Ca să poată fi înlăturată copierea de către Coresi a învățăturilor din Manuscrisul de la Ieud s-au căutat alte surse de unde le-ar fi putut procura Coresi. Și anume se spune că diaconul Coresi le-a copiat „după omiliarul de la Zabludov”²⁵. Patele Olteanu însă arată în studiul său intitulat Contribuții la studiul unor omilii izolate traduse în limba română că Învățătura la cuminecătură nu există în omiliarul de la Zabludov. Studiul acesta a lui Patele Olteanu a fost cunoscut și discutat de editorii Manuscrisului de la Ieud. Ba chiar este citată precizarea lui Olteanu: „Așa cum arată P. Olteanu, Învățătura la cuminecătură, inclusă de Coresi în Cazania a II-a lipsește din tipăritura de la Zabludov”²⁶. Și cu toate că se știe că Învățătura la cuminecătură nu există în omiliarul de la Zabludov și cu toate că e citată această știre, totuși se afirmă că diaconul Coresi a luat învățăturile din omiliarul de la Zabludov, iar în Manuscrisul de la Ieud s-au copiat de la Coresi. Mai degrabă se acceptă

²² Dimitrie Macrea, *Limbă și lingvistică română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973, p. 106

²³ Patele Olteanu. *Contribuții la studiul unor omilii izolate traduse în limba română*, în “Analele Universității București”, Limbi slave, XVIII, 1968, p. 21.

²⁴ Patele Olteanu, *Cea mai veche omilie în limba română*, în “Romanoslavica”, Anul XVII, 1969, p. 243-244.

²⁵ *Manuscrisul de la Ieud*, p. 26.

²⁶ *Ibidem*, p. 26.

absurditatea că diaconul Coresi a luat învățătura din omiliarul de la Zabłudov, de unde nu există, decât să se accepte faptul că diaconul Coresi a copiat învățăturile din Manuscrisul de la Ieud în Cazania sa.

5. Greșeli de metodă

Una din greșeli constă în faptul că în cercetarea datării pentru traducerea textelor din Manuscrisul de la Ieud s-a aplicat o metodă prea rigidă și îngustă. Pentru datarea traducerii Învățăturii la Paști și a Învățăturii la cuminecătură s-a luat ca punct de plecare Cazania a II-a a lui Coresi, în care se află traduse cele două învățături, sub ipoteza că acestea ar fi cele mai vechi traduceri. Apoi s-a venit cu alte două ipoteze: că diaconul Coresi a preluat aceste învățături din omiliarul de la Zabłudov, le-a tradus cu popii Iani și Mihai „în jurul anului 1580” și că în Manuscrisul de la Ieud „ambele sunt copiate după Cazania a II-a coresiană”²⁷. Ipotezele sunt necesare în cercetare, dar când nu pot fi susținute, trebuie abandonate și căutate alte căi.

S-a mers prea departe cu această metodă, cu care s-a încercat să se arate că textele din Manuscrisul de la Ieud nu au în cultura românească mai mare vechime decât tipăriturile coresiene. Nu s-a abandonat metoda acestor ipoteze nici când s-a ajuns la situația fără ieșire, că Învățătura la cuminecătură s-ar fi luat din omiliarul de la Zabłudov, unde nu există. S-a ajuns în această situație fără ieșire pentru că metoda a fost aplicată invers: s-a mers de la Cazania a II-a a lui Coresi spre Manuscrisul de la Ieud, în loc să se fi mers de la Manuscrisul de la Ieud la Cazania a II-a a lui Coresi, așa cum firesc s-au petrecut lucrurile.

O altă greșală constă în tratarea în bloc. Cele trei texte din Manuscrisul de la Ieud pot fi cercetate în bloc cu privire la copierea lor într-un singur corpus, dar nu și privind traducerea lor, fiindcă ele s-au tradus în perioade duferite și numai copistul le-a adunat pe toate trei într-un loc. Sub raportul datării traducerii lor, cele trei texte nu pot fi tratate împreună, nici chiar două ca fiind traduse la aceeași dată, ci fiecare separat. Despre Învățătura la Paști se spune că este din perioada creștinismului latin. Despre Învățătura la cuminecătură sunt păreri că și aceasta este foarte veche. Traducerea Legendei duminicii este datată 1391. Pentru cercetarea traducerii acestor texte sunt necesare metode elastice, mai complexe și de un orizont mult mai larg, cărora să li se alăture și metoda de logică istorică.

Un argument că Legenda duminicii trebuie tratată separat de cele două texte din Manuscrisul de la Ieud este și faptul că Învățătura la Paști și Învățătura la

²⁷ Ibidem, p. 26.

cuminecătură au frecvent fenomenul rotacismului, iar din Legenda duminicii acesta lipsește.

În concluzie, datorită acestor erori nu se mai poate ține seama de datele din studiul ediției academice privitoare la traducerea în limba română a textelor din Manuscrisul de la Ieud.

IV. DATArea TRADUCERII *LEGENDEI DUMINICII*

1. Necesitatea reexaminării problemelor

Dintre cele trei texte ale Manuscrisului de la Ieud, primul, *Legenda duminicii*, a fost cel mai viu discutat sub raportul datării. Pentru data traducerii acestuia se susține secolul al XIV-lea, și anume anul 1391-1392. Unii au primit cu entuziasm această datare, alții au privit-o cu rezervă, dar a fost și respinsă cu hotărâre.

Toate aceste studii și confruntări de opinii nu constituie altceva decât focul purificator prin care trece tema spre a ajunge la rezultatul final. Prin asemenea confruntări și dispute au trecut multe texte ale literaturii noastre vechi. Să ne amintim doar de *Textele rotacizante* și de *Letopisețul Țării Moldovei* a lui Grigore Ureche. Asemenea date diferite sunt obișnuite, până când lucrurile se lămuresc. Tot așa de greu s-a impus și *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung*, pe care Nicolae Iorga a descoperit-o în arhiva Brașovului și a publicat-o în 1900, în volumul XI, p. 843 din colecția Hurmuzaki. Iorga arată cât de greu s-a putut impune și scrisoarea lui Neacșu: „După douăzeci de ani, scrisoarea a fost republicată de istoricul literar Gheorghe Adamescu <<ca prim document de limbă română>>, în *Istoria literaturii române* din 1920. Prin această republicare scrisoarea lui Neacșu a fost făcută cunoscută marelui public și a trebuit să fie acceptată, cu destulă întârziere, și de către luteraniști, nu fără răbufniri împotriva ei”²⁸.

Sunt și păreri că traducerea s-ar fi făcut cândva după 1391, iar la această dată ar fi căzut piatra din cer. În această situație, când anii în discuție suferă interpretări diferite, unele probleme trebuie reexaminat, dar și abordate altele noi, care s-au ivit pe parcursul cercetărilor. Tratatul temei se cere continuată prin lărgirea sferei de investigații la toate aspectele care ar putea oferi date noi și ar putea îmbogăți argumentarea. Mai trebuie cercetat cadrul istoric al epocii, iar la acest capitol sunt unele fapte care necesită studierea lor aprofundată, cum ar fi: rolul de ctitori de așezăminte sfinte al voievozilor Balcu și Drag, însemnătatea anului 1391 în istoria

²⁸ Andrei Crețulescu, *Pe urmele limbii dacilor*, în “*Dacia magazin*”, nr. 31, din aprilie 2006, p. 23.

Maramureșului și în mod special al Bisericii din acest ținut. Trebuie însă căutate și metode noi prin care s-ar putea aduce contribuții la clarificarea problemelor.

Cuvintele de la începutul legendei cer următoarea interpretare: Traducătorul a scris titlul legendei: „...**dintru ceriu cădzu întru Ierusalim**” și a scris data la care a lucrat, la care a tradus legenda, anul 6900, 1391-1392. Această dată nu poate fi considerată dată a căderii pietrei, pentru că textul precizează că piatra a căzut la anul 6000, adică în 491-492. „Povestea fu de demult întru sfânta cetate Ierusalimului, întru atâția ai vu let 6000”, adică în 491-492.

2. Mărturiile lui Dumitru Șerbu cum a ajuns la Manuscrisul de la Ieud

Dumitru Șerbu a studiat temeinic formarea poporului român și a limbii române, cultura românească veche, textele rotacizante, începuturile scrisului în limba română, curentele timpului, teoriile care încercau să explice influențarea și impulsivitatea scrisului în limba română: luteranismul, husitismul, catolicismul. După toate acestea, a constatat că românii, din necesități interne, scriau românește încă de dinainte de apariția acestor cunoscute cunoscute.

Despre pregătirea sa, despre convingerile sale și despre munca sa, Dumitru Șerbu ne face o prețioasă mărturie.

„Cu aceste convingeri în minte, mă aflam în toamna anului 1962, ca paleograf în cadrul Bibliotecii Academiei. Lucram la documentele care nu fuseseră cercetate și le întocmeam fișa respectivă. Fișa trebuia, pe lângă rezultatul conținutului, să cuprindă și data. Aceasta dacă nu o conținea clar și precis documentul, trebuia dedusă din conținut (ca la scrisoarea lui Neacșu), din însemnări marginale sau, cu o aproximație mai largă, folosind filigrana hârtiei. În privința aceasta, miile de documente ce-mi treceau prin mână îmi creaseră o deprindere pe care o aplicam la orice document manuscris. După analiză, de obicei, rămâneam spre a mai aduna informații și dovezi în legătură cu începutul scrisului în limba română. Pe această temă aveam antrenante discuții cu G. Fotino, N. Smochină și Florica Moșil. Nu-mi amintesc ce anume m-a determinat să cercetaz <<Texte de limbă din secolul XVI>> N. 3. Cred că o trimitere din vreo lucrare de istorie literară! Urmărind textul Manuscrisul de la Ieud, publicat în facsimil de I. Bianu, în această broșură N. 3, chiar de la prima privire, probabil din deprinderea de care am vorbit înainte, ochii mei s-au fixat pe data: văleat 6900 scrisă, bineînțeles, cu cirilică cu litere cifre. Era mai vizibilă decât titlul chiar, pentru că aceasta avea un aspect cam îmbâcsit iar data era scrisă clar și mai mare decât restul textului. Dacă e vorba de fixat un **moment**, acesta ar fi, dar nu aveam deplină siguranță chiar după ce am citit primele pagini, pentru că era un manuscris cercetat și datat și citat de somități ale lingvisticii, ca fiind din secolul al

XVI-le. A trebuit să cercetez cu răbdare temeiul vechii datări. Am constatat că Al. Rosetti, nici I. Bianu și nici alții n-au pus deloc în discuție cele două date pe care le poartă manuscrisul, adică văleat 6900 când s-a scris textul bilingv și văleat 6000 când se presupune că „de demult întru atâția ai” a căzut piatra cu scrisoarea din cer. Reluând peste aproape doi ani broșura lui I. Bianu cu manuscrisul în facsimil și citind cu atenție introducerea ce o face, am văzut că în rândurile 19 și 20 scrie: „Întăile două rânduri și mai jos cuvintele „văleat 6900” și „văleadz” au fost scrise cu bronz alb de argint care au pătruns hârtia...” **A fost al doilea moment – și cel definitiv** – când mi-a dispărut orice urmă de îndoială! Aveam dovada că Ioan Bianu a văzut aceste două date, dar le-a crezut <<cuvinte>>, dovadă că la transcrierea lor nu le-a pus semnul miilor. *Deci a fost o greșeală, care, în sfârșit s-a reparat!*”²⁹.

3. Dumitru Șerbu despre momentul istoric în care a fost tradusă *Legenda duminicii*

Împortant este să cunoaștem înfăptuirile românilor din momentul istoric în care s-a făcut traducerea în limba română a *Legendei duminicii*, fiindcă și traducerea se înscrie în rândul acelor înfăptuiri. Șerbu își pune o întrebare privitoare la acest moment și schițează un răspuns.

„Întrebarea e dacă erau condiții social-istorice favorabile scrisului în limba română? Pentru că nu este posibil să intrăm în amănunte, dat fiind spațiul tipografic limitat, mă voi mărgini să arăt doar situația politică din jur: în Țara Românească domnea Mircea cel Bătrân, care tocmai avusese o victorie asupra turcilor, care trecuseră Dunărea; în Moldova mai era încă domn Petru I și era o atmosferă de relativă liniște. În Ungaria era rege Sigismund de Luxemburg, care avea de făcut față, pe plan extern, amenințării turcești pentru care a încheiat un tratat de apărare cu Mircea, iar pe plan intern unele răscoale din nord-vestul Ardealului l-au determinat să vină cu unele concesii făcute iobagilor. În nord însă începuseră frământările husite, duse atât pe plan bisericesc, cât și pe plan social. În acest cadru Maramureșul era într-o destindere, având o autonomie militară și fiscală sub conducerea unui voievod român ales dintre cnejii sau voievozii locali. În acea vreme, adică spre sfârșitul veacului al XIV-lea, erau voievozi și comiți ai Maramureșului Balc și Drag, nepoții lui Dragoș Vodă. Cum acestora nu le convenea dominația episcopiei slavone din Muncaci și pentru a nu depinde de această episcopie pentru hirotonia preoților au cerut patriarhului din Constantinopol autonomie bisericească cu dreptul de

²⁹ Liviu Petrina, *Cel mai vechi text românesc păstrat (și cunoscut) în Codicele de la Ieud 1391-1392*, în „Tribuna” din 27 aprilie 1978, p. 6.

stavropighie pentru egumenul ctitoriei lor, mănăstirea Peri. Poate că această conjunctură va fi contribuit și ea la o mai intensă activitate culturală, nu numai în numeroasele mănăstiri și biserici, ci și în afara lor³⁰.

Este de subliniat faptul că anul 1391 este foarte important în istoria Maramureșului, pentru că în acest an voievozii Balcu și Drag au obținut gramata Patriarhului Ecumenic Antonie al IV-lea de ridicare a Mănăstirii Peri la rangul de *Stavropighie Patriarhală*, cu drept de jurisdicție asupra a opt ținuturi și prin aceasta s-au pus bazele Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului. Acest eveniment a impulsionat și traducerea de cărți bisericești în limba română. Poate că și unele dintre vechile Texte maramureșene au început să fie traduse de atunci, numai că și vechimea acestora este judecată după data coperii lor.

4. Descifrarea literelor: sunete și cifre

Manuscrisul de la Ieud este scris cu litere chirilice. Alfabetul chirilic are 43 de litere, dintre care 27 au și valoare numerică.

Profesorul dr. Dumitru Șerbu a fost un expert, care timp de zeci de ani a lucrat la manuscrisele de la Biblioteca Academiei Române din București, unde a identificat, a descifrat, fișat, explicat și datat peste cincisprezece mii de texte vechi. Când a ajuns cu cercetarea la Manuscrisul de la Ieud, a aflat că la începutul Legendei sfintei duminici este un grup de semne, care nu formează cuvânt. În calitate sa de expert, Șerbu știa că unele litere nu au numai valori fonetice, de a exprima sunete, ci și valori numerice. Așa cum unele litere latine au și valoare numerică (X=10, L=50, C=100), tot așa și unele litere chirilice au și valoare numerică. El a analizat sub acest raport semnele respective și astfel a descoperit valoarea reală a grupului, care formează anul 6900; 1391-1392 și cel care formează anul 6000; 491-492.

Analizând Manuscrisul de la Ieud, Dumitru Șerbu a rămas surprins de faptul că cercetătorii de dinaintea sa n-au sesizat valoarea numerică a literelor chirilice. Și cu privire la aceasta ne face o valoroasă mărturie. „Cercetându-l și eu, tot din pasiunea textelor vechi, am rămas surprins că acest manuscris românesc, datat cu aproximație 1560-1580, purta data clar, chiar în interiorul textului, scrise cu aceleași cerneluri ca și titlul. Și data era 6900, adică după era noastră, 1391-1392. Cum lucram chiar în cadrul Bibliotecii Academiei, am ceretat amănunțit și originalul și m-am convins că este în tocmai.

³⁰ Ibidem, p. 6.

Greutatea cea mare era pentru mine nu lectura acestei date, ci cum să-mi explic faptul că Ioan Bianu, Al. Rosetti și alții nu au sesizat existența acestei date și nu au comentat-o nici într-un chip.

Dezlegarea mi-a dat-o însuși Ioan Bianu, prin semnalizarea pe care o face în rândurile 19 și 20, din introducerea la această broșură, unde scrie, cu privire la începutul primului text din Manuscrisul românesc că întâile două rânduri și mai jos cuvintele următoare au fost scrise cu bronz alb de argint, care a pătruns hârtia.

Prin urmare având dovada precisă că Ioan Bianu a văzut și prima dată ce o avea textul și pe cea de a doua, însă nu a observat că aceste litere-cifre aveau semnele cifrelor, ba chiar și al miilor și, deci, le-a considerat cuvinte, cum le-a și numit.

Bineînțeles că am reluat studiul celor trei texte scrise în limba română, dintre care primul este o epistolă cunoscută mai mult sub numele de Epistola Duminicii, care a circulat de-a lungul veacurilor, începând, după cum se arată în text, din anul 6000 (=491-492)”³¹.

A fost necesară această analiză pentru că unii cercetători, văzând acel grup de semne și neînțelegând valoarea lor numerică, au crezut că formează cuvânte neînțelese și nu s-au mai oprit asupra lor. Dumitru Șerbu a înțeles semnificația numerică a acestor litere chirilice și a pus-o în valoare.

Rezultatul cercetărilor sale, Dumitru Șerbu le-a susținut printr-o comunicare la o sesiune organizată de Academia Română în 1974, iar apoi le-a publicat într-un studiu în revista „Tribuna” de la Cluj-Napoca din 1977³², precum și în alte studii.

5. Studiul lui Șerbu susținut la Academia Română

Profesorul dr. Dumitru Șerbu a făcut un studiu minuțios, penetrabil asupra Manuscrisului de la Ieud, încadrându-l în evoluția scrisului în limba română, ținând seama și de alte texte ale epocilor apropiate, cum sunt *textele rotacizante*. Șerbu a studiat textul cu atâta atenție și l-a explicat cu atâtea detalii și claritate, încât a lămurit toate problemele pe care le implica, până și valoarea punctului folosit de traducător înainte de traducerea fiecărei propoziții în limba română.

Faptul cel mai important este că Dumitru Șerbu a descoperit și a explicat foarte clar cele două date prezente în text: anul 6900 (=1391-1393), care este data la care s-a făcut traducerea, iar anul 6000 (=491-492), care este data la care s-a produs fenomenul legendar al căderii pietrei din cer.

³¹ Dumitru Șerbu, *Cu privire la vechimea unui document de limbă română scrisă*, în “Contemporanul”, nr. 22 din 1987, p. 8.

³² Dumitru Șerbu, *Manuscrisul românesc din Codicele de la Ieud. Mărturie documentară a vechimii limbii române*, în “Tribuna”, Anul XXI, nr. 8 și 9 din 1977.

Descoperirea profesorului dr. Dumitru Șerbu este incontestabilă.

Considerăm că este necesar ca studiul lui Dumitru Șerbu să fie bine cunoscut, pentru că este documentat temeinic și lucrat cu acribie filologică. De aceea îl reprodusem în continuare.

***„Manuscrisul românesc din Codicele de la Ieud.
Mărturie documentară a vechimii limbii române”***

1. Se știe că vechile texte scrise în limba română sunt dovada documentară în studiul evoluției limbii și a formării poporului român; de aceea și dorința de a avea cât mai multe și cât mai vechi. Mult timp au fost socotite ca cele mai vechi texte scrise în limba română cunoscutele *texte rotacizante sau maramureșene*. Cum vechimea lor este cam pe la mijlocul secolului, XVI-lea, când în Europa se producea mișcarea luterană, lingvistica noastră a atribuit apariția acestor scrieri, și deci și a scrisului în limba română influenței luteranismului. Teoria luteranistă cu temeuri aparent logice, a fost susținută de cei mai de seamă lingviști români, rămânând dominantă până în vremea noastră. Apariția „*Scrisorii lui Neacșu*” (acceptată, de altfel cu greu), deși a fost o lovitură pentru această teorie, nu a izbutit să o dărâme, însă i-a zdruncinat prestigiul. Mulți lingviști și istorici au părăsit vechile șabloane, mergând pe linii proprii de cercetare, spre noi concluzii.

Pe această linie, ca o modestă contribuție la cunoașterea vechimii scrisului în limba română, cred că se poate înscrie și comunicarea ce am ținut-o la Academia Republicii Socialiste România, la 17 ianuarie 1974, prin care am demonstrat că „*Manuscrisul românesc din Codicele de la Ieud a fost scris în anii 1391-1392*”. Deși această comunicare a fost primită cu mult entuziasm și a fost semnalată în multe reviste și ziare (Tribuna școlii, Palatul de Justiție, Porți deschise, România liberă, Scânteia tineretului etc.) și s-au ținut conferințe la București, Ploiești, Craiova și bineînțeles, în Maramureș, totuși, pentru importanța problemei, mi s-a cerut s-o reiau, spre a fi mai amplu cunoscută.

Manuscrisul se află în Codicele de la Ieud, o carte cu aspect modest, ce a aparținut vechii mănăstiri maramureșene. A fost adusă la Biblioteca Academiei Române de către Andrei Bârseanu, încă în 1921. În 1925, Ion Bianu a avut fericita inspirație de a publica, în facsimil, întregul manuscris, în broșura Nr. III din „Texte de limbă din secolul XVI”, încât pentru cei ce vor să urmărească această problemă, o pot face cu ușurină, ca și pe original, la orice bibliotecă mai mare.

Manuscrisul se află în acest codice, de la fila 170 la 194, deci pe 48 de pagini scrise cu cerneală neagră, - cu excepția titlului și a anilor, unde folosește trei feluri de

cerneală. Scrisul este citeț, plăcut ordonat, cu spațiul larg în jurul textului. Este alcătuit din trei texte cu conținut deosebit, denumite de Ion Bianu: 1. Scriptura Domnului Hristos, 2. Învățătură la Paști, 3. Învățătură la Cuminecă.

În ce privește vechimea manuscrisului, în istoriile noastre de literatură veche, este socotit din secolul al XVI-lea. Cel dintâi care s-a pronunțat asupra dădării lui, a fost Al. Rosetti, care în 1924, într-un studiu tipărit în revista „România” din Paris, îl socotește ca, probabil, din prima jumătate a secolului XVII. Mai târziu, pare că s-a realiat, tacit, la părerea lui I. Bianu. Al doilea, s-a pronunțat Ion Bianu, nu numai prin însuși titlul de „Texte de limbă din secolul al XVI-lea”, ci și prin introducerea ce o face atât la broșura Nr. I, cât și la Nr. III, unde precizează: „*Scrierea este semiuncială obișnuită la noi în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, când manuscrisul a fost scris (pe la 1560-1580) de un deprins scriitor(...)*”. Părerea lui Bianu s-a impus.

Cercetând și eu acest document, și fiind deprins cu datarea documentelor, am rămas surprins când am constatat că acesta poartă data clară când a fost scris: **văleat 6900**, adică în anii e. n. – 1391-1392 .

Pentru înțelegerea acestei realități, atât de către specialiști, dau, mai jos transliterat începutul manuscrisului slavo-român.

POSLANIE

g/ospodv/a B/og/a nașego I/su/s H/rist/a a să nibse spadșee v Iaeusalim.

de întru ceriu cădzu întru Ierusalim. Poveast bișva divna vă sfețeam gradea Ierusalimea.

Văleat 6900 poveaste fu dedemult întru sfânta ceatate Ierusalimulu întru atâția ai. **Văleat 6000**. Prăvoe slavo sătvori (...)

Dacă urmărim cu atenție începutul acestui text slavo—român, observăm că, la titlu cuvântul **Poslanie**, fiind termen bisericesc, este folosit în comun atât la titlul slavonesc cât și la cel românesc. Traducerea titlului românesc este prescurtată. Cum după titlul românesc mai rămăsese un loc gol, traducătorul începe prima propoziție slavă prin textul propriu zis: „*Poveasti bâvșa divna vă s/fe/team gradea Ierusalimea*”. La sfârșitul propozițiunii pune punct, așa cum se va vedea că pune totdeauna înainte de a începe traducerea românească (deși valoarea punctului nu rae întocmai cu cea de azi). Apoi, înainte de a începe prima propoziție a textului românesc – text care era însuși scopul traducerii – el pune data, încă în forma românizată „**văleat 6900**” nu **v. let**. Evident că neștiind cât va dura scrierea întregului manuscris, așa cum îl va fi conceput, a scris numai anul, însă citeț și cu aceleași cerneluri ca și la titlu. Când trecerea la traducerea primei propoziții, de unde la titlu s-a văzut o tendință de prescurtare, de data aceasta vine cu o amplificare cu scopul vădit de a explica apariția

cele de a doua date ce urmează la sfârșitul propoziției românești. Adică textul românesc începe așa: „*Văleat 6900 povestea fu dedemult întru sfânta cetate Ierusalimulu întru atâția ai, văleat 6000*”. Ce reprezintă această a doua dată? – Este data când se presupune că a căzut piatra cu scrisoarea din cer, despre care este vorba în povestea ce urmează. Și această dată ca și prima, este scrisă cu aceeași grijă și cu aceleași cerneluri ca și prima.

Bănuiala că data de 6900, când s-a nscris textul, ar putea aparține textului slav, este exclusă, pentru că, în acest caz, ar fi trebuit să stea în capul textului slav, nu la cel românesc.

Cineva, de perfectă bună credință și cu multă experiență în texte slave și române, mi-a atras atenția că s-ar putea pune la îndoială această datere a manuscrisului pentru că pe acea vreme semnul miilor nu ar fi fost tăiat cu două liniuțe. Pe lângă faptul că acest semn al miilor nu a avut totdeauna aceeași formă și nici perioade precise, faptul că tocmai în manualul lui Emil Vârtosu se arată că în anul 1466 – deci destul de aproape de data manuscrisului – semnul miilor era tăiat cu două liniuțe, îmi dă încredere că datarea manuscrisului nu poate fi amenințată din această pricină.

O altă ipoteză, pe care mi-am pus-o și eu și mi-au pus-o și alții, ar fi aceea că, dacă nu cumva cea de a doua dată să fi fost greșit scrisă, adică să se fi scris numai litera cifră care reprezintă anul 6000, și să fi uitat să o adauge și pe cea care ar reprezenta cifra 900. În această ipoteză s-ar putea presupune că prima dată ar aparține textului slav, iar cea de a doua, completată prin bunăvoința noastră ar aparține textului românesc.

Deși este o ipoteză atrăgătoare pentru cei cărora încă nu le vine a crede că s-a scrs românește în secolul al XIV-lea, la o dreaptă judecată se va vedea că nu poate sta în picioare. Mai întâi că amândouă datele nu au nici un viciu de formă: sunt scrise în interiorul textului și cu mare grijă, folosind aceleași cerneluri ca și la titlul manuscrisului, literele-cifre sunt scrise clar, iar lângă ele nu este lăsat nici un loc liber pentru o altă literă. Apoi dacă e vorba să se susțină că cea de a doua ar fi trebuit să fie la fel cu prima, e de observat că ele sunt prea aproape una de altă (în aceeași propoziție) ca autorul să nu-și fi observat eroarea clar de la început, sau măcar cu prilejul corecturilor ulterioare.

Apoi, insistența și logica propoziției românești prin care autorul arată că acel an – 6000 – reprezintă data când se presupune că „**dedemult**”, *întru atâția ai* a căzut piatra (amănunte pe care nu le întâlnim în propoziția slavă), ar fi suficiente ele singure să lămurească pe oricine, care într-adevăr vrea să se lămurească, că această dată de 6000 este și la locul ei scrisă.

Mai adaug, ca plus de argument și faptul că ambele date sunt scrise în forma românică „**văleat**”, ceea ce este încă o dovadă că ambele aparțin textului românesc, iar anul 6000 corespunde chiar vremii când Hașdeu, Fabricius și alții, au arătat că e chiar vremea când au început să apară astfel de epistolii în limba greacă și latină, reluate, din când în când, în perioade de mari calamități, cum a fost în secolul al XIV-lea când a bătuit îngrozitoarea cumă neagră. S-ar mai putea ca, pe aceeași linie să se mai pună și întrebarea: de ce autorul traducerii a pus tocmai această cifră rotundă de 6000?

Nu putem ști ce izvoare de informație a avut autorul manuscrisului, dar, în susținerea acestei date, pe lângă argumentul arătat mai sus, că e tocmai vremea când au început să apară astfel de scrieri cu scop moralizator, s-ar putea susține că pe lângă calamitățile din acea vreme (molime, războaie, revolte etc.) însăși venirea anului 6000 a putut fi un element determinant al apariției acestora. Se știe doar că, totdeauna, venirea anilor care reprezintă milenii au produs unele tulburări de ordin sufletească, așa cum știm că s-a întâmplat la anul 1000 e. n. Asemenea frământări sufletești s-au putut produce și la apropierea anului 6000, pentru că în acea vreme nu se impusese hotărârea nici în Biserică, numărarea anilor de la Hristos.

Cum autorul manuscrisului se pare că era și un bun cunoscător al limbii latine, de vreme ce-l surprindem de mai multe ori că scria litera *e* prin diftongul *ea* este de presupus că el a avut în mână nu numai exemplarul de poslanie slavonească, ci și altele latinești, de unde a luat și data pe care a introdus-o în textul românesc; fapt pentru care a fost obligat să adauge pe acel „*întru atâția ai*”.

Din cercetarea unui număr destul de mare de astfel de *epistolii*, am constatat că multe nu poartă nici un fel de dată, iar altele au numai data când s-a copiat sau când s-a tradus. În cazul de față – și nu e singurul caz – poartă și data când s-a scris și data când se presupune că a căzut piatra cu epistola”.

„2. O altă întrebare care, în mod firesc, s-a pus, a fost: cum de nu a observat Al. Rosetti și Ion Bianu aceste date? – Pentru Al. Rosetti, care este în viață (era atunci n. n.) nu pot da nici un răspuns, pentru că poate explica personal; dar pentru Ion Bianu – adică pentru cel care, prin autoritatea sa, a impus datarea manuscrisului între 1560-1580 - , răspunsul reiese chiar din introducerea ce o face în broșura Nr. III din „Texte de limbă din secolul XVI, unde, în rândurile 19 și 20, scrie: „Întâiele două rânduri și mai jos **cuvintele** (subl. D. Ș.) „*văleat șase nouă sute (cu litere cifre) și „vă leta dz*” au fost scrise cu bronz alb de argint care a pătruns hârtia.

Prin urmare, măcar Ion Bianu a văzut aceste două date, și ce e de mirare, e că le spune „cuvinte”, ca și când le-ar socoti cuvinte neînțelese, nu litere cifre. După felul cum le reproduce în introducerea sa, se vede că nu a observat semnul miilor, pe care nu-l redă. Deci deși le-a văzut, nu le-a interpretat corect.

Deci am credința că suntem chiar în fața traducerii originale, totuși, în cazul că s-ar dovedi cu precizie că manuscrisul ar fi copie, aceasta nu poate înlătura concluziile trase mai înainte, de vreme ce atâtea documente, cronici și altele, le avem în copii și sunt tot atât de valabile ca și originalele, dacă nu avem îndoieli asupra copiilor. Or, aici fiind vorba de un text religios, e o garanție în plus că eventuala copie ar fi întocmai cu originalul. În sprijinul acestei datări, reamtesc și faptul cunoscut în istorie că în acest veac a bătuit ciuma neagră, care nici pe noi nu ne-a ocolit. Acest îngrozitor flagel dă o singură explicație a afluirii unor asemenea texte moralizatoare, scrise cu scopul de a-i face pe oameni mai buni, spre a obține îndurarea Domnului.

Cum era limba română din primul text (slavo-română) al manuscrisului? Cum spațiul acordat nu-mi îngăduie considerațiuni mai ample, în convingerea că voi mai reveni, dau mai jos – transliterat – numai începutul acestui text:

/Poslanie/ de întru ceriu căzu întru Ierusalim.

Văleat 6900 (= 1391-1392). Povestea fu dedemult întru sfânta cetate Ierusalimului întru atâția ai. Văleat 6000. Întâiu cuvânt feac și spune di mare minune ce fu întră sfânta besearicâ întră cetate Ierusalimului. Asculțați ameni iubitori la ameni adâncul și blândețele ce face Dumnedzâu derepti lucrurile noastre cele higloani. Cădză piatră mică și rece de întru ceriul întru Ierusalim, și de greutatea ei nime nu putea spune (...).

Și povestea urmează astfel pe 27 de pagini și jumătate! Citit acest text în orice regiune a țării și oriunde se mai află populație românească, cred că nimeni nu se îndoiește că va fi deplin înțeles, deși e scris în graiul românesc ce se vorbea acum peste 600 de ani. Această stabilitate a limbii noastre, spre deosebire de multe alte limbi, vorbește prin ea însăși că ne aflăm în fața unei limbi cu vechime de milenii. La această concluzie contribuie și faptul că este unitară pe o arie geografică greu de întâlnit în alte limbi.

Vechimea și limba celorlalte două texte ale manuscrisului.

Ambele texte, deși sunt scrise de aceeași mână a traducătorului primului text, spre deosebire de acesta, ele prezintă fenomenul rotacismului. Ele sunt, evident, copii care preexistau la data de 1391. Anumite considerațiuni ne îndreptătesc să le socotim scrise, inițial, cu secole înaintea acestei date.

Pentru cunoașterea limbii române din acele vremi câte un fragment din fiecare.

Din: Învățătură întră cin/stită și marea Duminica Paștilor Scrisă e de Sfântul Ioan Zlotaoust.

Astăzi e ziua de bucurie și de veselie fraților. Ziua veseliei și a ispășeniei, ziua lumirii și a curățirei, ziua pa/s/celor și împăcării, ziua ce iar ce va să fie noire sufletelor noastre; ziua adevărită, mare și luminată. Aceasta e praznicul praznic, aceasta ziua iastea cinstită și sfânt-a Purtătorului de Lumină, ziua învierii (...).

Se vede stilul înaripat și înflorat, de o mare frumusețe, caracteristic lui Ioan Gură de Aur; dar ascultăm, în același timp, și o limbă ce redă ideile într-o formă atât de aleasă și cu o muzicalitate de parcă ar fi o incantație.

Din textul III: Învățătură la sfânta cuminecătură.

Veriți frați, veriți părinți, de toată vrăsta, micii și marii, tireri și bătrâii, feciorii și fetele, de ascultați toți carii vor să primească și să ia sfânta cuminecătură (...).

Deși acest al treilea text este legat de o taină fundamentală a Bisericii creștine, aceea a cuminecăturii, totuși, ca stil, în prima parte, care constituie o chemare la săvârșirea acestei taine, nu este lipsită de avânt cu ideile și vorbele precise și logic înlănțuite. Suntem și în acest text în fața unei minunate limbi românești.

După cum se vede, prin stabilirea vechimii textelor din acest manuscris, din care cel mai nou este din 1391, istoria formării limbii și poporului român intră într-o nouă viziune, de o luminoasă strălucire”³³.

V. REACȚII LA DESCOPERIRILE LUI ȘERBU

1. Alexandru Mareș

Alexandru Mariș, în studiul său *Datarea Manuscrisului de la Ieud*, contestă descoperirea lui Șerbu, negându-i tocmai calitatea de expert în textele vechi, prin care Șerbu a exelat. Mariș spune: „Dumitru Șerbu s-a pronunțat în favoarea datării manuscrisului în 1391”³⁴. În studiul lui Șerbu nu poate fi vorba de nici o favoare, ci de o descoperire. Apoi afirmă că această datare „nu poate fi luată în serios; ea dovedește nefamiliarizarea autorului cu cercetarea textelor vechi”³⁵. Să scrii așa ceva despre profesorul dr. Dumitru Șerbu, care a trudit zeci de ani la textele vechi, la care a făcut mii de analize și de clarificări, este o impietate.

³³ Ibidem.

³⁴ Alexandru Mareș, *Op. cit.* p. 306.

³⁵ Ibidem, p. 306.

2. Mirela Teodorescu și Ion Gheție

Am arătat greșelile pe care le-au făcut editorii în ediția academică. Pe lângă acestea ei resping și descoperirea lui Dumitru Șerbu, spunând că „anul 6900 (= 1391-1392), amintit în textul slavon al Legendei duminicii, se referă la evenimentul narat (căderea pietrei din cer) și nu poate fi luat în considerație pentru datarea versiunii slavone (sau a celei românești) a textului, așa cum susține într-un articol plin de afirmații lipsite de acoperire, D. Șerbu (*Manuscrisul românesc din Codicele de la Ieud. Mărturie documentară a vechimii limbii române*, în „Tribuna”, XXI, 1977, nr. 8 și 9”³⁶. Citatul acesta necesită următoarele două lămuriri: 1. Aici se repetă greșeala de a pune evenimentul de la 6000 la 6900, când în text se spune clar: „Povestea fu de demult întru sfânta cetate Ierusalimului, întru atâția ai vu let 6000”³⁷. 2. Afirmațiile lui Șerbu nu sunt lipsite de acoperire, ci dimpotrivă sunt acoperite de descoperirea la care a ajuns prin cercetare și analiză..

2. Profosorul univ. dr. Gheorghe Mihăilă

Profesorul univ. dr. Gheprghe Mihăilă, membru titular din 2004 al Academiei Române, nu acceptă descoperirea lui Dumitru Șerbu. Autorul analizează Textul și încearcă să aducă argumente pentru a-și susține părerea. „În numerele 8 și 9 ale revistei <<Tribuna>>, D. Șerbu a publicat un articol în care încearcă să demonstreze că <<manuscrisul românesc din Codicele de la Ieud a fost scris în anii 1391-1392>>. O asemenea afirmație, pe care autorul o vehiculează oral din 1974, dar pe care o găsim expusă pe larg în scris abia acum, este de natură să atragă atenția atât a specialiștilor, cât și a publicului larg, interesat desigur <<de a avea cât mai multe și cât mai vechi>> mărturii scrise ale limbii române. Numai că, din păcate, argumentarea sa este atât de șubredă filologic, încât se destramă la cea mai elementară analiză. În esență, ea se bazează pe interpretarea *datei la care este plasat evenimentul imaginar* (căderea unei pietre din cer, cuprinzând o epistolă a lui Iisus Hristos, referitoare la respectarea duminicii), relatat în Legenda duminicii, primul din cele trei texte ale manuscrisului românesc inclus în Codicele de la Ieud (B. A. R., nr. 5032, ff. 170-183, trei caiete a câte 8 file) *drept dată a traducerii textului din slavonește în românește și, implicit a manuscrisului respectiv* (întrucât autorul crede

³⁶ *Manuscrisul de la Ieud*, p. 36.

³⁷ *Ibidem*, p. 153.

că avem în față autograful traducătorului, sau, dacă e o copie, <<aceasta ar fi - după părerea sa – întocmai cu originalul>>”³⁸.

Ca și Mirela Teodorescu și Ion Gheție, Mihăilă a considerat că anul 6900; 1391-1392, care se află în text, ar fi anul căderii pietrei din cer și nu anul traducerii textului în limba română. Dar în text există și anul 6000, cu precizarea că în acest an a căzut piatra din cer: „Povestea fu de demult întru cetate Ierusalimului, întru atâția ai vu let 6000” (491-492). În această situație, autorul vine cu ipoteza că ar fi greșit copistul. „Dar, cum lăsase de astă dată mai puțin loc (sau poate din neatenție), copistul n-a mai scris a doua literă chirilică cu valoarea de 900, pe lângă cea cu valoare de 6000, astfel că anul care rezultă aste 491-492 e.n.

Așa stând lucrurile, nici prima cifră – care aparține textului slavon -, nici a doua (evident, incompletă) – nu pot fi interpretate ca reprezentând data scrierii sau traducerii textului respectiv în românește, ci numai data imaginară a <<căderii pietrei din cer>>³⁹.

O analiză și o interpretare nu se poate baza pe un număr ipotetic și nu pe cel real, care există în text. Anul 1391 poate fi considerat ca timp în care mai circula legenda, care a circulat de secole în multe variante. Poate fi considerat ca timp în care s-a tradus legenda în limba română, dar nu mai poate fi considerat ca an în care a căzut piatra din cer cu legenda pentru a impune ziua duminicii, fiindcă atunci ziua duminicii era impusă și legiferată de peste o mie de ani.

VI. SUSȚINEREA DESCOPERIRII LUI ȘERBU

1. Profesorul Andrei Crețulescu. Redescoperirea

Îl trecem în primul rând pe Andrei Crețulescu, nu pentru că ar fi susținut descoperirea lui Dumitru Șerbu, ci pentru că, în urma cercetărilor sale, a făcut și el aceeași descoperire. Și Andrei Crețulescu a arătat că traducerea în limba română a Legendei sfintei duminici datează din 1391. Studiul său a fost primit cu entuziasm de mulți dintre cei interesați de vechimea scrisului în limba română. Pe tema vechimii scrisului în limba română, Andrei Crețulescu apreciază că „Scrisul în limba română are... o istorie destul de agitată”⁴⁰. El înțelege că descoperirea datei de 1391-1392, la care s-a făcut traducerea în limba română a Legendei sfintei duminici se impune cu

³⁸ G. Gheorghe Mihăilă, *Studii de lingvistică și filologie*, Editura Facla, Timișoara, 1981, p. 104. Acest studiu a fost publicat inițial în “*România literară*” nr. 26 din 30 iunie, 1977, p. 8.

³⁹ Ibidem, p. 106.

⁴⁰ Andrei Crețulescu. *Op. cit.*, p. 23.

greu, arătând cum s-au impus și alte descoperiri ale unor texte românești vechi, printre care și Scrisoarea lui Neacșu de la Câmpulung, despre care spune: „*Apariția Scrisorii lui Neacșu a pus teoria luterană într-o grea situație, pentru că, fiind datată cu anul 1521, scrisoarea era în afară de orice influență luterană; iar limba – clară, logică și curgătoare, ca cea de azi. Prin ea se infirmă ideea că nu am scris sub influența luteranismului... Era cazul că susținătorii teoriei luteraniste să o primească cu bucurie. Dar împotriva acestei scrisori s-a organizat o acțiune tacită de neluare în seamă, de bagatelizare, mergându-se chiar până la acuzare e fals*”⁴¹.

Într-un studiu susținut la Congresul Internațional de Dacologie din 2006 și-a prezentat și rezultatele cercetărilor prin care a descoperit data de 1391-1392, la care s-a făcut traducerea Legenda sfintei duminici din Manuscrisul de la Ieud. „Prin comunicarea privind Manuscrisul românesc din Codicele de la Ieud, a cărui vechime am stabilit-o în anul 1391-1392, am întărit convingerea despre existența Scrisorii lui Neacșu. Acest manuscris este cu mult mai întins decât Scrisoarea lui Neacșu. El cuprinde 48 de pagini de limbă românească și are aceeași calitate și precizie. Este alcătuit din trei taxte, dintre care numai primul... este datat cu anul 1391. Celelalte două texte sunt copii ale unor scrieri mult mai vechi (cu secole).

Datarea propusă de mine, 1391, a fost acceptată în mai multe lucrări de valoare. Pe această temă s-au ținut conferințe la București, Ploiești, Craiova etc., iar cu prilejul Congresului de istorie de la București din anul 1980, s-au distribuit participanților broșuri în limbi de largă circulație, în care această datare a **Manuscrisului românesc** era adoptată”⁴².

2. Profesorul dr. Nuțu Roșca. Metoda logicii istorice

În timpul când Dumitru Șerbu cerceta Manuscrisul de la Ieud, profesorul Nuțu Roșca urma doctoratul la Universitatea din București și studia la Biblioteca Academiei Române. Acolo l-a cunoscut pe profesorul dr. Dumitru Șerbu. Pentru teza sa de doctorat, Nuțu Roșca a cercetat onomastica din Valea Izei, zonă în care intră și Ieudul. Pe teme Ieudului, a monumentelor și a Manuscrisului de la Ieud a avut mai multe convorbiri cu Dumitru Șerbu. Acesta l-a informat pe Roșca despre descoperirea sa, despre susținerea acestei descoperiri într-o comunicare susținută la Academia Română în ziua de 17 ianuarie 1974 și despre un studiu care urma să apară în revista „Tribuna”, de la Cluj Napoca. Nuțu Roșca a urmărit aceasta, a citit studiul și chiar l-a

⁴¹ Ibidem, p. 24.

⁴² Ibidem.

trecut în bibliografia tezei sale, pe care a susținut-o în 28 martie 1978⁴³. La colocviul de la Ieud din 1984, Nuțu Roșca a susținut comunicarea Probleme privitoare la datarea Legendei duminicii din Manuscrisul de la Ieud, din care reproducem o parte în continuare.

Pentru a lămuri și mai bine aceste probleme este necesar să apelăm la o metodă de logică istorică. Această metodă constă în faptul de a judeca dacă la anul 1391 mai era nevoie de căderea pietrei din cer cu legenda pentru a impune ziua duminicii.

La anul 1391, scris în legendă, se spune: „Povestea fu de demult”⁴⁴, adică minunea căderii pietrei din cer s-a petrecut cu mult timp înainte. Și vrând să precizeze cât de demult s-a întâmplat această minune, ne precizează că minunea s-a petrecut „întru atâția ai vu let 6000”. Mai adaugă că aceasta sa petrecut în timpul patriarhului Osian. Legenda se încheie ca și cu un fel de iscălitură: „Eu, Osian, patriarhul Ierusalimului”⁴⁵. Dacă s-ar afla un patriarh al Ierusalimului cu acest nume și timpul în care el a cărmuit Biserica Ierusalimului, atunci și aceasta ar contribui la rezolvarea problemei. Pentru aceasta am studiat cronografia patriarhilor Ierusalimului, dar n-am aflat nici un patriarh cu acest nume, nu numai la Patriarhia Ierusalimului, dar nici la celelalte patriarhii ale Constantinopolului, Alexandriei, Antiohiei, precum nici la papi de la Roma. Presupunând că s-ar fi putut produce o greșeală la transcrierea numelui patriarhului, am căutat un nume al cărui complex grafic să fie cât mai apropiat de Osian. Cel mai asemănător este Casian, care a fost întâistătător al Bisericii Ierusalimului la mijlocul secolului al II-lea. Metoda documentării cu patriarhul este cu semne de întrebare, de aceea o lăsăm de o parte și rămânem numai cu logica istorică și cu datele din text, judecând etapa din istoria creștinismului în care a fost nevoie de această legendă pentru a impune ziua duminicii.

În primele trei secole se dădea o luptă inegală între două forțe: una veche, dar puternică și care nu voia să părăsească arena, iar a doua tânără, plăpândă, firavă, care își cerea dreptul la viață. Prima a fost sabbatul, iar a doua a fost duminica, Ziua Domnului. A doua n-a putut să învingă până când, metaforic, a căzut piatra din cer. Această piatră căzută din cer a fost Edictul de la Milan din anul 313 dat de Sfântul Împărat Constantin cel Mare, prin care a pus în libertate creștinismul, iar prin actul din 321 a instituit cinstirea duminicii drept zi de sărbătoare săptămânală. Prin aceste acte, creștinismul din religie nepermisă și persecutată a devenit religie legală. Atunci s-a făcut trecerea de la sabbatul iudaic la Ziua Domnului, care s-a mai numit la primii

⁴³ Nuțu Roșca, *Onomastica din Valea Izei*, Editura Societății Culturale Pro Maramureș. Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2004, p. 86-98 și 320.

⁴⁴ *Manuscrisul de la Ieud*, p. 153.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 158.

creștini ziua soarelui și ziua luminii pentru că Hristos a spus: „Eu sunt lumina lumii” (Ioan, 8,12). Înlocuirea sabatului iudaic cu Ziua Domnului s-a făcut pentru că sabatul nu semnifica decât ieșirea din robia Egiptului, pe când Ziua Domnului are alte temeuri mult mai importante. În zi de duminică a avut loc Învierea Mântuitorului, care este piatra de temelie a creștinismului; în zi de duminică Mântuitorul s-a arătat apostolilor după Înviere, în zi de duminică avut loc pogorârea Duhului Sfânt asupra apostolilor și s-a întemeiat Biserica. De la începutul creștinismului este ziua liturgică. Ziua Domnului a fost apoi întărită prin canoanele sfintelor sinoade ecumenice. Și de atunci duminica a fost respectată și ținută cu sfințenie de-a lungul secolelor.

Pe când s-a ajuns la anul 1391 cinstirea duminicii avea o așezare milenară, solidă, cu o tradiție de 1088 de ani. Era o sărbătoare puternică în conștiința creștinilor. Nu mai avea nevoie de întărirea ei printr-o legendă. Era întărită de legea Sfântului Împărat Constantin cel Mare, de canoanele sfintelor sinoade și de tradiția de peste o mie de ani. În etapa aceea viața bisericească era mult evoluată și complexă. Românii aveau atunci Biserica organizată canonic cu instituții superioare: episcopii și mitropolii. Mitropolia Țării Românești era recunoscută de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol încă din 1359, cea din Transilvania din 1376, iar cea din Moldova din 1386. Se zideau atunci biserici și mănăstiri, reședințe și catedrale episcopale și mitropolitane. În timpul acela voievozii din dinastia Drăgoșeștilor erau ctitori recunoscuți de Patriarhia din Constantinopol ai Mitropoliei din Halici și ai episcopiei din Przemysl, unde era episcop Chiril Românul. La aceste instituții superioare bisericești se hirotoneau preoți din Maramureș și Moldova. La Mitropolia din Halici a fost hirotonit însuși Iosif Mușat, primul mitropolit al Moldovei de către Mitropolitul Antonie al Haliciului. Voievozii Balcu și Drag au ridicat biserica din Dealul Ieudului, numită Biserica Balcului; au întemeiat Mănăstirea Bârsana și Mănăstirea Vadului, unde Sfântul Ștefan cel Mare a instituit Episcopia Vadului. Prin extinderea relațiilor diplomatice ale acestor voievozi, Patriarhul Ecumenic Antonie al IV-lea și-a înfipt crucea sa în Maramureș, prin gramata din 13 august 1391, ridicând Mănăstirea Drăgoșeștilor de la Peri la rangul de Stavropighie Patriarhală, cu drept de jurisdicție asupra a opt ținuturi și prin aceasta s-au pus bazele Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului. Atunci, la 1391, nu se mai puneau problema de instituire a zilei duminicii. Ea era legiferată, cum am spus prin Edictul de la Milan în urmă 1088 de ani și întărită prin canoanele sfintelor sinoade ecumenice și de tradiția creștinismului, care o ținea cu sfințenie.

3. Profesorul univ. dr. Ion C. Chițimia. Relevare

Profesorul niv. dr. I. C. Chițimia este savantul care a coordonat reeditarea, în 1988, a *Bibliei de la București din 1688*. El a studiat și Cocicele de la Ieud și în mod special datarea traducerii în limba română a Manuscrisului de la Ieud. I. C. Chițimia este autoritatea științifică, care a făcut cercetări penetrante și de rezultatele căruia trebuie să se țină seama. De aceea reproducem aici în întregime studiul său dens consacrat datării traducerii în limba română a Legendei duminicii, intitulat *Mândria de neam și de cartea lui veche*.

„SUNT PUȚINE comunele rurale care să fi inițiat acțiuni culturale și științifice de treaptă superioară precum o face de un bun număr de ani Ieudul Maramureșului, sub forma unor colocvii de cultură cu genericul <<Codicele de la Ieud>>. Li se spune modest <<colocvi>>, însă în realitate s-a ajuns la adevărate sesiuni științifice, cu participarea largă, de la intelectualii satului (sau ridicați din sat) până la invitați din centre universitare ale țării.

De unde vine totuși acest flux de preocupări locale sau de mai mare anvergură, inclusiv ale fiilor satului pe unde se află? Este minunea pe care a produs-o și o produce mereu moștenirea din vechime a Codicelui de la Ieud, păstrat îndelung în Biserica de lemn, ziză din Deal (ridicată în 1364), care face mândria de neam și de cartea lui veche. Primarul satului și ajutoarele sale din consiliul popular nu sunt acum numai experți în buna gospodărire economică a comunei, ci și suflul ei spiritual (dovedit de luările lor de cuvânt), fără de care satul și realizările lui materiale n-ar avea viața de acum.

Descoperit și semnalat prima oră de Andrei Bârseanu în 1921, intrat apoi în Biblioteca Academiei Române, Codicele de la Ieud conține zece texte diverse, între care și două tipărituri ale lui Coresi în copii fragmentare), dar importante sunt trei texte în limba română veche: două predici și Legenda Duminicii, scriere apocrifă străveche, cu largă circulație în literaturile europene și dincolo de Europa. Aceste trei texte au fost publicate întâi de Ion Bianu în fotocopie, sub denumirea, dată de el și des folosită, Manuscrisul de la Ieud (altceva deci decât codicele întreg) și au format în special obiectul a numeroase studii, de la descoperire și până azi. Problema cea mai acut discutată a fost aceea a vechimii manuscriselor. Pe baza filigranelor hârtiei, manuscrisele aparțin secolului al XVII-lea (*cf.* Al. Mareș, *Limba română*, XXIV, 1975, nr. 4, p. 306). Fiind înă vorba de copii, originalele lor trebuie să fi fost mult mai vechi, după cum arată și elementele de limbă. Se poate data însă, cu orice opoziții <<savante>>, cel puțin Legenda Duminicii, care a luat naștere prin secolul al V-lea, întâi în limba greacă (poate latină), sub forma unei epistole <<căzute din cer>>. Legenda inclusă în Codicele de la Ieud conține (singurul caz în întregul codice) text

slavon în alternanță cu cel în limba română. Partea slavonă nu poate fi decât o traducere a unui vechi text grecesc (sau latin). La începutul scrierii bilingve se înscriu niște date și propoziții de introducere, care au dat loc la interpretări controversate. Pentru a le discuta, le reproducem întocmai, după manuscris și cu punctuația acestuia: <<Povesti byvsaa divna vu svetem grade Ierusalime. VĂ LEAT 6900 poveste fu de de demult întru sfânta cetate cetate ierusalimului, întru atâția ai. VU LET 6000 pruvoe slavo sutvori cjude. Întâiu cuvânt feace și spune di mare minune>>.

Copistul a reprodus un text vechi, care, nefiind prea explicit, nu este cu totul de neinterpretat, textual și logic. Să se observe că prima dată precedă o secvență românească, în schimb a doua una slavonă. Aceasta este realitatea manuscrisului, și nu cum procedează în discuție (derogând de la manuscris), Mirela Teodorescu și Ion Gheție, trecând prima dată la sfârșitul secvenței slavone anterioare (ca să le iasă oare argumentarea!) cealaltă dată rămânând la locul ei („Limba română”, XXXIV, 1983, nr. 2, p. 137). Și așa se afirmă că „data 6900 se referă la evenimentul narat”. Să nu considerăm însă pe cei vechi atât de naivi, încât să confunde momentul de naștere al unei asemenea scrieri cu momentul ei de răspândire cu mult mai târziu. Nu s-a dat undeva precis anul căderii epistolei din cer, dar în mintea celor vechi momentul nașterii era cel de luptă pentru instituirea duminicii ca sărbătoare, adică la mijlocul mileniului I. În fond, datele marchează apariția unor texte – copii și versiuni ale legendei de atunci și până târziu, în diferite limbi, inclusiv în limba română. În acest caz, afirmația că „data de 6900 (adică 1392) se referă la căderea pietrei din cer” este o opinie fără temei. Cum însă data respectivă precedentă – se vede bine – începutul traducerii în limba română și nu la începutul versiunii slavone, nici măcar la sfârșitul primei ei secvențe (punctuația manuscrisului e clară), înseamnă că această dată marchează într-un fel traducerea românească. În schimb imediat următoare 6000 adică 492, din capul secvenței slavone (luată probabil de versiunea slavonă din alta mai veche), înscrie, după alta mai veche, „întâiul cuvânt” adică apariția scrierii apocrife într-o veche versiune, întâlnită și tradusă în slavonă. Ambele date apar în manuscris în cifre-litere îngroșate, dându-li-se deci importanță.

Că data 1392 se leagă de textul românesc o dovedește și adaosul final al traducătorului român „întru atâția ai” (inexistent în textul slavon), care vrea să spună: „povestea de demult ...întru atâția ai” până la 1392, de la anul 492, care înscrie în continuare narațiunea în limba slavonă. Așadar data 1392, ca moment al traducerii românești din limba slavonă are un fundament. Aceasta cu atât mai mult, cu cât scrisul în limba română în trecut depășește și acest moment, iar cercetările o dovedesc din ce în ce mai mult.

Dar să revenim la Ieud și la codicele lui. Acceptăm părerea lui N. Drăganu, reluată de Ion Gheție că cele trei texte în limba română provin din părțile sudice ale

țării, s-au făcut copii în Moldova și au călătorit în Transilvania, încorporând note apocrife. Trebuie acceptat, în mod special faptul că ele și-au găsit o prețuire și un loc comun la Ieud, marcând spiritualitatea înaltă a satului. Legenda Duminicii atestând o fază mai veche de scris în limba română decât s-a crezut. Și aceasta în lumea celor mulți și de jos, ceea ce înobilează în plus cultura poporului român”⁴⁶.

4. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit dr. Antonie Plămădeală

Foarte interesat era de evoluția discuțiilor privitoare la datarea Manuscrisului de la Ieud și marele cărturar, Înalt Prea Sfințitul dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului. Acest interes l-am aflat din Acâteva reflecții publicate în „Telegraful Român”, iar apoi în volumele *Gânduri de frumuseți albe*, vol. 1-5, publicate la Tipografia Eparhială, Sibiu, 2004. Mitropolitul urmărea descoperirea lui Dumitru Șerbu, cu discuțiile din jurul ei și dorea impunerea ei. „Multă vreme, primul document de limbă română scrisă, a fost considerat a fi Scrisoarea lui Neacșu de la Câmpulung către Jupan Hanăș Begner din Brașov (1521). Prin 1977 profesorul Dumitru Șerbu a încercat, însă, în revista „Tribuna” de la Cluj-Napoca, o nouă datare a „codicelui de la Ieud”, menită să schimbe radical datele problemei. Dumitru Șerbu a stabilit că manuscrisul în limba română de la Ieud ar fi fost scris între anii 1391-1392. Aceasta însemna un câștig pentru cultura românească scrisă de 130 de ani față de scrisoarea lui Neacșu...

Anul 1391 e valabiul numai pe plan local? Bănuind că există totuși argumente și pentru o arie mai largă, și că ele ar putea fi înțelese și dincolo de granițele Ieudului, ar fi bine să se hotărască să iasă în lume. Ca să știm, în cele din urmă, care e de fapt primul document de limbă românească scrisă”⁴⁷.

După un timp, Antonie Plămădeală revine cu interesul asupra datării Manuscrisului de la Ieud. Află că „Vasile Bologa a redeschis controversata problemă”. Referitor la cele scrise de Vasile Bologa în articolul său cu privire la datarea manuscrisului, mitropolitul spune: „Nu sunt cuvinte aruncate, sper, fără răspundere. Mănușa a fost aruncată din nou. Dar din martie 1985, până acum, nimeni n-a ridicat-o. Stă acolo, în paginile revistei maramureșene, cu ochii spre cineva care ar mai cuteza să nu considere cazul definitiv încheiat prin respingerea datării propuse, îndrăznețul an 1391(sau 1392 care nu face prea mare diferență dar vrea să dovedească exhaustivitatea cercetării)”⁴⁸.

⁴⁶ I. C. Chițimia, *Mândria de neam și de cartea lui veche*, în “Contemporanul”, din 22 mai 1987.

⁴⁷ Antonie Plămădeală, *Gânduri de frumuseți albe*, vol. V, Tipografia Eparhială, Sibiu, 2004, p. 51-52.

⁴⁸ Ibidem, p. 174-175.

A treia oră mitropolitul vine bine informat, cu un mesaj bogat și cu dorința de a vedea problema încheiată în triumf. „Sub genericul <<Mari tradiții ale continuității noastre spirituale>>, „Contemporanul”, a reluat încă neelucidata problemă a <<Manuscrisului de la Ieud>> pe care mulți cercetători, îl datează 1391 sau 1392, fiind socotit astfel cel mai vechi document de limbă română scrisă. Unii mai hotărâți pentru datarea de mai sus, alții evitând cu grijă o pronunțare pro sau contra, autorii celor două pagini fac toți bine că readuc în atenția cercetătorilor și a publicului, această controversă ale cărei concluzii definitive pro ar bucura cultura română cu o bucurie mai mare decât un secol, dacă o comparăm cu scrisoarea lui Neacșu din 1521! Prof. univ. dr. I. C. Chițimia în art. <<Mândria de neam și de cartea lui veche adaugă cel puțin un element în plus la demonstrațiile de până acum în favoarea vechimii Manuscrisului. Prof. dr. Dumitru Șerbu, în art. <<Cu privire la vechimea unui document de limbă românească scrisă>>, reia și dezvoltă ceea ce a susținut dintru început – tot în favoarea vechimii – iar Dr. Vasile Vetișanu realizatorul paginii din „Contemporanul” nu are nici o îndoială că suntem în fața <<primului text de limbă română. Mai scriu Dr. Valeriu Rusu, Dr. Gh. Focșa și Constantin Coșman (Contemporanul nr. 21/1987, p. 8-9). Vasile Vetișanu a scris despre <<Codicele de la Ieud>> și în „Luceafărul”: Pe drumul limbii române aducând argumente și nume mari în sprijinul lor (Luceafărul, nr. 31, 1987, p. 6). Nu știm cât acest dialog în care părțile par a nu se auzi. Oare cum s-ar putea constitui o instanță care să tranșeze problema? Nu. E evident că nu avem de a face cu așa ceva, atâta vreme cât soluțiile există. Numai că nu concordă. Sunt când tari de o parte și slabe de cealaltă, când tari de cealaltă și slabe dincoace. Nefiind deci de categoria problemelor fără soluții, aici soluția există. Numai că trebuie găsită și demonstrată fără puțință de tăgadă, cea bună. E încă o dată o invitație la mai adâncă cercetare”⁴⁹.

Mitropolitul Antonie rostește cuvânt de laudă la adresa celor care au trudit pentru începuturile și biruința scrisului în limba română: „În istoria culturii vechi românești și anume în perioada ei de plămădire, au ostenit cu râvnă vrednică de pomenire un șir lung de clerici luminați, iubitori de țară, adevărați pionieri în vremuri de alegere a luminii de întuneric, ctitori de limbă, de cultură și de unitate românească. Sunt mulți, atât de mulți, încât nu ne vom putea împlini datoria sfântă de a-i putea pomeni pe toți aici. Numele lor a fost căutat cu pasiune și migală, a fost descifrat de cercetători pe frontispicii sau pe margini de manuscrise și de cărți și a intrat demult în patrimoniul național. A-i aminti, iar și iar, e ca o rugăciune senină de laudă și de

⁴⁹ Ibidem, vol. II. p. 50-51.

mulțumire, ca o cântare Patriei, în care ei sunt refrenul ce revine în ritm de respirație în eternitate”⁵⁰.

5. Profesorul univ. dr. Vasile Vetîșanu

Profesorul universitar dr. Vasile Vetîșanu a participat la aproape toate colocviile de la Ieud și a fost moderatorul acestora. A studiat Ieudul în complexitatea lui. Împreună cu Gheorghe Focșa și cu Nicolae Dunăre a organizat la Ieud cursuri de civilizație. A scris lucrarea documentată, intitulată *Cartea Ieudului de la începuturi până în zilele noastre*, pe care a publicat-o la Editura Conex din Oradea în 1995, un tom de 248 de pagini format A4. În această carte autorul spune: „Au urmat, din 1982, Întâlnirile anuale, apoi bianuale în organizarea manifestărilor culturale <<Codicele de la Ieud>>, prin care se întărea ideea că aici la Ieud, la Biserica de lemn din Deal, a fost scris cel dintâi text de limbă română, datând din 1391-1392. Trebuie apărută această idee care, singură, ar merita o carte în cultura noastră”⁵¹. A publicat alte studii și articole documentate cu conținut istoric și cultural privitoare la Ieud. A susținut cu argumente temeinice de ordin logic și istoric descoperirea lui Dumitru Șerbu privitoare la datarea la care s-a făcut traducerea Legendei duminicii din Manuscrisul de la Ieud în limba română.

Participând cu competență și dăruire la aceste acțiuni, Vasile Vetîșanu, printre alte lucrări cu tematică ieudeană, a publicat studiul intitulat *Spiritualitatea românească – o filozofie a originilor*. Acest studiu are următoarele subcapitole: 1. Simbolurile originilor la Ieud. 2. Cea mai modernă tradiție de cultură. 3. „Codicele de la Ieud” – moment de început al culturii românești. 4. Primele cursuri de civilizație țărănească. 5. S-ajungem la Ieud.

Spicuim din această lucrare câteva fragmente, care tratează Manuscrisul de la Ieud. Vetîșanu precizează că Manuscrisul de la Ieud este cu 130 de ani mai vechi decât Scrisoarea lui Neacșu de la Câmpulung, despre care se credea până acum că ar fi cea mai veche scriere în limba română. „La Ieud, în <<Biserica din Deal>>, construită din lemn, la 1364, s-a scris cel dintâi manuscris în limba română, cu litere chirilice, la 1391-1392, numit: Codicele de la Ieud. L-a prezentat, în 1921, la o adunare a <<Astrei>>, Artemie Anderco, care l-a dat lui I. Bianu, prin care apoi s-a publicat în facsimil. Datarea lui e descoperirea prof. Dumitru Șerbu, care ne duce

⁵⁰ Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simțire românească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 63.

⁵¹ Vasile Vetîșanu-Mocanu, *Cartea ieudului de la începuturi până în zilele noastre*, Editura Convex, Oradea, 1995, p. 188.

scrisul românesc cu 130 de ani în urma Scrisorii lui Neacșu de la Câmpulung. De aici încep la Ieud simbolurile originilor și asupra lor vom reveni”⁵².

În continuare Vetîșanu arată nivelul științific ridicat la care s-au ținut colocviile de la Ieud: „În 1982, s-a născut la Ieud o mare acțiune culturală, sub genericul: „Codicele de la Ieud”, aflându-se în acest an la a doua ediție a sa. Ca teme principale: *manuscrisul de la Ieud, destinul civilizației țărănești, ideea de cultură locală în contextul unui specific cultural și național, istoria înțeleasă și explicată prin datul cultural*. În cea mai modernă tradiție de cultură de la Ieud s-a putut vorbi despre aceste teme cu probitatea științifică necesară și cu ipotezele creatoare, proprii metodelor de investigație ale cercetătorului modern”⁵³.

Vasile Vetîșanu prezintă apoi amploarea și dinamismul pe care le-au luat dezbaterile din colocviile de la Ieud din anii 1982-1983, privitoare la temele acestor colocvii, dar mai ales a celei privitoare la descoperirea lui Dumitru Șerbu a datei la care s-a tradus în limba română Legenda duminicii din Manuscrisul de la Ieud: „PROFESORUL D. ȘERBU și-a exprimat opiniile sale, încă din 1977 în revista „Tribuna” din Cluj-Napoca, despre „Codicele de la Ieud”, pornind de la accepția lui ca prim manuscris, cu litere chirilice în limba română. S-au pus temeiurile acum, în 1982, ale unei noi viziuni despre acest monument de început al culturii și scrierii românești. Au grăit despre acest manuscris, în 1982, pe lângă profesorul amintit și profesorii Gheorghe Mihăilă, Andrei Radu, Nuțu Roșca, Mihai Cupcea, Grigore Balea, Ion Iuga, apoi în 1983, la a doua ediție a colocviilor, profesorii Vasile Georgescu, Vasile Bologa, Pamfil Bilt, C. Iordache, Crina Călin, apoi într-o viziune sociologică urmașii lui D. Gusti, prof. Gheorghe Focșa și Nicolae Dunăre, alături de poeții căutători de simboluri originare, Ion Gheorghe, N. Grigore Mărășanu, Gheorghe Pârja, Daniela și Petru Dunca, criticul literar Laurențiu Ulici, Felicia Oșian, Mihai Dragu, V. Bologa, Mihai Cupcea și mulți alții”⁵⁴.

6. Profesorul univ. dr. Petru Dunca

Petru Dunca este inițiatorul și organizatorul Colocviilor de Vară „Codicele de Ieud” din anii 1982-1984 și următorii. Domnia sa a invitat la acele colocvii aleși oameni ai științei și culturii românești: academicieni, cercetători, profesori universitari, istorici, lingviști, doctori în istorie și filologie, scriitori, dintre care amintim: Dumitru Șerbu, Vasile Vetîșanu, Gheorghe Focșa, Gheorghe Mihăilă,

⁵² Vasile Vetîșanu, *Spiritualitatea românească – o filosofie a originilor*, în “Contemporanul” din 7 octombrie 1983, p. 4.

⁵³ Ibidem, p. 4.

⁵⁴ Ibidem.

Andrei Radu, Nicolae Dunăre, Radu Popa, Mihai Dăncuș, Vasile Bologa, Nuțu Roșca, Pamfil Bilțiu, Grigore Balea, Gheorghe Pârja, Mihai Cupcea, Vasile Georgescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț și mulți alții.

În acel cadru academic s-au dezbătut problemele vechimii și datării textelor din Manuscrisul de la Ieud. Orientarea de bază a dezbaterilor a fost dată de studiul lui Dumitru Șerbu, în care erau expuse rezultatele cercetărilor și descoperirii sale. Dumitru Șerbu în expunerile de la aceste colocvii n-a prezentat numai ideile din studiul publicat în „Tribuna”, ci a venit cu multe alte idei noi și cu unele detalii, care au avut menirea de a consolida pe cele din studiul publicat. Mulți dintre cei prezenți la aceste colocvii nu numai că au subscris la rezultatele cercetărilor lui Dumitru Șerbu, ci au întreprins și ei cercetări proprii și au adus contribuții la vechimea și datarea Manuscrisului de la Ieud. Audiind acele expuneri, Petru Dunca apreciază „Clarificarea exactă a datării Codicelui de la Ieud, fapt realizat de către profesorul Dumitru Șerbu, Nicolae Georgescu, Nuțu Roșca”⁵⁵.

7. Profesorul dr. Mihai Dăncuș

Mihai Dăncuș este o autoritate în domeniu. A cercetat cultura și istoria Maramureșului în profunzime. A scris o mulțime de cărți și sute de studii despre Maramureșul Istoric. Concluziile sale se bazează pe o vastă acumulare de cunoștințe. Mihai Dăncuș în studiul său *Atestări privind viața socială maramureșeană cu accente privind nașterea în tradiția populară*, publicat în revista „Mamoria ethnologica”, Anul I, nr. 1 din 2001, după ce trece în revistă mai multe documente vechi scrise în limba română, spune: „Am făcut această incursiune în consemnările scrise în limba română pe aceste meleaguri, acestea fiind o dovadă în plus că nu întâmplător Maramureșul a dat primul text în limba română - <<Codicelul de la Ieud>>, nu mai puțin celebrele texte rotacizante și probabil alte texte maramureșene care se află pe undeva rătăcite sau bine puse la păstrare în spiritul conservatorismului zonal”⁵⁶.

În cartea *Maramureș, un muzeu viu în centrul Europei*, după ce face un scurt istoric al Codicelui de la Ieud, susține data descoperită de Dumitru Șerbu: „În podul Bisericii Balcului din Deal, preotul Artemie Anderco, distins cărturar dintr-o veche familie nobilă maramureșeană, descoperă celebrul manuscris cunoscut astăzi sub denumirea <<CODICELE DE LA IEUD>>. În luna august 1921, Departamentul ASTRA din Sighetu Marmației organizează o mare expoziție, la care participă cu vestigii și creații artistice fiecare sat al Maramureșului. Ieudul, printre altele, aduce

⁵⁵ Petru Dunca, *Colocvii de cultură la Ieud*, în „Tribuna”, din 11 august 1983, p. 2.

⁵⁶ Mihai Dăncuș, *Atestări privind viața socială maramureșeană cu accente privind nașterea în tradiția populară*, în „Memoria etnografică”, Anul I, nr. 1, p. 46.

prin preotul Artemie Anderco acest manuscris pe care-l donează Muzeului Maramureșului. Andrei Bârseanu, care era atunci la Sighet, sesizează valoarea Legenda Duminicii și două Omilii, legate de joia și duminica Paștelui. Acesta la 11 noiembrie 1921 prezintă manuscrisul în ședința Academiei Române. În 1924 Al. Rosetti, într-o lucrare publicată la Paris, îl datează în secolul al XVII-lea. Înregistrat la Academia Română sub nr. 5032, Ion Bianu publică manuscrisul în facsimil în anul 1925, datându-l în perioada 1560-1580. După zeci de ani profesorul Dumitru Șerbu, pasionat paleograf, cercetând manuscrisul de la Ieud cu dovezi clare, îl datează în anul 1391⁵⁷.

8. Mircea Crișan

Mircea Crișan a publicat două articole pe tema Manuscrisul de la Ieud: Unul intitulat *Taina Codicelui de la Ieud*, publicat în „Gazeta de Maramureș” din 25 august 2008 și altul *Codicele de la Ieud își scutură secretele* publicat în „Sighet-Online.ro” din 18 august 2009.

În primul articol arată cum Primăria din Ieud împreună cu alte instituții și-au propus să organizeze reluarea cercetărilor privitoare la Manuscrisul de la Ieud. Și, după cum se văd pregătirile, spune că „există toate șansele ca în câțiva ani să se învețe în școli faptul că prima scriere în limba română datează de la 1391 prin Codicele de la Ieud”. Aceasta „ar putea înlocui în câțiva ani actualele informații potrivit cărora Scrisoarea lui Neacșu (1521) reprezintă prima scriere românească”⁵⁸.

În al doilea articol reia unele afirmații din primul și spune că reluarea cercetărilor „și-a propus să facă încă un pas spre scoaterea la lumină a adevărului istoric... Tocmai pentru a face lumină în acest sens, în 15-16 august s-a organizat la Ieud a XV-a ediție a Simpozionului Național <<Codicele de la Ieud>>, evenimentul fiind organizat de Primăria Ieud, Universitatea de Nord și Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului”.

Vechea Mănăstire de la Ieud

Oameni evlavioși, rugători și dornici de liniște s-au retras din zgomotul lumii într-o pădure a Ieudului, unde și-au înjghebat o modestă sihăstrie pentru a trăi acolo în post, rugăciune și meditație. Nu se știe începutul acestei așezări monahale, așa cum

⁵⁷ George Cristea, Mihai Dăncuș, *Maramureș, un muzeu viu în centrul Europei*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, p. 168.

⁵⁸ Mircea Crișan, *Taina Codicelui de la Ieud*, în “Gazeta de Maramureș” din 25 august 2008.

nu se cunosc începuturile multor mănăstiri românești. Poate că întemeierea acestei sihăstria să fie legată de activitatea voievodului Balcu, care a ridicat mai multe așezăminte sfinte, printre care și biserica din Ieud Deal, pentru că pe atunci Ieudul era proprietatea lui, după cum este dovedit de unele documente scrise din secolul al XIV-lea. Cu timpul, sihăstria a devenit mănăstire, „în urma strânselor legături care le aveau credincioșii de aici cu mănăstirile din nordul Moldovei”⁵⁹.

Din tradiție și din documente se știe că Ieudul a avut o mănăstire de călugări, care a durat acolo secole. Așa cum călugării de la Mănăstirea Moisei au scris renumitul pomelnic din tripticul de lemn, iar cei de la Mănăstirea Peri au tradus texte biblice, celebrele texte rotacizante, și cei de la Ieud au tradus, în 1391-1392, *Legenda duminicii și două Omilii*, care formează Manuscrisul de la Ieud. Apoi, aceste trei texte, împreună cu alte cărți, le-au legat în scânduri de brad învelite în piele și acest volum masiv constituie Codicele de la Ieud.

Sihăstria de la Ieud a evoluat continuu. „În secolele XVI-XVII sihăstria era numărată printre mănăstirile de frunte din Maramureș. Călugării de la Ieud contribuiau, după putere, la răspândirea prin sate a cărților de cult și de învățătură, aduse atât din Moldova, cât și din Țara Românească”⁶⁰.

În perioada uniunii, toate bisericile și mănăstirile duceau o activitate intensă pentru a-și asigura altarele cu cărți sfinte de slujbă și învățătură, aduse cu mari greutate de la marile centre ortodoxe din Țara Românească și din Moldova, pentru a-și putea menține dreapta credință. Preoți și credincioși, parohii și mănăstiri erau mereu în căutare de cărți sfinte ortodoxe. Apoi bisericile și mănăstirile țineau legături între ele și își completeau reciproc acele cărți de care aveau nevoie. Preoții și călugării țineau legături și cu ierarhii din Țara Românească și Moldova, interesându-se unde se tipăreau cărți sfinte ortodoxe în surplus de tiraj, ca să știe de unde se pot cumpăra. Ba ierarhii din Țara Românească și din Moldova erau adevărații îndrumători și sprijinitori pentru păstrarea dreptei credințe a românilor din Ardeal. Asemenea legături a ținut și Mănăstirea Ieud, ca și alte mănăstiri maramureșene și ardeleni, difuzând și primind cărți sfinte ortodoxe, editate de ierarhi din Țările Române. Astfel, prin asemenea legături dintre Mănăstirea din Ieud și parohia din Dragomirești, aflăm că preotul Samuil Turcuș din Dragomirești a cumpărat un *Apostol* de Buzău editat de episcopul Metodie în 1743, pe care l-a dăruit Mănăstirii Ieud, în 6 ianuarie 1752, iar în anul următor, i-a mai adus un *Penticostarion* de Râmnic editat în 1743 de episcopul Climent. Legăturile cu centrele ortodoxe și cu ierarhii din Țara Românească și Moldova sunt dovedite și de alte cărți vechi ortodoxe păstrate la biserica din Deal:

⁵⁹ Ioanichie Bălan, *Op. cit.* p. 335.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 335.

un *Antologhion* de Râmnic editat de episcopul Climent, un *Apostol* de Iași din 1736 tipărit de mitropolitul Antonie, un *Ceaslov* de Rădăuți, apărut prin purtarea de grijă a episcopului Varlaam, un *Liturghier* de Iași din 1750 editat de mitropolitul Nichifor, un *Penticostarion* de Iași din 1753 editat de mitropolitul Iacob Putneanu și altele. Unele dintre acestea au fost aduse de la mănăstire o dată cu Codicele. Multe cărți vechi și manuscrise, unele rămase de la mănăstire, s-au păstrat mult timp în podul bisericii din Deal, dar toate au fost mistuite, în 1975, de un incendiu

Mănăstirea Ieud a avut o stare bună. Poate a fost înzestrată de Balcu Vodă sau de boieri. Dintr-un document aflăm că „din mănăstirea aceea s-au dus foarte mulți bani și vase de aur și de argint în visteria statului”⁶¹.

Alături de Mănăstirile Bârsana și Moisei, Mănăstirea Ieud a fost un puternic punct de rezistență a ortodoxiei în Maramureș. Ea și-a desfășurat misiunea până în deceniul al nouălea al secolului al XVIII-lea și a constituit un mare obstacol în calea uniației. De aceea a fost desființată prin ordin împărătesc. Călugării „la porunca lui Iosif al II-lea, împăratul, a trebuit să lase mănăstirea”⁶².

Revenind la Codicele de la Ieud, vom preciza, în loc de concluzii, că în discuție la *Legenda sfintei duminici* sunt trei date: 1. Data copierii textului, 2. Data traducerii legendei în limba română și 3. data presupusei căderi a pietrei din cer cu legenda. Prima dintre aceste date este clarificată pe baza celor unsprezece argumente și a concluziilor la care au ajuns autorii ediției academice, pe care le-am prezentat mai sus. Copia s-a făcut în secolul al XVII-lea, în jurul anului 1630. Aceasta s-a dovedit prin analiza filigranologică a hârtiei pe care s-a copiat legebda.

Data traducerii Legendei sfintei duminici în limba română este demonstrată de către cercetătorii care au identificat sensul grupului de semne, care formează anul 6900, adică 1391-1392. Menționăm în mod special că anul acesta există scris în textul legendei și depinde numai de felul cum este înțeles și cum este interpretat. Primii cercetători, Ioan Bianu și Alexandru Rosetti, nu au sesizat valoarea numerică a literelor chirilice, care exprimă anul 6900 (1391-1392), ci oprindu-se numai la valoarea lor fonetică, le-au considerat **cuvânt** neînțeles. Astfel a rămas nedescoperit anul traducerii legendei în limba română. Au urmat alți cercetători mai atenți. În primul rând Dumitru Șerbu, care a sesizat grupul de semne de la începutul textului și l-a analizat. Astfel a descoperit valoarea numerică a literelor chirilice, care formează anul 6900 (1391-1392) și prin aceasta a precizat anul în care s-a tradus *Legenda sfintei duminici* în limba română. Dar Dumitru Șerbu nu este singur care a făcut această descoperire. Mai sunt doi experți, care, în mod separat, fiecare a făcut aceeași

⁶¹ Tit Bud, *Op. cit.* p. 47

⁶² *Ibidem.*

descoperire. Aceștia sunt Andrei Crețulescu și Ion C. Chițimia. Aceștia, ca și Șerbu, n-au mutilat textul, n-au exclus numărul anilor 6900 (1391-1392) din textul legendei, cum au procedat autorii ediției academice, ci l-au studiat, l-au analizat și toți trei au ajuns la aceeași concluzie, că anul 6900 (1391-1392) este anul traducerii Legendei sfintei duminici în limba română. Prin urmare, de descoperirile acestor experți trebuie să se țină seama și nu de greșelile autorilor ediției academice, care pe de o parte au exclus din textul legendei anul 6900 (1391-1392), iar pe de altă parte au pus evenimentul de la 6000 (491-492) la anul 6900 (1391-1392).

Pentru căderea pietrei din cer este demonstrat anul 6000, adică anul 491-492. Și acest an este scris în legendă. Dumitru Șerbu, și alți cercetători obiectivi, au precizat valoarea acestei date, dată la care a apărut legenda.

Ipoieza că la 1391-1392 ar fi căzut piatra din cel cu scrisoarea pentru a impune ziua duminicii în locul sabbatului nu rezistă. Duminica a fost impusă în urmă cu o mie de ani. Logica istorică demonstrează în mod solemn lipsa de sens ca evenimentul petrecut în anul 6000 să se fi petrecut în anul 6900. Și prin aceasta întărește adevărul faptului că traducerea Legendei sfintei duminici s-a făcut în anul 6900, adică în 1391-1392.

Prin urmare, în sumar, cronologia Legendei duminicii din Manuscrisul de la Ieud este următoarea: În anul 313 Sfântul împărat Constantin cel Mare, prin edictul de la Milan, a legiferat libertatea creștinismului. Prin aceasta s-a trecut de la sabbatul iudaic la Ziua Domnului și printr-un nou act, în 321, a fost legiferată duminica drept zi de sărbătoare săptămânală. Aceste evenimente sfinte și imperiale, pe la mijlocul primului mileniu, prin anii 491-492, au intrat într-o lgebdă etiologică, unde s-au explicat într-un mod fantastic, prin căderea pietrei din cer cu scrisoarea lui Hristos pentru respectarea duminicii. Legenda a circulat în toată lumea creștină în limbile greacă, latină, slavonă, iar apoi a fost tradusă și în alte limbi. În 1391-1392 a fost tradusă și în limba română. Pe la 1630 a fost copiată pe hârtie poloneză.

Astfel, prin cercetările privitoare la înfăptuirile din domeniul scrisului în cultura și din viața bisericească a neamului românesc s-a ajuns la rezultatul că *Legenda duminicii* din Manuscrisul de la Ieud este cel mai vechi text datat scris în limba română dintre câte s-au descoperit până în prezent.

BIBLIOGRAFIE

- 1. Bălan Ioanichie**, *Patericul românesc*, ediția a III-a, Tipărit cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Casian Crăciun, Episcopul Dunării de Jos, , Gălți, 1998.
- 2. Idem**, *Vetre de Sihăstrie românească*, secolele IV-XX, Tipărită cu

- binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982,
3. **Bianu I.** *Texte de limbă din secolul XVI. Manuscrisul de la Ieud: 1. Scriptura Domnului Hristos. 2. Învățătură la Paști. 3. Învățătură la Cuminecătură*, Tiparul Cultura Națională, București, 1925.
 4. **Brătulescu Victor**, *Biserici din Maramureș*, Monitorul Oficial și Imprimeria Statului, Imprimeria Națională, București, 1941.
 5. **Bucurescu Adrian**, *De la Peri la Săpânța*, în „România Liberă” din 31 iulie 2006.
 6. **Bucurescu Adrian**, *Minunile de la Săpânța*, în „România Liberă”, din 18 august, 2007.
 7. **Bud Tit**, *Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile române din Maramureș*, Cu literele Tipografiei Diecezane, Gherla, 1911.
 8. **Chițimia, I. C.**, *Mândria de neam și de cartea veche*, în „Contemporanul” din 22 mai 1987.
 9. **Cioscai Grigore**, *Imaginea bisericii din Ieud Deal este imprimată pe o menedă de argint a BNR*, în „Informația zilei de Maramureș”, Anul VI, nr. 1469.
 10. *Codicele voronețean*, Ediție critică și studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Universitatea București, Institutul de Lingvistică, Editura Minerva, București, 1981.
 11. **Crețulescu Andrei**, *Pe urmele limbii dacilor*, în „Dacia magazin”, nr. 31 din aprilie 2006.
 12. **Cristea George, Dăncuș Mihai**, *Maramureș, un muzeu în aer liber*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000.
 13. **Crișan Mircea**, *Codicele de la Ieud își scutură secretele*, în „Sighet-Online”, din 18 august 2009.
 14. **Crișan Mircea**, *Taina Codicelui de la Ieud*, în „Gazeta de Maramureș”, din 25 august 2008.
 15. **Cziple Alexandru**, *Documente privitoare la Episcopia din Maramureș*, în „Analele Academiei Române”, Tomul XXXVIII, Memoriile Secțiunii Istorice, Ședința de la 29 mai 1914.
 16. **Dăncuș Mihai**, *Atestări privind viața socială maramureșeană cu accente privind nașterea în tradiția populară*, în „Memoria ethnologica”, Anul I, nr. 1 din 2001.
 17. **Dunca Petru**, *Colocvii de cultură de la Ieud*, în „Tribuna”, din 11 august 1983.

18. **Focșa Gheorghe**, *Valorile perene ale Maramureșului*, în „Cotidianul” din 22 mai 1987.
19. **Gheție Ion**, *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.
20. **Livadaru Daniela**, *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril*, în „Flacăra Iașului”, din 8 noiembrie 2008.
21. **Macrea Dimitrie**, *Limbă și lingvistică română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973.
22. **Man Grigore**, *Biserici de lemn din Maramureș*, Editura Proema, Baia Mare, 2005.
23. *Manuscrisul de la Ieud*, Text stabilit, studiu lingvistic și indice de Mirela Teodorescu, și Ion Gheție, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1977.
24. **Mareș Alexandru**, *Datarea Manuscrisului de la Ieud*, în „Limba română”. Anul XXIV, nr. 4 din 1975.
25. **Metes Ștefan**, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1936.
26. **Mihalyi Ioan**, *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, Ediția a IV-a, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2009.
27. **Mihăilă Gheorghe**, *În legătură cu scrisul românesc din Codicele de la Ieud*, în „România literară”, nr. 26 din 30 iunie 1977.
28. **Mihăilă Gheorghe**, *Studii de lingvistică și filologie*, Editura Facla, Timișoara, 1981.
29. **Olteanu Pandele**, *Cea mai veche omilie în limba română*, în „Romanoslavica”, XVII, 1969.
30. **Olteanu Pandele**, *Contribuții la studiul unor omilii traduse în limba română*, în „Analele Universității București, Limbi slave, XVIII, 1969.
31. **Panaiteșcu P. P.**, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, Editura Științifică, București, 1969.
32. **Păcurariu Mircea**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I-II, Ediția a II-a, Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991-1994 și vol. III, din 1981.
33. **Păcurariu Mircea**, *Studii de istorie a Bisericii Române*, Editura Academiei Române, București, 2005.
34. **Petrina Liviu**, *Cel mai vechi text românesc păstrat (și cunoscut) în Codicele de la Ieud 1391-1392*, în „Tribuna” din 27 aprilie 1978.

35. Idem, *Descăli de cuget și simțire românească*, Editura institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.
36. **Plămădeală Antonie**, *Gânduri de frumuseți albe*, vol. 5, Tipografia Eparhială Sibiu, 2004.
37. **Popa Radu**, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970.
38. *Predoslovii. Cărți vechi românești*, Antologie și cuvânt înainte de Tudor Nedelcea, Scrisul Românesc Craiova, 1994.
39. **Rafiroiu G. G.**, *Mănăstirea din Peri*, Chiriașii Tipografiei Românești, Oradea, 1934.
40. **Rămureanu Ioan, Șesan Milan, Bodogae Teodor**, *Istoria bisericească universală*, vol. I-II, Ediția a II-a, Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, patriarhul Bisericii ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987-1993.
41. **Reli Simion**, *Biserica Ortodoxă Română din Maramureș din vremurile trecute*, Editura Mitropoliei Bucovinei, Cernăuți, 1938.
42. **Rosetti Alexandru**, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, Editura pentru Literatură, București, 1968.
43. **Roșca Nuțu**, *Mănăstirea Bârsana*, Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, Tipografia Aska Grafika, Sighetu Marmației, 2008.
44. **Roșca Nuțu**, *Onomastica din Valea Izei*, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2004.
45. **Roșca Nuțu**, *Sfântul ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș*, Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte + Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, Tipografia Marinex Print, Baia Mare, 2000.
46. **Rusu Valeriu**, *Simbol al identității culturale*, în „Contemporanul”, din 22 mai 1987.
47. **Șerbu Dumitru**, *Colocvii de cultură de la Ieud*, în „Tribuna”, din 3 martie, 1977.
48. **Șerbu Dumitru**, *Cu privire la Vechimea unui document de limbă română scrisă*, în „Contemporanul”, nr. 22 din 1978.
49. **Șerbu Dumitru**, *Manuscrisul românesc din Codicele de la Ieud. Mărturie documentară a vechimii limbii române*, în „Tribuna”, XXI, 1977, nr. 8 și 9.
50. **Ștefănescu I. D.**, *Arta veche a Maramureșului*, Editura Meridiane, București,

1968.

51. **Timotim Emanuela**, *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, vol. 10: Legenda duminicii, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2005.
52. **Tonciulescu Paul Lazăr**, *De la Țara Luanei la Ieud*, Editura Miracol, București, 1998.
53. **Vetișanu Vasile**, *Argument al unei vechi civilizații*, în „Contemporanul”, din 22 mai 1987.
54. **Vetișanu-Mocanu Vasile**, *Cartea Ieudului de la origini până în zilele noastre*, Editura Conex, Oradea, 1995.
55. **Vetișanu Vasile**, *Spiritualitatea românească – o filozofie a originilor*, în „Contemporanul”, din 7 octombrie 1983.

DECRETUL 410/1959 ȘI CONSECINȚELE LUI NEFASTE ASUPRA MONAHISMULUI

Arhim. dr. Macarie MOTOGNA
Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia
ROMÂNIA

Abstract

The Orthodox Monachism represents integrant part of the very being and limb of Christian Church part that has always contributed to the consolidation of the Church, from inside. The development *of this monachal phenomenon*, the increase of the number of monks after the Second World War, the economical development of monasteries, creation of a *monk elite* by training them in the specialty education, all of these draw the attention of *the Security* bodies of *the Communist Regime*. Thus, Party and State leaders took over the initiative completely, by adopting in November 2009 a *Decree known by no. 410*, Decree by which all the monks under the age of 55 and the monasteries with less than 50 years of existence were forbidden to join the monachism, except for those with studies in Theology or for those having obtained a government approval. What was worse for Monachism was the retroactive appliace of this Decree, this signified that all those within a monastery who did not meet the conditions of the law to be immediately excluded. This Decree was maybe the worst slap, punch given to *the Romanian Orthodox Church* by the communist regime before 1989.

Keiwords: *The Orthodox Monachism, of this monachal phenomenon, monk elite, the Communist Regime, the Security, Decree known by no. 410, the Romanian Orthodox Church.*

Monahismul ortodox este parte integrantă din ființa Bisericii creștine și mădular al acesteia, care, întotdeauna a contribuit la consolidarea Bisericii din interiorul ei. De acest fapt, a fost conștient și vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian Marina, care a păstorit Biserica Ortodoxă Română în perioada cea mai dură a conducerii statale atee (1948-1977) și a înțeles că, Biserica trebuie să-și consolideze și vigoreze mădularele sale, între care și monahismul. Astfel, încă de la instalarea sa, Patriarhul și-a îndreptat atenția spre monahism, dorind să aducă în viața monahală un suflu nou, nu doar de viețuire ascetică și mistică ci și de cultură și administrație,

reușind astfel chiar o sporire a numărului de mănăstiri și schituri existente până atunci și a viețuitorilor din ele.

Ca să poată face față noilor provocări ateisto-comuniste, patriarhul s-a îngrijit ca să elaboreze *Legi și Statute* pentru ca Biserica să fie protejată juridic și legal în fața Statului și ca să fie tratată ca o instituție de Stat și nu ca o organizație oarecare. În Statutul de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe aprobat de Sfântul Sinod și recunoscut prin Decretul nr. 233 din 1949, a introdus articolele 78-89 referitoare la viața monahală, iar special pentru monahism a fost elaborat: *Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor*, votat de Sfântul Sinod la 25 februarie 1950 și aprobat de către Ministerul Cultelor abia peste trei ani, la 26 martie 1953, prin decizia 492,¹ iar în 1959 s-a elaborat un nou Regulament aprobat de Departamentul Cultelor prin decizia nr. 11.525 din 1959, structurat pe 10 capitole și care își va păstra valabilitatea pe întreaga perioadă a regimului comunist². Regulamentul era foarte bine elaborat pe capitole și articole care priveau: așezămintele monahale, intrarea în viața monahală, trepte și ranguri, conducerea așezămintelor monahale, organele de control, biblioteca și muzeul mănăstirii, ospitalitatea în mănăstiri etc.

Politica Patriarhului Justinian Marina era axată pe mai multe direcții în ceea ce privește viața monahală și anume; în primul rând un Regulament pentru organizarea vieții monahale realizat în 1950, apoi un impuls cultural în viața mănăstirilor, implicarea activă a duhovnicilor și a stareților în viața duhovnicească monahală și nu în ultimul rând, o nouă orientare administrativ- disciplinară³.

Atitudinea și grija permanentă a Patriarhului față de monahism a dus la o creștere atât a numărului de vetre monahale cât și a viețuitorilor, spre exemplu; în 1950, în toată țara erau un număr de 206 așezăminte monahale, cu un total de 5.564 de viețuitori, iar în 1958, funcționau în țara noastră 254 de schituri și mănăstiri cu un număr de peste 6.500 de monahi, monahii, frați și surori⁴, ceea ce a dus la o puternică și excesivă reacție a regimului totalitar ateu împotriva monahismului⁵.

¹ Constantin Pârnu, *Patriarhul Justinian. Mărturii, fapte și adevăr*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 134.

² Irineu Crăciunaș, *Purtarea de grijă față de mănăstiri în ultimele două decenii*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, 1968, nr. 6, pp. 751-761; Timotei Sevciciu, *Reorganizarea vieții monahale*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. 6, 1973, p. 630; *Regulament pentru organizarea vieții monahale*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. 1-2, 1960, pp. 171-183.

³ Găgiu G., *Viața monahală în ultimii zece ani*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, an, 76, 1958, nr. 5-6, pp. 513-523.

⁴ Adrian Nicolae Petcu, *Chestiunea monahală în Republica Populară Română*, în „*Documentele istoriei*”, an 7, 2002, nr. 10, p. 56; Alexandru Moraru, *Monahismul ortodox românesc (sfârșitul secolului XIX – secolul al XX-lea). Privire generală*, în „*Logos – Înalț Preasfințitului Arhiepiscop*

Dezvoltarea acestui fenomen monahal, mărirea considerabilă a numărului de monahi după al Doilea Război Mondial, dezvoltarea economică a așezămintelor monahale, crearea unei elite monahale prin formarea în învățământul de specialitate, toate acestea au atras atenția organelor de Securitate. Încă din anul 1955, ministrul de interne Alexandru Drăghici întocmea un referat amplu, în care prezenta un tablou al situației monahale, în care evidenția comportamentul „dușmănos” al celor care se rugau permanent în așezămintele Bisericii. În finalul documentului, acesta propunea diminuarea drastică a numărului monahilor prin excluderea din monahism, interzicerea frecventării seminarelor și a institutelor teologice, închiderea atelierelor meșteșugărești, anihilarea a tot ce presupunea perpetuarea și extinderea fenomenului monahal. Însă, în 1956, a venit revoluția de la Budapesta, iar propunerile ministrului de interne din acea vreme au fost amânate.

Această inițiativă privind chestiunea monahală a fost reluată de statul român, în 1958. Presiunile la care a fost supusă conducerea Bisericii Ortodoxe Române pentru aplicarea propunerilor ministrului de interne nu au avut sorți de izbândă, mai ales în fața Patriarhului Justinian, care într-o ședință a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din decembrie 1958, refuza categoric să accepte vreun compromis în fața reprezentantului guvernamental. Patriarhul Justinian era ferm pe poziție, afirmând că este nevoie de o reformă în monahism, însă aceasta trebuie făcută de instituțiile bisericești, și nu de statul care nu poate înțelege această problemă.

Din acel moment, conducerea comunistă a Statului a trecut de la presiuni la măsuri. A trecut la arestări masive, fiind vizați mai ales cei din jurul patriarhului, tocmai pentru a-l determina să cedeze. Cu toate acestea, Patriarhul nu a cedat, conștient că, dacă se va lăsa înduplecat prin astfel de presiuni, vor rămâne urme adânci în viața Bisericii și foarte greu vor mai putea fi reparate.

Cei din conducerea de partid și de Stat erau conștienți că Patriarhul Justinian nu va ceda și atunci au luat inițiativa în totalitate, trecând la adoptarea în noiembrie 1959 a unui Decret, cunoscut cu nr. 410, prin care toți monahii până la vârsta de 55 de ani și monahiile până la 50 de ani să nu mai intre în monahism, ci numai cei cu studii teologice și cu aprobare guvernamentală. Mai grav pentru monahism era aplicarea retroactivă a acestui decret, ceea ce presupunea ca toți cei aflați în mănăstiri și care îndeplineau condițiile actului normativ să fie excluși imediat. A fost poate cea mai grea lovitură dată Bisericii de către regimul comunist.

Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 367.

⁵ George Enache, Adrian Nicolae Petcu, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor 50*, Editura Partener, 2009.

Ca să poată reduce numărul de mănăstiri, schituri, monahi și monahii, conducerea Statului a cerut centrelor eparhiale rapoarte în mod repetat prin care să se de-a explicații cu numărul de viețuitori, vârsta lor, rangul, pregătirea intelectuală, dacă au exercitat serviciul militar etc. Un astfel de Ordin a fost înaintat și către Stăreția mănăstirii Rohia, la 15 noiembrie 1958, în care se specifica: „*Pentru a avea în tot momentul o situație clară a viețuitorilor din mănăstirile din eparhia noastră, chiar și a celor ce stau provizoriu, vă punem în vedere să nu se primească în mănăstire, nici pentru scurt timp, nimeni înainte de a avea scrisoare de la Sf. Episcopie. Aceasta pentru a putea aviza la timp despre orice mișcare de personal, organele Onor. Departament al Cultelor*”⁶.

În urma acestor rapoarte Conducerea Statului a știut exact care este numărul de viețuitori din mănăstiri, pregătirea lor și în funcție de aceasta a cerut reducerea etapizată a monahilor și monahiilor din mănăstiri, culminând cu Decretul 410 din 28 octombrie 1959.

În continuare redăm textul Decretului 410/1959;

**Prezidiul Marii Adunări Naționale al Republicii Populare Române
Decretează:**⁷

Art. 1 – Decretul 177 din 4 august 1948, pentru regimul general al cultelor religioase se modifică după cum urmează:

După art. 7 se introduce art. 7(1) având următorul cuprins:

Art. 7(1) – Monahismul poate funcționa numai în mănăstirile autorizate ale cultelor legal recunoscute. Autorizarea de funcționare a mănăstirilor se dă de către Departamentul cultelor.

Absolvenții școlilor de pregătire a clerului pot intra în monahism la orice vârstă dacă au satisfăcut serviciul militar.

Alte persoane pot fi admise în monahism numai dacă au împlinit vârsta de 55 de ani bărbații și de 50 de ani femeile, dacă renunță la salariu și la pensia de Stat, dacă nu sunt căsătoriți și dacă nu au obligații deja stabilite pe baza Codului Familiei.

⁶ Arhiva Mănăstirii Rohia, *Dosarul* nr. 50, vol. II/1958, fila nr. 195. O altă adresă în acest sens a fost făcută în luna septembrie 1959, iar răspunsul mănăstirii a fost dat prin adresa nr. 163/1959, Arhiva Mănăstirii Rohia, *Dosarul* nr. 53, vol. III/1959, fila nr. 160.

⁷ Decretul 410/1959 a fost publicat în Buletinul oficial al Marii Adunări Naționale al Republicii Populare Române, nr. 28 din 19 noiembrie 1959, Anul VIII. Într-o circulară a Direcției I din Ministerul Afacerilor Interne, din ianuarie 1960, se spunea: „*Conform acestui decret, vor fi scoși din monahism toți călugării, aparținând tuturor cultelor, care nu au vârsta de 55 de ani și călugărițele 50 de ani, care primesc pensii sau salarii de stat și care au obligații ce derivă din Codul familiei.*”

În cazul când exercitarea cultului o reclamă, Departamentul Cultelor va autoriza pe unii monahi să ocupe funcții bisericești și să primească salariul cuvenit.

Dispozițiile de mai sus se aplică mănăstirilor și schiturilor existente.

Semnează: Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, Ioan Gheorghe Maurer și Secretarul Prezidiului Marii Adunări Naționale, Gheorghe Stoica

București, 28 octombrie 1959.

Decretul a fost dat în 28 octombrie și publicat în Monitorul Oficial în 19 noiembrie 1959, dar la acea dată personalul monahal trebuia să fi părăsit mănăstirile, fiindcă „prelucrarea și normele metodologice cum trebuie să fie aplicat decretul a fost făcută înainte de-a apărea, și era mult mai dură prelucrarea, decât conținutul decretului oficial”⁸.

Decretului 410 și aplicarea lui asupra Mănăstirii Rohia.

Obștea Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, la 3 martie 1958 era formată din 22 de viețuitori, după cum reiese dintr-un tabel alcătuit la data de mai sus. Redăm în continuare numele obștei monahale: Protosinghel **Justinian Chira** – stareț, ieromonahii: **Nifon Petreuş, Serafim Man** – arhondar, ierodiaconii: **Iosif Velea, Paisie Cosma, Gherontie Boier, Neofit Man, Teodor Bude** – eclesiarh, monahii: **Flavian Șanta, Pahomie Făgăraș, Ioan Vășuț** – econom, **Vasile Burzo** – chelar, frații: **Simion Poptelecan, Augustin Perța, Valer Micle, Ștefan Giurgiu, Ioan Tămaș, Gavril Sima, Iacob Pașca, Ioan Florian, Vasile Florian și Viorel Gherman**, cu specificarea că, în mănăstire nu sunt pensionari și nici ateliere organizate⁹.

Ieromonahul Nifon Petrus Casian era din localitatea Valea Hranei, județul Sălaj, iar după 10 ani petrecuți în Mănăstirea Rohia, în 1953 a fost arestat de către autoritățile comuniste pentru „*uneltire contra ordinii sociale, omisiune de denunț și respectarea Tainei Spovedaniei*”. A fost condamnat de către Tribunalul Oradea, la 7 ani de închisoare și 2 ani de domiciliu forțat, cu toate că procurorul a cerut condamnarea sa la moarte. În 1960 a fost eliberat din penitenciar dar i s-a stabilit domiciliul forțat în satul Fundata, lângă Slobozia, unde va rămâne până astăzi. Prin

⁸ Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, afirmație făcută în cuvântul ținut la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, la 01 noiembrie 2009, după Sfânta Liturghie, odată cu împlinirea a 50 de ani de la aplicarea Decretului și asupra obștei monahale de la Rohia.

⁹ Arhiva Mănăstirii Rohia, *Dosarul* nr. 50, vol. II/1958, fila nr. 37. În tabel se specifică locul și data nașterii și studiile fiecăruia. Într-un alt tabel de la sfârșitul anului 1958, ca răspuns la Ordinul Episcopiei Ortodoxe Române a Clujului cu nr. 5470, pe lângă numele și prenumele fiecăruia mai erau trecute, locul și data nașterii, data intrării în monahism, data intrării în mănăstire, studiile și situația militară.

Decizia nr. 1170/01. 08. 2002, Comisia pentru constatarea calității de luptător în rezistența anticomunistă, v-a recunoaște ieromonahului Petruș Nifon Casian calitatea de luptător în rezistența anticomunistă¹⁰.

Scoaterea viețuitorilor din mănăstiri s-a făcut etapizat, primul val a avut loc la începutul anului 1958, când trebuiau să părăsească mănăstirea, minorii. Acest lucru s-a petrecut și la mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia.

La 24 ianuarie 1958 starețul Mănăstirii Rohia, Protosinghelul Justinian Chira avea să-l informeze pe episcopul Clujului, Teofil Herineanu că, la data de 21 ianuarie s-a prezentat la mănăstirea Rohia, Talpoș Vasile împuternicitul Departamentului Cultelor pentru Raioanele Șomcuta și Lăpuș care i-a luat o declarație în care spunea că: 1 „că nu mi-se dă voie să zidesc biserica ce am început în vale și 2: ca să trimit acasă pe frații mai tineri de 18 ani, lucru pentru care mi-a luat sub semnătură, declarația pe contrapagina aceasta¹¹”.

Iată ce scria starețul mănăstirii Rohia, episcopului de la Cluj, în adresa oficială:

Preasfințite Stăpâne,

Subsemnatul Justinian Chira, starețul Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, cu adâncă smerenie vin cu următoarele:

În ziua de 21 ianuarie a.c. la sfânta noastră mănăstire a venit împuternicitul Departamentului Cultelor, al raionului Lăpuș, comunicându-ne că are poruncă să ne aducă la cunoștință, că frați sub 18 ani, să fie îndepărtați din mănăstire.

Întrucât conform regulamentului pentru organizarea vieții monahale, art. 115 „Nici o autoritate nu va putea da vreo dispoziție prin mănăstiri fără o prealabilă înțelegere cu Episcopul, în a cărui Eparhie se află mănăstirea”, în primul rând. Și în al doilea rând; deoarece nici o lege nu este pentru a nu fi primiți și deci nici pentru a fi dați afară din mănăstire minorii care au cerut și au venit de bună voie aici, și au învoirea părinților sau tutorilor, conform art. 11 din același regulament, cu smerenie aducem la cunoștință Preasfinției Voastre cele de mai sus, urmând a aștepta și

¹⁰ Arhiva Mănăstirii Rohia, *Dosarul* nr. 316/2005, fila 12. Această Decizie a fost eliberată la data de 29. 09. 2009 deși a fost dată în 2002, în decizie se spune că a fost condamnat din motive politice; Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Florin Stănescu, *Biserica întemnițată. România 1944 – 1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1988, p. 308, 335; Vasile Manea, *Preoții ortodocși în închisorile comuniste*, Ediția a II-a, Editura Patmos, București, 2001, p. 194-196.

¹¹ Arhiva Mănăstirii Rohia, *Dosarul* nr. 50, vol. II/1958, fila 5. Această declarație există olograf și a fost scrisă sub presiunea și în fața împuternicitului.

îndeplini hotărârea Părintească a Preasfinției Voastre, care Veți binevoi a ne-o da. În starea de mai sus, adică sub 18 ani, sunt în mănăstirea noastră doi frați:

1. *Poptelecan Simion, născut la 12 octombrie 1941, în satul Valea Hranei, raion Dej, care de mic, de la vârsta de 8 ani, adică din 1 mai 1949, a crescut la mănăstirea noastră și a făcut școala primară aici în sat și acum înființându-se ciclul doi, l-am înscris și face ciclul doi aici în sat.*

2. *Vasile Florian, născut la 7 februarie 1941, în satul Preluca Nouă, raion Lăpuș care a intrat în rândul fraților începători din 25 iulie 1957.*

Rohia, la 24 ianuarie 1958¹².

Monahii sau frații de mănăstire care urmau cursurile seminarilor teologice, începând cu anul 1958 au fost excluși din școli sau trecuți la fără frecvență pentru a putea fi dați afară din mănăstire, mai ușor, motivând că nu au 25 de ani și nu frecventează nici o școală. Așa s-a întâmplat și cu doi viețuitori din obștea monahală de la Rohia; Man Grigore Neofit și Micle Valer Veniamin, care în anul 1958, erau în anul cinci, la cursurile de zi, de la Seminarul Teologic din Cluj, au fost trimiși la mănăstire. Deși, starețul mănăstirii, Protosinghelul Justinian Chira, prin adresa nr. 164 din 1 decembrie 1958, cerea insistent episcopului de Cluj, ca să fie lăsați să termine Seminarul la zi, chiriarhul locului, la 9 decembrie 1958, i-a răspuns: „*Cu toată bunăvoința ce-o avem față de monahism în general și față de mănăstirea Rohia în deosebi, nu putem să-i primim ca elevi ordinari. Vor face examene ca particulari (cu frecvență redusă).*”¹³ Episcopul Teofil Herineanu mai specifica, că, „*vor absolvi dacă învață*”, acesta ne fiind un motiv, fiindcă în același document se specifică că, „*Veniamin Valer Micle, pe tot parcursul seminarului a fost premiantul doi*”. Aceeași rugămintă, de-a nu fi dați afară de la Seminar, monahii, a fost adresată și Directorului Seminarului din Cluj, prin adresa nr. 165/1958.

A doua etapă a avut loc la mijlocul anului 1959, iată ce consemna în acest sens, în Jurnalul personal starețul mănăstirii, Protosinghelul Justinian Chira;

5 iunie 1959

¹² Arhiva Mănăstirii Rohia, *Dosarul* nr. 50, vol. II/1958, fila 7.

¹³ Arhiva Mănăstirii Rohia, *Dosarul* nr. 50, vol. II/1958, fila nr. 182. Episcopul Teofil Herineanu al Clujului era obligat de autăritățile de stat. Micle Valer Veniamin a continuat după un timp școlile teologice, ajungând doctor în teologie, profesor și director de Seminar Teologic, arhimandrit, stareț și actualmente duhovnic al Mănăstirii Bistrița din Vâlcea.

Din ordinul autorităților astăzi a trebuit să meargă acasă din mănăstirea noastră Părintele ierodiacon Teodor Bude și Monahul Vasile Burzo, precum și fratele Ioan Florian.

În săptămânile trecute a mai fost ordin să plece din mănăstire acasă fratele Vasile Florian, fratele Simion Poptelecan, fratele Ștefan Leș și fratele Petru Șanta. Precum și monahul Flavian Șanta, care însă, pe când a venit ordinul a murit.

6 iunie 1959

Doamne, dă-ne răbdarea și tăria mucenicilor și dragostea și bunătatea sfinților față de Dumnezeu și față de oameni.¹⁴

Cei care primeau ordin de plecare, erau siliți de către autorități să părăsească mănăstirea, dar după un oarecare timp iarăși se întorceau, de aceea găsim numele unora trecut în mai multe ordine de evacuare.

Cea de-a treia etapă și ultimă a venit ca aplicare a Decretului 410 și a avut loc în toamna anului 1959. Ordinul prin care Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului înștiința Stăreția Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia că viețuitorii mănăstirii trebuie să părăsească acest sfânt locaș era din 27 octombrie 1959 cu nr. de înregistrare 7318/1959, prin care se spunea explicit că: „Până la data de 1 noiembrie 1959 veți binevoi a lua măsuri ca să rămână ca viețuitori în mănăstire numai acei care la 1 ianuarie 1959 împliniseră 25 de ani de vârstă.

Toți acei care la această dată nu aveau împliniți 25 de ani, vor merge acasă la părinți.

Vă veți îngriji însă ca din bunurile mănăstirii să primească îmbrăcăminte civilă și eventual ceva alimente. După evidența noastră, aceștia sunt următorii: Perța Antoniu – Augustin, Cosma Petre – Paisie, Man Grigore – Neofit, Boer Grigore – Gherontie, Man Ștefan – Serafim, Bude Teodor – Teodor, Micle Valer – Veniamin, Giurgiu Ștefan, Tămaș Ioan – Ieronim și Gherman Viorel¹⁵.

Episcopul Clujului, Teofil Herineanu cerea starețului Mănăstirii Rohia, să se îngrijească ca fiecare viețuitor să primească la plecare îmbrăcăminte civilă și eventual ceva alimente. Din Procesul-verbal de la 31 octombrie 1959, încheiat în adunarea obștii mănăstirii Rohia reiese că, starețul mănăstirii în timpul anului 1959 a vândut toate animalele mănăstirii și apoi a împărțit fiecărui viețuitor în parte, bunurile mănăstirii, ca să aibă cu ce trăi măcar până în primăvară. Izgonirea din mănăstiri a viețuitorilor s-a făcut în grabă, repede și la început de iarnă, la 1 noiembrie, nerespectându-se nici un principiu omenesc și nici libertatea omului.

¹⁴ Justinian Chira, *Jurnalul personal vol VII*, 1959, p. 7-8.

¹⁵ Arhiva Mănăstirii Rohia, *Dosarul nr. 53*, vol. III/1959, fila 174.

Redăm în cele de mai jos numele viețuitorilor care au plecat din mănăstire în Duminica de 1 noiembrie 1959 și bunurile pe care le-au primit fiecare în parte:

1. **Ierom. Serafim Man:** 500 lei, un pantalon, lână 3 kg., material pentru albituri 15 m., pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., prosoape 3 buc., un sac, o pereche bocanci, un rând albituri flanelate, o pereche mănuși, 300 kg de grâu.

2. **Ierom. Neofit Man:** 100 lei, un pantalon, lână 2 kg., față de masă una bucată, ștergări 4 bucăți, material pentru albituri 15 m., pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., prosoape 3 buc., un sac, o pereche pantofi, un rând albituri flanelate, cămașă, 300 kg de grâu.

3. **Ierod. Paisie Cosma:** 1.250 lei, un pantalon, lână 3 kg., ștergări 4 bucăți, pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., prosoape 4 buc., față de masă una bucată, doi saci, 300 kg de grâu.

4. **Ierod. Gherontie Boer:** 500 lei, bocanci, un pantalon, lână 3 kg., față de masă una bucată, ștergări 4 bucăți, material pentru albituri 14 m., plapumă, pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., prosoape 4 buc., un sac, un rând albituri flanelate, cămașă, o pălărie, un cojoc, o pereche mănuși de piele, 300 kg de grâu.

5. **Ierod. Teodor Bude:** 500 lei, un costum de haine, un pantalon, o pijama, un flanel de lână, lână 3 kg., față de masă una bucată, ștergări 2 bucăți, material pentru albituri 10 m., plapumă, pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., prosoape 3 buc., o pălărie, o servietă, 300 kg de grâu.

6. **Monahul Pahomie Făgăraș:** lână 3 kg., pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., față de masă 1 buc., prosoape 4 buc., un sac.

7. **Monahul Ioan Văsuț:** 500 lei, bocanci, o pereche de cisme de cauciuc, un pantalon, lână 3 kg., față de masă una bucată, ștergări 4 bucăți, material pentru albituri 14 m., pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., prosoape 4 buc., doi saci, un rând albituri flanelate, cămașă, un pantalon, ochelari, un ceas, 300 kg de grâu.

8. **Monahul Vasile Burzo:** 200 lei, bocanci, un pantalon, lână 3 kg., față de masă una bucată, ștergări 4 bucăți, pânză de casă 13 m., cearceafuri 3 buc., un sac, un fes, o pălărie, un costum de haine, 300 kg de grâu.

9. **Monahul Antonie Perța:** 500 lei, bocanci, sandale de cauciuc, un pantalon, lână 3 kg., față de masă una bucată, ștergări 4 bucăți, pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., prosoape 4 buc., cămașă, 300 kg de grâu.

10. **Monahul Veniamin Micle:** 500 lei, bocanci, un pantalon, lână 3 kg., față de masă una bucată, ștergări 4 bucăți, pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., un sac, un fes, pantofi, cămașă, 300 kg de grâu.

11. **Monahul Ieronim Tămaș:** 500 lei, bocanci, un pantalon, lână 3 kg., față de masă una bucată, ștergări 4 bucăți, pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., doi saci, un fes, material pentru plapumă, mănuși de piele, 300 kg de grâu.

12. **Fratele Simion Poptelecan:** lână 3 kg., pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., ștergări 4 buc., față de masă una bucată, un sac.

13. **Fratele Ștefan Giurgiu:** 500 lei, un cojoc, bocanci, lână 3 kg., față de masă una bucată, ștergări 4 bucăți, pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., un sac, pălărie, o cămașă, un costum de haine, o haină blănită, 300 kg de grâu.

14. **Fratele Ioan Florian:** 200 lei, albituri 3 rânduri, un costum de haine, o pălărie, lână 3 kg., material pentru albituri 5 m., pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., o pătură, o pernă, fețe de pernă, ștergări 4 buc., față de masă una bucată, 200 kg de grâu.

15. **Fratele Viorel Gherman:** 200 lei, lână 2 kg., lână 2 kg., pânză de casă 15 m., cearceafuri 3 buc., ochelari, ștergări 4 buc., față de masă una bucată, cămașă, pantaloni, bocanci, 200 kg de grâu.

16. **Fratele Iacob Pașca:** bocanci, lână 3 kg., cearceafuri 3 buc., ștergări 4 buc., față de masă una buc., un sac, pânză de casă 15 m.

Pentru o lună de zile, în mănăstirea Rohia a rămas numai starețul ei, Protosinghelul Justinian Chira, apoi în urma intervențiilor starețului, către Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, s-a aprobat ca doi dintre foști viețuitori să fie reprimiți: „*Ca urmare a dispozițiilor din 1959, în schema mănăstirii rămânând numai trei viețuitori...*”¹⁶.

„*După o lună, cu aprobarea episcopului Teofil, am primit la mănăstire pe ierodiaconul Teodor Bude, care fusese bolnav și pe monahul Veniamin Micle, pe care, la propunerea mea, episcopul Teofil i-a hirotonit preoți, iar de sărbătoarea Praznicului Nașterii Domnului 1959, alături de mine am avut doi ieromonahi*”¹⁷

Prin adresa nr. 176/1959 starețul Justinian Chira îl ruga pe episcopul Teofil Herineanu al Clujului, ca doi dintre ieromonahii care trebuiau să părăsească mănăstirea să fie trimiși ca și preoți slujitori la o parohie: „*Preasfințite Stăpâne. Între părinții și frații din mănăstirea noastră care au ordin să plece din mănăstire la părinții lor acasă, sunt și doi ieromonahi: părintele Serafim Ștefan Man și Man Neofit Grigore, care cu smerenie supun părerii Preasfinției Voastre, gândul și rugămintea dacă se poate să fie utilizați la vreo parohie*”¹⁸. Cei doi au plecat la casa părintească, Duminică 01 noiembrie 1959 dar nu după mult timp, ieromonahul Serafim Man a fost numit preot la Parohia Cupșeni iar ieromonahul Neofit Man la Parohia Baba. În acest mod, starețul mănăstirii cu binecuvântarea și aprobarea

¹⁶ Justinian Chira, *Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia – monografie* - Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2009, p. 179.

¹⁷ Ibidem, p. 201.

¹⁸ Arhiva Mănăstirii Rohia, *Dosarul* nr. 53, vol. III/1959, fila 175, actul este redactat la data de 27 octombrie 1959 cu 5 zile înainte de a pleca cei doi din mănăstire.

ierarhului de la Cluj, a reușit ca cei doi ieromonahi să rămână în treapta de slujitori ai Bisericii, fie și la parohie, ieromonahul Serafim Man în anul 1973 s-a reîntors la mănăstirea Rohia, iar ieromonahul Neofit Man după 1990 a înființat o mănăstire la Rus.

După plecarea obștei monahale, autoritățile au făcut presiuni și asupra starețului ca să părăsească mănăstirea, în schimb asigurându-l cu tot felul de pomisiuni, dar starețul n-a cedat, încrezându-se în ajutorul lui Dumnezeu și al Maicii Domnului care patronează mănăstirea¹⁹

Vor reda în continuare câteva dintre sfaturile pe care starețul mănăstirii Rohia, le-a dat ucenicilor înainte de-a părăsi mănăstirea:

„Păstrați-vă credința și dragostea de Dumnezeu. Păstrați-vă sufletul, grija cea dintâi să ne fie mântuirea lui. Păstrați-vă darul preoției și legământul sfânt al călugăriei, întotdeauna.

Fiți ucenici și următori adevărați a-i lui Hristos, a sfinților apostoli și mucenici, a cuvioșilor și a tuturor celor ce bine și-au săvârșit viața păzind credința. Gândiți-vă mereu cât de scurtă și trecătoare este viața din lumea aceasta și răbdați cu tărie orice încercare, orice nevoie cu bucurie, cum au răbdat sfinții mucenici și toți câți au iubit pe Hristos.

Copiii mei buni, copiii mei dragi nu uitați niciodată clipele frumoase și senine petrecute în curată jertfă și muncă încordată în acest sfânt locaș al bucuriei. Nu uitați tot ce v-am învățat frumos și bun și mă iertați de câte v-am greșit. Aș fi vrut să fac pentru voi mai mult, mai mult bine dar nu am putut. Îmi pare rău de toate câte v-am greșit! Îmi pare rău că am fost prea aspru de mult ori cu voi. De aceea vă rog să iertați pe cel ce numai din grija și dorința ca să fiți buni și să nu va pierdeți am făcut asta. Iar de acum, dacă în chip văzut nu vom mai putea sluji la altarul Stăpânului și Dumnezeului nostru să facem din inima noastră altar precurat Dumnezeului celui veșnic și în chip tainic și nevăzut, să-I slujim prin fapte bune și gânduri curate.

Ține-ți rânduiala și legământul pus înaintea lui Dumnezeu, cu tărie de mucenici până la moarte!

Fiți buni cu oamenii, luptați-vă să le dați cea mai sfântă pildă și mângâiere prin viața voastră senină, plină de bucurie, sfințenie și înțelepciune. Fiți în mijlocul oamenilor ca niște miei blânzi și buni a-i lui Hristos. Nu vă lăsați niciodată atrași la rău, ci atrageți voi la bine pe oricine.

¹⁹ Justinian Chira, *Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia – monografie*, pp. 200-201.

Găsiți-vă o ocupație bună din care să vă întreține-ți, să vă nevoiți alungând urâtul și gândurile negre. Organizați-vă viața frumos și ordonată, citiți mereu, luminați-vă mintea neîncetat prin citirea cărților bune.

Nu uitați: acum este chemarea sfinților, acum se va vedea cine este ucenic a lui Hristos și fiu al lui Dumnezeu cu adevărat. Acum se va vedea câți sunt fii veacului acestuia dintre cei ce s-au ospătat până acum la masa lui Hristos, spunând lumii că sunt ucenicii Lui.

Stâlpi de lumină să fim pe pământ! Plecați-vă acum fruntea lângă pieptul lui Hristos și ca o lumânare să ne sfârșim viața la picioarele Lui”²⁰.

Impactul Decretului 410 avut asupra monahismului românesc a fost unul fără precedent în istoria modernă a României, deoarece el a golit practic mănăstirile de călugări și călugărițe, numai acțiunea antimonahală din secolul al XVIII-lea a Imperiului Austro-Ungar prin Maria Tereza și generalul Buccow și reformele regelui Iosif al II-lea au mai avut un efect atât de negativ asupra monahismului ortodox din Transilvania. În urma Decretului s-au desființat 62 de mănăstiri și schituri în întreaga țară. La 31 martie 1960 mai funcționau 132 de mănăstiri, față de 224 câte funcționau la 1 ianuarie 1959. Și numărul viețuitorilor a scăzut dramatic, de la 6.014, la 1 ianuarie 1959, la 1.456 după Decret²¹.

Acest decret a avut un caracter neconstituțional, chiar și prin raportare la Constituția în vigoare la acel moment, respectiv cea din anul 1952, care specifica în mod clar în articolul 84 alin. 2: „*Culte religioase sunt libere să se organizeze și pot funcționa liber. Libertatea exercitării cultelor religioase este garantată tuturor cetățenilor Republicii Populare Române.*“

Oricum, având în vedere formularea textului decretului, precum și principiul neretroactivității legii, intrarea sa în vigoare ar fi trebuit să nu afecteze persoanele deja intrate în monahism, urmând a fi aplicat doar cu privire la viitoarele călugării.

Decretul nr. 410/1959 a produs grave consecințe pentru desfășurarea misiunii Bisericii, cât și în ceea ce privește viețile și conștiințele monahilor care au fost alungați din mănăstiri. Este de semnalat faptul că nici unul dintre actele normative reparatorii și compensatorii care au vizat persoane care au avut de suferit în timpul regimului comunist nu include între cei vizați pe cei care au preferat să se ascundă în munți sau să rămână în mănăstiri fără nici un fel de încadrare legală sau au fost nevoiți să se angajeze în lume mult sub nivelul pregătirii lor, având de suferit la

²⁰ Justinian Chira, *Jurnalul personal vol VII*, 1959, la data de 23 X 1959.

²¹ C. Aioanei, Cr. Trancotă, *Contra „armatei negre a călugărilor și călugărițelor”*, în „*M.I.*”, serie nouă, an 30, 1996, nr. 2 (347), p. 8.

locurile de muncă sau în societate pentru că au fost monahi și au continuat să ducă o viață ascetică chiar și după ce au fost nevoiți să renunțe la haina monahală.

Prin Legea nr. 178/2002 Decretul nr. 410/1959, a fost abrogat, datorită demersurilor repetate ale vrednicului de pomenire patriarh Teoctist Arăpașu, ca, o consecință firească a inaplicabilității sale după 1990 și o recunoaștere oficială a caracterului său abuziv și arbitrar.

BIBLIOGRAFIE

I. Izvoare.

1. *Arhiva Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia.*
2. *Decretul 410/1959*, publicat în Buletinul oficial al Marii Adunări Naționale al Republicii Populare Române, nr. 28 din 19 noiembrie 1959, Anul VIII.
3. Petcu, Adrian Nicolae, *Chestiunea monahală în Republica Populară Română*, în „Documentele istoriei”, an 7, 2002, nr. 10.
4. *Regulament pentru organizarea vieții monahale*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1-2, 1960, pp. 171-183.

II. Lucrări, Studii

1. **Aioanei, C., Trancotă. Cr.**, *Contra „armatei negre a călugărilor și călugărițelor”*, în *M.I.*, serie nouă, an 30, 1996, nr. 2 (347), p. 8.
2. **Caravia, Paul, Constantinescu Virgiliu, Stănescu Florin**, *Biserica întemnițată. România 1944 – 1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1988.
3. **Chira, Justinian**, *Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia – monografie -*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2009.
4. **Chira, Justinian**, *Jurnalul personal vol VII*, 1959, p. 7-8.
5. **Crăciunaș, Irineu**, *Purtarea de grijă față de mănăstiri în ultimele două decenii*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 1968, nr. 6, pp. 751-761.
6. **Enache, George, Petcu, Adrian Nicolae**, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor 50*, Editura Partener, 2009.
7. **Gagiu G.**, *Viața monahală în ultimii 10 ani*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an, 76, 1958, nr. 5-6, pp. 513-523.
8. **Manea, Vasile**, *Preoții ortodocși în închisorile comuniste*, Ediția a II-a, Editura Patmos, București, 2001.

9. **Moraru, Alexandru**, *Monahismul ortodox românesc (sfârșitul secolului XIX – secolul al XX-lea). Privire generală*, în „Logos – Înalt Preasfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 365-372.

10. **Pârvu, Constantin**, *Patriarhul Justinian. Mărturii, fapte și adevăr*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

11. **Seviciu, Timotei**, *Reorganizarea vieții monahale*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. 6, 1973, pp. 630-640.

IUDAISMUL SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL

Asist. univ. drd.

Eusebiu BORCA

Universitatea de Nord din Baia Mare

ROMÂNIA

Abstract

The history of Christianity was strongly dominated by the figure of *Saint Apostle Paul*. The spreading of *the Gospel* in the pagan world was mainly his doing, his work. Despite of all the threats and anguishes, of all obstacles and dangers, having to face the bitterness of his soul and the weaknesses of his body, mocked in squares and brutalized by authorities, Apostle Paul made *known God's word* and spread it, without a moment of rest, until the sword of the Roman legionnaire put an end to his earthly life, under the walls of *the City of Rome*. The present study is trying to make a presentation of the Apostle Paul, from which to result and conclude that the apostle was *truly an Israelite/Jew*.

Keiwords: *Saint Apostle Paul, the Gospel, known God's word, the City of Rome, truly an Israelite/Jew.*

Introducere

Istoria creștinismului (de după Învierea Domnului și până aproape de distrugerea Ierusalimului) a fost puternic dominată de figura Sfântului Apostol Pavel. Răspândirea Evangheliei în lumea păgână este, în mare parte, opera lui. În ciuda amenințărilor și a chinurilor, împotriva tuturor obstacolelor și primejdiilor, trebuind să înfrunte amărăciunile sufletului și slăbiciunile trupului său, batjocorit prin târguri și brutalizat de autorități (ținut în lanțuri ca un făcător de rele), Apostolul Pavel a vestit cuvântul lui Dumnezeu, fără răgaz, până în clipa când sabia legionarului roman a curmat, sub zidurile cetății etrene, firul vieții lui pământești¹.

¹ Patriarhul Iustin, "Activitatea Sfântului Apostol Pavel în Atena", Episcopia Argeșului și Muscelului/Ed. Anastasia, Buc., 2002, p. 7

Sfântul Apostol Pavel este un personaj magnific, un împătimit întru Hristos (*apostolus furiosus*), tulburător prin credința-i ardentă, deconcertant prin contradicțiile sale. Din prigonitor nemilos al creștinilor, îl recunoaște pe Fiul lui Dumnezeu când Iisus i se adresează. Apostol autoproclamat, mistic și strateg, imprevizibil, suferind cumplit când convingerile îi sunt puse la îndoială, dar neacceptând să renunțe la vreuna din ele. Singurul care a înțeles că, pentru a avea viitor, creștinismul trebuie să se adreseze în primul rând non-evreilor. Epistolier grandios, convertitor genial, arhitect al creștinismului, își impune propria viziune despre Hristos și elaborează cu mult înainte ca Evangheliile să fie scrise, legile care vor governa Biserica. „Shaul din Tars, Pavel, apostolul evreu al non-evreilor, e fără doar și poate cel mai puternic geniu iudaic al vremii sale” (Andre Chouraqui)².

Sfântul Ioan Gură de Aur spune despre apostol: este „*vasul alegerii, toiagul meu; ... gura lui Hristos, vioara Duhului; omul cel de trei coți, care, însă până la cer a ajuns, ... drumetul cel iute alergător, vulturul care a zburat la ceruri, cel plin de dumnezeiescul dar, cel mărturisi de Domnul să poarte numele Lui înaintea lumii întregi, cela ce, până la al treilea cer a străbătut și în Rai a intrat și până la dumnezeiescul scaun... s-a suit și a auzit taine negrăite*”³

Informațiile despre viața apostolului le putem accesa din două surse directe și totodată sigure. Pe de o parte, apostolul s-a istorisit pe sine în însăși epistolele sale (întâlnim un astfel de autoportret la 1 Cor. XV,9-10: „*Căci eu sunt cel mai mic dintre apostoli; nici nu sunt vrednic să mă numesc apostol, pentru că am prigonit Biserica lui Dumnezeu*”, precum și ample pasaje biografice în Gal. I,13-II,21 și în 2 Cor. XI,16-33 și XII,1-12), iar pe de altă parte, medicul Luca, scriitor de talent, care, însuflețit de admirație, în urma întâlnirii cu acesta, devine biograful său (F.A VIII-XXVIII).

Dacă am compara datele biografice sau chiar de altă natură, pe care Evanghelistul Luca ni le oferă, cu informațiile care se desprind din scrisorile pauline, vom descoperi că acestea concordă⁴.

Țelul autorului Faptelor Apostolilor nu este acela de a reconstitui istoria unei vieți, ci pe cea a Bisericii. Biografia apostolului apare ca o istorisire trunchiată,

² Alain Decaux, „*Viața Sfântului Pavel*”, traducere din franceză și note Theodor Rogin, Ed. Humanitas, Buc., 2007, pp. 10-11,53. Important istoric și literat francez, membru al Academiei Franceze s-a documentat asupra lui Pavel din Tars mai bine de patruzeci de ani, și timp de douăzeci de ani nu s-a încumetat să-i dedice o carte.

³ „*Proloagele Viețile Sfinților și Cuvinte de Învățătură pe Luna Iunie*”, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, pp.88-91

⁴ F.F. Bruce, „*St. Luke's Portrait of St. Paul*”, <http://www.biblicalstudies.org.uk>, p. 182, accesat 10.04.2010

acoperind doar anii în care existența lui Pavel se confundă cu o etapă de propovăduire. Pavel este cel ce merge înainte, omul marilor decizii pentru care, la fiecare etapă, iudeii apar ca un catalizator, omul prin care istoria face un salt către viitor⁵.

1. Scurte repere biografice

În relația apostolului cu poporul ales putem recunoaște patru faze separate. Prima fază este perioada de iudeu, perioada de dinainte de chemarea la apostolat. După convertire, viața Sfântului Pavel poate fi împărțită în trei faze: anii de dinainte de numirea sa la Antiohia ca misionar (la păgâni), anii din Antiohia și timpul misiunii la păgâni. Prin urmare trebuie să reconstruim ce a experimentat și ce a crezut apostolul în primele faze, folosind operele sale și lucrarea *Faptele Apostolilor*, care au fost scrise în ultima fază⁶.

Despre prima parte a vieții Sfântului Apostol Pavel (de la nașterea sa și până la apariția lui în Ierusalim ca persecutor al creștinilor) avem destul de puține informații. Apostolul Pavel era cetățean roman (F.A. XVI,37; XXII,25), născut în Tarsul Ciliciei (F.A. XXI,39; XXII,3), dar cu toate acestea, el afirmă: sunt „israelit, din seminția lui Avraam, din tribul lui Veniamin” (Rom. XI,1), „... evreu din Evrei; după lege, fariseu” (Filip. III,5) și încă „... fiu de farisei” (F.A. XXIII,6).

Pavel era cunoscător al limbii ebraice (limba Bibliei și a iudeilor, a celor ce participau la serviciul de cult) însă el cunoștea și limba greacă⁷ (F.A. XXI,37), scrisorile sale ne dovedesc că e în stare să scrie destul de bine, și apoi cu siguranță folosește Vechiul Testament tradus în limba greacă (LXX) cum ar face toți iudeii din diaspora.

Mult mai important decât faptul că s-a născut la Tars, sau că era cetățean roman, a fost moștenirea sa iudaică, numai așa îl vom putea înțelege.

Versat în religia și cultura evreilor, deosebit de dotat, membru al unei familii distinse, înflăcăratul tânăr fariseu era pregătit pentru a juca un rol de seamă în mijlocul poporului său. Saul ura de moarte pe creștini și disprețuia pe Mesia lor, considerându-i elemente periculoase atât pe plan social cât și religios. Fiind alimentat

⁵ Marie-Francoise Baslez, *“Sfântul Pavel”*, traducere de Anca-Maria Christodorescu, Ed. Compania, Buc., 2001 p.9

⁶ Peter Stuhlmacher, Scott J. Hafemann, *“Paul’s Letter To The Romans: A Commentary”*, John Knox Press, Louisville, 1994, p.177

⁷ Cu toate că putea fi: roman, grec și iudeu, în funcție de împrejurări, Pavel a fost un iudeu pur, foarte puțin, superficial afectat de educația greacă. cf. Wiliam M. Ramsay, Mark Wilson, *„Historical Commentary On Galatians”*, Kregel Publications, Grand Rapids, 1997, pp. 77,94.

de un fanatism orb, neclintit în convingerile sale, Saul era în stare să-i sfâșie pe creștini, drept pentru care, imediat după moartea lui Ștefan, inițiază o adevărată campanie de persecuții contra creștinilor. Acționând cu îndârjirea unui adevărat inchiuzitor, consideră că trebuie să-și lărgescă sfera de activitate și părăsind Ierusalimul, merge la Damasc în căutarea „ereticilor” creștini⁸.

Pe calea Damascului, i se arată Iisus Hristos, într-o lumină orbitoare, muștrându-l în primă fază, apoi înștiințându-l că a fost ales „apostol la neamuri”. Convertit și botezat de Anania, în jurul anilor 34-35 d.Hr., abia acum putem spune cu adecărat că „se naște” (spiritual) Apostolul Neamurilor.

Domnul Iisus nu s-a mărginit să-i adreseze lui Pavel câteva cuvinte, ci i s-a arătat personal. Trebuie să precizăm că nu numai apariția lui Hristos a contribuit la convertirea fanaticului fariseu, ci această colosală întorsătură s-a produs datorită lucrării Duhului Sfânt în inima lui Saul, făcându-l capabil să discearnă și să accepte adevărul care i-a fost revelat (Gal. I,1,15 ș.u.).

Episodul convertirii apostolului este unul extraordinar, dar trebuie menționat faptul că acesta nu este decât aspectul exterior, văzut, și că aspectul interior, sufletesc este unul mult mai minunat.

Convertirea sa a fost una teologică și nu morală. Prigoana pe care a pornit-o împotriva Bisericii își avea temeiul nu în cruzimea firii sale, ci în convingerea că creștinismul este o apostazie de la Lege⁹.

Rezultatul întâlnirii dintre Pavel și Hristos ne asigură că aceasta a fost o experiență a unei persoane care era în deplinătatea facultăților mintale, și trebuie interpretată ca un eveniment miraculos, care l-a transformat pe dușmanul lui Hristos în apostolul Lui¹⁰.

Arătarea lui Iisus, Domnul înviat (Κυριος) pe drumul Damascului a fost ca o cotitură, factorul decisiv care a dominat tot restul vieții apostolului, a fost o experiență care l-a transformat pe Paul fariseul în Paul apostolul. Din dragoste pentru Hristos el se face „*tuturor toate*” (1 Cor.IX,22), își găsește un nou stil de viață.

Din momentul în care Iisus îi apare înviat, pentru apostol lucrurile devin clare: nu trebuia să-i schimbe ori să-i persecute pe creștini în numele Legii, ci se cuvenea să se schimbe el însuși, deoarece acest Iisus, pe care creștinii se sprijineau tocmai pentru a-și justifica abaterile de la Lege, era viu. Misiunea lui era de fapt: să-L facă înțeles

⁸ “Dicționar Biblic”, vol. 3, P-Z, traducere din limba franceză Constantin Moisa, Ed. Stephanus, Buc., 1998, p.28

⁹ Pr. Dr. Vasile Mihoc, “*Epistola Sfântului Apostol Pavel către Galateni*”, în rev. S.T. 3-4/1983, p. 209

¹⁰ “Dicționar Biblic”, Ed. „Cartea Creștină”, Oradea, 1995, p.975

pe Dumnezeu. Acesta este și motivul pentru care s-a simțit ca apostol trimis să propovăduiască neamurilor fără a mai ține cont de Lege (Jurgen Becker) ¹¹.

Calitatea de cetățean roman, educația rabinică, darurile intelectuale făceau din acest nou ucenic al lui Hristos un instrument perfect în mâna Domnului.

Duhul Sfânt descoperă proorocilor Bisericii din Antiohia că Pavel este ales pentru activitatea de apostol itinerant (F.A. XIII,1-3). Călătoriile misionare ale apostolului acoperă perioada 46-58 d.Hr., perioada cea mai activă a vieții sale, în care Evanghelia este predicată în Asia Mică și Grecia.

A devenit un obicei, ca înainte de toate, să le predice iudeilor, mergând în sinagogile lor, unde, își grupa ideile în jurul temelor: alegerea lui Israel, importanța judecătorilor, misiunea regilor, rolul mesianic al familiei davidice, plinirea profețiilor vechi-testamentare în persoana Mântuitorului ¹².

O altă metoda folosită de Pavel a constat în plantarea de Biserici în orașele principale spre care accesul era mult ușurat datorită drumurilor excelente construite de autoritățile romane pentru a face legătura între diferitele puncte militare. Greaca era o limbă vorbită pretutindeni, ceea ce a facilitat circulația mesajului Evangheliei.

Numeroasele convertiri făcute de apostol în timpul celor trei ani ai primei călătorii misionare au ridicat probleme grele Bisericii ce se năștea. În special relațiile creștinilor cu primii convertiți din iudaism, era o problemă arzătoare, care reclama urgent o soluție. În urma Sinodului de la Ierusalim, Biserica Creștină se delimitează de matricea sa iudaică (obligativitatea circumciziunii, a observării legii mozaice și a prescripțiilor fariseilor cu privire la mâncare) și-i deschide orizonturile apostolatului universal ¹³.

„Înștiințat de Duhul”, călătorește pe mare, spre Ierusalim, fiind aproape sigur că va fi arestat. Toate acestea nu l-au făcut să dea înapoi, căci, Asia fusese câștigată pentru Hristos și se gândea acum să evanghelizeze Roma.

Debarcă la Cezareea și, având la el ajutoare pentru săraci, merge la Ierusalim (de Rusalii), unde, deși respectă ritualurile de la Templu, pelerini iudei din Efes îl recunosc și-l acuză că spurcă Templul și răsculând mulțimea împotriva lui, este arestat, dar i se permite să se adreseze mulțimii, și apoi Sinedriului.

Pentru a preveni linșarea lui este dus în Cezareea, unde guvernatorul roman Felix îl ține în temniță 2 ani (aprox. 58-60 d.Hr., cf. F.A. XXIII-XXVI). Următorul

¹¹ Apud Alain Decaux, op. cit., p.77

¹² Atitudinea apostolului față de Vechiul Testament poate fi observată la Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga, "Atitudinea Sfântului Apostol Pavel față de Vechiul Testament", în M.A., 8-9/1967, p.637

¹³ Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, "Introducere și Comentariu la Sfânta Scriptură", vol. I, traducere și prelucrare pentru limba română: P. Dumitru Groșan, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005, pp. 956-957

guvernator, Festus, își manifestă intenția de a-l da pe Pavel în mâinile iudeilor pentru a fi judecat de ei, dar Pavel fiind cetățean roman, face apel la Cezar. Așadar, în împrejurări pe care cu greu le-ar fi putut anticipa Pavel, se împlinește cuvântul Mântuitorului: „*Îndrăznește Pavele!, că precum ai mărturisit despre Mine la Ierusalim, așa trebuie să mărturisești și la Roma*” (F.A. XXIII,11). Spre Roma va călători pe mare, din cauza unei furtuni, corabia fiind avariata, este nevoit să petreacă iarna (aprox. 61 d.Hr.) în Malta. Ajuns la Roma, își petrece următorii doi ani într-un arest ușor (la domiciliu) „*propovăduind împărăția lui Dumnezeu și învățând despre Domnul Iisus Hristos cu toată îndrăznirea, fără nici o piedică*” (F.A. XXVIII,31). Aici se termină narațiunea Faptelor Apostolilor, iar restul vieții lui Pavel trebuie reconstruit din alte surse.

După toate probabilitățile, Pavel a fost eliberat (63 d.Hr.) și a vizitat Spania și zona Mării Egee înainte de a fi arestat din nou și omorât de Nero (aprox. 67 d.Hr.). Pavel s-a luptat lupta cea bună până la sfârșit, și-a împlinit alergarea și a păzit credința. De acum îl așteaptă cununa dreptății pe care Domnul i-o va da în Ziua aceea (2 Tim. IV,7).

2. Iudeul Pavel. Portret de Sfântul Evanghelist Luca

În anul 58 d.Hr., luna iunie, apostolul se afla la Ierusalim pentru a cincea oară după convertirea sa. După o săptămână, timp în care Pavel își împlinește jurământul, în Templu, este recunoscut de către evrei, și este gata de a fi linșat de către aceștia dacă soldații romani ar fi întârziat să intervină. Pe treptele palatului roman, același palat în care Pilat Îl condamnase pe Iisus la moarte cu 28 de ani în urmă, apostolul ține o cuvântare în fața mulțimii, vestindu-le istoria lui Iisus și propria sa experiență de pe drumul Damascului, dar când a pomenit de neamuri, mulțimea s-a agitat din nou și soldații împreună cu Pavel au fost nevoiți să se retragă. A doua zi apostolul este dus înaintea consiliului, pentru a încerca să vadă care este cauza celor întâmplate. Era același consiliu care îl răstignise pe Iisus, același consiliu din care făcuse parte și Pavel odată, același consiliu care îl omorâse pe Ștefan și făcuse eforturi disperate de a nimici Biserica¹⁴.

¹⁴ Henry H. Halley, “*Manual Biblic*”, Ed. “Door Of Hope”, Oradea, 1995, p. 578

2.1. FAPTELE APOSTOLILOR

Pentru a-l „zugrăvi” pe apostol, Luca se folosește chiar de cuvintele lui Pavel, care, nevoit să se apere în fața iudeilor din Ierusalim și apoi, în fața Sinedriului, își va face cunoscută identitatea, în mod direct, în cele două împrejurări.

Intervențiile apostolului sunt redată în paralel în tabel pentru a putea observa că, în prezentarea sa, primele caracteristici (de altfel cele mai importante și definitorii se repetă).

XXI,39		XXII,3
„Eu sunt IUDEU		„Eu sunt BĂRBAT IUDEU
din TARSUL CILICIEI”		născut în TARSUL CILICIEI
		dar CRESCUT aici, în cetatea
		aceasta (IERUSALIM)
		la picioarele lui GAMALIEL am
		ÎNVĂȚAT LEGEA părintesacă
		fiind PLIN de RĂVNĂ pentru
		Dumnezeu”

2.1.1. Când teologii Noului Testament vorbesc despre Pavel și Iudaism, adesea folosesc o conjuncție adversativă¹⁵: „Pavel sau Iudaism”, „Pavel împotriva Iudaismului”, „Pavel în afara Iudaismului” sau „Pavel, nu Iudaism”. Astfel, accentul se pune pe distanța între noua religie a lui Pavel, bazată pe Iisus Hristos și Iudaismul, fosta sa religie¹⁶.

Paul este mândru¹⁷ că este „iudeu¹⁸”. Chiar și atunci când s-a numit „evreu¹⁹”, Paul intenționa, probabil, să spună că era un iudeu de limbă greacă, ce știa să

¹⁵ Încercarea de a separa iudaismul de Pavel începe odată cu liberalismul sec. XIX. cf. Lloyd Gaston, „*Paul And The Torah*”, University of British Columbia Press, Vancouver, 1987, p.107

¹⁶ Mark D. Nanos, „*Paul And Judaism: Why Not Paul s Judaism*”, în „*Paul Unbound: Other Perspectives On The Apostle*”, editor Mark D. Given, Hendrickson Publishers Marketing, Llc, Peabody, 2010, p.117

¹⁷ Evreii sunt mândrii că au Legea, prin ea, se cred deasupra tuturor și chemați să conducă omenirea. Dar, în loc să-l slujească pe Dumnezeu, se folosesc de Dumnezeu; în loc să lucreze pentru mărirea lui Dumnezeu, ei lucrează la propria lor mărire; în loc să-i facă pe oameni să aplice Legea, ei duc la pierzare. Este o pervertire a revelației, o pervertire a misiunii lui Avraam menită să aducă binecuvântarea divină asupra tuturor neamurilor... cf. Fernand Comte, „*Cărțile Sfinte*”, Ed. Enciclopedică, Buc., 1994, p.50

¹⁸ Din punct de vedere etimologic, termenul iudeu este întâlnit în mai multe variante: în limba ebraică: יהודי, în greacă: ιουδαίος și în latină: iudaeus. La început a însemnat un membru al statului Iuda (2 Reg. XVI,6, Neem. I,2, Ier. XXXII,12) și a fost folosit de străini în sensul acesta începând din sec. VIII

vorbească și aramaica (F.A. XXI,40, XXVI,14). Pavel este iudeu atât prin naștere cât și după religie/credință, beneficiind de părinți onești și educație liberală²⁰, deci, „pedigree-ul” său era la fel de bun ca al opozanților săi²¹.

Apostolul amintește privilegiul istoric al poporului ales. El (alături de Petru, Barnaba, etc.) este iudeu „prin fire” (φύσις = origine naturală), adică prin naștere, pe când păgânii sunt „din fire fii ai mâniei” (Efes. II,3). Iudeii sunt „ramurile firești” ale măslinului bun (Rom. XI,21), iar păgânii convertiți la Hristos sunt ramuri tăiate din „măslinul cel din fire sălbatic” și altoite „împotriva firii” în măslinul bun (v. 24). Păgânul este „cel din fire netăiat împrejur,” (v.27), ceea ce înseamnă, în concepția iudeului, că păgânul este „din fire păcătos”. Neavând Legea, ei erau cei fără de Lege

î.Hr. Iuda este unul din cele 12 triburi ale lui Israel, descendent din Iuda, cel de-al patrulea fiu al lui Iacov. După ce a ieșit din Egipt, tribul lui Iuda a intrat în Canaan cu alți israeliți și s-au stabilit în regiunea aflată la S. de Ierusalim. Ulterior a devenit cel mai puternic trib, din care se trag regii David și Solomon și cel din rândurile căruia s-a spus că se va naște Mesia. După ce triburile din N. au fost împărțiate de asirieni în 721 î.Hr., triburile lui Iuda și Benjamin au rămas singurii moștenitori ai promisiunii lui Dumnezeu. Regatul lui Iuda a înflorit până în 586 î.Hr., când a fost cucerit de babilonieni și mulți dintre iudei au fost nevoiți să ia calea exilului. Cyrus cel Mare le-a permis să se întoarcă în 538 î.Hr. și Templul din Ierusalim a fost reconstruit. Din acel moment, istoria tribului lui Iuda a devenit istoria iudeilor și a iudaismului. cf. ”Enciclopedia Universală Britanică”, vol. 8, Ed. Litera, Buc., 2010, p.173. Ne-iudeii foloseau acest termen cu referire la foștii locuitori ai provinciei Iuda, pentru a-i deosebi de alte națiuni din vremurile post-exilice (Est. IX,15, Dan. III,8, Zah. VIII,23) sau de prozeliții la iudaism (Est, VIII,17). Termenul “Iudeică” apare în 1 Cron. IV,18, F.A. XVI,1, XXIV,24, iar “iudeu” apare în Gal. II,14, Tit I,14. Termenul “iudei” (In. VII,1, Dan. V,13, Lc. XXIII,5) indică locuitorii lui Iuda. “Limba iudeilor” descrie dialectal semitic local vorbit în Iuda, și devine sinonimă cu “ebraica”, la fel cum “iudeu” a devenit echivalent cu “evreu”. În Noul Testament termenul “iudei” este folosit cu referire la membrii credinței iudaice sau la liderii lor care îi reprezintă (în special în Evanghelia dp. In.), dar în vremurile moderne și în special în statul Israel, termenul acesta este folosit pentru a indica originea etnică și nu neapărat religia. Sensul precis al termenului este adesea subiect de controversă cf. “Dicționar Biblic”..., p. 675. Termenul „iudeu” în Evanghelia după Ioan are diferite sensuri în funcție de context. Termenul este folosit pentru a desemna poporul evreu atât ca grup etnico-religios (IV,12, VIII,31, X,19, XI,45, XII,11), cât și ca ansamblu al celor care în iudaism nu-L acceptă pe Iisus din Nazaret, îl persecută și caută să-L piardă (V,16, VI,41, VII,1-30, VII,44, 55-59, XVIII-XIX). Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, „Coordonate și Imperative ale Misiunii Bisericii în lumina episodului Vitezda (In. 5,1-15)”, în rev. Pleroma, nr. 1/2008, p.8

¹⁹ Exista posibilitatea ca cineva, care deși trăia în Israel să nu fie considerat „evreu din evrei” (Fipip. III,5) din cauză că mulți, fiind amestecați cu păgânii, nu mai știau limba ebraică. cf. Sfântul Ioan Gură de Aur, „Omilia la Epistola către Filipeni”, Omilia XI, www.ioanguradeaur.ro/omilii-la-epistola-catre-filipeni-a-sfantului-apostol-pavel, accesat 03.04.2010

²⁰ Matthew Henry, “Commentary On The Whole Bible”, vol. VI, “Acts To Revelations”, Christian Classics Ethereal Library, <http://www.ccel.org/ccel/henry/mhc6.html>, accesat 04.04.2010, p. 446

²¹ Robert E. Picirilli, “Randall House Bible Commentary: I And II Corinthians”, Randall House Publications, Nashville, 1987, p.403

(ανομοι cf. Rom. II,14, 1 Cor. IX,21) și neavând „dreptatea cea după Lege” (Fip. III,6), ei sunt cei nedrepti (αδικοι cf. 1 Cor. VI,1). Cu toate acestea, avantajul de a fi „din fire” iudeu este cu totul ne semnificativ când e vorba de îndreptare²².

Pavel credea ceea ce Scripturile spuneau în special în legătură cu promisiunile despre Mesia, despre înviere și mântuirea promisă lor. A fi un bun iudeu înseamnă evitarea idolatriei și imoralității și manifestarea solidarității cu cei de un neam cu el. Atât Faptele Apostolilor cât și Epistolele îl portretizează pe Pavel ca un bun iudeu, demonstrează că este un iudeu loial și misiunea sa la neamuri nu era una anti-iudaică („*N-am greșit nimic față de legea iudeilor, nici față de templu, nici față de cezar*” cf. F.A. XXV,8). Deși devine martorul lui Iisus, apostolul a rămas un iudeu sincer, unul care, datorită libertății câștigate prin creștinism și datorită flexibilității sociale poate să fie iudeu cu iudeul și grec cu grecul²³.

Afirmația: „*sunt iudeu*” se referă mai mult la religia sa decât la apartenența la poporul ales. Pavel l-a făcut pe tribun să înțeleagă că este roman, dar pentru că nu-i avea pe iudei de partea sa, își declară religia. Cu toate acestea, afirmația apostolului nu neagă apartenența sa la creștinism²⁴.

La faptul că aparține poporului Israel, iudeu prin naștere („*Noi – Petru și Pavel – suntem din fire iudei*” Gal. II,15), adaugă alte detalii particulare, arătând ce fel de iudeu era²⁵.

Prin felul său, iudeul poate pretinde orice de la Dumnezeu, cu toate acestea, Pavel arată că iudeul nu se mântuiește mai ușor decât păgânul, deci, n-are nici un avantaj la mântuire (Rom. II). Fiecare persoană, iudeu sau păgân, stă sub puterea păcatului (Rom. III,9) și poate fi salvat doar printr-un act special al lui Dumnezeu. Ca și păgânii, iudeii pot fi salvați doar dacă sunt altoiți de Dumnezeu în pom. Chiar și atunci când sunt tăiați din trunchi, din cauza necredinței, ei își păstrează originea. Ei aparțin aceluși popor pe care Dumnezeu l-a ales, prin care s-a manifestat lumii, și căruia i-a rămas credincios (Rom. XI,1-2). Calitatea lor „naturală” nu îi califică pentru altoire în pom, dar ca mlădițe care își trag originea din rădăcina sfântă (v.16), altoirea lor este mai ușoară decât altoirea păgânilor²⁶.

²² Pr. Dr. V. Mihoc, „*Epistola...*”, ...S.T. 3-4/1983, p.253

²³ Ben Witherington III, „*The Acts Of The Apostles: A Socio-Rhetorical Commentary*”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1998, pp. 433,436,646,738.

²⁴ Philip Schaff, „*Saint Chrysostom: Homilies On The Epistles Of Paul To Romans*”, în col. „The Nicene and Post-Nicene Fathers” 1-11, Christian Classics Ethereal Library, <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npne111.html>, accesat 05.04.2010, p. 280

²⁵ Pavel își afirmă poziția sa de iudeu loial. cf. I. Howard Marshall, „*The Acts Of Apostles: An Introduction And Commentary*”, Inter-Varsity Press, Leicester, 2002, p. 353

²⁶ D.J.Moo, „*The Epistle To The Romans*”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1996, p. 708

„Că dacă pe cele ce eu le-am dărâmat, pe acelea le zidesc la loc, mă adevăresc pe mine însumi călcător de poruncă” Gal. II,18. Când Apostolul, ca iudeu, a crezut în Iisus, a distrus Legea și îndatoririle ei, dar, după ce crede în Iisus, dacă se întoarce la îndeplinirea Legii, reconstruiește ceea ce a distrus și lucrează împotriva utilității, virtuții și circumstanțelor necesare ...²⁷ Pavel este mort față de Lege (Gal. II,19), nu mai este sub Lege²⁸.

Convertirea lui Pavel de pe drumul Damascului a însemnat o re poziționare a lui față de accesarea la mântuire. Convingerea că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, l-a dus la concluzia că Hristos este Înțelepciunea (1 Cor. I,30), ceea ce pentru iudaism reprezenta Tora. Așadar, pentru Pavel, ceea ce reprezenta sistemul religios iudaic, centrat pe Tora, în contextul legământului, odată cu convertirea sa a devenit un sistem ce avea în centru pe Hristos²⁹.

2.1.2. La Ierusalim, de pe treptele fortăreței Antonia din vecinătatea Templului, în anul 58, ia cuvântul în fața iudeilor și declară „în limba evreiască”: „... născut în Tarsul Ciliciei ...”

În zilele noastre, Pavel este frecvent descris ca un iudeu elenist, dar, probabil, el n-ar fi de acord cu această descriere³⁰.

Apostolul Pavel se folosește de toate metodele și mijloacele posibile de a predica evanghelia, de la dreptul roman până la filosofia greacă sau originea sa iudaică. Apostolul îmbină fericit două ingrediente esențiale pentru o misiune cu relevanță culturală: dedicarea totală pentru misiune, pentru Hristos, și deschiderea pentru a identifica toate căile posibile pentru a face Evanghelia vizibilă acolo unde predică. Această idee a luat forma unei deschideri pentru a cunoaște și a înțelege auditoriul cărui i se adresează. Geniul misionar paulin este dat de modul în care se îmbină ceea ce este universal, stabil, fundamental în revelația creștină, cu ceea ce înseamnă modalitățile de întrupare a acestor adevăruri în diverse spații culturale și istorice. Apostolul face din credință actul suprem și universal al omului, un act care se pliază fără probleme pe orice date ale existenței sociale dintr-un spațiu istoric și

²⁷ Stephen Andrew, Marius Victorinus, ”*Commentary on Galatians : Introduction, Translation And Notes*”, Oxford University Press, 2005, p. 282

²⁸ Apostolul a primit Legea ca un fel de măsură disciplinară. cf. Eric Plumer, ”*Augustine s Commentary on Galatians : Introduction, Text, Translation And Notes*”, Oxford University Press, 2006, p.149

²⁹ James W. Aageson, ”*Paul and Judaism: The Apostle in the Context of Recent Interpretation*”, în ”*Word & World*”, nr. 3/2000, p. 254

³⁰ F.F. Bruce, ”*St. Luke...*”, p. 182

geografic dat, un act care rezonază cu scrieri ale revelației în diverse forme ale vieții omului³¹.

Sfântul Apostol Pavel a fost iudeu (aparținând tagmei fariseilor, dobândindu-și cunoștințele biblice în familie și la școala sinagogală din Tarsul Ciliciei, pe care apoi le-a completat și aprofundat la școala ierusalimiteană a marelui rabin Gamaliel³²) și cetățean roman (cunoscător al mediului elenizat din cetatea sa de obârșie și a literaturii profane).

2.1.3. În Faptele Apostolilor, Dumnezeu îi vorbește lui Pavel, pe drumul Damascului, „în limba ebraică” (XXVI,14), aceasta pentru că a fost limba nativă a lui Pavel sau a lui Iisus³³, și apoi, datorită faptului că a crescut în Ierusalim, este capabil să dialogheze cu poporul din Cetatea Sfântă „în limba ebraică” (XXII,2).

2.1.4. Doar în acest loc, din Faptele Apostolilor, Pavel pretinde că a fost ucenic al lui Gamaliel (XXII,3), în altă parte (V,34), Luca îl amintește drept un fariseu, învățător de lege, cinstit de tot poporul.

³¹ Apostolul ține cont de modul de structurare a comunităților din epocă. Marile cetăți erau nu numai cosmopolite, ci și structurate etnic, cultural și social. Apostolul se adresează distinct acestor comunități, nevoilor și modului lor de existență. De exemplu, în Filipi, întâlnește o misiune dezvoltată în jurul unui grup de femei condus de Lidia și nu face altceva decât să dezvolte acea misiune. În Atena folosește cunoștințele sale de cultură și filosofie greacă pentru a ține un discurs în Areopag și pentru a atinge cu mesajul său pe filosofi. Pentru a ajunge la câți mai mulți oameni din cetate, în Corint dezvoltă o activitate economică în domeniul meșteșugurilor (facerea de corturi). În Efes, apostolul închiriaza un mic amfiteatru unde ținea prelegeri, potrivit tiparului epocii, în stilul unei școli, pe baza întrebărilor publicului. La Roma, închiriaza o casă unde primește oaspeți și le vorbește despre împărăția lui Dumnezeu. peste tot unde a predicat însă, Pavel n-a ascuns și nu a negat niciodată moștenirea sa iudaică. În tot ce a gândit și realizat, această moștenire a fost extrem de importantă și ea l-a făcut să fie foarte atent la toate valorile culturale și religioase pe care le-a întâlnit în cale. Pentru un cititor mai superficial, apostolul poate fi considerat un amator sau un tip fără scrupule, care amestecă lucrurile și face compromisuri pentru a găsi adepți, părând dispus să facă orice pentru predicarea Evangheliei, putând fi considerat cel mai mare oportunist al istoriei. Pavel este capabil să înțeleagă, să asume și să valorifice și alte tradiții, făcând astfel din misiunea creștină o misiune vindecătoare a întregii lumi, adică a omului și a creațiilor sale din orice spațiu cultural. Cf. Conf. Univ. Dr. Dănuț Jemma, „*Relevanța Culturală a Misiunii Creștine. Aplicație la Comunitatea evanghelică din România*”, în rev. Pleroma, nr. 1/2008, pp. 38-40

³² Apostolul recurge frecvent la textul Vechiului Testament, pentru a demonstra, pe baza citatelor biblice, temele învățăturilor sale cf. P.C. Diac. Nicolae I.Nicolaescu, P.C. Pr. Grigorie Marcu, P.C. Pr. Sofron Vlad, P.C. Prof. Liviu G.Munteanu, „*Studiul Noului Testament*”, ediția a treia, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1983, pp.138-139

³³ F.F. Bruce, „*St. Luke...*”, p. 182

2.2. Ca ucenic al lui Gamaliel a fost educat conform normelor stricte ale Legii strămoșilor, fiind zelos pentru Dumnezeu (XX,3, Gal. I,14).

Pavel a fost crescut într-un spirit de ascultare față de Legea mozaică³⁴ și într-o atmosferă de pioșenie evreiască tradițională, căci tatăl său era fariseu (F.A. XXIII,6). Apoi, la „picioarele” lui Gamaliel, tânărul Saul a studiat atât Vechiul Testament, cât și subtilitățile interpretărilor rabinice. Pavel s-a lansat cu înflăcărare în vâltoarea iudaismului, fiind animat de o râvnă excesivă pentru tradițiile părinților săi (Gal.I,14).

Până în momentul convertirii sale, a crezut că era de datoria sa să-i persecute pe creștini (crezând despre creștini că sunt o sectă a iudaismului, alcătuită doar din iudei, de aceea cere Sinedriului, care n-avea autoritate numai asupra iudeilor, să-l încredințeze pentru a-i putea prigonii), și făcea lucrul acesta din credințioșie față de iudaism. S-a spus, pe bună dreptate, că Saul, cu toată râvna sa, nu găsisse în iudaism pacea sufletească (Rom. VII,7-25). Convertirea sa subită trebuie să-i fi demonstrat cu vigoare că mântuirea provine din harul divin, manifestat în Iisus Hristos³⁵.

3. Autoportret: iudeul Pavel

Autoportretul apostolului va fi alcătuit din însăși cuvintele sale, care au fost adresate (în scris) bisericilor, comunităților creștine. Ordinea în care vor fi „desenate” părțile componente ale portretului nu este una cronologică (nu ține cont de perioada în care epistolele au fost redactate), ea urmărește o mai bună grupare a acestor „bucăți de mozaic”.

3.1. Ep. c. FILIPENI III,5-6

Scriindu-le Filipenilor, „prietenilor” săi, într-un duh părintesc de duiosenie, apostolul își zugrăvește un amplu autoportret, în care distingem nu mai puți de șapte calificări: patru privilegii moștenite și trei realizări personale.

	„TĂIAT ÎMPREJUR la opt zile;
	din NEAMUL LUI ISRAEL;
	din SEMINȚIA LUI VENIAMIN;
	EVREU DIN EVREI;

³⁴ este cunoscută încercarea iudeului de a căuta să dobândească Viața prin Lege. cf. Anthony C. Thiselton, “*The First Epistle To The Corinthians: A Commentary On The Greek Text*”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 2000, p.293

³⁵ *Dicțion Biblic*, vol.3, p.29

	după Lege, FARISEU;
	după râvnă, PRIGONITOR al BISERICII;
	după dreptatea cea din Lege, FĂRĂ PRIHANĂ”

3.1.1. Tăiat împrejur la opt zile. Aceasta este o afirmație crucială. Iudaizantii sperau să obțină prin circumciderea păgânilor, o poziție privilegiată față de aceștia. Pavel avea acest privilegiu prin naștere.

Afirmația apostolului certifică identitatea evreiască nativă a lui Pavel, este evreu, nu prozelit, de aceea a fost tăiat împrejur la opt zile de la naștere. Termenul „Ιουδαϊζω” (=a trăi ca un iudeu), este echivalent cu „περιτεμνω” (=a circumcide)³⁶.

În cărțile Noului Testament, termenul „circumcizie” se folosește având trei sensuri. Iudeo-creștinii insistau ca și creștinii proveniți din păgâni să fie circumciși pentru a-și arăta respectul față de Legea lui Moise (F.A. XV,2). Această problemă a fost discutată la Sinodul Apostolic (v.5) și s-a decis ca „neamurile” să nu fie circumcise (v.28-29). Pavel permite circumciderea lui Timotei, a cărui tată nu era iudeu, pentru a-l putea folosi la răspândirea Evangheliei la iudei, în sinagogi³⁷ (F.A. XVI,3), dar, în cazul lui Tit, un păgân convertit (Gal. II,1 ș.u.), se opune. Galatenilor le arată că misiunea sa este de a răspândi evanghelia celor necircumciși (v. 7-8), și îi sfătuiește pe aceștia să nu ia în considerare circumcizia (V,2, VI,15). În alt context, apostolul reamintește dimensiunea spirituală a circumciderii (Rom. II,28-29). Actul fizic are valoare doar dacă este însoțită de o totală supunere față de toate preceptele legii lui Moise, în sens contrar, valoarea circumciderii se anulează (v.25). Pavel argumentează toate acestea arătând că Avraam a avut credință și s-a supus lui Dumnezeu înainte de a fi circumcis, credința lui nu a depins de tăierea împrejur (IV,1-12). În al treilea rând, Pavel vedea în circumcidere un semn al vechiului legământ, noul semn fiind botezul, „... ați fost tăiați împrejur cu tăiere-mprejur nefăcută de mână, prin dezbrăcarea de trupul cărnii întru tăierea-mprejur a lui

³⁶ Paul Nadim Tarazi, “Galatians: A Commentary”, Library of Congress Cataloging – in – Publication Data, USA, 1999, p.80

³⁷ Conform legii iudaice, Timotei era iudeu pentru că era fiul unei mame iudee, dar, pentru că nu era circumcis, era practic un iudeu apostat. Dacă Pavel vroia să mențină legătura cu Sinagoga, trebuia să rezolve problema aceasta. Pavel își păstrează atitudinea implacabilă față de circumciderea păgânilor (ex. Tit vezi Gal. II,3-5, dar Timotei se află într-o sizație diferită vezi Gal. V,6, VI,15), doar când a fost privită ca o obligativitate și o condiție a acceptării lui Dumnezeu, era privită ca o cădere. cf. Frederick Fyvie Bruce, “The Book Of The Acts”, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1998, p.304

Hristos...” (Col. II,11-12). Acesta a fost ultimul răspuns dat de apostol iudeilor, care subliniau doar procedura fizică a tăierii împrejur³⁸.

Nu faptul că cineva e circumcis îl desparte pe acesta de Hristos, circumciziunea este opusă harului lui Hristos atunci când este considerată drept indispensabilă pentru mântuire, când i se conferă o valoare soteriologică³⁹.

3.1.2. Din neamul (γενους = rasă, popor, γενος = descendent în F.A. XVII,28-29, Apoc. XXII,16, familie, rudă în F.A. VII,13, națiune, popor în F.A. VII,19, Gal. I,14, 1 P. II,9, clasă, fel la Mt. XIII,47, XVII,21, Mc. IX,27, 1 Cor. XII,10,28) lui Israel. Prozeleții proveneau din popor (λαος), dar nu din „γενος”, termen pe care Pavel îl folosește aici pentru a-și arăta descendența rasială.

Termenul Ισραηλ este un genitiv apozițional și desemnează numele de rasă (Gal. I,14, 2 Cor. XI,26), și, deși a fost la baza expresiei γενος Ισραηλ, aici nu face referință specifică la persoana patriarhului.

În timpul scrierii textelor pauline, termenii Israel și israelit aveau o semnificație specială pentru compatrioți. În contrast, termenul iudeu, era rostit de neamuri mai degrabă într-o manieră derogatorie. Termenii „Israel” și „israelit” atrăgeau atenția asupra privilegiilor poporului lui Dumnezeu, inclusiv pretenția lor înaltă religioasă. Fiind născut în interiorul rasei alese, din părinți israeliți, deci circumcis, Pavel moștenește toate privilegiile (Rom. IX,4-5), chiar și după convertire⁴⁰.

3.1.3. Din seminția lui Veniamin (φυλης Βενιαμίν). Această afirmație (menționată și la Rom. XI,1) este una de efect. Neamurile puteau deveni membrii doar ai lui Israel. El aparținea lui Benjamin (fiul lui Iacov și al Rahelei, „favoritul”, unicul copil născut în țara promisă cf. Gen. XXXV,16-18), un trib favorit, din care provenea Saul, primul rege al lui Israel (1 Sam. IX,1-2), tribul binecuvântat de Moise drept: „iubit de Dumnezeu ... pe care Dumnezeu îl iubește (și care) rămâne între umerii lui” (Deut. XXXIII,12), în a cărui teritoriu a fost așezată Cetatea Sfântă, doar această seminție s-a alăturat seminției lui Iuda, rămânând loiali legământului davidic (1 Reg. XII,21), împreună, cele două seminții au format baza unei noi prietenii odată cu întoarcerea din exil (Ezdra IV,1).

³⁸ “*The Eerdmans Bible Dictionary*”, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1987, p. 218

³⁹ Pr. Dr. V. Mihoc, “*Epistola...*”, ..., S.T. 5-6/1983, p.372

⁴⁰ Peter Thomas O’Brien, “*The Epistle To The Philippians: A Commentary On The Greek Text*”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1991, p. 370

3.1.4. Apoi se descrie ca evreu născut din evrei. În scrierile lui Pavel și ale evanghelistului Luca, „evreu” este un termen mult mai special decât „israelit” sau „iudeu”. În Faptele Apostolilor VI,1 termenul „evreu” este folosit în contradicție cu cel de „elenist”, deși amândoi termenii desemnează niște iudei (distincția era probabil lingvistică și culturală: evreii frecventau sinagogile unde cultul se săvârșea în limba ebraică și limba aramaică era folosită în explicarea Textelor Sacre, pe când eleniștii mergeau la sinagogile unde lectura Textelor și rugăciunea se făcea în limba greacă)⁴¹.

Apostolul însuși se definește ca „evreu⁴² din Evrei” (Filip. III,5), adică născut din rădăcină pur evreiască, acest termen era folosit în diaspora de către iudei pentru a se deosebi de păgâni. Cei doi termeni (iudeu-evreu) apar împreună (2 Cor. XI,22) și fac referire la oponenții iudeo-creștini (probabil iudaizanți). Acest termen însumează cele trei afirmații precedente și stabilește o etapă pentru ultimele trei⁴³.

În plus, față de moștenirea valoroasă iudaică, expusă în Gal. III,5, Pavel, în anii tinereții, devine atașat unei vieți iudaice conservative, pe care era pregătit să o

⁴¹ F. F. Bruce, „*Paul, Apostle Of The Heart Set Free*”, The Paternoster Press Ltd., Carlisle, 2000, p.42

⁴² Observăm că, atunci când se vorbește despre etnia apostolului, se folosesc mai mulți termeni. Despre „evreu”, amintim că în Vechiul Testament termenul עבריית este folosit numai în narațiunea despre fiii lui Israel în Egipt (Gen. XXXIX, Exod X), legislația cu privire la eliberarea servitorilor evrei (Exod XXI, Deut. XV, Ier. XXXIV), istoria ciocnirilor dintre israeliți și filistenii în zilele lui Samuel și Saul (1 Sam. IV,13-14, 29), plus Gen. XIV,13 și Iona I,9. Termenul patronimic „evreu”, folosit pentru Avraam și urmașii săi, poate fi derivat de la strămoșul lor Eber (Gen. X,21 ș.u., XI,14 ș.u.). În consecință, această denumire servește pentru a face legătura dintre revelația avraamică și promisiunea legământului cu Sem. Cântarea de laudă a lui Noe în care vorbește despre unirea în legământ a lui Iahveh cu familia lui Sem (Gen. IX,26) este repetată în Gen. XIV, în doxologia lui Melchisedec (v. 19-20), care celebrează binecuvântarea dată prin legământul lui Avraam, evreul, adică, urmașul lui Sem. Semiții erau urmașii lui Eber (evrei) (Gen. XI,10-26). Sensul larg al termenului עבריית în Gen. XIV,13 poate fi presupus în mod justificat și în contextul din Gen. XXXIX, Exod X (în special Gen. XL,15, XLIII,32, Exod II,11). Totuși, folosirea termenului probabil că nu este uniformă, întrucât pare să existe o identificare simplă între evrei și israeliți, de exemplu în Exod V,1-3 (cf. III,18), deși atunci când vorbește despre „Dumnezeul evreilor” Moise probabil că îi numește pe cei din poporul său „evrei”, ca fiind evrei prin excelență. În Noul Testament termenul „evrei” este întâlnit ca un termen exclusiv pentru iudeii care nu au fost influențați puternic de elenizare (F.A. VI,1), dar și ca un termen care face distincție între iudei, în general, și păgâni (neamuri) (2 Cor. XI,22, Filip. III,5) cf. „Dicționar Biblic”, op. cit., p.426-427; Au primit numele de evrei de la termenul “עבר”, care înseamnă ” a trecut”, deoarece Avraam a trecut din pământul Haldeilor peste râul Eufrat, pentru a intra în Palestina. De aceea, Avraam a fost numit evreu, adică „trecător” (Coresi). Apud Fericitul Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei, „*Cele Patru-spră-dece trimiteri ale Sfântului, Slăvitului și Întru-tot-lăudatului Apostol Pavel*”, tălmăcite în limba cea obicinuită acum grecească și împodobite cu felurite însemnări de Nicodim Aghioritul, traduse în limba română de Veniamin Costache mitropolitul Moldovei și Sucevei, tomul II, Tipografia Cărților Bisericești, Buc., 1904, p. 145

⁴³ Gordon D. Fee, „*Paul's Letter To The Philippians*”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1995, p. 307

apere cu orice preț. Primele patru calificări (a,b,c,d) descriu ceva moștenit, următoarele trei nu neglijează această moștenire, ci arată eforturile pe care le face pentru a o salva. Acestea sunt orientarea sa confesională, atașamentul său pentru cauza naționalistă și nivelul său de observare a Torei. Mai întâi, citind Tora, Pavel a fost fariseu⁴⁴.

3.1.5. „... iar în ce privește legea fariseu” (Filip. III,6, F.A. XXIII,6). „Am trăit ca un fariseu, după cea mai riguroasă tagmă a religiei noastre” (F.A. XXVI,5 cf. Gal. I,14).

Alt element caracteristic ce va influența puternic opțiunile sale de mai târziu este apartenența sa la fariseism. Pentru a înțelege iudaismul sec. I d.Hr., trebuie să identificăm existența, încă din sec. II î.Hr., unor „partide” religioase: farisei, saduchei, esenieni,etc. Fariseii au impus poporului, ca pe o moștenire strămoșească, elemente de drept care nu figurează în legile lui Moise, cu toate acestea, ei au un asemenea ascendent asupra mulțimii, încât li se dă crezare, chiar și atunci când vorbesc împotriva regelui și a marelui preot.

Apăsătoarea obligație ce le revenea fariseilor (respectarea cu sfințenie a 613 porunci) ne uimește și astăzi, însă tot ei exprimau mai multe revendicări cu privire la Lege: ea trebuie privită mai curând ca argument decât ca element de constrângere și nu este doar apanajul preoților, ci fiecare poate aspira la sfințenie prin sine însuși. Fariseii caută să se detașeze de clanul sacerdotal, de Irozii elenizați și de preoții saduchei mărginiți, văzându-se „drepti, nepătați”, atotcunoscători într-ale Legii, dar, cel mai important lucru, se țin aproape de popor⁴⁵.

Pavel își revendică originea fariseică și pe întreg parcursul vieții și nu va înceta să sublinieze continuitatea atașamentului său față de această grupare iudaică. Apostolul este mândru că este fariseu și chiar și după convertire, nu renunță la ideile fundamentale și unele doctrine ale fariseilor, ci, din contră, le transmite mai departe (așa cum el, la rândul său, le-a primit de la Gamaliel) tinerei biserici, care le-a preluat ca bază a dogmelor sale⁴⁶.

Pavel ține paștile și sărbătoarea pâinilor nedospite la Filipi (XX,6), ia votul de nazireu (F.A. XVIII,8), la Ierusalim, se supune unui ritual de curăție și aduce sacrificii la Templu (F.A. XXI,24,26). În mai multe rânduri, în interpretarea Scripturii, credința în înviere și judecată, importanța depășirii observării tradiției,

⁴⁴ Markus Bockmuehl, „*Epistle To The Philippians*”, A&C Black Limited, London, 1997, p. 197

⁴⁵ A. Decaux, op. cit., pp. 25-26. Pentru mai multe date vezi Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc, Asist. Drd. Daniel Mihoc, Drd. Ioan Mihoc, „*Introducere în Studiul Noului Testament*”, vol. I, ediția a doua, Ed. Teofania, Sibiu, 2001, pp.50-52

⁴⁶ Andre Chouraqui, „*Letter to an Arab friend*”, University of Massachusetts Press, 1972, p.174

toate și-au păstrat punctul de vedere fariseic, chiar dacă în practicarea legilor devine mai indulgent⁴⁷.

Pavel își revendică originea fariseică și pe tot parcursul vieții sale va sublinia atașamentul față de această „sectă” a iudaismului (Fil. III,5, Gal. I,14, F.A. XXIII,6, XXVI,5), fiind născut într-o familie de cărturari, simțindu-se cu adevărat fiul tatălui său. S-a născut într-o familie de farisei, a fost circumcis⁴⁸ la opt zile (conform tradiției), posibil chiar să fi fost consacrat lui Dumnezeu ca nazireu (F.A. XXIV,5). Fariseii proveneau din clasa scribilor și a specialiștilor în exegeză biblică, deosebindu-se de „popor” prin cunoștințele, voința de a trăi Legământul cu Dumnezeu în viața cea de toate zilele, prin aspirația către puritate printr-o foarte strictă respectare a Legii. Erau socotiți: drepecți, învățați, separați. În Sinedriu ei erau majoritari, iar când Pavel a fost nevoit să se apere, li s-a adresat ca unor „frați”⁴⁹.

Faptul că era fariseu (acest termen apare de 99 de ori în cărțile Noului Testament. Filip. III,5 este locul singular în care apare termenul în afara Evangheliilor și a Faptelor Apostolilor) nu l-a determinat însă să împărtășească atitudinea zeloților palestinieni față de dominația romană, cu care el se acomodează de bună voie, nefiindu-i o piedică în îndeplinirea principiilor Legii mozaice⁵⁰.

Deși erau antipatizați în Evangheliile datorită formalismului lor, credeau în ideea de universalitate a mântuirii, pe care unii profeți o sădiseră în cugetele oamenilor. Una din temele majore ale fariseismului consta în afirmația că Revelația divină se adresează tuturor, nu numai preoților, și că, în definitiv, fiecare avea chemare pentru sfințenie⁵¹.

Pozițiile extreme abordate de apostol oglindesc drama fariseului convertit, care nu se desprinde de Lege⁵² decât cu prețul unui efort dureros de-a lungul unei

⁴⁷ M. Bockmuehl, op. cit., p. 198

⁴⁸ Luke Timothy Johnson, Daniel J. Harrington, *“The Acts Of The Apostle”*, The Liturgical Press, Minnesota, 1992, p. 133

⁴⁹ termenul “fariseu” (gr. Φαρισαίος, ebr. פרושי) provine dintr-o rădăcină care înseamnă atât “a separa”, dar și “a explica”, cf. M.-F. Baslez, op. cit., p. 20-21, 216; Cuvântul fariseu este un ebraism și este folosit pentru a-l desemna pe cel care a fost separat de restul poporului printr-o credință și practici speciale, care au fost foarte stricte în ceea ce privește zeciuiala și mâncarea (Mt. XXIII, 23, Lc. XVIII, 12). Acesta a fost motivul pentru care Domnul a fost „certat” de farisei pentru nerespectarea interdicțiilor (Matei IX ,9-11, XI, 19, Mc II. 16, Lc V. 30, VII, 34).cf. *“The Companion Bible Being The Authorized Version Of 1611 With The Structures And Notes, Critical, Explanatory And Suggestive And With 198 Appendixes”*, Geoffrey Cumberlege, Oxford University Press, p. 159

⁵⁰ Pr. Constantin Gheorghe, *”Iudaism și elenism în Epistolele Sfântului Pavel”*, în rev. S.T. 9-10-1973 , p.651

⁵¹ M.-F. Baslez, op. cit., p.21

⁵² Rolul Legii (este indicat prin două verbe: ἐφρουρούμεθα = eram păziți cf. 2 Cor. XI,32, Fil. IV,7, 1 P. I,5; și συγκλειόμενοι = fiind păziți cf. Înț. Sol. XVII,15) era de a preveni și de a pedepsi păcatul, de

vieți întregi. Ele nu reprezintă gândirea definitivă a lui Pavel, ci doar o etapă deosebit de dureroasă în parcursul său apostolic⁵³.

3.2. După enumerarea celor patru privilegii pe care apostolul le-a primit moștenire, următoarele trei se referă la realizările personale. Fiecare realizare este precedată de prepoziția “κατα” (= cu privire la, în raport cu), deci, din punct de vedere gramatical sunt într-o relație de coordonare. Cele trei expresii de calificare: Φαρισαίος “=fariseu”, διώκων την εκκλησίαν “=prigonitor/persecutor al Bisericii”, (contrast între prezenta “sclavie” întru Hristos și fostul său zel împotriva Lui), την εν νόμω γενόμενος αμειπτος “=fără prihană, care rămâne în Lege, nevinovat”, sunt precedate de un substantiv în cazul Ac.: νομον (= lege), ζηλος (= zelos), δικαιοσύνη (drept)⁵⁴.

3.2. Ep. c. Romani / Ep. 2 Corinteni

Epistolele către Romani și 2 Corinteni, au fost adresate lumii păgâne, elenismului, sau mai bine zis creștinilor proveniți din neamuri. Vorbind despre sine apostolul se caracterizează folosind de data aceasta câte trei termeni.

Printr-o abordare comună a celor două texte obținem patru termeni prin care apostolul își descrie identitatea, trei: „israelit/israeliți” (întâlnit în ambele epistole),

a ține trează conștiința păcatului, pregătindu-i pe supușii ei în vederea mântuirii mesianice. Legea lui Moise era ca o zăbală între dinții israeliților, ea având rolul de a-i înfrâna de la păcat (cf. S.P.N. Joannis Chrysostomi Archiepiscopi Constantinopolitani, „Comentarius in Epistolam ad Galatas”, în „Opera omnia quae extant”, tomus decimus, J.-P. Migne Editorem, Paris, 1862, în col. P.G., LXI, p. 654). Legii nu i se poate atribui un rol pe care niciodată nu l-a avut, acela de a conferi îndreptarea înaintea lui Dumnezeu. Domnia Legii a fost limitată de Dumnezeu la o perioadă de timp bine determinată: de la Moise la Hristos. Mântuitorul este Urmașul Căruia I s-a făcut făgăduința (Gal. III,16). Legea este absentă atât la începutul istoriei mântuirii, cât și la împlinirea ultimă a acestei istorii. Paza exercitată de Lege viza credința: “fiind închiși spre (sau: pentru; εις indică scopul, cu un sens temporal, venirea lui Hristos este “terminus ad quem“ pentru robia Legii, cf. 1 P. I,11) credința care avea să se descopere“ Gal. III,23. Sfântul Pavel compară funcțiunea Legii mozaice cu cea a unui “pedagog“ din antichitate. În lumea greco-romană, παιδαγωγός nu era totuna cu διδάσκαλος. Pedagogul antic era de cele mai multe ori un sclav care exercita rolul de paznic și supraveghetor al copilului minor, și de a-l conduce pe acesta la școală, la fel cum Legea lui Moise trebuia să-i conducă pe evrei la Hristos, Învățătorul prin excelență (cf. Joannis Chrysostomi, op. cit., p. 656). Creștinii nu mai sunt “sub Lege”, ci “sub har” (Rom. VI,14) pentru că Domnia Legii a încetat o dată pentru totdeauna (Rom. X,4). Cf. Pr. Dr. V. Mihoc, “Epistola...”, ... S.T. 3-4/1983, pp.285-286,291-293

⁵³ Marie-Francoise Baslez, op. cit., p. 195

⁵⁴ P.T O'Brien, op. cit., p. 372-373

„tribul lui Veniamin” (doar la Rom.) și „evreu” (doar în 2 Cor.) îi întâlnim și în Epistola către Filipeni.

ROMANI XI,1		2 CORINTENI XI,22
„sunt ISRAELIT		„sunt ei EVREI?: și eu sunt!
din SEMINȚIA lui AVRAAM		sunt ei ISRAELIȚI?: și eu sunt!
din TRIBUL lui VENIAMIN”		sunt ei SĂMÂNȚA lui AVRAAM?: și eu sunt!”

3.2.1. Termenii: „israelit/israeliți⁵⁵”, au fost folosiți și în Epistola către Galateni în forma: „neamul lui Israel”.

Pavel este iudeu și israilitean, și L-a primit pe Iisus Hristos. Făgăduințele pe care Dumnezeu le-a făcut poporului Său n-au fost uitate, Dumnezeu n-a „mințit”, n-a lepădat norodul Său. Apostolul este un exemplu reușit, și nu este singurul, ci sunt și mulți alții (3000, 5000, zeci de mii, cf. F.A. II,24, XXI,20)⁵⁶.

Apostolul a arătat iudeilor că nu au fost părăsiți de Dumnezeu, că el este unul de-al lor, dar la fel ca pe timpul lui Ilie, doar rămășița lui israel se va mântui (1 Reg. XIX,14)⁵⁷.

⁵⁵ Termenul Israel desemnează pe toți descendenții fizici ai lui Iacov, moștenitorul lui Avraam și Isaac, care este numit chiar Israel. Doar cei ce refuzau moștenirea aceasta prin apostazie erau excluși din acest Israel, căruia i-a aparținut moștenirea. Pavel amintește această rămășiță etnică a poporului lui Dumnezeu (Rom. IX,4-5; XI,1-2,28), dar amintește faptul că această alegere corporală/trupească a lui Israel nu înseamnă implicit salvarea/mântuirea tuturor israeliților, insistând că mântuirea nu se bazează pe descendența etnică (Rom. II,1-29; IV,1-16). De aceea poporul Israel nu poate privi apartenența etnică ca o garanție a mântuirii. Acesta este sensul pe care apostolul îl dă cuvintelor: „toți cei ce aparțineți lui Israel” (οἱ ἐξ Ἰσραὴλ), în sens fizic nu aparțin lui Israel în sens spiritual. Israelul spiritual însemna probabil, pentru Pavel, Biserica, comunitatea mesianică compusă din iudei și păgâni. Ca entitate spirituală, Israel este organic conectat la Biserica, și ca entitate națională, Israel continuă să existe ca obiect al purtării de grijă a lui Dumnezeu. Cf. Douglas J. Moo, op. cit., p. 573, 709;

⁵⁶ Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, „*Tâlcuirea Epistolei către Romani a slăvitului și prealăudatului Apostol Pavel*”, tâlmăcită din elina veche în cea nouă și împodobită cu felurite însemnări de către Nicodim Aghioritul, Ed. Cartea Ortodoxă, Buc., 2005, pp. 175-176

⁵⁷ În textul Sfântului Ioan Gură de Aur, acest “pe care El mai dinainte l-a cunoscut” (Rom. XI,2), este prezent și în v.1: “Așadar zic: Nu cumva Dumnezeu Și-a lepădat poporul pe care dinainte l-a cunoscut?” Acesta pare să fie indice că nu întreg Israelul cel după trup este actual Israelul lui Dumnezeu. cf. Fr. Vasile Mihoc, “*St. Paul and the Jews According to St. John Chrysostom’s Commentary on Romans 9-11*”, în vol. “Teologie și educație la Dunărea de Jos”, 6, Galați, 2007, http://www.vanderbilt.edu/AnS/religious_studies/SBL2007/Mihoc.pdf, accesat 08.04.2010

3.2.2. Termenul „tribul lui Veniamin” este întâlnit la Galateni sub forma „seminția lui Veniamin”.

Pavel aparținea seminției lui Beniamin (Rom. XI,1⁵⁸). Teritoriul seminției lui Beniamin, primit de la Dumnezeu, prin Moise, era în imediata apropiere a nordului Iudeii. Ierusalimul, deși a fost alocat seminției lui Beniamin, a fost locuit și de cei din seminția lui Iuda. După moartea lui Solomon, odată cu căderea monarhiei, teritoriile și poporul din seminția lui Beniamin vor forma alături de seminția lui Iuda, Regatul de Sud. După întoarcerea din exil aceștia (cunoscuți sub denumirea de „copiii lui Beniamin” cf. Nee. XI,7-9,31-36) au fost reinstalați în Ierusalim și împrejurimi⁵⁹.

3.2.3. Termenul „evreu” apare în forma („evreu din evrei”) la Filipeni.

3.2.4. Față de Epistola către Galateni, în cele două epistole întâlnim un nou termen de care apostolul face uz pentru a-și arăta originea: „... din sămânța⁶⁰ lui Avraam”.

Unii teologi consideră că pentru a nu deveni monoton, apostolul folosește sinonime⁶¹: “εβραιοι εισιν καγώ, ισραηλιται ... , σπερμα Αβραάμ ...”.

⁵⁸ În acest text, Pavel atrage atenția asupra sa, lucru pe care-l face rar; însă aici este necesar, ca să arate credințioșia lui Dumnezeu. El însuși este un israelit, ca “apostol chemat”, “rob al lui Iisus Hristos” (Rom. I,1) el face parte din planul de mântuire al lui Dumnezeu (aceasta este o indicație a faptului că Dumnezeu nu a lepădat niciodată poporul israel). Apostolul își descrie în trei feluri identitatea de iudeu: este israelit, face parte din popor; este din sămânța lui Avraam, este legat prin legături de sânge în această descendență; și provine din seminția lui Beniamin, originea lui își are rădăcinile în această seminție. Cf. Heinko Krimmer, “*Epistola către Romani*”, Ed. “Lumina lumii”, Kontral, 2001, p. 260 ; Faptul că Pavel amintește despre apartenența sa la tribul lui Beniamin, poate fi socotită o declarație de “mândrie”, deoarece conform tradiției rabinice această seminție a fost prima care a intrat în Marea Roșie (deci semn al credinței în puterea lui Dumnezeu, semn al ascultării față de Moise/Legea lui Dumnezeu, semn/prefigurare a tăierii împrejur a inimii). Speranțele reunificării poporului lui Dumnezeu erau în legătură cu acest trib/seminție (din care făcea parte și regale Saul). Deci, Pavel era un iudeu calificat și reprezentativ pentru poporul său. Cf. Ernst Kasemann, Geoffrey W. Bromiley, “*Commentary On Romans*”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1994, p. 299

⁵⁹ Frederick Fyvie Bruce, “Paul ...”, p.41

⁶⁰ În Epistola către Romani (I,3) întâlnim același termen: „sămânța”, și este folosit de apostol atunci când vorbește despre natura pământească a Mântuitorului, „sămânța lui David”. Textul trebuie înțeles într-un paralelism (alături de v. 4) aproape perfect, fiecare începe cu un verb la participiu, apoi, următoarele elemente corespund între ele: născut/rânduit, sămânța lui David/Fiu al lui Dumnezeu, în ce privește trupul/în ce priveșteduhul sfințeniei. Paralelismul devine evident dacă înțelegem că „sămânța lui David” face referire la regalitatea pământească, mesianism, pe când „Fiul lui Dumnezeu” se referă la regalitatea cerească, spirituală. cf. Prof. Univ. Dr. Hans Klein, „*Bazele argumentației apostolului Pavel în Epistola către Romani*”, în rev. Pleroma, nr. 1/2009, p. 14

Alții observă o deosebire: nu toți evreii erau israeliți, de ex. moabitenii, ammanitenii (fiii lui Lot) erau evrei nu și israeliți, adică, din neamul lui Iacov⁶². Prin folosirea acestui titlu arhaic: evreu, Pavel vrea să amintească despre cunoștințele sale de limbă ebraică (cunoștințe similare cu ale oponentilor), înțelegând „iudeu” (Filip. III,5), „un evreu născut din evrei”. După acest termen rasial, apostolul folosește o categorie religioasă: „israelit”, membru al poporului ales (Rom. XI,1, Filip. III,5). Cel de-al treilea titlu „descendent din Avraam” este o categorie teologică. Menționarea lui Avraam amintește de chemarea, alegerea și promisiunea făcută lui. Termenul sămânță are aici un înțeles colectiv (εκ σπέρματος Ἀβραάμ cf. Rom XI,1), în Gal. III,16 („... făgăduințele au fost rostite lui Avraam și Seminției sale. Nu se zice: și semințiilor, ca de mai multe, ci ca de una singură: și Seminției tale, ceea ce înseamnă: Hristos”) el indică o singură Persoană⁶³.

3.3. Ep. 1 CORINTENI IX

În Epistola 1 Corinteni îl observăm pe apostol oarecum într-o postură duplicitară (iudeu cu iudeii și păgân cu păgânii).

„Cu Iudeii	CA UN IUDEU am fost,	ca să-i dobândesc pe iudei
Cu cei de sub lege,	ca unul de sub lege (deși eu nu sunt sub lege),	ca să-i dobândesc pe cei de sub lege”.

Pavel niciodată n-a vorbit despre o separare completă între Lege și Evanghelie. Acest lucru a apărut prima dată în anul 150 d.Hr. la Marcion⁶⁴, doctrină străină de Biserica primară. În învățătura sa, Pavel încearcă să apropie din punct de vedere conceptual, într-o manieră dialectică, noul aspect decisiv al Evangheliei lui Hristos asupra revelării Legii înainte de Hristos. Apostolul face distincție între:

⁶¹ Rev. Alfred Plummer, M.A., D.D., „*A Critical And Exegetical Commentary On The Second Epistle Of St. Paul To The Corinthians*”, T.&T. Clark, Edinburgh, 1956, p. 318;

⁶² Pavel și-a arătat „evghenia” (nobilitatea) sângelui și a neamului său. cf. Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, „*Tâlcuirea Epistolei Întâi către Corinteni și Epistolei a doua către Corinteni a slăvitului și prealăudatului Apostol Pavel*”, tălmăcită din elina veche în cea nouă și împodobită cu felurite însemnări de către Nicodim Aghioritul, Ed. Cartea Ortodoxă, Buc., 2005, p. 390

⁶³ Jan Lambrecht, Daniel J. Harrington, „*Second Corinthians*”, Liturgical Press, Collegeville, 1999, p. 190

⁶⁴ Tertullian, „*Against Marcion*” 1,19-21, <http://www.newadvent.org/fathers/03121.htm>, accesat 06.04.2010

supunerea iudeilor față de de Lege înainte și fără Hristos, nelegiuirea (lipsa de Lege a) păgânilor și îndatorirea creștinilor de supunere și împlinire a „Legii lui Hristos”, adică „ținerea poruncilor lui Dumnezeu” (1 Cor. VII,19). În primă fază, apostolul arată inutilitatea Legii (Rom. III,31) și o pune în același nivel cu păcatul (VII,7), apoi, prezintă o profundă „apologie pentru Lege” (VII,7-VIII,4). „Legea lui Hristos” (Gal. VI,2, 1 Cor. IX,21) este „*Legea Duhului vieții în/prin Iisus Hristos*” (Rom. VIII,2), expresie preluată din Vechiul Testament (Ier. XXXI,31, Iez. XXXVI,27)⁶⁵.

3.3.1. A trăi ca un iudeu⁶⁶, nu este rău în sine. A mânca sau nu carne curată sau necurată nu are importanță, dar a le considera pe acestea indispensabile, înseamnă a-L nega pe Hristos și a răsturna Evanghelia⁶⁷.

„*Cu Iudeii ca un iudeu am fost, ca să-i dobândesc pe Iudei. Cu cei de sub lege, ca unul de sub lege – deși eu nu sunt sub lege -, ca să-i dobândesc pe cei de sub lege*” (1 Cor. IX,20). Apostolul nu spune că s-a făcut iudeilor iudeu, ci „ca un iudeu”, ceea ce a fost o acțiune înțeleaptă⁶⁸, din iconomie⁶⁹.

Cei ce provin dintre iudei, pot continua să observe (îndeplinească) obiceiurile lor strămoșești (Legea) și după ce devin creștini („mesianici”). Creștinii care provin dintre păgâni n-au o astfel de obligație referitoare la Legea lui Moise. Tot ce se așteaptă de la aceștia este un minim comportament care este necesar pentru a uni iudeul cu păgânul, să-i facă să fie compatibili pentru a trăi împreună (de ex. să mănânce împreună), fără a compromite conștiința vreunei etnii (în special a iudeilor, vezi F.A. XXI,25)⁷⁰.

⁶⁵ P. Stuhlmacher, Scott J. Hafemann, op. cit., p. 124-125

⁶⁶ Modul în care Pavel a adoptat flexibilitatea politică a unui ambasador este vizibil la 1 Cor. IX,19-22, cf. Robert Jewett, „*Romans As An Ambassadorial Letter*”, în „*Interpretation: A Journal Of Bible And Theology*”, nr. 36/1982, p. 11; Ceea ce e de observat în aceste așa-zise „compromisuri” făcute de apostol e faptul că, în conștiința sa, nici o clipă el nu a părăsit Legea lui Dumnezeu. Fapta era realizată exterior, dar nu și în conștiința și inima sa. cf. Pr. Prof. Univ.Dr. Stelian Tofană, „*Studiul Nouului Testament*”, Curs pentru anul II de studiu, Sesiunea iunie 2006, p.22

⁶⁷ Iudeii nu sunt restricționați de la păzirea Legii, Apostolul nu este împotriva ei, ei sunt liberi să o practice. cf. Martin Luther, „*Commentary On Galatians*”, Grand Rapids, 1979, pp. 7,63

⁶⁸ Saint Chrysostom, „*Homilies On The Epistles Of Paul To Corinthians*”, în col. „The Nicene and Post-Nicene Fathers” 1-112, Christian Classics Ethereal Library, <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npne112.html>, accesat 06.04.2010, p. 129

⁶⁹ Ioan Hrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolului, „*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei Întâi către Corinteni*”, Ed. Cartea Ortodoxă, Buc., 2005, p. 229

⁷⁰ Charles H. Talbert, „*Reading Acts: A Literary And Theological Commentary On Acts Of The Apostles*”, Smyth & Helwys Publishing Inc., Macon, 2005, p. 187. Înainte de darea Legii, iudeii nu simțeau greutatea păcatelor lor, și nesimțind nici nu doreau să se izbăvească. Legea s-a dat pentru a scoate la lumină rănilor, pentru a dori apoi medical. Cf. Ioan Chrisostom, Arhiepiscopul

Când Pavel era cu iudeii trăia ca un iudeu, cu păgânii ca un păgân⁷¹ (1 Cor. IX,20-22).

Pavel n-a „făcut nimic împotriva poporului sau a datinilor părintești” (F.A. XXVIII,17), el n-a părăsit iudaismul sau Legea, nu le-a repudiat⁷² ci doar a arătat posibilitatea atât a iudeilor cât și a păgânilor de a se mântui exclusiv prin Hristos.

Potrivit mărturiilor sale (F.A. XXVIII,17), Pavel a trăit sub Lege, ca un iudeu, când era printre iudei, dar n-a aderat la obiceiurile pământești când era în compania păgânilor (1 Cor. IX,19-23).

Extinderea Bisericii și la neamuri a avut drept cosecință înțelegerea de către iudei a imposibilității de a zăgăzui înaintarea Evangheliei în lume. Din acel moment, iudeii își vor manifesta opoziția lor față de noua credință, îndeosebi prin încercarea de a obține încarcerarea Sfântului Apostol Pavel sau chiar suprimarea sa, deoarece el devenise și simbolul acelei lupte de emancipare a noilor convertiți de sub obligațiile respectării nenumăratelor prescripții ale Legii mozaice⁷³.

3.4. Ep. c. GALATENI III

În Epistola către Galateni, apostolul anunță că moștenitorii făgăduinței divine sunt urmașii lui Avraam, cei credincioși, fie iudei fie elini/păgâni/neamuri.

Constantinopolei, “Comentariile sau explicarea Epistolei către Galateni”, tradusă din limba elină, ediția de Oxonia, 1852, de Archim. Theodosie Athanasiu, Egumenul Bisericii Sfântul Spiridon, Tipografia Editoare “Dacia” P. Iliescu & D. Grossu, Iași, 1901, p.80. Însă, Legea rostește un blestem asupra tuturor celor care nu o respectă în toate detaliile, deci, cei care își pun încrederea în Lege se pun sub amenințarea aceluia blestem. Hristos, prin moartea Lui pe Cruce, a luat asupra Sa blestemul divin, în locul oamenilor, și i-a izbăvit de blestemul pe care-l pronunță Legea ; de aceea, urmașii Săi nu ar trebui să se întoarcă și să se pună din nou sub Lege și sub blestemul care o însoțește (Gal. III,10-14). Principiul respectării Legii ține de perioada lipsei de maturitate spirituală; întrucât Hristos a venit deja, cei care cred în El au ajuns la maturitate spirituală, ca fii maturi și responsabili ai lui Dumnezeu. Acceptarea argumentului iudaizanților ar însemna o întoarcere la starea de pruncie spirituală (III,23-IV,7). Legea a impus jugul robiei ; credința în Hristos aduce eliberare. Cei pe care i-a eliberat Hristos sunt nesăbuiți dacă renunță la libertatea lor și se supun din nou stăpânirii acelor puteri elementare prin care acționa Legea (IV,8-11, V,1, III,19) cf. “Dicționar Biblic”..., p. 479; Legea lui Moise a fost o normă prin care dreptatea lui Israel era măsurată. Ascultarea ei meticuloasă era principalul scop al fiecărui israelit. Cf. Jack Cottrell, Terry A. Chaney, “Romans”, College Press Publishing Company, 2005, p. 360

⁷¹ Toate acestea se întâmplau datorită faptului că Pavel urmărea să fie pe plac, dar aceasta înseamnă că “nu poți avea încredere în el”. cf. Warren W. Wiersbe, “Be Free: Exchange Legalism For True Spirituality: NT Commentary Galatians”, Published by David C. Cook, Colorado Springs, 2009, p.26

⁷² John G. Gager, “Reinventing Paul”, Oxford University Press, New York, 2002, pp. IX-X

⁷³ Pr. Dr., Sabin Verzan, “Sfântul Apostol Pavel”, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1996, p.195

	„NU MAI ESTE IUDEU, NICI ELIN;
	NU MAI ESTE ROB, NICI LIBER;
	NU MAI ESTE PARTE BĂRBĂTEASCĂ ȘI PARTE FEMEIASCĂ;
	PENTRU CĂ VOI TOȚI UNA SUNTEȚI ÎN HRISTOS IISUS.
	IAR DACĂ VOI SUNTEȚI AI LUI HRISTOS,
	ATUNCI SUNTEȚI ODRASLA LUI AVRAAM,
	MOȘTENITORI DUPĂ FAGĂDUINȚĂ”.

3.4.1. Hristos este parte în procesul salvării/mântuirii atât al iudeilor cât și al neamurilor⁷⁴ (un prim pas în apropierea iudeilor și a neamurilor poate fi socotit episodul includerii samaritenilor – pe jumătate evrei – la primirea Duhului Sfânt vezi F.A. VIII), El va întoarce atât pe iudei cât și pe neamuri de la satan la Dumnezeu⁷⁵.

Între tăierea împrejur (περιτομή) și netăierea împrejur⁷⁶ (ἀκροβυστία) nu este deosebire după credință pentru că întru Hristos nu este deosebire între iudei și elini, căci darul Sfântului Duh s-a și „neamurilor”⁷⁷.

⁷⁴ Iudeul și păgânul trebuie reconciliat într-o nouă și unitară umanitate. cf. Ronald Y.K. Fung, “*The Epistle To The Galatians*”, B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1988, p.107-108; Principala preocupare a lui Pavel era problema iudei/păgâni, în special convertirea păgânilor, de aceea, gândirea teologică a apostolului este dominată de nevoia de a apăra dreptul păgânilor de a deveni membrii deplin ai poporului lui Dumnezeu, fără a deveni întâi iudei. cf. Donald A. Hagner, “*Paul And Judaism The Jewish Matrix Of Early Christianity: Issues In The Current Debate*”, în *Bulletin For Biblical Research*, nr. 3/1993, p. 114

⁷⁵ Pe iudei și pe neamuri îi separă o prăpastie de netrecut. Un iudeu care se întorcea dintr-o țară păgână scutura praful de pe picioare și haine pentru a nu-l purta în Iudeea. Un iudeu nu putea intra într-o casă de păgân sau să mănânce ceva pregătit de mâinile lor. Unii nici măcar nu cumpărau carne care a fost tăiată de cuțit păgân. Această ură doar Dumnezeu o poate vindeca (F.A. X,28). Orice om, iudeu sau păgân, poate primi binecuvântările Bisericii prin credința în sacrificial Său de sânge de pe Cruce, și poate să devină membru în acest nou organism, Trupul lui Hristos, Biserica. Deci, iudeul și păgânul sunt salvați prin credința în Hristos și nu prin ținerea Legii. cf. Mal Couch, “*A Bible Handbook To The Acts Of The Apostles*”, by Kregel Publications, Grand Rapids, 1999, pp. 213,254,282,423

⁷⁶ Convingerea lui Pavel că circumciderea nu înseamnă nimic și la fel necircumciderea (1 Cor. VII,19) i-a șocat pe compatrioții săi iudei, dar era conformă cu viziunea sa despre Biserică. Apostolul vedea Biserica ca o comunitate ce transcende toate limitele etnice pentru a uni pe iudei cu păgâni ca un nou popor ce-L servește pe Dumnezeu. cf. Richard B. Hays, “*First Corinthians*”, John Knok Press, Louisville, 1997, p. 124

⁷⁷ Sfântul Teofilact al Bulgariei, “*Tâlcuire la Faptele Apostolilor*”, Ed. Carte Ortodoxă, Buc., 2007, p.133

Sfântul Apostol Pavel a luptat cu ardoare împotriva tuturor dușmanilor pentru triumful Evangheliei⁷⁸, întrecând pe alți Apostoli în râvnă (el fiind cel care, în adevăratul sens al cuvântului a îndeplinit cel mai bine îndemnul Mântuitorului: Mt.XXVIII,19) și mai ales în dureri, dar n-a șovăit o clipă în împlinirea marii sale misiuni. Pe uscat și pe mare, în Asia și Europa, iudei și păgâni, oameni culți și barbari, regi și guvernatori, stăpâni și sclavi, bărbați și femei, tineri și bătrâni, toți deopotrivă, au primit cuvântul lui Dumnezeu din gura Sfântului Pavel. În mai puțin de un sfert de veac, rădăcinile religiei creștine au fost adânc înfipte în toată lumea cunoscută atunci, Tatăl ceresc întărindu-l în strădania sa de propovăduire a dreptei credințe la toate neamurile⁷⁹.

Antiohia Siriei, situată în apropierea Palestinei și la porțile Asiei Mici, și care întreținea relații comerciale și politice cu întregul imperiu, a fost o adevărată „rampă de lansare”, de unde noua credință, destinată să se separe de iudaism, a pornit și apoi a cucerit toată lumea. În această metropolă siriană a luat naștere o biserică alcătuită din neevrei, deci ai cărei membrii nu fuseseră tăiați împrejur, această alcătuire a comunității a marcat o importantă etapă în istoria Bisericii. Tot ca o dovadă a caracterului neiudaic al acestei comunități, ucenicilor de aici li s-a dat, pentru prima dată, numele de „creștini”. Acesta este punctul de plecare al activității misionare a lui Pavel în lumea păgână. Decizia comunității din Antiohia (a unor creștini proveniți dintre păgâni) de a veni în ajutorul creștinilor din Iudeea, generozitatea lor, a constituit o dovadă elocventă a faptului că ei se simțeau îndatorați față de cei care le-au transmis noua credință, și că barierele sociale, dar în special cele rasiale au fost dărâmate de preceptele Evangheliei lui Iisus⁸⁰.

Israel ia Legea foarte (mult prea) în serios. Locul Legii este în Legământ. Unde este uitat Domnul Legământului, acolo Legea are efecte fatale. Israel încalcă Legământul, dar rămâne lângă Lege⁸¹.

Un lucru este sigur: Legea este moartă pentru creștin și creștinul este mort pentru Lege⁸². Scopul pentru care Pavel s-a desprins/separat de Lege a fost sfințenia.

⁷⁸ Scopul Evangheliei este pacea între Dumnezeu și om și totodată între iudei și păgâni, prin Iisus Hristos, care este Domnul tuturor, nu doar al iudeilor, pentru că “la Dumnezeu nu există părtinire” (Rom. II,11). A fost o revoluție divină care nu s-a oprit la bogați sau săraci, iudei sau păgâni, femei sau bărbați. cf. J.W. Packer, “*Acts Of The Apostles*”, Cambridge University Press, digital printing 2001, pp. 14,84

⁷⁹ Patriarhul Iustin, “*Activitatea Sfântului Apostol Pavel în Atena*”, Episcopia Argeșului și Muscelului / Ed. Anastasia, Buc., 2002, p.8

⁸⁰ Dicțion Biblic, vol.3, p.30-31

⁸¹ Heiko Krimmer, “*Epistola către galateni*”, Ed. Lumina lumii, Korntal, 2001, p.82

Așa precum o va arăta și în comentariul de la Lev. XIX,2: „Fiți sfinți, că sfânt sunt Eu, Domnul, Dumnezeuul vostru!”, este amplificat: Așa precum Eu sunt Sfânt, tu trebuie să fii Sfânt, așa precum Eu sunt separat (פרוש), la fel tu trebuie să fi separat (פרושים)⁸³.

Evanghelia mântuitoare este întâi a iudeului, apoi a grecului. Se arată deosebirea făcută de iudei între „iudei și greci”, pentru a arăta falimentul lor final în fața Evangheliei. Termenul „mai întâi” se referă exclusiv la istoria mântuirii. Israel beneficiază de un avantaj istoric, deoarece Dumnezeu i S-a revelat lui cu mult înainte de a Se revela altor popoare, devenindu-i popor ales și preaiubit (acest aspect este dezvoltat la Rom. IX-XI). Și Iisus S-a adresat mai întâi israeliților și Și-a trimis și ucenicii mai întâi la propriul lor popor (Mt. X,6; XV,24). Așadar, termenul „întâi” exprimă un avantaj temporal, nu o prioritate. Iisus a fost iudeu, apostolii au fost iudei și prima biserică a luat ființă în Ierusalim (In. IV,22). Această cale a Evangheliei este o necesitate în cadrul istoriei mântuirii, și de aceea, merge și Pavel pe această cale existentă în istoria mântuirii, vizitând mai întâi pe iudei în călătoriile sale misionare⁸⁴.

Vestea bună a Evangheliei este că păgânii devin moștenitori ai promisiunilor avraamice prin Iisus Hristos (Gal. III,28-29). Până atunci, păgânii sunt sub „stihiiile lumii” (=forțele elementare ale naturii; fixitatea cosmică)⁸⁵, pe când iudeii „erau păziți sub lege”, care le era o călăuză, un pedagog spre Hristos (Gal. III,23-24). De notat similitudinea: în ambele situații întâlnim prepoziția υπο (=sub), care arată o stare de sclavie în primul caz (IV,1,3, V,1) și o stare de blestem al Legii în al doilea (III,10,13)⁸⁶.

⁸² F. Prat S.J., *La Theologie de Saint Paul*, Premiere Partie, Dix-huitieme Edition, Gabriel Beauchesne, Paris, 1930, p. 271

⁸³ P.T. O'Brien, op. cit., p. 274

⁸⁴ H. Krimmer, „... Romani“, ..., p. 42; Așadar, nu vorba de nici o discriminare, deoarece poziția iudeului nu-i conferă acestuia vre-un beneficiu. Iudeul nu va lua dar mai mult cu toate că este pus întâi, căci harul lui Dumnezeu se dă în dar, și iudeului și elinului. Deci, a fi întâiul nu este nimic, decât numai o cinste de ordine. Prin faptul că este cel dintâi, nu înseamnă că el prisosește în ceva, sau că va lua mai mare dreptate, ci se cinstește numai pentru că el a luat cel dintâi, după cum se petrece și cu cei luminați cu Sfântul Botez (nu toți se pot boteza în același ceas... însă cel dintâi nu ia nimic mai mult decât cel de-al doilea...). Așadar, a fi întâiul înseamnă numai o cinste în ordine, și nicidecum o prisosință a harului. Cf. Sfântul Ioan Gură de Aur, „*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*“, traducere de P.S. Teodosie Atanasiu, Ed. Christiana, Buc., 2005, p.42

⁸⁵ Bartolomeu Valeriu Anania, „*Biblia sau Sfânta Scriptură*“, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 2001, nota f. la Gal. IV,2

⁸⁶ Pentru un creștin provenit din păgân să devină iudeu, înseamnă să-l trimiți într-o stare pre-creștină. cf. Paul Nadim Tarazi, op. cit., pp. 39,270

Legea este un „jug” (ζυγός) cf. Gal. V,1, adică unul din jugurile sub care poate fi înrobitor omul din punct de vedere spiritual⁸⁷.

Legea nu este o cale de înfrângere și de a birui păcatul, dimpotrivă, prin Lege se dezvoltă păcatul în toate domeniile vieții. Legea nu stârpește păcatul, ea îl dezvoltă. Legea nu este lucrarea „propriu-zisă”, definitivă a lui Dumnezeu. Legea face doar două lucruri: stabilește ce este păcatul și face ca acest păcat să se dezvolte prin nelegiuiri, însă nu poate să-l elibereze de om de păcat. Ea pune diagnosticul, însă nu poate să ofere un tratament pentru vindecare⁸⁸.

Situația iudeului dinaintea de venirea lui Hristos era asemenea situației unui moștenitor tânăr, care, în așteptarea vremii „rânduite de tatăl său” (Gal. IV,2) pentru intrarea în posesia moștenirii, nu se deosebește cu nimic de un rob, fiind obligat să se supună „tutorilor” și „îngrijitorilor” rânduiți pentru creșterea sa. Legea iudaică i-a ținut pe iudei în această stare de moștenitori prezumtivi; trebuia să vină Hristos pentru ca moștenirea să devină efectivă⁸⁹.

Deși în creștinism nu mai există diferențe rasiale, acest lucru nu înseamnă o nivelare, uniformizare, ștergere a caracteristicilor etnice, toate acestea rămân, dar definitoriu este ceea ce ne unește nu ceea ce ne separă. Acolo unde este Hristos „nu este elin și iudeu, tăiere-mprejur și netăiere-mprejur, barbar, scit, rob, liber, ci Hristos, totul într-o toți” (Col. III,11).

Apostolii au fost trimiși să propovăduiască Evanghelia la toată făptura, în toată lumea, tuturor neamurilor, învățându-i să păzească toate (τα παντα) câte Domnul i-a învățat cf. Mt. XXVIII,19-20, Mc. XVI,15. Această unitate, necesară mântuirii tuturor celor ce cred în Hristos, „ca toți să fie una” (ινα παντες εν ωσιν) cf. In. XVII,21 se realizează prin unirea cu Hristos, prin credință și primirea învățaturii Lui⁹⁰.

Pavel a dat acțiunii sale apostolice caracterul unei propovăduiri, care se îndrepta nu către o nație ci către „neamuri”, către lumea întreagă. Evanghelia n-a fost înfățișată nici iudeului, nici barbarului, nici elinilor, ci omenirii întregi⁹¹.

Dumnezeu nu ține cont dacă ești iudeu sau grec⁹². În fața lui Dumnezeu, apartenența la o rasă sau alta nu atinge cu nimic egala capacitate și îndreptățire a

⁸⁷ Pr. Dr. V. Mihoc, „Epistola...”, ..., S.T. 5-6/1983, p. 371

⁸⁸ Heiko Krimmer, „... galateni”,..., p. 91, 93-94

⁸⁹ Pr. Dr. V. Mihoc, „Epistola...”, ..., S.T. 5-6/1983, p.330

⁹⁰ Drd. Eugen Moraru, „Păstrarea dreptei credințe în lumina Epistolelor pauline”, în rev. S.T. 7-8/1983, pp. 504-505

⁹¹ Pr. C-tin Provian, „Sf. Apostol Paul Studiu asupra personalității și activității sale practice”, Atelierele Grafice Ioan Călinescu, Buzău, 1921, p. 16

tuturora la viața omenească în înțelesul ei plin, și la mântuire. Cuvintele apostolului (Gal.III,28) pot fi interpretate nu numai în sensul că în Iisus Hristos toate popoarele sunt una, dar și în înțelesul că rasele sunt și ele egale. Înaintea lui Dumnezeu situația oamenilor e determinată nu de apartenența rasială sau etnică, ci de calitatea lor de creaturi după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Calitatea oamenilor de chip al lui Dumnezeu e mai profundă și mai veche decât apartenența la o rasă sau alta. Pavel spune (Rom.XII,5-6, 1 Cor. XII,12-13) că toți credincioșii sunt în Hristos, unul și același trup. După cum într-un trup sunt mai multe membre având fiecare de îndeplinit o lucrare proprie, dar, în același timp subordonată întregului, tot așa se poate spune că trupul omenirii este alcătuit din mai multe rase și popoare, desfășurând fiecare activitatea sa proprie, dar subordonată întregului. Fiecare rasă e un mădular al neamului omenesc, fiecare rasă are de îndeplinit menirea ei, dar cu obligația de a și-o îndeplini în așa mod ca să nu lezeze, ci să slujească întregului⁹³.

Colectele pe care le organiza apostolul în cadrul bisericilor creștine proveniți din păgâni, pentru a ușura sărăcia credincioșilor din Palestina, era o încercare de a-i face pe iudei și păgânii creștini mai conștient de solidaritatea de care trebuie să dea dovadă (1 Cor. XVI,1, 2 Cor. VIII,1)⁹⁴.

Întâlnirea cu Iisus a făcut din apostol un creștin, fără a șterge nimic din genuina sa iudaitate. Esențialul pe care l-a reținut din acea experiență și porunca pe care a primit-o sunt să împărtășească tuturor oamenilor faptul că Fiul lui Dumnezeu a fost răstignit pentru a răscumpăra greșelile tuturor oamenilor. Excluderea păgânilor, indiferent de motiv, ar fi o gravă eroare. Barnaba poate conta pe un frate care, îmbibat de cultura greacă, instruit într-ale meseriei și negoțului, nu se va simți niciunde stingher⁹⁵ (și datorită cetățeniei romane, care echivala cu titlul de „cetățean al lumii”⁹⁶ cf. F.A.XXI,39) în propovăduirea lui Hristos.

Dumnezeu a promis, prin Avraam (într-o alegorie, Pavel spune că iudeul ca iudeu este copilul lui Agar și iudeul ca și creștin este copilul Sarei), evreilor lucruri remarcabile, dar datorită lui Iisus, nu mai este necesar să fi iudeu pentru a beneficia

⁹² Împărțirea în sexe este un lucru natural, pe când celelalte distincții (iudeu-grec, sclav-on liber) sunt construcții sociale. cf. Stephen Andrew, Marius Victorinus, "Commentary on Galatians : Introduction, Translation And Notes", Oxford University Press, 2005, pp. 202,282

⁹³ Prof. Dumitru Belu, "Nu mai este iudeu, nici elin", în M.M.S., 1-2/1963, pp.48,50

⁹⁴ F.F. Bruce, "St. Paul in Rome", part 1, în Bulletin of the John Rylands Library, 46,2/1964, p. 332

⁹⁵ Alain Decaux, op. cit., p. 103

⁹⁶ Născut cetățean roman, Pavel se considera la el acasă în întreg Imperiul și ar fi trebuit să se simtă oriunde în siguranță. Cetățenia romană, ce definea o serie de drepturi și îndatoriri foarte precise, funcționa într-adevăr ca un remarcabil permis de liberă trecere, iar o legislație extrem de constrângătoare obliga autoritățile să vegheze pretutindeni la respectarea demnității de cetățean cf. Marie-Francoise Baslez, op. cit., p.18

de ele (în acest sens Sfântul Pavel spune: „Am murit față de Lege, ca să pot trăi pentru Dumnezeu”). Apostolul a vestit națiunilor păgâne că Dumnezeuul lui Israel îi iubește la fel de mult ca pe iudei⁹⁷.

În prima Epistolă către Corinteni, tensiunea dintre iudei și păgâni este perceptibilă. Apostolul arată diversitatea celor ce acum au devenit un trup (1 Cor. XII,14-31, Gal. III,28). Fie iudeu, grec, sclav, liber, toți sunt una⁹⁸ în Hristos prin Duhul Sfânt. Pavel stabilește două grupe principale în care pot fi încadrați oamenii. Înainte, ca iudeu, privea lumea împărțită în iudei și păgâni⁹⁹ (așa cum pentru greco-romani lumea era împărțită în greco-romani și barbari)¹⁰⁰. Creștin fiind, Pavel vede lumea împărțită în: „noi, cei ce ne mântuim” (σωζομένοις) și „cei ce pier” (ἀπολλυμένοις) cf. 1 Cor. I,18. Împărțirea anterioară: iudei și păgâni, continuă să existe, dar, despărțiți de Hristos, aparțin grupului celor pieduți. Comportamentul etnico-religios de dinainte, în care conta foarte mult apartenența la iudaism sau nu a fost abrogat. Dacă o persoană este iudeu sau păgân, pentru Dumnezeu nu contează. În Hristos, aceste vechi distincții/diferențe, au fost șterse nu în sensul că unul nu mai este iudeu sau grec, etc., ci în sensul că acest lucru nu mai este semnificativ¹⁰¹.

Primul antagonism desființat în Hristos este cel care exista între iudei și elini/păgâni. Venirea lui Hristos i-a găsit și pe unii și pe alții sub păcat, și de aceea ei sunt chemați fără nici o discriminare la Iisus Hristos, Cel ce „a surpat peretele cel din mijloc al despărțirii” (W. Rader) dintre iudei și păgâni¹⁰².

⁹⁷ Chiar dacă s-au născut sub Lege, iudeii nu mai au acum calitatea de popor al lui Dumnezeu. Identitatea lor de popor ales al lui Dumnezeu este irelevantă, doar credința că Iisus este Mesia, și pârtașia crucificării duce la mântuire. Nu mai suntem catalogați în funcție de poziția pe care o avem față de Lege. cf. Tom Wright, *„Paul For Everyone Galatians And Thessalonians”*, The Society for promoting Christian Knowledge, London, 2004, pp. 4-5,26

⁹⁸ Pentru a certifica depășirea tuturor barierelor, apostolul enumeră (1 Cor. VII,17-24) cele trei distincții sociale clasice: etnic/religios (iudeu-păgân), sexual/natural (bărbat-femeie), social (sclav-liber), pe care apoi le desființează cf. Raymond F. Collins, Daniel J. Harrington, *„First Corinthians”*, The Liturgical press, Collegeville, 1999, p. 277

⁹⁹ Alte împărțiri: iudei și non iudei, adică cei ce-L cunosc pe Dumnezeu și cei care nu-L cunosc cf. 1 Tes. IV,5; iudei monoteiști și păgâni politeiști cf. Pr. Vasile Mihoc, *„Unitatea creștinilor în Hristos și prin Biserică după Epistola către Efeseni”*, în rev. M.A. 1-3/1976, p.105

¹⁰⁰ Diferențele menționate aici de apostol erau bine marcate și în sânul iudaismului. Până azi iudeul rostește în cadrul rugăciunilor sale de dimineață: *„Lăudat să fii, Doamne, Dumnezeul nostru, împăratul universului, Care nu m-ai făcut păgân. Lăudat să fii, Doamne, Dumnezeul nostru..., Care nu m-ai făcut rob. Lăudat să fii, Doamne Dumnezeul nostru..., Care nu m-ai făcut femeie”*.

¹⁰¹ Gordon D. Fee, *„The First To The Corinthians”*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1987, pp. 68-69,308,312,606

¹⁰² apud. Pr. Dr. V. Mihoc, *„Epistola...”*, ...S.T. 3-4/1983, p. 297

Credința a nimicit deosebirea între tăierea împrejur și netăierea împrejur. Tot așa, ceea ce generalii iau în seamă la soldați nu este dacă ei sunt albi sau negri, ci dacă sunt sau nu luptători instruiți¹⁰³.

Apostolul Pavel propovăduiește „*omul nou*”¹⁰⁴, cerându-le nu numai iudeilor să se rupă de jugul Legii ci și neamurilor să se elibereze de practicile păgâne.

Sfântul Apostol Pavel interpretează Legea¹⁰⁵ (din perspectiva unei „*călăuze către Hristos*” Gal. III,24) pentru a-și convinge conaționali că „Iisus este Fiul lui Dumnezeu” (F.A. IX,20), „*că Acesta este Hristos*” (F.A. IX,22, XVII,3).

Sfântul Apostol Pavel a fost atât de legat sufletește de poporul lui Israel, încât neîncetat a dorit să-i aducă la cunoașterea lui Iisus Hristos („în nădejdea că voi ațâța gelozia celor din neamul meu și-i voi mântui pe unii din ei” Rom. XI,14). Deși Domnul i-a poruncit „... *Du-te ... departe, la neamuri...*” (F.A. XXII,21), el găsește potrivit să se adreseze și evreilor, cu fiecare ocazie ce i se ivește, ba mai mult, scriindu-le o epistolă (către Evrei) în care le vorbește despre Iisus Hristos¹⁰⁶.

Existența lui Pavel ca iudeu, dar și ca și creștin, dovedește că poporul iudeu ca întreg nu poate fi respins (în acest sens avem mărturia în Vechiul Testament: 1 Sam. XII,22, Ps. XCIII,14). Dacă Dumnezeu intenționa să salveze doar o parte din Israel, dacă ar fi abandonat poporul israel, ar fi ales un israelit să fie apostolul neamurilor și principalul mesager al Evangheliei¹⁰⁷?

Influența iudaismului asupra apostolului este de netăgăduit, drept pentru care, izvorul primar al teologiei lui trebuie căutat în Testamentul Vechi explicat de rabini,

¹⁰³ Theodoretii Cyrensis Episcopi, “*Commentarius in omnes sancti Pauli Epistolas*”, “Opera Omnia”, tomus tertius, J.-P. Migne Editorem, Paris, 1864, în col. P.G. LXXXII, p. 494

¹⁰⁴ drd. Eugen Moraru, “*Adam cel vechi și Adam cel Nou-Iisus Hristos în epistolele pauline*”, în M.A. 3-4/1984, p.178

¹⁰⁵ Pavel susține că Israel l-a ratat pe Hristos, planul culminant al lui Dumnezeu, pentru că s-a preocupat prea restrictiv asupra Legii. Israel poate fi asemănat cu o persoană, care mergând pe cale, cu ochii ațintiți în jos, asupra căii, se împiedică de o piatră aflată în mijlocul cărării. Unii teologi consideră că “piatra” de care Israel s-a împiedicat poate fi chiar Legea (Rom. X,4). Noțiunea “Israel” a fost înlocuită cu noțiunea “Biserică”. Cf. D.J.Moo, op. cit., p. 628; mai multe despre “teologia înlocuirii”, conform căreia Israelul etnic nu mai deține nici un rol în istoria mântuirii, pentru că cea care l-a înlocuit în planul lui Dumnezeu este Biserica vezi Lect. Univ. Dr. Ciprian Terinte, “*Raportul dintre Israel și Biserică în calitate de popor al lui Dumnezeu în Romani 9-11*”, în rev. Pleroma, nr. 1/2009, pp.83-108

¹⁰⁶ Magistrand Arhim. M. Șuparschi, “*Superioritatea preoției Noului Testament față de preoția Vechiului Testament, după Epistola către Evrei*”, în rev. S.T. 5-6-1956, p.288

¹⁰⁷ C.E.B. Cranfield, “*A Critical And Exegetical Commentary On The Epistle To The Romans*”, T.&T. Clark International, London, 2004; Luke Timothy Johnson, “*Reading Romans: A Literary And Theological Commentary*”, Smyth & Helwys Publishing Inc., Macon, 2001, p. 176; William R. Newell, “*Romans: Verse-By-Verse*”, Kregel Publications, Grand Rapids, 1994, p. 410.

care a fost apoi dezvoltată odată cu convertirea sa, prin experiență religioasă aprofundată prin cugetare și clarificată definitiv prin revelație de care l-a împărtășit Mântuitorul nostru Iisus Hristos¹⁰⁸.

Nu prin faptele Legii se intră în „seminția” lui Avraam, ci prin credința în Iisus Hristos, Urmașul prin excelență al lui Avraam, deci, credincioșii creștini sunt adevărații urmași ai lui Avraam și moștenitorii făgăduințelor lui Dumnezeu¹⁰⁹.

„...aduna-voi toate neamurile și limbile; iar ele vor veni și slava Mea o vor vedea. Și voi lăsa un semn asupra lor, iar pe cei mântuiți dintre ei îi voi trimite la neamuri... la cei ce numele Meu n-au auzit și slava Mea n-au văzut-o; și ei vor vesti slava Mea printre neamuri. Și pe frații voștri de prin toate neamurile îi vor aduce prin os Domnului...” (Isaia LXVI,18-20). După Sfinții Părinți, aceasta este o profeție clară asupra apostolilor pe care Iisus îi va trimite să vestească Evanghelia la toate neamurile, sub „semnul” Crucii.

Apostolul arată că sunt două tăieri împrejur: cea din fire și cea din voință, sau cea la trup și cea la inimă întru Duhul. Iudeul este tăiat împrejur cu trupul, dar netăiat împrejur cu inima, deoarece calcă îndreptările legii. Apostolul nu necinstește prin aceste cuvinte circumcizia, ci o cinstește, el necinstește pe iudeul ce nu-și îndeplinește îndatoririle acestei legi. Vrând să arate adevăratul iudeu, apostolul spune: nu este iudeu acela care este întru arătare, ci acela care este întru ascuns, cel ce nu face prost nici o obișnuință a legii trupești, ci le înțelege duhovnicește. Acesta discernе tăierea împrejur a inimii întru Duhul, deschide drumul Darului și duhovniceștii viețuirii a Bisericii lui Hristos și introduce credința (pentru că aceasta se lucrează cu inima și cu duhul)¹¹⁰.

CONCLUZII

Studiul de față încearcă o prezentare a Apostolului Pavel în care s-au enumerat acele elemente definiții care să ne îndreptățească apoi să concluzionăm că apostolul a fost iudeu. Însuși apostolul spune: sunt iudeu, apoi, ne arată ce fel de iudeu este: deși din Tarsul Ciliciei, este evreu din evrei, din neamul lui Israel, din seminția lui Veniamin, din sămânța lui Avraam, tăiat împrejur la opt zile, crescut la Ierusalim, învață Legea la picioarele lui Gamaliel, fiind după Lege fariseu, plin de râvnă pentru Dumnezeu, ceea ce-l face prigonitor al Bisericii, cu toate că după

¹⁰⁸ Grigorie T. Marcu, „Saul din Tars”, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1939, p. 89

¹⁰⁹ Pr. Dr. Vasile Mihoc, „Epistola...”, ... S.T. 3-4/1983, p. 189

¹¹⁰ Fericitul Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei, „Trimiterile cele patru sprezece ale slăvitului și prea lăudatului apostol Pavel”, tălmăcite în limba cea obicinuită acum brecească și împodobite cu felurite însemnări de Nicodim Aghioritul, traduse în limba română de Veniamin Costache mitropolitul Moldovei și bSucevei. Tomul I, Tipografia Cărților Bisericești, Buc., 1904, p.51

dreptatea cea din Lege este fără prihană. Observăm că a fi iudeu este în primul rând o problemă de origine genealogică, de apartenență etnică și abia apoi, presupune anumite calități dar și îndatoriri.

Toate acestea: genealogie, calități, îndatoriri, Pavel le îndeplinește cu brio. Ordinea în care acestea au fost enumerate este una „crescătoare”, urmărind să arate că apostolul îndeplinește aceste condiții trupești/fizice, ale iudeului după trup. Trecând apoi la un alt nivel, la cel spiritual, Pavel se dovedește a fi iudeu într-un sens care transcende aspectul etnic. Apostolul spune că doar în preajma iudeilor se poartă ca un iudeu, se face tuturor toate, pentru ca-n orice chip să-i mântuiască (1 Cor. IX,22). Nu este vorba de duplicitate, ci de depășirea diferențelor etnice.

Mai urcăm un pas pe această „scară” și vedem că barierele etnice nu numai că sunt depășite, ci sunt desființate pentru totdeauna. Apostolul arată: nu mai este iudeu, nu mai este elin, nici rob, nici liber...

Trecutul lui Pavel aparține iudaismului Vechiului Testament, iudaismului Legii, prezentul, activitatea misionară, reprezintă momentul în care apostolul se desprinde de rigorismul Torei pentru a-i câștiga și pe cei proveniți dintre neamuri. Activitatea sa de evanghelizare îl face să acționeze cu iudeii ca un iudeu și cu cei de sub lege, ca unul de sub lege, conștient fiind de universalitatea chemării la mântuire. Pavel este omul viitorului, acțiunile sale arată viziunea sa referitoare la Biserică, Una universală, în care toți să aparțină poporului lui Dumnezeu, să fie cetățeni ai Cerului.

Așadar, Apostolul Pavel este iudeu sau mai bine zis a fost iudeu, un iudeu după trup. Deși nu se va lepăda niciodată de iudaism, de poporul său, după convertire, Pavel înțelege și răspunde chemării Mântuitorului devenind iudeu cu sufletul. Apartenența la iudaismul cel ceresc se face prin Iisus, prin credință, și nu este condiționată de etnie, stare socială sau sex. Toți creștinii sunt iudei, fiii lui Avraam, cel credincios, rămășița poporului ales.

BIBLIOGRAFIE

1. **“BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ”**, versiunea diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 2001
2. **„BIBLIA HEBRAICA STUTTGARTENSIA”**, quae antea cooperantibus A. Alt, O. Eißfeldt, P. Kahle, editerat R. Kittel, Gedruckt mit Unterstützung der Deutschen Forschungsgemeinschaft, 1967/77, Deutsche Bibelstiftung Stuttgart
3. **“NOVUM TESTAMENTUM GRAECE”**, cum apparatus critico curavit D. Eberhard Nestle, edition vicesima, Stuttgart, Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, 1950

4. **AAGESON W. James**, "Paul and Judaism: The Apostle in the Context of Recent Interpretation", în "Word & World", nr. 3/2000
5. **ANDREW Stephen, VICTORINUS Marius**, "Commentary on Galatians : Introduction, Translation And Notes", Oxford University Press, 2005
6. **BASLEZ Marie-Francoise**, "Sfântul Pavel", traducere de Anca-Maria Christodorescu, Ed. Compania, Buc., 2001
7. **BELU Dumitru, Prof.** "Nu mai este iudeu, nici elin", în M.M.S., 1-2/1963
8. **BOCKMUEHL Markus**, "Epistle To The Philippians", A&C Black Limited, London, 1997
9. **BROWN E. Raymond, Fitzmyer A. Joseph, Murphy E. Roland**, "Introducere și Comentariu la Sfânta Scriptură", vol. I, traducere și prelucrare pentru limba română: P. Dumitru Groșan, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005
10. **BRUCE Frederick Fyvie**, "The Book Of The Acts", Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1998
11. **IDEM**, "St. Luke's Portrait of St. Paul", <http://www.biblicalstudies.org.uk>
10. **IDEM**, "St. Paul in Rome", part 1, în Bulletin of the John Rylands Library, 46,2/1964
11. **CHOURAQUI Andre**, "Letter to an Arab friend", University of Massachusetts Press, 1972
12. **CHRYSOSTOM Saint**, "Homilies On The Epistles Of Paul To Corinthians", în col. "The Nicene and Post-Nicene Fathers" 1-112, Christian Classics Ethereal Library, <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npne112.html>
13. **COLLINS F. Raymond, Harrington J. Daniel**, "First Corinthians", The Liturgical press, Collegeville, 1999
14. **COMTE Fernand**, "Cărțile Sfinte", Ed. Enciclopedică, Buc., 1994
15. **COTTRELL Jack, Chaney A. Terry**, "Romans", College Press Publishing Company, 2005
16. **COUCH Mal**, "A Bible Handbook To The Acts Of The Apostles", by Kregel Publications, Grand Rapids, 1999
17. **DECAUX Alain**, "Viața Sfântului Pavel", traducere din franceză și note Theodor Rogin, Ed. Humanitas, Buc., 2007
18. **FEE D. Gordon**, "The First To The Corinthians", Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1987
19. **IDEM**, "Paul's Letter To The Philippians", Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1995
20. **GAGER G. John**, "Reinventing Paul", Oxford University Press, New York, 2002
21. **GASTON Lloyd**, "Paul And The Torah", University of British Columbia Press, Vancouver, 1987
22. **GHEORGHE Constantin, Pr.**, "Iudaism și elenism în Epistolele Sfântului Pavel", în rev. S.T. 9-10-1973
23. **HAGNER A. Donald**, "Paul And Judaism The Jewish Matrix Of Early Christianity: Issues In The Current Debate", în Bulletin For Biblical Research, nr. 3/1993

24. **HALLEY H. Henry**, “Manual Biblic“, Ed. “Door Of Hope”, Oradea, 1995
25. **HAYS B. Richard**, “First Corinthians“, John Knok Press, Louisville, 1997
26. **IOAN CHRISOSTOM**, Arhiepiscopul Constantinopolei, “Comentariile sau explicarea Epistolei către Galateni“, tradusă din limba elină, ediția de Oxonia, 1852, de Archim. Theodosie Athanasiu, Egumenul Bisericii Sfântul Spiridon, Tipografia Editoare “Dacia“ P. Iliescu & D. Grossu, Iași, 1901
27. **IOAN GURA DE AUR**, Sfântul, “Omiliile la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel“, traducere de P.S. Teodosie Atanasiu, Ed. Christiana, Buc., 2005
28. **IUSTIN, Patriarhul**, “Activitatea Sfântului Apostol Pavel în Atena”, Episcopia Argeșului și Muscelului / Ed. Anastasia, Buc., 2002,
29. **JEMMA Dănuț**, Conf. Univ. Dr., „Relevanța Culturală a Misiunii Creștine. Aplicație la Comunitatea evanghelică din România”, în rev. Pleroma, nr. 1/2008
30. **JEWETT Robert**, “Romans As An Ambassadorial Letter”, în “Interpretation: A Journal Of Bible And Theology”, nr. 36/1982
31. **JOHNSON Luke Timothy, HARRINGTON J. Daniel**, “The Acts Of The Apostle”, The Liturgical Press, Minnesota, 1992
32. **JOHNSON Luke Timothy**, “Reading Romans: A Literary And Theological Commentary”, Smyth & Helwys Publishing Inc., Macon, 2001
33. **KASEMANN Ernst, Bromiley W. Geoffrey**, “Commentary On Romans”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1994
34. **KLEIN Hans, Prof. Univ. Dr.**, „Bazele argumentației apostolului Pavel în Epistola către Romani”, în rev. Pleroma, nr. 1/2009
35. **KRIMMER Heiko**, “Epistola către galateni“, Ed. Lumina lumii, Korntal, 2001
36. **IDEM**, “Epistola către Romani“, Ed. “Lumina lumii”, Kontral, 2001
37. **LAMBRECHT Jan, HARRINGTON J. Daniel**, „Second Corinthians”, Liturgical Press, Collegeville, 1999
38. **LUTHER Martin**, “Commentary On Galatians“, Grand Rapids, 1979
39. **MARCU T. Grigorie**, „Saul din Tars”, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1939
40. **MIHOC Vasile, Pr. Prof. Dr., MIHOC Daniel, Asist., Drd., MIHOC Ioan, Drd.**, “Introducere în Studiul Noului Testament”, vol. I, ediția a doua, Ed. Teofania, Sibiu, 2001
41. **MIHOC Vasile, Pr. Dr.**, “Epistola Sfântului Apostol Pavel către Galateni”, în rev. S.T. 3-4/1983
42. **IDEM, Pr.**, “Unitatea creștinilor în Hristos și prin Biserică după Epistola către Efeseni“, în rev. M.A. 1-3/1976
43. **IDEM, Fr.**, “St. Paul and the Jews According to St. John Chrysostom’s Commentary on Romans 9-11“, în vol. “Teologie și educație la Dunărea de Jos”, 6, Galați, 2007, http://www.vanderbilt.edu/AnS/religious_studies/SBL2007/Mihoc.pdf
44. **MORARU Eugen, Drd.**, „Păstrarea dreptei credințe în lumina Epistolelor pauline”, în rev. S.T. 7-8/1983
45. **IDEM, drd.**, “Adam cel vechi și Adam cel Nou-Iisus Hristos în epistolele pauline”, în

M.A. 3-4/1984

46. **NANOS D. Mark**, "Paul And Judaism: Why Not Paul s Judaism", în "Paul Unbound: Other Perspectives On The Apostle", editor Mark D. Given, Hendrickson Publishers Marketing, Llc, Peabody, 2010
47. **NEAGA Nicolae, Pr. Prof. Dr.**, "Atitudinea Sfântului Apostol Pavel față de Vechiul Testament", în M.A., 8-9/1967
48. **NEWELL R. William**, "Romans: Verse-By-Verse", Kregel Publications, Grand Rapids, 1994.
49. **NICOLAESCU I. Nicolae, P.C. Diac., Marcu Grigorie, P.C. Pr., Vlad Sofron, P.C. Pr., Munteanu G. Liviu, P.C. Prof.** "Studiul Noului Testament", ediția a treia, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1983
50. **O'BRIEN Peter Thomas**, „The Epistle To The Philippians: A Commentary On The Greek Text”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1991
51. **PACKER J.W.**, "Acts Of The Apostles", Cambridge University Press, digital printing 2001
52. **PICIRILLI E. Robert**, "Randall House Bible Commentary: I And II Corinthians", Randall House Publications, Nashville, 1987
53. **PLUMMER Alfred, Rev.**, M.A.,D.D., "A Critical And Exegetical Commentary On The Second Epistle Of St. Paul To The Corinthians", T.&T. Clark, Edinburgh, 1956
54. **PRAT S.J.F.**, La Theologie de Saint Paul, Premiere Partie, Dix-huitieme Edition, Gabriel Beauchesne, Paris, 1930
55. **PROVIAN C-tin, Pr.**, "Sf. Apostol Paul Studiu asupra personalității și activității sale practice", Atelierele Grafice Ioan Călinescu, Buzău, 1921
56. **RAMSAY M. Wiliam, Wilson Mark**, „Historical Commentary On Galatians”, Kregel Publications, Grand Rapids, 1997
57. **SCHAFF Philip**, "Saint Chrysostom: Homilies On The Epistles Of Paul To Romans", în col. "The Nicene and Post-Nicene Fathers" 1-11, Christian Classics Ethereal Library, <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npne111.html>
58. **ȘUPARACHI M., Magistrand Arhim.**, "Superioritatea preoției Noului Testament față de preoția Vechiului Testament, după Epistola către Evrei", în rev. S.T. 5-6/1956
59. **TALBERT H. Charles**, "Reading Acts: A Literary And Theological Commentary On Acts Of The Apostles", Smyth & Helwys Publishing Inc., Macon, 2005
60. **TARAZI Paul Nadim**, "Galatians: A Commentary", Library of Congress Cataloging – in – Publication Data, USA, 1999
61. **TEOFILACT, Fericitul, Arhiepiscopul Bulgariei**, „Cele Patru-spră-dece trimiteri ale Sfântului, Slăvitului și Întru-tot-lăudatului Apostol Pavel”, tălmăcite în limba cea obicinuită acum grecească și împodobite cu felurite însemnări de Nicodim Aghioritul, traduse în limba română de Veniamin Costache

- mitropolitul Moldovei și Sucevei, tomul II, Tipografia Cărților Bisericești, Buc., 1904
62. IDEM, *Fericitul Arhiepiscopul Bulgariei*, „Trimiterile cele patrusprezece ale slăvitului și prea lăudatului apostol Pavel”, tălmăcite în limba cea obicinuită acum brecească și împodobite cu felurite însemnări de Nicodim Aghioritul, traduse în limba română de Veniamin Costache mitropolitul Moldovei și bSucevei. Tomul I, Tipografia Cărților Bisericești, Buc., 1904
63. **TEOFILACT al Bulgariei, Sfântul**, „Tâlcuire la Faptele Apostolilor”, Ed. Carte Ortodoxă, Buc., 2007
64. **TEOFILACT, Sfântul, Arhiepiscopul Bulgariei**, „Tâlcuirea Epistolei Întîi către Corinteni și Epistolei a doua către Corinteni a slăvitului și prealăudatului Apostol Pavel”, tălmăcită din elina veche în cea nouă și împodobită cu felurite însemnări de către Nicodim Aghioritul, Ed. Cartea Ortodoxă, Buc., 2005
65. IDEM, *Sfântul, Arhiepiscopul Bulgariei*, „Tâlcuirea Epistolei către Romani a slăvitului și prealăudatului Apostol Pavel”, tălmăcită din elina veche în cea nouă și împodobită cu felurite însemnări de către Nicodim Aghioritul, Ed. Cartea Ortodoxă, Buc., 2005
66. **THEODORETI Cyrensis Episcopi**, „Commentarius in omnes sancti Pauli Epistolas”, „Opera Omnia“, tomus tertius, J.-P. Migne Editorem, Paris, 1864, în col. P.G. LXXXII
67. **THISELTON C. Anthony**, „The First Epistle To The Corinthians: A Commentary On The Greek Text”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 2000
68. **TERTULLIAN**, „Against Marcion” 1,19-21, <http://www.newadvent.org/fathers/03121.htm>
69. **TERINTE Ciprian, Lect. Univ. Dr.**, „Raportul dintre Israel și Biserică în calitate de popor al lui Dumnezeu în Romani 9-11“, în rev. Pleroma, nr. 1/2009
70. **TOFANĂ Stelian, Pr. Prof. Univ. Dr.**, „Coordonate și Imperative ale Misiunii Bisericii în lumina episodului Vitezda (In. 5,1-15)”, în rev. Pleroma, nr. 1/2008
71. IDEM, „Studiul Noului Testament”, Curs pentru anul II de studiu, Sesiunea iunie 2006,
72. **VERZAN Sabin, Pr. Dr.**, „Sfântul Apostol Pavel”, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1996
73. **WIERSBE W. Warren**, „Be Free: Exchange Legalism For True Spirituality: NT Commentary Galatians”, Published by David C. Cook, Colorado Springs, 2009
74. **WITHERINGTON Ben III**, „The Acts Of The Apostles: A Socio-Rhetorical Commrntary”, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1998
75. **WRIGHT Tom**, „Paul For Everyone Galatians And Thessalonians”, The Society for promoting Christian Knowledge, London, 2004
76. „**DICȚIONAR BIBLIC**”, vol. 3, P-Z, traducere din limba franceză Constantin Moisa, Ed. Stephanus, Buc., 1998
77. „**DICȚIONAR BIBLIC**“, Ed. „Cartea Creștină”, Oradea, 1995

78. **“PROLOAGELE VIEȚILE SFINȚILOR și CUVINTE de ÎNVĂȚĂTURĂ pe LUNA IUNIE”**, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova
79. **“THE EERDMANS BIBLE DICTIONARY”**, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1987

**VI. EVENIMENTE DE EXCEPȚIE
ÎN EPISCOPIA
MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI**

**ÎNALTPREASFINȚITUL JUSTINIAN CHIRA
„DOCTOR HONORIS CAUSA”
A UNIVERSITĂȚII „VASILE GOLDIȘ” DIN ARAD**

Vineri 12 martie, ÎPS JUSTINIAN a primit titlul de „DOCTOR HONORIS CAUSA” al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Evenimentul a avut loc în Amfiteatrul Universității Vasile Goldiș, filiala din Baia Mare. Comisia de analiză și acordare a înaltului titlu academic a fost alcătuită din prof. univ. dr. Aurel Ardelean – președinte al comisiei, rectorul Universității de Vest, Vasile Goldiș; ÎPS dr. Timotei Sevcicu – Arhiepiscopul Aradului; Academician Mircea Ifrim – vicepreședinte al Academiei de Științe Medicale din România; Conf. univ. dr. Călin Pop – Prorector Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Filiala Baia Mare; conf. univ. dr. Nicolae Iuga – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Facultatea de Științe Umaniste, Politice și Administrative, Filiala Baia Mare. La acest eveniment au mai participat: PS Iustin Sigheteanul, arhieru-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, numeroși preoți, profesori, oficialități județene și locale. Data de 12 martie nu a fost aleasă întâmplător: la 12 martie 1941, Înalt Preasfinția Sa a fost primit în rândul monahilor de la Mănăstirea Rohia, prilej cu care, la împlinirea a 69 de ani de viațuire monahală în rândul obștii călugărești de la Rohia, pentru întreaga viață dăruită slujirii Bisericii și promovării culturii și spiritualității românești în general și a celei maramureșene în special Universitatea „Vasile Goldiș” a luat hotărârea de a-i acorda ÎPS Sale Justinian Chira titlul universitar de *Doctor Honoris Causa*.

Vasile Goldiș (1862-1934) –important om politic, care a slujit cu credință idealurile de libertate și unitate națională a românilor. Vasile Goldiș se număra printre inspiratorii și organizatorii mărețului act al Unirii din 1918, cu tot ce a însemnat el pentru făurirea Statului unitar român, printre gânditorii progresiști ai vremii care au promovat ideile generoase ale emancipării maselor populare și ale înțelegerii între toate popoarele lumii.

La 1 decembrie 1918 Vasile Goldiș este cel care rostește la Marea Adunare de la Alba Iulia celebrul său discurs în care releva asupra națională și socială exercitată de-a lungul veacurilor asupra românilor din Transilvania și Banat.

În ceea ce privește **Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad**, aceasta și-a început activitatea în luna octombrie 1990. În primul an a funcționat cu două facultăți: Facultatea de Drept (4 ani) și Facultatea de Marketing - Comerț (5 ani). Începând cu anul universitar 1991-1992 mai funcționează: Facultatea de Medicină Stomatologică (6 ani) și Colegiul de Tehnică Dentară (3 ani).

În prezent numărul facultăților și al colegiilor a ajuns la 9. Trebuie menționat faptul că începând cu anul universitar 1997-1998 Universitatea și-a extins activitatea

prin înființarea unei filiale la Satu Mare, iar în anii următori la Baia Mare, Sebeș, Zalău, Hunedoara, Marghita, Bistrița, Petroșani, Alba Iulia. Universitatea „Vasile Goldiș” aspiră spre o consacrare internațională având caracterul de instituție deschisă și curricule academice racordate la standardele și modelele europene și internaționale. Este membră a *Federației Europene a Școlilor Superioare (FEDE)* și a aderat la Magna Carta a Universităților Europene aplicând sistemul ECTS, al creditelor europene de studii transferabile, ceea ce permite mobilitatea studenților la Universități din țară și străinătate. La terminarea Facultății, studenții pot efectua studii aprofundate de masterat în specializările autorizate de Comisia națională de evaluare Academică (CNAA).

CUVÂNTUL RECTORULUI

Înaltpreașfințite Părinte Arhiepiscop JUSTINIAN,

*Stimați membri ai Senatului Universitar,
Distinși invitați,*

Comunitatea noastră academică trăiește astăzi un eveniment deosebit. Comisia de analiză a Senatului Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad a hotărât decernarea titlului de *Doctor Honoris Causa* Înaltpreasfințitului Părinte Justinian, Episcopul Ortodox Român al Maramureșului și Sătmarului.

Înaltpreasfințitul Justinian Chira s-a născut la 28 mai 1921, în satul Plopiș din județul Maramureș, într-o familie de țărani evlavioși, la botez primind numele de Ioan.

Având harul duhovnicesc de a-L sluji, din dragoste, cât mai bine pe Dumnezeu, după studiile efectuate la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca și Institutul Teologic de Grad Universitar din Sibiu, în anul 1941 este primit frate la Mănăstirea Rohia, iar în anul 1943 este hirotonisit preot de P.S. Sa Nicolae Colan, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului.

În calitatea sa de stareț al Mănăstirii Rohia a știut să reînvie viața monahală după regulile stabilite de întemeietorii monahismului ortodox. El a statornicit ca temelie a vieții și trăirii duhovnicești vechile reguli vasiliene ale monahismului: munca, rugăciunea și studiul, preocupându-se și de pregătirea intelectuală a tinerilor. „*Pentru mine, mărturisirea ÎPS Justinian, poporul român este sacru*”, iar predicile Sale sunt adevărate modele de apărare a dreptei credințe străbune.

Pentru meritele sale în conducerea Mănăstirii, la propunerea PS Teofil al Clujului, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române i-a conferit, în anul 1967, rangul de arhimandrit, iar în anul 1973 a fost ridicat la rangul de arhiepiscop, fiind ales episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. În această calitate a desfășurat o bogată activitate misionar-pastorală, administrativ-gospodărească și culturală. Urmare a vredniciei sale duhovnicești, în anul 1990 este ales Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului.

În această calitate a cerut înființarea postului de episcop-vicar la Episcopia Maramureșului și Sătmarului; contribuie fundamental la înființarea unui Seminar Teologic Liceal la Baia Mare și la înființarea Facultății de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială în cadrul Universității de Nord din Baia Mare.

A recitortit Episcopia Maramureșului și Sătmarului, pe care o conduce până astăzi, a sfințit sute de biserici, a rostit mii de cuvântări, păstrate în audioteca Episcopiei. A pus piatra de temelie la peste 80 de biserici noi, s-au înființat încă trei protopopiate noi –la Vișeu, Chioar și Oaș. Numărul preoților Eparhiei Maramureșului și Sătmarului a crescut de la 325 la 560, crescând astfel și numărul parohiilor. Ca arhiepiscop a hirotonit peste 300 de preoți. Deasemeni, numărul mănăstirilor din Eparhia

Maramureșului și Sătmarului au crescut de la 4 mănăstiri, în 1992, la peste 30 de mănăstiri existente astăzi. Pe lângă viața pastorală excepțională Înaltpreasfinția Sa a desfășurat o susținută activitate publicistică, îmbogățind literatura religioasă cu noi lucrări valoroase, prin studii apărute în publicații bisericești și locale, cât și numeroase cărți de învățătură creștină.

Distins auditoriu,

Școala și Biserica sunt cele două instituții fundamentale ale spiritului și spiritualității naționale, iar relațiile dintre ele dau măsura integrității naționale și morale ale unei comunități. Corpul academic și studenții Universității noastre, care poartă numele marelui luptător național și secretar al Consisteriului Eparhial Arad, Vasile Goldiș, cinstesc cu venerație activitatea marelui luptător pentru drepturile sociale și naționale ale românilor din Transilvania, Vasile Lucaciu (1862-1934) supranumit „Leul de la Șișești”, având același ideal cu Vasile Goldiș: înfăptuirea Marii Uniri a românilor din Transilvania cu Patria Mamă, România, act istoric consfințit la 1 Decembrie 1918.

Vasile Goldiș, fiul preotului din Mocirla (azi Lunca Teuzului), județul Arad, a fost omul providențial care a redactat „*Declarația*” de la Oradea a Consiliului Național Român, precum și cunoscutele manifeste „*Către națiunea română*” și „*către popoarele lumii*”, cel care a știut să mobilizeze participarea celor o sută de mii de români care au votat prin însăși prezența lor „Actul Unirii”, cel care a rostit Cuvântarea solemnă încheiată cu proiectul de „Rezoluție” prin care se decreta unirea tuturor teritoriilor intracarpatiche locuite de români.

După cum se știe, marele patriot Vasile Lucaciu a făcut parte din Delegația celor peste trei sute de memorandiști români la Viena, în anul 1892, alături de Ion Rațiu, George Pop de Băsești, Nicolae Cristea, Mihai Veliu (din Chișineu Criș), Teodor Mihali, Dionisie Roman.

Vasile Lucaciu, asemenea lui Vasile Goldiș, intervine în Guvernul de la Budapesta, pentru introducerea limbii române în gimnazii și licee. El ține legătura cu conducătorii politici din Transilvania și colaborează la publicațiile românești din Brașov, Sibiu, Blaj și la Ziarul „*Românul*” din Arad, condus de marele patriot Vasile Goldiș. Chiar Biserica din Șișești, ridicată de preotul Vasile Goldiș avea să poarte hramul „Sfintei Uniri a Tuturor Românilor”.

Rememorând faptele de înalt patriotism ale celor două personalități: Vasile Goldiș și Vasile Lucaciu, constatăm că întreaga forță a izbândeii lor, prin înfăptuirea Marii Uniri, se întemeiază pe marea credință în Dumnezeu, Biserica fiind aceea care a păstrat vie „*unirea-n cuget și simțire*” a neamului românesc.

Continuator al consacării idealului național și de păstrare a unității credinței străbune creștin-ortodoxe, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Justinian s-a impus prin întreaga sa activitate de vrednic slujitor al Bisericii. De aceea, astăzi, 12 martie 2010, la împlinirea a șapte decenii de viață monahală, dorim să-i adresăm cele mai calde omagii de prețuire a unei vieți închinată salvării omului prin trăirea unei vieți spirituale superioare.

Onorat auditoriu,

Considerăm că evenimentul de astăzi are semnificații educative deosebite în lumea academică pentru formarea de caractere în spiritul învățaturii lui Hristos. Prețuind excepționala activitate pastorală și întreaga operă publicistică de reputat teolog și cărturar a Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian, Episcopul Ortodox Român al Maramureșului și Sătmarului, în calitate de Rector al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, mă onorează în mod deosebit ducerea la îndeplinire a Hotărârii Senatului universitar de-a vă acorda înaltul titlu academic de **DOCTOR HONORIS CAUSA** al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad.

În numele Senatului Universitar, Vă rog să primiți cele mai sincere felicitări pentru titlul care v-a fost acordat astăzi.

În spiritul respectării înaltelor valori ale moralei creștine, dorim să Vă adresăm multă sănătate și ani îndelungați în păstoria dreptcredințioșilor creștini ai Bisericii Ortodoxe din Episcopia Maramureșului și Sătmarului.

La mulți și binecuvântați ani!

RECTOR FONDATOR
Prof. univ. dr. Aurel ARDELEAN

LAUDATIO

Înaltpreasfințitului Părinte **Justinian Chira**

Arhiepiscopul Ortodox Român al Maramureșului și Sătmarului

În numele Senatului Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, al Comisiei instituite pentru acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa*, am deosebita onoare de a elogia personalitatea proeminentă a Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian Chira, ierarh cu aleasă erudiție, profund cunoscător și promotor al tradițiilor sfintei noastre Ortodoxii, iubit păstor sufletesc și apărător al credinței străbune din ținutul Maramureșului și Sătmarului.

Înaltpreasfinția Sa, Arhiepiscopul Justinian Chira s-a născut la 28 mai 1921, în satul Plopiș din județul Maramureș, într-o familie de țărani evlavioși, la botez primind numele de Ioan. După școala primară în satul natal (1928-1934), urmează Liceul Ortodox de Băieți „Simion Ștefan” din Cluj, iar în 12 martie 1941 s-a dus la mănăstirea „Sfânta Ana” din Rohia, ca frate, fiind tuns în monahism sub numele de Justinian, după care în 15 august 1942, de marea sărbătoare creștină închinată Sfintei Fecioare Maria, a fost hirotonit diacon, iar la 17 aprilie 1943 a fost hirotonisit preot la Mănăstirea Rohia, de către P.S. Sa Nicolae Colan, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului. În perioada celui de-al doilea război mondial (1940-1944) tânărul ieromonah, în vârstă de 23 de ani este numit stareț la mănăstirea Rohia, pe care a condus-o aproape 30 de ani. În acești ani, Bunul Dumnezeu l-a ajutat să realizeze lucruri minunate, atât pe plan bisericesc cât și pe plan edilitar-gospodăresc.

Ulterior și-a completat studiile, fiind absolvent al Seminarului Teologic din Cluj-Napoca și al Institutului Teologic de Grad Universitar din Sibiu. Urmare a harului său deosebit de păstrare a credinței străbune, a urcat pe treptele ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române, de la calitatea de stareț la Rohia (1941-1973), la cea de protosinghel (1948) și de arhimandrit (1967), apoi episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (1973-1990), cu titlul de „*Maramureșeanul*”, iar din anul 1990 și până în prezent de Episcop și Arhiepiscop al Maramureșului și Sătmarului, fiind autor al mai multor volume, din care amintim „*Darurile Bisericii*”, „*Viața Maicii Domnului*” și „*Lumină din lumina Nașterii și Învierii Domnului*”.

În timpul binecuvântatei sale păstoriri a Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, a crescut mult numărul parohiilor, sfințind peste 80 de biserici noi,

iar numărul preoților Eparhiei a crescut de la 325 la 560. Față de partu mănăstiri câte erau în anul 1992, astăzi în Eparhia Maramureșului și Sătmarului există peste 30 de mănăstiri și schituri, cele mai multe cu realizări dintre cele mai frumoase, biserici noi, case monahale, adevărate ansambluri mănăstirești.

Sărbătorind astăzi, 12 martie 2010, șapte decenii de viață monahală a Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, doresc să rememorăm câteva momente din această perioadă, menționată în biografia Sa:

La Rohia, noul stareț a știut să reînvie viața monahală după regulile stabilite de întemeietorii monahismului ortodox. În cei aproape 30 de ani de stăreție, Bunul Dumnezeu l-a ajutat să realizeze lucruri minunate atât pe plan duhovnicesc, cât și pe plan gospodăresc. El a statornicit ca temelie a vieții duhovnicești vechile reguli vasiliene ale monahismului: munca, rugăciunea și studiul.

Starețul Justinian s-a preocupat îndeaproape de formarea unor viețuitori statornici și cu dragoste de mănăstire, îngrijindu-se de pregătirea lor intelectuală. A formulat câteva reguli de viață monahicească, dintre care amintim:

- să nu se primească frați din alte mănăstiri (*principiul statorniciei*)
- să nu fie primiți cei care veneau cu gândul de a-și face o situație sau fugeau de răspunderea în fața vieții, ori în fața muncii, întrucât așezământul cerea „zdroaba călugărească” (*regula muncii*)
- să nu fie primiți sentimentalii și decepționații (*regula vocației*)
- să fie primiți numai oameni sănătoși și din familii cinstite, serioase și respectate în satul lor (*regula credinței, a caracterului și a testării sociale*).

Toate aceste reguli impuneau o soluționare riguroasă a credincioșilor dornici de viața monahală. De aceea, după anul 1944, s-a format la Rohia o obște nouă, cu tineri din satele din jurul mănăstirii, vrednici, statornici, legați de mănăstire și de poporul de aici.

Astăzi Ierarh al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Justinian Chira este unul dintre cei mai venerați și iubiți ierarhi ortodocși. Întreaga activitate redată în această expunere este marcată de impresionanta personalitate a Înaltpreasfințitului Părinte

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

Arhiepiscop Justinian, care și-a asumat cu deplină responsabilitate și dăruire pilduitoare, păstrarea ființei naționale a poporului român printr-o strânsă comuniune dintre școală și biserică, servind ca model de viață spirituală, luminată de valorile moralei creștine.

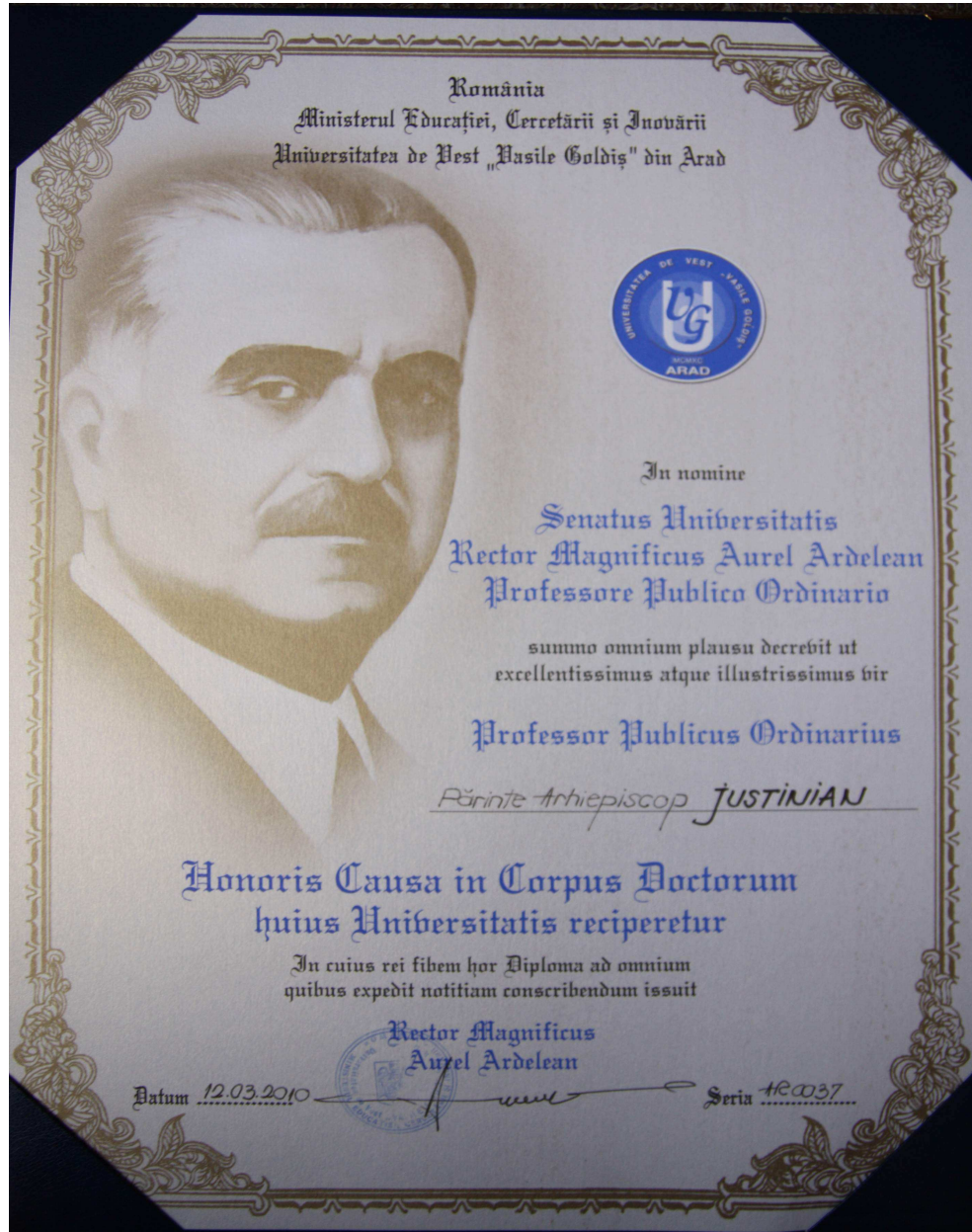
Pentru toate acestea, membrii Comisiei prin vocea noastră smerită, propun, în unanimitate, și roagă pe Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian să accepte a i se acorda cel mai înalt titlu academic al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, titlul de **DOCTOR HONORIS CAUSA**.

Baia Mare, 12 martie 2010

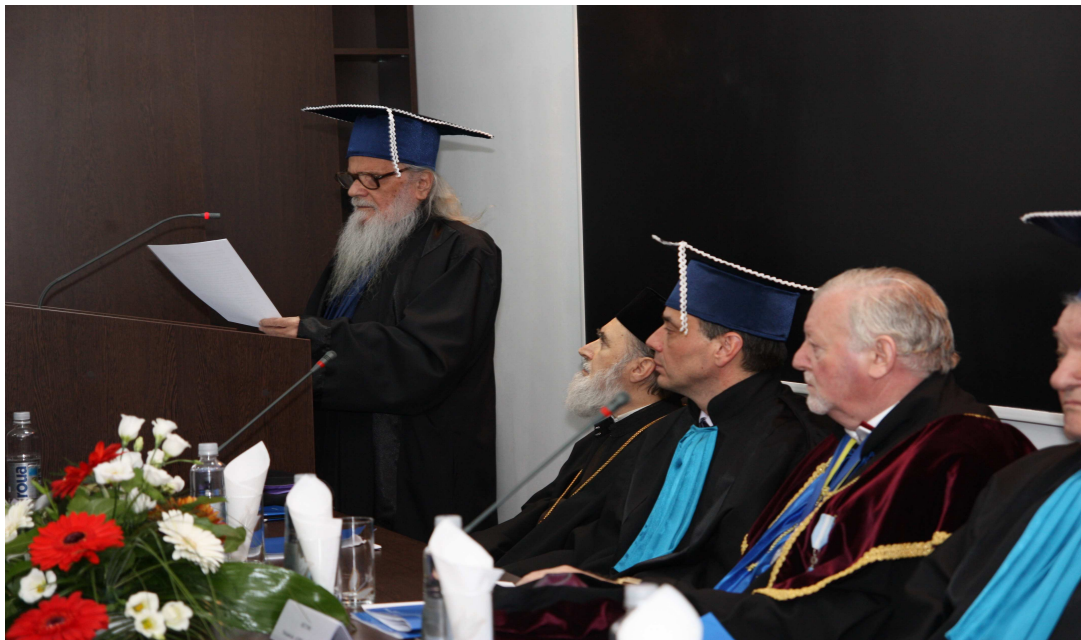
În numele Comisiei de acordare a titlului de *Doctor Honoris Causa*

Conf. univ. dr. Călin POP
PRORECTOR

al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad
Filiala Baia Mare

**Diploma de decernare a titlului de
DOCTOR HONORIS CAUSA
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad**

Î.P.S JUSTINIAN CHIRA
Cuvânt de mulțumire susținut în fața Comisiei de acordare
a titlului de *DOCTOR HONORIS CAUSA*

Î.P.S. Justinian
Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmărilor

**ÎNALTPREASFINȚITUL JUSTINIAN CHIRA
„DOCTOR HONORIS CAUSA”
AL UNIVERSITĂȚII DE NORD din BAI A MARE**

Joi 27 mai, cu începere de la orele 12.00, într-un cadru festiv universitar a avut loc ședința solemnă de acordare a titlului de *Doctor Honoris Causa* Înalt Preasfinției Sale Justinian, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului de către Universitatea de Nord din Baia Mare, condusă de prof. univ. dr. ing. Dan Călin PETER, rectorul Universității. Ședința a debutat prin cuvântul domnului rector care a arătat importanța acordării acestui titlu universitar Înalt Preasfinției Sale, urmat de cuvântul de *laudatio* bine argumentat de Pr. lect. univ. dr. Borca Vasile. Pr. conf. dr. Pomian Ștefan a citit în limba latină diploma acordată Înalt Preasfinției Sale. Cu acest prilej ÎPS Justinian a rostit o impresionantă alocuțiune și a mulțumit Universității băimărene pentru acordarea înaltului titlu academic.

La ceremonie, alături de ÎPS Justinian, au mai fost prezenți: PS Iustin Sigheteanul, angajații Centrului Eparhial, protopopi, preoți, autorități locale și județene, oameni de cultură, profesori, personalități marcante ale Maramureșului și Sătmarului, studenți și mulțime de credincioși.

LAUDATIO

**ad maximum et clarissimum virum ecclesiasticum:
JUSTINIAN CHIRA,
arhiepiscopus Terrae Maramorosiensis et Rurismagnis
per occasionem decernationis tituli
„DOCTORIS HONORIS CAUSA”**

Motto:

„Arde în preasfinția sa acel fior sfânt ce ar trebui să cânte, să se manifeste în fiecare om de pe acest pământ: bucuria vieții de veci”, Ioan Alexandru, Scrisoare 31 iulie, 1975, în. vol. *Scrisori*, Baia Mare, 2001, p. 101.

Este un fenomen care ne caracterizează pe noi românii și îndeosebi ardelenii; probabil din prea multă modestie (și atunci nu-i rău) sau poate că din nepăsare sau dintr-un complex de inferioritate, suntem dispuși să-i prețuim mai

mult pe străini decât pe ai noștri, valorile altora decât pe ale noastre proprii.¹ Fac această remarcă acum la început pentru a sublinia „mea culpa” din partea Universității noastre, rămasă în urmă în a-și prețui valorile. În acest context reamintesc că străinii au fost mai atenți mai binevoitori cu noi. Pe 23.05.2001, Universitatea de Vest din Oradea a decernat primul titlu de „Dr. h.c.” P.S. Justinian, episcopul Maramureșului și Sătmărilor. Al doilea pas l-a făcut Universitatea „1 Decembrie” din Alba Iulia pe data de 20.10.2009, urmată de Universitatea „Vasile Goldiș” din Arad – Filiala Baia Mare pe 12.03.2010 și în sfârșit iată-ne și pe noi, ai casei sau ai locului, prezenți să încununăm această nobilă îndatorire academică.

Permiteți-mi, vă rog acum, să dau curs expunerii de LAUDATIO pentru cel care suntem onorați astăzi de a-l fi integrat **de jure** în elita universitară a „Nordului băimărean” deși **de facto** este prezent și activ aici de multă vreme.

1. Omul providențial pentru Biserica Ortodoxă și Neamul românesc

Născut din părinții Ilie și Maria, țărani evlavioși, pe 28 mai 1921 în satul Plopiș, Maramureș, de Duminica Mare sau Duminica tuturor sfinților, pe vremea când băteau clopotele de intrat preoții în slujbă, pruncul care avea să primească la botez numele Ioan, prevestea de atunci, prin gura binecuvântată a moașei Veronica că „va ajunge om mare!”² Și într-adevăr pruncul isteț al familiei Chira din Plopiș unde și-a petrecut copilăria și unde a urmat școala primară și gimnazială i-a impresionat prin inteligența, interesul și râvna pentru carte pentru lectură și studiu, mereu solicitând noi și noi cărți sau reviste de la biblioteca școlii. Învățătorul satului, Dumitru Munteanu, venit din vechiul Regat adică din Muntenia îl aprecia și alinta pe ucenicul cu neastâmpăr întru ale cunoașterii, spunându-i „Jenică” și-l răsplătea cu premii în fiecare an. La un concurs pe comună pentru clasele gimnaziale, Comisia didactică de examinare este impresionată de lucrarea elevului Chira Ioan din Plopiș care încă de pe

1. Ioan Alexandru, *Justinian Chira, Scrisori*, Baia Mare, 2001, p. 254.

2. Andrei Andreicuț, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, *Arhipăstorul Maramureșului și Sătmărilor, omagiat la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba-Iulia*, în „*Ortodoxia maramureșeană*”, anul XIV, nr. 14, 2009, p.339.

atunci avea o viziune de observator și apărător al maselor din mediul rural, îndemnând conducătorii vremii să se preocupe mai mult de soarta țăranilor.³

După terminarea școlii primare din satul natal, dorința și setea nestăpânită după atingerea și explorarea unor noi zone și medii ale cunoașterii deși se arată stăruitoare, totuși, nu pot fi satisfăcute decât după un an, trebuind să rămână acasă ca să-și ajute părinții în gospodărie; în sfârșit după multă stăruință primește permisiunea de a se înscrie la Liceul ortodox de băieți „Simion Ștefan” din Cluj. Aici se regăsește în mediul său cel mai prielnic al strădaniei și disciplinei dar, din păcate, nu se poate bucura prea mult de acesta pentru că după doi ani este nevoit să renunțe: moartea tatălui, singurătatea mamei și greutățile gospodărești și financiare.

Setea de cunoaștere, neastâmpărul spre universalitate, râvna sau dorința fierbinte spre desăvârșire nu-i dau alinare, de aceea, la vârsta de 19 ani, nu mai rezistă ci, dă curs chemării arzătoare a inimii și a scânteii vocației divine din el, trece peste lacrimile și durerea oponentă a mamei, a familiei și a satului natal și apucă cu o hotărâre nezdruincată drumul jertfei și al dăruirii totale lui Dumnezeu. Cu acest gând îndrăzneț dar măreț, solid și implacabil, tânărul Ioan intră pe poarta mănăstirii Rohia fiind primit ca frate de mănăstire în 12 martie 1941 iar apoi în 02 martie 1942, tuns în monahism sub numele de Justinian, la 15 august 1942 hirotonit diacon iar la 17 aprilie 1943 preot de episcopul Nicolae Colan al Clujului.

În 1944 după moartea stareșului Nifon Matei, ieromonahul Justinian la vârsta de numai 23 de ani ajunge stareșul Mănăstirii „Sf. Ana”. În această calitate și slujire va rămâne 30 de ani în care a făcut din această mănăstire o citadelă și un „Sion” al monahismului românesc din nord-vestul țării. Atât prin rânduiala pe care a stabilit-o aici, disciplinară și cultică cât și prin harul de proiectant cu care l-a înzestrat Dumnezeu, pe lângă atâtea altele, s-au ridicat aici edificii impunătoare și dăinuitoare peste veacuri.⁴

Prestigiul acestei mănăstiri, în frunte cu stareșul Justinian s-a răspândit în tot Maramureșul, Sătmărușul și în tot Ardealul de Nord, întrucât oamenii veneau aici din toate părțile să-și aline durerile sufletești și trupești, să-și

3. Corneliu Oneț, *Biblioteca județeană „Petre Dulfu”*, Baia Mare, P.S. Justinian Chira, fișă biobibliografică, în vol. *Harul și Adevărul*, Baia Mare, 1996, p. 8.

4. Episcop Justinian Chira, *Mănăstirea „Sf. Ana” Rohia – monografie* – Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM, Baia Mare, 2009, p. 142-204.

împărtășească bucuriile și realizările ori să mulțumească pentru ele și, în primul rând să primească hrană sufletească să se întărească prin darurile duhovnicești ce le simțeau izvorând de aici. Aici la Rohia era o veritabilă oază spirituală românească la care poporul dreptcredincios și chiar de alte confesiuni veneau să-și astâmpere setea duhovnicească și să-și revigoreze ființa sub toate aspectele.⁵

Darurile, osârdia și vasta lucrare pastorală și misionară a fost sesizată și fructificată de conducerea Bisericii noastre, deoarece, starețul Justinian a fost ridicat la rangul de arhimandrit în 1967 iar în 1973 ales episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. În această treaptă superioară a preoției și demnității de episcop, P.S. Justinian a avut în primul rând un rol duhovnicesc de excepție în eparhia Clujului și nu numai. Era așteptat cu atâta drag și sorbit din slujbele și cuvintele de învățătură ce le ținea mai ales cu ocazia sfințirilor de biserici. Era episcopul care simțea și se integra deplin în pulsul Bisericii și Neamului românesc, mângâindu-l, încurajându-l și întărindu-l cu speranțe de mai bine.

Anul 1990, după căderea regimului totalitar, anul trezirii speranțelor de reînnoire și reînființare a vechii Episcopii ortodoxe a Maramureșului, l-a găsit pe episcopul Justinian Maramureșeanul (astfel și supranumele îi era profetic) la locul și pe punctul de întâi străjer ostenitor și continuator demn și vrednic al șirului episcopilor maramureșeni, de această dată într-o nouă formulă și locație, după cum cereau vremurile adică la Baia Mare, în reședința de județ. A fost ierarhul cel mai potrivit și în locul cel mai indicat ca să păstorească această reînființată eparhie. Numai P. S. Justinian, ca om al locului, cunoștea cel mai bine rănilor, durerile, suferințele și nevoile spirituale, morale și fizice ale tuturor oamenilor din această parte a țării. De aceea, dragostea, aplecarea, răbdarea și înțelepciunea ierarhului Justinian împletite cu o pastorație și misiune asiduă dimpreună cu a tuturor colaboratorilor de la Centrul eparhial, a protopopilor și a tuturor preoților din Eparhie au făcut să renască într-adevăr chipul duhovnicesc și material al Bisericii din acest spațiu care-și aștepta de veacuri păstorul ideal și providențial. Câteva cifre poate sunt puțin relevante:

- a binecuvântat piatra de temelie la peste 80 de biserici noi;

5. Ibidem, p. 205-216; Acad. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, *Îndrumătorul monahismului maramureșean*, în vol. „*Grai maramureșean și mărturie ortodoxă*”, Baia Mare, 2001, p. 71-74.

- s-au reînființat încă trei noi protopopiate: Vișeu, Chioar, Oaș;
- numărul preoților a crescut de la 325 la 560 și bineînțeles și numărul parohiilor;
- față de 4 mănăstiri câte erau în 1992 astăzi există peste 30 de mănăstiri și schituri în Eparhia Maramureșului și Sătmarului.⁶

Toate aceste realizări și împliniri să nu credeți că au fost lipsite de încercări, de obstacole și multe opintiri ale părintelui Justinian cu atacurile potrivnice și forțele oculte ale răului. Și vom aminti doar câteva:

- 22 noiembrie 1942–10 martie 1943, ridicarea de la mănăstire și încorporarea în armata de ocupație maghiară deși era cleric;
- înfruntă Decretul nr. 410/1959 pentru alungarea călugărilor din mănăstiri, rămânând singur la Rohia, nevoind s-o părăsească și s-o lase de izbeliște, asumându-și riscul rămânerii la datorie și ascunderii prin pădure până ce treceau controalele și până ce asupra regimului s-a mai atenuat;
- suportă șicanele Securității, cu toate amenințările, interdicțiile și alte opreliști dar nu cedează;
- refuză semnarea unui angajament cu Securitatea în schimbul cererii de a pleca în Germania la invitația poetului Ioan Alexandru, în 1971;
- în calitate de nou ierarh al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului invitat la dialog cu greco-catolicii în Primăria din Baia Mare este molestat prin cel mai josnic mod de abordare, fiind agresat verbal și fizic apoi sechestrat în noaptea de 30-31 octombrie 1990 în sala de ședințe a Primăriei;
- se pun la cale două atentate asupra vieții episcopului Justinian, din fericire eșuate cel puțin unul doar parțial. Este vorba de sfințirea clopotului de la biserica „Sf. Gheorghe” din Satu Mare, când acesta se prăbușește și-l atinge parțial provocându-i fracturi costale și fiind spitalizat aproape o lună.⁷

Peste toate slujitorul lui Dumnezeu, Justinian a trecut cu răbdare, tărie și demnitate, iertându-i și binecuvântându-i pe toți după exemplul Păstorului celui Mare <<Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac!>> (Lc. 23, 34).

6. Andrei Andreicuț, *op. cit.* p. 342-343; Corneliu Oneț, *op. cit.* p. 9-11.

7. Andrei Andreicuț, *op. cit.*; *Scrisori*, p. 179; Corneliu Oneț, *op. cit.*

2. Iubitor și promotor al cărții, școlii și culturii

Așa cum arătam în partea întâia, copilul și adolescentul Ioan Chira se arăta fascinat de compania școlii, a cărților, a publicațiilor și a bibliotecii școlare pe care o frecventa și era interesat să-i cunoască tot mai mult zestrea. S-ar fi părut că intrarea în mănăstire i-ar fi ostoit această preocupare. Nicidecum! Ba mai mult, setea de lectură, de contact permanent cu cartea a devenit o preocupare de prim rang în activitatea monahului Justinian. De asemenea, efectuarea studiilor teologice: Seminarul Teologic din Cluj și apoi Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu cu obținerea titlului de licențiat în teologie au fost pași fundamentali în conturarea prestigiului intelectual și cultural a părintelui Justinian. Dar nu numai atât. A ținut cu orice preț ca mediul monastic de la Rohia să fie imprimat de o instrucție și educație permanentă. În acest sens au fost invitați, prin rotație, profesori de la Institutul Teologic din Cluj ca să țină prelegeri viețuitorilor monahi de la mănăstire; asta înainte de desființarea Facultății.⁸

Starețul Justinian s-a distins în viața ecleziastică românească ca un mare iubitor de carte și cultură, ca un bibliofil de excepție, dovadă că a ctitorit acolo la Rohia o bibliotecă de aproximativ 40.000 de volume în cei treizeci de ani de stăreție, bibliotecă foarte variată: teologie, literatură, istorie, filologie, știință, colecții întregi și publicații rare, ediții princeps, carte veche, carte străină. Și ce credeți că la Cluj și Baia Mare a renunțat la pasiunea cărților. Nici pomeneală. Masa episcopului Justinian e în permanență ticsită de cele mai noi apariții, nu numai din domeniul teologiei ci: antologii, dicționare enciclopedice, publicații diverse. Din ele lecturează cu o savoare rituală și se împărtășește din lumina lor ca din potirul euharistic cu atâta bucurie și nesaț până astăzi. La stăruința și insistența Î.P.S. la Centrul eparhial este aproape de finalizare punerea în funcțiune a unei biblioteci moderne, vaste, deoarece spațiile și condițiile materiale n-au permis mai devreme acest lucru.

Nu-i de mirare că, încă la Rohia fiind, i-au simțit pulsul efervescent și au descins într-acolo atâția scriitori, elite ale culturii și științei românești care au rămas pentru totdeauna marcați și fascinați de gândirea și larghețea spirituală a starețului Justinian. Și să amintim doar câțiva titani: Stăniloae,

8. Vezi, Ep. Justinian Chira, *Mănăstirea „Sf. Ana” Rohia – monografie* – p. 149-155.

Noica, apoi Ioan Alexandru și Nicolae Steinhardt a căror destin literar și cultural poartă amprenta radicală (cel puțin în cazul lui Ioan Alexandru) cu „fratele și părintele Justinian”.⁹

Starețul și episcopul Justinian a desfășurat și o bogată activitate publicistică și editorială. Neastâmpărul lecturii și studiului, împreună cu al unei cugetări bine cumpănită au rodit nu numai în sfaturile de taină, predici, cuvântări, interviuri ci și în articolele, studiile și cărțile publicate, nu multe ca număr și formă, ci mult ca esență, ca valoare. Justinian nu scrie oricum și orice; numai după o minuțioasă și repetată verificare și o profundă sau adâncă așezare în forma finală. A publicat peste 150 de articole și studii în reviste de cultură și teologie din întreaga țară: „Viața ilustrată”, „Telegraful român”, „Tribuna Ardealului”, „Renașterea”, „Mitropolia Ardealului”, „Mitropolia Banatului”, „Ortodoxia”, „Îndrumător bisericesc”, „Graiul Bisericii Noastre”, „Ortodoxia Maramureșeană” etc. A coordonat timp de 17 ani, la Cluj, anuarul „Îndrumător bisericesc” apoi la Baia Mare, revista eparhială „Graiul Bisericii Noastre” și revistele Secției de Teologie „Ortodoxia Maramureșeană” și „Studia Univesitatis Septentrionis – Theologia Orthodoxa”. A publicat 15 titluri de carte la Cluj și Baia Mare:

1. *Viața Preacuratei Fecioare Maria*, Ed. Ep. Ort. Rom., Cluj, 1948.
2. *Darurile Bisericii*, Ed. Arhiep. Ort. Rom., Cluj-Napoca, 1983.
3. *Viața Maicii Domnului* (cuprins nou), Ed. Arhiep. Ort. Rom., Cluj-Napoca, 1986, 212 pag.
4. *Apel la conștiință și rațiune*, Ed. Arhiep. Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj, 1990.
5. *Drepturile copilului*, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM, Baia Mare, 1994.
6. *Harul și Adevărul*, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM, Baia Mare, 1996, 432 pag.
7. *Gând și suflet românesc*, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM, Baia Mare, 1998.
8. *Viața Maicii Domnului*, ediția a treia, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM, Baia Mare, 1999, 175 pag.

9. Vezi *Scrisori*, p. 189, 212-214, 227-229, 276, 318; Corneliu Oneț, *op. cit.* p. 11.

9. *Scrisori*, Baia Mare, 2001.

10. *Lumină din Lumina Nașterii și Învierii Domnului*, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM, Baia Mare, 2006, 244 pag.

11. „*Justinian*” – *dialoguri*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2006, 295 pag.

12. *Convorbiri în amurg*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2006.

13. *Viața și Acatistul Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul*, Baia Mare, 2006, 56 pag.

14. *Mama și copilul* (broșură), Baia Mare, 2009.

15. *Mănăstirea „Sf. Ana – Rohia”*- monografie, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM, Baia Mare, 2009, 284 pag.

A scris peste 20 de prefețe sau cuvinte înainte la cărți de cult, teologie, istorie etc. și a binecuvântat tipărirea a zeci de cărți de zidire sufletească și culturalizare a maselor.¹⁰

Un merit deosebit al arhiereului Justinian a fost faptul că în timp ce era la Cluj a coordonat activitatea duhovnicească la Seminarul Teologic, fiind foarte atașat de elevi iar aceștia, la fel, respectându-l și prețuindu-l ca un mare duhovnic și înnobilitor de suflete. De asemenea trebuie subliniat interesul, sprijinul și demersurile întreprinse de P.S. Justinian la Baia Mare pentru înființarea Seminarului Teologic și a Secției de Teologie Ortodoxă cu cele trei specializări în cadrul Facultății de Litere a Universității de Nord din Baia Mare.

Crezul optimist al Î.P.S. Justinian este că generația tânără de azi e speranța Bisericii și societății de mâine, ce va prelua și promova valorile creștine autentice care vor salva omenirea de marasmul ce o amenință.

Grija și interesul ierarhului nostru pentru învățământul teologic nu se oprește numai la elevii și studenții teologi, ci are în atenție, îndeosebi și pe dascăli. Întâlnirile periodice cu cadrele didactice teologice și laice, de la Seminar și Facultate, cu Decanatul Facultății de Litere, cu Rectoratul și Senatul Universității de Nord, sunt tot atâtea ocazii de apreciere și considerație pentru corpul profesoral din partea Î.P.S. Sale.¹¹

Așadar, atașat profund de valorile școlii și culturii în genere, încununat cu noblețea de mare bibliofil, ce caracterizează stofa de calitate a personalității

10. Vezi Corneliu Oneț, *op. cit.*

11. Pr. Vasile Borca, *P.S. Justinian Chira – ctitor și îndrumător al învățământului teologic baimărean* în vol. „*Grai maramureșean și mărturie ortodoxă*”, p. 83-87.

arhiepiscopului Justinian, nu-i de mirare că din această stofă de bibliofil i-am croit și oferit astăzi roba de universitar al „Nordului băimărean”. Felicitări Î.P.S. Voastră!

3. Un mare păstor și un harismatic chivernisitor al vieții bisericești

Suprema noblețe este aceea de a fi om cu adevărat, de a te pleca cu respect și sfințeție spre fiecare suflet omenesc, de a-l asculta, de a-l înțelege și de a-i picura un balsam de mângâiere, de speranță, de bucurie, de fericire. Iată marea noblețe a omeniei, care nu se învață la școli înalte, la universități ori academii, ci este zestrea autentică a omului om, a omului de omenie, crescut într-o familie creștină și la umbra Bisericii.

Un astfel de suflet, de o noblețe spirituală rară, din care degajă lumină, puritate, omenie și sfințenie, găsești în persoana episcopului Justinian.¹² Stați de vorbă cu el, citiți „Scrisorile”, citiți „Convorbiri în amurg” și convingeți-vă de un om cu chip de înger, de un chip christianic întrupat în cel mai nobil reprezentant al speciei umane, înmiresmat și aureolat de adierea harului divin. Iată idealul suprem al vieții acestui om: „Întotdeauna am avut o singură dorință mare: să fiu cu adevărat slujitor cu sufletul curat al lui Dumnezeu și semenilor mei, pe care i-am dorit întregi, nestricăți.”¹³

Într-adevăr un mare admirator al omului în toate ipostazele lui existențiale și compartimentale: „Poetul, savantul, creatorul, muncitorul pătruns de valoarea muncii lui, sihastrul, toți sunt locuitori ai culmilor neobișnuite pe care ard și se mistuie luminând și viața celor rămași adânc în vale”.¹⁴ „<<Sângele alb>>, care este sudoarea tuturor muncitorilor, îl consider tot atât de sfânt, ca sângele roșu al martirilor și al eroilor”.¹⁵

De asemenea, părintele Justinian, este un mare admirator și prețuitor al poporului de rând, dreptcredincios: „E măreț poporul acesta, poporul român. E un popor cu suflet de aur și cu tărie de diamant. E un neam ales în fața căruia

12. Vezi *Scrisori*, p. 172.

13. Ibidem, p. 276.

14. Ibidem, p. 189.

15. Ibidem, p. 292; Pr. prof. Radu Dorin Micu, *Cuvintele Părintelui, un ghid al frumuseții lăuntrice*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2009, p. 111.

mă înclin ca în fața lui Dumnezeu”.¹⁶ Numai un om pătruns de astfel de sentimente poate fi un ierarh și un păstor autentic așa cum i-a trasat dimensiunea și menirea „Păstorul cel Mare”, Iisus Hristos (I Pt. 5, 1-5).

Îngrijorarea și neastâmpărul ce-l mistuie pe ierarhul Justinian sunt mijloacele de redresare a societății românești a căror șanse de izbândă trebuie să pornească de la baza moral-spirituală.¹⁷

Detestă și deplânge ignoranța unor intelectuali față de valorile trecutului național și rolul major al Bisericii Ortodoxe în plămădirea, ființarea și dăinuirea poporului român: „Dacă ar cunoaște ei durerile strămoșilor, dacă ar asculta glasurile părinților lor ce au intrat în mormânt la 1700 blestemând impilatorii și răpitorii de lege...”¹⁸ Este un mare vizionar și un decodificator al istoriei: „Aici (în Țara Românească) Vlaicu Vodă a rezistat curentului papistaș care, dacă ne-ar fi prins, ne-ar fi alterat ființa, desfigurându-ne până la desființare. Nu am fi avut astăzi firea pe care o are poporul român, nu am fi avut limba noastră limpede și curată, nu am fi avut aliajul cel mai nobil pe care nu-l are nici un popor din lume, format din două materii nepieritoare care sunt Ortodoxia și Latinitatea. Nu am fi avut calitatea pe care o avem, ne-ar fi lipsit și spațiul mioritic și poezia lui Dosoftei și Cazania lui Varlaam și opera lui Cantemir și mănăstirile din Moldova și Curtea de Argeș și porțile Maramureșului și bisericuțele de lemn și toate celelalte valori ce ni le-a dat creștinismul nostru primar, ce prin Bizanț le-am moștenit nealterate, direct de la izvor, de acolo de la picioarele Crucii lui Iisus Hristos”.¹⁹

Rolul și responsabilitatea majoră a Bisericii în preocuparea și activitatea arhiepiscopului Justinian sunt pe măsura implicării și dăruirii personale. „Biserica are o răspundere nespus de mare. Ea trebuie să se facă servitoarea acestei lumi vii, însetată de înălțimi și avidă după absolut. Prin mijloacele de care dispune, ea are datoria să cultive în om dorința de integritate morală și spirituală, convingeri și deprinderi ce-l ajută să meargă mereu înainte, cu fruntea sus, mândru de sine...”²⁰

16. Scrisori, p. 222, 246, 272.

17. Scrisori, p. 206.

18. Ibidem, p. 235.

19. Ibidem, p. 308.

20. Ibidem, p. 286.

Un aspect definitiv ce trebuie reliefat în persoana, viața și activitatea părintelui Justinian este faptul că se distinge ca un prețuitor și om al rugăciunii. În concepția și viața lui Justinian „rugăciunea nu este un act de neputință, ci de negrăită măreție.”²¹ „Sufletul din care nu se înalță spre cer glas de rugăciune este asemenea unei case pustii, plină de păienjeniș... Un suflet care nu se știe ruga nu va ști ce-i fericirea, chiar de ar avea toate bogățiile pământului.”²²

Ceea ce constituie nota fundamentală a vieții și activității arhiepiscopului Justinian al Maramureșului și Sătmarului, cu statura-i firavă și ascetică dar cu vigoarea-i spirituală gata să rotunjească buchetul celor nouă decenii de viață, este însăși viața privită, analizată și trăită în perspectiva nemuririi sau eternității. „Viața merge invers decât li se pare că merge celor mulți. Adică nu dinspre copilărie spre o îmbătrânire, spre moarte, ci dinspre o bătrânețe spre o întinerire eternă. Dinspre neființă spre viața veșnică. Privită viața în lumina învățaturii revelate, noi am pornit din nimic spre nemurire... De aceea pentru mine trecerea anilor este prilej de mare bucurie. Văd că haina din afară se învechește și slăbește, văd că luminile scad și amurgul se apropie, dar în același timp și în afară și înăuntru totul crește, sporește, se întinerește.”²³

Iată într-adevăr cauza cea mai nobilă și onorantă a vieții și activității noastre pământești, a tuturor celor ce purtăm chipul sublim al coroanei creației divine adică omul – dimensiunea noastră eternă. Suntem aici pe pământ doar în pridvorul eternității sau al veșniciei <<căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe cea viitoare, adică veșnică>> (Evr. 13, 14).

Noi vă dorim și ne rugăm Bunului Dumnezeu să vă țină încă mulți ani cu sănătate, pace, liniște și fericire ca să ne puteți mereu insufla și imprima din tinerețea și bucuria duhovnicească a Î.P.S. Voastre!

Vivat Justinian!
Vivat Academia!
Semper sint în flore!

21. Prof. Radu Dorin Micu, *op. cit.* p. 144.

22. *Ibidem*, p. 145.

23. Scrisori, p. 208.

BIBLIOGRAFIE

1. **ALEXANDRU Ioan** și **CHIRA Justinian**, *Scrisori*, Baia Mare, 2001.
2. **ANDREICUȚ Andrei**, arhiepiscopul Alba Iuliei, *Arhipăstorul Maramureșului și Sătmarului, omagiat la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia*, în anuarul „Ortodoxia Maramureșeană”, anul XIV, nr. 14/2009.
3. **BORCA Vasile**, pr. lect. univ. , *P.S. Justinian Chira – ctitor și îndrumător al învățământului teologic băimărean*, în vol. „Grai maramureșean și mărturie ortodoxă”, volum omagial dedicat P.S. Justinian al Maramureșului și Sătmarului la împlinirea vârstei de 80 de ani, Ed. Ep. Ort., Baia Mare, 2001.
4. **IDEM**, *Părintele duhovnicesc – P.S. Justinian – la ceas aniversar*, în „Graiul Maramureșului” nr. 4612/2005.
5. **IDEM**, *Catedrala și catedrala în postura unei fericite reîntâlniri și a unei armonioase și edificatoare conlucrări*, în „Ortodoxia Maramureșeană” nr. 10/2005.
6. **BUGA Ion**, pr. prof., *Minipatrologie contemporană*, Ed. Symbol, București, 1994.
7. **BUTUZA Octavian**, *Credință și dragoste*, Ed. Eurotip, Baia Mare, 2007.
8. **CHIRA Justinian**, Episcop, *Harul și Adevărul*, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM., 1996.
9. **IDEM**, *Mănăstirea „Sf. Ana” Rohia – monogație -*, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM., Baia Mare, 2009.
10. **DÂRȚU Constantin Toni**, *Personalități române și faptele lor*, vol. XI, Casa de Editură Venus, Iași, 2004; vol. XII, Iași, 2005.
11. **EDUARD Bogdan**, *Justinian*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2006.
12. **EDUARD Bogdan** și **CHIRA Justinian**, *Convorbiri în amurg*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2006.
13. **GRAI MARAMUREȘEAN ȘI MĂRTURIE ORTODOXĂ – Preasfințitului Episcop JUSTINIAN al Maramureșului și Sătmarului la împlinirea vârstei de 80 de ani** – Ed. Ep. Ort., Baia Mare, 2001.
14. **MICU Radu Dorin**, pr. prof., *CUVINTELE PĂRINTELUI – Un ghid al frumuseții lăuntrice -*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2009.
15. **POP Vasile Aurel**, pr., *Arc peste timp*, Ed. Ep. Ort. Rom. a MM și SM., Sighetu Marmăției, 2009.
16. **STUPARU Mircea**, secretar eparhial, *Decernarea titlului de „Doctor H.C.”*

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

Prea Sfinției Sale Justinian Chira de către Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, în. Rev. „Graiul Bisericii Noastre” nr. 1 (65), anul XX, Baia Mare, 2009.

17. **TIRA Iustin**, pr. *Fragmente de portret – Oameni și locuri* – Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

Pr. lect. univ. dr.

Vasile BORCA

Catedra de Teologie Ortodoxă
și Asistență Socială
Universitatea de Nord, Baia Mare

Î.P.S. JUSTINAIN CHIRA
DOCTOR HONORIS CAUSA a Universității de Nord din Baia Mare

Onorantă asistență prezentă la evenimentul decernării titlului academic de
DOCTOR HONORIS CAUSA din partea Universității de Nord din Baia Mare
Î.P.S. Sale JUSTINIAN CHIRA
Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmărilor

**Anunțarea hotărârii decernării titlului de *Doctor Honoris Causa*
Înaltpreasfințitului Arhiepiscop JUSTINIAN**

**ÎNALTPREASFINȚITUL ARHIEPISCOP JUSTINIAN CHIRA
LA 20 DE ANI DE LA REACTIVAREA
EPISCOPIEI MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI**

*Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop Justinian,
Onorați membri ai Adunării Eparhiale,
Preacucernici Părinți Protoierei,
Iubiți Părinți și frați,
Onorați invitați, reprezentanți ai Guvernului României,
Distinși demnitari reprezentanți ai autorităților centrale, locale și județene,
Iubiți credincioși,*

Ziua de astăzi este una măreață, importantă și sfântă, întrucât în urmă cu 20 de ani, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 12 februarie 1990, la solicitarea preoțimii din Maramureș și Sătmăr, a hotărât să reactiveze Episcopia istorică a Maramureșului și Sătmărului. A fost un act de dreptate istorică, un act plin de lumină și de adevăr și o reparație morală pentru suferințele, răstignirea și Golgota pe care le-au răbdat și suferit credincioșii iubitori de Hristos din această parte de Nord-Vest a Țării, atunci când Instituția lor bisericească, cea mai importantă și mamă duhovnicească, a fost desființată în anul 1948. Istoria nu se repetă, zicea cineva, însă istoria ne dă prilejuri ca să o folosim, și dacă folosim momentele istorice care ni se pun la îndemână pe placul lui Dumnezeu și în folosul comunității, putem împodobi și consolida istoria făcându-o mai strălucită și mai luminoasă. De aceea, ziua când a fost reactivată Episcopia noastră și apoi ziua de 26 septembrie 1990, când Preasfințitul Episcop Justinian Chira, după ce a condus noua Episcopie ca locțiitor din postul de Episcop Vicar în cadrul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, rămân date importante în istorie. Alegerea P.S. Sale s-a făcut cu majoritate covârșitoare de voturi, ca unul ce era fiu al plaiurilor maramureșene și venea în fruntea unei Eparhii istorice și voievodale. I-a fost așezată atunci pe umeri o cruce foarte grea, aceea de a reface din temelii o Episcopie care nu mai avea nimic, decât poporul dreptcredincios și evlavios și altarele străbune cu preoțimea jertfitoare și slujitoare din Maramureș și Sătmăr. I s-a așezat pe umeri o cruce grea pe care, iată, timp de 20 de ani a purtat-o cu bărbăție și multă răbdare, cu dăruire, jertfelnicie și demnitate.

Ziua de 11 noiembrie 1990, a fost ziua mult așteptată în care s-a aureolat această lucrare bisericească hotărâtă de Dumnezeu și consfințită de Sfântul Sinod al BOR la solicitarea preoțimii din această parte binecuvântată de Țară. Așa se face că

în urmă cu 20 de ani, Duminică 11 Noiembrie, P.S. Sa Justinian Chira, Episcop ales al Maramureșului și Sătmarului, a fost instalat ca Episcop titular la Catedrala Veche cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” de pe strada Vasile Lucaciu de către vrednicul de pomenire ÎPS Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, alături de alți 10 ierarhi, membrii ai Sfântului Sinod, de preoțimea devotată în prezența câtorva mii de credincioși. A fost o zi frumoasă și binecuvântată, plină de lumină sfântă și încărcată de speranță, ca și cea de astăzi, ceea ce ne face să credem că Dumnezeu a aprobat acel act istoric, l-a hotărât și l-a lucrat rodnic, pentru rugăciunile moșilor și strămoșilor noștri, iar la împlinirea lui l-a binecuvântat.

Astăzi, se împlinesc 20 de ani de la instalarea Înaltpreasfințitului Părinte Justinian în fruntea Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, și socotesc că hotărârea membrilor Permanenței Eparhiale ca Duminică 14 Noiembrie 2010 (cea mai apropiată duminică de data de 11) în care să se evidențieze importanța aceluia act sfânt, este una binevenită și cuvenită. Este pentru noi toți, prilej de aniversare și de sărbătoare sfântă, căci iată serbăm cu toții, arhieriei, preoți, monahi și credincioși, două decenii de la reactivarea Episcopiei noastre și 20 de ani de la înscăunarea Înaltpreasfințitului Justinian în fruntea Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului. Și pentru că spuneam că acest act istoric Dumnezeu Însuși l-a hotărât și l-a lucrat, el nu este întâmplător, deoarece în calendarul nostru bisericesc în acea zi de 11 Noiembrie a fost Duminica a 26-a după Rusalii, cum este și în cea de astăzi, în cadrul căreia s-a citit aceeași Sfântă Evanghelie (a Samarineanului milostiv) și același Apostol, în care se spune: „*Un Domn, o credință, un Botez; un Dumnezeu și Tatăl tuturor!*”. Cuvintele inspirate ale Sfântului Apostol Pavel au avut darul atunci de a risipi toată lucrarea văzuților și nevăzuților vrăjmași. Nu putem să nu amintim că acea zi s-a încercat a fi umbrată de prezența unor grupuri ostile care s-au manifestat foarte zgomotos și care au încercat să împiedice desfășurarea evenimentului. În cele din urmă această lucrare nechibzuită s-a risipit ca fumul și ca ceara de la fața focului.

Amintind doar în treacăt acele momente nedorite, astăzi este prilej de mare bucurie. Este ziua în care îi aducem lui Dumnezeu prinos de recunoștință, prin săvârșirea Sfintei Liturghii și prin Te-Deumul de mulțumire pentru toate darurile pe care Dumnezeu cel preamărit în Sfânta Treime le-a revărsat asupra Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Justinian, asupra ostenitorilor din Centrul Eparhial, asupra protoiereilor și preoților, asupra școlilor noastre teologice, asupra monahilor din mănăstirile noastre și asupra poporului drept credincios din această parte a Țării. Să ne amintim din Istorie că așa cum odinioară Sfântul Iosif Mărturisitorul din Maramureș nu avea o reședință episcopală în vreo cetate, ci prin mănăstiri și schituri și nu avea unde să-și plece capul și nici condiții normale să-și desfășoare în tihnă activitatea misionar-pastorală, tot așa și Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Justinian nu a avut unde să-și plece

capul când a fost înscăunat Episcop titular în Maramureș. În loc să se bucure de această demnitate și cinste oferită de Sfântul Sinod al BOR, de a ridica Municipiul Baia Mare la rangul de reședință Episcopală, autoritățile de atunci n-au oferit noului episcop o reședință, obligându-l să locuiască în gază mai bine de un an de zile. Socotesc că doar istoria viitoare va desluși tainele și relata greutățile, încercările, jertfa și nevointa ÎPS Justinian, iar posteritatea va aprecia eforturile majore depuse în vederea consolidării acestei Eparhii binecuvântate din Nord-Vestul României. Încercările, umilințele, au fost tot atâtea pietre prețioase care împodobesc astăzi mitra Înaltpreafințitului Arhiepiscop Justinian.

Iată însă că după toate aceste încercări, după truda și jertfelnicia a 20 de ani, îl sărbătorim pe Înaltpreafințitul Arhiepiscopul nostru Justinian în această catedrală episcopală, care deși se află în construcție, putem să ne desfășurăm activitatea bisericească la un înalt nivel. În acest spațiu binecuvântat s-a desfășurat vizita a trei Patriarhi: în anul 2003 vrednicii de pomenire Teoctist, Patriarhul României și Preafericirea Sa Petros, Patriarhul Alexandriei Egiptului și a toata Africa, iar anul trecut în 13 Decembrie 2009 vizita onorantă și înaltă a Preafericirii Sale DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care înconjurat de un sobor de 18 ierarhi la ridicat pe Preașfințitul Părinte Justinian la rangul de Arhiepiscop al Maramureșului și Sătmăruului, în semn de prețuire și cinstitie pentru slujirea și dăruirea celor 37 de ani de arhierie și 69 de ani de slujire a Bisericii Ortodoxe. Și pentru că anul trecut reușeam să realizăm într-un mod cu totul solemn și bine organizat acel eveniment, în acest spațiu binecuvântat, iată că astăzi suntem împreună în același spațiu atât de sfânt, plin de sacralitate, primitor și împodobit cu prezența miilor de credincioși, încât ni se pare că formăm o mare familie. Aceasta înseamnă că suntem cu toții acasă împreună arhieriei, preoți și credincioși, iar cu noi sunt părinții și sfinții din neamul nostru. Se cuvine să ne amintim la acest ceas aniversar, activitatea rodnică și bogată pe care au desfășurat-o sub patronajul Episcopiei școlile noastre teologice la nivel liceal și universitar, (două în Baia Mare și una în Satu Mare), de asemenea preoțimea noastră vrednică, care împreună cu credincioșii au ridicat multe sfinte noi altare (15 biserici doar în Baia Mare, în afară de Catedrala Episcopală, și 130 de biserici de enorie și de mănăstire în întreaga Episcopie), peste 30 de mănăstiri nou înființate în care viețuiesc monahi și monahii vrednici de chemarea lor, atâtea și atâtea activități culturale și de spiritualitate încât este și greu să le enumerăm, evenimente și participări la Simpozioane, Liturghii și sfințiri de biserici, înființarea de noi centre și sedii protopopești, etc. Toate acestea nu se puteau realiza fără lucrarea înțeleaptă și atenta supraveghere a Înaltpreașfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian și a organelor deliberative și executive ale Episcopiei noastre.

Pentru toate acestea și multe altele care nu s-au evidențiat aici, se cuvine să aducem prinos de mulțumire și recunoștință sfântă lui Dumnezeu, întrucât, iată, după 20 de ani de jertfă Înaltpreasfințitul Justinian este în mijlocul nostru și a patronat această sărbătoare, iar noi îl cinștim cu evlavie și cu recunoștință pentru tot ceea ce a făcut și face pentru Biserica noastră, pentru felul în care Dumnezeu a lucrat prin Înaltpreasfinția Sa în această parte de Țară a României, în care Ortodoxia s-a consolidat și rămâne sufletul neamului românesc. Rugăm pe Dumnezeu să binecuvânteze realizările Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian și ale Episcopiei noastre în toate acțiunile ei viitoare, iar pe Sfântul Iosif Mărturisitorul din Maramureș îl rugăm să mijlocească pentru noi toți să ne păstrăm dreapta credință, să ducem o viață plină de virtuți și de fapte bune, să ne ocrotească neamul și țara, casele și familiile noastre, dorindu-i Înaltpreasfinției sale Justinian Chira, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului binecuvântări cerești, viață lungă și liniștită cu pace, spor și ajutor de la Dumnezeu.

ÎNTRU MULȚI ȘI BINECUVÂNTAȚI ANI !

Din Cuvântul liber exprimat
în Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare a

Preasfinției Sale JUSTIN SIGHETEANUL
Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului

Baia Mare, 14 noiembrie 2010

LA ÎNCEPUT DE DRUM
1990-2010

Iubiți frați și iubite surori,

Acum la împlinirea a douăzeci de ani de la instalarea noastră în scaunul de Întâistătător al Eparhiei Maramureșului și Sătmarului, gândurile din sufletul nostru se îndreaptă din nou către toți fiii noștri sufletești. Cu aceleași cuvinte cu care v-am vorbit la începutul drumului nostru vă chem și acum să mulțumim Domnului Dumnezeu nostru pentru tot ajutorul dat în acești ani ca să-L slujim și să-L preamărim împreună.

Mulțumim lui Dumnezeu Cel în Treime slăvit, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, cu puterea Căruia s-a împlinit dorința binecredinciosului popor român din aceste plaiuri binecuvântate de Dumnezeu, să se reînființeze străvechea Episcopie Ortodoxă care este cea mai veche Episcopie românească ce a ținut legătura cu strălucita capitală a lumii creștine, Constantinopolul, înființată de Sfântul împărat Constantin, cel întocmai cu Apostolii și maica sa, Elena. Din strălucirea acestei capitale a lumii creștine s-a revărsat și peste acest ținut românesc lumina lui Hristos și l-a umplut de har care nu s-a stins nici acum din sufletul maramureșenilor. Slavă și mulțumire aducem acum Domnului și Dumnezeului nostru, moșilor și strămoșilor noștri.

De la început trebuie să ne amintim că poporul român, care a fost prea mult asuprit și umilit, a fost iubit și ocrotit de Dumnezeu, care i-a dat o mamă bună ce l-a luminat, l-a mângâiat și l-a întărit: Sfânta Biserică Ortodoxă. Dacă n-am fi avut această mamă am fi dispărut din istorie, n-am fi avut o limbă frumoasă așa cum este limba românească, nu am fi avut o cultură proprie, nu am fi fost un popor întreg, n-am fi avut o viață spirituală unitară, nu am fi putut înfrunta valurile popoarelor străine, care au lovit în noi cu furie. Suntem datori întotdeauna să avem multă recunoștință și dragoste față de Mama noastră bună, care este Sfânta Biserică strămoșească. Mare nenorocire este când un copil o pierde pe mama lui adevărată și în locul ei ajunge pe mâna unei mame vitrege. Și o mamă vitregă poate îngriji de un copil, dar niciodată nu va avea căldura sufletească a unei mame adevărate.

Toată lumea știe sau trebuie să știe mai bine că maica cea adevărată a poporului român este Biserica Ortodoxă. În această Biserică ne-am născut; ea ne-a crescut; ea ne-a luminat și ne-a ajutat ca să-L cunoaștem pe Dumnezeu și voia Lui. Biserica Ortodoxă ne-a călăuzit pașii, de două mii de ani aproape, pe drumul cel bun spre mântuire. De aceea fiecare român este dator acum să cunoască temeinic istoria Bisericii și frumusețea învățaturii ei duhovnicești.

Mulți, din neștiință sau din rea-credință, încearcă să falsifice istoria Bisericii noastre, după cum unii încearcă să falsifice și istoria Patriei noastre. Biserica Ortodoxă nu forțează niciodată textele Sfintei Scripturi, nici nu falsifică istoria, ci cu sfințenie și cu respect apără și ne învață numai adevărul.

Întotdeauna poporul român și-a găsit salvarea în Biserică. În Biserica lui românescă, strămoșească, în Biserica Ortodoxă, care a fost Mama bună a acestui popor, ce ne-a născut și ne-a crescut, în ea și-a format firea, sufletul și caracterul. Căci Biserica Ortodoxă ne-a fost cetatea de salvare și slujitorii acestei Sfinte Biserici, preoții ortodocși, au fost adevărații părinți și dascăli ai poporului român. De aceea străinii și păgânii au lovit întotdeauna în Biserica Ortodoxă și în preotul ortodox.

Ura împotriva Bisericii noastre s-a manifestat și în cei 40 de ani de dictatură comunistă. Stăpânirea totalitară a lovit în toate confesiunile din țara noastră, dar mai crud a lovit în Biserica Ortodoxă, desființând multe episcopii și mănăstiri, alungând din scaunele lor pe mulți ierarhi, iar pe călugări și pe călugărițe, după ce i-a dat afară din mănăstiri, i-a aruncat în închisori pe toți cei ce nu au dezbrăcat haina lor.

Dintre slujitorii Bisericii Ortodoxe care au suferit mult în timpul regimului comunist vom aminti doar câteva nume mai cunoscute. Din rândul celor ce s-au împotrivit dictatorilor și asupritorilor poporului român au fost luminatul mitropolit al Moldovei, Dr. Irineu Mihălcescu, marele mitropolit al Banatului, Dr. Vasile Lăzărescu, episcopul de la Oradea, Dr. Nicolae Popovici, eroul și martirul neamului, care și în 1940 a fost expulzat din Ardeal de horthyști, așa cum a fost expulzat tot atunci și episcopul ortodox al Maramureșului, Dr. Vasile Stan. Regimul trecut a surghiunit și pe episcopul Policarp Morușca și pe toți episcopii vicari, pe care i-a scos din scaune și i-a izolat în mănăstiri. Pe mitropolitul Bucovinei și Maramureșului, Visarion Puiu, în lipsă, l-a condamnat la moarte. Preoții Bisericii Ortodoxe, de asemenea, au avut de suferit în timpul regimului comunist într-un număr mult mai mare

decât au suferit preoții tuturor celorlalte culte din țară. Mii de preoți și călugări ortodocși au murit în condiții groaznice de temniță, la canal sau în alte lagăre comuniste. Un număr mare de biserici ortodoxe au fost demolate, în timp ce, nici o biserică a altui cult nu a fost dărâmată. Acesta a fost calvarul Bisericii Ortodoxe, acesta este drumul crucii pe care Biserica noastră, alături de poporul român, l-a suferit de-a lungul anilor.

Acum, în atmosfera de libertate, poporul român a început să-și refacă viața, să-și lege rănile adânci, a început un drum nou, pe care, rugăm pe Atotputernicul Dumnezeu să ne ajute ca să putem trece peste toate greutățile, să ne eliberăm de ură, de minciună, de prejudecăți și răutate. Ne trebuie însă multă răbdare și înțelepciune la toți. Am moștenit multe prejudecăți și apucături strâmbe de care trebuie să ne debarasăm. Cel dintâi lucru de care avem mare nevoie este să ne întoarcem la Dumnezeu. Să ne lepădăm de satana și să ne unim cu Hristos. Avem nevoie să auzim rostindu-se cuvântul lui Dumnezeu în toate instituțiile din țară. Este bine să știm că dacă nu vom asculta poruncile lui Dumnezeu și dacă le vom călca, El ne va părăsi și pe noi și lumea de azi și urmările vor fi grave. Vedem cu toții că acolo unde Legea lui Dumnezeu nu este respectată dispare dreptatea, libertatea, bucuria, liniștea și pacea.

Noi și copiii noștri avem nevoie de lumină, de bucurie și de sănătate sufletească și trupească. Pentru ca să dobândim toate acestea trebuie create condițiile în care să se poată dezvolta asemenea virtuți.

Mediul în care se creează cele mai prielnice și mai sănătoase condiții de viață este familia creștină, în care arde lumina lui Hristos. De aceea noi, creștinii, avem datoria să luptăm ca să dispară divorțul din viața familiilor, să înceteze monstruosul păcat al avorturilor, să nu se păteze viața noastră prin beție, lene și tâlhărie. Pentru aceasta, tinerii care se căsătoresc trebuie să fie înțelepți și să-și aleagă bine viitoarele soții, cu care să poată conviețui în pace toată viața, iar tinerele fete să-și ia de soți numai pe acei tineri care sunt cinstiți, harnici și curați. Există sate românești în care fetele nu stau de vorbă cu tinerii nereserioși și stricați, cu cei bețivi, leneși și ticăloși.

Trebuie deci să facem lumină în familie. Familia este vatra și cuibul curat în care se poate dezvolta omul sănătos la trup și la suflet. Mă adresez cu tărie la toți creștinii din Eparhia Maramureșului și Sătmarului și îi rog să facă lumină în sufletele lor, în casa lor, în satul lor și în întreaga lor viață. Chemați

pe Dumnezeu ca să vă primească și să fie cu adevărat Tatăl vostru. Gândiți-vă că atunci când roștiți „*Tatăl nostru*” faceți un legământ sfânt că o să vă purtați ca niște fii ai lui Dumnezeu. Facem un legământ când rostim această rugăciune, ca să sfințim numele lui Dumnezeu cu faptele noastre, cu vorbele noastre, cu gândurile și cu toată viața noastră.

Suntem la începutul secolului al XXI-lea. Lumina lui Hristos s-a aprins în lume de aproape două mii de ani și noi nu am progresat prea mult în viața duhovnicească. Avem prea mult duh păgânesc în noi. Suntem prea mult robiți de păcate, fraților! Credița noastră în Dumnezeu s-a răcit, dragostea s-a împuținat, speranța în mântuirea și fericirea veșnică din multe suflete a dispărut. Trăim într-o atmosferă apocaliptică, care în orice clipă ar putea răsturna întunericul infernului peste noi. E timpul să ne trezim! Să nu mințim! Să nu trăim în desfrânări! Să începem o viață nouă, o viață dreaptă, o viață sfântă. Înnoirea începe din casă, de la leagăn, de la vatră, din familie.

A doua treaptă pe care trebuie să începem să urcăm spre o viață nouă este școala. Să reîncreștinăm învățământul! Să reintroducem religia în școală! Aceasta este exigența ceasului de față. Suntem un popor care ne-am născut odată cu creștinismul și am crescut în duhul Evangheliei și în Biserica cea adevărată a lui Iisus Hristos, de aceea autoritățile de stat au obligația să reintroducă religia în toate școlile din țară.

Cerem tuturor cadrelor didactice să se întoarcă la Dumnezeu, să depună efortul să-l cunoască pe Iisus Hristos. El este Învățătorul învățătorilor, Patronul tuturor profesorilor, El este luminătorul tuturor acelor ce au marea și sfânta datorie de a educa și lumina popoarele. Hristos este cel mai mare Pedagog din toate timpurile. Învățătura lui nu este trecătoare. Evanghelia Lui este cartea vieții.

În lumina Sfintei Scripturi să creștem poporul român de azi înainte, dacă dorim să fie un popor admirat de întreaga lume, să fie un popor civilizată, curat la suflet și la trup.

Prealuminați slujitori din toate școlile, Hristos vă cheamă să fiți cei mai fideli colaboratori ai Lui, care este Lumina lumii.

În școală să introducem religia, fără ca să facem prozelitism confesional. În școală nu e permis șovinismul, nici ura pe considerente religioase. În școli să se predea religia și patriotismul curat, respectând tinerii și copiii de orice naționalitate sau confesiune ar fi ei.

Ca un pedestal spiritual ce stă în fruntea tuturor așezămintelor din lumea creștină este Biserica. Biserica este așezământul întemeiat de Dumnezeu, în care își găsește împlinire și rost, atât familia, cât și școala. Ea este „*stâlp și temelie adevărului*” (I.Tim. 3,15). Biserica noastră își are obârșia apostolică, este curată, nu are amestecat în ființa ei nici o umbră, nici o rătăcire. De aceea, Biserica noastră se numește Biserica Ortodoxă, pentru că a păstrat învățătura lui Iisus Hristos întregă, curată și nestrucată, și n-a înlăturat, nici n-a adăugat învățături străine. Moșii și strămoșii noștri au fost ortodocși. Maramureșul, Oașul, Sătmarul, precum și tot Ardealul, ca de altfel toate celelalte provincii românești, au avut de la început una și aceeași lege românească și creștinească -ortodoxă. Străinii au încercat de multe ori să ne dezbină, să ne înstrăineze de credința noastră, dar în sufletul lui, fiecare român a rămas dreptcredincios, adică ortodox. Chiar și atunci când administrativ, o parte a poporului român din Transilvania, pentru scurt timp, a fost despărțit de Biserica Ortodoxă, românii nu și-au părăsit legea, ci au ținut-o cu sfințenie mai departe, după rânduiala Bisericii Ortodoxe. Sfintele Paști toți românii le-am ținut împreună, deodată cu creștinii ortodocși și după rânduiala strămoșească; la fel Sfintele slujbe, Sfinta Liturghie, Sfintele Taine, Slujba Înmormântării și Sfeștania, toate le-am ținut după rânduiala Ortodoxiei răsăritene. De la Nistru până la Tisa toți românii avem un Suflet și o Lege, o singură credință – Credința Ortodoxă. Aceasta este mângâierea și mândria noastră. Aceasta este tăria și speranța noastră, unitatea în gând și simțire că este cea mai sfântă comoară, că este moștenirea autentică pe care am preluat-o de la străbuni. Ar fi o trădare s-o neglijăm, și cu atât mai mult s-o părăsim sau s-o uităm.

Bărbați și femei, tineri și copii care s-au născut de 40 de ani încoace sunt fiii Bisericii Ortodoxe. Iubesc și slujesc Biserica Ortodoxă în care s-au născut. Nici unul din cei ce au suflet curat nu și-au vândut nici legea, nici credința, nici neamul. Biserica românească este Biserica lor, aceea care a fost și Biserica lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai Viteazul, Biserica românilor din toate ținuturile românești.

Altarul de la Putna, “Sfântul Ioan cel Nou” de la Suceava, altarul mănăstirii Curtea de Argeș și de la Cozia, ca și cel de la Moisei, Bixad și Rohia sunt altarele la care toți românii, în unitate, își pleacă genunchii și fruntea, pentru că sunt altarele bisericilor lor.

„*Un Domn, o credință, un botez*” este porunca lui Dumnezeu, pe care moșii și strămoșii noștri n-au călcat-o. Unitatea noastră sufletească, bisericească, românească și strămoșească este cea mai prețioasă comoară a poporului român pe care trebuie s-o iubim, s-o slujim și s-o apărăm!

Adresăm acest cuvânt vouă tuturor românilor celor ce sunteți de față și tuturor românilor de aproape și de departe, la tot poporul românesc care este Poporul lui Dumnezeu și cerem Atotputernicului Dumnezeu ca în această zi de aniversare sfântă, 11 noiembrie 2010, să reverse harul și binecuvântarea Sa peste noi toți, fiii Bisericii Ortodoxe și ai neamului nostru românesc de acum și până la sfârșitul veacurilor.

† Justinian Chira

Arhiepiscop al Maramureșului și Sătmarului

Sediul Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului

Data azi: 11 noiembrie 2010

Cu ocazia prăznirii a **20 de ani de la reactivarea**

Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului

Liturghie arhierescă susținută în Catedrala Episcopală din Baia Mare
La împlinirea a **20 de ani de la reactivarea**
Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului

Arhipăstorii Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului
La 20 de ani de la reînființarea Episcopiei
în ținutul voievodal al Maramureșului și Sătmarului

Î.P.S. Justinian –Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului
P.S. Justin –Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului

**MESAJUL PREA FERICITULUI PĂRINTE DANIEL
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

*Înaltpreasfinției Sale,
Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian,
Episcopia Maramureșului și Sătmăruului-Baia Mare*

Înaltpreasfinția Voastră,

Cu prețuire și bucurie Vă adresăm cuvânt la ceas aniversar.

Episcopia Ortodoxă a Maramureșului este una venerabilă după cum ne arată actul patriarhal de la Constantinopol din anul 1391, pentru înființarea Mănăstirii din Peri, în care sunt pomeniți arhieriei locali din Maramureș. Însă, de-a lungul timpului, creștinii ortodocși de aici au fost prigoniți neîncetat. Prin urmare, ierarhii și preoții români transilvăneni au menținut pururea vie flacăra credinței ortodoxe și a conștiinței românești în vremurile de grea încercare. Pilda vieții lor și rugăciunile lor sunt izvor de inspirație și înnoire pentru viața Bisericii noastre în timpul prezent.

Astfel, reînființarea Episcopiei de Maramureș, în ședința Sfântului Sinod din 12 februarie 1990, a fost un act de recunoștință și venerație față de toți cei care au luptat și s-au jertfit pentru ca dreapta credință să dăinuie de-a lungul secolelor în aceste ținuturi românești. Alegerea și apoi înscăunarea Înaltpreasfinției Voastre, în data de 11 noiembrie 1990 ca Episcop al Maramureșului, arată că jertfa și rugăciunile Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș au rodit peste veacuri și v-au ajutat în cei 20 de ani de păstorie a acestei eparhii încât Episcopia Maramureșului s-a dezvoltat ca niciodată până acum. Dacă în anul 1990 Eparhia Maramureșului avea 4 mănăstiri și 5 protopopiate care însumau 333 parohii și 121 filii, astăzi această eparhie are 27 mănăstiri, 8 schituri și 8 protopopiate care cuprind 462 parohii. De asemenea, au fost înființate un Seminar Teologic și o Catedră de Teologie Ortodoxă în cadrul Facultății de Litere a Universității din Baia Mare. După ce, la data de 24 martie 1994, Sfântul Sinod a ales pe Preacuviosul Părinte Justin Hodea, Starețul Mănăstirii Rohia, în slujirea de Arhieru Vicar pentru Episcopia Maramureșului, activitatea Înaltpreasfinției Voastre a primit un

sprjin deosebit, mai ales pentru că, Preasfinția Sa s-a arătat a fi un vrednic ucenic și un harnic colaborator al Înaltpreasfinției Voastre.

Deși ați început lucrarea de arhipăstorire a Maramureșului în condiții grele, fără reședință episcopală și fără o catedrală adecvată, cu ajutorul lui Dumnezeu, ați reușit, prin multă muncă și luptă, prin înțelepciune și jertfelnicie, să aveți acum o reședință frumoasă și o Catedrală impunătoare, în fază finală de construcție, în care se slujește deja, în spațiul liturgic situat la nivelul întâi al acesteia, sfințit de vrednicul de pomenire Patriarhul Teoctist al României, împreună cu Patriarhul Petru al IV-lea al Alexandriei, în anul 2003. Bogata activitate pastorală, culturală și social-filantropică, pe care ați desfășurat-o până în prezent, constituie o dovadă a binecuvântării divine și a jertfelniciei Înaltpreasfinției Voastre.

Cu timp și fără timp, de-a lungul a două decenii, ați păstorit această eparhie cu zel de Apostol, curaj de Voievod și înțelepciune de Duhovnic, luminând ca o torță vie clerul și poporul prin cuvânt și faptă, călăuzindu-l pe calea mântuirii, a iubirii de Biserică, de Patrie și Neam.

Pentru această activitate pilduitoare, la propunerea noastră, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române v-a acordat, în iunie 2009, rangul de Arhiepiscop onorific, iar ceremonia solemnă de ridicare în rang a fost săvârșită de noi, la data de 13 decembrie 2009, în noua catedrală din Baia Mare, în prezența multor ierarhi, preoți și credincioși. Am trăit atunci clipe de mare bucurie și solemnitate întrucât se împlinea un act de prețuire și recunoștință pentru Arhipăstorul clerului și poporului din Maramureș și Sătmar, un vrednic ierarh al Ortodoxiei românești.

Astăzi, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la întronizarea Înaltpreasfinției Voastre, cu multă stimă și bucurie, vă felicităm și vă dorim ani mulți cu sănătate și mult ajutor de la Dumnezeu în lucrarea pe care o desfășurați cu dragoste de Biserică și de Popor.

Întru mulți și fericiți ani, Înaltpreasfinția Voastră!

Cu frățescă dragoste în Hristos și aleasă prețuire,

Daniel

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

MESAJ

**DIN PARTEA MITROPOLIEI CLUJULUI, ALBEI,
CRIȘANEI ȘI MARAMUREȘULUI
ARHIEPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI**

*Înaltpreasfințite Părinte Justinian,
Preasfințite Părinte Justin,
Distinși membri ai Adunării Eparhiale
și reprezentanți ai autorităților,
Preacucernici și Preacuvioși Părinți,
Preacuvioase Maici,
Iubiți credincioși,*

Spuneam la un moment dat că e important să faci istorie, dar mai important e să o folosești atunci când ea ți se oferă, asumându-ți riscul începutului, dar și bucuria de negrăit a celui ce deschide drumuri spre sufletele oamenilor. Un astfel de moment s-a arătat și pentru credincioșii maramureșeni și sătmăreni, în urmă cu douăzeci de ani, când li s-a oferit șansa și binecuvântarea de a avea în mijlocul lor prezența permanentă a unui episcop numai al lor, ca să le fie părinte și povățuitor pe calea mântuirii. Din acel moment, în Biserica noastră a pornit semnalul unei mult așteptate renașterii a structurilor administrației bisericești, mai atente la nevoile păstoriților ei, proces care a continuat fericit în anii și deceniile ce au urmat.

Înființarea acestei eparhii în nord vestul Transilvaniei nu a reprezentat altceva decât trezirea rădăcinilor ei, care sunt adânc înfipte în străvechiul pământ al dacilor liberi. Ele coboară cu peste 6 secole în urmă, spre mănăstirea din Peri Maramureș și spre episcopii ortodocși care își găseau în Maramureș nu doar liniștea în fața oprimărilor istoriei, dar și sufletele dornice de a primi binecuvântare și întărirea în credință. În acest lung șir de ierarhi cu un remarcabil curaj apostolic se înscrie și Sfântul Iosif Mărturisitorul din Maramureș, care a ales să-și apere credința în ciuda tuturor ofertelor de mai bine, rezistând până la capăt în fața presiunilor celor care au înțeles că ortodoxia se poate târgui.

Înaltpreasfinția Voastră,

Experiența însă ne-a învățat că o Eparhie se naște greu, cu multe lipsuri și privațiuni pentru cei care își asumă acest apostolat al Bisericii, dar și cu pasiuni alimentate de vechi resentimente confesionale. Înaltpreasfinția Voastră le-ați îndurat din plin, ca unul ce are în spate experiența unei întregi vieți de mănăstire, fapt ce v-a întărit în convingerea că adevărata putere a omului vine din răbdarea și din felul cum își asumă toate încercările primite de la Dumnezeu, după care urmează bucuriile. Și ele n-au încetat să apară, când iată, astăzi, la douăzeci de ani, Episcopia Maramureșului și Sătmarului stă sub semnul unei prezențe vii și înnoitoare a Duhului Sfânt, dând o vie mărturie lumii despre Hristos și despre Evanghelie.

Acum, la împlinirea a douăzeci de ani de păstorire ca episcop al Maramureșului și Sătmarului, proiectul rectitoriei Mănăstirii Rohia, construcția din temelii a noii Catedrale, a Centrului Eparhial, canonizarea Sfântului Iosif Mărturisitorul, dar și eficiența organizare pastorală, precum și remarcabila renaștere a monahismului, dau mărturie și Vă înnobilează întreaga slujire arhierescă.

Facem împreună parte dintr-o generație care a trăit crunta opresiune a comunismului, dar care a avut puterea și tăria de a lupta pentru idealul libertății și pentru respectul și demnitatea Bisericii strămoșești, pe care suntem datori să le apărăm și astăzi cu aceeași convingere și fermitate.

Vă felicit pentru înțelepciunea, răbdarea și tactul părintesc cu care ați clădit această Eparhie, precum și pentru tăria de caracter cu care ați depășit toate neajunsurile, cu încrederea că nimic bun nu se face fără luptă și fără jertfe.

În încheiere, Vă rog să primiți, acum la acest moment aniversar, Înaltpreasfințite Părinte Justinian, frățesca mea îmbrățișare în Hristos Domnul, împreună cu urarea de a păstori, cu multe realizări frumoase și în sănătate deplină.

BARȚOLOMEU

Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului
Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului

GUVERNUL ROMÂNIEI
SECRETARIATUL DE STAT PENTRU CULTE
DIRECȚIA RELAȚII CULTE
str. Nicolae Filipescu, nr. 40, sector 2,
020962 – București,
tel.: 318.81.54, fax: 318.81.60

- Un gând de recunoștință și prețuire la ceas aniversar**
– **Înaltpreasfinția Sa Iustinian Chira la împlinirea a douăzeci de ani de slujire sacerdotală, pastoral-misionară și duhovnicească în pământul strămoșesc al Maramureșului și Sătmarului**

Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop Iustinian,

Din 1990 încoace ziua de 11 noiembrie a fiecărui an ne duce cu gândul la ziua de întronizare a Înaltpreasfinției Voastre în scaunul și slujirea ori ascultarea de Episcop al Maramureșului și Sătmarului, moment și eveniment care în acest an este mai special sau mai deosebit deoarece vă apropiați și de o frumoasă vârstă rotundă – cea de 90 de ani de viață pământească, pilduitoare!... Prilej pentru a vă transmite, în numele Domnului Adrian Lemeni – Secretar de Stat pentru Culte în cadrul Guvernului României – care Vă respectă și Vă prețuiește foarte mult, cât și în numele meu personal, urările noastre de multă sănătate, de multă putere de muncă în continuare, de mult succes, de mult spor și de multe împliniri duhovnicești, toate încununate cu un sincer și călduros „*La Mulți și Fericiți Ani!*...”

Cuprins fiind de emoție, respect și recunoștință m-am tot gândit, preț de mai multe zile cum să-mi pot exprima, cât mai bine, în câteva rânduri, aceste stări și sentimente față de Înaltpreasfinția Voastră acum, la împlinirea a douăzeci de ani de slujire apologetică, jertfelnică și mărturisitoare, cu timp și fără timp, în spiritul buneii noastre înțelepciuni și cuminenii tradiționale și autentice a poporului nostru românesc!...

Constat, cu oarecare strângere de inimă, că nu este ușor să faci un asemenea lucru mai ales pentru unul ca mine care Vă cunosc de, relativ, puțină vreme adică de, numai douăzeci de ani, adică de când sunteți slujitorul și arhipăstorul duhovnicesc, al preoților și credincioșilor, ce viețuiesc în cuprinsul celor două județe – Maramureș și Satu Mare - care aparțin acestei vrednice eparhii!...

În viziunea, în mintea și în inima mea personalitatea Înaltpreasfinției Voastre se conturează și se identifică prin câteva trăsături și calități distincte: - și anume, în primul rând prin maturitatea și bogata experiență sau înțelepciune pastorală și duhovnicească, prin atașamentul față de valorile spirituale, perene ale poporului nostru, prin felul dumnezevoastră de a fi foarte firesc și mai puțin sofisticat sau complicat; după aceea prin tenacitatea și perseverența, prin dispoziția pe care o aveți spre intensificarea eforturilor în vederea rezolvării unei probleme, atunci când situația o cere; prin cultura teologică, duhovnicească și nu numai cu care sunteți înzestrați datorită muncii și tenacității Înaltpreasfinției Voastre – deoarece sunteți un autodidact înnăscut și foarte consecvent cu dumnezevoastră de-a lungul întregii vieți; prin luciditatea și spiritul critic însoțit de foarte multă înțelegere și condescendență; pe urmă prin spiritul de disciplină și bună rânduială, în primul rând cu propria dumnezevoastră persoană, revelat cu fiecare slujire ori cu fiecare predică sau cuvântare, susținute într-un mod foarte accesibil și înțelept, coerent (dar) și consistent, în diferite împrejurări sau cu diferite ocazii!... De asemenea, mai aveți și calitatea de a fi un om de o sinceritate, discreție și modestie ieșite din comun care îți inspiră foarte multă încredere, confort sufletesc și dragoste față de valorile eterne ale spiritualității noastre românești și ortodoxe!...

Ați ajuns la o vârstă și la o maturitate sau experiență la care, probabil, Vă gândiți mai mult la ce a fost în urmă, făcându-Vă tot felul de bilanțuri deși, eu personal Vă sugerez să nu renunțați, nici de aici înainte, la aspectele, diverse și variate ale activității dumnezevoastră, care este foarte folositoare multor oameni –slujitori ai altarelor sau credincioși ai Bisericii noastre dreptmăritoare!...

Cugetând la activitatea și la personalitatea Înaltpreasfinției Voastre care este foarte bine conturată și cât se poate de autentică și de firească, mă gândesc la darul omului providențial cu care v-a înzestrat Creatorul și Stăpânul nostru al tuturor – Domnul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos – Marele

Arhiereu, pe care Înaltpreasfinția Voastră l-ați cinstit și l-ați slujit întotdeauna cu toată sinceritatea, dragostea și abnegația!...

M-aș bucura să știu, Înaltpreasfinția Voastră, că atât contemporanii cât și posteritatea vă vor acorda, totdeauna, cinstea, recunoștința și prețuirea cuvenită pentru tot ce ați făcut, pentru ceea ce sunteți și însemnați în conștiința și în memoria noastră colectivă, care, mă rog lui Dumnezeu să nu fie alterată și o spun aceasta cu mare înfrigurare fiindcă, din păcate, noi cam avem „darul” acesta de a ne uita, foarte repede binefăcătorii și înaintașii noștri dar încerc, totuși, să-mi fac un act de încurajare și de optimism și să cred că ori de câte ori va fi pomenit numele dumneavoastră va fi pronunțat cu venerație și respect pentru tot binele pe care l-ați făcut atâtor oameni și care fapte, fiți sigur, că sunt consemnate de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos – Arhiepiscopul Cel Veșnic în Împărăția Sa cea cerească și veșnică de care, ne rugăm Lui, să aveți parte!...

Așadar, fiți încredințat, Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop Iustinian, că sunt foarte mulți oameni de rând, credincioși și slujitori ai Bisericii noastre strămoșești, care se roagă Bunului Dumnezeu, să Vă dăruiască multă liniște și pace în suflet, multă bucurie sufletească și să Vă răsplătească pentru faptul că i-ați făcut pe ei sau pe copiii lor oameni cu școală teologică înaltă, încheiată, și pe care, apoi i-ați hirotonit preoți și diaconi, după care i-ați instalat în parohiile încredințate lor spre păstoriarea turmei celei cuvântătoare, spre Slava lui Dumnezeu – Păstorul cel Bun; apoi ați târnosit și binecuvântat atât de multe biserici și lăcașuri de închinare – fapt care nu poate fi uitat în istoria acestor locuri - marcate de prezența și activitatea Înaltpreasfinției Voastre atât de prodigioasă și care s-a desfășurat, și încă se desfășoară, pe parcursul atâtor ani; rugăciuni cărora mă alătur și eu, dorindu-vă, încă odată să ne trăiți întru mulți, folositori și roditori ani!...

București – 11.11.2010

Cu aleasă prețuire și deosebită considerație,
Stelian Gomboș –Consilier
la Secretariatul de Stat pentru Culte
din cadrul Guvernului României

CONTENT

The Holy Justin Sigheteanul, Anniversary moment: Magazine <i>„Maramures Orthodoxy” -15 years of uninterrupted apparition</i>	5
--	---

I. EDITORIAL

The Most Holy Justinian CHIRA, Archbishop of Maramures and Satmar, <i>Confession of faith in the Orthodox Church</i>	11
--	----

II. UNIVERSITY CHRONIC

1. <i>Gleanings from the university and cultural chronicle from Baia Mare 2010</i>	17
2. <i>Management staff</i>	27
3. <i>Teaching departments – Orthodox Theology and Social Assistance</i>	28
4. <i>Bachelors in Pastoral Orthodox Theology 2010</i>	29
5. <i>Bachelors in Didactic Orthodox Theology 2010</i>	29
6. <i>Bachelors in Social Assistance Theology 2010</i>	30
7. <i>Bachelors in Master –Orthodox Theology Group 2010</i>	32
8. <i>Students of the T.O.P specialisation 2010</i>	32
9. <i>Students of the T.O.D specialisation 2010</i>	37
10. <i>Students of the T.O.A.S specialisation 2010</i>	40
11. <i>Master students – Orthodox Theology Group 2010</i>	46

III. SYMPOSIUM -1685 YEARS FROM THE FIRS CONFESSIO OF FAITH OF THE FIRST ECUMENICAL SYNODOF NICEEA (325)

1. Overview	51
2. Pr. dr. Dorinel DANI, The Creed of our Church	59
3. Pr. dr. Vasile AUGUSTIN, Autocephaly of the Romanian Orthodox Church <i>-20 years from the reestablishing The Episcopate</i> <i>of Matamures and Satmar</i>	71
4. Pr. dr. Ștefan POMIAN, The Church – expression of the word “Where there are two <i>or three gathered in My name, there I am too, besides them”</i> <i>and the unity of faith</i>	83
5. Pr. dr. Cristian ȘTEFAN, Confession of faith in the East in the context <i>of the relation “Church – State”</i>	89
6. Pr. Doru LOSTUN, The creed in an historic and politica – diplomatic vision	97

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

7. **Pr. dr. Vasile BORCA**, *Faith in the historical Maramures, turned inside out by the nostalgia of post decembrist uniatism* 121
8. **Pr. Gheorghe ALBICIUC**, *How shall Orthodox belief be confessed* 153
9. **St. Octavian BUTUZA**, *The high priest prayer – quintessence of the Orthodox Creed* 159

IV. PRESENT TIME ISSUES

1. **P.F. Father DANIEL**, *Patriarch of the Romanian Orthodox Church, Throning of His Beatitude Irineu, the Patriarch of the Serbian orthodox church* 175
2. **Idem**, *Education – increase in the love of values* 177
3. **Pr. dr. Vasile BORCA**, *Theological education in the Eparchy of Maramures and Sătmar* 179
4. **Idem**, *Publicist and editorial activity in the Eparchy of Maramureș and Sătmar* 189
5. **Prof. dr. Nuțu ROȘCA**, *Old churches of stone in the historical Maramures* 203

V. SPECIALTY STUDIES

1. **P.S. drd. JUSTIN Sigheteanul**, *The theological dimension of Saint's John the Baptizer as Teacher and Prophet*..... 221
2. **Pr. Conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL**, *Orthodox vision on the morality of the Old Book Decalogue* 251
3. **Pr. lect. univ. dr. Marius NECHITA**, *Family – prototype of society* 279
4. **Prof. dr. Nuțu ROȘCA**, *Ieud Manuscripts Dates* 295
5. **Arhim. dr. Macarie MOTOGNA**, *Decreee 410/1959 and its nefarious consequences on monachism* 337
6. **Asist. drd. Eusebiu BORCA**, *Judaism/Israelitism Of Saint Apostle Paul* 351

VI. EXCEPTIONAL EVENTS IN THE EPISCOPATE OF MARAMURES AND SATMAR

1. **Î.P.S. Justinian CHRIRA**, *Archbishop of Maramures and Sătmar, Doctor Honoris Causa of „Vasile Goldiș” University, Arad, Baia Mare Subsidiary* 391
 - 1.1. **Prof. univ. dr. Aurel ARDELEAN**, *Rector's word* 393
 - 1.2. **Conf. univ. dr. Călin POP**, *Laudatio* 397
2. **Î.P.S. Justinian CHRIRA**, *Archbishop of Maramures and Sătmar*,

Ortodoxia maramureșeană Anul XV, Nr. 15 / 2010

<i>Doctor Honoris Causa of Baia Mare Northern University</i>	405
3. Î.P.S. Archbishop Justinian CHRIRA at 20 years from the reactivation of Romanian Orthodox Episcopate of Maramureș and Sătmăr	423
3.1. <i>The Word of His Holiness Justin Sigheteanul</i>	423
3.2. <i>His Most Holiness Justinian Chira, At the beginning of the road: 1990-2010</i>	427
3.3. <i>The Message of His Beatitude DANIEL, Patriarch of the Romanian Orthodox Church</i>	437
3.4. <i>The message of His Most holiness Bartolomeu, Metropolitan of Cluj, Alba, Crisana and Maramures</i>	439
3.5. <i>Message from the State Secretary for Cults</i>	441

**Răspunderea privind conținutul materialelor
aparține exclusiv autorilor.**

**Redacția Revistei nu-și asumă greșelile de conținut sau de redactare
al materialelor trimise spre publicare.**

**Actualul număr al Revistei „*Ortodoxia maramureșeană*” a fost editat
cu sprijinul financiar al Consiliului Județean,
Direcția de Cultură a Consiliului Județean Maramureș.**

**Cu această ocazie
aducem cele mai respectuoase și venerabile mulțumiri**

**D-lui Mircea MAN,
Președinte al Consiliului Județean Maramureș.**